This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

HARVARD UNIVERSITY

VE RI TAS

LIBRARY OF THE

GRADUATE SCHOOL
OF EDUCATION

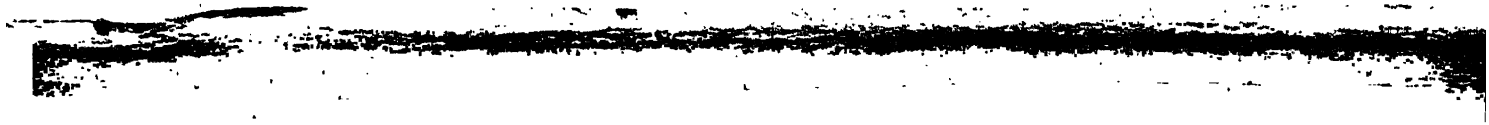

TIDSKRIFT

FÖR

FOLKUNDERVISNINGEN

UNDER MEDVERKAN AF

FOLKSKOLEINSPEKTÖRER OCH SEMINARIELÄRARE M. FL.

UTGIFVEN

AF

J. F. BJÖRNSTÅHL
SEMINARIEADJUNKT

TJUGUFEMTE ÅRGÅNGEN

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

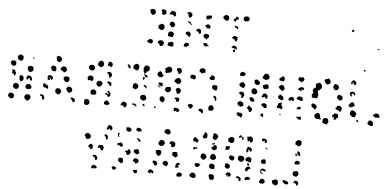

Acme P
241.7
v.25-27
1906-08

HARVARD UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATION
MONROE C. GUTMAN LIBRARY

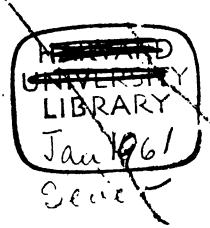

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1906

INNEHÅLL.

Sid.

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit» . . . . . 1.
Skolor för vanföra och lytta. CARL K—N . . . . . 7.
Hemmet och folkskolan. J. G—N . . . . . 27.
Karl Kehr. CARL K—N . . . . . 33.
Lärarbildningen i Förenta staterna. OTTO W. SUNDÉN . . . . . 61.
Thure Fredrik Kylander.† J. F. B. . . . . 77.
Något om läran om hembygden. CARL K—N . . . . . 79.
Seminariernas lärarefråga. OTTO W. SUNDÉN . . . . . 102.
Seminarielärareföreningen. J. F. B. . . . . 113.
Rättstafningen i skolorna. J. F. B. . . . . 115.
Några meddelanden från lärarmötet i Skara. J. F. B. . . . . 117.
Några ord om seminariereformen. J. F. B. . . . . 122.
Redogörelser för tvenne folkskolelärareseminarier. J. F. B. . . . . 124.
Jonas Bäckman.† J. F. B. . . . . 127.
Litteratur. . . . . 129.
Meddelande från redaktionen . . . . . 144.
Ett och annat från folkskolans område. CARL K—N . . . . . 145.
Om arbetsglädje. OTTO W. SUNDÉN . . . . . 159.
Några önskvärda förändringar i Seminariestadgan. J. F. B. . . . . 178.
Seminariekommittéen . . . . . 185.
Samuel Nygren.† J. F. B. . . . . 186.
Litteratur . . . . . 187.
Landskrona folkskollärarinneseminarium . . . . . 198.
Svenska seminarielärareföreningen . . . . . 199.

Withdrawn from Cornell Library 2345

1.

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit».

Elevernas antal utgjorde höstterminen 1905 vid rikets åtta manliga folkskoleseminarier 825 och vid de sex kvinnliga folkskoleseminarierna 587, eller tillsammans 1,412 elever.

Afgångsexamen undergingo 1905 års vårtermin 197 manliga och 161 kvinnliga elever, eller tillsammans 358 elever.

Småskolelärareexamen aflades samma termin vid folkskoleseminarierna af 64 elever, samtliga kvinnliga, hvilka genomgått första och andra klassernas lärokurser.

Vid seminariet i Murjek, som är afsedt för bildande af lapska småskolelärare och -lärarinnor, voro höstterminen 1905 intagna 64 elever, hvaraf 5 manliga, 59 kvinnliga.

Vid seminariet i Haparanda för bildande af finska småskolelärare och -lärarinnor voro samma termin intagna 57 elever, 7 manliga och 50 kvinnliga.

Vid slutet af vårterminen 1905 aflades examen för behörighet till lärarbefattning vid småskola af 20 elever vid seminariet i Murjek och af 13 elever vid seminariet i Haparanda.

Vid af landsting underhållna småskoleseminarier hafva under år 1905, enligt till ecklesiastikdepartementet lämnade uppgifter, 398 elever, däraf 8 manliga, undergått den pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning som lärare vid småskola m. m., som påbjudes i nådiga stadgan den 28 maj 1897.

Pröfning af behörighet till erhållande af befattning såsom lärarinna vid småskola har undergåtts af 375 elever vid af enskilda personer anordnade småskoleseminarier.

Dessutom har sådan pröfning blifvit anställd vid 3 folkskoleseminarier med 2 lärare och 1 lärarinna i öfverensstämmelse med § 4 i stadgan angående pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola den 28 maj 1897.

Till stipendier vid folkskoleseminarierna hafva för vårterminen 1905 anvisats tillsammans 43,750 kronor, hvarjämte stipendiemedel till ett sammanräknadt belopp af 16,050 kronor beviljats till seminarieelever, som tala finska eller lapska språket. För höstterminen samma år hafva 43,750 kronor utdelats som stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna samt 12,610 kronor åt elever, som tala finska eller lapska språket.

Af den undervisningsmateriell, som genom ecklesiastikdepartementets försorg anskaffats, hafva statens samtliga fullständigt anordnade seminarier kostnadsfritt erhållit hvad som för dem ansetts erforderligt.

Enligt meddeladt uppdrag har byråchefen för den inom ecklesiastikdepartementet inrättade afdelning för ärenden rörande folkundervisningen under år 1905 inspekterat folkskoleseminariet i Karlstad samt småskoleseminariet därsammastädes.

Enligt de — jämlikt föreskriften i gällande stadga angående folkundervisningen i § 67 samt kungl. cirkulären af den 24 november 1882 och den 6 oktober 1893 — af folkskoleinspektörerna och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor insända uppgifterna angående folkundervisningen meddelades år 1904 undervisning i 19 högre folkskolor. I rikets 2,407 skoldistrikt funnos

4,809	fasta	och	489	flyttande	eller	tills.	5,298 folkskolor,
1,367	»	»	760	»	»	»	2,127 mindre folkskolor,
4,270	»	»	1,064	»	»	»	5,334 småskolor,
S:a 10,446	fasta	och	2,313	flyttande	eller	tills.	12,759 skolor,

eller, med inräknande af de högre folkskolorna, 12,778 skolor.

I de högre folkskolorna undervisade antingen endast i läsämnen eller i såväl läs- som öfningsämnen 21 lärare och 4 lärarinnor samt i

folkskolorna . . .	5,238	lärare o.	3,154	lärarinnor, tills.	8,392
mindre folkskolorna	207	» »	1,924	» »	2,131
småskolorna . . .	147	» »	6,398	» »	6,545
Summa	5,592	lärare o.	11,476	lärarinnor, tills.	17,068

eller, med inräknande af de högre folkskolornas lärarpersonal, 17,093, förutom 349 lärare och 832 lärarinnor, eller tillsammans 1,181, hvilka undervisat endast i öfningsämnen.

Antalet barn i 7—14 års ålder utgjorde vid 1904 års slut 845,462, hvaraf 429,727 gossar och 415,735 flickor. Bland dessa hade

under året undervisats på något af nedan angifna sätt	770,690
» » ej åtnjutit sådan undervisning	68,687
hvarjämte uppgifter saknas om	6,085
Summa	845,462

Bland de vid 1904 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder undervisades under året i

sina egna distrikts fasta folkskolor	414,866	
» » » flyttande folkskolor . .	33,807	
» » » fasta mindre folkskolor	49,627	
» » » flyttande mindre folkskolor	28,192	
» » » fasta småskolor	148,800	
» » » flyttande småskolor . .	34,960	
folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom sina egna distrikt	16,368	726,620
högre folkskolor		388
allmänna läroverk och fackskolor		13,469
skolor för abnorma barn		1,152
enskilda skolor		17,966
hemmen		11,095
Summa		770,690

Bland de vid 1904 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder, hvilka under året ej åtnjutit undervisning på något af ofvan angifna sätt,

hade 8,174 inhämtat folkskolans minimikurs,
» 41,018 undergått godkänd afgångspröfning samt
uteblefvo 3,349 till följd af sjukdom eller naturfel och
» 16,146 af annan anledning.
Summa 68,687.

Med inräknande af de under året aflidna samt af dem, som voro öfver eller under den ofvan angifna skolåldern af 7—14 år, undervisades i högre folkskolor 511 samt i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor 758,674.

Utgifterna för högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utgjorde under år 1904 enligt ofvannämnda uppgifter:

för lärares och lärarinnors aflöning:		
kontant	14,243,042	kronor
in natura	1,461,983	»
för skolbyggnader, skolplatser och inventarier	5,818,772	»
» undervisningsmateriell	446,455	»
» öfriga behof	5,085,117	»
Summa	27,055,369	kronor.

Statsbidrag af allmänna medel hafva för år 1904 för aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolor, mindre folk- och småskolor, enligt till ecklesiastikdepartementet inkomna uppgifter, utgått med tillsammans 6,403,104 kronor 2 öre.

Understöd har för år 1904 utgått till lärares aflöning vid 1,740 fortsättningsskolor med 112,800 kronor.

För år 1904 har understöd utgått för främjande af undervisning i slöjd för gossar med 325,930 kronor samt af undervisning i slöjd för flickor med 193,752 kronor 50 öre.

Till aflönande af vikarier för 690 folkskolelärare, som af sjukdom hindrats att sköta sina befattningar, har för år 1904 utbetalats af allmänna medel 101,458 kronor 37 öre.

Till de högre folkskolorna, som uppgå till 19, har för år 1905 utgått statsbidrag med 29,400 kronor.

Statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landsting inrättade småskoleseminarier har under år 1904 utgått med 18,595 kronor 41 öre.

På därom af vederbörande styrelser gjorda ansökningar har Kungl. Maj:t för år 1905 beviljat understöd åt 31 folkhögskolor med 141,133 kronor 45 öre. Enligt styrelsernas berättelser hafva under nämnda år i dessa skolor undervisats 891 manliga och 775 kvinnliga, eller tillsammans 1,666 elever. Af det till stipendier åt obemedlade elever vid dessa skolor beviljade anslaget, 25,000 kronor, fördelades år 1905 15,270 kronor mellan 309 manliga och 9,730 kronor mellan 329 kvinnliga elever.

Till främjande af folkundervisningen bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar har, enligt uppgift från statskontoret, för år 1905 å länsstat varit uppfördt 40,575 kronor och af statskontoret anordnats 53,942 kronor 20 öre, allt till höjande af folkskolelärarnes löner till och öfver minimum, till ökande af lärares löner vid mindre folkskolor och småskolor, till aflönande af lärare vid af staten anordnade skolor, till anskaffande af undervisningsmateriell, bildande af lärare m. m.

De allmänna folkskolorna, döfstumskolorna jämte andra folkundervisningsanstalter, som därtill äro berättigade, hafva till nedsatt pris erhållit den undervisningsmateriell, som genom chefens för folkskolebyrån försorg anskaffats. Under år 1904 uppgick kostnaden härför till 21,000 kronor 3 öre.

Kungl. Maj:t har för år 1905 af därtill anvisade medel beviljat understöd åt 14 äldre, behöfvande folkskolelärare med tillsammans 4,900 kronor samt åt 165 äldre, behöfvande småskolelärare m. fl. med tillsammans 16,500 kronor.

Vid institutet å Manilla för bildande af dömstumskolelärare voro under läsåret 1904—1905 inga elever intagna. Profårskurs vid döfstumanstalter genomgicks af 2 lärare.

Under läsåret 1904—1905 undervisades vid anstalten i Bollnäs för öfveråriga döfstumma 37 elever.

Vid institutet för blinda å Tomteboda voro under läsåret 1904—1905 intagna 119 elever, däraf 66 gossar och 53 flickor. 114 lärjungar hafva erlagt afgift, och 5 hafva varit frielever för de särskilda stiften och Stockholms stad. 13 elever afgingo efter fullbordad lärokurs, 2 på grund af bristande

förmåga att draga nytta af undervisningen, 4 på målsmans begäran, 1 på grund af fallandesjuka; 3 elever hafva under året aflidit.

550 exemplar blindskrifter hafva under läsåret 1904—1905 blifvit tryckta.

Vid förskolan för blinda å Tomteboda voro under läsåret 1904—1905 intagna 34 elever, hvaraf 17 gossar och 17 flickor.

Vid förskolan i Växjö för blinda voro under läsåret 1904—1905 intagna 34 elever, 22 gossar och 12 flickor. Vid slutet af läsåret 1903—1904 utskrefvos 7 lärjungar från skolan. Af dessa öfvergingo 6 till institutet å Tomteboda; 1 återvände till sin hemort.

Vid handtverksskolan för blinda i Kristinehamn undervisades under höstterminen 1904 36 elever, hvaraf 30 män och 6 kvinnor, samt under vårterminen 1905 34 elever, hvaraf 28 män och 6 kvinnor.

Till skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg har Kungl. Maj:t för år 1905 beviljat 5,000 kronor. Under året undervisades därstädes 9 elever.

Till uppehållande af döfstumskolor har för år 1905 anslagits ett belopp af 180,175 kronor.

Af anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn har för år 1905 anvisats en summa af 179,812 kronor 50 öre.

Sedan Riksdagen till understöd åt sådana anstalter och föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen, på extra stat för år 1906 beviljat ett anslag af 155,000 kronor, af hvilket anslag dock högst 4,000 kronor kunde användas till understöd åt sådana centrala anstalter, som förmedlade föreläsningar af ifrågavarande slag, och åt lokala anstalter för sådana föreläsningar tillhandahålla passande åskådningsmateriell, har Kungl. Maj:t af nämnda anslag tilldelat understöd åt 387 anstalter för anordnande af föreläsningskurser och 4 anstalter för förmedlande af föreläsningar m. m.

2.

Skolor för vanföra och lytta.

Vid talet om skolor för abnorma tänker man vanligen på uppfostrings- och läroanstalter för döfstumma, för blinda och för sinnesslöa. Men det finnes ännu ett slags abnormskolor. Det är skolor för vanföra och lytta.

Det sistnämnda slaget af skolor för abnorma är det yngsta och minst utvecklade men förtjänar i lika hög grad som de öfriga vårt intresse och vårt stöd.

Då Tidskrift för folkundervisningen satt som sin uppgift att främja äfven abnormskoleväsendet, vilja vi nu påkalla dess läsares uppmärksamhet på några ord om de skolor, som söka rädda de stackars vanföra och lytta från att blifva yrkestiggare eller från att komma på fattiggårdarna eller, om de hafva egna medel till sitt lifsuppehälle, från att dådlöst framlefva sin tid.

Den första läroanstalt för vanföra vi känna till är den, som arbetade i München år 1832. I denna fingo några vanföra gossar undervisning i utförande af sannolikt olika slags arbeten. Sedan har skolan, som njuter understöd af staten och furstehuset, öppnats äfven för flickor. Någon insats i utvecklingen af vanföreundervisningen har skolan ej gjort.

Omkring femtio år därefter öppnade i Köpenhamn pastor Hans Knudsen och fröken Johanne Petersen en skola för vanföra och lytta med uppgift att lära dem arbeta, så att de åtminstone delvis måtte kunna försörja sig själfva. Skolan utvecklade sig löftesrikt, och på läkarkongressen i Köpenhamn år 1884 framvisade den sådana resultat af sin verksamhet, att de väckte åskådarnes stora förvåning.

Bland deltagarne i läkarkongressen var äfven den varmhjärtade svenske läkaren Olof Carlander. Han tilltalades mäktigt af den idé, som låg till grund för den danska skolan och var den förste, som sökte förverkliga den i vårt land.

Anstalten i Köpenhamn har mer och mer utvecklats och är den fullständigaste läroanstalt af detta slag vi känna till. Fortfarande går Danmark i spetsen för undervisningen af vanföra och lytta.

Det är icke lätt att angifva kännetecken på sådana vanföra, som kunna göra sig till godo undervisningen i en skola. Dessa böra nämligen väl skiljas såväl från obildbara vanföra som från sådana, hvilka till följd af sin beskaffenhet ej lämpa sig för samlif med andra vare sig i eller utom en skola. För dessa senare två slag af vanföra böra asyler (vårdanstalter) anordnas af samma skäl, som man anfört för inrättandet af vårdanstalter för obildbara sinnesslöa. I närheten af Stockholm finnes en sådan vårdanstalt, hvilken är väl förtjänt af de loford, som besökande ofta uttala, när de göra reda för hvad de därstädes hört och sett. Denna anstalt är det efter sin grundläggarinna, prinsessan Eugenie, uppkallade Eugeniahemmet.

Lämplig för intagning i skola säges den vanföre vara, hvars kroppsform har en från den normala formen afvikande skapnad och hvars förmåga att förvärfva sig sitt uppehälle är inskränkt antingen direkt genom vanskapnaden eller därigenom, att den yttre kroppsformen i och för sig lägger hinder i vägen för erhållande af arbete.

En fullständig uppfostrings- och läroanstalt för vanföra bör bestå af följande afdelningar: hem, skola, poliklinik, klinik och arbetshem (verkstad, arbetsstuga).

Hemmets uppgift bör vara att mottaga och vårda dels sådana vanföra, som ännu icke inträdt i skolåldern, dels sådana, som erhålla undervisning i skolan. Det är af stor vikt, att vanföra barn så tidigt som ske kan komma i åtnjutande af en efter deras tillstånd afpassad vård, ty erfarenheten har lärt, att vanföra, som vid äldre år endast med svårighet kunnat lära sig arbeta, kunna, om de, när de ännu äro så unga, att de ej hafva uppnått den i lag föreskrifna skolåldern, erhålla en efter deras tillstånd lämpad vård och behandling, kunna — säga vi — antingen göras helbregda eller åtminstone så förbättras, att de kunna hafva mycket större gagn af undervisningen, än om de blifva omhändertagna först sedan de fyllt sju år eller uppnått den ålder, som hos oss är i

vanliga fall bestämd som den tid, då barnet blir pliktigt att inträda i skola, såvida föräldrar eller målsman ej sörja för att det på annat sätt får undervisning.

Men hemmet bör mottaga till eftersyn och vård äfven sådana barn, som redan nått en sådan ålder och en sådan utveckling i öfrigt, att de till gagn kunna deltaga i den undervisning skolan meddelar. Visserligen kunna dylika barn, hvarom nu är fråga, lämnas till vård åt personer, som ej höra till läroanstalten, men i de allra flesta fall få barnen hos dessa icke en efter deras (barnens) beskaffenhet så väl lämpad vård som i det hem, hvilket utgör en del och en viktig del af uppfostringsanstalten; ej heller få barnen i hem, som stå utanför denna, i allmänhet så lämplig och närande föda som i dennas eget hem.

Skolan synes oss böra vara så anordnad, att den meddelar både teoretisk undervisning i de till folkskolan hörande kunskaps- och öfningsämnen och praktisk i sådana arbeten, som lämpa sig för de särskilda vanföra med hänsyn till hvars och ens beskaffenhet. Tager man mot till undervisning i skolan endast sådana, som redan hunnit eller åtminstone bort hafva hunnit tillägna sig en lärokurs åtminstone någorlunda motsvarande den, som i folkskolan kan inhämtas, kan följden lätt blifva, att månget barn ej drager den nytta af undervisningen, som det skulle hafva kunnat, om det fått begynna därmed vid tidigare år. Klart är, att sådana, som blifvit vanföra först vid äldre år, ej behöfva deltaga i skolans teoretiska afdelning, såvida man ej, hvilket synes oss synnerligen önskvärdt, inrättar för dessa och andra äldre elever en fortsatt undervisning, som bör så anordnas, att eleverna däraf kunna hafva särskild nytta vid utöfvande af den verksamhet, hvaråt de ägna sig. Dessutom bör vid såväl den fortsatta som den grundläggande undervisningens anordning samvetsgrant tillses, att lärjungarnes, vare sig att de äro äldre eller yngre, religiösa behof ses till godo.

Ortopediska polikliniken är en så viktig del af uppfostringsanstalten, att en och annan finnes, som anser den vara den allra viktigaste afdelningen däraf, dess centrum. Redan vid bestämmandet af de elever, som böra vinna inträde i skolan, lämnar polikliniken ovärderlig hjälp. Den säger

nämligen, att en sökande är så beskaffad, att han ej kan göra sig skolans undervisning till godo, eller att han är behäftad med en sjukdom, som är farlig för andra.

Det är nämligen ej nog därmed, att eleven medför ett läkarbetyg, utfärdadt af hvilken läkare som helst, utan han bör undersökas af en läkare, som särskildt studerat och sysselsatt sig med vanförhet och som för öfrigt känner till de inre förhållandena i den anstalt, hvari inträde sökes, således af läkaren vid den med anstalten förenade polikliniken.

Polikliniken söker genom den behandling den ägnar eleven så mycket som möjligt minska lytena eller de svårigheter dessa föranleda, och lämnar därigenom skolan en synnerligen god hjälp.

Poliklinikens betydelse är sålunda att befria skolan från elever, som sakna utvecklingsmöjlighet, att inverka på dem, som ämna sig in i skolan, så att de vid inträdet äro så arbetsdugliga som möjligt, och att efter inträdet arbeta på att arbetsdugligheten hålles vid makt och, om möjligt, förökas.

Skolan har dessutom den vinst af polikliniken, att den senare lämnar den förra åtskilliga arbeten att utföra t. ex. ortopediska skodon, bandager och dylikt. Dylika arbeten utföra de vanföra med ett visst intresse. Det förekommer, som om de gärna ville på detta sätt gagna »sina olycksbröder». Att dessa arbeten utföras i skolan har för öfrigt det goda med sig, att de blifva jämförelsevis billiga, samt att man kan lätt kontrollera, att de förfärdigas med noggrannhet, och att till dem användes endast det bästa material.

Klinik. I förening med polikliniken bör en klinik anordnas, där den vanföre kan få behörig vård. Härigenom komma de vanföra eleverna att äfven under den tid de behöfva särskild sjukvård behandlas af samme läkare, som undersökt och förut ordinerat för dem.

Arbetshem (arbetsstuga, verkstad). Det har visat sig stundom mycket svårt att få anställning för vanföra, äfven sedan de vunnit en sådan färdighet i ett yrke, att de kunna förfärdiga ett arbete lika väl som en normal arbetare. Detta beror i ej ringa grad därpå, att de vanföra till följd af sina brister vanligen arbeta långsammare än sådana arbetare, som hafva alla kroppsdelar i normalt skick. Därför är det för

de vanföras utkomst en synnerligen god sak, om ett så kalladt arbetshem eller arbetsstuga (verkstad) är förenadt med uppfostringsanstalten. I detta hem kunna de äldre vanföra, som genomgått skolan och där förvärfvat erforderlig färdighet, sysselsättas med för dem lämpliga arbeten, som antingen behöfvas för uppfostringsanstaltens räkning eller förfärdigas med hopp om att kunna försäljas till allmänheten. Synnerligen fördelaktigt är det, om de vanföra i arbetshemmet kunna få ej endast arbete och verkstad utan äfven bostad och kost.

Sedan vi nu i stora drag framställt, huru en fullständig uppfostrings- och läroanstalt för vanföra bör, enligt vårt förmenande, vara inrättad, öfvergå vi till att tala om några enskildheter, som vid anordning af en dylik anstalt böra iakttagas.

Det lär förekomma, att i åtskilliga sådana läroanstalter, hvarom här är fråga, intagas äfven blinda, döfstumma och sinnesslöa, som icke äro vanföra. Detta synes oss vara en kränkning af såväl de vanföras rätt som deras, hvilka skänkt penningar till uppförande af anstalter för vanföras uppfostran och undervisning. Men hur kan man säga, att de vanföras rätt härigenom blir kränkt? Jo, genom att intaga dylika elever tager man bort platser för de vanföra, som i första hand äro berättigade till erhållande af plats i en för dem inrättad uppfostringsanstalt, och denna rättskränkning är så mycket mer tadelvärd, som det ännu finnes jämförelsvis få skolplatser i förhållande till antalet vanföra. Dessutom har man ju ej rätt att använda skänkta penningar till annat ändamål, än det hvartill de blifvit gifna. Men man bör i anstalter, hvarom här är fråga, icke ens upptaga blinda, döfstumma eller sinnesslöa vanföra. Dessa kräfva mycket mera hjälp och vård än de vanföra, som icke äro i något annat hänseende abnorma. Undervisningen af en vanför, som därjämte är i något afseende abnorm, måste för öfrigt bedrifvas på annat sätt, än när det gäller vanföra, som i andra hänseenden äro normala. Intager man af ekonomiska skäl vanföra, tillhörande båda grupperna, i samma anstalt, böra de bilda två linjer, som hållas fullkomligt skilda från hvarandra både natt och dag, både under arbetstid och fritid. Skulle man sammanföra dem i en linje, skulle de, som ej lede af

någon annan abnormitet än vanförhet, gå förlustiga om mycken tid och mycken kraft, såvida man ej anställde ett mycket stort antal lärare, men äfven i sådant fall komme nog undervisningen att ej så sällan störas och uppfostran försvåras.

Vanföra, som lida af konvulsioner eller fallandesot, böra ej heller mottagas i uppfostrings- eller läroanstalter för vanföra. De olyckliga, som dragas med dessa lidanden, kunna blifva till skada för de andra eleverna, hafva ofta icke fullt normalt själstillstånd och skola vara kända för benägenhet att ställa till »komplotter» och åstadkomma ofrid i huset.

Klart är, att obildbara vanföra icke böra upptaga platser i anstalter, hvilkas uppgift är att bilda sina elever så, att de trots vanförheten kunna uppnå så stor färdighet i utförande af arbeten, att de därigenom kunna åtminstone bidraga till att förvärfva hvad som erfordas för lifvets upphälle. De obildbara vanföra böra intagas i vårdanstalter (asyler), och bemödandena böra gå ut på att sådana i tillräckligt antal komma till stånd.

Beträffande det område, från hvilket elever mottagas, beror det på förhållandena, om anstalten bör vara öppen för inträdessökande från hela landet eller endast från en viss del däraf. Är en anstalt tillräcklig för behofvet, bör hela landet vara det område, inom hvilket den verkar; behöfvas däremot flera anstalter, synes det oss bäst, om hvar och en verkade inom sitt område. Vårt land borde sålunda delas i vissa distrikt, och inom hvarje distrikt borde finnas en uppfostrings- och läroanstalt för vanföra. Huru många distrikten borde vara, kan man ej afgöra, förrän man får en tillförlitlig statistik öfver antalet vanföra i landet. Det torde ej vara för mycket begärdt, att vederbörande myndigheter sörjer för att en dylik statistik blir så snart som möjligt upprättad. Först när man har en sådan, kan man med stöd af rådande förhållanden öfverlägga om hvilka åtgärder böra vidtagas, för att de bildbara vanföra i landet må kunna blifva så arbetsdugliga som möjligt och sättas i stånd att med sitt arbete, där så behöfves, förtjäna sitt uppehälle eller åtminstone hjälpa till därmed.

Böra anstalterna i fråga vara öppna för både bemedlade och obemedlade? Då det synes oss, att dessa anstalter äro

berättigade till statsunderstöd af samma skäl som andra abnormskolor, så följer däraf, att de också böra vara öppna för alla oberoende af deras förmögenhetstillstånd. Endast i det fall, att någon enskild eller någon förening upprättar en anstalt för en viss grupp vanföra, bör denna anstalt vara tillgänglig endast för sådana, som stiftaren velat gagna med sin gåfva.

Med hänsyn till åldern vid intagningen i anstalten böra inga föreskrifter gifvas. Man bör, om utrymmet medgifver det, kunna få intaga inträdessökande af hvilken ålder som helst, om han kan hafva gagn af den vård och den undervisning, som anstalten gifver.

Men vid intagningen måste man noga tillse, att vanförheten är så beskaffad, att den berättigar till mottagande af de förmåner, som intagandet i anstalten medför. Det skulle vara att kränka sådana vanföras rätt, som verkligen äro i behof af hjälp, om de finge stå tillbaka för sådana, som visserligen äro vanföra men som dock godt kunna reda sig, utan att anstalten räcker dem något bistånd. Om t. ex. någon förlorat ett par tår, kan han ju dock i vanliga fall fortsätta med det arbete, hvaråt han förut ägnat sig. Äfven förlusten af ett eller annat finger gör i allmänhet ej den lidande hjälplös. Han kan vanligen fortfarande arbeta som tillförne eller, om han måste byta om arbete, kan han lära sig ett nytt utan den undervisning, som i läroanstalt för vanföra meddelas.

När flera vanföra anmäla sig till intagning i en anstalt, än i denna finnas platser, så böra de hafva företrädet, som hafva sådan vanförhet, som visar benägenhet för att förvärras, om ej insiktsfull behandling träder emellan.

Frågan, huruvida undervisning i läroanstalt för vanföra bör lämnas gratis eller mot betalning för kostnaderna, har framställts, men något allmängiltigt svar därpå kan ej lämnas. Svaret beror nämligen på de förhållanden, under hvilka en anstalt blifvit grundad och sedan arbetar. Det ideala vore, att fattiga vanföra finge utan någon ersättning åtnjuta den uppfostran och den undervisning, som anstalten bibringar, och att bemedlade vanföra finge ersätta kostnaderna därför, samt att de, som hörde hvarken till den ena eller andra af dessa grupper, finge betala en del af ifrågavarande kostnader.

Huruvida denna idé kan realiseras, beror på de tillgångar, som stå anstalten till buds. För att kunna framställa ett antagligt förslag om hur saken i fråga bör ordnas under förutsättning af att alla hjälpbehöfvande vanföra i landet skulle få den hjälp, hvaraf de vore i behof, vilja vi erinra om huru undervisningen för andra abnorma barn är ordnad i vårt land.

När den allmänna folkundervisningen ordnades, lades omsorgen för beredande af tillfälle till undervisning för de normala barnen på församlingen, som ansågs böra utgöra ett skoldistrikt med skyldighet att föranstalta därom, att de till distriktet hörande barn fingo tillbörlig undervisning. Vid ordnandet af undervisningen för döfstumma ställde man sig på samma grund med den skillnad, att skoldistrikten gjordes större, i det landstingsområdet — icke församlingen — blef skoldistrikt. Beträffande undervisningen för blinda åter hafva icke särskilda skoldistrikt fått skyldighet att sörja för deras undervisning, utan detta har blifvit en hela statens angelägenhet. Anledningen därtill, att man ordnade undervisningen för döfstumma och blinda efter olika grunder, var, att de senares antal är mycket mindre än de förras. Men obligatorisk är undervisningen såväl för blinda som för döfstumma. Däremot är undervisningen för sinnesslöa ännu frivillig. Den besörjes i uppfostringsanstalter, som anordnats antingen af landsting eller af förening eller af enskild person.

Den åsikten har visserligen sökt göra sig gällande, att undervisningen för sinnesslöa borde vara obligatorisk, men den har ännu icke vunnit sådant insteg hos allmänheten, att regeringen ansett sig böra till riksdagen framlägga förslag härom. Hvad slutligen beträffar undervisningen för vanföra, torde den ej böra blifva obligatorisk, enär här är fråga icke endast om barn utan äfven om vuxna, hvilka sålunda böra själfva få bestämma om och huru de skola få den undervisning, som trots vanförheten gör dem arbetsdugliga. Det bör därför öfverlåtas åt landstingsområden eller kommuner eller föreningar eller enskilda personer att, om de finna det önskvärdt, anordna uppfostrings- och läroanstalter för vanföra. Men, då det är ett statsintresse, att dessa olyckliga blifva arbetsdugliga och sålunda kunna förtjäna helt och hållet eller åtminstone delvis sitt lifsuppehälle, så böra dylika anstalter

få understöd af statsmedel, och detta understöd bör vara lika stort som det, hvilket åtnjutes af uppfostringsanstalter för döfstumma och sinnesslöa. Det borde därför stadgas, att till uppfostringsanstalt för bildbara vanföra, som af landsting eller af stadsfullmäktige i stad, som ej i landsting deltager, anordnas och understödes samt står under inseende af en utaf landsting eller stadsfullmäktige utsedd styrelse, må utgå för hvarje arbetsår ett understöd af 250 kronor för hvarje intagen elev, som i anstalten eller på dess bekostnad njuter underhåll, samt 125 kronor för hvarje annan i anstalten intagen elev, som i undervisningen deltager; samt att till enskild uppfostringsanstalt jämväl må utgå för hvarje arbetsår ett understöd af 100 kronor för hvar och en i anstalten intagen elev, som i anstalten eller på dess bekostnad njuter underhåll, och af 50 kronor för hvarje annan i dylik anstalt intagen elev, som deltager i undervisningen. Beträffande anslag af allmänna medel till uppehållande af arbetsstugans (arbetshemmets, verkstadens) verksamhet, torde sådant böra utgå med 50 kronor årligen för hvarje i arbetsstugan inskrifven elev. Därjämte borde föreskrifvas, att den årliga afgift, med hvilken föräldrar och målsmän böra bidraga till elevs kosthåll, ej får öfverstiga 50 kronor för barn af mindre bemedlade föräldrar.

Angående beskaffenheten af den kost m. m., som eleven bör få åtnjuta i anstalten, bör den å ena sidan vara tillräcklig och närande samt för öfrigt tillfredsställa hygienens kraf, men å andra sidan bör den ej vara sådan, att eleven blir bortskämd, så att han, när han kommer tillbaka i de vanliga förhållandena, ej finner sig i dem utan klagar och knotar öfver att han numera ej har det så bra, som då han var i anstalten.

Huru länge bör eleven få kvarstanna i hvarje afdelning af anstalten? Därpå kan ej heller något allmänt svar gifvas. Det måste ju bero på omständigheterna. I kliniken bör den sjuke få stanna kvar, så länge hjälp är behöflig, eller till dess det visar sig, att ingen bättring är att vänta. I arbetsskolan, om den intagne i denna deltager äfven i den teoretiska undervisningen, bör han få vara kvar, till dess de föreskrifna kurserna blifvit genomgångna; men, om eleven undervisas endast i praktiskt arbete, högst fyra år. För att penningar icke ändamålslöst måtte användas, torde det vara klokt

föreskrifva, att, om det efter ett år ej visar sig någon utveckling hos eleven, med hänsyn till hans arbetsförmåga, han bör utskrifvas som obildbar. I arbetsstugan bör en intagen få arbeta, till dess han kan få någon anställning eller till dess han kan blifva sin egen och som sådan förvärfva hvad till lifvets nödtorft hör genom eget arbete. För att sätta honom i stånd att begynna en verksamhet på egen hand, bör man, där så är behöfligt, söka skaffa honom understöd dels på det sätt, att man gifver honom erforderliga medel till inköp af verktyg och materialier, dels därigenom att man söker bereda tillfälle till arbete genom att göra beställningar hos honom, och dels genom att hjälpa honom anordna utställningar, där hans arbeten kunna försäljas.

Sedan vi sålunda angifvit, hur en uppfostrings- och läroanstalt för vanföra bör, enligt vårt förmenande, vara beskaffad, vilja vi i korthet meddela, hvilka anstalter för undervisning af vanföra vi hafva i vårt land, och hur dessa äro anordnade.

För närvarande hafva vi en arbetsskola för lytta och vanföra i Stockholm, en arbetsskola för vanföra i Göteborg samt skola och hem för vanföra i Helsingborg. Den arbetsskola för vanföra, som på 1880-talet anordnades i Karlskrona, har blifvit stängd.

Skolan i Stockholm är den yngsta. Grunden till den lades år 1891, då föreningen för lytta och vanföra konstituerades. Flera år förut hade visserligen direktör O. E. Borg anordnat i hufvudstaden en slöjdkurs för några lama flickor, men denna hade snart måst upphöra, enär tillräckliga medel för dess uppehållande ej kunde anskaffas. Den, som sedan tog första steget för inrättande af en arbetsskola i Stockholm, var föreståndaren för statens ortopediska institut i hufvudstaden, doktor Anders Wide. Under sin dagliga verksamhet såg han vanföra behäftade med olika slags lyten; han ömmade för dessa, och åter och åter uppsteg hos honom tanken på hur lyckligt det skulle vara såväl för de olyckliga själfva som för samhället, om de vanföra kunde få lära sig att arbeta. Han besökte år 1889 arbetsskolorna för vanföra i Köpenhamn och Göteborg; därigenom blef han än mer öfvertygad om välsignelsen af en arbetsskolas inrättande för vanföra i Stockholm och omgifvande län och beslöt ändt-

ligen att försöka sätta sina planer i verket. Han meddelade sig med åtskilliga personer om sitt tilltänkta företag. Många omfattade det med intresse, men ingen torde hafva lyssnat därtill med så varmt deltagande som fröken Emilie Dahlström. Sitt lefvande intresse för att doktor Wides planer måtte blifva satta i verket visade hon genom den outtröttlighet, hvarmed hon sökte främja den behjärtansvärda saken. Hon samlade bidrag och sökte väcka människors medkänsla för de lidande. Äfven sedan skolan kommit i gång, följde hon dess verksamhet med lefvande nit och omfattade med innerlig medkänsla hvarje elev samt var alltid beredvillig att hjälpa. År 1898 afled denna skolans vän. Naturligt var, att hon lämnade efter sig ett stort tomrum.

Doktor Wide och de, som han lyckats intressera för den ifrågavarande saken, beslöto att utfärda ett upprop till allmänheten samt utskickade listor, på hvilka de, som önskade, kunde få teckna bidrag till den föreslagna skolan. Så konstituerades, som vi redan anmärkt, år 1891 föreningen för bistånd åt vanföra och lytta. Denna sökte först få till stånd en utställning af arbeten, som förfärdigats af vanföra och lytta, för att visa, hvad de kunna åstadkomma, trots sina ofta ganska svåra lyten. För vinnande af ändamålet vände sig föreningen till skolorna i Köpenhamn, Göteborg, Helsingborg och Karlskrona med anhållan, att de måtte sända till utställningen några lämpliga arbeten. De villforo begäran, och man fick till stånd en utställning, som väckte mycken uppmärksamhet och mycken förvåning. Man kunde knappt tro, att lytta och vanföra skulle kunna åstadkomma något så förträffligt. Allmänheten blef öfvertygad om nyttan af en arbetsskola i hufvudstaden, och många voro de, som tecknade bidrag på de framlagda listorna. Så inflöto öfver 22,000 kronor. Dessutom erhöllos 2,000 kronor genom en konsert i Musikaliska akademien af sångare ur läkarsällskapet och medicinska föreningen.

Nu beslöt man upprätta en skola; styrelse valdes, stadgar antogos, och till föreståndarinna utsågs fröken Selma Dahlander, som varit lärarinna i arbetsskolan för vanföra i Göteborg. I januari 1892 invigdes skolan, som då var för-

lagd i huset n:r 92 vid Sveavägen. De ämnen, hvari undervisning meddelades, voro för de manliga eleverna borstbinderi, rottingflätning, träsnideri och skrädderi samt för de kvinnliga enklare sömnad, virkning och broderi. Hastigt växte elevernas antal. En lärarinna till måste anställas, och tvenne nya undervisningsämnen, snickarslöjd och svarfning, infördes. Vid slutet af vårterminen 1893 afgick föreståndarinnan och efterträddes af fru Drakenberg.

Flera elever från landsorten anmälde sig till inträde i skolan under vintern 1893—1894, och det visade sig förenadt med stora svårigheter att få dem inackorderade i ordentliga hem. Men det var ej möjligt att anordna ett hem i förening med skolan, enär inkomsterna voro små och hyrorna höga. Emellertid lyckades man få en större lokal för skolan, som inflyttade i denna hösten 1894. Den nya lokalen var visserligen i flera hänseenden bättre än den förutvarande, men fortfarande kvarstod behof att få eget hem för elever från landsorten. Undervisningsämnena ökades med skomakeri och möbelsnickeri samt väfning och märkning m. fl.

Behofvet af eget hem visade sig allt större och större, men försök att få ett sådant strandade på husägarnes obenägenhet att hyra ut rum åt vanföra af fruktan för att andra hyresgäster ej skulle vilja bo i samma hus som dessa olyckliga. Visserligen gjordes flera gånger försök att köpa eget hus, men man lyckades ej finna något, som var väl beläget samt lämpligt att inredas för läroanstaltens behof. Det var därför städse förenadt med stora svårigheter att få lämpliga hem åt skolans elever, och stundom måste man nöja sig med mindre goda. Nästan från den tid, då skolan började, hade eleverna haft förmånen att få fria middagar; men, då dessa måste anskaffas från de vanliga matserveringarna, blef födan vanligen alltför litet närande. För att afhjälpa dessa svårigheter inköptes ändtligen 1901 ett eget hus för läroanstaltens räkning. I oktober 1902 inflyttade skolan i nya lokalen, som är belägen vid Grefturegatan 59. Nu anordnades ett hem, som kan gifva utrymme åt 15 personer, och där alla, både de, som bo inom anstalten, och de, som bo utom densamma, få äta middag. Där få eleverna jämväl under sina lediga stunder sysselsätta sig med samspråk och oskyl-

diga nöjen. Ett nytt undervisningsämne, bokbinderi, infördes, och skomakeriet gjorde betydande framsteg. Däremot anser styrelsen, att bandagetillverkning ej bör förekomma i skolan, då med den någon klinik ej är förenad och då lämpliga bandage kunna fås hos de skickliga tillverkare, som ägna hela sin tid åt förfärdigande af sådana.

Vid inträde i läroanstalten undersökes hvarje elev af anstaltens egen läkare; skulle därvid visa sig, att någon behandling är af nöden, får den inträdessökande en sådan utan någon afgift vid statens ortopediska institut. Bandage och proteser bekostas af föreningen, såvida ej föräldrar eller målsmän eller fattigvård eller någon enskild betala dessa.

Antalet elever har under skolans arbetstid varit växlande; vårterminen 1903 uppgick det till 33. Från landsorten hafva anmält sig många; sistnämnda vårtermin var antalet inträdessökande från landsorten så stort, att, om alla tagits in, de ej skulle hafva fått plats i hemmet. Därför fingo flera vänta, till dess plats i hemmet blefve ledig.

För närvarande mottagas ej elever, som äro under 12 år, men när anstalten blifver utvidgad med egen klinik, teoretisk undervisning införd och ett sommarhem anordnadt, då skall anstalten öppnas äfven för barn, som ej hunnit nämnda ålder.*

Skolans stadgar föreskrifva, att endast sådana vanföra, som äro andligt normala, få i skolan intagas. Undantag hafva några gånger gjorts, men resultatet har alltid blifvit dåligt. — Barnen hafva ingenting lärt; pengar hafva bortkastats förgäfves, och andra vanföra, som kunnat göra sig undervisningen till godo, hafva fått onödigtvis vänta på inträde.

Från skolans grundande till slutet af vårterminen 1903 hafva i skolan 146 elever undervisats. Af dessa hafva 16 elever slutat sin skolkurs efter 1 månad eller därunder; 38 hafva tillbragt i skolan från 1 till 6 månader, 22 från 6 till 12 månader, 40 från 1 till 3 år samt 22 längre tid än 3 år; af dessa senare 13 längre än 5 år; om några elever finnes

* Vårterminen 1903 fanns i skolan en elev, som hade hustru och sex barn. När han hade förfärdigat ett par skor åt en af sina små, lyste han af glädje.

ingen anteckning rörande det förhållande, hvarom här är fråga.

Den äldsta af våra arbetsskolor för vanföra är den, som inrättades i Göteborg år 1885 på initiativ af doktor Carlander. Den har satt som sitt mål att snarast möjligt utveckla den vanföres anlag till sådan färdighet, att han kan blifva antagen som arbetare hos en yrkesidkare. Skolan lägger icke an på att den vanföre utbildas till sådan färdighet i något yrke, att han aflägga gesällprof. I allmänhet möter det i Göteborg ej någon svårighet att få anställning åt en vanför, som nått en viss färdighet i ett yrke. Däremot mottages ej gärna en vanför som lärling, ty han kan ej användas som springgosse.

I förening med skolan står sedan år 1901 ett litet hem, där rum finnes för sju flickor. Inom skolans lokaler bo dessutom åtta gossar, men dessa få kost hos skolans vaktmästare. Dessutom finnes ett sommarhem, Olofs minne kalladt. Detta ligger en timmes ångbåtsfärd från Göteborg och är omgifvet af en ganska stor bär- och fruktträdgård samt en mindre nyplanterad park. Utrymme finnes där för 24 elever åt gången jämte nödig personal för deras vård. I mån af utrymme få äfven klinikens svagaste patienter vistas där någon tid. På grund däraf, att medlen, som finnas att tillgå för uppehållande af läroanstalten, äro begränsade, har sommarhemmet varit öppet endast tio veckor om året.

Hösten 1903 vidgades läroanstalten med en egen klinik, som sattes i förening med den förutvarande polikliniken. Kliniken är ej stor. Den utgöres af endast två rum med fyra sängar, men den har gjort stor nytta. Sjukrummen hafva varit flitigt använda, och resultatet af de sjukas behandling har varit »mycket glädjande». Man önskar kunna utvidga kliniken, så att den kan utan afgift mottaga till vård obemedlade patienter från kringliggande landsbygd.

Undervisningen har meddelats de manliga eleverna i svarfning, snickeri, korgmakeri, skomakeri, borstbinderi, rottingflätning och bokbinderi; de kvinnliga hafva öfvats i namning, linnesömnad, trikåstickning m. m.

Sedan år 1898 hafva vid anstalten tillverkats ortopediska bandage och ortopediska skodon. Dessa användas ej endast

vid anstaltens egen poliklinik och klinik utan äfven vid allmänna sjukhus och enskilda kliniker.

Vid undervisningen följer man ej någon föreskrifven slöjdserie, enär uppgiften varit att utbilda den manlige eleven till handtverkare och yrkesidkare synas i allmänhet hysa »djupt förakt» för slöjd. De påstå nämligen, att de hafva mycket större besvär att lära den gosse, som förut sysslat med slöjd, ett yrke, än den, som ej haft någon öfning däri. Därför visas nybörjaren efter några dagars pröfning till den afdelning, hvari man sysslar med det yrke, som man anser mest lämpligt för honom med hänsyn till det lyte, hvarmed han är behäftad. Visar det sig sedan, att en elev har mer fallenhet för ett annat yrke, får han gå till den afdelning, där man öfvar detta. Endast de svagaste gossarne, som ej uthärda med en mer ansträngande sysselsättning, få till en början genomgå ett slags förberedande kurs. Därunder sysselsättas de med borstbinderi och rottingflätning.

Äfven beträffande flickorna anser man, att det skulle vara alltför tidsödande att låta dem sy seriearbeten. I stället koncentrerar man undervisningen på sådant, som för individen är af största nytta med afseende på hans förmåga att försörja sig själf. Detta synes vara så mycket nödvändigare, som lärotiden gemenligen är kort, särskildt för dem, för hvilka enskilda eller kommuner erlägga den föreskrifna afgiften.

Elever mottagas ej, förrän de kommit till den klass, hvarur folkskolan tidigast låter dem afgå. Så snart medel därtill kunna beredas, vill man mottaga yngre elever; men då måste också teoretisk undervisning i folkskolans kunskaps- och öfningsämnen införas.

Under vårterminen 1904 var en kurs i skönskrifning, räkning och bokhålleri anordnad. Den genomgingo de elever, som ansågos vara därför synnerligen lämpliga. Dessa omfattade den med stort intresse. Lärotiden var förlagd till aftnarna.

Arbetsstuga (arbetshem) finnes ej. De flesta elever lämna skolan, såsom förut antydts, så snart de förvärfvat tillbörlig färdighet för att kunna användas af en yrkesidkare. Men det finnes några, som äro så svaga, att de ej kunna vinna

anställning hos någon mästare. Höra dessa stackare till Göteborg, få de kvarstanna i skolan. Men klart är, att det vore en stor fördel, om de kunde hänvisas till en arbetsstuga, i hvilken äfven andra efterblifna kunde få tillbringa sina återstående dagar.

Några flickor, som ej fått någon anställning, hafva, när de lämnat skolan, fått en symaskin för att kunna arbeta i sina hem. Skolan söker dock fortfarande skaffa dem arbete genom att låta dem förfärdiga åtskilliga saker, som beställts hos den. Men detta blir ganska betungande, enär skolan måste kontrollera deras arbete. Det är nämligen den, som bär ansvaret för att beställningen blir ordentligt utförd. Mycket bekvämare skulle det vara för skolan, om de flickor, hvilka ej fingo någon anställning, kunde få stanna kvar i anstaltens arbetshem. Skolan kunde i sådant fall utöfva öfver dem en mycket verksammare kontroll och dessutom bättre sörja för dem i alla hänseenden, såvida de ej hade förmånen att få vistas i ett godt hem, ty ett sådant kan läroanstalten aldrig ersätta eller gå upp emot.

Föreståndarinna för arbetsskolan för vanföra i Göteborg är fru A. Bonthron.

Nu öfvergå vi till skolan och hemmet för vanföra i Helsingborg. Initiativet till inrättande af denna anstalt togs af lasarettsläkaren i Helsingborg Gustaf Naumann. Han framlade förslag härom för general Bror Cederström. Denne, som omfattade saken med varmt intresse, sökte skaffa erforderliga medel genom att inbjuda personer att på kringsända listor teckna bidrag. På detta sätt samlades 4,700 kronor. Anstalten började i november 1887 i en hyrd lokal, som bestod af fyra rum och kök. Eleverna voro ock fyra. Föreståndarinna var fru Fanny Drakenberg.

Undervisningsämnen för de manliga eleverna voro borstbinderi, stolsitsflätning och mattflätning, för de kvinnliga linnesömnad för hand och maskin, virkning, stickning och halmarbeten.

Snart ökades elevantalet; ännu en lärarinna antogs, och undervisning i svarfning och korgmakeri infördes.

Allt starkare kändes behofvet af ett eget hem. Man fann nämligen, att de goda frön, skolan utsått, ej sällan för-

kväfdes i dåliga hem, samt att de svaga barnen ej fingo så närande mat, de behöfde. Det dröjde lyckligtvis ej så länge, förrän med anstalten förenades ett hem. Staden Helsingborg skänkte en förträfflig tomt. Föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne upptog ett lån å 33,000 kronor i Helsingborgs sparbank. Hemmet byggdes och invigdes för sitt ändamål i april 1891. Nu kunde man ej endast undervisa utan ock uppfostra eleverna.

Nya undervisningsämnen blefvo tillverkning af bambumöbler och bastflätning och någon tid därefter konstväfnad, trikåstickning, enkel klädsömnad, snickeri, träsnideri och ritning. Till vederkvickelse meddelas undervisning äfven i sång.

Egen klinik har ej läroanstalten. De, som söka inträde, undersökas och behandlas af lasarettsläkaren. Bandage och konstgjorda lemmar bekostas af »föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne», såvida de ej bekostas af enskild person eller fattigvård.

Under den tid, anstalten varit i verksamhet, har den undervisat 215 elever, som varit i en ålder från 15 till 45 år.

178 hafva lämnat anstalten, och af dem många som skickliga arbetare och arbeterskor. Åtskilliga af dessa hafva fått plats hos yrkesidkare, andra hafva börjat arbeta på egen hand i egna hem. I det senare fallet brukar anstalten hjälpa dem i gång. Men det finnes ock sådana, som i anstalten förvärfvat en viss färdighet i ett yrke, men som det oaktadt ej kunna draga sig fram. Dels har det visat sig svårt för dem att afyttra sina förfärdigade arbeten, ifall de börjat arbeta på egen hand, dels har det ej lyckats för dem att vinna anställning hos en mästare, i händelse de velat skaffa sig lifsuppehälle genom att arbeta hos andra. En anledning till dessa svårigheter kan hafva varit, att de ej äga erforderliga krafter för att kunna arbeta så intensivt, som är af nöden för att kunna motsvara en mästares kraf eller för att kunna självständigt förtjäna så mycket, som fordras för att kunna uppehålla lifvet. Därför anses det som synnerligen önskvärdt, att anstalten kunde så vidgas, att där kunde beredas ett hem för dem, som ej äro i stånd att själfva förtjäna hvad till lifvets nödtorft hör.

Anstaltens föreståndarinna är fröken Th. Reutersvärd. År 1885 inrättades en mindre arbetsskola för vanföra i Karlskrona, men den synes hafva upphört med sin verksamhet omkring 1899.

Alla skolorna för lytta och vanföra inrättades och uppehöllos till en början genom frivilliga gåfvor samt elevernas afgifter. År 1899 inkommo skolornas styrelser till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte ingå till riksdagen med förslag om beviljande af statsmedel till understöd åt ifrågavarande skolor.

Med anledning däraf framlade Kungl. Maj:t för 1900 års riksdag förslag om beviljande af 10,000 kronor till understöd åt skolorna för vanföra och lytta under år 1901. Kungl. Maj:t hade beräknat, att 100 kr. skulle tillfalla skolan för hvarje elev, som där erhölle undervisning samt kost, och 50 kr. för elev, som erhölle endast undervisning. Riksdagen beslutade visserligen, att understöd af statsmedel skulle komma skolorna till godo, men nedsatte summan, som därtill finge användas, till mellan 7 à 8 tusen kr. Under år 1901 fingo skolorna af statsmedel uppbära 80 kr. för elev, som åtnjöt undervisning och fullt underhåll; 60 kr. för elev, som i anstalten erhöll undervisning och middag, samt 40 kr. för elev, som fick endast undervisning. Äfven under åren 1902, 1903 och 1904 fingo skolorna understöd af statsmedel till samma belopp och på samma villkor. År 1904 ingingo skolornas styrelser till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen höja statsunderstödet till samma belopp, som beviljades åt skolorna för döfstumma och sinnesslöa. Kungl. Maj:t ansåg sig dock ej kunna ingå till riksdagen med förslag om en så stor ökning af statsanslaget men framlade dock proposition om att det måtte höjas till 10,000 kronor. Riksdagen biföll förslaget. År 1906 få skolorna sålunda af statsmedel 100 kr. för hvarje elev, som åtnjuter i anstalten undervisning och full kost; 75 kr. för elev, som erhåller undervisning och middag, samt 50 kr. för elev, som får endast undervisning.

Hvilka åtgärder böra vidtagas, för att undervisningen af och vården om vanföra och lytta måtte blifva tillfredsställande? En ordentlig, fullständig statistik öfver dessa olyck-

liga bör bringas till stånd. Det bör ej vara förenadt med några större svårigheter eller kostnader att åstadkomma en sådan. Regeringen borde känna sig förpliktad att taga saken om hand. Det är ju ett viktigt statsintresse, att så många medborgare som möjligt blifva arbetsdugliga. Det är dessutom en kärleksplikt att taga hand om olyckliga, och staten, som kristen, måste känna sig förpliktad att sörja för äfven sådana.

Sedan genom statistiken det blifvit klart, om de läroanstalter för vanföra och lytta, som för närvarande finnas, äro tillräckliga, eller om flera behöfva upprättas, bör man i första fallet arbeta för deras fullkomnande, och i senare fallet anstränga sig för att flera dylika anstalter måtte komma till stånd. Lättast torde detta ske genom att söka förmå ett ensamt eller flera landsting gemensamt att upprätta en sådan anstalt.

Man bör söka utverka, att riksdagen beviljar en så stor summa till understöd åt ifrågavarande anstalter, att det statsunderstöd de få blir lika stort som det, som uppbäres af skolor för döfstumma och för sinnesslöa.

Årliga utställningar böra anordnas dels för att bereda afsättning åt vid anstalterna eller af enskilda vanföra förfärdigade arbeten, dels för att intressera allmänheten för den synnerligen behjärtansvärda vanföresaken.

Undervisningen i skolorna för vanföra bör anordnas så, att den ej endast utvecklar yrkesskickligheten utan ock utbildar karaktären. Äfven dessa skolors uppgift bör nämligen vara att både uppfostra och undervisa.

Särskild teoretisk undervisning bör anordnas för de elever, som äro i skolåldern, och för dem, som vid äldre år intagas i skolan.

Inspektion öfver skolorna för vanföra och lytta bör anförtros åt den yrkesinspektör, som har uppdraget att inspektera fabriker m. m. i den ort, där en skola för vanföra och lytta är förlagd. När han inspekterar fabrikerna i trakten, bör han ägna uppmärksamhet äfven åt där liggande vanföreskola.

Vederbörande folkskoleinspektör bör jämväl hafva skyldighet och rätt att afhöra och göra sig underrättad om huru

undervisningen i skolan är anordnad och bedrifves samt att för lärare eller styrelse anmäla de brister, han tyckt sig finna, och gifva de råd och anvisningar till deras afhjälpande, som förekomma honom lämpliga.

Slutligen böra åtgärder vidtagas, för att föreståndare och föreståndarinnor samt lärare och lärarinnor, som hafva en med ordinarie lärare och lärarinnor vid döfstumskola jämförlig anställning, måtte på vissa föreskrifna villkor komma i åtnjutande af pension eller ålderdomsunderstöd.

Lättast torde det gå att skaffa ifrågavarande lärare och lärarinnor förmånen af något slags understöd på äldre dagar, om det föresloges, att de finge ingå i samma pensionsförening eller ålderdomsunderstödsanstalt som den vid skolorna för sinnesslöa anställda lärarpersonalen.

Carl K—n.

3.

Hemmet och folkskolan.

Det kunde synas öfverflödigt att tala om intresset för folkskolan på en tid, då utgifterna för skolväsendet år från år stiga, då lärarpersonalens ekonomiska villkor blifvit af stat och kommun allmänneligen förbättrade och då alltjämt nya offer göras för att skaffa nya hus och ny undervisningsmateriell af alla slag.

Visserligen gör staten ansträngningar till folkbildningens höjande såsom aldrig tillförne. Men statens och den politiska handlingens män äro icke folket, och utgiftsstaten är icke alltid en gradmätare för sinnelaget hos dem, som skola betala utgifterna i fråga om lön, hus, materiell o. s. v.

Man må fråga, hvad *föräldrarne* känna och tänka i fråga om folkskolan, med hvilka känslor de skicka barnen på skolvägen, huru de värdera läraren, huru vidt de taga kännedom om hans arbete och understödja honom däri. För att uppspåra detta må man själf gå ut bland folket och hafva öppet öra och hjärta för dess känslor och ord.

Den, som på sådant sätt söker erforderliga underrättelser, skall få det intryck, att vänligheten mot folkskolan i allmänhet ännu lämnar mycket öfrigt att önska; och detta icke blott där, hvarest det husliga lifvets intresse nästan helt och hållet rör sig kring brödförvärf och där skolan därför anses som ett intrång i detta förvärf, utan ock där, hvarest familjen har högre ideellare mål i sikte.

Förr motsatte sig landtbefolkningen införandet af nya läroämnen, emedan de ansågos onödiga för den folkklass, som sysselsatte sig med grofarbete, och vederbörande grämde sig öfver det oförstånd, som då trädde i dagen. Den bortgångne biskop Landgren berättade, att han vid ett tillfälle föreslagit, att man till folkskolan skulle inköpa Europas karta. Då frågade kyrkvärden N—d på sin bredaste norrländska: »Visar

o' vägen till hemeln då?» — »Nej, sa' ja'», sa' Landgren, »men hon kan väl vara nyttig ändå.» — »Åhja, då får o' felle väre», sa' kyrkvärden.

Nu har det förtroende, som skänkes folkskolan, mycken släktskap med liknöjdheten. Materiellen mottages utan gensägelse, men icke därför att man värderar den utan emedan man blott bekymrar sig om läroböckerna, när de skola betalas, och i många fall får kommunen betala dem också. Vid skollärarval kan man få höra yttranden sådana som: »Det är inte så kinkigt hvem vi få, blott han är kompetent, så att ej staten drar in bidraget.»

Vi känna församlingar, som år efter år låtit sig behaga intellektuellt och moraliskt underhaltiga lärare, stadsförsamlingar, som utan gensägelse fördraga att aldrig få veta, ännu mindre votera om hvilka som skola blifva lärare för barnen. I staden gifvas icke sällan fäder, som icke ens till namnet känna den lärare eller lärarinna, som sköter den klass, där deras barn undervisas. De familjer torde lätt kunna räknas, hvilka, så snart det icke gäller den allra första färdigheten i läsning och skrifning, med något verkligt intresse följa barnens undervisning, hvilka öfvervaka öfverläsningen af hemuppgifterna eller rådföra sig med läraren i uppfostringsfrågor. Endast om de till äfventyrs lida intrång i den faderliga bestraffningsrätten, gifva de sitt intresse till känna och då sällan på ett uppmuntrande sätt. — Huru besökes årsexamen? — Huru många besök af fäder eller mödrar under läseterminen? — Huru utöfvas mångenstädes tillsynen?

Man skall invända, att det fordom i alla dessa stycken stod ännu sämre till. Det är en ringa tröst och förklarar ej det förhållandet, att folkets glädje öfver skolan på långt när ej ökats i samma grad, som denna verkligen blifvit bättre: lärarne skickligare, skolhusen större och rymligare, materiellen rikhaltigare, statskontrollen bättre och statistiken noggrannare. — Äfven därmed är icke hjälpt, att man tillbakavisar klagan och anmärkningar öfver skolan såsom obefogade och sätter hemmet i sticket för det, som skolan skall hafva felat. Ty genom ömsesidiga förebråelser vinna icke två kärlek för hvarandra, och på kärlek beror dock allt. Den moderna folkskolan skulle bära mognare och varaktigare frukter, om hon

med mer försiktighet tagit hänsyn till de verkliga behofven och så sänkt sina rötter djupare i folkets kärlek, om hennes verksamhet blifvit officiellt erkänd som en länk i uppfostringskedjan uppåt.

Det andliga lifvet utvecklar sig blott ur sitt eget frö eller sin egen rot. Hvad man ej med tillhjälp af ett föregående *uppfattar*, hvad man ej känner *behof* af, går utan verkan förloradt. Det assimilerar sig ej med lifvet. Denna lag gäller äfven *folklifvet*. När folket af sin folkskola i första hand kräfver det, som vunnit historisk häfd och som det själft äger, då ledes det af en riktig instinkt; ty sådant allena kan tjäna som utgångspunkt för en verklig utveckling.

Skulle någon betvifla riktigheten af detta påstående, så bedja vi honom ge akt på dessa barn, som efter mångårig folkskola — eller låt oss säga fortsättningsskoltid — träda in i den samhällsklass, ur hvilka folkskolan rekryteras: i jordbrukar-, handtverks- eller grofarbetarståndet. Huru mycket kunna de behålla kvar af alla de sköna saker de lärt? Huru mycket få de här bruk för? Den, som därför önskar ett sundt framåtskridande, måste städse utgå från det, hvartill anknytningspunkter finnas i familjens lif. Förbiser man denna lag, kan stor skada ske. Vill man våldsamt lyfta hemmet till det, som ännu ej lefver där, då kommer mycket att omoget falla från skolans träd. Hemmet göres alltmer främmande för skolan och skolan för hemmet.

Huru lågt än en familjs andliga lif må stå, har hon dock högre behof än de, som hänföra sig till affärslifvet. Bonden, handtverkaren, dagsverkaren känner återlösningsbehofvet lika starkt som de s. k. bildade, som de högre stånden, och samvetet säger honom, att han blott i evangelium kan finna »frid och öfvernog», såvida han en gång blifvit bekant därmed. Om han nu själf funnit denna frid och lycka eller ej — för sina barn önskar han dem likafullt. Den kristliga familjen fordrar, att barnen skola få klart besked i det, som rör deras förhållande till Gud. Och emedan denna fordran kommer från samvetet, är den mer trängande än de, som blott afse intellektuell utbildning såsom förberedelse för jordisk verksamhet.

Tänkom oss, att i en församling öppnades två skolor under samma betingelser och med lika goda lärarkrafter,

den ena med idel humanistiska läroämnen utan läran om nåden och sanningen i Jesus Kristus, den andra med en allvarligt bedrifven kristendomsundervisning såsom medelpunkten för hela uppfostringsarbetet, och de kunde utan stickord och sneda blickar från ena eller andra sidan fortgå i all sämja bredvid hvarandra — vi tro, att den förra skulle så småningom bli tom och den senare fyllas. Men icke blott det; den sistnämnda skulle af far och mor omtalas med ett intresse, med en aktning och kärlek, som skulle på lärjungarne öfva det mest välsignelsebringande inflytande i fråga om deras villighet att inhämta äfven andra kunskaper.

Må vi inträda i en familj, som är så andligen befryndad med skolan, som vi tänka oss och hålla för möjligt. Änskönt barnen måste hjälpa sina föräldrar i deras arbete, hafva de dock sina uppgifter med sig till hemmet för att där lära dem. Den normala familjen fordrar sådana; ty hon önskar veta *hvad* som behandlas i skolan och *hur* det behandlas. Och den förståndige läraren vårdar sorgfälligt denna förbindelse.

»Hvilka katekesstycken har du nu i läxa?» frågar den äldre systern. Och under det hon sköter husliga sysslor: ordnar tvätten, rensar grönsaker eller stickar på sin strumpa, föreläser hon stycket eller språket för sin yngre syster. Hon behöfver ingen bok därtill, ty hon kan det utantill förut. När gossen under den långa vinterkvällen högt läser öfver sin psalm, rätta honom familjens medlemmar, ty psalmen är en gammal egendom i det huset. Vid frukosten frågar fadern på nytt efter läxan och förhör den.

»Vid hvilken biblisk berättelse ären I nu?» frågar modern vid sömnaden eller spinnrocken. De äro henne alla väl bekanta. Och under det gossen berättar, upplifvar hon åter minnet af sin ungdomstid. Hon tänker på sin lärare och hans undervisning, på medlärjungar och deras svar. Och då hon nu hjälper till och hör på nytt de välkända språken, blir hon gladt öfverraskad af, hur allt har liksom växt inom henne. Hvad förr var henne obegripligt, har nu klarnat, hvad hon förr fattade blott efter bokstafven, däri anar hon nu en högre mening, hvad som förr gjorde föga intryck på henne, ger henne nu ljus och tröst. Därför blir deltagandet i sko-

lans arbete ingen börda utan en lust. Så växer skolan in i familjen och verkar omedvetet till de äldres uppfostran och på förädlingen af hela familjelifvet.

En inre förbindelse mellan folkskolan och hemmet är blott möjlig, när den förra har ett fast, om möjligt föga växlande lärostoff och en föga föränderlig lärometod. De högre skolorna må hvartannat år införa ny undervisningsmateriell; i folkskolan äro täta ombyten och fullständiga omarbetningar af läroböcker afgjordt af ondo. Familjen kan ej hastigt lära nytt stoff och nya metoder. Vill den likväl hjälpa till, så måste den afvisas.

Nu vet hvarje fader, som till äfventyrs försöker sig på att visa sin gosse, att han ännu minns något, hur det känns, då den unge måste förakta hans råd. Läser gossen hemma sina nya böcker, så förhör honom hvarken mor eller far, syster eller bror. Man har ingen tid, ingen lust att se efter i boken; det nya slår ej an på sinnet.

Den stackars gossen visas med sin läsning undan i en vrå, och emedan man hyser en hemlig afvoghet för nya ting, måste han kanske snart tillkämpa sig både plats och ljus för sin öfverläsning. — Skolan har förlorat sin plats vid den husliga härden, och däröfver borde billigtvis båda sörja. Alla framsteg i metodiskt afseende uppväga svårligen denna skada.

Skilsmässan är redan så vida framskriden, att medvetandet om samhörighet är i utslocknande. Eller är det ej ett ständigt talesätt bland folket: »*Skolan* ombesörjer undervisningen, *hemmet* har intet att befatta sig därmed.» Detta märker ock den finkänsliga ungdomen mycket väl. Gossen tiger vackert stilla med hvad han lär i skolan, sina hemuppgifter gör han skild från de sina: *Han lär för skolan, ej för hem och lif!* — — —

Folkskolan har växt fram och blifvit en makt, en stor makt, en nödvändig makt och — vi vilja så gärna hoppas det — en god makt i fråga om ändamål och verksamhet. Men vi få vara på vår vakt, så att ingen af de trådar slitas, som böra binda den fast vid hemmet. Ty i samma stund dessa slitas, sker en stor skada både för folkskola och hem.

Men i samma mån som trådarna bevaras och växa starka, breder sig en real välsignelse öfver dem båda.

Därom hafva ock våra lagstiftare för folkskolan varit medvetna. Den visa bestämmelsen, att fattigvården skall understödja — icke barnen — utan föräldrarne, så att de kunna behålla barnen i sitt hem och ändå hålla dem i skola (§ 49), har fått oförändrad stå kvar, oaktadt alla de kloka eller okloka försök, som af lärare och fattigvårdsstyrelser gjorts att på annat sätt tillämpa dem.

Med mycken sparsamhet har ock § 51 angående barnens skiljande från föräldrar och målsmän blifvit tillämpad, och där det skett, har det ofta framkallat protester från hemmens målsmän.

Samma fina försynthet gentemot hemmen visar sig ock i § 42 mom. 4. Här förutsättes, att folkskolan kan misslyckas i sin uppfostrande verksamhet; men då vill man icke återlämna den misslyckade existensen åt hemmet utan »då må *skolrådet*, i den mån erforderliga medel därtill kunna beredas, vidtaga anordningar, hvarigenom sådana lärjungar kunna erhålla en särskild för dem lämpad uppfostran vare sig i särskild skola eller på annat sätt, som finnes ändamålsenligt».

J. G—n.

4.

Karl Kehr.

I. Ungdomstiden i Goldbach och Elgersburg.

I hjärtat af det vackra Thüringen ligger i en täck trakt vid foten af Krahnberget byn Goldbach. Där stod under 1830-talet ett enkelt hus; det var betäckt af halm och grått af ålder. I detta föddes den 6 april 1830 Karl Kehr, som sedermera blef en namnkunnig pedagog, hvilkens rykte gick långt utöfver fosterlandets gränser.

Hans föräldrar voro ett redbart arbetsfolk, som ifrigt sträfvade för att kunna gifva sonen, deras enda barn, en god uppfostran. Fadern arbetade om våren som vedhuggare i det närbelägna Krahnberget, sommar och höst deltog han i skördearbetena på åker och äng, och under vintern tröskade han på logen. Sundt förstånd, klarhet i tanken, som ofta, enligt thüringarnes sätt, fick ett skalkaktigt uttryck, stark och oböjlig vilja, trohjärtadt bemödande att göra sig nyttig i världen* voro för fadern utmärkande drag. Några rikedomar fick Karl Kehr ej af sina föräldrar, men han ärfde efter dem egenskaper, som hade högre värde än silfver och guld. »Sin klara, skarpa blick in i de verkliga förhållandena, sitt träffande, ofta med skalkaktig humor kryddade omdöme, sin energiska vilja, sin ihärdiga flit, sin städse till hjälp beredda människokärlek» hade han fått i arf af fadern; det arf, som modern lämnade honom, var varmhjärtad fromhet och innerlighet i känslan. Hon var nämligen icke endast en flitig kvinna, Karl Kehrs mor, som från tidiga morgonen till sena kvällen flitigt arbetade med nål och vid spinnrock, utan hon var jämväl känd för sitt milda, stilla och tuktiga väsen, sitt varma hjärta och sitt fromma sinne.

* På lediga stunder sysslade han med att förädla andras träd i trädgårdar samt på åker och äng.

Men det var ännu en, som utöfvade stort inflytande på Kehr under uppväxtåren. Det var hans mormor, som, när föräldrarne voro ute på arbete, hade tillsyn öfver honom. Hon var, som en författare säger, vid dylika tillfällen hans lekkamrat och uppfostrare. »Mormor var», berättar Kehr, »dotter till en rik garfvare i Geisa; i fädernehuset hade hon fått en god uppfostran, men tidigt hade hon förlorat sina föräldrar. I sitt sextonde år miste hon hela sin förmögenhet genom en ärelös förmyndares bedrägeri och kom då som en fattig flicka till Goldbach, där hon gifte sig med min morfar, Döbel. Efter några få års lyckligt äktenskap blef hon änka. Hon var en mönsterfru i barnuppfostran och skötandet af ett hushåll.»

I trefliga skymningsstunder berättade mormor för sin dotterson präktiga berättelser och sagor, hvarpå Thüringen är så rikt. Där finnes nämligen ingen riddarborg, ingen klosterruin, intet berg, ingen bäck, ingen dal, som ej har varit skådeplatsen för en händelse, som blifvit bevarad i historien eller sagan. Hon berättade med lif och känsla. Detta torde i sin mån hafva bidragit till att Kehr, sedan han växt upp, blef en så god berättare. Hur gärna hörde ej ung och gammal på hans folkliga, lifliga och tilltalande berättelser! Men mormor gaf honom också redan i unga år kärlek till Thüringens älskliga folkvisor genom att sjunga dessa för honom i stilla aftonstunder.

Kehrs mormor hade som fattig änka kraftigt och ihärdigt arbetat för att bereda sina två söner en god framtid. Båda beredde sig för lärarkallet. Den äldre dog tidigt, den yngre blef lärare och fick år 1836 anställning som sådan i Elgersburg.

Mormor tyckte, att äfven dottersonen borde blifva lärare, och hon hoppades, att hennes son skulle göra hvad han kunde för att hjälpa sin systerson till att nå denna i hennes tycke eftersträfvansvärda ställning. Ständigt bad hon föräldrarne, att de måtte anordna så, att Kehr tidigt måtte få börja med förberedelser till lärarkallet. Snart yppade sig också tillfälle därtill därigenom, att morbrodern fick, såsom vi redan hafva nämnt, anställning som lärare.

Sedan denne, Döbel, slagit sig ned i Elgersburg, bad han sin mor komma till sig för att föreståhans hushåll, och han lofvade, att hon skulle få taga med sig systersonen. Nu hade Kehrs föräldrar ett svårt prof att genomgå. Sonen var deras största glädje i lifvet, och honom skulle de så tidigt lämna från sig. Men å andra sidan visste de ju, att han skulle komma i goda händer och att han skulle beredas för ett kall, som gaf honom en ädel sysselsättning och en säker utkomst. Först efter dagslånga strider och på mormoderns enträgna uppmaningar kunde de besluta sig för att låta sin Karl komma till morbrodern i Elgersburg.

Alltid behöll dock Kehr det enkla huset i Goldbach och dess omgifningar kära. Det är, som Ernst Morits Arndt säger: »Där Guds sol först syntes för dig, där himmelns stjärnor först lyste för dig, där hans blixtar först uppenbarade för dig Guds allmakt och hans stormvindar brusade genom din själ och väckte helig rysning: där är din kärlek, där är ditt fädernesland. Där det första människoögat lutade sig med kärlek öfver din vagga, där din mor först med glädje bar dig i famnen och din far inpräntade i hjärtat vishetens och kristendomens läror: där är din kärlek, där är ditt fädernesland.»

Döbel var en utmärkt lärare. I skolan var han sträng. Med mycket allvar vakade han öfver att hans lärjungar höllo sig till sanningen samt iakttogo ordning, flit och ett anständigt uppförande. Han hyste nämligen den åsikten, att riset drifver dårskapen ur gossen, att det är nyttigt för en man att bära oket i ungdomsåren, att gammal gör som ung är van och att en gosse under hela sitt lif ej lägger bort det, hvarvid han blifvit van. Framför allt straffade han strängt lögn och brist på pietet. Detta fick ock hans systerson erfara. Denne berättar själf: »Af mina kamrater hade jag ofta hört, att de kallade sin fader 'gamling', och äfven jag gaf en gång i Döbels närvaro min frånvarande far detta namn utan att därvid tänka något ondt. Jag glömmer aldrig, hvilken sedlig harm stod att läsa i Döbels ansikte, då han hörde det. Efter en sträng straffpredikan tog han riset och utlade på min rygg så exemplariskt fjärde budet, att jag i all min tid aldrig har sagt gamling i stället för far.» Men i det dagliga umgänget

var denne stränge uppfostrare mycket hjärtlig och godmodig; barmhärtig som han var hjälpte han gärna den fattige, och oangenäma erfarenheter förbittrade honom icke.

Döbels skola hade stort anseende, så länge han var frisk. Åt sitt arbete ägnade han sig med hela sin själ; på från skolan ledig tid förberedde han unga män till inträde i folkskollärarseminarium.

Karl Kehr var en af lärjungarne i Döbels skola, men därjämte fick han särskild undervisning af morbrodern, företrädesvis i tyska språket och musik. Därjämte erhöll han dagligen undervisning af pastor Deber i latin och franska. Oaktadt det myckna arbetet fick han tid till muntra lekar i skog och mark. Gärna såg morbrodern, att systersonen och hans hurtiga kamrater under sommaren roade sig med boll- och springlekar och under vintern med kälkåkning utför branta backar och med skridskogång på den blanka isen. Kehr menade, att han hade att tacka dessa lekar i den sunda bergsluften och de friska barrskogarna för sin starka hälsa, som gjorde, att han lätt fördrog de ansträngningar, som ett flitigt studerande och det mödosamma lärarkallet hade med sig. Emedan han på sig själf hade erfarit den hälsosamma inverkan af lifvet på landet, ansåg han under hela sitt lif, att det vore synnerligen gagneligt, om barnen kunde få vistas på landet, åtminstone till dess att de uppnått tolf år. Sedan kunde de bättre uthärda vistelsen i staden, om de behöfde vara där för sin fortsatta utbildning.

Kvällstunderna ägnades vanligen åt musik. Sommaraftnarna satt man utanför huset och sjöng folkvisor, och om vinterkvällarna spelade man kvartetter. Kehr fann så mycken förnöjelse häraf, att han önskade blifva musikdirektör. Denna önskan blef så mycket lifligare, då hos honom uppstod begäret att kunna spela så vackert och komponera så härliga stycken som en af kvartettspelarne, en pensionerad hofmusiker, hvilken med sin musik hänryckte gossen. På det sättet kunde han kanske blifva en 'berömd man, och då hade han kanhända större utsikter att som sin brud få hemföra en rik mans dotter, för hvilken hans hjärta på den tiden klappade varmt.

Då Kehr var sexton år, dog mormodern, sedan hon på dödsbädden tagit det löfte af sonen, att han skulle styra så,

att systersonen blefve intagen på seminariet i Gotha. Döbel höll ord. Den 7 oktober 1846 anmälde han ynglingen till intagning i seminariet, i hvilket Kehr blef inskrifven som elev efter en mycket vacker inträdesexamen.

På äldre dagar blef Döbel sjuklig; han angreps af en hjärnsjukdom och blef slutligen vansinnig. Under sjukdomstiden skötte han ej skolan, som han borde. Hans förra förtjänster glömdes bort, och man talade endast om det tadelvärda, hvartill han gjort sig skyldig under sjukdomens dagar. Slutligen kom döden och befriade honom från hans lidanden. När han begrofs, var ortens pastor borta på en resa. En präst från grannskapet förrättade därför begrafningsakten och höll därvid ett tal, hvari han kärlekslöst blottade de fel och försummelser man lagt den döde till last. Kehr, som då var skolrektor i Waldershausen, var närvarande. »Hvarje ord», yttrade han en gång, »skar mig djupt i hjärtat, ty för min själ stod bilden af den kraftige mannen från hans lifs bästa år. Då därför prästen hade slutat sin straffpredikan, kunde jag ej uraktlåta att träda fram till grafven och hålla öfver den dugande Döbel ett liktal efter min uppfattning. Jag tog till text Kristi ord: 'Den bland er, som är utan synd, han kaste första stenen på honom', och slutade med orden: 'Och om än alla fördöma dig, så vill jag ensam tacka dig; du har förtjänt det af mig.' Talet var hvarken förberedt eller memoreradt, men det har kanske varit det bästa, som jag någonsin har hållit. Det kom ur hjärtat och gick till hjärtan.»

II. Seminarietiden i Gotha.

Lifvet i staden, de rika konst- och vetenskapliga samlingarna, den goda undervisningen på seminariet — allt inverkade väckande och utvecklande på den bildningstörstande Kehr. Undervisningstimmarna i läran om själen och i läran om lagarna för tänkandet (psykologi och logik) förekommo honom så fängslande, att han ansåg dem som riktiga älsklingsstunder. Inom naturkunnigheten tilltalades han mest af fysiken. För öfrigt ägnade han sig äfven nu med synnerlig förkärlek åt musiken. Han ansåg, att den undervisning han häri fick på seminariet ej var tillräckligt omfattande. Där-

för öfvertalade han fadern att låta honom få taga äfven enskild undervisning i detta ämne. Han hann också så långt i musik, att han kunde traktera flera instrument samt att han komponerade flera stycken, som vunno till och med studerade musikers bifall. Ännu hyste han önskan att blifva musikdirektör. Därför ville han så snart som möjligt aflägga seminarieexamen för att sedan få helt och hållet ägna sig åt musiken på ett konservatorium. Han arbetade mången gång öfver midnatt eller började sitt dagsarbete, när tupparna golo.

Oaktadt de trånga förhållanden, hvari han lefde, kände han sig mycket lycklig. Den knappa kassa, hvaröfver han förfogade, bevarade honom från de faror, som förströelser och utsväfningar hafva med sig. Det lilla rum, hvari han bodde, blef honom mycket kärt, oaktadt det var försedt endast med ett gammalt bord, en länstol, en säng och en grön oljelampa. Det, som framför allt gjorde, att han trifdes i sin enkla studerkammare, var en gammal fiol, som han fört med sig från Elgersburg, och ett nytt piano, som hans fader köpt åt honom. Han lämnade rummet nästan endast för att gå till seminariet. För att under vintern spara ved studerade han liggande i i sängen. Långt in på natten brann vanligtvis hans lampa. Så förgick vecka efter vecka under flitigt arbete. Söndagarna besökte han föräldrarne i Goldbach, som låg helt nära Gotha. Vid hvarje söndagsbesök i hemmet fick han af fadern 25 öre till veckopenningar. Själf säger Kehr om denna tid: »Från missbelåtenhet med mitt läge bevarades jag däraf, att jag hvarken kände eller lärde känna de behof, vid hvilka andra unga män af min ålder hade vant sig. Såväl mina föräldrar som äfven Döbel hade gifvit mig en mycket enkel uppfostran, för hvilket jag ännu i dag är dem mycket tacksam. Så hade jag ända till mitt sjuttonde år aldrig besökt någon teater, och då jag en fettisdag ville se en maskeradbal på teatern, afslog min far bönen härom med anmärkningen: »För sådant har jag inga pengar. Vill du se masker och narrar, så kan du hvarje dag hafva detta nöje för intet.» Men då sedan fråga blef om att höra goda operor eller att se klassiska skådespel, gaf fadern honom pengar därtill. Han ville på allt sätt främja sonens bildning.

Stilla och lugnt förflöt Kehrs seminarietid. Endast tvenne gånger ägde afbrott i den lugna verksamheten rum. Det var åren 1848 och 1849. I de rörelser, som under det förstnämnda året förekommo för att åstadkomma frihetsvänliga reformer, deltogo äfven seminaristerna i Gotha. Kehr berättar härom: »Under detta året trängde frihetens storm in äfven i vårt seminarium. Hela världen talade om frihet och jämlikhet, kräfde bildning och framåtskridande, grundade föreningar och fattade beslut, och det var därför naturligt — 'om allt älskar, kan Karl ensam icke hata'. De äldres exempel eggade oss ynglingar, och i gemenskap med bröderna i Erfurt, Weimar och Eisenach fattades det verkligt allvarligt menade beslutet att grunda en stor, tysk seminaristförening och att till riksföreståndaren Johann och till det tyska parlamentet i Paulskyrkan i Frankfurt am Main rikta en petition om förbättring af seminarieundervisningen. Den nuvarande rektor L. i L. hade blifvit vald till president och jag till sekreterare, och vid den sista stormiga förhandlingen den 27 augusti 1848 fastställdes definitivt, att de tyska seminaristernas petition skulle innehålla följande punkter: 1) Alla tyska seminarier skulle vara likställda med hänsyn till läroämnen och läroplaner. 2) Vid seminarierna skulle anställas i pedagogiskt och vetenskapligt hänseende genombildade seminarielärare. 3) Seminaristerna skulle hafva en friare ställning i samhället (internat skulle upphäfvas; seminaristerna skulle hafva rätt att ingå i medborgerliga föreningar). 4) Allt tvång skulle borttagas vid intagning i läroanstalterna i landet och vid anställning af skollärarkandidater. 5) Vetenskaplig undervisning skulle meddelas i de särskilda läroämnena. 6) I lärokurserna skulle ingå litteratur- och kulturhistoria, nya historien från 1815 ända till dagens händelser, fria föredrag, metodiskt förfarande vid undervisningen af döfstumma och andesvaga barn, undervisning i gymnastik. 7) Strängare pröfning vid intagning i och afgång från seminariet. — I själfva verket voro de sju punkterna icke så dåliga; det var blott skada, att de ej kommo ur våra hufvud, och att vi i vår ungdomliga oerfarenhet icke förstodo det mesta af det, som var i fråga. Om jag i dag läser de ännu i mina händer befintliga protokollen vid dessa sammankomster, så kan jag ej underlåta att

draga litet på munnen; emellertid tröstar jag mig därmed, att det ännu i dag nog finnes människor, som ej kunna göra det bättre än vi på den tiden. Vi Gotha-seminarister instämde i smädandet af internat och hade dock aldrig sett ett internat; vi begärde en friare ställning i det borgerliga samhället och blefvo i det hänseendet icke hindrade genom något annat än därigenom, att vi ofta ej hade en enda styfver för att betala skomakaren; vi uppställde hvilka himmelshöga fordringar som helst och hade dock intet begrepp om innebörden af våra förslag. Vi pladdrade efter hvad andra hade sagt oss och trodde oss därmed hafva gjort något mycket stort. Lyckligtvis hade riksföreståndaren Johann dunstat bort och parlamentet upplösts, innan vi voro färdiga med vår petition, och hela historien slutade därmed, att eleverna i andra seminarier fingo några dagars arrest och att vi utskrattades af vårt skolråd Waitz. Denne allvarlige mans leende och i synnerhet hans sarkastiska anmärkning, att han gärna vore beredd att uppfylla våra önskningar och att han skulle börja med vår sjunde anhållan (större stränghet vid afgångsexamen) var för oss ynglingar en förträfflig medicin. Nu föll det på en gång som fjäll från våra ögon. Det blef oss klart, att vi begått en dumhet.»

Den andra händelsen, som inverkade störande på undervisningen i seminariet, inträffade följande år, då i Gotha några politiska sammankomster höllos. Snart gick dock allt i de gamla fotspåren.

Lärokursen vid seminariet i Gotha var beräknad för sex år, men Kehr genomgick den på halfva tiden. Vid slutet af hans tredje år föreslog lärarkollegiet, att han skulle få aflägga afgångsexamen. Han bestod profvet med heder och fick ett mycket vackert afgångsbetyg. Han kände sig i det ögonblick, då han mottog detta, som den lyckligaste bland människor, och han skyndade hem till de gamla föräldrarne för att gifva dem den goda underrättelsen. »Den kyss», sade han, »som min goda mor tryckte på mina läppar vid mottagandet af underrättelsen, förblir för mig oförgätlig.»

III. Kehr som lärare vid borgarskolan i Gotha.

Den dag, då Kehr fyllde sitt tjugonde år, blef han anställd som lärare vid en borgarskola i Gotha mot ett arfvode af 100 thaler. Men vid seminariet i Gotha hade eleverna visserligen fått inhämta goda insikter i de särskilda läroämnena, men de hade ej fått tillbörlig öfning i konsten att undervisa. »Oaktadt mitt vetande», säger Kehr, »visste jag icke, hur jag skulle börja med gossarne. God vilja att uträtta något riktigt fattades icke. Men för det första visste jag icke, hur jag borde gripa mig an med saken, och för det andra gjorde de själfsvåldiga gossarne lifvet så surt för mig, att jag helst hade lämnat alltsammans. Gossarne hade med skarp blick iakttagit min ångest och förlägenhet och nyttjade dessa svarta punkter i mitt första lärarlif till skottafla för sitt skämt. Jag bad med all vänlighet om lugn, jag uttömde mig i förmaningar och lät hotelser icke fattas; men ju innerligare och ängsligare jag bad och förmanade, anhöll och hotade, dess mer fick jag erfara, att dylika medel voro fruktlösa. Då blef slutligen intet annat öfrigt än käppen. Hvad jag ej kunde, det skulle den uträtta; i stället för mig skulle den skaffa auktoritet och uppmärksamhet. Olycksaliga tanke! Förfelade förhoppning! Ju mer jag straffade, dess trotsigare blefvo gossarne, ju mer jag förargade mig, dess mer utmanande blef deras uppförande. Man måste känna ungdomen i våra städer för att begripa, att till följd af mitt förvända behandlingssätt ett slags krigstillstånd slutligen utvecklade sig mellan mig och mina lärjungar. Jag var utom mig. Hade mina föräldrar gått in därpå, hade jag begifvit mig till Florens, där jag genom skolrådet Waitz blifvit erbjuden en organistbefattning. Men mina föräldrar gingo ej in därpå; jag måste alltså stanna kvar. Så gick jag till en äldre kamrat, en lärjunge till Döbel, och utgöt för denne mitt öfverfulla hjärta. Han hörde på mig leende och gaf mig slutligen det goda rådet: 'Lägg bort käppen! Förebygg genom ett vaksamt öga hotande fel och framför allt: gör ämnet intressant! Lär du dig det sista, så skall allt gå bra.' Ja väl, du trogne U., du har haft rätt! Att uppväcka intresse, d. v. s.

att genom lefvande åskådlighet, grundlig undervisning, eggande till självverksamhet, vinna lärjungarnes hjärta och vilja på ett sådant sätt och till en sådan grad, att de tycka om icke endast läraren utan ock läroämnet, det är detta, hvarpå allt kommer an. I detta ord ligga alla didaktikens och metodikens regler. Jag följde rådet, ändrade mitt förfaringssätt, hängde upp på en spik de åskådlighet saknande abstraktionerna och definitionerna, blef populär vid undervisningen och fick upplefva glädjen, att sedan den tiden mina lärjungar väsentligen förbättrades. Märk det, unga lärare! Skolan är en fotografi af läraren. Min förbättring hade lärjungarnes förbättring till följd, och ännu i dag söker jag felen, som förekomma bland lärjungarne, först hos mig själf. Det första steget var gjordt, de andra följde efter. Kollegan U. antog sig mig faderligt äfven senare, ritade väggkartor tillsammans med mig, anvisade mig goda böcker till fortsatt studium och understödde mig så förträffligt med sina råd, att den stille, trofaste U. ännu i dag förekommer mig som ett vandrande seminarium. Under hans ledning gick saken raskt framåt, och redan efter ett halft år var det mig klart, för hvilka fel man måste vakta sig, hvilka vägar man måste gå och hvilka medel man måste använda för att nå målet för lärarens verksamhet. Barnen tyckte om mig, arbetade med ifver och flit, och undervisningen bar så goda frukter, att jag utan mitt åtgörande i september anställdes som ordinarie lärare vid den första borgarskolan i Gotha. Alltså märken det, I unga lärare: Uppväcken intresse!»

Flitigt och samvetsgrant arbetade den unge läraren både för att föröka sina kunskaper och för att komma till ett ändamålsenligt förfaringssätt vid undervisningen. Han förberedde sig skriftligt till de särskilda lektionerna, och därvid utarbetade han icke endast ett utkast, som upptog själfva hufvudsakerna i behörig ordning, utan han genomarbetade äfven detaljerna, och sedan inpräglade han i minnet det hela. Före lektionen tänkte han äfven efter, hvilket förfaringssätt han helst borde använda för att bibringa barnen det han därunder skulle meddela dem. Och under lektionen iakttog han hvad som kunde tala för eller emot det använda förfaringssättet. Genom en sådan trogen förberedelse, hvilken torde vara det

bästa sätt, hvarpå en lärare kan främja sin fortsatta utbildning, blef Kehr en mycket utmärkt lärare, känd icke endast för omfattande kunskaper utan ock för framstående undervisningsskicklighet. Under umgänget med barnen vid arbete och i lek gaf Kehr jämväl noga akt på dem, studerade deras själsegenskaper, anlag och lynnen och blef såväl därigenom som genom studiet af psykologiska skrifter en erfaren praktisk psykolog och en uppfostrare af rang.

Ett annat medel, som Kehr använde för att främja sin utbildning, var att besöka andra skolor och samtala med framstående uppfostrare. Så besökte han ofta den Salzmannska anstalten i Schnepfenthal och den barnträdgård, som förestods af Fredrik Fröbel på slottet Marienthal. Många stunder samtalade han med denne om uppfostran och blef därvid genomträngd af beundran för hans uppoffrande hängifvenhet och barnsliga sinne. På Kehr, som kände sig allt säkrare som lärare, verkade Fröbels kärlek till barnen eggande. Han blef alltmer dragen till lärarkallet, intresset för musiken fick träda något tillbaka; den blef hädanefter medel till vederkvickelse; att verka som lärare blef nu Kehrs lifsgärning, åt hvilken han ägnade sig med hängifvenhet.

Som ordinarie lärare uppbar Kehr i årlig lön 150 thaler. Härmed kunde han ej bekosta sitt uppehälle i Gotha samt önskvärda vederkvickelse- och studieresor. Han meddelade därför enskild undervisning ända till 30 timmar i veckan.

År 1850 företog han en resa till Italien. Största delen af vägen gick han till fots. Då någon frågade honom, hur han med sina ringa inkomster hade kunnat företaga en sådan färd, svarade han: »Mycket enkelt! Jag låg aldrig öfver natten i någon stad; i en aflägsen liten by fann jag alltid billigt härbärge; ett stycke bröd och några kokta ägg eller en bit skinka kunde jag alltid betala, och mer begärde jag icke, ty resan bjöd ju öfverallt på så mycket lärorikt och skönt och mestadels för ingenting.»

Kehrs fader önskade, att sonen skulle blifva »kantor» i Goldbach och gifta sig med en rik flicka därifrån; men Karl Kehr var af den meningen, att en ung man icke bör blifva lärare i sin hemort. Fadern måste uppoffra sina önskningar, men hans varma välönskningar följde dock sonen, då denne

år 1852 lämnade Gotha för att mottaga en lärarbefattning i Ruhla.

IV. Kehr som lärare i Ruhla.

Kehr mottogs med mycken vänlighet i Ruhla. Detta jämte de rika tillfällen till vidare utveckling, som där erbjödo sig för den vetgirige läraren, gjorde, att han själf befann sig väl därstädes. Själf skrifver han därom: »Umgänget med intelligenta köpmän, hvilka genom sin förbindelse med England, Frankrike och Amerika hade en mycket vidare syn på tingen än många förnäma borgare i de största städerna, vidare det starkt utpräglade sinnet för sång och musik, som i mitt hjärta fann ett gladt återljud, äfvensom hela det sociala lifvet i detta lilla 'Manchester', utöfvade på mig ett mycket väckande inflytande. Därtill kom det dagliga umgänget med den gode superintendenten Müller, hvars hjärtliga välvilja jag ännu i dag har i kärt minne, äfvensom den lifliga täflan i därvarande skolor, i hvilka det intelligenta borgerskapets bildningsdrift återspeglade sig alldeles tydligt. Som sagdt, jag lefde upp ånyo.»

Äfven i skolan fick Kehr tillfälle att lära sig något nytt och att samla erfarenheter. Han fick nämligen på sin lott att undervisa i lägsta klassen. I stället för den vanliga bokstafsmetoden använde han härvid den ännu nya tal-skrif-läsemetoden. Föräldrarne visste till en början ej hvad de skulle tänka härom, men snart förvånade de sig mycket öfver de goda resultat den nye läraren vann med det ovanliga förfarandet. Själf trifdes Kehr förträffligt bland de små. Tjugu år därefter mindes han dem ännu så lifligt, att han trodde sig kunna måla af »de intagande små med de blomstrande rosenkinderna och de blå förgätmigejögonen». »Ju gladare jag erinrar mig de där tiderna», säger han, »dess vedervärdigare förekommer det mig i dag, när en ung lärare rynkar på näsan, emedan han får den lägsta klassen i stället för en af de högre, hvarpå han hoppats.»

På från skolarbetet lediga stunder ägnade Kehr sig åt studier. Han studerade grundligt naturhistoria — i synnerhet botanik —, världshistoria och litteratur men alltid endast

ett ämne i sänder. Vid denna tid började han jämväl sin författarverksamhet. Han lät offentliggöra några metodiska skrifter. Han ville förskona andra från att gå de om- och irrvägar, som han själf i metodiskt hänseende hade vandrat, och bevara dem från det kval han hade fått smaka på.

Ferierna använde han till pedagogiska resor och till deltagande i lärarmöten. Under resorna besökte han gärna skolor, som voro i verksamhet. Angående nyttan af dylika besök säger han: »Man lär därigenom under en timme ofta mer än genom läsning i böcker under en vecka; och man icke endast lär att känna metoder, utan man får metod.»

Efter två års arbete i den lägsta klassen fick han öfvertaga undervisningen i en blandad (enklassig) skola med 175 lärjungar. Detta blef af stor betydelse för honom, som i framtiden fick till uppgift att utbilda lärare äfven för sådana skolor. Sedan han satt sig in i undervisningen i denna skola, samlade och bearbetade han sina skriftliga preparationer vid undervisningen i tyska språket och utgaf dem i bokform.*

År 1854 gifte sig Kehr med Pauline Andrä. Mycket lycklig kände han sig nu i sitt hem, oaktadt inkomsterna ej voro stora. För de månatliga utgifterna måste tretton thaler räcka till. Det länder husmodern till beröm, att kostnaderna för hushållet ej öfverstego inkomsterna, helst sedan familjen ökats med en dotter och en son, två älskliga barn, som fadern med mycken glädje gungade på sina knän. Med uppmärksamhet följde han de smås utveckling och ökade därigenom sina psykologiska iakttagelser.

Emellertid hade Kehr blifvit flyttad från den enklassiga skolan till högsta klassen i en gosskola. Äfven vid tjänstgöringen i denna lyckades han vinna goda resultat. Han tillskref detta den omsorg, hvarmed han beredde sig för sina lektioner, och gaf yngre lärare rådet att i detta stycke följa honom efter: »Jag har ända från början af mitt lärarlif», säger han, »hållit därpå att aldrig oförberedd komma in i min klass. Då jag städse brukade skriftligt förbereda mig

* Boken, som han gaf titeln: »Theoretisch-praktische Anweisung zur Behandlung deutscher Lesestücke», har haft stort inflytande på undervisningen såväl i Tyskland som i vårt land.

och därvid nyttjade de bästa pedagogiska verk, förvärfvade jag därigenom icke endast en tillfredsställande kännedom om den pedagogiska litteraturen, en rikedom af väckande tankar, utan min förmåga att skriftligt framställa mina tankar och att muntligt uttrycka mig främjades däraf i hög grad. På det allvarligaste rekommenderar jag därför dylika skriftliga preparationer åt unga lärare. Den, som nedskrifver sina tankar, måste alltid tänka klarare än den, som endast muntligt föredrager dem. Det ligger nämligen i den skriftliga framställningen ett logiskt tvång, som är synnerligen fördelaktigt för lärarbildningen öfver hufvud. Jag fördöljer ej, att de böcker, som jag hittills utgifvit, ingenting annat äro än de skriftliga preparationerna för min undervisning, och jag kan därför med all sanning försäkra, att jag aldrig velat skrifva en bok för andra utan i själfva verket endast för mig själf. Först när böckerna voro färdiga och under loppet af flera år visat sig praktiska, uppstod hos mig tanken att offentliggöra dem genom tryck och därigenom kanske göra andra lärare en tjänst. — — — I själfva verket skrifver jag ej gärna; jag måste därför pålägga mig ett visst tvång, när fråga blir om att skriftligt framlägga mina tankar. Jag anser ett sådant tvång vara nödvändigt för en människas hela själsutveckling och har därför ej undandragit mig plikten att skriftligt uttrycka mina tankar. Vägen till frihet går öfver hufvud taget genom tvång. Men ju mer jag har skrifvit, dess mer har jag funnit, att mina bästa tankar alltid hafva kommit i skolan, då jag stått framför mina lärjungar, och att därför icke endast en sorgfällig förberedelse utan äfven en viss efterberedelse främjar lärarens utveckling. Om hvar och en, sedan arbetet i skolan slutat, skrifver upp hvad godt i skolan fallit honom in, så blir uttrycket: 'Ur skolan för skolan' en sanning. Törs jag härvid erinra om ännu en egendomlighet, så är det denna, att jag beträffande mina litterära arbeten städse har haft glädje i själfva frambringandet, icke i det frambragta, i själfva blifvandet, icke i det fullbordade. Så länge jag arbetar på en bok, är hela min själ upptagen däraf, men är arbetet färdigt, då är intresset för den försvunnet; därför bereda mig alltid korrekturen tantaluskval.»

Jämte tjänstgöringen i skolans öfre klass hade Kehr äfven annat skolarbete. Han hade nämligen fått uppdrag att undervisa i fysik i en yrkesskola. Han mottog gärna detta arbete, emedan han därigenom blef tvungen att sätta sig in i ett nytt läroämne. Med ifver började han studera detta och meddelade undervisning med stort intresse och gynnsamt resultat. Därför öfverlämnade man åt honom efter någon tid undervisningen i ännu ett ämne, kemi. Nu började studier i det nya undervisningsämnet. Beträffande arbetet för att förskaffa sig erforderliga insikter i de nya läroämnena, i hvilka han skulle meddela undervisning, skrifver han: »Jag erinrar mig med glädje den tid, i hvilken alla bord och fönster i min skolvåning uppifrån och ned voro fulla med kokflaskor, retorter och andra fysikaliska och kemiska apparater. Det experimenterades med hänryckning, liksom om världens välfärd berodde af kemien. Den kända erfarenheten, att en lärares ifver inverkar eggande på lärjungarne, bekräftade sig äfven i detta fall, och detta förklarar förhållandet, att mina lärjungar ägnade sig åt naturvetenskaperna med en kärlek, som berättigade till de största förhoppningar. Täflande sökte den ene öfverträffa den andre, och med glädje förfärdigade de t. ex. modeller till brandsprutor, kvarnar, ångmaskiner, telegrafer o. s. v. Att man har mer nytta af att själf förfärdiga dylika saker än af att studera de mest glänsande apparater, som man för höga pris köpt i en mekanikers handelsbod, är en känd erfarenhet, och jag kan därför ej instämma med de lärare, som söka urskulda resultatet af undervisningen i fysik därmed, att de sakna nödiga apparater. Weinholds experimentalfysik borde hvarje lärare hafva. Äfven tecknandet på svarta taflan bör ej försummas af läraren. Det är öfver hufvud ingen rätt lärare, som ej under sin undervisning alltid har kritan i hand och icke i hvarje ögonblick är i stånd att förläna sina utredningar en högre grad af åskådlighet genom att på tafla teckna en konturbild. Ett par streck på väggtaflan, ett på densamma skrifvet ord verka ofta mer än det lifligaste tal.»

Snart lämnades åt Kehr äfven undervisningen i aritmetik och geometri, och därefter lades på hans skuldror äfven inspektionen öfver hela skolan. Men han uthärdade ej med det

myckna arbetet. Han blef sjuk. Lugn och hvila, promenader i den friska bergsluften och kallvattenbad återställde honom så, att han efter några månader kunde återtaga sin tjänst.

Sommaren 1858 utnämndes han af regeringen i Gotha till medlem af en kommission, som hade uppdrag att granska ett förslag till läroplan, som blifvit utarbetadt för folkskolorna i hertigdömet. Under kommissionens förhandlingar utnämndes han till direktor vid borgar- och yrkesskolan i Waltershausen. Men där ville man ej hafva Kehr till skolans föreståndare. Man invände mot honom, att han var för ung,* att han vore endast folkskollärare, icke teolog, och öfver hufvud icke hade studerat; förut hade man alltid haft teologer till direktorer; dessutom hade staden rätt att tillsätta direktor. En deputation sändes till hertigen, med begäran att staden fortfarande måtte få behålla sin rätt att tillsätta direktor, eller att en lämpligare person än Kehr måtte få befattningen. Af allt detta hade Kehr så mycket obehag, att han framställde till vederbörande sin önskan att blifva befriad från direktoratet. Men regeringen stod fast vid sitt beslut. Kehr blef sålunda direktor i Waltershausen, fastän han själf ej ville hafva befattningen och stadens myndigheter ej ville, att han skulle bli dess innehafvare.

En händelse, som tilldrog sig vid Kehrs afsked från Ruhla, vilja vi här i korthet omtala. Kehr hade varit ordförande i hvad vi kalla fattigvårdsnämnden. Härvid hade han tillämpat grundsatsen, att understöd skulle gifvas åt den till arbete oförmögne och att arbete skulle skaffas åt den arbetsföre. Genom ett följdriktigt tillämpande af denna grundsats hade det i Ruhla gängse tiggeriet upphört. En dag kom till Kehr en man, som anhöll om understöd. Kehr visste, att mannen var arbetsför men lat. Han var hvarken värd eller i behof af understöd. Kehr hänvisade honom till läkaren med orden: »Är ni sjuk, får ni soppa och bröd; är ni frisk får ni arbete.» Mannen svarade med ondskefull min: »Om jag skall arbeta, behöfver jag ej vända mig till er. Men jag skall komma ihåg er. Lita på det!» Uppträdet slutade så, att Kehr visade ut mannen och att denne brummande gick sin

* Kehr var vid denna tid 28 år gammal.

väg. Fjorton dagar därefter tilldrog sig, att mannens son, som gick i skolan, misshandlade en kamrat och därför erhöll af Kehr välförtjänt straff. Den straffade syntes taga saken lugnt, besökte skolan omkring åtta dagar därefter, men sedan blef han borta. Då Kehr gjorde sig underrättad om anledningen härtill, sades det, att gossen var sjuk. Efter några dagar ämnade Kehr besöka den sjuke men fick då veta, att dennes far gick från hus till hus och berättade, att gossen var sjuk till följd af det straff Kehr tilldelat honom. Två dagar därefter underrättades Kehr om att gossen var död och att fadern samlade pengar till begrafningen. Kehr kände sig visserligen oskyldig, men det förekom honom dock obehagligt, att han af mången kanske ansågs som vållande till gossens död. Barmhärtiga människor hade gifvit den döde gossens far tjugu thaler för att sätta mannen i tillfälle att stämma Kehr inför rätta. »Mina fiender smädade, mina vänner beklagade mig, och de mina gräto», skrifver Kehr. Men följande dag visade det sig, att gossen ännu lefde och att fadern hade af hämndlust ställt till allt för att skrämma Kehr. Gossen kom sedan åter i skolan och var sedan den tiden alldeles förändrad. Genom flit och godt uppförande gjorde han sig väl förtjänt af det erkännande han fick. Gossens far däremot gick alltid ur vägen för Kehr. Men klockan 10 på aftonen före den dag, då han skulle lämna Ruhla, klappade det på hans dörr. Han öppnade, och in steg mannen, som hade velat hämnas på honom för den oförrätt han ansåg sig hafva lidit. Kehr väntade det värsta men blef snart förvissad om att mannen nu ville godtgöra hvad han brutit. Han bad om förlåtelse och sade, att gossen af kärlek till Kehr hade vändt faderns hjärta till det goda. »Han gaf mig en enkel kopp och sade, att han skulle anse det som ett tecken till förakt, om jag vägrade taga mot hans gåfva.» Kehr tog mot koppen och gömde den som ett bevis på att man icke skall förtvifla om äfven den sämstes förbättring.

V. Kehr som direktor i Waltershausen.

Den 6 april 1859 tillträdde Kehr den nya befattningen. Förhållandena i den skola, hvars föreståndare Kehr nu var, voro icke gynnsamma. Lärarne hade ej fast lön utan voro hänvisade till sportler. Därigenom kommo de i beroende af de enskilda borgarne. Bestraffades en rik mans lata barn, betalade fadern endast det lagliga minimum, i det han drog in all öfverbetalning, eller ock tog han barnet ur läroanstalten och satte det i en enskild skola. Lärarne nödgades därför antingen lida brist eller foga sig efter föräldrarnes vilja. Skolbarnens plats i skolan bestämdes efter deras föräldrars rang och stånd. Hvarken väggkartor, fysiska apparater eller annan undervisningsmateriell fanns; läroplan och enhetlig anordning af skolan förekommo icke. Hvarje lärare arbetade för sig och lämnade barnen vid årets slut till en annan lärare. I öfverklassen sutto barn, som hvarken kunde läsa eller skrifva. För att afhjälpa alla dessa brister måste Kehr gripa in med allt allvar. Han lyckades genomdrifva, att lärarne fingo fast aflöning; barnen ordnades ej längre efter rang och stånd. De rika brummade, de fattiga jublade. Men äfven de senare blefvo snart missnöjda med den nye direktorn. Förut hade de skickat barnen ganska oregelbundet till skolan utan att därför straffas. Nu blefvo de straffade för barnens skolförsummelser. Det väckte ond blod hos dem. Andra skäl till missnöje voro för både rika och fattiga, att disciplinen i skolan blef strängare, att barnen ej längre fingo besöka dansbanor och att skatterna förhöjdes genom de bestämda lönerna. Man visade sitt missnöje med direktorn på många sätt, men hur mycket det än kokade inom honom, blef han lugn i det yttre. Hur stort missnöjet var, kan man förstå däraf, att då Kehrs äldsta dotter, fem år gammal, dog, han en dag erhöll ett anonymt bref, hvari någon skref, att han jämte många hans medborgare gladdes däröfver, att Gud genom dotterns död hade straffat Kehr för det onda denne gjort. Men Kehrs mod slogs icke ned. Han hade föresatt sig att höja skolan ur dess förfall. Han arbetade troget i skolan och sökte såväl därigenom som genom andra medel draga föräldrarnes

hjärtan till läroanstalten. Han anordnade en allmän skolfest, till hvilken alla barnens föräldrar inbjödos. Ett lotteri anställdes för att få penningar till inköp af uppsatsböcker, griffeltaflor och pennor m. m. Genom skolfester, som tid efter annan anställdes, skaffade man medel till inköp af erforderlig undervisningsmateriell. I en förening, som hade till mål yrkenas främjande, höllos af Kehr föredrag först för män, men sedan fingo äfven kvinnor rätt att vara vid dem närvarande. Ämnena, som behandlades, voro hämtade från naturkunnigheten. Sedan de fortgått en tid, höll han en serie föredrag öfver barnuppfostran och sedan öfver åtskilliga skolförhållanden. »I dessa föredrag hade jag», säger han, »dyrbart tillfälle att upplysa människorna, bekämpa villfarelser, gifva goda råd och säga mödrarna sanningen. — — — Jag hade glädjen erfara, att människor låta säga sig sanningen. Man måste endast säga dem den i anständig form, utan häftighet, med lugnt allvar, med sedlig takt och utan att ingå på personligheter. De där föräldramötena hafva haft ett synnerligen gynnsamt inflytande på skollifvet i Waltershausen.» Redan efter ett års förlopp voro de missförhållanden, som förefunnos vid Kehrs tillträde af direktorsbefattningen därstädes, afhulpna, och skolan började blomstra upp.* Gladt kunde Kehr se på de förändrade förhållandena i Waltershausen och med skäl hysa förhoppningen, att i den närmaste framtiden skolorna, som han förestod därstädes, skulle taga stora steg framåt; men i arbetet för den vidare utvecklingen skulle Kehr ej få deltaga. Han blef nämligen kallad till ett nytt arbetsfält.

VI. Kehr som seminarieinspektor och direktor i Gotha.

År 1863 tillträdde Kehr befattningen som seminarieinspektor i Gotha. Nu hade han fått sin högsta önskan uppfylld. »Att bilda unga män till dugande lärare, att bevara dem för alla om- och irrvägar, som jag en gång vandrat, och att uppfylla dem med hängifven kärlek för det heliga lärarkallet, det var detta, som jag redan under mina första

* Vid denna tid utgaf Kehr Praktisk geometri och Geometriska räkneuppgifter samt materialier till öfning uti att uttrycka sig skriftligt och muntligt.

lärarår i Ruhla tänkt mig som den skönaste uppgift för ett lärarlif. Om man kastar en sten i ett stillastående vattens spegelyta och om därigenom vågringar uppstå, hvilka icke allenast småningom röra sig vidare utan äfven i sin fortgång antaga större dimensioner, till dess de vid stranden bringas till hvila — det var bilden, med hvilken jag då ofta liknade en seminarielärares verksamhet. Ty hvad en lärare i seminariets centralbildningsanstalt uträttar föres af de unga lärarne ut till stad och land, in i skolorna och i barnahjärtana och därifrån vidare in i familjerna, ut i städerna och byarna, in i hyddorna och husen. Om kroppen länge sedan är förmultnad, lefver dock anden kvar. Det är ande af vår ande. Jag tillstår, att det var en ideell uppfattning, men jag är ännu i dag af den uppfattningen, att en ung man måste hafva en sådan idealuppfattning af sitt kall, om han skall kunna åstadkomma något stort och godt. Endast idealen höja oss öfver den reala världens ömkligheter och inspirera oss för högre mål. Lifvets prosa kommer nog; lycklig den, som ej gör dess bekantskap alltför tidigt». Kehr ansåg sitt föregående lif som en synnerligen lämplig förberedelse för det kall, som han öfvertog med de allvarligaste föresatser att blifva till nytta.

Skolråd och direktor vid seminariet vid denna tid var d:r Karl Schmidt. Han arbetade för en höjd seminariebildning. »Han ville bilda lärare, som veta hvad de vilja och som kunna hvad de vilja.» Han åstadkom en ny läroplan för seminariet. Den anda, i hvilken han verkade, framgår af följande ord, som han riktade till seminaristerna år 1863: »Jag fäster stort värde på ett fast vetande och ett säkert kunnande, men större värde lägger jag dock på lärarens trohet, på mannens karaktär. Karaktärer böra lärarne blifva, icke väderhanar, hvilka vända sig efter hvarje tidens vind, icke rörnaturer, som röra sig hit och dit efter hvarje den offentliga meningens luftdrag, utan män, sanningens män, som stå som klippor i hafvet, frihetens män — och sann frihet består i förnuftets envälde — och kärlekens män, hvilka öfvervinna det onda med det goda och för hvilka kärleken är lifvet.»

Vid sitt arbete med seminariets ombildning hade Schmidt mycket godt stöd i Kehr, som var mera praktisk och hade

skarpare blick för de verkliga förhållandena än han själf. Redan år 1864 dog Schmidt, och Kehr fick i uppdrag att tills vidare förestå seminariet. Under den tiden afslöt han arbetet med seminariets omorganisation. Allt var i ordning, då Ditter, det nya skolrådet, öfvertog direktorsbefattningen 1865. Nu började för seminariet en tid af lugn utveckling. Kehr undervisade på seminariet i religion och pedagogikens historia, innehade ledningen af öfningsskolan och förestod de praktiska öfningarna. Därjämte höll han konferenser med lärare och seminarister. Vid dessa samtalades äfven om frågor rörande undervisning och tukt, förhållanden vid öfningsskolan samt iakttagelser rörande skolbarnens individualitet.

Under denna tid var Kehr verksam äfven som skriftställare.* I en af sina skrifter (Praxis der Volksschule) framställde han det hufvudsakligaste i skoldisciplin, didaktik och metodik. Detta, det förnämsta af Kehrs arbeten, är öfversatt på flera språk och har gjort hans namn kändt i en stor del af världen.

År 1868 lämnade Ditter Gotha för att blifva direktor vid en lärarbildningsanstalt — »Pädagogium» — i Wien. Kehr fick åter ledningen af seminariet. Han öfvertog nu undervisningen i pedagogik, psykologi och logik. Härvid satte han som mål att dana seminaristerna till praktiska psykologer, enär det icke är nog, att lärarne hafva kunskap i psykologi, utan de böra äfven förstå använda den i lifvet och i skolan; de böra alltså blifva psykologer och människokännare. »Den, som vill uppfostra människan», sade han, »måste känna henne, och den, som berömmer sig af att vara psykolog, måste visa sin psykologi på den lefvande människan. Människouppfostrare måste vara människokännare.»

År 1869 tillträdde skolrådet Möbius direktorsbefattningen, men Kehr bibehöll undervisningen uti ofvannämnda ämnen.

Under arbetet vid seminariet blef Kehr öfvertygad därom, att det ej vore till gagn, att — såsom vid seminariet i Gotha var fallet — för intagning vid seminariet fordrades

* Han utgaf: Kristlig religionsundervisning, Tysk språkundervisning i första skolåret och Praktisk pedagogik och metodik i folkskolan (Praxis der Volksschule).

att hafva genomgått en viss klass vid ett gymnasium eller en realskola. Följden häraf blef nämligen, att då ingen intagningsexamen var föreskrifven, seminariet fick mottaga många ynglingar, som saknade vederbörlig begåfning och intresse för skollärarkallet. Han framställde sina betänkligheter för regeringen och fick med anledning däraf uppdrag att besöka seminarier i Preussen och Sachsen för att studera deras anordning. I den reseberättelse han afgaf förklarade han, att han ej träffat på någon seminarielärare, som gillade den förbildning för seminariet, som var föreskrifven i Gotha. Åtskilliga andra iakttagelser, som han gjort under sin färd, omtalas i en årsberättelse öfver seminariets i Gotha verksamhet. Däri säger han bland annat, att af alla läroanstalter voro seminarierna de minst kända och de mest misskända. De voro syndabockar för alla partier, för högern och vänstern, för strängt ortodoxa och radikala; de beskylldes för demokrati, ortodoxi, andligt högmod, världssinne, reaktionära åskådningar och revolutionära åsikter.

Under resan synes han hafva kommit på tanken att sätta de tyska seminarierna i närmare förbindelse med hvarandra. Medlen skulle vara årsprogram, möten mellan seminarielärare samt en tidskrift, som behandlade seminariernas angelägenheter.

År 1872 började Kehr utgifva den föreslagna tidskriften, »Pädagogische Blätter», och han fortsatte därmed till sin död. Tidskriften vann stor tillslutning och har i hög grad bidragit till förbättrande af lärarnes utbildning för sitt kall.

År 1873 hölls ett seminarielärarmöte i Eisenach. Det utföll lyckligt. Sedan hafva dylika möten årligen hållits. Så länge Kehr lefde, var han själen i dem. Äfven de hafva haft stor betydelse för tyska seminarieväsendets utveckling.

År 1874 utgaf Karl Richter en bok, hvari han yrkade, att seminarierna skulle ombildas enligt vår tids och den nuvarande pedagogikens fordringar. Boken recenserades af direktor Schumann. Med anledning af recensionen, som infördes i Kehrs tidskrift, skrifver denne till Schumann: »Er recension har jag erhållit, läst och genast expedierat till Gotha. Herr Richter kan tacka er på det varmaste därför, att ni behandlat honom så mildt. På de klubbslag han riktat

mot seminarierna hade han väl förtjänt ett kraftigare svar. Dock — det är ju bättre, att man visar den kärlekslöse motståndaren kärlek och afväpnar vreden genom lugn. Jag har därför efter mogen öfverläggning äfven afstått från att göra tillsatser och noter till er recension. Men mig förekommer det alltid, som om man mer och mer sökte bringa seminarierna i en skef ställning därigenom, att man icke frågar: 'Hvad ha vi att göra för att få goda folkskolor?' Kardinalfrågan är nu alltid läraren och återigen läraren. Läraren skall blifva en ansedd man, han skall kunna och uträtta allt möjligt; han skall kunna blifva rektor, skolinspektör o. s. v. och dock vara i stånd att drifva prästerskapet ur skolan — allt skönt och godt, men hvad blir folkskolan? Få vi genom alla dessa sträfvanden goda folkskolor där ute i byarna? Få vi ett bildadt folk? Ett duktigt bonde- och borgarstånd? Kanske bedrager jag mig, om jag är af den meningen, att man nu betraktar allt detta som en bisak? Men Sachsen ger mig tillräcklig anledning till denna mening. Där låter man seminaristerna studera vid universiteten och drager dem undan folkskolan, ty ingen af studenterna går sedan in vid folkskolan. Uhland säger: 'För vårt folk ett hjärta!' Ett skönt ord! Men det ordet vänder man i dag om till ett annat: folket är intet, läraren allt. Hvad bör man företaga för att se båda delarna till godo? Hvad bör man företaga för att framför allt skaffa goda folkskolar och därjämte intresserade, nämligen för folkskolan intresserade lärare? Förra veckan hade jag ett kärt besök af några skolmän. De berättade mig, att man i deras land skrufvar upp seminariebildningen mycket i höjden. Deras nya skolråd har nu, sade de, inspekterat deras skolor och funnit några goda skolor men utomordentligt många medelmåttiga, ja, till en del dåliga skolor. Detta stämmer så väl öfverens med mina erfarenheter, att jag skall framställa den frågan till ytterligare öfvervägande. För mig är folkets bildning ändamål, läraren och hans bildning endast medel. De nu föreslagna medlen synas mig ej motsvara ändamålet. De se lärarne till godo något men folket intet.»

När Kehr kom hem från ofvan omtalade pedagogiska resa, fann han mot sig kallelse att blifva statsskolråd i Nürn-

berg; men han afslog anbudet, helst som regeringen befordrade honom till seminariedirektor i Gotha samt höjde hans lön.

Kehrs rykte som skolman spred sig allt vidare omkring. Många främlingar drogos till hans seminarium. De tilltalades i allmänhet mycket af hans varma och åskådliga undervisning samt af de ändamålsenliga anordningarna för seminarieelevernas praktiska utbildning.

Om Kehrs verksamhet i Gotha skrifver en af hans minnestecknare: »För seminaristernas uppfostran och praktiska utbildning använde han alla medel. För det ändamålet företog han äfven resor med dem. För att ännu mer skärpa de unga männens blick och skaffa skolan en större vinning lät han dem några veckor före sådana resor grundligt studera de geografiska, mineralogiska, botaniska och historiska förhållandena i de trakter de ämnade genomvandra. Likaledes hade han för att vänja dem vid självständigt studium anordnat en studiedag i månaden. Flitigt arbete rådde omkring honom, och arbete var hans lust. Så fann han sig väl i Gotha; han lefde endräktigt med sina kolleger, såsom bröder lefva med hvarandra. 'Ett mera harmoniskt stämdt kollegium', sade han själf, 'skall det väl sällan finnas.' Seminaristerna älskade och vördade honom. Undervisningen var för honom 'medicin — styrke- och hälsomedel', seminariet hans värld. Förhållandet till dess styrelse var godt, så att det ej föll honom in att inträda i andra förhållanden. Men som det går i lifvet: människan bygger master och skepp, men Herren sätter sig vid rodret och säger: dit vill jag. Så skulle ock Kehrs lefnadsväg föra honom vidt och i höjden.»

VII. Kehr som seminariedirektor i Halberstadt.

Den 5 augusti 1873 tillträdde Kehr sitt nya ämbete. Äfven i Halberstadt mötte honom mycket arbete. Många missbruk hade insmugit sig i seminariet därstädes. Mycket behöfde sålunda förändras, men vid förändringarnas genomförande förfor Kehr med mycken varsamhet. »Den, som vill undervisa uppfostrande», säger han, »bör ej schablonmässigt

dressera och skära allt öfver en kam; man måste först studera land och folk, seder och bruk, förhållanden och inrättningar, lära känna de lokala förhållanden, under hvilka en anstalt arbetar, och därefter bestämma sitt pedagogiska handlande. Jag har därför den första tiden ej företagit några ändringar i seminariets organisation utan inskränkt mig till att grundligt studera de lokala förhållanden, under hvilka seminariet verkar. Att rifva bort det goda, att förstöra det bepröfvade har aldrig hört till mina älsklingsnöjen. Jag tillstår därför rätt gärna, att jag här funnit och bibehållit många goda inrättningar.» Men dock verkade han omgestaltande genom sin undervisning och disciplin. Med sitt lifliga, åskådliga framställningssätt förstod han väcka lärjungarnes intresse. Men han sörjde icke endast för att de skulle erhålla en tillfredsställande undervisning, utan han vårdade sig om dem äfven i andra afseenden. Han var för dem som en god fader. Han tillsåg, att de fingo god kost; hans fru måste därför ofta smaka på den mat, som framsattes för dem; han umgicks vänligt med dem och bjöd dem på familjefester i sin familj; men han var äfven, hvilket man ej hade väntat, mycket sträng mot råhet, som förekom honom i hög grad motbjudande.

Under Kehrs ledning blomstrade seminariet snart upp och vann rykte äfven utom Tysklands gränser. Därför kommo skolmän dit från många främmande länder. Kehr tyckte dock ej om sådana besök, ty de störde »den heliga arbetsro», som bör råda i skolan; men han var dock välvillig och tillmötesgående mot främlingarne.

Det skulle blifva långt att uppräkna alla de arbeten, som af Kehr utfördes utom sådana syselsättningar, som tillhörde hans tjänst. Vi vilja blott anföra några såsom exempel på hans arbetslust och arbetskraft. Han medverkade vid anordnandet af undervisningen för döfstumma, besökte folkskolorna i seminarieområdet, höll årligen konferenser vid seminariet med kringliggande bygds lärare, höll föredrag, var ledamot i stadsrepresentationen. Såsom sådan deltog han flitigt i öfverläggningar om stadens angelägenheter, särskildt när det gällde skolfrågor. Han bidrog kraftigt till grundande af en fortbildningsskola för lärlingar och en fortsätt-

ningsskola för flickor. Dessutom öfvade han en omfattande författarverksamhet för främjande af tyska folkskolan och dess lärares utbildning för sitt kall. Han sökte vinna sitt mål genom sin undervisning, genom uppsatser i pedagogiska blad och genom föredrag och diskussioner vid seminarielärarmöten. Särskildt för att främja folkskolan sökte han allt mer och mer fullkomna sin »Praxis der Volksschule».

Men Kehr kände sig aldrig rätt hemma i Halberstadt. Med glädje mottog han därför anbudet att öfvertaga ledningen af seminariet i Erfurt.

VIII. Kehr som seminariedirektor i Erfurt.

Den 15 november 1883 tillträdde Kehr sitt nya ämbete. I sitt inträdestal sade han, att han var kommen för att hjälpa, främja och bevara. Äfven här förestod honom mycket arbete, emedan den förutvarande direktorn för sjukdom hade varit länge borta, och därunder hade åtskilliga missbruk inkommit, och seminariet hade ej hållit jämna steg med utvecklingen inom det pedagogiska området i allmänhet. Vid utnämningen till seminariedirektor i Erfurt fick Kehr titeln af skolråd.

Åt det myckna arbete, som förestod honom i Erfurt, ägnade sig Kehr med vanlig ifver och samvetsgrannhet. Därjämte fortsatte han med sin skriftställarverksamhet. Men vid denna tid började hans hittills så starka hälsa svikta. Han började känna sig trött. Därtill kom, att han ej kunde förlika sig med de pedagogiska åsikter, som började framställas med allt större säkerhet, för att ej säga hänsynslöshet.*

I början af år 1885 angreps Kehr af häftig astma. Han skref den 3 januari till sin vän Thienemann: »Jag har stark

* Kehr ansåg Herbarts lärjungar, synnerligen Dörpfelds och Zillers anhängare, för sina motståndare. De fingo visserligen framställa sina åsikter i »Pädagogische Blätter», men han hade svårt att fördraga den hänsynslöshet och det öfvermod, med hvilket enskilda af dem uppträdde. Han menade sig därför böra klargöra sin ställning till Herbart. Han gjorde det i anslutning till en artikel af d:r Staude om de formella graderna vid undervisningen i biblisk historia. Där förklarade han, att enligt hans förmenande de af herbartianerna framställda satserna ej kunde tillämpas i folkskolan. »I alla fall», säger han, »är anden hufvudsaken». »Hafven blott anden», säger Jean Paul, »och I skolen finna, hur förträffligt allt går.»

astma, och i följd däraf har jag under de två sista nätterna haft kväfningsanfall. Jag har ingen aning, hvarifrån den sällsamma gästen kommit, och ämnar i dag låta undersöka mig af läkare. — Jag har så mycket att göra, att jag icke har tid för astma.»

Kehr hoppades, att sjukdomen snart skulle gå öfver, och skref den 6 januari till professor Hochstetter i Karlsruhe, där seminarielärarmötet skulle hållas nästkommande höst: »Jag hängifver mig åt hoppet, att vi i höst skola träffas friska och sunda i ert sköna Karlsruhe.» Men sjukdomen höll i sig. Visserligen blef den några dagar lindrigare, så att Kehr kunde sköta åtskilliga af sina ämbetsåligganden, men bort gick den icke. Den 16 januari ledde han konferensen å seminariet och skildes från lärarne med den förhoppningen att snart åter kunna upptaga hela sin verksamhet. Den 18 skref han ett långt bref till en vän och gjorde utkast till de uppgifter, som lärjungarne följande dag skulle lösa. Därpå lade han sig omkring klockan 10 till sängs och sof till klockan 11. Strax efter klockan 11 angrep honom en till utseendet lindrig kramp; han reste sig upp och bad sin fru vara lugn, då anfallet ej syntes blifva häftigt. Hon gaf honom dock de lindringsmedel, som förordnats af läkaren. Då hörde hon honom ett par gånger gnissla med tänderna och såg hans hufvud sjunka ned något. Hon greps af den djupaste ångest. Husfolket och läkaren kommo hastigt in till den sjuke, men någon hjälp fanns icke. Ett hjärtslag hade hastigt gjort slut på den så högt värderade mannens arbetsrika lif.

Kehr begrafdes vid sin moders sida i Gotha. Till hans minne har grundats en »Kehr-stiftelse» till tyska folkskollärares förmån, för hvilka han offrat sitt lifs bästa krafter.

Kehr skall allt framgent intaga ett märkligt rum i folkskolans häfder. Han har nämligen utöfvat stort inflytande på såväl folkskollärarnes utbildning som på undervisningen och uppfostran i folkskolan. Genom sin hänförelse för kallet, sin uppoffrande kärlek och sin samvetsgranna trohet är han en förebild för lärare, som är väl värd att efterlikna. Hela hans lif var arbete i det kall, till hvilket han invigt det. Han arbetade med allvarlig pliktkänsla och med trohet äfven

i det lilla. Med sorgfällighet förberedde han sig för undervisningen och meddelade sedan denna med lif, kraft och åskådlighet. Samvetsgrant öfvervakade han ordningen på seminariet.

Kärleksfull make och far vårdade han sig med omsorg och huldhet om sitt hus. Först sedan han fyllt sina plikter som ämbetsman och far, hängaf han sig åt lusten att författa; men äfven i sin verksamhet som skriftställare hade han skolans bästa för ögonen.

Seminariet och skolan voro så hela hans värld, att han kände ringa lust för sällskapslifvet, oaktadt han tyckte om umgänget med vänner. Han var en varm fosterlandsvän, men för politiken hade han i allmänhet föga intresse.

Kehr var, som vi redan hafva antydt, begåfvad med klart förstånd, djupt sinne och kraftig vilja; han hade förvärfvat goda kunskaper och ägde en lycklig förmåga att meddela dem åt de unga. Han var en mästare bland lärare, hvilken genom sin hänförelse, sina grundliga insikter, sin rika erfarenhet, sin människokännedom och särskildt genom sin djupa uppfattning af ynglingaåldern och sin praktiska blick har verkat till stor båtnad.

Carl K—n.

5.

Lärarbildningen i Förenta staterna.

Statsseminariet i Indiana.

Jag har förut omnämnt, att Massachusetts med sina 2,8 mill. inbyggare har tio folkskolseminarier, af hvilka ett underhålles af staden Boston och de öfriga nio af staten. I staten Indiana, som i likhet med Massachusetts utmärker sig för ett mycket framstående skolväsen, möter oss en helt annan organisation af lärarbildningen. I denna stat, som dock har ett invånarantal af mer än 2½ mill. (således större än Norges), finnes blott ett enda statsseminarium. Vi skola i detta finna ett exempel på de »mycket stora anstalter», som omnämndes i öfversikten öfver amerikanska seminarier i min första artikel.

Före 1865 var föga gjordt för lärarutbildningen i Indiana. Men nämnda år beslöt statens lagstiftande församling att en anstalt för bildande af lärare vid folkskolorna skulle inrättas. Staden Terre Haute, som erbjöd fri tomt och 50,000 dollars kontant, blef bestämd till plats för seminariet, som öppnades i januari 1870. Elevantalet, som vid första terminens början var 23, har sedan dess hastigt stigit, så att numera besökes seminariet årligen af omkring 1,500 lärjungar, som söka utbildning för lärarkallet. Här, som på de allra flesta ställena i Amerika, äro båda könen företrädda och det kvinnliga i majoritet.

Sedan seminariets hufvudbyggnad i grunden nedbrunnit 1888, har den ånyo uppbyggts förstorad och förskönad, så att den numera räknas som en bland statens största och präktigaste offentliga byggnadsverk.

Senare har uppförts en biblioteksbyggnad, i hvilken mellanvåningen helt och hållet upptages af seminariets efter branden nyanskaffade boksamling jämte ljusa och inbjudande lässalar samt nödiga expeditionsrum. I bottenvåningen af

denna byggnad äro tvenne gymnastiksalar inrymda och i tredje våningen en del laboratorier för naturvetenskapliga ämnen.

Hufvudbyggnaden har hittills inrymt alla öfriga för seminariet och öfningsskolan nödiga lokaler. Men för närvarande håller man på att uppföra en särskild byggnad för den 8-klassiga öfningsskolan. I stället för att som hittills låta två och två klasser i denna öfningsskola undervisas samtidigt, skall för framtiden hvarje klass ha sitt särskilda rum, och skolan, som ju skall tjäna som mönster, är ämnad att göras till en fullt modern och i alla hänseenden föredömlig anstalt.

Lärarkåren utgöres af 40 personer för seminariet och 9 för öfningsskolan. I regeln undervisar en lärare i seminariet ej i mer än ett ämne, och på grund af det stora antalet elever måste i de flesta ämnen mer än en lärare finnas. En är då hufvudlärare i ämnet, de öfriga biträdande lärare. Särskildt i geografi och naturvetenskap kräfvas åtskilliga assistenter vid laborationer och exkursioner.

Eleverna kunna fullborda sin seminariekurs på 1—5 år, beroende på deras olika förkunskaper vid inträdet, äfvensom på flit och begåfning.

Ett-årig kurs är anordnad för dem, som graduerats vid ett college eller universitet efter att ha genomgått en minst 4-årig kurs därstädes, och som sedan besöka seminariet för att få den praktiska utbildning, som de anse sig behöfva såsom blifvande lärare, skolinspektörer eller dylikt.

Den vanliga seminariekursen är *fyraårig*. Till denna kunna mottagas sådana elever, som med framgång fullständigt genomgått en god 8-klassig folkskola. En noggrann inträdespröfning är för dessa föreskrifven.

För dem, som efter afslutad fullständig folkskolkurs vilja utan inträdespröfning (eller utan att ha bestått i denna) komma in på seminariet, finnes anordnad en ettårig förberedande kurs, hvadan deras kurs i sin helhet blir *femårig*.

De, som fullbordat en 4-årig kurs i ett gymnasium och därefter inträda på seminariet, få tillgodoräkna sig ett år där och kunna sålunda fullborda sin seminariekurs på *tre år*.

Den vanliga seminariekursen omfattar följande väsentliga delar:

1. Ett grundligare studium af de ämnen, som förekomma i folkskolan. Det är dock icke folkskolans kurser, som ånyo genomgås, ty noggrann kunskap i dem förutsättes för inträde. I seminariet gäller det att företaga ett mera kritiskt och på egna iakttagelser grundadt studium af ämnena och därvid äfven se dem från den blifvande lärarens synpunkt, i det man pröfvar deras bildningsvärde och söker finna det rätta förfaringssättet vid deras behandling i skolan.

2. Fackstudierna i strängaste mening, såsom pedagogikens teori och historia, pedagogisk psykologi och barnpsykologi, skolorganisation och skollagstiftning, skolhygien, allmän didaktik och speciell metodik i samband med hospitering och undervisning i öfningsskolan. Dessa fackstudier, på hvilka stor vikt lägges, fördelas på $2^1/_3$ läsår under den senare delen af seminariekursen. Under en del af denna ägna eleverna sin tid uteslutande åt fackstudierna, under återstoden kunna de samtidigt med dem studera några andra ämnen.

3. Ett grundligare studium af fyra ämnen. I samråd med rektor och lärare få eleverna själfva välja dessa bland följande kunskapsämnen: modersmålet och dess litteratur, historia, geografi, fysik och kemi, biologi, matematik samt de båda främmande språken latin och tyska.

Den utrustning man sålunda vill ge den blifvande läraren är alltså denna: Han skall vara förtrogen med de vanliga ämnena, som möta honom i hans skola, så att han någorlunda självständigt behärskar det kunskapsmaterial han där kommer att röra sig med. Han skall därjämte genom grundligare studium och med tillhjälp af moderna arbetsmetoder ha fått tränga djupare in i några ämnen, ej blott för att vinna ökade kunskaper i dessa utan än mer för att lära sig att självständigt arbeta och öfver hufvud taget tillgodogöra sig det bildande inflytande, som ett rationellt studiesätt utöfvar. Han skall slutligen genom praktik i öfningsskolan och ett omfattande studium af psykologiens och pedagogikens olika grenar ha blifvit satt i stånd att på grund af eget omdöme med en viss grad af självständighet välja ändamålsenliga förfaringssätt vid undervisningen och uppfostran.

Arbetssättet i seminariet är i synnerhet anlagdt på att föra elevernas andliga krafter till utveckling. Häryid äro tvenne arter af institutioner af stor betydelse: biblioteket och laboratorierna.

Biblioteket utgöres för närvarande af 35,000 böcker. Då hela den gamla boksamlingen förstördes vid branden 1888, är den nuvarande helt och hållet nyanskaffad och vald med största omsorg för seminariets behof. En särskild fond jämte årliga biblioteksafgifter från elevernas sida tillförsäkrar biblioteket en årlig inkomst af 20,000 dollars. Till följd häraf kunna alla för studierna värdefulla böcker och tidskrifter anskaffas, i den mån de utkomma, och ingen åtgärd, som kunnat utfinnas för att göra litteraturen lätt tillgänglig för eleverna, har sparats.

Biblioteket förfogar öfver flera rymliga och väl upplysta lässalar med tillräcklig plats för alla dem, som samtidigt besöka detsamma. Vid alla sina studier och vid praktiken i öfningsskolan ha eleverna ofta anledning att anlita bibliotekets talrika uppslags- och handböcker. Men därjämte är särskildt att märka, att lärarne anlägga sin undervisning så, att lärjungarne beträffande de ämnen, hvilka de utvalt för mera omfattande studium, hänvisas till att i biblioteket verkställa utredning rörande vissa spörsmål, hvarefter de få framlägga resultatet af sina undersökningar i muntlig tentamen, i uppsatser eller föredrag.

Vid sådant arbete stå utförliga och praktiskt uppställda kataloger till elevernas tjänst. En bibliotekarie och tvenne öfvade biträden äro anställda för att uteslutande ägna sig åt bibliotekets skötsel. Dessa bruka beredvilligt tillhandagå med råd och upplysningar, såsom information rörande katalogernas användning och direkta upplysningar om litteratur i den ena eller andra frågan m. m.

Följande ämnen eller ämnesgrenar ha i detta seminarium särskilda laboratorier: psykologi, geografi, fysik, kemi, biologi och fysiologi. Ett dylikt laboratorium består i regeln af tre rum: ett större arbetsrum med plats för 40 laboranter, ett litet arbets- och mottagningsrum för hufvudläraren i ämnet, ett materiellrum. Till det fysiska laboratoriet här vid seminariet hör äfven ett verkstadsrum med fullständig uppsättning

af verktyg. Afsikten är, att eleverna här skola förfärdiga åtskilliga af de apparater, som de behöfva vid sina försök, så att de icke enbart äro hänvisade till de jämförelsevis dyra apparater, som föras i handeln.

Den muntliga undervisningen sättes i närmaste förbindelse med de försök, som utföras af lärare och lärjungar. Oftast tjänar den stora laboratoriesalen äfven till lärosal i ämnet. Lärjungarnes öfningar utföras dels efter detaljerade anvisningar under lärarens omedelbara ledning på den å arbetsordningen anslagna tiden, dels ock mera självständigt på tid, som lärjungarne fritt disponera öfver.

Det är tydligt, att ett studiesätt, som inrymmer så mycket arbete i bibliotek och laboratorier, förutsätter andra slags arbetsordningar än dem vi äro vana att finna hos oss och i vårt gamla mönsterland söder om Östersjön. I stället för att våra seminarister enligt gällande författning skola (om de långa morgonbönerna medräknas) ha en på läsordningen schematiserad undervisning af öfver 40 timmar i veckan* och under dessa måste dela sig mellan de till ett dussintal uppgående läro- och öfningsämnen, hvilka samtidigt bedrifvas, ha eleverna i amerikanska seminarier en på dylikt sätt reglerad undervisningstid af några och tjugu timmar i veckan, och de samtidigt studerade ämnena uppgå i regeln till 4 à 5. Härigenom öppnas för dessa elever möjlighet att rationellt bedrifva sina studier, att använda ett arbetssätt, som motsvarar den vuxna, vetgiriga ungdomens behof. Det blir nämligen möjligt för denna ungdom att i samband med lärarnes undervisning och under ledning af denna genom eget i någon mån självständigt arbete tränga in i de olika ämnena och dymedelst såväl förvärfva verkliga kunskaper som ock utveckla sina krafter för lifvets behof.

Af det föregående framgår, att de båda främmande språk, som förekomma i statsseminariet i Indiana, äro valfria samt

* Af de tryckta redogörelserna från våra seminarier framgår, att detta timantal vid vissa kvinnliga seminarier något nedbringats. De manliga åter ha i regeln icke reducerat antalet. På ett och annat ställe har man t. o. m. höjt det. Så t. ex. upptar en af de senast utgifna redogörelserna för kl. I 45, för kl. II 47½, för kl. III 46 och för kl. IV 41½ timmar i veckan, hvari ändå icke inberäknats tiden för trädgårdsarbete och öfverspelning.

att beträffande de öfriga kunskapsämnena undervisningen i dessa i en viss utsträckning är obligatorisk i dem alla men att eleverna ha frihet att utvälja några till ett mera omfattande och fördjupadt studium.

Af öfningsämnena är musiken fullständigt valfri, och de, som välja detta ämne, ha äfven inom vissa gränser frihet att ägna sig däråt i större eller mindre utsträckning. Härigenom har man undgått den olägenheten, att omusikaliska eller i musikaliskt afseende mycket klent begåfvade elever tvingas till att i seminariet förstöra en dyrbar tid på försök att tillägna sig en färdighet, som de för framtiden i regeln göra föga gagn med.

Gymnastik och teckning äro obligatoriska. Intill de båda gymnastiksalarna äro tvenne badinrättningar anordnade, hvarest eleverna erhålla varma och kalla bad fritt. Ett större lekfält är äfven upplåtet för seminariets räkning, och under större delen af året bestå kroppsöfningarna omväxlande i gymnastik inomhus och idrott under bar himmel. Kursen i teckning kan genomgås på två år med ett par timmar i veckan. Likväl draga eleverna för sin lärarverksamhet betydligt större gagn af teckningsundervisningen än hvad mig synes vara fallet vid något af de europeiska seminarier jag varit i tillfälle lära känna, måhända med undantag af vissa engelska. Hemligheten ligger däri, att den amerikanska teckningsundervisningen drifves på ett rationellt sätt.

Då eleverna börja i seminariet, äga de både vana och färdighet i verklig teckning. De ha nämligen i folkskolan icke förspillt tiden under gagnlösa och onaturliga öfningar med att termin efter termin draga upp hvarjehanda horisontella, vertikala och sneda streck på rutadt och punkteradt papper eller att rita af figurer från planscher, utan de ha från början handledts till att afbilda verkliga föremål. Seminariet har därför äfven i detta ämne en värdefull grund att bygga vidare på. Och under den tid, som här användes på teckningsundervisningen, låter man eleverna fortgå i den praktiska riktning, i hvilken man redan i folkskolan slagit in. Afsikten är icke att utbilda artister eller att hjälpa eleverna att fullborda några få vackra arbeten passande för uppvisning vid examen, utan afsikten är dels att utveckla

deras iakttagelseförmåga till att noggrant och väl uppfatta tingen med afseende på form, färg och belysning, dels ock att ge tilltagsenhet och färdighet att träffande afbilda det, som ter sig för deras yttre blick, eller ge konkret uttryck för det, som framstår för deras fantasi.

Meningen är, att teckningen sålunda skall vara ett verkligt meddelelsemedel och särskildt för läraren en viktig hjälp att på ett instruktivt sätt åskådliggöra mången sida af undervisningen.

Ehuru på grund af de säregna konfessionella förhållandena kristendomsundervisning i regeln icke finnes upptagen på läsordningen för amerikanska skolor och seminarier, fann jag där ute mångenstädes bland den studerande ungdomen och dess lärare ett verkligt religiöst intresse vara mycket utbredt. Talrika ungdomsskaror besökte frivilligt den offentliga gudstjänsten och de omedelbart efter denna anordnade söndagsskolorna. Vid det nu ifrågavarande seminariet finnas dessutom tvenne föreningar med särskildt syfte att tillfredsställa de religiösa behofven samt att väcka och nära religiöst intresse. Den ena är en kristlig förening för de unga männen, den andra för de unga kvinnorna, och andan inom dessa föreningar är sådan, att den är ägnad att alstra ett kristligt lif i bästa och djupaste mening. För sina gemensamma andaktsöfningar och undervisning ha de fått rymliga lokaler upplåtna inom seminariet. En kurs i bibelstudium, sträckande sig öfver fyra år, är anordnad inom föreningarna. En af dessa årskurser behandlar Gamla testamentet såsom en förberedelse till kristendomen, en annan Jesu lif i anslutning till evangelierna, en tredje den kristna kyrkans grundläggning och utbredning; den fjärde vill föra djupare in i bibelns anda och åskådningssätt framför allt rörande det, som har största betydelse för det kristliga lifvet.

I allt, som rör disciplinen, åsyftar seminariet att åstadkomma självkontroll och självstyrelse bland eleverna. Man sträfvar efter att göra äfven denna sida af seminariets verksamhet verkligt uppfostrande. Tvenne betydelsefulla makter hos ungdomen själf tar man härvid till bundsförvant, dess sunda omdöme, dess ansvars- och hederskänsla. De få regler, som stiftas, skola framstå såsom nödvändiga för den enskildes

trefnad och det helas välfärd. Därifrån skola de i elevernas medvetande härleda sin auktoritet, ej ur lärarnes godtycke. På sådant sätt blir lydnaden för dessa regler lätt och ett viktigt moment i karaktärens utveckling. I öfrigt väntar man af eleverna, att de inom och utom seminariet visa ett korrekt och värdigt uppträdande, framsprunget ur sann aktning för sig själfva, känsla af eget ansvar och månhet om institutionens anseende. Det är lärorikt att iakttaga, hur det förtroende, som man i amerikanska skolor skänker de unga, och den hänsyn och personliga aktning man visar dem i hög grad framkallat och utvecklat den ansvars- och hederskänsla, som här är fråga om.

Ehuru detta seminarium kan mottaga ett elevantal lika stort som alla våra fjorton folkskolseminarier tillsammans, kan det dock icke ensamt tillgodose behofvet af lärarkrafter för de i rask utveckling stadda skolorna inom staten. Vid sidan af detta stora statsseminarium ha därför växt upp en hel del andra anstalter, som på ett eller annat sätt utbilda lärare för skolorna. Sålunda ha några stora städer hvar för sig upprättat smärre seminarier, i hvilka unga män och kvinnor, som genomgått ett gymnasium, under en kortare tid erhålla någon utbildning för lärarkallet. Därjämte finnas flera rent privata seminarier, hvilka i denna stat anses vara väl inrättade och åstadkomma ett mycket godt arbete både i teoretiskt och praktiskt afseende.

Vid Indiana statsuniversitet i Bloomington ville man redan 1839 bereda åtgärder för praktisk utbildning af lärare i skolorna. Förslaget har senare återkommit, och försök ha blifvit gjorda i olika riktningar, men först 1886 upprättades en ständig pedagogisk afdelning, som för närvarande bland sina professorer räknar några af statens mest framstående pedagoger. Härifrån utgå lärare till olika slag af skolor. Liknande åtgärder ha äfven vidtagits vid några privata universitet och colleges.

Åtgärder för lärarnes fortbildning.

Tidigt började man i Amerika sörja för att de personer, som redan kommit ut i arbetet i skolorna, skulle få tillfälle att teoretiskt och praktiskt förkofra sig för kallet. Detta var så mycket nödvändigare, som de flesta af de då arbetande lärarne hade inträdt i skolans tjänst utan särskild förberedelse. I början af 1840-talet inrättades för i tjänst varande lärare ett slags fortbildningskurser kallade *Teachers' institutes* (egentligen lärarinstitut). Det var på ett lärarmöte i Conecticut omkring 1840, som man tagit initiativet. De första kurserna af detta slag höllos 1843 i New York och efterföljdes under de närmast följande åren af dylika i Massachusetts, Ohio, Michigan, Illinois, Wisconsin och Iowa. Numera äro de vanliga i de flesta staterna och besökas årligen af betydligt mer än 100,000 lärare och lärarinnor.

Till en början voro kurserna fullständigt privata och besökandet frivilligt, men numera bekostas de i de flesta (om ej i alla) stater af allmänna medel, och sådana lärare, som anses särskildt i behof däraf, kunna åläggas att besöka dem.

Kurserna äro af flera olika typer. Somliga kunna närmast liknas vid lärarmöten, som hållas under några dagar och ledas af en eller annan framstående pedagog samt föreläsnings- eller diskussionsvis behandla en del frågor rörande skolarbetet. Andra kurser pågå en längre tid, från några veckor till flera månader. I några af dessa förekomma hufvudsakligen blott föreläsningar; andra äro ordnade så, att vanliga lektioner omväxla med föreläsningar och praktiska öfningar i en med kursen förenad folkskola. I de bästa af dessa kurser bruka de besökande lärarne ordna sina studier, så att de, under den jämförelsevis korta tid kursen pågår, få sina kunskaper fördjupade i ett par ämnen samt genom deltagande i de praktiska öfningarna i skolan och i de pedagogiska föreläsningarna och diskussionerna erhålla kännedom om nyare undervisningsmetoder och i allmänhet få sitt lärarintresse värmdt och vidgadt.

Stundom förläggas dessa kurser på ferietid, men ofta pågå de äfven under skolornas läseterminer. I senare fallet

erhålla de lärare, som skola bevista dem, tjänstledighet med bibehållande af sin lön.

Sådana sommarkurser, som hos oss under senare åren hållits vid universiteten i Uppsala och Lund, äro i Amerika mycket vanliga. De träffas där vid ett stort antal universitet. Många stora seminarier anordna också tid efter annan sådana. Hos oss pågå ju dessa sommarkurser blott fjorton dagar. I Amerika räcka de icke sällan 5 à 6 veckor.

En bestämd skillnad mellan de ofvannämnda »lärarinstituten» och dessa sommarkurser består däruti, att de senare förblifvit, hvad de förra i början voro, nämligen privata företag, att de anordnas blott under ferierna, att besökandet är alltigenom frivilligt och att vid dem träffas ej blott lärare vid folkskolorna utan äfven representanter för andra skolor samt många andra kunskapssökande och intresserade personer.

I vissa stater spela ordnade privatstudier en viktig roll vid lärarnes fortbildning. Staten Indiana är i detta afseende typisk.

På ett möte, som statens allmänna lärarförening höll i Indianapolis i december 1883, beslöts att organisera *the Teachers' reading circle*, lärarnes läseförening, efter mönstret af en dylik, som året förut stiftats i Ohio. Föreningen i Indiana började sin verksamhet 1884 och blef snart den lifaktigaste af alla dylika i hela unionen. Den omfattar för närvarande mer än 13,000 af statens omkring 16,000 lärare och lärarinnor. Dess styrelse utgöres af 7 personer, af hvilka 6 väljas för viss tid af allmänna lärarföreningen, och den sjunde, statens högsta officiella representant för hela skolväsendet (The state superintendent) är självskrifven.

Denna styrelse (Board of directors) har följande funktioner. Den skall för hvarje år bestämma och planlägga den för alla läseföreningens medlemmar gemensamma studiekursen, utvälja de för kursens inhämtande lämpliga böckerna och hos vederbörande förläggare utverka nedsatt pris för dessa böcker, då de försäljas till föreningens medlemmar. Meningen är, att hvarje föreningsmedlem skall förskaffa sig de ifrågavarande böckerna och genom eget arbete med ledning af styrelsens studieplaner tillägna sig det väsentliga af innehållet.

Styrelsen föranstaltar vidare, att hvarje föreningsmedlem, som därtill anmäler sig, blir af därtill förordnade kompetenta examinatorer pröfvad på den inhämtade kursen. En medlem, som godkänts på fyra årskurser, erhåller af styrelsen ett diplom på den sålunda genomgångna fyraåriga studiekursen, som sedan räknas såsom merit vid tjänsteansökningar och dylikt. Hvarje årskurs omfattar vanligen 2 eller 3 arbeten, hvartdera af några hundra sidors omfång. Dessa arbeten väljas så, att i den fyraåriga studiekursen skall komma att representeras såväl pedagogiken och den sköna litteraturen som ock ett lämpligt antal af de öfriga ämnena.

I detta sammanhang må det tillåtas mig att göra en liten utflykt från ämnet och omnämna en förening, som står under samma styrelse som den nyss omtalade. Det är *The Young people's reading circle*, ungdomens läseförening.

Man hade lagt märke till huru många de barn, yngre och äldre, voro, som i sina hem saknade lämplig och värdefull läsning vid sidan af skolböckerna. På många ställen hade innästlat sig en underhaltig eller rentaf dålig bok- och tidningslitteratur, som direkt motarbetade de sträfvanden, som i skolorna nedlades på ungdomens förädling. År 1887 fick den ofvannämnda styrelsen för lärarnes läseförening i uppdrag att organisera äfven en ungdomens läseförening och ställa sig i spetsen för densamma. Föreningen har år efter år rönt allt lifligare anslutning och omfattar nu efter nära 20 års verksamhet omkring 200,000 medlemmar, eller nära hälften af statens ungdom.

Styrelsen ger årligen anvisning på ett tjugutal böcker, lämpade för olika åldersstadier, för hvarje stadium 4 à 5 böcker. Hvarje barn, som läser minst en af dessa, är därmed medlem af föreningen. Dessa studier ingå icke i skolstudierna och äro i alla afseenden frivilliga. Någon examination på det lästa förekommer icke. Styrelsens verksamhet går helt och hållet ut på att bereda tillfälle till och intresse för verkligt god ungdomsläsning i hemmen, och det uppges, att den härutinnan lyckats öfver förväntan väl. De goda böcker, som den ger anvisning på, ha rönt en storartad efterfrågan. De ha kommit in i ett stort antal hem och ha blifvit värderade ej blott af barnen utan äfven af de äldre.

Förläggarne ha kunnat sälja dessa böcker till ett betydligt reduceradt pris, och den osunda litteraturen har på många håll trängts åt sidan. Det är tydligt, att lärarne, som sett en förträfflig bundsförvant i denna goda ungdomsläsning, uppmuntrat densamma och därigenom bidragit till rörelsens framgång. Å andra sidan bidrar det i icke så ringa mån till att öka lärarens insikter om barnnaturen och hvad som passar för den, att han år efter år blir i tillfälle att ta kännedom om de böcker, som rekommenderas åt barnen och ge akt på hvilka bland dessa böcker, som erhålla den största läsekretsen bland de unga. Från denna synpunkt sedt kan kanske det senast afhandlade på visst sätt anses höra med till talet om lärarnes fortsatta utbildning för sitt kall.

Bland alla medlen för lärarnes fortbildning vill jag till sist omnämna det utan tvifvel kraftigast verkande: de pedagogiska afdelningarna vid universiteten.

Första gången en pedagogisk professur fanns i Förenta staterna var 1832 vid ett af New Yorks universitet. Den indrogs dock snart. Under 1850- och 1860-talen öppnade andra universitet kurser i pedagogik, hvilka emellertid efter några år upphörde. Det är först under 1870-talet, som permanent universitetsundervisning i pedagogik började införas. Iowa och Michigan gjorde nu början. År 1883 funnos 7 universitet och colleges, som meddelade sådan undervisning, och sedan dess har antalet växt mycket fort: 1893 var det 83 och för närvarande är det omkring 200. En stor mängd af dessa röra sig dock med små resurser och kunna fördenskull icke göra mycket för pedagogiken. På andra ställen återstår det pedagogiska studiet mycket högt. Särskildt är detta fallet vid ett 10-tal af Förenta staternas allra största och förnämsta universitet. I regeln äro flera professorer anställda i detta ämne, och vid tre af de största universiteten ha hela pedagogiska fakulteter utvecklat sig, nämligen vid det stora Columbia University i New York och det i samma stad belägna University of New York samt vid University of Chicago.

Vid det förstnämnda universitetet omfattar den pedagogiska fakulteten tusentals studerande och förfogar öfver ett 70-tal lärarkrafter. Alla de olika grenarna af pedagogiken och dess hjälpvetenskaper samt de olika ämnenas metodik

studeras. För skolbesök och praktiska öfningar finnas tvenne stora öfningsskolor med lärjungar i alla åldersklasser från 3 till 18 à 20 år, omfattande de tre i Amerika vanliga afdelningarna: barnträdgården, folkskolan och gymnasiet.

Det andra newyorkseminariet har blott 10 professorer i sin pedagogiska afdelning. Här drifvas studierna blott teoretiskt. Öfningsskola saknas.

I Chicago var det ett lärarseminarium, som förenades med universitetet såsom dess pedagogiska afdelning. Denna äger nu mer än trettio professorer och assistenter och små egna öfnings- och mönsterskolor, af hvilka en afdelning, som omfattar de åtta folkskoleklasserna, är en af de mest berömda reformskolor i hela Amerika.

Ett af de märkligaste amerikanska universiteten beträffande studiet af pedagogiken och dess systervetenskap psykologien är det visserligen lilla men synnerligen framstående Clark University i staden Worcester i Massachusetts. Det står under ledning af den i hela den pedagogiska världen kände Stanley Hall. Som bekant är det Hall, som i Amerika gett uppslag till och ännu är den förnämste ledaren af de därstädes med så stor ifver bedrifna barnpsykologiska undersökningarna. Hans universitet är också medelpunkten för en gren af dessa undersökningar och har åt dem ägnat en särskild institution under ledning af en professor. President Hall ägnar sitt arbete både åt pedagogiken och psykologien. Men därjämte har universitet en professor ensamt i pedagogik och flera i psykologi.

Nu omnämnda och andra liknande pedagogiska afdelningar vid universiteten ha som sin uppgift att vara anstalter för vetenskaplig pedagogisk forskning och att samtidigt härmed utbilda lärare i pedagogik för universitet, seminarier och så vidare. Men därjämte ha de flesta af dem satt som sin uppgift att bibringa den pedagogiska fackutbildningen åt blifvande lärare i allmänhet i olika slag af skolor. Men på hvad sätt tjäna de lärarnes fortbildning? Som förut i dessa uppsatser blifvit framhållet, går i ganska många amerikanska seminarier en stor del af undervisningen parallellt med de lägre universitetsstudierna. När en elev slutat sina studier i ett sådant seminarium, vinner han därför utan svårighet

inträde vid universitet. Ja än mer, eleverna från många seminarier få vid öfvergången till universitetet räkna sig till godo två studieår, så att de efter två års vistelse vid universitetet kunna aflägga sin kandidatexamen, då annars därtill åtgå fyra år.

Då frågan om folkskollärarnes inträde till universitet för närvarande är aktuell både i Sverige och flera andra europeiska länder, är det naturligtvis intressant att ge akt på hur systemet verkar i Amerika, där för många seminarieelever öfvergången till universiteten är så obehindrad. Såsom mången säkert väntat, träffar man verkligen ett stort antal forna seminarister vid universiteten. Någon allmän statistik föreligger dock, såvidt jag känner, icke däröfver. Men från enskilda seminarier har jag uppgifter rörande de utgångna elevernas öden. Af 515 elever, som under de senaste årtiondena utgått från fullständig kurs vid ett seminarium i staten Wisconsin, har man uppgift om 56, att de lämnat skolans tjänst för att idka akademiska studier. 45 andra hade efter slutad seminariekurs antingen icke alls inträdt i skolans tjänst eller ock, sedan de någon tid tjänstgjort, öfvergått till annat yrke. Det är icke osannolikt, att äfven en del af dessa ingått vid universitet.

Den statistik jag förfogar öfver tillåter mig icke att afgöra, om exemplet från detta seminarium är typiskt eller ej. Men i alla händelser är säkert, att en mycket stor procent af de amerikanska seminariernas elever, dels omedelbart efter slutad seminariekurs, dels efter någon tids tjänstgöring i skolan inträder vid universitet. Kvinnorna återvända väl ofta till folkskolans tjänst, männen mycket sällan. Komma dessa öfver hufvud på något sätt åter till skolan, så är det som gymnasie- eller seminarielärare eller som folkskoleinspektörer.

De nu omtalade lärarne eller lärarkandidaterna kunna vid sin ankomst till universitetet inträda i hvilken fakultet de åstunda, men oftast träffa vi dem i de pedagogiska afdelningarna. Till sina ofvan angifna funktioner kunna således dessa pedagogiska afdelningar äfven räkna den, att de i stor utsträckning besörja redan utbildade lärares fortbildning.

Jag har hittills tänkt på de lärare och lärarinnor, som under en längre tid eller för alltid lämna skolan för att söka sin vidare utbildning vid universitet, och antydt, att deras antal utan tvifvel är mycket stort. Säkerligen är emellertid antalet vida större af dem, som utan att lämna skolan blott under ferierna eller under en eller annan termins tjänstledighet besöka universitetet. I detta fall är det i ännu högre grad än i det förra de pedagogiska afdelningarna, som anlitas. Det är tydligt, att detta slags fortbildning kommer mera omedelbart folkskolan till godo, då ju de, som fått del af densamma, fortfarande arbeta inom denna skola.

Detsamma gäller om de universitetskurser, som anordnas så, att tjänstgörande lärare och lärarinnor kunna under terminens lopp på den fria veckodagen deltaga i dem. Sådana kurser träffade jag t. ex. vid det ofvannämnda Clark University. Hvarje lördag, som är fridag i skolorna i Worcester, ha hela läsåret igenom presidenten Stanley Hall och den andre professorn i pedagogik hvar sin kurs. Bägge dessa kurser stå öppna såväl för studenterna som för stadens lärarkår.

Lärarnes akademiska studier under ferierna underlättas i hög grad därigenom, att en del stora universitet under skolornas långa sommarferier, vanligen tre månder, regelbundet anordna sommarterminer, under hvilka akademisk undervisning meddelas i samma former och nästan i samma utsträckning, som under de vanliga terminerna, och studierna kunna bedrifvas och examina afläggas på samma sätt som under öfriga delar af året. Dessa regelbundna sommarterminer, under hvilka äfven ett stort antal af de vanliga studenterna besöka universitetet, böra icke förväxlas med de ofvan i annat sammanhang omnämnda kortare sommarkurserna, som med afseende på anordningen mera likna sommarkurserna hos oss.

Otto W. Sundén.

På P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag har utkommit:

Naturlära för folkskolan.

I. Djuren. Växterna. Valda företeelser. Af *Hj. Berg* och *And. Lindén*.

Pris inb. 75 öre.

II. Hälsolära. Af *K. Kjellberg* och *And. Lindén*.

Pris inb. 50 öre.

Ur förordet:

»Under de senare åren hafva allt flera af vårt lands folkskolor erhållit en högre afdelning såsom öfverbyggnad. I sådana skolor har väsentligen ökad tid kunnat anslås till undervisningen i naturkunnighet, och i samband därmed har behofvet af en utförligare lärobok i ämnet allt starkare framträdt. Föreliggande 'Naturlära för folkskolan', utarbetad på grundvalen af våra förut utgifna läroböcker, afser att tillmötesgå detta behof.

'Naturlära för folkskolan' utgifves i tre delar. Del I, som innehåller afdelningarna Djuren, Växterna och Valda företeelser, samt Del II, behandlande Människokroppens byggnad och förrättningar samt Hälsan och dess vård, äro afsedda för den *egentliga folkskolan* och föreligga nu färdiga. Del III, som kommer att behandla de viktigaste biologiska, fysiska och kemiska företeelserna, jordytan och dess förändringar samt himlakropparna, är afsedd för *folkskolans högre afdelning* och torde utkomma under årets lopp.

Beträffande såväl framställningssättet som innehållets anordning hafva vi i det stora hela följt samma grundsatser som i våra föregående läroböcker. Vi ha sålunda äfven här städse sökt att så vidt möjligt låta lärjungens egen erfarenhet och iakttagelse utgöra framställningens grundval. Likaså har i den öfversiktliga framställningen af djur- och växtvärlden den naturliga systemföljden bibehållits. Att man vid *undervisningen* häruti bör anpassa lärogången efter de för olika orter och årstider växlande förhållandena, synes oss uppenbart. Men då dessa förhållanden äro så väsentligt olika i de skilda trakterna af vårt vidsträckta land, torde det vara så godt som omöjligt att i en *lärobok* åstadkomma en dylik anpassning. För den enskilde läraren däremot är det lättare att ordna sin undervisning efter hemtraktens förhållanden i anslutning till s. k. 'lifssamhällen'. I syfte att underlätta en sådan anordning äro flertalet af de skildrade växt- och djurarterna behandlade så fristående, att de utan svårighet kunna läsas äfven i annan följd än lärobokens.

Systematiken och terminologien hafva betydligt inskränkts. Däremot ha skildringarna af de särskilda arterna gjorts fylligare och särskild uppmärksamhet ägnats *lifsyttringarna* jämte sambandet mellan dessa och naturföremålens byggnad.«

»Vid utarbetandet af Del II har den framstående läkaren och nykterhetsifraren *d:r Knut Kjellberg* medverkat. Syftet har varit att gifva barndomsskolan en enkel och, hvad sakinnehållet beträffar, fullt tillförlitlig framställning af hälsolärans grunddrag. Särskild vikt har fästs vid redogörelsen för *de rusgifvande ämnenas natur och verkningar*.«

†

6.

Thure Fredrik Kylander.

Utgifvaren af denna tidskrift, seminarieadjunkten, fil. doktor T. F. Kylander har den 5 sistlidne maj slutat sina dagar.

D:r Kylander var född i Linköping 1844, blef 1862 student i Uppsala, fil. kand. 1875 och fil. doktor 1877. Efter disputationen i Lund för prästexamen prästvigdes han i Linköping 1901. Sedan han i fyra terminer tjänstgjort som vice lektor i Linköping samt i tre terminer såsom vice adjunkt i Norrköping och Linköping, utnämndes han år 1880 till adjunkt vid Linköpings seminarium, där han alltsedan var anställd.

Kylander, som var känd för intelligens och stor beläsenhet i skilda ämnen, var språkkarl och framför allt latinare och ansågs som en synnerligen skicklig sådan. Då han såsom seminarielärare ej fick någon användning för detta ämne, var det i stället svenska språket, där han också ägde goda studier, som kom att taga hans intresse i anspråk. I undervisningen i detta ämne hade han vunnit en betydande insikt och färdighet och förstod äfven att ingjuta hos sina elever intresse ej blott för språkets lagar utan äfven för litteraturen. Det är många generationer af skollärare, som fått njuta af hans undervisning, hvilken enligt vittnesbörd, som afgifvits af såväl lärare som förra elever, var både grundlig och praktisk. Utom svenska kom Kylander äfven att ägna sig åt bibliska historien, för hvilket ämne han mycket

kom att intressera sig. En frukt af studier häri är hans skrift: Förklaring till Jesu bergspredikan, som från sakkunnigt håll blifvit väl vitsordad.

Eleverna hade i Kylander en beskyddare och vän, och han var därför afhållen af dem.

Af skrifter har Kylander utgifvit: Sextus Propertius, I. En litteratur-historisk studie, Uppsala 1877, gradualdisputation; II. Elegiæ quædam sueticis versibus expressæ, 1884, afhandling för lektorat; De epistola Ignatii ad Romanos scripta, Linköping 1882, afhandling för lektorat; Ignatii bref till efeserna, afh. ventilerad inför teol. fakulteten i Lund 1901 för prästexamen; Högmässopredikan nyårsdagen 1903; tillsammans med J. E. Iverus: Biblisk Kartbok, Linköping 1884. Af denna tidskrift har Kylander redigerat årgångarna 16—24 (1897—1905, hvaruti ett flertal artiklar samt de flesta recensionerna af böcker äro af hans hand.

Äfven för allmänna ärenden hade han under sin krafts dagar intresse och var ett antal år stadsfullmäktig i Linköping. Dessutom var Kylander en ifrig försvarsvän och var flera år ordförande i Linköpings försvarsförening.

Kylander var en inom Östergötland vida känd person. Må frid hvila öfver hans minne!

J. F. B.

7.

Något om läran om hembygden.

Hvar Guds sol först sken för dig, o människa; hvar himmelens stjärnor först lyste för dig; hvar Guds blixtar först för dig uppenbarade hans allmakt och hans stormvindar med helig rysning brusade genom din själ: där är din kärlek, där är ditt fosterland.

Hvar det första människoögat älskande lutade sig öfver din vagga; hvar din moder först bar dig med glädje i sin famn och din fader i ditt hjärta inristade visdomens läror: där är din kärlek, där är ditt fosterland.

Och vore det kala klippor och öde öar, och bodde arbete och mödor där borta med dig, du måste dock ständigt hålla landet kärt; ty du är en människa och kan icke förgäta det utan måste behålla det i ditt hjärta.

Äfven är friheten ingen tom dröm och ingen ofruktbar fördom, utan i den lefver ditt mod och din stolthet samt vissheten, att du härstammar från himmelen.

Där är friheten, där du får lefva i dina fäders seder och bruk och lagar, hvar det lyckliggör dig, som redan lyckliggjorde dina äldsta fäder, hvar inga främmande förtryckare råda öfver dig och inga främmande pådrifvare drifva på dig, såsom man drifver boskapen med käppar.

Detta fosterland och denna frihet äro en skatt, som innesluter sig i en oumbärlig kärlek och trohet, den ädlaste egendom, som utom religionen, uti hvilken finnes en ännu högre frihet, en god människa äger på jorden och begär att äga.

Af dessa vackra ord, sagda af en ädel diktare, framgår, huru viktig och betydelsefull kännedomen om hembygden är.

Helt naturligt utgår diktaren vid sin betraktelse från det ställe, där människan först såg dagens ljus, och från den trängsta lifsgemenskap, till hvilken hon hörde vid sitt inträde i världen; men genomträngd af den öfvertygelsen,

att kärleken till fosterlandet växer fram ur kärleken till hemmet, blir han icke stående vid hemmet och familjen utan lägger sina landsmän varmt på hjärtat äfven de plikter, de såsom sociala väsen hafva att uppfylla för att främja icke endast familjens utan hela samhällets bästa.

För att kärleken till hembygden och i samband därmed kärleken till fosterlandet må fast rota sig och växa sig stark hos en människa, bör hon hafva en god kännedom om hembygden och om fosterlandet, men hon bör känna hembygden icke endast som en del af fosterlandet bredvid andra delar utan som en för henne synnerligen betydelsefull del, som en del, där hon fått sin grundläggande daning, och som därför framför andra bör tilldraga sig hennes intresse och ligga hennes hjärta nära, och just därför böra hem och skola samverka för att gifva de unga, som växa upp i en trakt, god kännedom om denna trakt och dess förhållanden och i öfrigt söka ställa det så för dem, att de, omhuldade af allvarlig kärlek, där finna sig väl.

Den fosterländskt sinnade skald, hvars djupa, varma tankar, vi härofvan anfört, är E. M. Arndt (1769—1860). I samma anda som han uttalar sig ock en hans landsman, den namnkunnige tyske pedagogen A. Diesterweg (1790—1866). Han säger: »Det är lofvärdt och skönt att älska sitt hem, ja, att vara genomglödgad af kärlek till hemmet; men det kommer mycket an på hvad han (läraren eller människan öfver hufvud) älskar i hemmet, om han älskar blott bergen och fälten eller erinringen om den lyckliga barndomens dagar, eller om han älskar hemmet, emedan han i det ser landet, i hvilket han företrädesvis kan vara verksam för sig och andra för att bilda sig och dem till ädlare människor. I förra fallet är kärleken till hemmet jordisk och utan synnerligt värde; i senare fallet åter är det en helig kärlek till hemmet, och det är en kostlig ting, att hjärtat är genomträngdt af den.»

Öfvertygelsen om att kärleken till hemmet är en af grundstenarna till kärleken till fäderneslandet är icke längre en eller annan persons, utan den är numera gemensam för många. Särskildt äro de tänkande pedagogerna genomträngda däraf. Därför yrka de också på att läran om hembyg-

den skall blifva tillbörligt beaktad vid undervisningen. Denna fordran fota de på ännu en grund, nämligen den erfarenheten, att undervisningen, om den skall blifva rätt fruktbringande, bör utgå från den omedelbara åskådningen.

Ense är man numera därom, att man i skolan bör bibringa barnen kännedom om hembygden, men meningarna äro skilda, när det blir fråga om att afgöra, i hvilket förhållande undervisningen om hembygden bör stå till den geografiska undervisningen öfver hufvud. Somliga förmena nämligen, att undervisningen om hembygden bör vara förberedande för den egentliga undervisningen i geografi; andra åter hålla före, att kännedomen om hemtrakten bör bibringas barnen, icke endast för att de under inhämtande af denna kännedom måtte få lära sig att uppfatta de allmänna geografiska begreppen, t. ex. berg, flod, sund, ö m. m., utan därjämte för att man måtte i hemtraktens förhållanden hafva utgångspunkter och belysningsmedel vid undervisningen i de särskilda stycken, som höra till lärokursen i geografi. I förra fallet kommer läran om hembygden att anses som en del af åskådningsöfningarna och förläggas till skolans lägre afdelningar; i senare fallet räknas den till den egentliga lärokursen i geografi och förekommer på skolans alla stadier i närmaste samband med hvad som vid undervisningen däri skall meddelas. I förra fallet kommer undervisningen att blifva mindre, i senare fallet åter mer omfattande.

Den allmännaste uppfattningen torde vara, att undervisningen om hembygden bör föregå och förbereda den egentliga undervisningen i geografi. Åtminstone torde det förhålla sig så, att vid arbetet i skolan läran om hembygden mestadels får den blygsamma uppgiften att förbereda undervisningen i geografi, äfven om vederbörande för öfrigt hysa motsatt åsikt om ifrågavarande undervisnings mål och omfattning.

Rörande förfaringssättet vid undervisningen om hembygden, när denna är hufvudsakligen förberedande för undervisningen i geografi, må här några spridda tankar meddelas.

Uppgiften kommer i detta fall hufvudsakligen att bestå däruti, att insikten om de geografiska grundbegreppen, som aldrig bör meddelas genom inlärande af färdiga definitioner, bi-

bringas barnen på den egna åskådningens väg. På bergen i hemtrakten böra t. ex. barnen lära sig uppfatta begreppen: dal, berg, bergskedja, flod, sluttning, pass o. s. v.; vid bäcken, som flyter i skolhusets grannskap, böra de inhämta, hvad flod, ström, vattenfall, strand, källa, mynning, flodbädd och flodområde m. m. är; vid en sjö eller damm böra de få lära sig förstå, hvad sjö, ö, halfö är.

De föremål, som de sålunda skådat och genom ögonens förmedling uppfattat, böra de därefter få rita upp. Detta är ett godt medel att lära dem förstå kartan.

I föremålet (berget, sjön) i hemtrakten få barnen den måttstock, hvarmed de kunna jämföra motsvarande föremål i andra länder. Så kunna de t. ex. med hänsyn till storleken jämföra en främmande stad med fädernestaden eller med en stad, som ligger i skolhusets grannskap; med sjöar och floder i hemtrakten kunna de jämföra sjöar och floder i andra länder o. s. v.

Af hemtrakten, sådan den ter sig under vintern, kunna de få de första dragen till en föreställning om polartrakterna.

Utan en dylik förberedande undervisning löper man fara att åtskilliga föreställningar, man gifver barnen under den fortsatta undervisningen, blifva endast tomma ord.

Till en början bör, om möjligt, undervisningen om hemtrakten ej meddelas inne i skolan utan i det fria på en högt liggande plats. Skolbarnen böra få se föremålen sådana de i verkligheten äro samt med ledning af lärarens frågor lära sig att själfva iakttaga, själfva finna och själfva göra reda för hvad de iakttagit och funnit. Såsom vi redan antydt, böra barnen få rita upp de föremål, som de ute i naturen iakttagit, och därmed böra de få börja, så snart de därtill äro dogse, och göra det så ofta, som tid och öfriga förhållanden det medgifva.

För sin skolas räkning bör läraren själf rita en karta öfver den trakt, hvari skolan ligger. Han må gärna vid undervisningen om landskapet begagna en tryckt karta, om sådan finnes att tillgå, men öfver skolan och dess omgifningar bör han själf rita en karta. Denna bör nämligen upptaga åtskilliga detaljer, som man ej kan finna på landskapskartan.

Af en sådan karta öfver hemtrakten har läraren synnerligen stort gagn vid undervisningen, synnerligen då fråga är om att lära barnen förstå en karta.

Äfven i vårt lands skolor har man beredt utrymme för läran om hemtrakten. Redan i 1878 års normalplan heter det: »Åskådningsöfningarna må till en början helst anknyta sig till enskilda föremål (t. ex. några af de vanligaste djuren och växterna), som, när föremålen själfva icke kunna lämpligen förevisas, åskådliggöras medelst planscher. Därefter förekomma samtal rörande de vanligaste yrkena, såsom åkerbruk, sjöfart, bergshandtering m. fl., äfvensom skildringar af hemtrakten, hvarvid de allmännaste geografiska föremålen, såsom höjd, slätt, flod, ö, sund m. fl., framställas för barnens iakttagelse.» Och med hänsyn till förfaringssättet heter det, att lärarinnan bör, sedan hon meddelat hvad som skall utgöra föremålet för åskådningsöfningen, under hänvisning till naturföremål eller plansch samtala med barnen därom samt därvid söka handleda dem till att vinna klarare föreställningar och att enkelt och redigt uttrycka sina tankar om hvad som blifvit förevisadt och meddeladt.

1889 års normalplan bibehåller i hufvudsak samma anvisningar. Den enda förändring af vikt är, att efter anvisningen, att de allmännaste geografiska föremålen, såsom höjd, slätt, flod, ö m. fl., böra framställas för barnens iakttagelse, tillägges: »och visas på kartan».

I 1900 års normalplan bibehålles vid tal om åskådningsöfningar hvad som rörande undervisningen om hemtrakten blifvit sagdt i 1889 års normalplan; men när fråga är om lärogången i den egentliga lärokursen i geografi, säges det, att först bör genomgås en inledningskurs: en åskådlig framställning af hembygden jämte en kort redogörelse för det egna landskapet bådadera i förening med öfningar, som afse att lära barnen uppfatta och förstå kartan, Skandinaviska halföns gränser, det allmännaste af dess höjdförhållanden, Sveriges hufvuddelar, utvisande på karta eller glob af världsdelar och världshaf.

Med hänsyn till förfaringssättet meddelas den anvisningen, att vid framställningen af hembygden läraren bör å svarta taflan teckna det, som barnen dels under lärarens

ledning, dels efter gifna anvisningar och dels på egen hand iakttagit beträffande omgifningens terrängförhållanden för att därigenom öfva dem i att uppfatta en karta.

Enligt 1900 års normalplan böra sålunda åskådningsöfningarna omfatta äfven hemtrakten, men undervisning om denna skall meddelas äfven i folkskolans första klass. Vid åskådningsöfningarna i småskolan må man göra till hufvudsaklig uppgift att bibringa barnen en på egen iakttagelse grundad uppfattning af de geografiska grundbegreppen; vid geografiundervisningen i folkskolans första klass må man, enligt normalplanen, börja med en åskådlig framställning af hemtrakten i dess helhet.

Syftet med de gjorda förändringarna är att åstadkomma större åskådlighet vid den första undervisningen samt större fyllighet vid behandlingen af ämnets viktigaste delar, och därför har man lagt större vikt vid öfningarna att uppfatta och förstå kartan.

I det underdåniga utlåtande, som kommitterade, hvilka blifvit utsedda för granskning af läroböcker för folkskolan samt för framläggande af grundsatser för deras uppställning, afgåfvo den 24 mars 1887, heter det: »Under förutsättning att barnen antingen i småskolan eller under den första lärotiden i folkskolan fått genom muntlig meddelelse af lärare nödig kännedom om hemorten och lärt att förstå kartan, hålla kommitterade före, att det stoff, som skall upptagas i läroboken, bör fördelas i tvenne koncentriska kretsar, nämligen en inledande och en utförligare.»

Af hvad nu anförts framgår med full tydlighet, att man i vårt land redan länge insett, att barnen böra i skolan få inhämta god kännedom om hemtrakten. Med hänsyn till förhållandet till den egentliga geografiska lärokursen har man ansett, att undervisningen om hemtrakten bör vara förberedande för undervisningen i geografi.

Frågar man huru de i normalplanen gifna anvisningarna efterföljts, måste man medgifva, att de mångenstädes ej tillämpats. Det är i sanning nedslående att behöfva göra ett sådant medgifvande; men vill man framställa förhållandena sådana de äro, så nödgas man erkänna, att de anvisningar, hvarom här är fråga, höra till de många, som man flerstädes

ej brytt sig om att tillämpa. Nyttan af det angifna förfaringssättet är obestridlig, och det är ju ingenting i skolans organisation eller i bristen på materiel, som hindrar dess användning, men det är ingen ovanlig företeelse, att svenska folkskolelärare och -lärarinnor ej befatta sig med att så grundligt studera normalplanen, att de veta, hvad den innehåller. Så blifva många af dess anvisningar ej tillämpade, oaktadt de äro fullt ändamålsenliga och i öfverensstämmelse med den nyare metodikens kraf.

Det vore i sanning mycket önskvärdt, om läran angående hembygden äfven i vårt lands skolor finge den plats, som den med rätta tillkommer. Det behöfs nämligen synnerligen väl, att alla lofliga medel användas för att väcka till lif och underhålla kärleken till fosterlandet. Af stor vikt är jämväl, att man vid undervisningen förfar så åskådligt som möjligt; att man i allmänhet leder barnen att utgående från konkreta fall draga allmänna slutsatser; att man, om man vill gå en motsatt väg, belyser de allmänna slutsatserna med enskilda fall. Och vid undervisningen om hembygden, om denna bedrifves på rätt sätt, har man just rika tillfällen att på ett intresseväckande sätt väcka och utbilda barnens iakttagelseförmåga samt lära dem att reflektera öfver hvad de iakttagit.

Men fastän jag på det allra bestämdaste måste instämma med normalplanen i dess kraf på att undervisningen om hembygden bör drifvas i alla landets folkskolor, så är jag dock tveksam, om nu ifrågavarande undervisning bör vara endast förberedande och sålunda hemma egentligen i småskolan samt möjligen af första klassen af folkskolan. Det är så mycket som talar för att läran om hembygden framställes i större omfattning än som är fallet, om den skall vara endast eller hufvudsakligen förberedande för den egentliga geografiska kursen, att vi känna oss alltmer dragna till den meningen, att undervisning om hembygden bör förekomma på skolans alla stadier och vara förberedande ej endast för den geografiska lärokursen i dess helhet genom meddelande af de allmänna geografiska begreppen utan jämväl för de särskilda styckena af den geografiska lärokursen. Förhållandena i hembygden böra såvidt möjligt vara utgångspunkten vid framställningen af dessa och från hembygdens förhållanden böra såvidt ske kan

belysningsmedel hämtas för hvad man vill klargöra för barnen.

Vi vilja här nedan fästa uppmärksamhet på tre punkter, som böra särskildt betonas, om man vill göra undervisningen rätt tilltalande och rätt fruktbringande. Vid utläggningen af dessa går jag i Richard Köhlers fotspår, hvilken genomvandrat A. Diesterwegs skrifter och ur dem hämtat det hufvudsakliga han anser sig böra meddela sina läsare för att kunna bidraga därtill, att undervisningen om hembygden kommer till heders.

De tre punkterna äro:

1. Skall undervisningen om hembygden få riktigt lif, bör läraren därvid stödja sig på egna iakttagelser; endast därigenom få lärjungarne tillbörlig eggelse att självständigt iaktttaga hembygden och dess förhållanden samt att reflektera däröfver

»Så självklar denna fordran är», säger Köhler, »tror jag mig dock böra ställa den först, ty just det närmast liggande och det självklara försummas stundom i pedagogiken på ett i ögonen fallande sätt.»

2. Undervisning om hembygden bör förekomma icke endast som inledning till undervisning i geografi utan jämväl på alla stadier af den geografiska undervisningen i skolan.

3. Vid behandling af hembygden bör man särskildt taga hänsyn till uppfostrans sociala sida.

I sina skrifter hade Diesterweg betonat hvad här ofvan sagts i första och tredje punkten. Såvidt oss är bekant, har ingen senare pedagog framhållit detta med mera kraft och värme än den gamle Diesterweg. Hvad denne har sagt angående undervisningen om hembygden är sannerligen icke föråldradt, utan det förtjänar ännu i dag det allvarligaste beaktande.

De skrifter, hvari Diesterweg uttalat sig rörande undervisningen om hembygden, äro: »Om kännedom om hembygden»; »Hvarje skollärare en kännare af naturen, hvarje landtskollärare en naturforskare»; »Lärarens sociala ställning» och »Om metoden vid undervisning i geografi». — I den sist nämnda skriften behandlas undervisning om hembygden som grundvalen för undervisning i geografi på alla skolans stadier.

Verkar läraren på en ort, som är beskrifven i någon bok, som utgifvits till ledning vid undervisningen om den ortens geografiska förhållanden, har han ju en god hjälp i den boken, men han är utsatt för den faran, att han alltför mycket binder sig vid det tryckta ordet och därigenom försummar att själf iakttaga och reflektera. Undviker han ej den faran, blir följden att undervisningen ej blir så lefvande och personlig, som den borde och kunde. Nej, den tryckta handledningen får ej vända bort läraren från att med egna ögon iakttaga hembygdens förhållanden och personligen träda i beröring med dess bebyggare. Handledningen må härvid vara en vägvisare men ingenting vidare.

Kommer läraren åter till en ort, som saknar en dylik beskrifning, då måste han, om han ej är ett ortens barn, på egen hand skaffa sig erforderlig kännedom om den för honom obekanta bygden. I sådant fall kunna Diesterwegs anvisningar blifva honom till god nytta. Hvad skall under sådana omständigheter läraren taga sig till? Skall han draga sig från människorna i trakten och hålla sig till naturen eller lefva i böckernas värld? Hvilket råd gifver Diesterweg? Han säger, att läraren bör göra sig förtrogen med såväl människorna i trakten som naturen därstädes. Särskildt bör läraren lära sig känna landtmännen. Detta kräfver icke endast hans sociala plikt utan äfven hans personliga intresse. Hvad Diesterweg önskade, att läraren på landsbygden måtte göra, det har han själf ifrigt bemödat sig om. Han ville nämligen sätta sig in uti de enskilda lärarnes enskilda lefnadsförhållanden, hvilka han utbildat för deras kall, och hvilkas senare öden lifligt intresserade honom. Han studerade landtmännen i Westerwald, där han var född och växte upp, och sökte grundligt lära känna deras föreställningsvärld. Vidare anställde han i flera byar i Thüringen och Sachsen noggranna undersökningar rörande land och folk. Slutligen studerade han äfven förhållandena i några byar i kustlandet. Därigenom blef han satt i tillfälle att göra intressanta och lärorika jämförelser mellan det olika tänkesättet hos befolkningen vid kustlandet och inne i landet. Naturligtvis lärde han under allt detta känna landtbefolkningens många ensidigheter och fördomar, men detta hindrade honom icke

från att tillbörligt uppskatta de ljusa sidorna i landtmännens sinnelag. Snarare kände han, som var en kärnfrisk man, sig mäktigt tilltalad af landtbefolkningens kärnfulla väsen. Han ansåg också, att bondeståndet var nationens kärna.

Resultatet af hans studier öfver land och folk befästade hans öfvertygelse, att det var viktigt för läraren att känna icke endast den ortens geografiska förhållanden, i hvilken han blifvit anställd, utan ock dess befolknings sinnesart och omständigheter, om han bland den ville verka till välsignelse.

Omfattande böra lärarens studier öfver hemtrakten, enligt Diesterweg, blifva. Han bör göra sig förtrogen med dess geografiska förhållanden: läge (längd, bredd och höjd öfver hafvet), ytförhållanden (bergbyggnad, vattensystem, jordbeskaffenhet), klimat, växtlighet, djurvärld. Vidare bör han lära känna befolkningsförhållandena: folkslag, talrikhet, skaplynne och lefnadssätt, språk, religion och bildning. Slutligen bör han göra sig reda för samfundsförhållanden och näringslif. Och allt detta bör han studera så grundligt, som omständigheterna kunna medgifva. Så bör han t. ex. i fråga om lefnadssättet göra sig reda för huru boningshusen med därtill hörande uthus för olika ändamål uppföras och inredas, han bör jämväl aktgifva på de rikas och fattigas, mäns och kvinnors, ynglingars och flickors dräkter i söcken och helg, folkets kost, seder och bruk vid fester (barndop, bröllop, begrafning), sällskapliga förhållanden (lekar, dans m. m.), sundhetsförhållanden (de vanligen rådande sjukdomarna, epidemier m. m.), uppfostran i hemmet o. s. v. Men det skulle blifva alltför långt att uppräkna allt som Diesterweg anser läraren bör göra till föremål för sina iakttagelser. Han bör, enligt Diesterweg, i korthet sagdt, göra sig väl förtrogen med hembygdens alla förhållanden i kyrkligt, borgerligt och ekonomiskt hänseende; han bör ock grundligt lära känna befolkningens seder och bruk, härstamning och sinnesart, språk och bildning m. m. Men det är ej nog härmed. Läraren bör ock söka göra klart för sig, huru förefintliga brister i ett eller annat hänseende skulle kunna afhjälpas.

Ett ingående studium bör läraren sålunda ägna åt hemtrakten, och gör han detta, skall han därigenom blifva bättre i stånd

att uppfostrande inverka ej blott på den ungdom, som öfverlämnas åt hans vård, utan ock på den vuxna befolkningen. Men ett dylikt studium kommer också att i hög grad främja lärarens egen utveckling. Genom de omfattande insikter och erfarenheter, han på detta sätt förvärfvat, erhåller han en god allmänbildning, hvilken för en man i hans ställning har en ganska stor betydelse. Han skall ock härigenom blifva i tillfälle att göra sin undervisning mera praktisk genom att meddela barnen åtskilligt, hvaraf de kunna hafva omedelbar nytta i det hvardagliga lifvet. Särskildt genom att göra sig förtrogen med människornas i hemtrakten sinnesart och tänkesätt skall det blifva lättare för honom att finna det bästa förfaringssätt vid hans såväl undervisande som uppfostrande verksamhet.

Klart är, att åtskilligt af det, som läraren, enligt Diesterwegs mening, skall göra till föremål för sina iakttagelser, ej kommer till direkt användning vid undervisningen i skolan. Men, såsom vi nyss hafva antydt, förtrogenheten med hemtraktens förhållanden skall bidraga till ej endast att göra läraren skickligare i sitt kall utan ock att göra hela hans ställning angenämare och inflytelserikare. Han skall därigenom jämväl liksom växa fast vid hembygden, som blifver honom alltmera kär.

I läroböckerna i metodik läsa vi ofta, att det är af stor vikt, att undervisningen om hemtrakten meddelas icke endast i skolsalen utan jämväl i det fria under promenader och utflykter — och visst är det så. Men gör man sig reda för huru detta kraf uppfylles i de särskilda skolorna, torde resultatet blifva, att endast undantagsvis förekomma dylika promenader och utflykter.

I de större städerna torde man numera ägna mer tid åt skolvandringar för meddelande af åtskilliga insikter, men på landsbygden torde dylika vandringar förekomma mycket sällan. Man måste också medgifva, att förhållandena i vårt land ofta äro sådana, att i dem finnas hinder för meddelande af undervisning i det fria. För öfrigt torde åtskilliga lärare och särskildt småskollärarinnor ej äga förmåga att ordna sådana vandringar så, att de medföra någon frukt. I sådant fall är det bättre, att dylika ej företagas. Men då undervis-

ningen i det fria i hög grad för barnen underlättar uppfattningen af åtskilliga förhållanden inom geografiens och naturkunnighetens område, synes det oss, som om vederbörande styrelser och lärare vid de anstalter, där lärare utbildas, borde låta sig angeläget vara, att de blifvande lärarne och lärarinnorna erhålla anvisningar, huru ifrågavarande vandringar böra företagas, för att de skola medföra det gagn, som med dem afses.

Då man gör sig reda för allt, som Diesterweg vill att läraren skall studera i hemtrakten för att sedan kunna meddela undervisning om denna, förstår man, att han vill gifva nämnda undervisning en annan uppgift än att endast förbereda undervisningen i den egentliga geografiska lärokursen. Mycket af det, som läraren skall sätta sig in uti, kan komma till användning först i skolans högre afdelningar, men i dessa kan det blifva till stort gagn.

Stor uppmärksamhet bör, enligt Diesterweg, ägnas åt de sociala förhållandena. Studera vi grundligt det landskap, som omger oss, kunna vi ej undgå att fästa oss äfven vid de mänskliga lifsgemenskaper, som där träda oss till mötes, och vid det, som dessa hafva åstadkommit.

Det enklaste och närmaste liggande om dessa lifsgemenskaper (mänskliga föreningar) bör visserligen meddelas vid undervisningen redan i skolans lägre afdelningar; men först i de högre afdelningarna kan det, som rör dessa lifsgemenskaper, framställas med den grundlighet, som erfordras för att det meddelade skall blifva till något gagn. På samma sätt förhåller det sig med naturkunnigheten. Hvad som ur djur- och växtgeografien, geologien och meteorologien m. m. bör inhämtas af barnen, för att de måtte få en någorlunda god kännedom om hembygden, är ej af sådan beskaffenhet, att lärjungarne i de lägre klasserna hafva förmåga att kunna fatta det. Därtill kräfves en högre intellektuell utveckling än nämnda lärjungar i allmänhet äga.

I en handledning, som handlar om Nürnberg och dess omgifningar, säges det om det där befintliga germanska museet: »Här äro många saker att se», och om industrimuseet i samma stad heter det: »I detta museum äro mestadels nya saker utställda.» Med hänsyn till enkelhet är ingenting att anmärka

mot dessa meddelanden, men de äro dock synnerligen otillfredsställande. Genom sådana allmänna framställningar kan man hvarken väcka barnens intresse eller gifva dem något, hvaraf de skulle kunna göra sig gagn. De vilja, att åtminstone några enskilda saker uppräknas, och att dessa nödtorftigt skildras, eller om möjligt förevisas — hvilket ju vore det bästa och lämpligaste —, om de skola få en tillfredsställande föreställning om dem och något intresse för dem. Handledningens författare försöker väl sedan att något närmare gå in på de föremål, som finnas i de båda museerna; men det han därom säger är mycket torftigt och ej lämpligt för vinnande af det förutsatta målet. Men hur skall läraren bära sig åt för att på metodiskt sätt bibringa barnen i skolans lägre afdelningar någorlunda klara föreställningar om föremålen i det germanska museet? Det kan han icke. Detta bevisar, att undervisningen om hemtrakten ej får meddelas endast i skolans lägre afdelningar.

Diesterweg menar, att man vid undervisningen i geografi skall meddela åtskilligt, som ligger inom »kulturens» — ordet taget i vidsträckt bemärkelse — område. Han vill, att man, på grund af det omedelbara sammanhanget mellan geografi och andra vetandets områden, skall vid undervisningen i geografi meddela äfven det viktigaste från dessa områden. Undervisningen i geografi bör sålunda omfatta följande stycken: jordens storlek och gestalt i allmänhet, fördelning af land och vatten på jordytan, dess geologiska byggnad, dess berg- och vattensystem, dess växt- och djurvärld, de klimatiska förhållandena, människorna, som lefva på jorden, och deras sociala, politiska, religiösa, industriella, merkantila förhållanden samt för öfrigt allt sådant, som har inflytande på människornas lif. Sålunda komma jämväl stycken af historien att genomgås vid den undervisning, som här är i fråga. Slutligen bör undervisningen i geografien sträcka sig äfven till jorden som del af solsystemet. Alla här upprâknade områden bör man beträda redan vid undervisningen om hemtrakten, hvilken undervisning ju — enligt Diesterwegs mening — bör förekomma på skolans alla stadier, emedan man ju från hemtraktens förhållanden kan hämta både lämpliga utgångspunkter och belysningsmedel vid undervisningen

om såväl det egna fosterlandets som andra länders geografiska förhållanden. Synnerlig vikt fäste Diesterweg vid de sociala förhållandena. Han var en socialpedagog. Visserligen förekom på hans tid icke ännu namnet sociologi, men han kände dock de läror, som i den s. k. sociologien framställas, och han omfattade dem med intresse och fordrade, att de skulle tillämpas. Han påstod med bestämdhet, att den tid ej vore aflägsen, då man allmänt skulle söka sätta sig in i »vetenskapen om samfundet», hvilket uttryck han begagnade i st. f. den sedan uppkomna benämningen sociologi.. Utan insikt i sociologi skulle pedagogen ej kunna lösa åtskilliga frågor, som ligga inom området för hans vetenskap. Resultaten, hvartill man genom studiet af sociologi skulle komma, skulle helt visst blifva af stor betydelse för undervisning och uppfostran. Därför skulle man, så hoppades Diesterweg, i en nära liggande framtid komma att göra sig dem till godo. Hans hopp har icke kommit på skam.

Äfven i de anvisningar, som Diesterweg gifvit rörande undervisning om hemtrakten — hvilket ju ock framgår redan af det, som härofvan blifvit anfördt —, framträder starkt »det storartade sociala och nationella drag», som utmärker Diesterweg och för hvilket han blifvit mycket berömd af t. ex. v. Sallwück. Därför begär Diesterweg af läraren, att han skall göra sig mycket förtrogen med den bys eller den stads förhållanden, där han är satt att verka, och noga lära känna de där bestående anordningar och inrättningar för ett regleradt samfundslif, icke endast därför, att han skall vara en socialt — där man tar ordet i dess vidsträcktaste betydelse — verksam medlem i kommunen och för den skull måste hafva gjort praktiskt-sociala studier, utan äfven och ej mindre därför, att han bör uppfostra sina lärjungar, så att de i framtiden vilja och kunna använda sina gåfvor och krafter icke endast för sitt eget utan ock för andras, ja, för hela samfundets bästa. Den naturliga vägen att nå detta mål är, att undervisningen anknyter sig först och främst till förhållandena i lärjungens närmaste omgifning och tager behörig hänsyn till de omständigheter, under hvilka sannolikt flertalet af skolans lärjungar i stundande dagar kommer att lefva och verka. Detta sista kraf står icke i motsats till

Pestalozzis påstående, att folkskolan såsom en skola, i hvilken allmän medborgerlig bildning bör meddelas, ej skall omedelbart förbereda för det praktiska lifvet. Men härvid är att märka, att om man vid undervisningen tager hänsyn till det praktiska lifvet och därigenom hindrar den normala utvecklingen af barnens själskrafter, då är detta stridande mot Pestalozzis ofvan anförda grundsats och förkastligt; men hänsyn till praktiska lifvet, som icke störande inverkar på själskrafternas normala utveckling, är vid undervisningen icke endast tillåtlig utan byggd på rent psykologiska grunder. En lärare, som vid undervisningen såvidt möjligt utgår från de förhållanden, i hvilka barnet lefver, och som ligga nära dess uppfattning, han arbetar i Pestalozzis anda. Han (Pestalozzi) har ju allvarligt betonat, att undervisningen bör i regel utgå ifrån och sluta sig till åskådningen. Enligt Diesterwegs åsikt böra äfven folkskolans elever få en tillfredsställande uppfattning om hvad en kommun, församling, skoldistrikt är; folkskoleeleven bör jämväl erhålla undervisning om hvad familj, stat och kyrka är. Dessutom bör man gifva honom kännedom om öfriga samfundsföreningar, om ändamålet med dessa alla samt om de fördelar dessa föreningar hafva såväl för enskilda som för hela samfund. Men på det att undervisning om allt detta måtte kunna bedrifvas med rätt framgång, bör först och främst de ungas intresse väckas för de trängre kretsar, på hvilka man kan mest omedelbart fästa deras uppmärksamhet. Diesterweg förklarar därför, att af allt vetande om jorden är för hvarje skolbarn viktigast och oumbärligast att känna orten, där det lefver, och de borgerliga förhållanden, som inverka på det och i hvilka och på hvilka det efter all sannolikhet kommer att verka. Och hvarför är detta så viktigt? Jo, emedan människan icke får den rätta insikten om och det rätta intresset för vidsträcktare, mera omfattande förhållanden, om hon ringaktar de inskränktare förhållanden, som ligga henne närmast, och visar sig likgiltig beträffande dessa. Om alltså Diesterweg yrkar därpå, att barnet i skolan skall få kännedom om hemtraktens förhållanden, och att det skall fostras till intresse för dessa, så litet omfattande och intressanta de än må synas, så gör han det icke endast för att främja de små samfundens bästa, utan där-

jämte och företrädesvis därför, att de ungas intressen måtte väckas äfven för de större samfundsföreningarna; att de som vuxna måtte blifva villiga att ägna tid och krafter för statens bästa; att de på allt sätt måtte söka främja det helas väl, sedan de blifvit myndiga medlemmar i staten.

Uttryckligen framhåller Diesterweg, att det är en af skolans viktigaste plikter att sörja därför, att dess alumner lära sig inse nödvändigheten af och syftet med de offentliga inrättningarna. Enligt hans mening bör den offentliga skolan lägga grunden till en rätt uppfattning af och ett varmt intresse för samfundsföreningarna, och det offentliga lifvet bör hafva en dylik grund till förutsättning samt bygga vidare därpå. Varmt öfvertygad är han äfven, att skolan i detta hänseende förmår kraftigt understödja det offentliga lifvet. »Helt visst», säger han »kan en klar, af den rätta sinnesstämningen genomträngd undervisning om borgerliga förhållanden ofantligt mycket bidraga därtill, att de blifvande medborgarne betrakta uppgiften för sitt lif som en gemensam uppgift, tills de slutligen komma därhän, att de ej skilja det egna intresset från det allmänna, att de underordna det förra under det senare och ändtligen att de, gripna af idén om en ädel gemenskap i lifvet, lefva och verka med duglighet och villighet att underkasta sig uppoffringar för gemensamma intressen.» Men med allt detta har Diesterweg ej velat säga, att man i skolan bör drifva socialpolitik eller partipolitik; ej heller är det hans mening, att i folkskolan undervisning bör meddelas i lagkunskap, nationalekonomi och dylikt. Nej, de som framställa sådana yrkanden, och de äro i vår tid ej så få, hafva ej något stöd hos Diesterweg. Visserligen framhäfver han kraftigt skolans sociala uppgift, men lika kraftigt drager han de nödvändiga gränserna för denna uppgift. Läraren bör, menar han, aldrig förglömma, att han har framför sig barn. Däraf följer, att han måste anordna undervisningen så, att den blir lämplig för dem med de förutsättningar de äga. Men det händer ej sällan, att de, som yrka på att undervisningen skall inrättas med hänsyn till det praktiska lifvet, föreslå, att sådant skall meddelas i skolan, som lämpar sig endast för redan myndiga medborgare. Alla försök att bibringa barnen sådant, som ligger utanför de undervisades åskådnings-

krets och uppfattningsförmåga måste misslyckas. Skolan skall väl förbereda för lifvet, men den skall ej bemöda sig om att söka ersätta lifvet. Redan på Diesterwegs tid kunde man skönja bemödanden, som gingo i den riktningen. Detta framgår af följande ord, som han en gång yttrade: »Man vill införa i skolan arbeten, sysselsättningar, verksamheter, hvilka skola förrättas i lifvet.» Med anledning däraf varnar han för att i skolan undervisa om sådana saker, hvilka lämpligast läras i lifvet. I full öfverensstämmelse med Pestalozzi har han vid sina pedagogiska anvisningar ständigt för ögonen det praktiska lifvets berättigade kraf; men han (Diesterweg) är liksom Pestalozzi fullt öfvertygad därom, att hänsynen till det praktiska lifvet går för långt, om därigenom den normala utvecklingen af barnens själskrafter störes eller hindras. Man må komma ihåg, att människoanden kan mottaga och tillägna sig endast ett bestämdt mot dess kraft svarande mått af kunskapsinnehåll. Det, som öfverstiger detta mått, det är anden endast till börda och tunga. Det bidrager ej till hans utveckling och »förblifver liggande på andens yta såsom ett främmande, onyttigt ämne utan att ingå i barnets förstånd och än mindre i dess sinne och vilja.» Af psykologiska grunder måste man sålunda på det allvarligaste kämpa mot den i våra dagar så allmänt omfattade åsikten, att man för bildningens höjande bör öka kunskapsmassan. I stället bör man begränsa hvad som skall inläras till det mått, som anden verkligen kan bearbeta och tillägna sig. Som det förhåller sig med måttet af det vetande, som man fordrar, att barnen skola tillägna sig, så förhåller det sig ock med beskaffenheten däraf. Hvem vill nämligen förneka, att det finnes allehanda kunskapsföremål, hvilka den mognade mannen kan förstå, och för hvilka han kan värmas, men hvilka skolgossen ej kan uppfatta, och för hvilka han ej äger intresse eller för hvilket intresse hos honom ej kan väckas, enär de ej motsvara något verkligt behof hos honom på det utvecklingsstadium, hvarpå han befinner sig. Men sådant passar ej för honom, det må för öfrigt vara aldrig så nyttigt för honom att kunna i framtiden. Och just därför att det ej är afpassadt efter hans uppfattningsförmåga och intresse, kan han ej verkligen införlifva det med sin ande. Den, som ej iakttager detta vid urvalet af det, som

skall meddelas honom, han gör hans ande till »en död bärare af allehanda mekaniskt påhängdt glitter» i stället för att utbilda och rikta honom. »Det», (nämligen andlig gymnastik) säger Diesterweg bland annat, »är skolans uppgift men icke att draga in i skolan alla möjliga uppgifter, som tillhöra lifvet, och att med barnen anticipiera de vuxnas lif.» Det af sociala lärdomar, som, enligt hans mening, bör upptagas i skolundervisningen, sträcker sig följaktligen endast till det, som enligt Pestalozzis ord tjänar till »allmän nationalupplysning i mänskligheten väsentliga behof och förhållanden, det vill säga i sådana ting, som afgjordt höra till allmän bildning. Men hur viktig upplysningen om sådana ting är, visar den omständigheten, att anarkistiska och nihilistiska sträfvanden hafva en fruktbar jordmån företrädesvis i sådana länder, där folkskolebildningen ännu lämnar mycket öfrigt att önska, och hvarest flertalet af befolkningen är i okunnighet därom, att de tillstånd, till hvilka resultatet af dessa sträfvanden skulle föra, skulle blifva på längden alldeles ohållbara.

Hvad här ofvan blifvit anfördt af Diesterwegs tankar rörande undervisningen om hemtrakten torde vara tillräckligt för att visa, att de åsikter, denne betydande man, hvars blick räckte vidt utöfver hans tid, hyste beträffande den undervisning, hvarom här är fråga, ännu i den dag, som nu är, väl förtjänar att höras. Hvad han sagt angående denna sak hafva hvarken pedagoger, som lefde samtida med honom, eller pedagoger som uppträdt efter hans dagar, gjort sig fullt till godo, och ingen skrift, som efter hans död sett dagen, har enligt vår uppfattning innehållit så många väckande tankar uti ifrågavarande hänseende som just Diesterwegs skrifter. Den anmärkningen ligger visserligen nära till hands, att det icke är möjligt för läraren att behärska allt, som Diesterweg anger som föremål för undervisningen om hemtrakten eller snarare som de föremål, som läraren bör studera, när han vill lära känna hemtrakten. Diesterweg uppräknar nämligen därvid en mycket stor mängd föremål, af hvilka åtskilliga höra till mycket olika områden. Diesterweg själf har insett, att det är omöjligt för läraren att göra sig till herre öfver allt, som han (Diesterweg) har inramat inom gränserna för det område, inom hvilket undervisningen om hem-

trakten bör röra sig. För honom stod det klart, att, om man vill grundligt lära känna hemtrakten, man aldrig kommer till slutet. Alltid felas det något, angående hvilket man ej kommit till full klarhet. Innehållet i föremålet för studierna är outtömligt. Men i det han uppräknar en så stor mängd föremål för iakttagelse, att ingen kan hafva hvarken förmåga eller tid att göra sig reda för dem alla, öfverlämnar han åt den enskilde läraren att ur den stora massan utvälja dem, hvilka han af en eller annan anledning anser sig böra ägna särskild uppmärksamhet. Härvid bör han aktgifva på å ena sidan hvad som kan vara mest till gagn för barnen i skolan under de förhållanden, denna arbetar, och å andra sidan hvad som mest öfverensstämmer med hans intresse. Skulle härvid barnens gagn och lärarens intresse ej sammanfalla, bör naturligtvis det senare vika för det förra, ty det är dock så, att läraren är till för skolan men ej skolan för läraren. Så klar denna sats än är, torde man ej kunna med sanning förneka, att den ej sällan blifvit och ännu blir förbisedd. Redan den betydande pedagogen och varme folkskolevännen Karl Kehr klagade på sin tid öfver att folkskolans intressen fingo vika för lärarens. Så skrifver han en gång: »Det kommer mig så före, som om man sökte bringa seminarierna i en skef ställning därigenom att man alls icke mer frågar: 'Hvad böra vi göra för att skaffa oss goda folkskolor?' Kardinalfrågan är nu alltid läraren och åter igen läraren. Läraren skall blifva en ansedd man. Han skall veta och uträtta allt möjligt. Han skall kunna blifva rektor, skolinspektör m. m., och han skall vara i stånd att köra prästen ut ur skolan. Allt godt och bra, men hvad blir det af folkskolan? Erhålla vi genom alla dessa sträfvanden goda folkskolor ute på landsbygden? Få vi ett bildadt folk? Ett duktigt bonde- och borgarstånd? Kanske bedrar jag mig (och det vore ju väl), om jag hyser den meningen, att man nu betraktar detta allt som bisak. Men Sachsen ger mig tillräcklig anledning till att hysa en sådan mening. Där låter man seminaristerna studera vid universiteten och — — — drar dem ut ur folkskolan; ty ingen af de där »skolstudenterna» gå tillbaka till folkskolan. Uhland säger: »För vårt folk ett hjärta!» Ett vackert ord! Men ordet vänder

man i vår tid om till ett annat: folket är ingenting, läraren allt! Hvad bör man göra för att skipa rättvisa mot båda parterna? Hvad bör man vidtaga för åtgärder för att framför allt bringa till stånd goda folkskolor och för att därjämte bilda intresserade, just för folkskolan intresserade lärare? — Så frågar den gamle Kehr, och vi fråga som han. Det kan nämligen ej förnekas, att mycket i våra dagar tyder på att vid frågan om de åtgärder, som böra vidtagas för att höja vår folkbildning lärarens personliga intressen — såväl seminarielärarens som folkskolelärarens — ställas i första rummet. Man synes mena, att, om läraren endast får det väl ställdt för sig, så följer däraf, att skolan också blir god. Men erfarenheten talar ett annat språk. Man kan ordna så väl för läraren, att folkskolan ej får något gagn af de goda krafterna utan måste i allmänhet nöja sig med dem, som stå under medelmåttan. Nej hufvudfrågan måste alltid blifva: Hvilka åtgärder böra vidtagas för att våra folkskolor skola blifva väl betjänta? Det vore väl, om de, som nu framkomma med förslag till seminariernas omdaning, ville städse hafva för ögonen, att målet för seminariernas arbete är att bilda lärare och lärarinnor för folkskolorna i riket. Men vi hafva redan kommit för långt från ämnet. Vi skynda därför att afbryta talet om lärarens och skolans förhållande till hvarandra, och fortsätta med invändningar, som kunna göras mot Diesterwegs åsikter rörande undervisning om hemtrakten.

Man skulle ju också med allt fog kunna invända, att undervisningen om hemtrakten blefve alltför ensidig, om det stode fritt för den enskilda läraren att ur det rika materialet utvälja det, som intresserade honom, om detta tillika vore så beskaffadt, att det vore till gagn för barnet att få kännedom därom. Det skulle i sådant fall kunna hända, att undervisningen om hemtrakten ej blefve förberedande för den egentliga undervisningen i geografi. Härtill vilja vi svara, att det finnes något inom det område, inom hvilket undervisningen om hemtrakten rör sig, som bör meddelas i alla skolor, i hvilket förhållande undervisningen om hemtrakten för öfrigt ställes till den egentliga undervisningen i geografi. Sålunda skall vid undervisningen om hemtrakten i alla skolor först och

främst meddelas sådant, som är af förberedande karaktär för den geografiska lärokursen i dess helhet eller med andra ord, först och främst må man bibringa barnen uppfattning af de allmänna geografiska begreppen och lära dem förstå kartan. Anser man den förberedande kursen ej härmed afslutad, få barnen inhämta kännedom om hemtraktens geografiska förhållanden. Detta är också något, som bör förekomma i alla skolor. Vill man utsträcka lärokursen än längre och låta undervisningen om hemtrakten förekomma i skolans alla afdelningar, då har man att ordna undervisningen i geografi så, att när något nytt stycke skall inläras, man så vidt som möjligt därvid utgår från motsvarande förhållande i hemtrakten och därifrån leder barnen till ett rätt förstående af det nya, som de nu skola lära sig uppfatta och sedan tillägna sig. Man kan också först framställa det nya lärostycket och sedan för att underlätta uppfattningen och tillägnandet belysa det med ett motsvarande förhållande i hemtrakten, som ligger inom barnets omedelbara åskådnings- och erfarenhetskrets. Hvilken väg man än må vandra, har man ställt undervisningen om hemtrakten i det förhållande till undervisningen och öfriga geografiska lärokurser, att den förra är ett hjälpmedel för den senare.

Af det nu sagda torde framgå, att undervisningen om hemtrakten alltid har till mål att förbereda den egentliga undervisningen i geografi genom att bibringa barnen rätt uppfattning om de allmänna geografiska föremålen samt kännedom om hemtraktens geografiska förhållanden. Så länge undervisningen håller sig inom dessa gränser, kan läraren vidlyftigare genomgå något stycke af den geografiska lärokursen än andra dit hörande stycken, och vid valet af de stycken eller det stycke, han vill ägna större uppmärksamhet, må han låta sig bestämmas af sitt eget personliga intresse med den inskränkning endast att han väljer sådant, som barnen hafva förutsättningar att kunna tillägna sig, och som kan vara gagneligt för dem att känna.

Diesterweg fäster uppmärksamhet äfven på det goda inflytande, som en omfattande undervisning om hemtrakten måste utöfva på barnens allmänbildning i materiellt hänseende. Hvilken mängd af nyttiga insikter få de ej tillfälle att här-

igenom inhämta! Men den bidrager ock kraftigt, där den rätt handhafves, till själskrafternas utveckling. Tydligt är, att iakttagelseförmågan och förståndet därigenom måste utvecklas och skärpas. Äfven fantasien kan man genom denna undervisning bjuda rik näring. Dess stora betydelse i etiskt hänseende inser man, om man tänker efter, huru mycket man genom den kan främja utvecklingen af sinnet för det allmänna, så att barnen komma till insikt om och känsla för att deras uppgift är att arbeta icke endast för sitt eget bästa utan ock för andras samt för det helas väl.

Vi vilja slutligen anföra några ord, som d:r Karl Kehr yttrat rörande undervisning i geografi, enär af dessa ord framgår, huru han tänkt sig förhållandet mellan undervisningen om hemtrakten och undervisningen i den egentliga geografiska lärokursen. Vi anföra de ifrågavarande orden efter Ola Bergströms öfversättning af Kehrs beryktade arbete: Die Praxis der Volkschule. »Urvalet af geografiskt lärostoff skall ske efter subjektiva och icke efter objektiva hänsyn. Icke det bör vara bestämmande, som vetenskapens objektiva natur fordrar, utan det, som barnets subjektiva natur kräfver. Vetenskapliga läroböcker i geografi begynna vanligen med den matematiska geografien, skrida sedan vidare till den fysiska och sluta till sist med den politiska. Denna i den geografiska vetenskapens natur liggande indelning kan icke användas i folkskolan, därest den senare skall bibehålla sin uppfostrande karaktär. Därför kan den geografiska undervisningen i folkskolan icke heller i öfvervägande grad befatta sig med topisk, fysisk, politisk, matematisk eller kulturhistorisk geografi, utan den måste till undvikande af ensidig själsodling, taga hänsyn till geografiens alla sidor, i den mån de ligga inom barnets åskådnings- och erfarenhetsområde eller kunna för barnet förtydligas genom åskådningsmateriel (modeller, reliefer och kartor m. m.).

Icke det aflägsna utan det närliggande är hufvudsak vid geografiundervisningen. För de flesta människor är hemorten den enda skådeplatsen för deras verksamhet. Då det skulle vara onaturligt att göra människor förtrogna med den vida världen utan att lära dem känna hembygden, torde icke några vidare skäl behöfva anföras för att den geografiska undervis-

ningen skall framför allt göra hemortens geografiska (borgerliga, statsrättsliga, historiska, kulturhistoriska och kyrkliga) förhållanden till föremål för sina betraktelser. Liksom all undervisning bör äfven geografiundervisning vara åskådningsundervisning, d. ä. utgå från åskådningar och därifrån skrida till begrepp. Dessa åskådningar kan endast lärjungens hemort erbjuda. Hemorten är den plats, hvarest han skall genom omedelbar iakttagelse förvärfva sig riktiga föreställningar om hus och trädgård, fält och skog, berg och dal, högslätt och lågland, ö och halfö, om det mänskliga samhällets enklaste kulturförhållanden, om de mest i ögonen fallande företeelser på himlahvalfvet m. m., därest den senare undervisningen skall hvila på en säker och naturenlig grundval. Utan dylik åskådning är undervisningen icke sakundervisning utan ett tomt ordpladder med oförstådda definitioner.

Först när lärjungarna genom omedelbar iakttagelse af hemortsförhållandena tillägnat sig de hufvudsakligaste geografiska grundbegreppen, kan man öfvergå till betraktelsen af främmande land. Från det närmare till det fjärmare! Detta sker genom sammanställning och jämförelse med det redan bekanta och genom anslutning till det redan förut klart åskådade och riktigt förstådda. En föreställning om Alperna t. ex. kan lärjungen först då erhålla, när han känner bergskedjan i hemorten, och ett riktigt begrepp om hafvet är först då möjlig, när han i sin hemort sett ett större stillastående vatten (en damm, en sjö). Och han uppfattar främmande länders storlek endast genom jämförelser med hans eget land, hans egen provins eller hans eget län. Främmande länders geografiska egendomligheter kunna endast då verka själsbildande på honom, när hemortens geografi bildar grundlaget för hans geografiska vetande. Han får icke en föreställning om Londons storlek därigenom, att man säger honom att London har 5,000,000 invånare utan därigenom, att han får reda på huru många gånger London är större än hans eget lands hufvudstad. Fördenskull äro följande frågor fullt på sin plats: Huru många gånger är konungariket Preussen större än detta härad? Huru många gånger högre är Mont-Blanc än den närmaste bergstoppen? Huru många gånger är Harz högre än vårt kyrktorn? Huru många dags-

resor är det härifrån till Italien? o. s. v. Läraren har sålunda att vid den geografiska undervisningen icke blott begynna med det närmaste, han måste äfven jämföra allting med det närliggande. Där sådana jämförelser icke äro möjliga, bör undervisningen om det främmande uteslutas ur den geografiska undervisningen.»

Af det anförda torde framgå, hur närbesläktade Diesterwegs och Kehrs åsikter i mångt och mycket äro. Detta framgår ännu tydligare af följande uttalande af Kehr: »Ingen människa har någonsin blifvit entusiasmerad genom att tillägna sig en massa dödt vetande, ej heller har någon därigenom blifvit duglig samhällsmedlem eller utgjutit sitt blod för fosterlandet. Endast det, som har lif, kan föda lif. Vi fordra därför med rätta, att den geografiska undervisningen skall vara en undervisning för lifvet, d. ä. praktisk, gagnelig, bildande. Det är fördenskull nödvändigt, att jorden för barnen framställes icke endast som ett liflöst klot med berg, dalar, floder och haf utan som en skådeplats för mänsklig verksamhet, och att undervisningen grundlägger en riktig åsikt om lifvet, så att hos lärjungen väckes ett sinnelag, som bidrager till att åstadkomma högre lif i samfundet och staten.»

Carl K—n.

8.

Seminariernas lärarefråga.

I. En ny ämneslärarebefattning.

Frågan om ämneslärarnas antal vid seminarierna är icke ny. Sedan många år tillbaka har det varit ett önskemål att få antalet af nämnda lärare något ökadt. Under de senaste åren har — i samma mån som arbetet på att höja seminarieundervisningen blifvit allt lifaktigare — denna lärarefråga blifvit mer och mer aktuell. En lycklig lösning af denna fråga utgör, synes det, en nödvändig förutsättning för en verkligt effektiv seminariereform.

Seminarieadjunkternas tjänstgöring är i seminariestadgan bestämd till 24 à 28 timmar i veckan. För den, som fått på sin lott drygare hemarbete med rättande af skrifningar, får enligt gällande seminariestadga tjänstgöringen minskas med högst fyra timmar i veckan. På grund af det knappa antalet lärare och det stora antalet undervisningstimmar, som inom de olika klasserna skall förekomma, blir det ofta nog omöjligt att låta sådan minskning i tjänstgöringstiden inträda, äfven där den vore tillåten.

I regeln ha adjunkterna vid våra seminarier 25 à 26 timmar i veckan och många af dem därutöfver ganska drygt hemarbete med rättandet af hvarjehanda skrifningar.

Tänker man på hvilka kraf rörande kvaliteten af arbetet, vår tid ställer på läraren, så är uppenbart, att nyssnämnda kvantitet arbete är för en vanlig människa omöjlig utan öfveransträngning.

Ehuru många af eleverna komma till seminariet med jämförelsevis små kunskaper, får man icke glömma, att de allesammans äro vuxna ungdomar, fulla af kunskapstörst, och fordra mycket af sina lärare. Den jämförelsevis korta utbildningstiden och den omständigheten, att eleverna från seminariekursen gå direkt ut till sin verksamhet i lifvet, bidraga i sin mån att öka krafven på läraren i seminariet.

För att kunna fullt sakkunnigt leda ungdomen i dess studier, genom sin egen undervisning erbjuda den det för dess behof i hvarje fall bäst passande och därvid göra bästa möjliga bruk af tiden, måste han som fackman behärska sina ämnen.

Härtill fordras icke blott, att han grundligt studerat dem vid universitetet utan äfven, att han alltjämt under sitt arbete följer dessa ämnens utveckling. Endast därigenom kan hans undervisning erhålla och bevara friskhet och vederhäftighet. Glömmer han eller hindras han genom alltför stort kvantum arbete i katedern att uti biblioteket, i laborationsrummet eller i naturen friska upp, öka och revidera sina egna kunskaper, så blir han snart som en föråldrad upplaga af en skolbok — af ringa intresse och ringa värde för den kunskapssökande ungdomen.

Dessa lärarens studier kräfva tid, och planläggningen af den undervisning och ledning, han vill ge sina elever, fordrar också sin tid.

Lärarna i naturvetenskap skola låta lärjungarna göra egna iakttagelser och leda dem till att ur dessa draga sina slutsatser. Erfarenheten har visat, att de öfningar, som för ett sådant rationellt studium äro nödvändiga: geografiska och naturhistoriska exkursioner, dissektioner, fysiska, kemiska och fysiologiska laborationer m. m., kräfva mycket arbete å lärarens sida.

Om alla ämnen gäller det, att skola lärjungarna självständigt arbeta, måste läraren ägna mycken tid och intresse åt detta deras arbete för att ge impuls och ledning och för att genomse, hvad som åstadkommits.

I den omedelbara undervisning, som läraren ger i seminariet, vare sig den har samtalets eller det sammanhängande föredragets form, måste han ge det bästa, som vetandet i ämnet erbjuder, och därtill det bästa af sig själf. Detta fordra hans lärjungar, detta fordrar hänsynen till deras blifvande viktiga kall.

Kunna nu de ifrågavarande seminarielärarna uppfylla dessa kraf på deras arbetes kvalitet och samtidigt åstadkomma den föreskrifna kvantiteten arbete? Här har redan blifvit svaradt: Nej, icke utan öfveransträngning.

Men en öfveransträngd lärare är icke tjänlig för sin uppgift. Spänstighet, hurtighet, friskt lefnadsmod behöfver en lärare i hög grad, i annat fall blir han hvarken genom sin undervisning eller genom sitt personliga umgänge det, som han bort och kunnat blifva för sina elever.

Det synes därför visst, att en förkortning af de ifrågavarande lärarnas tjänstgöringstid är nödvändig för att de må kunna åstadkomma det bästa möjliga med sin verksamhet i seminariet.

I de amerikanska seminarierna äro 15 timmar i veckan en rätt vanlig tjänstgöringstid för lärarna. Hos oss är det sannolikt ingen utsikt för att riksdagen skulle under den närmaste framtiden bevilja medel till upprättande af så många nya lärareplatser, som skulle erfordras för att en så pass kort tjänstgöringstid skulle komma på hvars och ens lott.

Men vi torde ha allt skäl hoppas, att tjänstgöringstiden för ämneslärarna vid seminariet må kunna begränsas till omkring 20 timmar i veckan. Därigenom likställdes de i detta afseende med vissa lärare på motsvarande stadium i våra allmänna läroverk.

I § 133 af nu gällande läroverksstadga föreskrifves, dels att lektor, som tillika är domkapitelsledamot, är förpliktigad undervisa 18 till 20 timmar i veckan, annan lektor 20 till 22 timmar i veckan, adjunkt, hvars hufvudsakliga tjänstgöring är förlagd till realskolans sjätte klass och gymnasiet, likaledes 20 till 22 timmar i veckan, dels att för lärare, hvilkens tid i större utsträckning tages i anspråk för lärarekandidaters handledning, äfvensom för lärare, som fått sig ålagdt ett på grund af lärjungeantalets storlek eller antalet skriflag afsevärdt drygare hemarbete med rättandet af lärjungarnas skriföfningar eller annat därmed jämförligt arbete utom den egentliga undervisningstiden, må, där förhållandena sådant medgifva, de stadgade lägsta timtalen kunna minskas, dock icke utan öfverstyrelsens medgifvande med mera än två timmar i veckan.

Häraf synes således, att lektor eller adjunkt, som har en tjänstgöring likartad med seminarieadjunktens, kan erhålla en undervisningstid af 20 timmar eller mindre i veckan.

Om vi nu inskränka oss till att begära, att för seminariernas ämneslärare så pass fördelaktiga bestämmelser måtte bli gällande som för de nyssnämnda lärarna vid de allmänna läroverken enligt här refererade bestämmelser, så torde ingen kunna med fog säga, att vi begära för mycket.

Läroverksöfverstyrelsen har nyligen hemställt, att realskoleexamen måtte berättiga till inträde i seminariets II klass och således, som det synes, i vissa hänseenden velat likställa seminariets I klass med realskolans VI och följaktligen i viss mån seminariets tre högre klasser med gymnasiets tre högre ringar. Som bekant undervisas årligen flera studenter i våra seminariers IV klass.

Dessa förhållanden borde ge som konsekvens, att de seminarierna tillhörande ämneslärarnas undervisning ansåges lika maktpåliggande och kräfvande som de nyssnämnda lärarnas i realskolans VI klass och i gymnasiet, och ett närmare be-

grundande af de särskilda krafven på seminarielärarnas undervisning skulle, tror jag, öfvertyga om att denna i många fall är ännu mer kräfvande än undervisningen i nyssnämnda läroverksklasser.

Den här ifrågavarande begränsningen af tjänstgöringstiden för seminariernas ämneslärare förutsätter, som redan blifvit antydt, någon ökning i deras antal.

Enligt § 13 i gällande seminariestadga skola ämneslärarna utom rektor vara minst fyra. När vid ett seminarium undervisningen icke kan på tillfredsställande sätt bedrifvas med fyra adjunkter, äger Kungl. Maj:t enligt Kungl. kungörelsen den 22 april 1864 förordna om anställande af ytterligare en adjunkt.

Med stöd af denna sistnämnda bestämmelse äro för närvarande vid hvartdera af seminarierna i Stockholm och Lund fem adjunkter anställda. Ett önskemål är nu, att, i fall klassernas antal skall fortfarande vara fyra vid hvart och ett af de öfriga seminarierna en femte ämneslärarebefattning måtte inrättas. Sker detta, så kan — under förutsättning att klasserna ej behöfva delas i parallellafdelningar och att nödigt antal lärare för öfningsskolan finnes — tjänstgöringstiden för hvarje ämneslärare begränsas till omkring 20 timmar i veckan.

II. Om ämneslärarnas utbildning.

Frågan om ämneslärarnas antal är enkel nog. Här gäller blott att erhålla medel till de berättigade önskningarnas realiserande. Af mera invecklad natur är spörsmålet om dessa lärares utbildning. Hur bör deras formella kompetens bestämmas? Genom hvilka åtgärder kan man lämpligast och säkrast åt seminarierna förvärfva lärare med framstående reell kompetens? Dessa och dylika frågor ha under de senaste åren i samband med diskussionen om seminariereformen gång efter annan bragts på tal, och olika meningar har därvid framkastats.

Gällande seminariestadga fordrar adjunkts kompetens för de ifrågavarande lärarna, d. v. s. hvad lärdomsmeriter beträffar, filosofie kandidatexamen. Men om genom förhållan-

denas makt ett seminarium på en lärareplats erhåller en nätt och jämnt godkänd kandidat, så är denne lärares reella kompetens för uppgiften ganska klen.

Somliga ha därför yrkat på lektors kompetens (och därmed äfven lektors lön) för seminarielärarna. Men om seminarieplatserna fortfarande blefve föga eftersökta, skulle — enligt några uttalade farhågor — på denna väg ej med visshet de verkligt skickliga lärarna tillföras seminarierna.

Många ha därför tänkt sig adjunktskompetens bibehållen men lönen höjd med exempelvis 500 kronor i hvarje lönegrad, hvarigenom de bättre meriterade bland de adjunktskompetente skulle dragas till seminarierna. Men för att motivera den högre lönen måste man bestämma särskilda kvalifikationer utöfver de för öfrigt för kompetens fastställda. Vid förslagen till sådana bestämmelser ha meningarna varierat högst betydligt.

Denna kompetens- och utbildningsfråga har i våras delvis kommit i ett nytt skede genom universitetsexamenskommitténs då afgifna betänkande angående de filosofiska examina m. m.

De bestämmelser, som nämnda kommitté föreslår rörande universitetsexamina, profåret o. s. v., äro af den art, att de måste anses väsentligt inverka på seminarierna. Hvilka fördelar innebära då de föreslagna anordningarna för dessa anstalter, och i hvad mån har genom betänkandet frågan om seminarielärarnas utbildning förts framåt?

Flera af kommitténs förslag skola, om de upphöjas till lag, helt visst kunna åstadkomma väsentlig förbättring i studieväsendet och lärareutbildningen. De förordade studieplanerna och studiehandböckerna med råd och anvisningar åt de studerande böra kunna leda till ändamålsenligare planläggning och effektivare bedrifvande af studierna. Förslagen om tentamina, om själfva sättet för examens aflåggande, om efterpröfning och om oafbruten universitetsundervisning under hela läsåret synas vara ägnade att på samma gång underlätta studiearbetet och förhöja dess värde. Förslaget, att den som aflagt filosofisk kandidatexamen eller filosofisk ämbetsexamen, må kunna aflägga filosofisk licentiatexamen i ett enda ämne, är förvisso äfven välbetänkt.

Kommittén har som bekant äfven föreslagit införandet af en för blifvande ämneslärare afsedd särskild ämbetsexamen med fasta ämnesgrupper. Hvarje sådan grupp omfattar tre studieämnen, så valda, att de ingå i de allmänna läroverkens läroplan och därjämte sins emellan stå i nära samband med hvarandra. Denna åtgärd är tvifvelsutan ägnad att främja lärareutbildningen och därigenom i många fall lända äfven seminarierna till fromma. Men den detaljerade utformning, som kommittén gifvit sitt förslag, är i sitt nuvarande skick i vissa punkter icke tillfredsställande för seminarierna.

Kommittén har själf mycket starkt och med all rätt betonat nödvändigheten däraf, att examen anordnas så, att den studerandes examensämnen fullt öfverensstämma med den blifvande lärarens undervisningsämnen. Med afseende på de *allmänna läroverken* har också noga tillsetts, att denna princip i de framlagda förslagen tillämpats, på det att för hvarje ämne inom läroverket måtte finnas tillgång på lärare, som genom universitetsstudier vunnit full kompetens att undervisa i ämnet. Däremot är genom kommitténs förslag icke sörjdt för kompetenta lärare i alla *seminariets* ämnen.

När fråga blir om pedagogiken, yttrar kommittén (sid. 144): »Då pedagogik icke utgör ett läroämne vid de allmänna läroverken, bör detta ämne icke ingå i någon af ämnesgrupperna för lärarebefattningar och följaktligen ej heller i någon af ämnesgrupperna i filosofisk ämbetsexamen.»

Äfven om yrkandena på lärostolar i pedagogik under den närmaste framtiden vinna afseende, ville kommittén således likväl icke ha nämnda ämne med i någon af ämnesgrupperna för lärareexamen. Som nu emellertid pedagogiken är ett läroämne vid seminarierna och därtill ett af de viktigare, är det för dessa läroanstalter synnerligen viktigt, att tillfälle beredes blifvande lärare att genom universitetsstudier och examina (filosofisk ämbets- eller licentiatexamen) i detta ämne förvärfva full kompetens att undervisa i detsamma. Den knapphändiga pedagogiska kurs, som genomgås under profåret, är nämligen alldeles otillräcklig för den lärare, som i seminariet skall själf handhafva undervisningen i pedagogik.

En mycket viktig ämnesgren vid seminarieundervisningen är psykologien. Då vid universiteten psykologien in-

går i ämnet teoretisk filosofi, och det hittills varit rätt vanligt, att lärarna haft detta ämne med i sin examen, så har på detta sätt sakkunskap i psykologi tillförts seminarierna. Genom kommitténs förslag att utesluta ifrågavarande ämne ej blott från ämnesgrupperna för ämbetsexamen, utan äfven från ämneskombinationerna för lärarebefattningar och därmed från de ämnen, i hvilka licentiatexamen för lektorskompetens får afläggas, minskas i väsentlig mån utsikterna för att lärarekandidater skola medtaga detta ämne i sina examina, hvadan det — ifall kommittéförslaget oförändradt antages — för seminarierna torde blifva svårt att för framtiden erhålla kompetenta lärare för undervisningen i psykologi.

Som professor Hans Larsson i sin reservation påvisat, förefinnas äfven andra skäl, som tala för att detta ämne icke alltför mycket undanskjutes.

Det synes därför önskvärdt, att det åtminstone måtte få intaga den ställning i fråga om lärarekompetens, att sådan filosofisk licentiatexamen, som kräfves för lektorskompetens äfven måtte få afläggas ensamt i teoretisk filosofi.

Den utbildning, kommittén tänker sig för de blifvande lärarne i modersmålet, torde icke kunna anses fullt tillräcklig för seminariernas behof. I några af de föreslagna ämnesgrupperna ingår ettdera af ämnena Nordiska språk och Estetik med litteratur- och konsthistoria, men i ingen ämnesgrupp ingå båda dessa ämnen. Nu torde emellertid ett par terminers studium af *antingen* Nordiska språk *eller* Estetik med litteratur- och konsthistoria ge en alltför klen kompetens åt den lärare, som i seminariet skall undervisa i alla grenarna af modersmålet. Såvida icke »Svenska språket och litteraturen» kan i lärareexamen lämpligen införas i stället för de ofvannämnda ämnena, synes man därför med hänsyn till seminariernas behof böra ansluta sig till professor J. V. Hultkrantz' i hans reservation gjorda förslag, att det må vara de studerande tillåtet att aflägga filosofisk ämbetsexamen i de båda ämnena Nordiska språk och Estetik med litteratur- och konsthistoria jämte ett tredje ämne.

Då det utan tvifvel kommer att visa sig i de flesta fall mest fördelaktigt, att seminariernas ämneslärare bestrida

undervisning i högst två ämnen hvar, så synes professor Hans Larssons reservationsvis framlagda förslag rörande betygens fördelning i filosofisk ämbetsexamen vara för seminarierna mer tilltalande än kommittémajoritetens.

Enligt kommittéförslaget skulle fordras minst betyget Med beröm godkänd i hvart och ett af de i den valda gruppen ingående tre ämnena, då däremot professor Larsson föreslår, att examen måtte godkännas äfven med betyget Godkänd i ett af ifrågavarande ämnen. En bestämmelse i sistnämnda riktning vore fördelaktig därför att den gjorde det möjligt för de studerande, som sådant önskade, att utan väsentlig tidsutdräkt skaffa sig med högre betyg förenade grundligare insikter i det eller de ämnen, som de sedan under sin lärareverksamhet vilja hufvudsakligen ägna sig åt.

Det torde nämligen få anses såsom synnerligen önskvärdt, att läraren i seminariet i ämne, som han i egenskap af hufvudlärare företräder, förvärfvat högsta betyget i filosofisk ämbetsexamen eller ock aflagt licentiatexamen i detsamma. Ett Cum laude i ämbetsexamen, förvärfvadt, som kommittén tänker sig, genom ett par terminers studium, synes knappt utgöra tillräcklig kompetens för en så maktpåliggande lärareuppgift.

I kommitténs förslag rörande profåret och beträffande ämnena i de särskilda pröfningar, som teologie kandidater och teologie licentiater skola undergå enligt fordringarna för filosofisk ämbetsexamen, torde äfven med hänsyn till seminariernas behof kräfvas vissa modifikationer.

Om sålunda kommitténs förslag behöfva underkastas vissa förändringar, innan de kunna blifva äfven för seminarierna fullt lämpliga, så är detta mindre att undra på. Kommittén har under sitt arbete tagit hänsyn blott till förhållandena vid de allmänna läroverken. Dessa läroanstalters behof af ämneslärare och den universitetsutbildning m. m., som för dessa lärare är erforderlig, har gjorts till föremål för noggrann undersökning och på grund af denna har kommittén sedan (se sid. 62 i betänkandet) fastställt ämnesgrupper för lärarebefattningar vid läroverken, ur dessa grupper härledt de fasta ämnesgrupperna för lärareexamen, vidare med ledning däraf uttalat sina önskningar angående universitetskurserna i de olika

ämnena och afgifvit sina förslag angående normaltid för examen, angående nya bestämmelser för profåret, för teologie kandidaters och teologie licentiaters särskilda pröfningar enligt förordningarna för ämbetsexamen m. m.

Hur maktpåliggande den nu nämnda utredningen af de allmänna läroverkens behof och bästa sättet att tillgodose dem ansetts vara, framgår äfven däraf, att det befunnits nödvändigt att för särskilda frågor tillkalla sakkunnige för att deltaga i kommitténs arbeten. Bland de åtta sålunda tillkallade voro fyra lärare vid allmänna läroverk. Betänker man nu, att bland kommitténs egna ledamöter två voro lärare vid nyssnämnda slag af läroanstalter, så inser man att sakkunskapen rörande de allmänna läroverken varit under kommitténs arbete synnerligen väl företrädd.

Den ofvannämnda utredningen bör erkännas som ett mycket värdefullt underlag för de framställda förslagen; den måste också anses vara till mycken hjälp och ledning för de myndigheter, som från allmänna läroverkens synpunkt yttra sig öfver kommittébetänkandet.

Beträffande förhållandena vid seminarierna och dessa läroanstalters behof i förevarande hänseenden föreligger däremot till ledning för omdömet ingen dylik utredning. Kommittén, som hvarken bland sina egna ledamöter eller bland tillkallade sakkunnige haft tillgång på någon fackman från seminarieområdet, har enligt sitt yttrande å sid. 68 i betänkandet ej heller ansett det påkalladt att närmare ingå på frågan, huruvida och i hvad mån den föreslagna ämbetsexamen är lämpad efter de blifvande seminarielärarnes behof. Det är därför, som sagdt, mindre att undra på att seminariernas särskilda behof (de som skilja sig från de allmänna läroverkens) icke kunnat af kommittén beaktas. Och det må väl anses förenadt med vissa svårigheter för de seminariemyndigheter, som anbefallts yttra sig om betänkandet, att utan ledning af en dylik utredning af seminarieförhållandena och utan samverkan inbördes framkomma med detaljerade positiva förslag till ändringar, tillräckligt effektiva för att tillgodose seminariernas behof och så afvägda, att de kunna lämpligen införas i det af kommittén uppgjorda systemet.

Skälet till att kommittén icke tagit särskild hänsyn till seminarierna är, att en omorganisation af dessa anstalter under den närmaste framtiden var genom uttalande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 31 december 1903 af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet ställd i utsikt. Kommittén har tydligen tänkt sig, att med anledning häraf en utredning af seminariefrågan i dess helhet skulle genom tillkallade sakkunnige komma att verkställas, och att i samband härmed seminariernas behof i fråga om ämneslärarnes utbildning m. m. skulle bäst klargöras, så att till dessa behof vederbörlig hänsyn kunde tagas vid examensfrågans afgörande.

En dylik åtgärd för den ifrågasatta ombildningen af seminarierna skulle för visso hälsas med allmän tillfredsställelse.* Och äfven om seminariefrågan i sin helhet icke skulle hinna utredas, innan det nu föreliggande ärendet angående universitetsexamina måste afgöras, så synas dock de detaljer, som röra seminarielärarnas kompetens och utbildning hinna undersökas i så god tid, att vid examensfrågans afgörande resultaten af undersökningarna kunde komma till användning.

Genom det föreliggande kommittébetänkandet har frågan om seminarielärarnas utbildning tvifvelsutan förts ett godt steg framåt. Kommittén har framkommit med betydelsefulla uppslag till lösning. Genom betänkandet har frågan åter bragts under debatt. Men kommittén har icke löst denna för seminarierna viktiga lärarefråga. Tidpunkten för lösningen af densamma är dock särdeles lämplig nu, då så vidtgående reformer i utbildningen af ämneslärare för läroverken stå på dagordningen. Viktigt är, att detta gynsamma tillfälle begagnas till seminariernas bästa.

Otto W. Sundén.

---

* Detta skrefs i slutet af juni. Sedan dess har den här åsyftade åtgärden, tillsättandet af seminariekommittén, vidtagits. Måtte nu förf:s önskan äfven i det afseendet gå i fullbordan, att här afhandlade examensfråga må, innan den afgöres, remitteras till seminariekommittén!

Not af förf.

9.

Seminarieläraréföreningen.

Vid seminarieläraremötet i Landskrona förra sommaren beslöts att grunda en seminarieläraréförening, och rektorerna Dahlgren i Uppsala, Lundgren i Stockholm och Lundqvist i Strängnäs utsågos att uppsätta förslag till stadgar. Med ledning af ett af rektor Torpson i Landskrona gifvet uppslag utarbetade nämnda kommitterade ett stadgeförslag, hvilket öfversändes till de olika kollegierna vid seminarierna för behandling. Sedan kommitterade med anledning af de ändringsförslag, som från olika håll inkommit, bearbetat nämnda förslag till stadgar, antogs det definitivt.

Föreningens ändamål är att främja folkskolelärareseminariernas utveckling och tillvarataga seminarielärarekårens intressen.

De medlemmar af föreningen, som äro anställda vid samma seminarium, bilda en ortsförening, närliggande ortsföreningar en kretsförening. Kretsföreningarna äro fyra: den södra, västra, mellersta och norra.

Ordnandet och ledningen af föreningens arbete samt verkställandet af dess beslut anförtros åt en styrelse, bestående af fem ledamöter och lika många suppleanter. Styrelsen väljes för kalenderår och sammanträder minst en gång årligen.

Föreningens gemensamma angelägenheter handläggas dels af ortsföreningarna, dels på ombudsmöten, dels slutligen å möten med hela föreningen, hvilka tills vidare helst hållas i samband med de allmänna seminarieläraremötena.

Fråga har inom styrelsen väckts om huruvida föreningens meddelanden skola införas i någon ny tidning eller tidskrift eller uti någon förut befintlig. Styrelsen är af den senare meningen, och har man då att välja emellan *Pedagogisk tidskrift*, *Tidning för Sveriges läroverk*, *Tidskrift för folkundervisnin-*

gen och *Verdandi*. I den ortsförening, meddelaren tillhör, har man uttalat sig för Tidskrift för folkundervisningen, under förutsättning att den utkommer regelbundet och oftare än hittills.

Det är att hoppas, att föreningen kommer att blifva till gagn för seminarierna. Den är visserligen icke så gynnsamt ställd som Sveriges allmänna folkskollärareförening, hvilken arbetar under mer enhetliga förhållanden. Vid seminarierna hafva nämligen rektorer, adjunkter, öfningslärare och lärare i öfningsskolor sina särskilda intressen, men detta bör ej utgöra något ovillkorligt hinder för att alla medlemmarne kunna samarbeta för seminariernas bästa.

J. F. B.

10.

Rättstafningen i skolorna.

Som bekant har K. M:t den 7 april 1906 utfärdat ett cirkulär angående gemensam norm för undervisning i svensk rättskrifning vid åtskilliga läroanstalter. Detta cirkulär är med förbigående af ingress och slut af följande lydelse:

K. M:t har funnit godt föreskrifva:

»att i de tre lägsta klasserna af de allmänna läroverken äfvensom för statens normalskola för flickor skall från början af nästkommande läsår Ordlista öfver svenska språket, utgifven af svenska akademien, sjunde upplagan, läggas till grund för undervisningen i svensk rättskrifning, dock med iakttagande däraf: att *dt* för *t*-ljud ändras till *t* eller (enligt de i nämnda ordlista tillämpade reglerna för konsonanttecknens dubbelskrifning) *tt;*

att *f*, *fv* och *hv* för *v*-ljud ändras till *v* med bibehållande af grundformens *v* i böjningsformer framför *t* och *s* utom i ordet *haft;*

att, i samma mån lärjungarna i nämnda läroanstalters tredje klass uppflyttas i högre klass, samma rättskrifningsnorm skall tillämpas äfven där;

att från början af nästkommande läsår enahanda bestämmelser med afseende på undervisningen i svensk rättskrifning skola tillämpas jämväl i folkskoleseminarierna äfvensom i samtliga småskolor och, i den mån småskolans sålunda undervisade lärjungar öfverflyttas till folkskolan, äfven där iakttagas; samt att från början af det läsår, då den nya rättskrifningsnormen införes i vissa klasser af ofvan nämnda läroanstalter, icke må för dessa klasser antagas till användning någon ny läro- eller öfningsbok i svenska språket och från början af läsåret två år därefter ej heller någon ny annan läro-

bok eller ny läsebok eller ny upplaga af förut vid läroanstalten använd läro- eller läsebok, därest icke i densamma den anbefallda rättskrifningsnormen, utom hvad citat, språkprof från äldre tider eller dylikt angår, blifvit följd.»

Före beslutets fattande hafva svenska akademien och öfverstyrelsen afgifvit sina utlåtanden.

Om lämpligheten af nu anförda åtgärd kunna meningarna vara delade och äro det äfven. Svenska akademien säger sig ock »med skäl hysa betänkligheter vid att på sina skuldror lägga en del af ansvaret för en så exceptionell åtgärd som den nu ifrågasatta, att omfattande ortografiska ändringar vidtagas på skolans lägsta stadier, innan de vunnit någon nämnvärd anslutning hos den stora läsande och skrifvande allmänheten».

Åtgärden synes oss hafva blifvit besluten väl hastigt och utan den allsidiga och mogna pröfning, som varit behöflig. Tillämpningen af det k. cirkuläret kommer nog att medföra sina svårigheter beträffande *v*-ljudets teckning. Partiella ändringar i ortografien efter korta mellanrum ha i flera afseenden olägenheter med sig. Att många författare och förläggare äro missnöjda med ändringen, är ej att undra på.

Dem, som närmare vilja sätta sig in i frågan, kunna vi hänvisa till svenska akademiens och öfverstyrelsens utlåtanden i h. 3 och 4 af Pedagogisk tidskrift samt uppsatser af E. Schwartz i h. 1 och F. W. Lindvall i h. 4 af samma tidskrift.

J. F. B.

11.

Några meddelanden från läraremötet i Skara.

Den 19—21 juni hölls det 18:e allmänna svenska läraremötet i Skara, där omkring 160 deltagare voro samlade. Hela öfverstyrelsen för de allmänna läroverken var närvarande.

Sedan det konstituerande sammanträdet hållits aftonen förut, började sektionssammanträdena tisdagen den 19 kl. ½ 9. Allmänt sammanträde hölls alla dagarna. På onsdagen förekommo ej några sektionssammanträden, men de fortsattes på torsdagen.

Det första ämne, som företogs till behandling vid det allmänna sammanträdet var, betecknande nog, »Skolans förhållande till nykterhetsrörelsen» och »nykterhetsundervisningen vid de allm. läroverken», som inleddes af adjunkten Kylén från Stockholm. Inledaren menade, att absolutismen varit den enda riktiga metoden för nykterhetens befrämjande, och som praktiska män ha nykterhetsvännerna upptagit den. Skolan bör icke ställa sig utom denna sedliga och fosterländska rörelse, och den har ej heller gjort det. Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund har öfverallt vid läroverken vunnit stor anslutning. Beträffande nykterhetsundervisningen hade den ännu ej tillvunnit sig nog intresse. Talaren gaf några råd angående dess lämpliga ordnande. Huss' varningstaflor tyckte han ej om. Det är ej genom skrämsel, som man bör söka inverka på lärjungen, utan man bör i stället hos honom söka väcka kärlek till ett nyktert och sedligt lif.

Flera talare ställde sig sympatiskt till inledarens föredrag, men man ansåg dock ej lämpligt att fatta någon resolution i ämnet.

Nästa fråga rörde »Skolan och sexualhygienen», hvilken inleddes af rektor Strömberg, Lund.

Inledaren uttalade, att en förbättrad fysiologisk undervisning och särskildt kunskap i fortplantningsläran borde meddelas under de naturvetenskapliga lektionerna. De unga skulle få sin vetgirighet tillfredsställd på ett allvarligt sätt och ej frivolt af »pigor och drängar». Under det senare skolstadiet kunde lämpligen föreläsningar i sexuell hygien anordnas, helst som led i en serie föreläsningar i hälsolära. Dessa borde hållas af skolläkarna. En förutsättning härför vore dock, att deras arfvoden höjdes, och att vid förordnandet hänsyn toges till deras lämplighet att meddela sådan undervisning.

Några följande talare yttrade sig i väsentligen samma riktning, ehuru man erkände, att ämnet var af grannlaga beskaffenhet, och att stor varsamhet måste iakttagas. Rektor Sahlin från Falun hyste allvarsamma betänkligheter mot meddelandet af upplysningar i ämnet och ansåg, att »oskuldens skydd» härvid vore bättre än kunskapens.

Den tredje frågan, som behandlades denna dag, lydde: »Vore det ej önskvärdt, att de allm. läroverkens ordinarie lärare ägde utse åtminstone en af K. Öfverstyrelsens medlemmar.» Den inleddes af adjunkten E. Hallgren från Göteborg, som förklarade, att, sedan nu folkskolelärarna fått representation i skolrådet, frågan fått ökad aktualitet. Talaren ville betrakta den sak, han förfäktade, som ett led i en önskvärd demokratisering af samhället, i aflyftandet af den byråkratiska tyngden öfver vår administration.

»Öfverstyrelsen är ännu ung, men också den blir gammal, om den får lefva, och utsättes för den vanliga faran för byråkratism.» Det vore lättare att förekomma ett ondt än att bota det; man borde därför börja med öfverstyrelsen, som ännu ej stelnat i byråkratiska former.

Under diskussionen framhöllos särskildt svårigheterna beträffande valet af den föreslagne ledamoten.

Mötet beslöt emellertid att ej göra något uttalande i frågan.

På eftermiddagen höll docenten Herrlin ett intressant föredrag om patologisk lögn, fakulering och minnesvillor, hvaruti han ur rättegångsförhandlingar, självbiografier m. m. framdrog flera exempel på dylika egendomliga psykologiska företeelser.

På onsdagens allmänna sammanträde diskuterades följande fråga: »Äro de nu gällande grunderna för befordran öfverensstämmande med läroverkens och lärarekårens sanna intresse?» Inledare var adjunkten A. Bokelund i Skara. Då man på föregående läraremöten fått höra rätt skarpa ord om domkapitlen med anledning af den brist på konsekvens och objektivitet, som ofta kännetecknat deras utnämningar, var det nu egendomligt att få höra loford öfver nämnda myndigheter, därför att de personliga egenskaperna under deras regim bättre kunde komma till sin rätt. Detta gaf öfverdirektör Carlson anledning att yttra, att inledaren »lagt en blomma på domkapitlens graf, och att om de döda borde man ej säga annat än godt». Domkapitlen hade också ofta blifvit väl hårdt bedömda.

Inledaren framhöll dessutom, att lärareduglighet och nit borde gå framför lärdomsmeriter, samt att det vore ett önskemål, att kompetensskillnaden mellan lektorer och adjunkter bortfölle, så att hvar och en, som inträdde på lärarebanan, hade samma rätt och samma möjlighet till vidare befordran. Om denna fråga utspann sig en lång och liflig diskussion, i det en del adjunkter ställde sig på inledarens sida, medan däremot flera lektorer satte sig emot att adjunktskompetensen skulle medföra behörighet till lektorat.

Öfverdirektör E. Carlson framhöll, att alla vore ense om grundsatsen, att lärareduglighet, nit och skicklighet att undervisa skall vara den förnämsta befordringsgrunden. Men meningarna skilja sig åt, när det blir fråga om tillämpningen. Då blir det tvist om huru stor vikt, som skall läggas på de subsidiära grunderna, lärdomsmeriter, tjänstår m. m.

Öfverstyrelsen vore ännu en alltför ny institution för att kunna bedömas. Den hade blott omkring 14 månader handlagt befordringsfrågor. Därunder hade den upprättat 132 förslag till tjänster, och blott i 14 eller 15 fall hade besvär däröfver anförts, hvaruti talaren såg ett bevis för att lärarekåren ej varit alltför missnöjd med befordringssättet.

För öfrigt vore härvid tre omständigheter att beakta: det ifrågavarande *läroverkets behof af lärarekrafter*, den *pedagogiska synpunkten* och det rent *objektiva bedömandet* af de sökandes förtjänster. Öfverstyrelsens ledstjärna hade varit

och skulle förblifva dels att få den personliga dugligheten framdragen, dels att eftersträfva den största möjliga objektivitet, då meriterna skola vägas mot hvarandra.

Ett af inledaren framställdt resolutionsförslag återtogs, och man öfvergick till en annan fråga, som hade nära samband med den nu behandlade, nämligen: »Hvilken kompetens bör den föreslagna ämbetsexamen medföra?» Adjunkt Wetterlund, Vänersborg, inledde densamma, hvarefter följde en liflig diskussion, som fortsattes under större delen af torsdagens sammanträde.

Inledaren ansåg, att en gemensam lärareexamen, som medförde kompetens både till adjunkts- och lektorstjänster, borde införas. Så hade man ordnat saken i Tyskland, Danmark och Norge och erfarit goda resultat däraf.

Vidare fann han den af universitetskommittén för ämbetsexamens afläggande föreslagna tiden af tre år vara alldeles för kort. En sådan examen skulle ej medföra verklig kompetens i något ämne. I stället förordade han en tid af 5 år, hvaraf 3 skulle användas till studerande af hufvudämnet och ett år till hvartdera af de öfriga.

Här, liksom vid förra frågan, anslöto sig i allmänhet adjunkterna till inledarens mening, medan lektorerna ej ville, att den föreslagna examen skulle medföra kompetens till alla läraretjänster.

Slutligen enade man sig om följande af adjunkten Bokelund framställda förslag: »Mötet anser, att, om kunskapsfordringarna i den föreslagna ämbetsexamen bestämmas så, att de göra lärarekandidaten kompetent att undervisa på hvilket stadium som helst, bör denna examen också gifva honom kompetens till hvilket slag af ordinarie ämneslärarebefattning som helst, till lektorat dock endast i förening med aflagdt disputationsprof.»

Betecknande är, att, liksom man vid den nya läroverksorganisationen återgått till den gamla ordningen, så innebär mötets beslut i denna fråga i viss mån en återgång till den tid, då gamla fil. kand.-examen var gällande, hvilken examen i förening med aflagd disputation medförde kompetens till såväl adjunkts- som lektorstjänster. En annan anmärkningsvärd sak är ock, att lärarna, särskildt adjunkterna,

yrka på en grundligare examen, som medför längre tid och större kostnader.

Den sista fråga, som förekom, gällde lärareutbildningen efter profåret och inleddes af rektor Falk, Göteborg.

En särskild sektion behandlade samskolefrågor, och rätt många lärarinnor deltogo i mötet.

Mötet präglades af en kordial stämning, och för att bereda deltagarna omväxling hade man anordnat tvenne utflykter, en till Råbäck på Kinnekulle, där gemensam middag intogs, hvarefter man tillbragte hela eftermiddagen på »Kullen», en annan till Varnhem, hvars berömda kyrka togs i närmare betraktande.

Mot slutet af förhandlingarna blef det fråga om hvar nästa möte skulle hållas. Tre platser föreslogos: Uppsala, Visby och Falun. Först beslöts att ej välja Uppsala till mötesplats. Mellan Visby och Falun anställdes votering, som utföll så, att Falun (med 42 röster mot 36) bestämdes till plats för nästa möte år 1909.

Torsdag klockan 3 afslutades mötet af ordföranden, rektor Röding. Mötesdeltagarnas tack till honom framfördes af lektor Ödberg, Skara.

På aftonen samma dag hölls af medlemmar af Skara samhälle och från omnejden en angenäm afskedsfest för mötesdeltagarna.

J. F. B.

12.

Några ord om seminariereformen.

I tidningarna har meddelats en uppgift om att den nuvarande ecklesistikministern ämnar tillsätta en kommitté för behandling af seminariernas omorganisation, så snart han finner lämpliga personer att ingå i nämnda kommitté.

Redan den 31 december 1903, då proposition angående ändrad anordning af de allmänna läroverken afgafs, ställdes af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, von Friesen, i ett anförande till statsrådsprotokollet seminariernas omorganisation i utsikt, men genom hans död hindrades förverkligandet af denna afsikt, och under den närmast följande tiden togo andra ärenden regeringens intressen i anspråk. Under förre ecklesiastikministern Bergs tid har, enligt hvad vi förspört, ej något förslag till reform blifvit uppgjordt.

Saken har emellertid mycket varit på tal vid möten af olika slag, i tidskrifter, tidningar och broschyrer, och både seminarielärare, folkskollärare och andra ha yttrat sig därom.

Om vissa förändringar synes man vara allmänt ense, såsom om inträdesexamens skärpande, kursernas höjande eller förändring m. m.

Utom löneregleringen för seminariernas lärare hafva under åren 1904—1906 kungl. kungörelser om några mindre förändringar i seminariestadgan utkommit. Dessa röra förnämligast läsårets längd och fördelning, tillsättning af rektors- och adjunktstjänster samt nu senast förordningen om att lektionerna skola omfatta en tid af 45 minuter och den dagliga morgonbönen en tid af 15 minuter.

Då det ännu torde dröja ett par år eller kanske mer, innan en ny seminariestadga är att förvänta, kan det ifrågasättas, huruvida icke några partiella reformer redan nu kunde genomföras i sådana punkter, där man är mera allmänt ense. Så kunde fordringarna för inträde höjas åtminstone i svenska

språket. Kristendomsundervisningen kunde såtillvida förändras, att läsningen af biblisk historia och katekes något inskränktes eller afslutades förr och mera tid lämnades åt kyrkohistorien, som kunde börja läsas i tredje klassen. Vidare är det tid på att geografien och historien blifva skilda ämnen. Seminarierna torde numera vara de enda läroanstalter, där kombinationen »Historia och geografi» ännu förekommer.

Vi tro, att dessa och liknande förändringar skulle vara i seminariernas intresse, och de skulle lika litet som de af Kungl. Maj:t redan vidtagna utgöra något hinder för den fullständiga revision af stadgan, som framdeles kommer att företagas.

Måhända komma vi i något eller några följande häften att något närmare beröra sädana punkter, där en förändring i seminariestadgan vore önskvärd.

Sedan det förut nämnda blifvit skrifvet, har Kungl. Maj:t i medio af juli månad uppdragit åt en kommitté att, efter verkställd granskning af gällande bestämmelser rörande organisationen af och planen för folkskolelärareseminarierna i riket äfvensom af öfriga i omedelbart samband därmed stående föreskrift rörande folkundervisningen, afgifva det utlåtande och de förslag, hvartill nämnda granskning kan föranleda.

Till ordförande i denna kommitté har förordnats ledamoten af riksdagens andra kammare, f. d. statsrådet Fr. Berg samt till ledamöter rektorn vid folkskolelärareseminariet i Uppsala H. M. Dahlgren, ledamoten af riksdagens andra kammare, hemmansägaren L. J. Jansson i Djursätra, ledamoten af riksdagens första kammare, bankdisponenten O. M. Strömberg, folkskoleinspektören, kyrkoherden i Västra Stenby pastorat C. R. Sundell och rektorn vid folkskolelärareseminariet i Kalmar J. A. O. Wickbom.

Kungl. Maj:t har därjämte bemyndigat eklesiastikdepartementet att, på framställning af kommittén, tillkalla andra sakkunniga personer för att i mån af behof vid behandlingen af särskilda frågor deltaga i kommittéens arbeten.

J. F. B.

13.

Redogörelser för tvenne folkskolelärareseminarier.

För oss ligga redogörelser för tvenne folkskolelärareseminarier under åren 1904—1906, nämligen för dem i Linköping och Strängnäs.

Hvad först de bägge seminariernas yttre vidkommer, förete de högst väsentliga olikheter. Seminariet i Linköping byggdes efter en typ, som man försökte taga till norm för seminariebyggnader i slutet af 1860-talet, men som man snart fann vara förfelad, så att blott seminarierna i Linköping och Skara anlades efter densamma. Här saknas bland annat någon större korridor, där eleverna vid ogynnsamt väder kunna vistas under mellanstunderna. Dessutom äro de inrättade för blott tre klasser, hvarför vid seminariet i Linköping en klass måste läsa i samlingssalen.

Seminariet i Strängnäs däremot är anlagdt efter en modern plan och påminner om vissa nyare tyska seminarier. Det är i det hela mycket bekvämt och praktiskt inrättadt. Här finns bland annat särskildt rum för undervisningen i naturkunnighet, och materielen, såsom »svarta taflor» och kartställ, är af nyare konstruktion. Läget är tilltalande, skolgård och trädgård äro planerade, och i den mån buskar och träd få växa upp, komma de säkerligen att taga sig mycket väl ut. Rektorsbostaden är förlagd till ett särskildt hus. Seminariet invigdes i januari 1905.

Beträffande lärare har vid seminariet i Linköping under den tid redogörelsen omfattar en stor omsättning ägt rum. En af adjunkterna har afgått med pension, en har aflidit och en blifvit förordnad till rektor. Två af platserna äro redan tillsatta, och till den tredje utgår ansökningstiden i juli. I Strängnäs äro nu platserna besatta med ordinarie innehafvare.

Lärjungarnas antal vid de båda seminarierna är i det närmaste lika: 102 i Linköping och 104 i Strängnäs under sista läsåret. Med afseende på hemorten äro i Linköping 45 från Östergötlands, 28 från Jönköpings och 10 från Kalmar län; i Strängnäs äro 14 från Kalmar län, 13 från hvartdera af Örebro och Gottlands och 11 från Södermanlands län. För öfrigt äro seminarieelever med afseende på val af seminarium ett slags kosmopoliter, i det man vid de nordliga seminarierna träffar elever från Skåne och Blekinge och vid sydligare seminarier elever från Norrland.

Utom de vanliga uppgifterna om lärare, genomgångna lärokurser, materiell, ekonomisk förvaltning m. m. har rektor vid Strängnäs' seminarium infört tvenne uppsatser, den ena såsom inledning till redogörelsen för de praktiska öfningarna, den andra rörande den militära utbildningen och seminariearbetet, af hvilka särskildt den förra är beaktansvärd.

De lärare, som haft att leda de praktiska öfningarna vid seminarier, torde i allmänhet kommit till den insikten, att eleverna genom åhörande af lektioner och genom egna proflektioner sätta sig in i metoden för de olika ämnena, men hvad som i regeln saknas vid afgången från seminariet, är vana och säkerhet att reda sig på egen hand. För att eleverna skola få en sådan redan under seminarietiden och känna något lärareansvar har man sedan lång tid tillbaka vid åtminstone ett seminarium (i Hernösand) anordnat sammanhängande undervisning i vissa ämnen. En sådan har också under sista läsåret införts i Strängnäs. »Härmed har så tillgått, att en elev fått sig förelagd en viss afdelning af ett ämne att genomgå och inlära under en viss tid, vanligen 2 veckor. Under tiden har eleven svarat för de lektioner i folkskoleklassen, som varit till ifrågavarande ämne anslagna.» Ämnena för denna praktik, som valts med omsorgsfull urskillning, ha varit geografi och naturkunnighet i kl. 3 och 4 samt räkning en tid i kl. 3 och 4, en tid i kl. 5 och 6. Denna anordning har enligt redogörelsen vunnit både lärares och elevers bifall, och den erfarenhet, som vunnits, manar till fortsättning.

Den andra uppsatsen berör värnpliktens inverkan på seminariearbetet.

Utan tvifvel är det vissa olägenheter, som följa däraf, att ett antal elever ej deltaga i undervisningen längre eller kortare tid under senare delen af vårterminen och början af höstterminen, och vid alla manliga seminarier har sannolikt föreliggande fråga varit föremål för samtal eller öfverläggning.

Rektor Lundqvist föreslår ett par utvägar, hvarigenom de omordade olägenheterna skulle afhjälpas eller åtminstone minskas. Ett förslag är, att de manliga seminarierna gjordes femåriga med kortare lästid för år, och att all militär utbildning förlades till sommarferierna. Såsom det nu är ställdt, kunna nämligen ej enligt hans mening de manliga seminarierna täfla med de kvinnliga.

En annan utväg vore, att en sådan förändring i värnpliktslagen företages, att ynglingen inom en viss tidrymd, t. ex. mellan 21—26 år, finge fullgöra sin värnplikt. Han hade då en tid af 6 år till sitt förfogande och finge lämpa sin utbildningstid vid seminariet därefter. I sammanhang härmed påpekar författaren, att det vore lämpligt, att seminarieeleverna finge sin militära utbildning vid sjukvården.

Huruvida något af författarens förslag är realiserbart, lämna vi därhän. Ehuru vi kunna instämma i författarens önskan, att berörda fråga finge en lösning, som gagnade seminarieundervisningen, utan att seminarieungdomens militära utbildning försummades, torde frågan under närvarande förhållanden vara olöslig. Man kan nämligen ej rimligtvis begära, att staten skall ändra den allmänna värnpliktslagen efter seminariernas eller andra institutioners önskningar. Det, som seminarierna ha att göra, är att, hvad på dem ankommer, i möjligaste mån söka minska de omtalade olägenheterna.

J. F. B.

Sedan ofvanstående skrifvits, hafva redogörelser för seminarierna i Hernösand, Kalmar, Lund, Uppsala och Växjö ankommit. Från dem hinna vi denna gång ej meddela något.

†

14.

Jonas Bäckman.

Kort efter d:r Kylanders bortgång nådde oss underrättelsen, att en lärareveteran, f. d. seminarieadjunkten J. Bäckman i Hernösand, nedlagt vandringsstafven.

Född på Vikbolandet 1832 tog Bäckman först folkskollärareexamen i Linköping 1853, tjänstgjorde sedan i folkskolor i Skåne och Gästrikland åren 1853—62, blef student i Uppsala 1861, tjänstgjorde såsom andre lärare vid Hernösands seminarium 1862—65, hvarefter han utnämndes till adjunkt vid nämnda seminarium 1866. I denna egenskap tjänstgjorde han ända till höstterminens början 1904, då han afgick med pension.

Åren 1871—86, 1894 och en del af 1895 var Bäckman folkskoleinspektör, var stadsfullmäktig i Hernösand flera år och ledamot af styrelsen för Västernorrlands läns döfstumskola 1871—93. År 1894 blef han riddare af Vasaorden.

Bäckman var känd som en synnerligen duglig och praktisk lärare. Mångsidig i sina kunskaper har han utarbetat läroböcker i flera olika ämnen, framför allt i matematik och naturkunnighet, som voro hans älsklingsämnen. Mest känd torde hans bibliska historia för folkskolan, som utgått i ett 40-tal upplagor, vara. Utom egna läroböcker i räkning och geometri har han redigerat Zweigbergks räknebok uppl. 21—29, Kindvalls räknelära uppl. 6—14, Nordstedts geometri uppl. 1—3. I historia och geografi har han äfven utgifvit läroböcker, af hvilka den i geografi haft rätt stor användning. Dessutom kunna vi påminna om en öfningsbok i modersmålets rättskrifning, uppsatser i Läsning för folket m. m.

Bäckman hade stora fordringar på sina elever, men de förstodo, att han ville dem väl, och genom sitt godmodiga sätt var han mycket omtyckt både af kamrater och lärjungar.

Bäckman utmärkte sig genom en ofantligt stor flit och noggrannhet i allt, egenskaper, hvarom hans många läroböcker bära vittne. Få samtida lärare torde hafva besuttit en sådan erfarenhet om folkskolan och dess utveckling som Bäckman.

Nu, då den gamle läraren slutat sina dagar, bevara vi honom i ett tacksamt minne för hvad han varit och hvad han uträttat för skolans bästa.

J. F. B.

15.

Litteratur.

1. **Hakvin Spegel** af *Carl Kastman*. P. A. Norstedt & Söners förlag. Stockholm 1905. Pris 1 kr.
2. **Ignatius Loyola** af *Carl Kastman*. P. A. Norstedt & Söners förlag. Stockholm 1905. Pris 1 kr.

Dessa båda biografier tillhöra »Svenskt folkbibliotek», red. af Carl Kastman.

I synnerhet till den första af dessa, skildringen af Spegels lif och verksamhet, har författaren gått särdeles väl rustad. Han låter oss följa Spegel från hans barndomsår och hans sträfsamma ungdom fram genom hans i tidens kulturlif djupt ingripande, mångsidiga verksamhet under hans mannaålder och lefnadshöst ända till hans bortgång ur tiden. Det tidsskede af vår historia, som utgör bakgrunden för Spegels bild, kännetecknas af stora händelser och ett rastlöst arbete att kulturellt lyfta svenska folket till en mot rikets storhet svarande ståndpunkt. Att Spegel varit ett af de kraftigaste och värdefullaste verktygen vid detta fosterländska arbete, framgår af hela skildringen, som understundom vidgar sig till omfattande tidsmålningar.

Äfven den senare biografien, skildringen af den märkvärdige spanjoren Ignatius Loyolas inre och yttre lif, har författaren genom sin förtjänstfulla stil, framställningens objektivitet och värdiga lugn gjort intresseväckande, trots det för protestantiska läsare mindre sympatiska ämnet. För en riktig uppfattning och värdesättning af jesuitismen som en världshistorisk företeelse torde arbetet, oaktadt sin begränsade omfattning, vara fullt tillräckligt för enhvar, som ej vill göra saken till föremål för mera inträngande studier.

T. K—r.

M. J. Færden. **Det gamla testamentet i den nyare bibelforskningens ljus.** 1 häftet. Stockholm 1905. Pris 40 öre.

Det är prosten Færden, förut väl känd såsom utgifvare af Luthersk Ugeskrift, som i detta arbete, hvars första häfte blifvit oss tillsändt, tagit till orda i en af dagens brännande teologiska frågor.

Författaren utgår i sin bok från det ljus, som genom de egyptiska och assyrisk-babyloniska inskrifterna blifvit spridt öfver väsentliga delar af Gamla testamentet. De österländska folken hafva genom de nyare upptäckterna kommit oss förunderligt nära. Därefter göres en historik öfver den judiska eller rabbinska teologiens inflytande på uppfattningen af bibeln, särskildt dess inspiration. Ett sådant inflytande gjorde sig gällande icke blott under gamla tiden bland judarne utan äfven under medeltiden och till och med efter reformationen. Nu anser författaren en genombrytningstid i gudsrikets historia vara inne. »Det är dock», säger författaren, »ej någon lätt sak att dela sol och vind lika mellan forntidens och samtidens kraf. Forntiden äro vi skyldiga vördnad. Vi hafva af den fått ett oberäkneligt stort arf. Men detta oaktadt har icke forntiden rätt att hindra framtidens svällande lif att taga växt och form. Allra vanskligast är förhållandet mellan det gamla och nya på religionens område, ty där får traditionens icke blott vördnadens utan helighetens stämpel. En brytning med traditionella former får lätt utseende af brytning med religionen själf. Och dock kräfver den lag, hvarunder allt lefvande på jorden är lagdt, att gamla tanke- och lifsformer, då de utfört sitt verk och gifvit skydd och skugga åt det sjudande framtidslifvet, aflösas af former, hvari naturlifvet kan utveckla sig.»

I dessa ord torde författarens allmänna ståndpunkt vara uttalad.

Till sist i detta häfte beröres Gamla testamentets första och viktigaste del, lagen, samt prästernas och profeternas uppfattning af densamma. Men, då framställningen häraf blott är börjad, kunna vi ännu ej yttra oss vidare därom.

Den, som känner till prosten Færdens författarskap förut, väntar sig en klar och grundlig utredning af ämnet, ehuru

det å andra sidan med kännedom om hans föregående teol. ståndpunkt förefaller oss något oväntadt, att han så snart skulle blifva en anhängare af den moderna bibelkritiken. Vi veta dock ej, huru långt han går härutinnan. Mycket, som utgifves för ett säkert resultat af bibelkritiken, befinnes vid närmare granskning ej vara det.

O. E. Lindberg. **Gudsordets utvecklingsgång i världen.** 1 häftet. Stockholm 1905. Pris 40 öre.

Författaren af föreliggande arbete, den bekante professorn i semitiska språk vid Göteborgs högskola, har förut i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning skrifvit en serie uppsatser under rubrik: *Religionshistoriska ströftåg*, och det är dessa, som under förändrad öfverskrift nu utkomma. Han ämnar fortsätta sitt arbete, i samma mån som nämnda artikelserie i tidningen skrider framåt.

Författarens afsikt är ej att gifva en fullständig religionshistoria utan att visa, huru »Gud aldrig låtit sig vara utan vittnesbörd om sig själf och det eviga lif, han utstakat som väg och mål för sina förnuftsbegåfvade barn». Arbetet skall framställas i tre delar, af hvilka den första skall behandla de »olika religionernas biblar» eller heliga böcker, den andra de olika religiösa och etiska idéerna, såsom om Gud, odödlighet, uppståndelse, det ondas väsen, frälsning, bönen, under, själens väsen m. fl. I den tredje delen vill författaren draga slutsatser af det föregående och kasta blickar framåt, »uttalande en aning om huru de religiösa idéerna och det andliga lifvet möjligen kunna komma att gestalta sig i tider, som stunda».

I detta häfte lämnas en öfversikt af innehållet i den »i det hela sannolikt äldsta urkunden». *Den egyptiska dödsboken*, som kan kallas den egyptiska religionens gamla testamente, samt *Hermes Trismegistos*, som kan betraktas som dess nya.

Huru författaren kommer att lösa sin uppgift, särskildt dess sista del, kunna vi nu ej yttra oss om, då blott första häftet ligger för oss. Att författarens kända lediga och klara framställning skall väcka intresse, taga vi för gifvet, äfven om man i åtskilligt ej delar hans åskådning.

Referat öfver förhandlingarna vid *Augustana-Synodens* fyrtiosjätte årsmöte i Stanton, Iowa den 9—14 juni 1905.

Den luterska kyrkan inom Förenta staterna har som bekant synodalstyrelse. De årligen sammanträdande synoderna få därför en mycket stor betydelse. I här föreliggande referat förekommer först presidentens berättelse om det religiösa och sedliga tillståndet, påminnande om våra biskopars ämbetsberättelser. Vidare finnas här redogörelser för synodens undervisningsanstalter, ekonomiska frågor m. m.

Augustanasynoden bör för oss ha ett särskildt intresse, då det är den, som förnämligast har den andliga vården om våra utflyttade landsmän om hand.

I fråga om bekännelsen har synoden visat en berömvärd och efterföljansvärd fasthet, liksom äfven utmärkt sig i sitt nitiska arbete för folkets krykliga och sedliga fostran.

Om skolläkare af *Gottfrid Törnell*, t. f. förste stadsläkare, skolläkare i Hernösand. Stockholm 1905. Pris 2 kr.

D:r Törnell, som många år varit anställd som skolläkare i Hernösand, har redan tidigt visat mycket intresse för skolhygieniska frågor och företagit omfattande teoretiska och praktiska undersökningar i ämnet. I föreliggande arbete lämnas först en historik öfver skolläkareinstitutionens ställning i en del främmande och i de skandinaviska länderna, vidare beskrifvas författningar och instruktioner, som beröra institutionens ställning i vårt eget land, och slutligen framställes ett förslag till utveckling af skolläkareinstitutionen.

Författaren anser, att inom ecklesiastikdepartementet borde finnas en afdelning för skolhygien med en skolöfverläkare som chef. Till denne skulle inlämnas samtliga skolläkares ämbetsberättelser, han skulle vid behof företaga inspektioner samt föreslå, hvad som för en god utveckling af skolhygienen kan vara nödigt, afgifva utlåtanden i skolhygieniska frågor m. m. Vidare lämnas förslag till instruktion för skolläkare vid de allm. läroverken, seminarierna, de tekn. elementarskolorna och af staten understödda enskilda skolor samt liknande förslag för skolläkare vid folkskolorna.

Förevarande skrift lämnar ett afsevärdt bidrag till den skolhygieniska frågan och förtjänar att beaktas af alla, som intressera sig för nämnda fråga. Boken är utgifven med statsanslag.

J. F. B.

K. O. Sjölander. **Doktor Mårten Luthers lilla katekes med kort utveckling** etc. Fjärde upplagan. Stockholm, Hiertas förlag, 1905. 128 s. Pris (inb.) 35 öre.

Man blir nästan förvånad öfver att se nya katekesupplagor ännu utkomma, då utsikter öppnats till att inom en ej alltför aflägsen framtid få en ny katekesutveckling godkänd och antagen. Men de äro naturligtvis behöfliga. En granskare kan ej undgå att märka, att dessa nya katekesupplagor allvarligt söka att göra det bästa möjliga af vår nu gällande katekesutveckling. Den nya upplagan af K. O. Sjölanders edition har kommit långt i detta stycke, ja, kanske längst. Genom fetstil och kursivering samt genom styckenas sönderdelande i olika afdelningar ha svarens hufvudtankar blifvit skarpt och tydligt accentuerade. Från och med fjärde budet (hvarför ej förr?) förekommer ock kursivering i vissa bibelspråk. Utgifvaren kunde gärna ha varit konsekvent och genom fetstil och sönderdelning underlättat förståendet och memorerandet äfven af bibelspråken. Eller har månne pietet mot bibeln föranledt, att konsekvenserna ej dragits? I st. 87 hade »af evighet» bort kursiveras äfven i andra momentet. Genom sidorubriker till en del stycken har utgifv. sökt uppvisa sammanhanget mellan dessa stycken inbördes, alltså »gången». Fullständigt utförd är emellertid denna tanke icke, och jag betviflar, att den kan i detalj utföras; *så* logiskt uppställd är vår katekesutveckling nog icke. Men det är ett aktningsvärdt försök. För st. 2 ff. lyda sidorubr.: Kristendomslärans a) källa; b) tillkomst och c) nytta o. s. v. Af lätt insedda skäl borde det i stället heta: Kristendomslärans källa. Bibelns a) tillkomst; b) nytta; c) tillkomsttid o. s. v. »Valda exempel» äro i allmänhet väl valda; jag räknar det som en förtjänst, att ex. tagits ej blott från bibeln utan äfven ur barnens egen erfarenhet (jfr utgifvarens ofta upprepade »du själf») samt (några få) ur Sveriges historia. Den personliga ton, som utg. får fram genom att tilltala läsaren med »du», bör bidraga till att lärjungarna förstå, att här är det fråga om saker, som angå dem själfva på det närmaste. De korta utredningarna under styckena äro, så vidt jag kunnat finna, korrekta, både ord- och sakförklaringarna. Att de mindre profeterna uppgifvits vara 16 (s. 18, midten), är naturligtvis tryck-

fel. Till de bästa utredningarna räknar jag den af Kristi profetiska ämbete. De kyrkohistoriska upplysningarna finnas af naturliga skäl mest under st. 157. Fjärde hufvudstycket är alltför vanlottadt såväl i fråga om krykohistoriska notiser som i andra afseenden. Ingen enda förklaring l. d. till st. 216—221 och st. 223—236! Utg. hade åtminstone bort följa Meurling-Ottanders exempel och omtalat, huru nöddop tillgår. Äfven femte hufvudstycket är styfmoderligt behandladt. Hvarför saknas här t. ex. alldeles »valda exempel»? Hos Meurling-Ottander finnas flera lämpliga.

Efter st. 34 är högmässoordningen införd samt en väl kort öfversikt af kyrkoåret. I den förra ha ett par små oegentligheter i trycket insmugit sig: 5 bör ej stå med fet stil, däremot »gradualpsalm». — Under st. 240 ha konfirmationsfrågorna fått sin rättmätiga plats. — Till många stycken finnas goda psalmanvisningar. Ett tryckfel må här anmärkas: s. 20, 13 r. nedifr. står sv. ps. 39: 40; skall väl vara 39: 4 eller hvarför ej hela ps. 39?

Mitt totalintryck af denna katekesedition är, att den synnerligen väl passar för konfirmander och skolungdom, och att den i flera afseenden är den bästa, som vi f. n. äga. Priset är mycket billigt.

A. O. Stenkula. **I katekesfrågan.** A. F. Envalls bokhandel, Malmö 1905. 40 öre.

Den 13 sept. 1905 ingick inspektören öfver Malmö folkskolor, fil. dr A. O. Stenkula, med en skrifvelse till skolrådet, hvari han föreslog, »att skolrådet, med upphäfvande af sitt beslut om memorering af vissa delar af katekesutvecklingen, måtte besluta, att till ledning för behandlingen af nämnda utveckling skall tjäna k. cirkuläret af den 12 maj 1865». Denna skrifvelse har han senare låtit trycka under titeln »I katekesfrågan». Just emedan han i den utförliga motiveringen behandlat principiella frågor, har skrifvelsen en djupare betydelse, och detta är väl en anledning till att den befordrats till trycket. Författaren lämnar först en kort öfversikt på fyra sidor af katekesutanläsningens historia. »Tiden torde nu vara inne att taga ett sista, afgörande steg, helt bryta med den af alla sakkunnige utdömda metoden.» Sedan utreder

förf. skillnaden mellan hvad han kallar »egentlig utanläsning» och »oegentlig utanläsning» (= fritt kunnande) och ger den senare företrädet inom kristendomsundervisningen än mer än inom andra läroämnen. Därefter påpekar han den förras eller memoreringens olägenheter, bl. a. genom drastiska exempel från Malmö folkskolor, samt betonar med kursiv stil, att ingenstädes i våra skollagar eller skolförfattningar finnes memorering påbjuden. Det sista är då verkligen ej sant. Just i det af förf. åberopade k. cirk. af den 12 maj 1865 åläggas domkapitlen att till vederbörande prästerskaps kännedom meddela riksens ständers underdåniga anhållan, »att Luthers lilla katekes skall utgöra grunden för undervisningen och *läras utantill*, dock att utanläsning ej ålägges lärjungarne, innan de genom föregående muntlig undervisning förmått att någorlunda redigt fatta innehållet». Därföre ter sig följande förf:s uttalande (s. 17) mycket egendomligt: »Många skäl tala visserligen för att samma norm (d. v. s. nyssnämnda cirkulärs bestämmelser) följes i den egentliga folkskolan äfven vid undervisningen i Luthers katekes.» Här kommer förf. att omedvetet motarbeta sig själf. En annan betydelsefull inkonsekvens må ock påpekas. Förf. anser — med all rätt —, att på grund af formens betydelse för innehållet bl. a. *bibelspråk* böra memoreras (s. 10 f.). Men när han (s. 15 f.) modifierar sin princip: *ingen memorering*, gör han intet uttryckligt undantag från regeln beträffande bibelspråken utan likställer dem tydligtvis med lärostyckena, och detta är inkonsekvens och enligt min öfvertygelse oriktigt. Man bör göra tydlig skillnad mellan Guds ord och människors ord, äfven från memoreringens synpunkt. Må lärjungen gärna, så godt sig göra låter med vår nuvarande i frågor och svar uppställda katekesutveckling, fritt återgifva styckenas tankar, men må man ej tumma på bibelspråken! Det är, rent ut sagdt, pinsamt att höra dessa misshandlas. Och af en minnesfond af lämpliga, innehållsrika bibelspråk kan lärjungen, såsom erfarenheten många gånger visat, få — i framtiden, om ej genast — stor välsignelse, verklig uppbyggelse. Äfven för memorering af katekesstyckena är jag ej så rädd som d:r Stenkula m. fl., *om blott de blifvit sorgfälligt preparerade af läraren*. Det är här, som det brister i så många fall. Utanläsningen strider verkligen

ej i så hög grad mot barnpsykologiens lagar, doktor Stenkula! Det s. k. mekaniska minnet tillhör just barnaåldern. I ingen annan ålder har man så lätt för att lära sig något utantill som i åldern 10—13 år. Lärarens uppgift vid memorering blir att underlätta den och göra den berättigad genom att lära barnen att genom aktgifvande på tankesammanhanget *äfven* använda det logiska minnet. Men barnpsykologien, teoretiskt och praktiskt studerad, lär vidare, att barnen ha mycket svårt att finna ord för religiösa tankar, äfven när de mycket väl förstå dem. Det är således fullkomligt i öfverensstämmelse med »barnpsykologiens lagar», att barn få återgifva ett religiöst tankeinnehåll, *som genom sorgfällig, till både förstånd, vilja och känsla talande preparation blifvit deras egendom*, i en fixerad, memorerad form. Vi måste komma ihåg, att »utanläsning» ej alltid och i och för sig är liktydig med tanklöst upprabblande. I st. f. förf:s lösen: Ingen memorering! ville jag utslunga detta lösenord: *Utan omsorgsfull preparering ingen memorering!*

Priset för broschyren är för högt. Det *är* för mycket att ta 40 öre för 14 oktavsidor.

Andr. Sch. Steenberg. **Skolen og bøgerne.** I kommission hos Gyldendalske boghandel 1905. 44 s. 8:o.

Frågan om barnbibliotek och de därmed i nära samband stående spörsmålen om barnens nöjesläsning och skolans ansvar med afseende på ett folks andliga mat och matsmältningsförmåga ha särskildt under det sista decenniet stått på dagordningen i de nordiska länderna. Därom vittna, hvad Sverige beträffar, t. ex. följande uppsatser: *Nat. Sundbärg*, Hvilken ledning kan skolan gifva ungdomen vid dess s. k. nöjesläsning? »Verdandi», 1896, s. 215—222. — *Ellen Key*, Om läsning, Sthlm 1898, 12 s., och Barnets århundrade II. Sthlm 1900, s. 173—189 (»Böckerna mot läseböckerna»). — *Gurli Linder*, Våra barns nöjesläsning, Sthlm 1902, 103 s. — *L(otten) D(ahlgren)*, Våra barns nöjesläsning, »Dagny», 1902, s. 411—419. — *K. E. Palmgren*, Om ungdomsläsning. Palmgrenska samskolans årsredogörelse 1902—1903, s. 1—15. — *G. Cederschiöld*, Konsten att läsa. Schück-Lundahls Läsebok I, s. 28—35.

I Danmark är A. S. Steenberg, bosatt i Horsens, en af

de verksammaste kämparna för sträfvandena att lära barn i verklig mening läsa. Redan 1899 höll han vid Danmarks lärareförenings 5:e allm. skolmöte i Köpenhamn ett föredrag om barnbibliotek, hvilket är tryckt i mötets förhandlingar, s. 135 ff. År 1900 utkom en vidlyftigare framställning af honom om folkbibliotek (VI + 176 s.). År 1902 företog han en resa i Förenta staterna, där som bekant det offentliga biblioteksväsendet står mycket högt, och studerade där framför allt samarbetet mellan skolorna och biblioteken samt framlade sedan sina reseintryck i en artikel om »Skolan och böckerna» i »Vor Ungdom» och »Verdandi». Öfver samma ämne skref samme författare i fjol vår en liten förtjänstfull skrift, som jag härmed vill på det bästa rekommendera. Dess innehåll framgår tillfyllest af kapitelrubrikerna: I. Vårt folks läsförmåga. II. Skolans bruk af böckerna. III. Skolans undervisning i läsning. IV. Läsförmågans utnyttjande. V. Åtskilliga länders barnbibliotek. VI. Boksamlingarnas plats i skolans arbete. VII. Boksamlingens inrättande. Till slut komma litteraturförteckning och sakregister, som, också de, utgöra bevis på den omsorg, som förf. nedlagt på sitt arbete.

Hans kritik af danska förhållanden kan i stort sedt öfverflyttas på våra svenska förhållanden. Äfven i Sverige »kunna blott få begagna en bok så, att den kan vara dem till verklig hjälp i deras lif och deras arbete». Och förf. har nog tyvärr rätt i att *en* viktig orsak till detta missförhållande måste sökas i skolan. Den stackars skolan! — på henne skall man skylla, snart sagdt, allt, som är illa beställdt. Men här måste hon ödmjuka sig, erkänna anklagelsens rättmätighet och — reformera sig. Om barnen efter 6—8 års skolgång äro glada öfver att för alltid ta farväl af allt hvad böcker heter, då har skolan illa fyllt sin mission, som i detta fall är att hjälpa barnen att betrakta böcker som goda vänner och hjälpare, som de vilja och kunna vända sig till efter slutad skolgång. Om nu Selma Lagerlöf skänker vår folkskola en lämplig läsebok, så låtom oss för all del ej förstöra denna värdefulla present genom att begagna den som redskap vid den rent mekaniska läsförmågans inlärande och sedan som öfningsbok i grammatikalisk analys! Jag tycker ej, att vår nu gällande »folkskolans läsebok» är idealisk, men i sig själf är den ej alls så

tråkig, som den kan bli genom nyssnämnda misshandel. Huru man skall bära sig åt för att vid läsundervisningen vänja barnen att uppfatta de tankar och föreställningar, som ligga bakom orden och dessas tecken, därom ger förf. åtskilliga goda anvisningar. Han föreslår vidare, att skolan skall hjälpa barnen att rätt läsa den lektyr, som bildar hufvudparten af deras senare läsning, nämligen romaner och tidningar, och att rätt använda uppslagsböcker samt handböcker. Meningarna torde hos Sveriges lärarekår vara mindre delade om det senare än om det förra förslaget. Naturligtvis måste man stöta på praktiska svårigheter, särskildt i sämre lottade skolor, och förf. har fullkomligt rätt i att först i fortsättningsskolor kan något effektivt här åstadkommas. Men ej ens i våra fortsättningsskolor torde den eljest vackra och tilltalande planen rörande »samläsning» eller ett slags läsecirklar kunna realiseras, sådana förhållandena nu hos oss äro. Intet hinder bör däremot finnas för att ett skolbibliotek upprättas i hvarje skola, t. o. m. på »rama bondlandet», låt vara att apparaten ej behöfver vara så storartad, som den är i Amerika, och som förf. skildrar i slutet af sin skrift. Denna skildring af idealet är emellertid synnerligen läsvärd och kan gifva uppslag, som en hvar sedan i sin mån och efter sina förhållanden kan söka gifva verklighet åt.

Det ämne, som den recenserade skriften behandlar, är synnerligen viktigt för vårt folks kulturella framåtskridande, och den är i all sin korthet ett värdefullt inlägg, hvaraf ingen intresserad borde försumma att taga del. Redan genom åsynen af den lille läsande gossen, som är titelvinjett, försättes läsaren i den rätta stämningen, och denna ökas ytterligare genom fotografien (s. 21) af barnens läsrum i det offentliga biblioteket i Worcester, Mass.

Hj. Nordin.

I religion och kyrkliga frågor. Skriftsamling i evangelii tjänst grundad af *Fredrik Fehr*, utgifven af *S. A. Fries*.

39. Innehåll: I. Klaveness, Thv., Hvormeget skal vi tro? II. Fries, S. A., Lärdomar från den högre och lägre religionsundervisningen i Nederländerna. Stockholm 1905. Wahlström & Widstrand. Pris 1,25.

Vårt tankelif. Till den tänkande allmänhetens och läroverkens tjänst af *S. Almqvist.* Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris inb. 1,50.

Naturlära för folkskolan, I. Djuren och Växterna. Valda företeelser af *Hjalmar Berg* och *Anders Lindén*, lärare vid Stockholms folkskolor. Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 75 öre.

Naturlära för folkskolan, II. Grunddragen af Hälsolåran af *Knut Kjellberg*, med. doktor, och *Anders Lindén*, lärare vid Stockholms folkskolor. Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 50 öre.

»Naturlära för folkskolan» utgifves i tre delar. Del I, som innehåller afdelningarna Djuren, Växterna och Valda företeelser, samt Del II, behandlande Människokroppens byggnad och förrättningar samt Hälsan och dess vård, äro afsedda för den *egentliga folkskolan* och föreligga nu färdiga. Del III, som kommer att behandla de viktigaste biologiska, fysiska och kemiska företeelserna, jordytan och dess förändringar samt himlakropparna, är afsedd för *folkskolans högre afdelning* och torde utkomma under årets lopp.

Vid utarbetandet af Del II har den framstående läkaren och nykterhetsifraren d:r Knut Kjellberg medverkat. Syftet har varit att gifva barndomsskolan en enkel och, hvad sakinnehållet beträffar, fullt tillförlitlig framställning af hälsolärans grunddrag. Särskild vikt har fästs vid redogörelsen för *de rusgifvande ämnenas natur och verkningar.*

Bilder förekomma i mycket stort antal, och ha förf. beträffande dessa särskildt eftersträfvat att få dem så naturtrogna och instruktiva som möjligt.

Födoämneslära jemte några anvisningar rörande hemmets vård af *Gertrud Bergström*, föreståndarinna vid Jakobs och Johannes församlingars skolkök, och *Ingeborg Schager*, lärarinna vid Högre lärarinneseminariets hushållsskola. Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: häft. 65 öre; inb. 1 kr.

Nyttiga växter. I. Apoteksväxter. 27 planscher med text. Till folkskolornas och skollofskoloniernas tjänst utgifna af *Charlotte von Schéele.* Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 1 krona.

Ur förordet anföra vi: Alltför litet har man i vårt land beaktat den ingalunda föraktliga inkomstkällan, som heter insamlandet och tillvaratagandet af apoteksväxter. Denna lilla bok, försedd med nödiga illustrationer, har utgifvits i syfte att för denna sak intressera ungdomen, särskildt vid folkskolorna och skollofskolonierna. Huru länge dröjde det ej, innan vårt folk ändtligen lärde sig inse, hvilka afsevärda summor våra skogsbär kunde inbringa — summor, som just nu kommit de fattigaste landsändarna till godo! Och huru länge skola väl ännu, af brist på företagsamhet här hemma, våra apotek behöfva från utlandet införskrifva sådana medicinalväxter, som vårt eget land frambringar i öfverflöd.

Kan man tänka sig en lämpligare sysselsättning för de ofta sysslolösa barnen i en skollofskoloni än ett sådant insamlande af växter, vederbörligen öfvervakadt af koloniens föreståndarinna? Det skulle, tyckes det, kunna fylla ett tredubbelt syfte: att bringa barnen i kontakt med naturen och skärpa deras iakttagelseförmåga gentemot växtvärlden, att vänja dem vid ordning och noggrannhet i arbetet samt slutligen att bli en god inkomstkälla för kolonien.

Utom de 27 väl utförda och kolorerade planscherna med text innehåller den lilla boken regler för insamling, torkning och förvaring.

Lärobok i bråk enligt nya principer särskildt afsedd till handledning vid undervisning i skolor och seminarier samt till självstudium af *Gustaf Lindberg*, fil. licentiat. Strömsbro 1905. Svenska skolmaterielaktiebolagets förlag. Pris 80 öre.

Pedagogisk Tidskrift. Utgifven af *E. Schwartz*, *A. Rydfors* och *J. Kjederqvist.* Fyrtioandra årgången, 1906. 1—4 häftena. Stockholm. Vårt lands boktryckeri.

Utom recensioner af utkomna böcker, kungl. beslut, k. Öfverstyrelsens utlåtanden och yttranden samt personalnotiser

förekomma i dessa häften åtskilliga längre uppsatser, såsom af E. Schwartz, »Rättstafningsfrågan inför Öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk», af Ludv. Lindroth, »Ännu en skoltyp», af J. Kjederqvist, »Ett och annat om språkundervisning», af F. W. Lundvall, »Rättstafningsfrågan inför Svenska Akademien», Kungl. Öfverstyrelsens utlåtande till K. M:t i rättstafningsfrågan.

Läsning för svenska folket, utgifven af *Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande.* Stockholm 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Häft. 1. Innehåll: Om Grundtvig och grundtvigianismen. Af B. O. Aurelius. Heidelberg i juni 1905. Af E. Holmberg. Flicke-Kajsa. Af Ebba Ramsay. Några drag ur den kristna psalmens historia. E. N. Söderberg. En vinterdag i Lappland. Om fiskarna. Af J. B—n.

Häft. 2. Innehåll: Om skrifkonsten. Af Karl Hult. Om Grundtvig och grundtvigianismen. Af B. O. Aurelius. Lungön. Af J. B—n. Johannes Rudbeckius. Af V. S. Minnesvärda ord.

Pris för hvarje häfte 30 öre.

Skrifter utgifna af Kristliga Föreningen af Unge Män i Lund. **VII. Om vapnen i kampen för renhet.** Föredrag vid Uddarpsmötet af *Hj. Nordin,* v. seminarieadjunkt. Gleerupska universitetsbokhandeln, Lund. Pris 25 öre.

Nykterhetsfrågan. **Reglerande lagstiftning eller förbud?** En fråga för dagen af Eclaireur. Stockholm 1905. Nordin & Josephson. Pris 40 öre.

Svenska nationalföreningens mot tuberkulos Kvartalsskrift. Utgifvare d:r *Sture Carlsson.* Årg. 1. 1906. Häft. 1 och 2.

Innehåll: Anmälan. — Upprop. — Huru skall lungsotens spridning inom hemmen förhindras? af d:r R. von Post. — Behrings skyddsympning mot tuberkulos af professor Josef Svensson. — En naturlig basis för kampen mot folksjukdo-

marna af försäkringstjänstemannen Knut Tengdahl. — Meddelanden.

Sammandrag af Svenska nationalföreningens mot tuberkulos årsberättelse. — Om dispensärer för tuberkulösa af d:r Sture Carlsson. — Tuberkulosstrid i norra Västerdalarna af d:r Pär Landahl. — Tuberkulos i Japan och Mandschuriet af d:r Josef Hammar. — Om förekomsten af tuberkulos inom armén och flottan af d:r Carl Ekeroth. — Meddelanden.

Utdelas med ett häfte i hvardera af månaderna februari, maj, augusti och november afgiftsfritt till nationalföreningens och dess underafdelningars medlemmar. I öfrigt erhålles kvartalsskriften efter rekvisition å Nationalföreningens expedition, Norrlandsgatan 3, Stockholm, till pris af 2 kronor för år. Lösa häften i bokhandeln à 50 öre.

Föreningen. Tidskrift för Sveriges allmänna folkskollärareförening, utgifven af Centralstyrelsen. Tjugusjunde årgången. 1906.

Första häftet: Årsmeddelanden. Andra häftet: Föreningsärenden.

Valda melodier ur **Musiken till svenska mässan.** Urval för konfirmander, skolungdom och den sjungande församlingen af *K. O. Sjölander*, kantor och organist m. m. Aktiebolaget Hiertas bokförlag. Stockholm. Pris 20 öre.

Allmän musiklära för seminarier af *Th. Tufvesson*. Stockholm 1905. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: häft. 60 öre; inb. 80 öre.

Praktisk ritbok med metodiska anvisningar och figurer, afsedd för praktisk undervisning i teckning i skolor och hem, utgifven af *K. Hugo Segerborg*, lärare i teckning vid Karlstads Högre allm. läroverk och Folkskolelärareseminarium. Tredje förändrade upplagan. Tredje kursen. Stockholm 1905. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 20 öre.

Bidrag till Sveriges officiella statistik. P. *Undervisningsväsendet.* Berättelser om folkskolorna för år 1901 och 1902, utarbetade i Kungl. ecklesiastikdepartementet. Centraltryckeriet, Stockholm 1905.

Red.

16.

Meddelande från redaktionen.

Sedan förre utgifvaren af denna tidskrift, adjunkten fil. d:r T. F. Kylander, den 5 sistlidne maj aflidit, har undertecknad på begäran tills vidare öfvertagit utgifvandet af tidskriften, hvartill Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet gaf sitt tillstånd den 31 maj. Till följd af redaktionsförändringen utkommer detta häfte senare än vanligt. Komma vi att fortfarande utgifva tidskriften, är det vår afsikt att ombesörja, att den utkommer på bestämda tider.

Linköping den 10 juli 1906.

J. F. Björnståhl.

16.

Ett och annat från folkskolans område.

1. Grundsatser, som böra följas vid uppgörande af läsordningar.

I nu gällande folkskolestadga föreskrifves, att skolrådet skall för hvarje skola fastställa läsordning, hvartill förslag uppgöres af vederbörande lärare med ledning af normalplanen och det för skoldistriktet gällande reglementets bestämmelser.

Därefter uppräknar folkskolestadgan åtskilligt, som skall iakttagas vid läsordnings uppgörande; men därvid fästes afseende endast vid de yttre förhållanden, hvarunder skolan arbetar. Däraf må man dock ej draga den slutsatsen, att man vid folkskolestadgans utgifvande glömt bort att gifva någon föreskrift om att läsordning bör vara byggd på psykologiskt-pedagogiska grunder. Nej, den föreskriften ligger i stadgandet, att läsordning skall uppgöras med ledning af normalplanen. Läsordningarna i denna böra vara byggda på bepröfvade psykologiskt-pedagogiska grunder; men de hafva blifvit påbjudna till efterföljd icke i alla detaljer utan endast med hänsyn till det hufvudsakliga, det väsentliga. Läsordningarna i de särskilda skolorna skola sålunda vara byggda på samma grunder som läsordningarna i normalplanen. Vid tillämpningen af dessa grunder må man dock taga hänsyn till de särskilda förhållanden, hvarunder en viss skola arbetar.

Det ligger sålunda stor vikt på att läsordningarna i normalplanen äro byggda på goda grunder. Vi ämna icke nu anställa undersökning härom, men vi vilja fästa uppmärksamhet på en iakttagelse, som är gjord efter sedan normalplanen utgafs, och som, om den vinner bekräftelse, bör upp-

märksammas, när tiden för en ny normalplans utgifvande är inne.

Ser man tillbaka på gamla tider, torde man finna, att man aldrig alldeles planlöst ordnat lärotimmarna på lässchemat, men att man till en början följt hufvudsakligen yttre grunder vid deras förläggande. Man ordnade undervisningstimmarna så, att lässchemat företedde en viss symmetri. Läsordningen skulle vara lika för måndag och torsdag, för tisdag och fredag samt för onsdag och lördag. Oftast torde dock all undervisning på lördagen hafva varit inställd. Voro sålunda två timmar i veckan anslagna åt ett läroämne, borde dessa förläggas, såvidt möjligt vore, till måndag och torsdag eller till tisdag och fredag.

Men med tiden kom man till insikt om att det ej kunde vara lämpligt att vid undervisningstimmarnas ordnande som hufvudregel tillämpa den grundsatsen, att läsordningen skall förete så stor symmetri, som förhållandena möjligen kunna medgifva. Krafvet uppstod, att man vid uppgörande af läsordning borde se till, att lärotimmarna blefvo så ordnade, att lärjungarne ej ansträngdes för mycket, att de ej genom oklokt ordnadt arbete blefve mer uttröttade, än nödigt vore. För att tillfredsställa det krafvet uppställdes regeln, att mer och mindre ansträngande lärotimmar skola omväxla med hvarandra, samt att arbetet, som förlägges till dagens förra del, bör vara mer ansträngande än det, som skall utföras under dess senare del. Allmänt gillade man dessa grundsatser, och mångenstädes sökte man ock, ehuru med mer eller mindre framgång, tillfredsställa dessa kraf vid uppgörande af lässchema för de särskilda skolorna; men granskar man åtskilliga läsordningar, skall man dock snart å andra sidan finna, att många olika förhållanden hafva vållat, att man af en eller annan anledning mångenstädes afvikit från ifrågavarande grundsatser och tillämpat andra vid lästimmarnas förläggande.

Härmed må nu vara huru som helst, visst är, att man vid uppgörande af läsordningar i allmänhet tar mer hänsyn till yttre förhållanden och egna hugskott, än man borde. Man besinnar ej tillräckligt, hvilken betydelse för arbetets resultat en förståndigt uppställd läsordning har.

Först i våra dagar har uppmärksamheten blifvit fäst därpå, att man genom anordnandet af lästimmarna kan i beaktansvärd grad bidraga till att lärjungarne i minnet behålla hvad som meddelas dem vid undervisningen. Därför bör man, när man skrider till uppgörande af en läsordning, framställa den frågan: »Huru böra lärotimmarna anordnas för att kraftigast bidraga till att lärjungarne i minnet bibehålla det behandlade lärostoffet?» Vi vilja i det följande besvara den frågan och därvid åberopa oss på den utredning, som doktor Robert Tschudi i Basel gjort i det fall, hvarom här är fråga.

Först vilja vi då erinra därom, att man vid undervisningen afser icke endast att lära eleverna uppfatta det, som meddelas dem, och att uppväcka deras intresse för det, utan äfven att bibringa dem ett positivt vetande, en bestämd kunskap. Den kunskap, de äga, är nämligen bryggan till vidare insikter. De vid undervisningen vunna resultaten måste därför inpräglas, och, för att detta måtte kunna ske, måste repetitioner företagas. Den åsikten, som för närvarande vill göra sig bred, att man icke bör repetera utan endast läsa nytt och nytt, på det barnens intresse måtte hållas vaket, är enligt vårt förmenande grundfalsk. Vill man icke fostra barnen till ytliga människor, måste man vid undervisningen sörja för att man kan bygga det nya, som skall meddelas, på klart uppfattade, i minnet kvarlefvande kunskaper; och kan man icke genomgå ett förut behandladt ämne så, att barnet därvid deltager i undervisningen med intresse, äger man ej undervisningens konst. En dugande, kunnig lärare kan behandla ett förut genomgånget ämne på sådant sätt, att det blir lika tilldragande för eleverna, som om det vore något för dem nytt. Han kan ju vid det förnyade genomgåendet utgå från andra synpunkter, än då han första gången behandlade det, och hvilka nya sidor kan han ej afvinna det. Men nog härom. Repetitioner måste emellertid företagas, om man vill, att barnen skola i minnet behålla hvad som meddelas dem. Repetitionerna kunna äga rum redan följande dag eller först två, tre eller flera dagar efter sedan ämnet första gången behandlades. När blir då repetitionen mest fruktbringande?

Frågan kan besvaras endast genom noggranna iakttagelser. För att kunna göra sådana har professor Ebbinghaus i Breslau anställt pedagogiska experiment, för hvilka han redogör i sitt epokgörande arbete: »Om minnet».

Den lärde professorn har visat — och hans resultat hafva sedan blifvit af många pröfvade och bekräftade —, att förglömmandet af det, som inlärts, icke äger rum proportionaliter i förhållande till tiden, som förflutit, sedan inlärandet skedde, utan att ganska mycket af det, som inlärts, går förloradt under första dagen, att betydligt mindre faller ur minnet under närmast följande dag och att från dagen därefter jämförelsevis litet förglömmes. För att åskådliggöra detta har följande sammanställning gjorts:

När fråga är om sådant, som ordagrant inlärts, glömmes:

efter . . .	1 dag	2 dagar	3 dagar	7 dagar
i procent .	46 %	69 %	75 %	79 %

Af sådant åter, som blifvit inlärdt endast beträffande det hufvudsakliga innehållet, glömmes:

efter . . .	1 dag	2 dagar	3 dagar	6 dagar
i procent .	12 %	28 %	28 %	38 %

Klart är ju, att en repetition måste hafva desto större värde, ju mer af det förut inlärda är kvar i minnet. Sålunda ju mindre af det förut genomgångna är glömdt, dess större behållning ger repetitionen.

Detta påstående bekräftas genom rön. Företages repetitionen redan följande dag, kvarblifver i minnet efter sju dagar omkring tjugo procent mer, än om repetitionen ägde rum på andra eller tredje dagen, sedan ämnet först behandlades. Däraf följer, att om ett ämne förekommer på läsordningen två gånger i veckan, bör det förläggas så, att undervisningen däri förekommer på två dagar, af hvilka den ena följer omedelbart efter den andra. På läsordningen skall alltså, om t. ex. till undervisningen i geografi anslås två timmar i veckan, detta ämne förekomma på måndag, tisdag (måndag) eller tisdag, onsdag (tisdag) men icke på måndag, onsdag eller torsdag (måndag) eller tisdag, fredag eller lördag (tisdag).

Det skulle ej förvåna mig, om någon till en början vore benägen att tvifla på riktigheten af föregående påståenden. Den invändningen synes nämligen ligga nära till hands, att på tisdagen ej blott repeteras det, som blifvit lärdt på måndagen, utan då (på tisdagen) genomgås därjämte ock något nytt. Detta nya kommer sålunda ej att repeteras förrän efter sex dagar. Anordnas läsordningen symmetriskt, kommer repetitionen att äga rum efter tre à fyra dagar. Men på sex dagar glömmes mer än på fyra dagar. Skulle sålunda det vara förenadt med fördel att repetera på närmast följande dag, så upphäfves den fördelen genom skadan, som blir följden af att den därpå följande repetitionen kan äga rum först efter sex dagar. Sålunda synes det ju, som om den symmetriska läsordningen vore den förmånligaste.

Men en blick på ofvanstående framställning visar oss, att procenten af det, som glömmes från andra dagen, är jämförelsevis ringa. Vi kunna sålunda säga, att vi hafva »ett största förgätande» — den procent af det inlärda, som glömmes under en dag — och »ett minsta förgätande» — den procent af det inlärda, som glömmes efter två, tre eller flera dagar.

Lektionstimmarna kunna nu så anordnas, att följande mellantider uppstå mellan dem:

a) 1+6 dagar
b) 2+5 »
c) 3+4 »
d) 4+3 »
e) 5+2 »
f) 6+1 »

Ordnas nu lektionstimmarna på två efter hvarandra följande dagar enligt a och f, så få vi summan af det, som under veckan glömmes, genom att lägga tillsamman det största och det minsta förgätandet; förläggas däremot undervisningstimmarna enligt b, c, d eller e, erhålles summan af det under veckan glömda genom att sammanlägga det största förgätandet och det största förgätandet.

Häraf framgår fördelen af att ordna lärotimmarna i ett ämne, hvari undervisning skall förekomma två gånger i veckan, så, att de förläggas till två på hvarandra omedelbart följande dagar.

2. Om orsakerna till halftidsläsning.

Vi hafva många gånger sökt utreda, hvarför s. k. halftidsläsning kommit till stånd, och hvarför den så benäget omfattats af många och vunnit så stor utbredning. Därvid hafva vi ingalunda förtegat eller förminskat den skuld, som de särskilda skolmyndigheterna hafva härutinnan; men vi hafva ock visat, att folkskolelärarne själfva i väsentlig mån bidragit till halftidsläsningens utbredning och bibehållande. I detta påstående hafva vi blifvit motsagda af folkskolelärarnes organer, som sökt så mycket som möjligt vältra skulden från lärarne. Att vi emellertid haft rätt bestyrkes äfven af de senast utkomna inspektörsberättelserna, hvilka, såsom utgifna under ämbetsmannaansvar, måste hafva vitsord.

En inspektör, som anställer jämförelse mellan skolan litt. E och skolan litt. C, säger, att en framstående lärare yttrat vid tal om den lämpligaste skolformen för landsbygden: »Det är lärarne i staden, som vilja, att vi landslärare skola hafva litt. E.» En annan inspektör skrifver: »Jag har under de senare åren knappast inspekterat någon folkskola på landet med hvarannandagsundervisning för barnen utan att med läraren hafva öfverlagt om möjligheten att i hans distrikt få s. k. heltidsläsning införd. Men knappt någon lärare har trott på denna möjlighet, icke ens de lärare, som vid skolmöten varmt talat för den vanliga resolutionen om heltidsundervisning i folkskolorna utefter hela linjen. 'Ärendet har blifvit så beredt, innan det utsändts till öfverläggning på kretsmötena', har varit den vanliga förklaringen på denna motsägelse. En stor del folkskolor af formen litt. C skulle med afseende på sitt barnantal och utrymme i skolsalen mycket väl kunna förvandlas till litt. E; men sådant skulle helt visst möta motstånd ej blott från föräldrarnes sida utan äfven från lärarne själfva. Föräldrarne finge därigenom helt och hållet umbära barnens hjälp i hemmet och lärarne ett större antal barn och fyra klasser att samtidigt undervisa. För en sådan tjänstgöring äro de högst obenägna, ehuru de vid sina möten understödt den vanliga resolutionen om heltidsundervisning. Sådan undervisning önska de

genomförd blott icke i det distrikt, där de själfva äro anställda.»

En annan inspektör skrifver: »Det har rentaf utbildat sig till en folktro, att halftidsläsning är det normala och eftersträfvansvärd. Skolrådsordförande, skolrådsledamöter, ja, till och med flera skollärare hafva understödt denna åsikt.»

Af det anförda torde framgå, att lärarne själfva bära en dryg del af ansvaret för att halftidsläsningen blifvit så allmänt spridd, och för att den sitter så fast, där den en gång vunnit inträde. Och hvarför äro lärarne så benägna för skolformen litt. C? Därför att de vilja, att deras arbete skall vara så bekvämt, så litet ansträngande och kräfvande så litet omtanke som möjligt. De önska, att fritiden från skolan skall så litet som möjligt upptagas af arbete för skolan, och att arbetet i skolan skall vara så ordnadt, att det kräfver så litet kraftansträngning som möjligt och så ringa omtanke som möjligt. Lägg härtill fördomen mot tysta öfningarna, och du skall förstå, hvarför så många lärare äro i botten vänner till den s. k. C-skolan! Och vänskapen till denna blir hos många än större därigenom, att den underblåses af en och annan inspektör, som ej satt sig in uti, hvilken stor nytta tysta öfningar kunna hafva, och som ej ansett mödan värdt att lära sig inse, att de kunna ordnas och skötas så, att de kunna väsentligen bidraga till lärjungarnes utveckling.

Man klagar i Frankrike öfver att folkskolorna, på hvilka man, sedan republiken infördes, offrat så stora summor, ej gifva så gynnsamma resultat, som man haft skäl att vänta, och anledningen härtill är, bland annat, säger man, att lärarne sysselsätta sig så mycket med politiska och sociala frågor, att de försumma sin egentliga gärning. Månne man icke kan med rätt säga, att många af våra lärare ej skänka det dagliga arbetet i skolan det intresse, den kraft och den omtanke, som de borde? Mycket annat drager tyvärr till sig deras varmaste intresse och upptager deras tid så mycket, att skolan ej kan blifva tillfredsställande skött. Därför klagar också en inspektör öfver att lärarne ej tillräckligt bereda sig för sina lektioner; en annan inspektör skrifver: »Många lärare försumma den nödiga beredelsen till lektio-

nen, utan hvilken lärarens fortbildning, utveckling af undervisningsförmåga och intresse för kallet samt barnens behållning af lektionerna blifva ringa.» En annan yttrar, att i hans distrikt lärarpersonalens nit och intresse för sitt kall förtjäna i regeln det högsta loford; men att ett och annat undantag förekommer; att dessa undantag äro mest att söka bland äldre lärare, hvilkas intresse dragits till kommunala uppdrag eller affärsverksamhet. En annan anser, att för den alltför knappt tilltagna lönen läraren tvingas att för sitt och familjens nödtorftiga uppehälle skaffa sig biinkomster genom sysselsättningar, som taga hans tid och intresse i anspråk på skolarbetets bekostnad. En inspektör yttrar: »Äfven det förhållandet, som blir alltmer vanligt, att lärare ägna sig åt kommunala och politiska angelägenheter, synes icke hafva varit till gagn för deras egentliga verksamhet.» Ur en annan inspektörs berättelse anföra vi: »Endast undantagsvis har jag kunnat finna en viss intresselöshet och trögbet från lärarnes sida i fråga om skolan och undervisningens bedrifvande, och har då närmaste orsaken härtill varit den, att läraren åtagit sig åtskilliga bisysslor, hvilka beröfvat skolan en del af de krafter, som odelade bort ägnas densamma, och dragit hågen bort från det egentliga skolarbetet.» »En och annan af lärarne torde något mera, än som för ett effektivt skolarbete egentligen är fördelaktigt, upptagas af andra intressen», läsa vi i en af inspektörsberättelserna, och ur en annan anföra vi följande tänkvärda ord: »Där förberedelse af lektionen förekommer, bär också undervisningen prägeln af mera samlad kraft och gifver fastare resultat. Det vore att önska, att denna sak vore allmänt beaktad.»

Vi må här sluta med citaten. Af dem torde med all tydlighet framgå, att många, alltför många lärare ej ägna skolan den tid, det intresse och den kraft, som önskligt vore. När man kan säga om flera af våra lärare än hittills, att de hafva sitt hufvudintresse i skolan och att de ägna den hufvudparten af tid, kraft och omtanke, då skall ock skolan litt. C få svagare fotfäste hos dem och genom dem hos folket.

3. Några märkliga tilldragelser inom folkskolans område.

I november 1905 utkom en kunglig förordning, som gaf folkskolelärarne representationsrätt i skolrådet. Länge hafva lärarne längtat efter och arbetat för att få till stånd en lag, som förändrar skolrådets sammansättning så, att i det minst en lärare skall hafva säte och stämma. Men, då vederbörande befarade, att riksdagen ej skulle bifalla en kunglig proposition härom, företog sig den s. k. liberala regeringen, som satt vid styret i slutet af senast förlidna år, att utfärda ofvannämnda kungliga förordning. Vi vilja nu ej anställa undersökning om regeringens befogenhet att utfärda den. Intresserade för att vinna klarhet därom hänvisa vi till 1906 års riksdagsprotokoll. Af detta kan ock inhämtas, att förordningen mottogs med mycket blandade känslor både af konservativa och liberala. Man fann den alldeles obehöflig och fruktade, att den mångenstädes skulle gifva anledning till förargelse. Därtill kom, att den i formellt hänseende var mycket otillfredsställande. Förordningens hufvudsyfte var, menade mången, ej att främja skolans bästa utan att tillförsäkra folkskoleläraren förökad makt och inflytande. Härmed må nu vara huru som helst, visst är, att den lärare, som får uppdraget att representera lärarne i skolrådet, måste uppträda med mycken försiktighet, försynthet och klokhet, om han ej skall skada skolan i stället för att gagna. Det är ju i allmänhet vanskligt att förutsäga, hvilka följder en åtgärd i framtiden skall få, men nog peka för närvarande alla tecken däråt, att den förordning, hvarom nu är fråga, skall i många skoldistrikt blifva alldeles betydelselös, i åtskilliga andra skall den åstadkomma förargelse, i några skall den möjligen göra något gagn, nästan i alla skall den medföra besvärligheter och olägenheter. Bäst hade efter all sannolikhet varit, att förordningen aldrig kommit ut.

Vid 1906 års riksdag hugnades lärarne med en välbehöflig förbättring af sina löner. Ehuru vi anse, att lärarne voro i verkligt behof af att få förbättrade löneförmåner, synes det oss dock, som om hvarken skola eller lärare hade skäl att glädja sig öfver den år 1906 åstadkomna löneregleringen.

Den är nämligen, enligt vårt förmenande, icke tillfredställande. Lönerna — i synnerhet lärarnes — äro, äfven sådana de bestämdes år 1906, alldeles för små, för att man — som annars önskligt vore — skall kunna utfärda förbud för lärare att ägna sig åt inkomstgifvande bisysselsättningar med mindre än att vederbörande myndigheter därtill gifva sitt bifall. Äfven med de höjda lönerna nödgas nämligen mången lärare med stor familj att skaffa sig biinkomster för att kunna förvärfva sig och de sina, hvad till lifvets nödtorft hör. Med de sig ständigt stegrande lefnadsomkostnaderna och anspråken kommer det nog icke att dröja länge, förrän lärarne åter börja att klaga öfver för små löner och agitera för löneförhöjning. Men då torde en dylik agitation komma att mötas af en viss ovilja hos många. Man skall säga: »lärarne äro då aldrig nöjda; de hafva ju nyss fått förbättring af sina löner.» Och så torde det komma att åtgå lång tid, innan man kan upparbeta allmänna opinionen till insikt om att en ny reglering af folkskolelärarnes löner är af behofvet påkallad — 1906 års lönereglering har sannolikt med sig, att den kommer att för lång tid förhindra antagandet af en reglering af lärarnes löner, som är så beskaffad, att den kan för en ej alltför kort tidsperiod tillfredsställa måttliga anspråk.

Vid 1906 års lönereglering begick man vidare det misstaget, att den ej fotades på den hittills följda grundsatsen, att den i lag föreskrifna lärarlönen skall vara lika för lärare och lärarinna. Vi vilja ej här uppräkna de skäl, som tala för att lika arbete, vare sig att det förrättas af man eller kvinna, är värdt lika lön. Hade man handlat klokt och rättvist, skulle man, om man beslutat sig för att gifva lärarinnan lägre lön, ersatt henne därigenom, att hon fått rätt till pension vid tidigare år. En sådan åtgärd skulle måhända ländt skolan till fromma. I alla händelser borde man ej hafva föreslagit ett lägre lönebelopp för lärarinna förr, än hon erhållit fullt tillfredsställande löneförmåner. Hade hennes lön i högsta lönegrad fastställts till 1,500 kronor, torde den kunna hafva ansetts tillräcklig för en ej alltför kort framtid. Det är, enligt vårt förmenande, det andra felet, som vidlåder 1906 års lönereglering, att den ej sett lärarinnan tillbörligt till godo, och att, om lärarinna ej orkar till-

börligt sköta sin tjänst så länge som läraren, man ej sökt främja skolans bästa genom att berättiga lärarinnan till pension vid tidigare år.

Man må ej säga, att 1906 års lönereglering visserligen icke är idealisk, men att den var den bästa, som kunde genomdrifvas; ty man vet ej, hvad som hade kunnat genomföras. Dessutom hade regeringen bort framlägga för riksdagen förslag till en sådan lönereglering, som den ansåg under nuvarande förhållanden fullt tillfredsställande. Hade riksdagen ej velat gå in därpå, hade den fått vidtaga de ändringar däri, som den ansåg lämpliga. Om följden däraf blifvit en lönereglering lika otillfredsställande som den nu på Kungl. Maj:ts förslag af riksdagen bifallna, hade skulden varit riksdagens, och Kungl. Maj:t hade haft lättare att snart komma tillbaka till riksdagen med förslag om ytterligare löneförbättring åt folkskolans lärare.

Det är det märkvärdiga med 1906 års lönereglering, att den tillfredsställer ingen part. Kungl. Maj:t är ej nöjd; regeringen har ju erkänt, att löneregleringen ej är sådan, den borde vara; första kammaren är missnöjd, ty den fick medgifva, att en del af ålderstilläggen skola utgå af statsmedel; andra kammaren är ej belåten, ty den kunde ej genomdrifva, att hela ålderstilläggen skulle utgöras af statsmedel; lärarne äro missbelåtna, ty de anse med all rätt, att deras löner bestämdes till alltför låga belopp; lärarinnorna klaga öfver att de vid löneregleringen blifvit för mycket tillbakasatta.

Genom den kungliga förordningen den 7 april 1906 hafva vi erhållit en ny norm för rättstafningen. Vi hafva flera gånger framställt behofvet af en enklare, rationellare rättstafning och borde ju därför vara tacksamma för ofvannämnda förordning, och dock känna vi oss ej rätt nöjda därmed. Det synes oss, som om man kunnat gå något hänsynsfullare till väga. Saken var ju ändå ej så viktig, att man ej kunnat utan fara uppskjuta genomförandet af de gifna bestämmelserna ett eller annat år. Hade man föreskrifvit, att de nya bestämmelserna för rättstafningen skola tillämpas i småskolorna t. ex. från och med år 1908, hade man beredt tillfälle för förläggare att realisera åtminstone någon del af sitt inneliggande lager. Nu måste de makulera stora förråd. Tusen-

tals kronor hafva härigenom gått förlorade. Detta var ju onödigt våldsamt. — Den frågan kan ju ock med skäl framställas, om det ej hade varit klokare att, när nu ett steg framåt skulle tagas — göra det något längre. — Genom det nu tagna steget har man ej vunnit så mycket, som man föreställer sig. Åtskilliga svårigheter hafva uppkommit genom de nya bestämmelserna. Så blir det ej synnerligen lätt att lära folkskolans barn att säkert skilja mellan böjda och härledda ord; men detta blir nödvändigt, om de skola förstå, t. ex. hvarför f-ljudet i halvt tecknas med *v*, men i hälft med *f*.

En kommitté har nu blifvit tillsatt för omorganisering af seminarierna. Af dess sammansättning kan man ej draga några slutsatser om den riktning, hvari omorganiseringen kommer att gå. Det enda man kan vara viss om är att ordföranden kommer att arbeta för att seminarierna anordnas enligt det recept, som styrelsen för Sveriges allmänna folkskolelärareförening har framlagt i sin petition till Kungl. Maj:t. Skulle detta recept blifva följdt, då skulle man med fullt skäl kunna säga, att seminarierna fått en anordning, som blir till fromma för dem, som genomgå dem, men icke för folkskolan. Hon komme nog att betänkligt sitta emellan. Det är dock så, att lärarnes personliga intressen icke sammanfalla med skolans i alla stycken. Och det torde ej vara för mycket begärdt, att de, som nu fått och åtagit sig uppdraget att framkomma med förslag till seminariernas ombildning, vid utarbetandet af detta förslag i första hand se på folkskolans bästa. Folkskolan är ju ej till för folkskollärarnes skull utan folkskollärarne för folkskolans.

En på evangelisk-lutersk grund byggd fosterländsk bildning har man hittills velat gifva våra folkskollärare, på det de i sin ordning måtte kunna bibringa de många, som besöka folkskolan, en dylik bildning. Hurudan bildning komma de nya seminarierna att meddela? frågar mången med oro. Skall undervisningsplanen i kristendom gå i samma spår, som den undervisningsplan i detta ämne, som den 2 mars detta år blifvit fastställd för realskolan? I sådant fall vore det bättre, att undervisningen i kristendom toges bort ur folkskolan och att föräldrarne finge sörja för att barnen erhölle en under-

visning däri, som motsvarade deras önskningar. Att skäl finnes för fruktan, att bemödanden komma att göras att vid seminarierna få en dylik undervisningsplan införd, är tydligt af det gillande af undervisningsplanen i kristendom för realskolan, som läses i »Föreningen — Tidskrift för Sveriges allmänna folkskollärareförening». Där heter det nämligen: »Genom den af Kungl. Maj:t den 2 mars i år fastställda undervisningsplanen i kristendom för realskolan har ett synnerligt viktigt framsteg gjorts beträffande undervisningen i detta viktiga ämne. Denna plan fastställer nämligen, att kristendomsundervisningen skall såväl i fråga om urvalet af innehåll som till formen anpassas efter lärjungarnes ålder och däraf beroende religiöst-sedligt behof. I kursfördelning och tillhörande anvisningar fastställes, huru dessa synpunkter skola göras gällande i olika klasser och olika delar af ämnet. Bibelns sedligt religiösa innehåll ställes i förgrunden. Läxläsningen begränsas starkt; likåså utanläsningen. Uppenbart är, att folkskolan är i ännu större behof af en liknande reform.» Denna undervisningsplan, som uppväckt så djupa bekymmer hos alla verkliga vänner till den svenska evangeliskt-luterska kyrkan, vilja sålunda folkskolans lärare förorda äfven för seminarier och folkskolor. Är det väl möjligt? Inse de då icke, att denna undervisningsplan »hotar kristendomsundervisningen i dess djupaste grund och bereder väg för ungdomens fostran till oförställd rationalism»?

Skall den prägel af fosterländskhet och humanism, som man velat gifva undervisningen vid seminarierna, få vika för den kosmopolitiska och naturalistiska anda, som på senare tider ger sig uttryck inom allt större områden, och som hotar att undergräfva vårt folks bestånd?

Ett maktpåliggande värf hafva ledamöterna i seminariekommittéen fått lagdt på sina skuldror. Må de gå till arbetet med djup känsla af sitt ansvar!

4. Den rådande lärarbristen.

I tidningarna hafva vi efter slutet af årets riksdag fått läsa åtskilligt om bristen på folkskolelärare. En riksdagsman från Småland, herr J. A. Sjö, förmäler, att han vid riksdagen

begärt att få framställa till dåvarande statsrådet Berg följande fråga: »Hvilka åtgärder statsrådet ämnade vidtaga för att afhjälpa den rådande lärarbristen?» Herr Sjö upplyser vidare om att riksdagen bifallit hans begäran, men att han ej fått något svar, emedan statsrådet begärt entledigande från sitt ämbete, innan svaret hann att afgifvas. Vid talet om lärarbristen säger herr Sjö bland annat, att en seminarierektor för honom berättat, att en chef för folkskolebyrån uppmanat rektorn att ej i de särskilda seminarieklasserna intaga för många elever. Med anledning häraf ber jag få meddela herr Sjö, att jag, under den tid, som jag stod i spetsen för folkskolebyrån, uppmanade icke en utan flera seminarierektorer att se till, att de särskilda seminarieklasserna ej blefvo besatta med för många lärjungar. Jag ansåg nämligen som min skyldighet att vaka öfver att föreskriften i gällande seminariestadga, att i hvarje klass icke större antal elever böra mottagas, än behörig hänsyn till lärjungarnes hälsa och ordentliga undervisning medgifver, efterlefdes; och jag gjorde vederbörande rektorer så mycket hellre uppmärksamma på denna föreskrift, som jag var öfvertygad om att man ej gjorde skolan något gagn genom att från bildningsanstalterna till hennes tjänst utsända lärare, som i dem lagt grund till ohälsa eller i dem fått en bristfällig utbildning. Våra seminarier äro från början afsedda för omkring 96 à 100 elever, och genom en lång erfarenhet har jag blifvit förvissad om att man ej med den anordning, seminarierna nu hafva, kan behörigen sköta större klasser, än som vid deras första anordnande beräknats. Men på samma gång som uppmaningar ställdes till seminarierektorer att ej intaga vid seminarierna flera elever, än som kunde behörigen skötas, framlades för riksdagen förslag om erhållande af nödiga medel för att vid seminarierna anordna parallellklasser, så att därigenom erforderligt antal lärare kunde vid läroanstalterna utbildas. Riksdagen beviljade då äskade medel för anordnande af parallellklasser vid seminarierna i Kalmar och Göteborg men förklarade, att riksdagen hellre ville anslå medel till nya seminarier än till anordnande af flera parallellklasser. På grund däraf framlade Kungl. Maj:t till riksdagen proposition om anordnandet först af ett kvinnligt seminarium i Lands-

krona och sedan af ett manligt i Strängnäs. — Hvarför sedan ej något blifvit åtgjordt för utbildandet af erforderligt antal lärare, därom kan jag ej upplysa.

Carl K—n.

17.

Om arbetsglädje.

(Föredrag vid lärarmötet i Malmö den 4 juli 1906.)

En gång åhörde jag ett samtal, som fördes med barn rörande syndafallet. Den, som ledde samtalet, ville bland annat genom en liten berättelse belysa, hur lätt hvar och en kan falla för en frestelse.

På en stor landtgård, som ägdes af en rik grefve, voro många arbetare sysselsatta. En dag, då de arbetade som vanligt, sade en af de yngre bland dem till de öfriga: »Ack att våra första föräldrar inte fallit i synd, så att vi kunnat slippa att dag efter dag släpa med tungt arbete.» Husbonden befann sig händelsevis i närheten och hörde yttrandet, och han beslöt att sätta den ifrågavarande arbetaren på ett prof. Han lät honom upphöra med arbetet, gaf honom fina kläder, lät honom bo i ett af grefvens rum och äta vid hans bord. All denna härlighet skulle fortfara, så länge mannen kunde låta bli att lyfta på locket till en skål, som grefven ställt i rummet. Till en början var det inte svårt att låta skålen vara, men då han blifvit van vid sina nya lefnadsförhållanden, inställde sig småningom en stark lust att se, hvad som månde finnas i skålen, och till slut förledde honom nyfikenheten till att helt försiktigt lyfta litet på locket. Strax sprang där ut en liten råtta. Mannens försök att fånga den ledde icke till annat resultat än att ett buller uppstod, och detta föranledde grefven att infinna sig. Nu blef det med ens slut med det härliga lifvet. Mannen blef utdrifven ur sitt paradis, fick återta sina arbetskläder och återgå till sitt

arbete. Han hade nu själf fallit i frestelse och hade ingen annan än sig själf att skylla för sin olycka.

Jag tror, att denna gamla historia var i mer än ett afseende olämplig för det ändamål, den då skulle tjäna. Men särskildt gjorde det mig ondt, att arbetet framställdes som ett syndastraff, en olycka. Men ger man litet akt på lifvet, skall man finna, att en liknande uppfattning icke är så alldeles sällsynt. För många har arbetet blifvit en tung börda, som bäres med suckan och sorg.

Och hvad särskildt skolarbetet beträffar, så var detta under gångna tider för de små mången gång ännu bittrare än arbetet ute i lifvet för de stora. Renässansmannen Rudolf Agricola säger om 1400-talets skola, att hon var något dystert, besvärligt, obehagligt, tråkigt och motbjudande till att skåda och beträda, att hon med sina gisselscener, sina tårar och sin jämmer var förvillande lik ett fängelse. Långt efter hans tid hvilade ännu denna medeltidens dysterhet öfver skolarbetet.

I våra dagar söker man i humanitetens namn göra arbetet drägligare på alla områden. Man vill, att det må kunna förrättas med glädje och kännas som en välsignelse. Man vill inte ha blott arbetssläp och arbetsbörda med ängslan och kvidan, utan man vill ha arbetsglädje, hurtighet och lifsmod med. Det är så som frågan om arbetsglädje kan bli en fråga för lifvet både inom och utom skolan.

Tänker man sig närmare in i detta spörsmål, skall man finna, att det icke blott är berättigadt att sammanföra dessa båda: arbete och glädje, utan äfven att det är nödvändigt.

Människan sträfvar efter lycka. Man torde icke kunna uppvisa en enda människa, om hvilken detta icke gäller. Denna sträfvan utgör en väsentlig sida af lifsföreteelserna hos människan. Den är icke blott fullt naturlig och berättigad; den är i viss mån en nödvändig faktor för lifvet.

Det är därför icke blott vår rätt att söka sann lycka och sund glädje, det är ock vår plikt att göra det. Ty ta vi bort glädjen ur lifvet för oss själfva eller andra, framför allt glädjen i arbetet, så ta vi därmed bort mycket af energien och farten i verksamheten; mindre af det goda blir uträttadt, och det onda får mer rum att växa.

Då vi tala om arbetsglädje, röra vi oss på känslolifvets område. Våra känslor fatta vi ju såsom inre tillstånd antingen af lust eller olust eller med andra ord behag eller obehag. Glädje är en art af sådana lustkänslor.

Nu är det en allmän regel i fråga om lifsförrättningarna, att naturlig verksamhet framkallar lustkänslor, och att en stegring af verksamheten intill en viss grad stegrar lusten, samt att å andra sidan den stegrande lusten frigör mer energi till verksamhetens förhöjande. Det lilla barnet erfar en stark lust vid att få fritt röra sina späda lemmar. Hos en skara lekande människor framkallas en oförställd fröjd af den kroppsliga eller andliga verksamhet, hvari leken består, och lusten kan egga de lekande till stor kraftutveckling, utan att denna kännes särdeles ansträngande.

Om nu dylika lustkänslor inställa sig vid det slags verksamhet vi kalla arbete, så tala vi om arbetsglädje. Är arbetet för individen i fråga fullt naturligt och lämpligt såväl med afseende på art som mängd och förrättas det under gynnsamma omständigheter, så har det likaväl som leken förmåga att väcka lust, och ett viktigt problem i fråga om arbetets anordnande måste blifva detta: hur skall lust vid arbetet kunna väckas?

Från en synpunkt sedt har arbetet till och med större förmåga än leken att väcka glädje, särskildt den ihållande och till fortsatt verksamhet sporrande glädjen.

Jag tänker därvid på ett visst element i det totaltillstånd af lust, som är förenadt med verksamheten, intresset. Enhvar vet, att det går lättare att utföra en sak, för hvilken vi hysa intresse, än en, för hvilken vi icke intressera oss.

Låt oss ett ögonblick litet närmare skärskåda hvad som försiggår inom oss, då vi säga, att vi ha intresse för något.

En trädgårdsmästare får underrättelse om ett nytt sätt att odla vissa trädgårdsalster. Medvetet eller omedvetet inträder inom hans föreställningslif en värdering af det han fick kunskap om. Finner han den nya metoden värdefull, uppstår hos honom en lustkänsla vid föreställningen om att han kan få närmare kännedom om detta värdefulla. Med denna lust vid tanken därpå förenas en lust till saken i fråga, ett begär att tillämpa metoden. Vi säga, att han intresserar sig därför.

Detta intresse föranleder honom att pröfva den nya metoden, och med lust fullföljer han sitt arbete. Han är, som man säger, intresserad af att se utgången. Detta gör, att arbetet går med fart och utan knot eller suckan, alldeles som en gosse deltar i en lek, full af intresse att se dess utgång. Men vid nyssnämnda arbete kommer äfven ett annat intresse till. Föreställningen om den nytta, arbetet skall föra med sig, uppväcker äfven känslor af lust, hvilka i sin mån bidra att sporra kraften och gifva friskt mod. Detta intresse har endast vid vissa lekar sin motsvarighet, nämligen vid täflingar, uti det intresse, som är fäst vid priset, som skall vinnas.

Vid arbetet, där detta är som det bör, kan alltid ett sådant intresse vara fästadt. Och det var därför jag nyss sade, att från en viss synpunkt sedt kan arbetet bereda mer glädje än leken. De lustkänslor, som sålunda äro hufvudelementet i intresset, bilda själfva en viktig del af hvad vi nyss kallat arbetsglädje men också blott en del. Jämte dessa känslor inställa sig under arbetets lopp andra, såsom den mera oreflekterade lust, som vi erfara vid de kroppsliga rörelser verksamheten kräfver eller vid en tankeverksamhet, som fortgår utan hinder och leder till resultat.

Arbete och glädje kunna utan tvifvel förenas. Det är också af stor vikt, att så sker.

Känslorna ha en stor betydelse för människans själslif i öfrigt. Olustkänslorna verka hämmande, fördröjande, nedtyngande på detta; lustkänslorna åter verka påskyndande, uppfriskande och höjande. Allt andligt arbete utföra vi därför raskare och kraftigare under glädjekänslor än under tryckande och ängslande sorgkänslor.

Till alla våra kroppsrörelser, d. v. s. muskelrörelser, kommer impulsen från själslifvet, alla muskler innerveras genom psykisk kraft. Det, som nedsätter vår psykiska kraft, verkar därför också hämmande på vår kroppsverksamhet, och å andra sidan åstadkommer ett hurtigt mod raskare och kraftigare fart i kroppens rörelser. Således ökas kvantum af allt slags människoarbete i världen genom arbetsglädjen. Denna är en energikälla af framstående art och således en mäktig faktor i kulturarbetet.

Genom det intresse, hvilket, såsom nyss nämndes, ingår som en del i den sanna arbetsglädjen, ökas omsorgen och noggrannheten vid arbetets utförande, och således höjes dettas kvalitet.

Ändtligen ger glädjen spänstighet och uthållighet i arbetet. Personens hälsa och krafter bevaras genom den sunda glädjen. Många exempel ur lifvet visa, hur ett ihärdigt men med friskt mod och intresse förrättadt arbete varit för sina utöfvare en verklig hälsokälla. Deras krafter ha därigenom hållits uppe långt in i ålderdomen, under det att andra, som tidigare slutat upp med arbetet för att riktigt hvila ut, snart dukat under för krämpor och svaghet. Sorgen tär på hälsan, nedsätter kraften och förkortar lifvet. Men glädjen verkar på motsatt sätt. Detta har sin helt naturliga förklaring. Som nyss nämndes, höjas och påskyndas lifsprocesserna genom lustkänslornas inflytande. Aptiten ökas, matsmältningen försiggår kraftigare och fullständigare, andningen likaså. Kroppen tillgodogör sig bättre den näring och de hälsomedel, som stå den till buds, ämnesomsättningen sker raskare, blodet pulserar lifligare, trötthetsämnena aflägsnas lättare, och nya krafter tillföras kroppen i rikare mått.

Men saken har äfven sin moraliska sida.

En människa, som med lust och tillfredsställelse sköter sitt lofliga arbete, har därigenom större förutsättning att vara till nytta och välsignelse för sin närmaste omgifning och för samhället än den, som är olycklig och missnöjd i arbetet och därför endast med ovilja förrättar det. Den förra bidrar mera ej blott till välståndets utan äfven till den allmänna moralens höjande än den senare.

Men äfven för den enskildes moraliska tillväxt är ett visst mått af lefnadslycka, framför allt den lycka som ligger i ett med lust förrättadt arbete, nödvändig.

Jag går därefter att framhålla några villkor för arbetsglädjen och vill därvid hålla mig hufvudsakligen till arbetet i skolan, ehnruväl mycket af det, som kommer att sägas, kan gälla äfven om annat slags arbete.

Hvarje lärare, som ger akt på sina lärjungar, samlar naturligtvis så småningom erfarenhet om det, som bereder dem trefnad i arbetet. Men saken kan ock göras till föremål för

särskilda undersökningar. Här tänkte jag meddela några bidrag, som vunnits genom sådana undersökningar.

Under studier i geografiundervisningens metodik, som jag för någon tid sedan bedref, måste bland annat äfven frågorna om stoffurvalet och det lämpligaste undervisningssättet besvaras. Därvid befanns en undersökning af lärjungarnes intresse vara behöflig. Mycket af det material, som jag i samband därmed hopbragte, syntes mig vara af värde för kännedomen af lärjungarnes intresse och lust för äfven andra sidor af skolarbetet.

Det gaf mig också anledning att senare utsträcka undersökningarna och nu rikta dem mera direkt på utrönandet af hvilka faktorer, som framför allt bidraga att bland lärjungarne framkalla sann glädje vid arbetet i skolan.

Mina egna undersökningar omfatta omkring 600 lärjungar af båda könen och af olika åldrar från 8 till öfver 20 år. De ha verkställts i flera olika slag af skolor i skilda delar af vårt land. Dessutom har jag användt material, som samlats genom mycket omfattande undersökningar i England och Amerika.

Några olika metoder ha användts vid undersökningarna. Att redogöra för detaljerna därvid skulle kräfva mer tid, än som för detta föredrag vore lämpligt. Därför vill jag för närvarande inskränka mig till att ange, i hvilken riktning resultaten gå.

Innehållet i undervisningen är gifvetvis af stor betydelse för den lust, hvarmed lärjungarne drifva arbetet. Deras olika läggning gör sig härvid gällande. Somliga visa en särskild lust för räkning, andra för historia o. s. v. Dylika olikheter, som visat sig mindre framträdande på ett lägre åldersstadium än på ett högre, äro förvisso af betydelse för glädjen i arbetet, dock, efter hvad det vill synas, i mindre grad än hvad man i allmänhet ansett.

Betydligt större roll spelar en annan omständighet. Ett ämne, som lärjungarne icke förstå, verkar tråkigt. Samma blir förhållandet, om de blott med svårighet lyckas fatta de olika detaljerna och om dessa äro så många, att de icke kunna riktigt öfverskådas och sammanhållas. Då uppstår i stället för intresse leda vid arbetet. Tiden förefaller att gå mycket

långsamt. Somliga lärjungar försjunka i slöhet, andra lifligare naturer finna på något att förströ sig med, och de på samma gång lifliga och samvetsgranna göra förtviflade försök att följa med och tillägna sig saken, men då detta misslyckas, uppstår en stark motvilja mot den ifrågavarande sysselsättningen.

Som exempel på ett ämne, som ett stort antal lärjungar af denna anledning visat sig hysa stark olust för, kan nämnas språkläran. Detta har jag påträffat i en mängd klasser i flera olika skolor, mest bland barn i åldern 12—14 år. »Det tråkigaste af alla ämnen är språkläran» var ett uttryck, som oupphörligen mötte mig. Som skäl angafs, att barnen icke förstodo detta ämne, att det innehöll många regler, som voro svåra att minnas, att man måste lära sig så många ändelser o. s. v.

Det klang som ett nödrop ur hundratals barnasjälar, och visst är, att den skolman, som under någon tid ville ägna sig åt närmare undersökningar rörande detta ämne för att därigenom bereda väg för en bättre undervisning i detsamma, skulle därmed utföra en mycket tacknämlig gärning.

För att undervisningen skall kunna väcka lust fordras, att lärjungarne skola med en ansträngning, som står i rätt proportion till deras krafter, kunna tillägna sig densamma, känna, att de göra framsteg och behärska innehållet i det de gått igenom.

Sålunda ha många lärjungar såsom skäl för att de finna ett ämne särdeles trefligt angifvit, att det går bra för dem i det ämnet. Däraf får man dock icke dra slutsatsen, att det ämne, som erbjuder de minsta svårigheterna, skulle vara favoriten framför andra. Nej, många ange direkt, att de intressera sig för ett ämne därför, att det erbjuder svårigheter, som de lyckas öfvervinna.

Det framgår otvifvelaktigt af undersökningarna, att lärjungarne kunna intressera sig för det, hvars praktiska användning de ej inse. Men visst är, att om det de få lära har en för dem skönjbar praktisk användning, så stegrar denna omständighet intresset i hög grad. Detta har jag funnit starkare framträdande på ett högre åldersstadium än på ett lägre och starkare bland gossar än bland flickor. Redan

i folkskolans I och II årsklasser anger ett stort antal bland gossarne, att de tycka, att räkning är ett mycket trefligt ämne, därför att det är så nyttigt att kunna räkna; många ange till och med det skälet, att de genom att lära räkna duktigt »kunna bli bokhållare».

Ämnets praktiska betydelse är också en af anledningarna till att flera gossar ställa slöjd och trädgårdsskötsel mycket högt. I några klasser, där dessa ämnen förekomma, har flertalet bland gossarne satt det ena eller andra af dem främst bland alla ämnen i skolan. I all synnerhet är slöjden omtyckt. Som skäl härför anges i ett stort antal fall dess praktiska nytta. I några af de klasser, där undersökningen verkställdes, var snickerislöjd införd, i andra skomakerislöjd. Båda slagen synas vara mycket favoriserade af gossarne.

En viktig medverkande orsak till att gosslöjden väcker så stor lust, är, att kroppen därvid sättes i verksamhet. Det är ett naturligt behof för den uppväxande ungdomen att få röra sig och öfva sina lemmar. Detta skäl torde vara ännu viktigare i fråga om gymnastiken. Därför att de få hoppa och klättra och under vissa gymnastiklektioner sparka boll o. s. v. anse en del gossar, att gymnastiken är det trefligaste ämnet.

Af ännu större betydelse för arbetsglädjen i skolan synes själfva undervisningssättet vara. Det är ingen ovanlig företeelse, att lärjungar, som med lust och intresse arbetat i ett ämne, börja finna det tråkigt, därför att ett mindre lämpligt undervisningssätt börjat användas. Å andra sidan är det synnerligen vanligt, att såsom hufvudskäl för att ett visst ämne eller en viss lektion varit intressant anförts lärarens sätt att leda undervisningen. I en skola, där en mycket stor procent af lärjungarne ägnade sig med synnerligt stor lust åt matematiken, anfördes ofta nog som skäl härför, att läraren undervisade klart och redigt samt visade stor förmåga att bedöma, när lärjungarne fattat saken och voro mogna för något nytt.

En oredig och dunkel framställning hos läraren eller i läroboken anges däremot som skäl för att tråkighet inställer sig.

Ett konkret och åskådligt sätt att undervisa har, som vi veta, ofta framhållits som nödvändigt för att saken i fråga må kunna behörigen uppfattas. Nu visar det sig också, att ett dylikt undervisningssätt i hög grad bidrar till att väcka den rätta lusten i arbetet.

En liten pys i I folkskolklassen berättar, hur trefligt det var, när magistern under en geografilektion tog fram sina färgade kritor och ritade upp en sluss samt därefter öppnade luckorna och lät vattnet forsa fram. Den enkla teckningen har tydligen satt gossens fantasi i liflig verksamhet och gjort ett djupt intryck på honom.

Detta exempel är typiskt. Det är med verklig förtjusning, som barnen erinra sig sådana lektioner, hvilka belysas genom teckningar å väggtaflan, genom planscher eller andra bilder.

Ännu större trefnad och än kraftigare intryck erfara lärjungarne, stora som små, då man låter dem ta tingen själfva i betraktande, särdeles om detta sker under vandringar ute i naturen. Ha de t. ex. i samband med undervisningen i geografi eller naturlära under terminens lopp fått vara med om någon sådan lektion ute i det fria, så slår det icke fel, att icke många af dem anföra den lektionen såsom särdeles treflig, och flera månader efteråt ha de kunnat detaljeradt berätta om hvad som vid tillfället förekom.

I detta sammanhang vill jag i korthet omnämna hvad lärjungarne säga om ämnet teckning. Detta ämne är i många skolor hos oss föga populärt. Anledningen synes vara den metod, som hittills varit den mest använda i svenska skolor.

Den långa inledningskursen, bestående i ritandet af vågräta, lodräta och sneda streck på rutadt eller punkteradt papper, inger föga intresse. Ritning efter planscher och gipser verkar äfven i längden tråkigt.

Jag blef därför icke så litet förvånad, då jag fann en skola, där ganska många lärjungar framhöllo teckning såsom ett mycket trefligt ämne. Men jag fick snart förklaring på förhållandet. Man hade i nämnda skola börjat öfverge den gamla metoden. Barnen fingo direkt eller ur minnet afbilda hvarjehanda föremål, »rita hus, landskap och djur», såsom de uttryckte sig.

Åskådliga berättelser och skildringar, särdeles om de muntligen framställas, äro mycket ägnade att göra undervisningen tilltalande. I början af mina undersökningar var jag böjd för att antaga, att flickor mer uppskattade detta undervisningssätt, än fallet vore med gossarne. I den första skolan jag undersökte, fann jag nämligen, att nämnda omständighet i flickklasser ofta anfördes bland skälen för att en lektion varit särskildt treflig, i gossklasser däremot icke. Detta befanns emellertid sedan bero på särskilda förhållanden i den skolan beträffande det ämne, som då var föremål för undersökning.

Sedan jag utsträckt undersökningen till andra skolor och flera ämnen, har jag alltid funnit, att åskådligt hållna muntliga framställningar af läraren äro högt värderade både i goss- och flickklasser, och detta synes gälla i tillnärmelsevis lika hög grad på alla skolstudier.

Särskildt i de historiska ämnena spelar detta undervisningssätt en afgörande roll i fråga om lärjungarnes intresse. Har på något ställe undervisningen i svensk historia under en del lektioner hufvudsakligen bestått i inlärande och utfrågning af den vanliga läroboken, så har det icke slagit fel, att dessa lektioner blifvit betecknade som tråkiga. »Tiden går långsamt, timmarna äro så långa», heter det. Men känna barnen det så under lektionerna, så värmas deras sinnen ej för det, som utgör föremål för undervisningen, och äfven med kunskapsresultatet blir det klent beställdt.

Helt annat blir förhållandet, om undervisningen i historia får den konkret målande skildringens form, om, för att tala med Grundtvig, det lefvande ordets makt får visa sig. Då rycker ämnet upp till ett af de mest fängslande. Då blir det glädje i arbetet. Att under sådana förhållanden äfven barn ha förmåga att fatta det höga och föredömliga i stora mäns handlingar samt att intensivt lefva med i de historiska tilldragelserna och på det närmaste beröras af fosterlandets öden, därpå ha vid undersökningarna lämnats många talande exempel.

En god hjälp vid historieundervisningen skulle läraren ha, om läroböckerna i historia vore litet mer konkret och underhållande skrifna samt om bättre tillgång på historiska

läseböcker funnes. För många lärjungar har lämplig historisk läsning skänkt ett varaktigt intresse för historien.

Redan har framhållits, hur geografiska exkursioner och förevisning af bilder, teckningar o. d. ge lif och intresse åt ämnet. Flera exempel har jag också funnit på hur geografiska skildringar verka på samma sätt samt hur intryck, som därigenom mottagits, kvarstått med tydlighet flera år efteråt och hur ett stadigvarande intresse för det skildrade föremålet alstrats. I all synnerhet synes detta vara fallet, då läraren med lif och värme skildrar förhållanden i länder, som han själf sett.

En omständighet, som ganska mycket bidrar att skänka lärjungarne glädje i skolan, är att de göras i något högre grad verksamma.

I en och samma flickklass meddelade några af barnen, att geografilektionerna voro tråkiga; andra barn ansågo dem tvärtom särdeles trefliga. Det skäl, som anfördes af de förra, var en, som man väl kan tycka, obetydlig omständighet, nämligen att de endast sällan fingo gå fram och peka på kartan, något som däremot de senare ofta fingo göra. Utan att närmare reflektera på saken hade nämligen lärarinnan låtit de flickor, som suttit närmast till hands, gå fram och peka på kartan. En gosse, som under en geografilektion fick med jordgloben demonstrera jordens rörelser, åberopade långt efteråt den glädje han därvid erfor. Däremot fann en annan gosse innanläsning vara ett tråkigt ämne, enär det var ledsamt att länge sitta och blott följa med, när andra läste.

En mängd sådana smådrag skulle kunna anföras. Till den stora förkärlek för räkning, slöjd, trädgårdsskötsel, gymnastik och i vissa fall teckning, som jag funnit hos många lärjungar, i synnerhet gossar, medverkar utan tvifvel den omständigheten, att de vid undervisningen i dessa ämnen få vara jämförelsevis mer verksamma än i andra.

Att gossar tycka om att »sparka boll, hoppa och klättra», ha vi hört. Många förklara också, att det är en stor lust att hyfla och såga, att gräfva, räfsa och så. Likaledes fann jag det för många vara en förnöjelse att lösa räkneproblem i skolan eller som hemuppgift.

Af samma anledning äro också de naturvetenskapliga försök, som i vissa skolor lärjungarne själfva få utföra, mycket ägnade att höja glädjen i arbetet.

Ett visst utrymme för lärjungarnes egen förmåga att reda sig är ett nödvändigt villkor för att de skola arbeta med riktig lust. Dock gäller i detta fall som i andra, att för mycket och för litet skämmer allt. Lämnas de utan ledning, så blir för de flesta arbetet för svårt, och därmed är trefnaden slut.

Samma blir fallet, om hemuppgifterna göras för omfattande, så att lärjungarne ej hinna med dem eller för att kunna göra detta måste ta ut sina sista krafter. Då väcker arbetet leda.

Ett sådant förhållande är i flera hänseenden olyckligt. Arbetet, som med sin tyngd hotar att knäcka lärjungarnes hälsa, har på grund af de olustkänslor, under hvilka det utföres, föga värde för den personliga utvecklingen, och af samma skäl blir äfven dess kunskapsvärde reduceradt.

Slutligen bör anmärkas, att lärarens sätt att behandla lärjungarne mycket inverkar på glädjen i arbetet. Särskildt fästa de sig vid, att han är rättvis och bestämd, äger förmåga att förstå deras goda afsikter och att uppmuntra i arbetet; i all synnerhet värdera de bevisen på hans förtroende. Ofta fann jag, att dylika egenskaper hos läraren eller lärarinnan framhöllos såsom skäl till att arbetet kändes lätt och angenämt.

Ett stort missgrepp gör sig den lärare skyldig till, som genom ofta upprepadt hot om dåliga betyg eller i öfrigt genom sitt uppträdande försätter lärjungarne i oro och ängslan. Därigenom ej blott snedvrides intresset, utan arbetet blir äfven betydligt tyngre och mer ansträngande och lämnar i alla afseenden sämre resultat.

Jag har nu framhållit en och annan omständighet, hvarigenom arbetsglädjen kan minskas eller fly. Och jag har påpekat flera åtgärder, ägnade att framkalla och höja lusten och intresset i arbetet. Härvid har arbetsglädjen för *lärjungarne* hela tiden varit i åtanke.

Men det är ej blott åt dem vi önska denna glädje, vi önska den äfven åt *lärarne* och *lärarinnorna*. Vi önska dem den både för deras egen skull och för lärjungarnes.

»Var alltid glad!» säger Salzmann till dem, som skola uppfostra. Och han tillägger: »Har man ett gladt sinne, så förmår man allt med sina lärjungar. De följa oss med hela sin själs uppmärksamhet, de fatta alla våra ord och lyda vår minsta vink. Kunde du blott alltid vara glad, så skulle det icke finnas någon lättare sak än uppfostran.» Säkert är, att lärarens glädje och intresse i arbetet utöfver ett stort inflytande på lärjungarne. Äfven denna sak har gjorts till föremål för undersökning i amerikanska skolor, men tiden tillåter mig icke nu att inlåta mig härpå.

Många äro de omständigheter inom som utom skolan, hvilka inverka på lärarens glädje i arbetet. En tryggad ekonomisk ställning, som befriar honom från uppslitande brödbekymmer, är förvisso af stor betydelse härvid. De förbättrade ekonomiska villkor, som för kort tid sedan tillförsäkrats lärarne, äro därför ägnade att på ett välsignelsebringande sätt återverka på arbetet i skolan och på de frukter, som detsamma skall bära för vårt land och vårt folk.

Lärarens hälsa spelar en stor roll för trefnaden i hans verksamhet. Hälsan är en god gåfva ofvanifrån, men i mycket är den dock beroende af oss själfva och de förhållanden, i hvilka vi lefva, och hvad som därför kan göras för att läraren skall vara frisk och stark, det bör göras. Under studietiden bör allt ordnas så, att han går ut till kallet med obruten kraft. Erhåller han sedan en sund bostad och en väl inrättad skollokal och iakttar han en hygienisk lefnadsordning, så äro några viktiga yttre villkor gifna för trefnaden i arbetet.

Men i hög grad beror vår lifs- och arbetslycka äfven af vår egen syn på tingen. Samme författare, som jag nyss citerade, yttrar sig också så här: »Det ges en tvåfaldig värld, den ena utom, den andra inom oss. På den yttre världen kunna vi utöfva blott litet inflytande, men den inre är vårt eget verk, vi skapa den själfva åt oss. Är nu den yttre världen icke sådan, som den enligt din mening borde vara, så skapa själf åt dig en värld, där allt ler emot dig, en värld som stämmer dig till glädtighet. Lär dig att se hvar sak från dess goda sida och uppfatta allt på ett lugnt och gladt sätt, och ditt goda lynne skall blifva orubbligt, åtminstone

så orubbligt, som det är möjligt i denna ofullkomlighetens värld, hvari vi befinna oss».

Det personliga förhållandet är det förnämsta vid all uppfostran. Och det förhållande, i hvilket uppfostraren träder till andra personer, visar sig också vara det kanske mest afgörande för lyckan i hans arbete.

Liksom vi nyss funno, att våra lärjungar behöfva uppmuntran, förtroende och ett visst utrymme för den egna företagsamheten, så behöfva vi lärare detsamma. Läroplaner och öfriga föreskrifter skola lämna rum för lärarens personliga insatser; öfverlärare, rektorer och inspektörer kunna i normala fall utan skada med varmt förtroende lämna frihet åt lärarindividualiteten och den enskildes företagsamhet att göra sig gällande. Härigenom växer lärarens duglighet, det bästa i hans väsen kommer fram, intresse och lust i arbetet födes, och dettas frukter bli rikare.

Läraren bör icke få en känsla af att stå ensam i arbetet, ty därigenom betages honom lätt det lefnadsfriska modet och tron på framgång; intresset slappas eller glider in på något för skolan främmande. Han bör stå i beröring med andra, som arbeta på samma fält som han själf. Därför är umgänget med kamrater ett bland villkoren för den sanna lusten i arbetet.

Men hur skall man träffa dem, om man, som fallet är med mången, är placerad i en enstaka liggande skola på landet. Ett sätt, som passar för enhvar, är att litet se sig omkring i den pedagogiska litteraturen, där man kan träffa goda kamrater från snart sagdt hela världen, hvilka där framlägga gjorda erfarenheter. En stund i dylikt sällskap alltibland brukar alltid friska upp sinnet.

Så ha vi det personliga sammanträffandet, hvilket kanske verkar allra mest upplifvande. Möten sådana som detta måste därför anses vara af stor betydelse. På flera sätt kunna de verka gynnsamt, men hvad som i detta sammanhang särskildt bör påpekas är, att de låta de skilda arbetarne på skolans stora arbetsfält få en känsla af samhörighet med hvarandra. De ge oss en liflig förnimmelse just däraf, att vi icke stå ensamma i våra sträfvanden utan hvar på sin plats arbeta gemensamt för en hög och ädel uppgift. Detta är ägnadt att lifva upp vårt mod, ge lust och fart åt vårt arbete.

Ett annat personligt förhållande är det, som råder eller åtminstone borde råda mellan skolans lärare och barnens föräldrar. Dessa båda parter ha all anledning att träda i förbindelse med hvarandra. Båda arbeta för samma mål, barnens uppfostran, och ingendera kan utan den andres bistånd nå målet. Öfverallt, där man velat bygga uppfostran på en verklig kännedom om barnens natur, har det ansetts nödvändigt, att föräldrarne meddela skolan upplysningar angående sina barn, och för att enhetlighet i uppfostran må kunna nås, är det önskvärdt, att skola och hem samrådas om gemensamma mått och steg. Anledning till samverkan genom enskilda samtal, föräldramöten m. m. finnes således alltid, och hvad jag nu särskildt ville framhålla, var, att ett rätt samförstånd med barnens föräldrar är i hög grad ägnadt att för läraren lätta arbetet och höja intresset och lusten uti detsamma.

Det mest betydelsefulla personliga förhållandet för skoluppfostran är det, som råder mellan lärare och lärjungar. Det är väl också det, som — då det är rätt — mest bidrar till lärarens arbetsglädje. Ty om det är sant, som förut påpekats, att det intresse, som läraren hyser, föder intresse hos barnen, så är det ej mindre sant, att den lust, som lärjungarne visa i arbetet, återverkar på läraren och städse skänker honom nytt mod, ny kraft och tillfredsställelse i hans verksamhet. Därför kan man väl säga, att den lärare som bäst förstår att bereda sina lärjungar arbetsglädje, han sörjer därmed också bäst för sin egen.

Jag har här förnämligast talat om arbetsglädjen i skolan, men det är min förhoppning, att vi genom att leda skolans arbete i de rätta fårorna skola kunna bidra till att höja arbetsvälsignelsen i lifvet.

Vårt folk behöfver ryckas upp. Det behöfver få mera ungdomfriskhet, mera lifsmod i blodet, mera sund och stärkande lefnadsglädje. Den form af glädje, som jag framför allt ville tillönska det, är en frisk och kraftig arbetsglädje.

Den som med lefvande lust och intresse utför sin verksamhet, han är lycklig. lycklig i arbetet, lycklig, när han hvilar sig från det. Genom arbetet skapas ej blott den enskildes utan hela nationens välfärd.

Kan nu skolan göra något för detta? Det bör vara af intresse för oss att tänka efter. Man har sagt, att många af vårt folk visa brist på kärlek till arbetet, brist på fart och uthållighet i detsamma. Det synes mig visst, att en god skola här kan uträtta mycket. Man har vädjat till skolans lärare och lärarinnor att tala med barnen om arbetets heder och lycka och dymedelst ingifva kärlek till arbetet. Och jag tror, att en varmhjärtad och härför intresserad lärare kan åstadkomma mycket, om de rätta tillfällena tagas i akt, ty de intryck, som i barndomen gifvas, äro ofta bestämmande för lifvet.

Men visst är, att med manande ord vinnes icke allt. Det kräfves vida mer. Kraftigast kommer skolan att verka genom det sätt, hvarpå den själf ordnar sin verksamhet i det hela. Men för det ändamålet tror jag, att både läroplaner och undervisningssätt måste väsentligen omläggas. Den gamla principen måste få vika. Enligt denna insattes i läroplanerna ett visst kvantum lärostoff, som lärjungarne ansågos böra inhämta, och därefter uttänktes de verksammaste medlen att på den föreskrifna tiden inprägla detta lärostoff.

Denna princip är oriktig, ty den tar, som vi se, hufvudsakligast hänsyn till ämnet, icke till lärjungen. Härmed sammanhänger den oerhördt viktiga roll, som betyg, examina och minnesplugg fått spela. Genom detta system kom skolan ofta att stå ganska främmande för lifvet. Undervisningen gick ofta så att säga på sidan om detta. Skolan blef ofta liksom en liten värld för sig med intressen skarpt skilda från dem, som utmärkte det lif, i hvilket barnet förut lefvat och till hvilket det efter slutad skoltid skulle återvända.

Enligt den nya principen, som skall in i stället, skall skolan vara en del af lifvet själft. Lifvets intressen, framför allt barna- och ungdomslifvets, skola få medtagas till skolan för att där belysas, fördjupas, riktas och utvecklas.

Men då måste grundsatsen för ordnandet af skolans verksamhet bli en annan. Icke lärostoffet utan lärjungen skall göras till hufvudsak. Man måste fråga sig: Hvilket läroinnehåll är tjänligast för lärjungens sunda utveckling och för hans behof i lifvet, och hvilket arbetssätt i skolan är för samma ändamål det lämpligaste? Arbetssätt säger jag med

full flit, ty verksamheten i skolan skall icke inskränka sig till det slags undervisning, vid hvilken lärjungen förhåller sig hufvudsakligen blott receptivt, utan den skall vara ett arbete, vid hvilket båda parterna, lärare och lärjungar, uppträda aktivt.

Men nu ligger det ock stor makt därpå, att allt arbete i skolan förrättas med lust och intresse, att således verklig arbetsglädje härskar där.

Det har funnits och jag förmodar det finnes ännu allvarligt tänkande skolmän, som mena, att det skulle vara nyttigt för ungdomen, att den i skolan finge smaka på vedervärdigheter och tråkighet i undervisningen; därigenom skulle den bättre rustas för lifvets allvar.

Mot en dylik uppfattning måste jag bestämdt opponera mig. Det är ej blott stridande mot humanitetens fordringar att på dylikt sätt fördystra barna- och ungdomstiden. Det är äfven fullkomligt ändamålsvidrigt, ty därigenom nedsättes värdet af vistelsen i skolan. Psykologiska undersökningar ha visat, att studier, som bedrifvas under känsla af tråkighet, ängslan och sorg eller andra dylika olustkänslor, lämna betydligt klenare kunskapsresultat än de, som bedrifvas under glad sinnesstämning. I uppfostrande afseende är ett skolarbete, som är prägladt af tråkighet, föga värdefullt. Då vi vilja uppfostrande inverka på lärjungarnes vilja, utveckla deras karaktär, sker detta i stor utsträckning förmedelst känslorna, i all synnerhet förmedelst de lustkänslor, som bilda hufvudelementet i intresset. Med en intresselös människa uträttar man föga. Nu kännetecknas emellertid tråkigheten just af brist på intresse.

Vidare är att märka, att de arbetstag, som invänjas i ungdomen, gärna hålla i sig under fortsättningen af lifvet. Därför är det just för lifvets skull af stor vikt, att ungdomen i skolan får vänja sig att med hurtighet och lust gripa arbetet an och med intresse och energi fullfölja detsamma.

Arbete skall det vara, möda och besvär, svårigheter att öfvervinna men ingen tråkighet, ängslan eller suckan utan lefvande intresse och lust ju intensivare desto bättre. De kunskaper, som förvärfvas under dylik självverksamhet, bli också de fastaste och för lifvet mest fruktbärande. Vi be-

höfva icke pruta af något på de värdefulla kunskaperna. Tvärtom. Om kunskapsstoffet väljes uteslutande efter lifvets kraf och lärjungens utvecklingsbehof, skall mer utrymme vinnas för de verkligt betydelsefulla kunskaperna.

Vidare bör skolan ta väl vara på det starka naturliga intresse, som hos så många barn finnes för kroppslig sysselsättning. Detta kan ske därigenom, att exkursioner i och för egna iakttagelser, lärjungelaborationer m. m. införas i sådana ämnen som geografi och de olika grenarna af naturkunnigheten. Ett annat förträffligt medel är att låta ämnen sådana som slöjd, trädgårdsskötsel, huslig ekonomi (för flickor) och gymnastik riktigt få komma till heders. Viktigt är att därvid ställa så till, att lärjungarne med lust och fart sysselsätta sig härmed samt få en liflig föreställning om det kroppsliga arbetets värde och ära.

Härvid kunde vara mycket att säga om de olika slag af kroppsligt arbete, som skolan kan bjuda på. En liten anmärkning i förbigående om slöjden. Man bör icke spara på uppmuntran särdeles i början. Ty komma barnen af sig på de första sakerna de förfärdiga och känna, att de misslyckas, så knäckes lätt deras intresse. En del fall af denna art kommo fram vid mina undersökningar. Dessutom bör slöjden ha en så praktisk karaktär som möjligt. Ju mer lärjungarne äro medvetna om att de förfärdiga saker, som man har omedelbar praktisk användning för, dess större glädje erfara de i arbetet och dess större betydelse har slöjden för fortsatt lust för praktiskt arbete. Det är därför en god idé att låta dem emellanåt göra en sak, som de själfva önska skaffa sig för egen del eller åt hemmet.

Ett land, där man kanske bättre än på något annat ställe för närvarande kan se, hur ett rationellt arbetssätt i skolan verkar befruktande på arbetet i lifvet, är Nordamerikas Förenta stater. Där har man en jämförelse lång skoltid, men ingenstädes försporde jag under min resa där klagan öfver att skolan vande barnet från arbetet i lifvet.

Tvärtom framhålla amerikanerna själfva och detta bekräftas af utlänningar, som noggrant undersökt saken, att Förenta staterna till stor del har sin skola att tacka för det

oerhörda uppsving, som alla grenar af produktivt arbete undergått därute.

I de bästa amerikanska skolorna får också den besökande en liflig förnimmelse af lärjungarnes lust vid skolarbetet samt af dettas praktiska art och nära förbindelse med lifvet. Sällan träffas så som där en skolungdom, som är så hänförd af intresse för det praktiska lifvets värf.

Nu finns det emellertid flera glädjande tecken på att vi i vårt lands skolor hålla på att ta ett godt steg i samma riktning. Under de allra senaste åren ha i många skolor införts lärjungelaborationer i de naturvetenskapliga ämnena, en mera praktisk teckningsundervisning håller på att arbeta sig fram, och i flera andra ämnen har man börjat lägga an på större självverksamhet hos lärjungarne. För folkskolorna är en omarbetning af normalplanen ifrågasatt, och det är att hoppas, att denna omarbetning kommer att ske i rätt praktisk riktning.

Till sist ännu en åtgärd, som kan vidtagas för grundläggandet af arbetslust hos lärjungarne.

Det är ju i alla fall jämförelsevis litet kroppsarbete, som inom skolan erbjudes. De flesta hem däremot ha öfverflöd på sådant arbete. Det vore onaturligt, om ungdomen under hela skoltiden skulle ligga ifrån det praktiska arbetet i hemmet. Detta sistnämnda arbete, till mängd och art afpassadt efter ungdomens utveckling, bör därför öfvas jämte skolarbetet. Det vore önskvärdt, att rörande detta förhållande en god samverkan mellan skolan och hemmen komme till stånd.

Saken kan utan tvifvel ordnas på olika sätt. Rätt naturlig förefaller mig följande anordning. Arbetet pågår 4 à 5 timmar på förmiddagen i skolan. Hemuppgifterna, som skola ges, afpassas så, att de medhinnas på $^1/_2$ à 1 timme. Resten af dagen sysselsättes ungdomen i hemmet med sysslor, som där förekomma. Skolan må göra allt, hvad den kan, för att lärjungarne med trygghet och lust må kunna ägna sig åt detta arbete i hemmet utan att därvid känna ängslan för den kommande skoldagen. Läraren kan intressera sig för detta arbete, framhålla dess betydelse och uppmuntra till dess utförande. Understundom kan han låta lärjungarne skriftligen redogöra för sådan sysselsättning, som de i hemmet särskildt

intressera sig för. Dylika redogörelser ha visat sig vara lämpliga uppsatsöfningar.

Hemmen borde äfven intresseras för saken, så att barnen alltid finge en lämplig sysselsättning på sin från skolan fria tid. Och där hemmen icke kunde bereda sysselsättning åt barnen, finge man träda ordnande emellan.

Ett lagom mått af sådant praktisk arbete i hemmet skulle beredas åt all skolungdom. Kunde alla våra skolor, ej blott folkskolorna utan alla de andra, sålunda bidraga till att arbetet i dess olika former under lefvande intresse, fart och lust komme in bland ungdomen både i skolan och i hemmen, så skulle detta kraftigt bidraga till att hos alla samhällsklasser höja aktningen för arbetet och kärleken till detsamma, och därmed vidgades det friska källflöde, ur hvilket ekonomisk, fysisk och moralisk kraft flyter till nationen.

Otto W. Sundén.

18.

Några önskvärda förändringar i Seminariestadgan.

Att vår seminariestadga behöfver omarbetas, torde numera vara allmänt erkändt. För länge sedan hafva seminarielärare både på möten och i artiklar i tidningar och tidskrifter yrkat på förändringar i vissa punkter. Så framställdes på seminarieläraremötet i Stockholm 1884 ett förslag att öka kurserna i allmän historia och svensk statsförfattning, men det möttes med ogillande af några seminarierektorer och den dåvarande byråchefen. På seminarieläraremötet i Linköping 1900 uttalade mötet som sitt beslut, att inträdesfordringarna i svenska skulle höjas, och att mera kyrkohistoria skulle läsas. Äfven vid andra tillfällen har det varit fråga om partiella förändringar, men högst litet har blifvit åtgjordt.

På sista tiden hafva rösterna för en förändring, hvilka förnämligast utgått från folkskollärarne, blifvit mera högljudda och riktats mot seminarielärare, såsom om de vore skulden till stadgans ofullständighet och brister.

Saken har emellertid nu avancerat så långt, att en kommitté för seminariestadgans omarbetning blifvit tillsatt och nu äfven börjat sin verksamhet. Ehuru man under den föregående diskussionen af frågan redan blifvit tämligen ense om vissa förändringar, vilja vi göra en sammanfattning af några önskemål i fråga om en ny stadga.

Det gäller först *inträdesfordringarna.* De äro alldeles för små, särskildt i modersmålet. Det har varit påtänkt, att de skulle höjas så pass mycket, att hvad som nu genomgås i 1:a klassen, skulle fordras för inträde. I sådant fall blefve en utvidgning af de förberedande kurser, som redan nu äro vanliga, behöflig.

En och annan har hållit före, att seminarierna borde göras 5-klassiga, då tid till genomgående af större kurser skulle vinnas. Detta möter dock stora svårigheter i yttre hänseende, emedan vid de flesta seminarier och sannolikt äfven vid de senast uppförda nödigt utrymme saknas. Ett sätt är, såsom nu antydts, att höja inträdesfordringarna och inrätta förberedande kurser i likhet med tyskarnes Präparandenschulen.

Beträffande de särskilda ämnena behöfva kurserna åtminstone i somliga af dem höjas. Att i tre à fyra år ett stort antal timmar i veckan nästan uteslutande hålla på med *katekesen* och *bibliska historien* — hvilka ämnen eleverna vid inträdet skola kunna — är ett slöseri med tid och blir enformigt både för elever och lärare. Hos oss kvarstår det stora timantalet och de små kurserna från den tid, då seminariekursen var 3-årig. En annan sak torde ock ha bidragit därtill. Under den gamla katekesens tid användes vid nästan alla seminarier handskrifna s. k. »luntor». Att genomgå dessa, i synnerhet om de under timmarna skulle dikteras och afskrifvas, tog naturligtvis lång tid. Efter den nya katekesens införande torde, som bättre är, luntornas tid hafva upphört.

Vi ha många gånger undrat på om icke det hat till katekesen, som nu är så vanligt bland våra folkskollärare, till en del har sin orsak i att de genom det ständiga omtuggandet af katekesens innehåll först i folkskolan och sedan under hela seminarietiden blifvit mer eller mindre uppledsna

vid den. »Repetition är visserligen vetandets moder», men det är ej pedagogiskt att repetera så mycket, att intresset dödas.

Om läsningen af katekes och biblisk historia inskränkes eller afslutas förr, kan man få mera tid till läsning af kyrkohistoria och till närmare behandling af vissa delar af troslärans innehåll. Att läsa mera kyrkohistoria skulle hafva sin stora betydelse för eleverna. Härigenom kunde troslärans sanningar belysas och göras åskådligare, och elevernas intresse för ämnet i dess helhet skulle säkerligen ökas.

För vår del skulle vi ingenting ha emot att en kortare lärobok i troslära genomginges.

Vi önska således en förändring eller utvidgning af kursen i kristendom, men, hvad vi undanbedja oss, är en kursfördelning liknande den, som blifvit föreslagen för realskolan.

Beträffande *modersmålet* kunde läseboken till det väsentliga afslutas i 2 kl., och i de högre klasserna blefve då tid för läsning af annan litteratur, som till någon del äfven kunde förekomma i de två lägre klasserna.

Några lärare hafva föreslagit, att ett *främmande språk* och då närmast *tyskan* borde införas vid seminarierna, och åtminstone vid ett par ha enligt hvad årsredogörelserna visa frivilliga kurser förekommit i detta ämne och vid ett seminarium dessutom i engelska. Utan tvifvel har studiet af tyska sin stora betydelse såväl för undervisningen i modersmålet som för den rikedom på god litteratur i olika ämnen, som finnes på detta språk. Det skulle också bereda eleverna någon omväxling vid språkstudiet. Det blir nämligen enformigt att i fyra år hålla på med svenska språkläran och satsanalys. Vi återkomma möjligen i annat sammanhang till detta ämne.

Angående *historien* och *geografien* har undertecknad uttalat den åsikten, att de böra skiljas åt, såsom det nu faktiskt skett vid alla läroanstalter utom seminarierna. Åt båda ämnena äro nu i de tre lägre klasserna 4 timmar i veckan anslagna, och i 4:e klassen 2 timmar åt historia. Enligt kursfördelningen skola bilder ur allmänna historien förekomma både i 2:a och 3:e klassen, hvarefter nyare tiders allm. historia i kort öfversikt skall meddelas i 4:e klassen. Vi få bekänna, att vi ej ha mycket förtroende till lösryckta bilder. Bättre

synes då vara att, såsom det åtminstone vid flera seminarier praktiseras, läsa gamla tiden och medeltiden efter en kortare lärobok i 3:e klassen och fortsätta med nyare tiden i 4:e klassen. Af ett sådant tillvägagångssätt ha eleverna säkerligen både större nytta och intresse.

Geografien afslutas i 3:e klassen. De flesta lärare torde i likhet med undertecknad hafva gjort den erfarenheten, att det är knappt med tiden för att kunna hinna med kursen. I 3:e klassen böra nämligen meddelas grunddragen af den allmänna geografien, som i hög grad bidrager till att göra undervisningen i ämnet intressant, och som på senare tider börjat att alltmer framhållas. Det är också först i denna klass, som eleverna hafva nog underbyggnad för att tillgodogöra sig den. Här skulle det ej skada att hafva en timme till.

Vid en omreglering af seminarierna torde kursen i allmänna historien kunna något utvidgas.

I detta sammanhang kunna vi ej undgå att nämna, att historien är mycket styfmoderligt behandlad i folkskolan. I den sista normalplanen af år 1900 är kursen i historia ytterligare inskränkt, ity att någon lärobok för forntiden och medeltiden ej får användas i någon form af folkskolan utan blott valda berättelser.

I *räkning*, *geometri* och *naturkunnighet* läsas åtminstone vid flera seminarier ej obetydliga kurser. Hvad som är önskvärdt beträffande det sistnämnda ämnet, är ett särskildt rum för undervisningen i dess olika grenar, särskildt fysik och kemi. Ett sådant finnes vid de senast uppförda seminarierna men torde saknas vid de äldre.

Pedagogiken har numera rätt många timmar, och vid de seminarier, undertecknad närmare känner till, genomgås den rätt utförligt.

Bestämmelserna rörande *afgångsexamen* äro ej nog tydliga och hafva vid somliga seminarier tolkats så, som om nämnda examen i det allra närmaste vore en pro-forma-sak. Detta har menligt inverkat på elevernas uppfattning af afgångsexamen, så att, när de kommit upp i 4:e klassen, de anse sig säkra om att gå igenom. Skrifningar förekomma visserligen, men särskilda betyg för dem gifvas ej, utan skall hänsyn tagas till dem vid afgifvande af betyg särskildt i svenska

språket samt pedagogik och metodik. Följden blir, att de ofta lämnas utan tillbörligt afseende. Skola skrifningar förekomma, bör enligt vår mening afseende fästas vid och särskilda betyg gifvas för dem. Enligt stadgan skola tre skriftliga prof utarbetas, nämligen en uppsats öfver något ämne inom seminariets lärokurs, en uppsats rörande metoden för undervisningen i kristendomskunskap inom folkskolan eller ett utkast till lektion i detta ämne samt en dylik uppsats eller utkast om undervisningen i något annat af folkskolans läroämnen. De flesta lärare torde ha kommit till insikt om att det bland dessa skrifningar blott är uppsatsen, som är af någon betydelse, men att utkasten eller de metodiska uppsatserna lämna högst ringa ledning vid bedömande af en elevs mogenhet. Vi föreslå därför, att skrifningarna inskränkas till två: en vanlig uppsats och en metodisk uppsats.

Vi höra visserligen icke till dem, som anse, att en elevs mogenhet uteslutande bör bedömas efter afgångsexamen, men, då en sådan enligt stadgan är föreskrifven, bör den anordnas så, att läraren i de olika ämnena får tillfälle att höra alla eleverna, hvilket är omöjligt, om i hvarje ämne blott en half timme anslås till examinering af öfver 25 elever. Ännu oegentligare är den sed, som förekommer vid några seminarier, att betygen sättas före examen. Det är att göra hela examen till ett spegelfäkteri. Ehuru enligt vår mening stadgan, särskildt den 47 § rörande afgångsexamen, ej gifver sådant vid handen, förekommer det dock. Det nämnda torde vara tillräckligt för att visa, att bestämmelserna rörande afgångsexamen behöfva förtydligas.

Angående *elevernas lif utom läroanstalten* anse vi närmare bestämmelser än de, som innehållas i § 54 af seminariestadgan, vara af nöden, för att besök å värdshus, kroglokaler m. m. må förhindras. Man invänder visserligen häremot, att eleverna äro så pass gamla, att det ej är pedagogiskt riktigt att lagstifta för dem i detta hänseende. Men de äro just ej äldre än lärjungarne i de högre klasserna af de allmänna läroverken, för hvilka mera bestämda föreskrifter gälla. Så heter det i stadgan för rikets allm. läroverk af den 18 februari 1905: »Lärjunge afhålle sig från sådana förlustelser och njutningsmedel, som kunna menligt inverka på hans and-

liga och kroppsliga utveckling eller icke lämpa sig för hans ålder eller egenskap af lärjunge, samt ställe sig till noggrann efterrättelse de föreskrifter, som rektor i samråd med kollegiet och efter öfverstyrelsens godkännande i dessa afseenden meddelar.»

Erfarenheten från olika seminarier visar ock, att närmare föreskrifter äro behöfliga. Vi ha förut i denna tidskrift (årg. 1899, h. 3) närmare uttalat oss i denna för seminarierna synnerligen viktiga fråga.

Enligt nu gällande stadga är adjunkt skyldig att undervisa 24—28 timmar i veckan. Då seminarielärarnes undervisning är både maktpåliggande och ansträngande och man ställer stora fordringar på dem, är det för mycket begärdt, att de med intresse och kraft skola handhafva sin undervisning, om de hafva ett så stort antal lektionstimmar. Därtill komma deras egna studier och hemarbete med rättande af uppsatser och utkast. Vi instämma därför i rektor Sundéns förslag (h. 2 af denna tidskrift), enligt hvilket ämneslärarnes antal vid seminarierna ökas till fem och tjänstgöringstiden begränsas till omkring 20 timmar. Som det nu är, blir det ej någon riktig proportion mellan rektorernas och adjunkternas tjänstgöring.

En annan sak af vikt anse vi oss böra vidröra. En väsentlig olikhet har ägt rum mellan de allmänna läroverken och seminarierna, i det lärarne vid de förra utgjort ett kollegium med beslutanderätt i många viktiga frågor. Vid seminarierna åter har en stark centralisation varit gällande, i det flertalet frågor afgjorts af rektor ensam och de andra lärarne gällt som mera osjälfständiga redskap. De, som från början uppgjort förslag till seminariestadgan, utgjordes sannolikt af rektorer, och dessa tyckte måhända, att det var enklast och bäst, att rektor ensam afgjorde ärendena, i synnerhet som lärarnes antal under seminariernas första tid var ringa. Seminarierna hafva sedan utvidgats, och antalet lärare, har ökats, men den gamla grundsatsen har fått stå kvar.

För att en lärare med framgång och intresse skall kunna sköta sitt mödosamma kall, behöfver han en viss självständighet. Glädje i arbetet är en förutsättning för framgång äfven i seminarielärarens verksamhet. (Se rektor Sundéns uppsats

i detta häfte.) Seminarieläraretjänster ha under senare tider visat sig vara mindre begärliga än platser vid de allmänna läroverken. Härtill kunna flera orsaker ha bidragit, men att nu nämnda omständighet äfven kan vara en medverkande faktor, hålla vi för troligt, liksom vi äfven hört det uttalas af flera lärare.

Då en mera kollegial styrelse enligt vår mening skulle ha en hälsosam inverkan på seminarierna och deras utveckling och den hittillsvarande ordningen ej alltid varit till dessa läroanstalters fromma, hoppas vi, att den nu arbetande kommittéen beaktar denna sak.

Frågan om en *öfverstyrelse* för seminarierna och folkskolorna har under de sista åren ofta vidrörts i folkskoletidningar.

Då frågan härom ännu är tämligen ny och ej blifvit tillräckligt debatterad, vilja vi ej yttra något närmare därom. Man tänkte sig från början, att seminarierna skulle hafva samma öfverstyrelse som de allmänna läroverken, men något sådant blef ej af, hvartill måhända bland annat bidrog, att seminarierna ej blifvit reformerade. Enligt hvad vi hört, skulle öfverstyrelsen ej haft något däremot.

Emellertid anse vi ej önskvärdt, att seminarierna komma under samma öfverstyrelse som folkskolorna, ifall en sådan blir inrättad. Denna öfverstyrelse torde väl då kanske till en väsentlig del komma att bestå af folkskolelärare, och det vore både oegentligt och föga behagligt för seminarierna att sortera under den. Enligt vår mening kunde seminarierna, då deras antal ej är så stort, mycket väl lyda direkt under ecklesiastikdepartementet, inom hvilket byråchefen närmast hade att handlägga ärenden rörande dem. Vi ha för länge sedan hört seminarierektorer uttala den meningen, att domkapitlen äro obehöfliga som mellanhand, och att seminariernas angelägenheter, om de blifvit förberedda af rektor och lärare, utan olägenhet skulle kunna skötas af vederbörande departement.

Utnämningarna vid seminarierna äro ej så talrika och behöfva därför ej taga så mycken tid i anspråk.

Ehuru seminariestadgan enligt vår mening bör grundligt omarbetas och förändras, så önska vi dock ej, att man full-

ständigt bryter med den föregående utvecklingen utan bevarar sambandet därmed. Våra seminarier äro som bekant bildade efter mönstret af de tyska, och vid reformeringen torde vara lämpligare, att man låter leda sig af dessa, än att man för mycket låter sig påverkas af för vår kulturutveckling mera främmande idéer.

Måhända komma vi under fortgången af kommittéens arbete att ytterligare beröra frågan om seminariernas ombildning.

J. F. B.

19.

Seminariekommittéen.

Såsom i förra häftet nämndes, bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att på framställning af kommittéen tillkalla andra sakkunniga personer för att i mån af behof vid behandlingen af särskilda frågor deltaga i kommittéens arbeten. I enlighet härmed har ecklesiastikministern tillkallat några sakkunniga vid behandlingen af frågorna rörande seminariernas organisation och undervisningens anordning. De tillkallade äro: rektorerna C. O. Arcadius i Växjö och O. V. Sundén i Lund, lärarinnan med adjunkts tjänstgöring Hedvig Sidner i Stockholm och folkskoleinspektören J. Franzén i Södertälje.

Olika element äro på detta sätt representerade inom kommittéen, men någon manlig adjunkt saknas ännu.

---

†

20.

Samuel Nygren.

Äfven i detta nummer ha vi att meddela ett mera bemärkt dödsfall inom seminarielärarekåren. Det är rektor Nygren i Göteborg, som under sommarens lopp aflidit.

Nygren föddes i Göteborg 1839, blef student i Lund 1860, aflade teor. teologisk examen 1862, prakt. teol. examen 1864 och blef fil. kandidat 1870.

Hans verksamhet som lärare blef uteslutande förlagd till födelseorten. Han tjänstgjorde nämligen såsom vice lektor i Göteborg vårt. 1870—vårt. 1873, som lärare i kristendom vid realgymnasiet 1872—85 och utnämndes till adjunkt vid Göteborgs folkskolelärareseminarium 1872, var vice rektor därstädes 1885—87 och blef ordinarie rektor 1887. Åren 1885—92 tjänstgjorde han som folkskoleinspektör. År 1899 blef han riddare af Vasaorden. Förra året erhöll rektor Nygren tillstånd af Kungl. Maj:t att kvarstå i tjänsten intill slutet af läsåret 1906—1907. Han fick dock ej upplefva denna tid utan afled den 29 sistlidna juli.

Rektor Nygren var en kyrkligt intresserad man och intog en fast och bestämd ståndpunkt i kyrkliga frågor. Han var ock tre gånger lekmannaombud vid kyrkomötet, nämligen åren 1893, 1898 och 1903. Nygren var en nitisk rektor och lärare; hans undervisning i kristendomskunskap var grundlig, och han var särskildt känd såsom skicklig kateket.

J. F. B.

21.

Litteratur.

Gamla Testamentets historia (Kristlig religionshistoria I). *Läro- och läsebok* af *Gustav Löw*, adjunkt vid Kungsholmens realskola. Stockholm. C. E. Fritzes K. hofbokhandel. 1906.

Den förändrade undervisningsplanen för våra läroverk håller på att framkalla en hel litteratur af nya läroböcker. Ej minst gäller detta på religionsundervisningens område. Så ha L. Bergström och S. Wickbom helt nyligen utgifvit hvar sin lärobok i Israels historia. Till dessa sluter sig Gustav Löw med ofvannämnda *Gamla testamentets historia*, som enligt författarens meddelande i *förordet* är ämnad att vara en Israels historia. Det är med glädje man konstaterar, att Löw löst sin uppgift på ett vida lyckligare sätt än de båda andra författarne. Han konstruerar ej fram en historia efter den nutida bibelforskningens mer eller mindre säkra resultat utan hämtar materialet ur bibeln och låter sålunda det gamla förbundets författare själfva förtälja sitt folks öden på det för dem egna sättet. Den ledande grundtanken vid själfva urvalet ur det rika materialet har, såsom herr Löw själf upplyser, varit att medtaga de partier, som föra skildringen af Israels politiska och religiösa utveckling framåt. Åtskilliga berättelser, som man plägar finna i vanliga *Bibliska historier*, äro här därför uteslutna. Man kan medge riktigheten af principen, äfven om man är af olika mening med förf. om hvad som bort utelämnas eller intagas i boken. Så synes det oss, att Abrahams, den store stamfaderns, historia är väl knapphändigt behandlad, och vi sakna ogärna berättelsen om hans bön för Sodom och dettas förstörelse, hvilken förf. omnämner blott i en not. Josias i så många hänseenden viktiga reformation affärdas på några rader. På flera ställen är framställningen nog mycket sammanträngd och redogörelsen för händelserna summarisk, så att inlärandet utan tvifvel kommer att vålla de unga mera svårighet än nödigt. På andra punkter åter lider boken af alltför stor utförlig-

het, då tilldragelser, som ej kunna sägas föra utvecklingen framåt, relateras. En viss ojämnhet vidlåder alltså författarens arbete i detta hänseende.

Och detta är sannerligen ej att undra öfver. Ty uppgiften är ingalunda lätt. Vi anse, att herr Löw är värd allt erkännande för sin möda, och hans bok kommer nog att i en förståndig lärares hand visa sig mycket användbar för sitt ändamål.

Till själfva *läroboken* sluter sig en *läsebok*, hvarigenom förf. vill sätta lärjungarne in i den gammaltestamentliga andan, hvarför den innehåller utdrag ej blott ur Gamla testamentets böcker utan ock ur den utomkanoniska (judiska) litteraturen från tiden närmast före och efter Kristi födelse. Texten anföres i allmänhet ordagrant, men uteslutningar och sammandragningar äro ej ovanliga. Här är det svårt att inse, hvad som bestämt förf. att utelämna hela episoder ur berättelser, då det uteslutna har lika stor betydelse för förståelsen af den gammaltestamentliga andan och väl äfven erbjuder lika mycket intresse för barnen som det af förf. anförda. Vi nämna som exempel stycket om *Elisa och Naaman*. Ur psaltaren har ej lämnats mer än en psalm eller, om man vill vara noggrann, två. Detta är alldeles för litet, hvilket ju ock förf. antyder i förordet.

För öfrigt kan det sättas i fråga, om ej denna läsebok är alldeles öfverflödig, för så vidt som den innehåller utdrag ur G. T. Vore det ej nog, att i läroboken hänvisa till bibeln själf? Herr Löw medger ju själf vikten af att lärjungarne lära sig att hitta i den heliga boken genom att slå upp bibelställen.

I slutet af förordet utlofvar förf. nästa läsår en fortsättning innehållande *Jesu liv och kyrkans äldre historia*. Vi hälsa den välkommen och motse den med intresse.

A. H—én.

Biblisk historia för folkskolor och småskolor av d:r Bengt J:son Bergqvist. Med 10 tavlor av Julius Kronberg. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 55 öre.

Förevarande upplaga är till omfång och innehåll lika med den af författaren förut utgifna, men den är dessutom

försedd med 10 vackra taflor ur Nya testamentet af Julius Kronberg. På pärmarnas insidor äro tvenne kartor anbragta, nämligen en öfver Palestina och en öfver bibelns länder. Det nya stafsättet är genomfördt. Trycket är stort och utstyrseln i öfrigt prydlig. Vi ha i flera år användt d:r Bergqvists bibliska historia och funnit den vara en lämplig lärobok.

Svensk läsebok för de allmänna läroverkens tre lägsta klasser af J. O. Ekmark. Första delen för kl. I, tredje upplagan. Andra delen för kl. II, andra upplagan. Tredje delen för kl. III, andra upplagan. Omarbetning af Johan Nordlander, adjunkt vid Södermalms högre allm. läroverk. Stockholm 1906. O. E. Fritzes Kungl. hofbokhandel.

Innehållet i första delen är fördeladt under följande rubriker: I. Legender, sagor, fabler, smärre stycken. II. Ur Nordens saga. III. Ur Sveriges historia. IV. Land och folk. V. Främmande land och folk. I andra och tredje delarna är indelningen följande: I. Ur Sveriges historia. II. Sveriges land och folk. III. Främmande land och folk.

De olika styckena synas oss vara synnerligen väl valda. De äro tilltalande för de unga, på samma gång som de böra blifva till stort gagn för undervisningen i historien och geografien, i det de lämna mera liffulla skildringar från dessa ämnen.

Utgifvaren har, enligt förordet, »velat göra läseboken svensk ej blott till språk utan äfven till innehåll. Att från skilda land och folk sammanföra märkliga skildringar och roande eller sedelärande berättelser kan ej vara uppgiften för en bok sådan som denna. På samma gång läseboken lämnar tillfälle till övning uti innanläsning och vad därtill hörer, bör den ock värma det unga sinnet samt väcka och stärka kärleken till vårt folk i sägn och saga, i dess historia och i dess nutida verksamhet.»

Ekmarks läseböcker ha vunnit stor spridning både vid de de allmänna läroverken och flickskolorna, och vi vänta, att de i sitt omarbetade skick skola få ännu vidsträcktare användning.

Den nya stafningen af v- och t-ljuden är genomförd. Beträffande rättstafningen undra vi, hvarför utgifvaren skrifver Tennforsen och Tennsjön.

Svensk rättskrivningslära i överensstämmelse med nådiga brevet den 7 april 1906 utarbetad av Johan Nordlander, adjunkt vid Södermalms högre allm. läroverk i Stockholm. Fjärde upplagan. Stockholm. C. E. Fritzes K. hofbokhandel.

Svenska rättskrivningsövningar i överensstämmelse med nådiga brevet den 7 april 1906 av Johan Nordlander. Sjätte upplagan. Stockholm. C. E. Fritzes K. hofbokhandel.

I afseende på interpunktion och afstafning följer författaren ej Sundén och folkskolans läsebok utan intager fortfarande den ståndpunkt, som vunnit terräng vid åtskilliga läroverk.

Författarens rättskrifningsöfningar äro mycket väl valda. De tio första öfningarna afse att visa, huru pass svåra rättstafningsprof man bör diktera för inträdessökande till 1:a klassen af allm. läroverken, och böra blifva till god ledning för de lärare, som ha att anställa ifrågavarande pröfning.

Praktisk övningsbok i modersmålet för folkskolan. Ett reformförsök av Ernst Westberg. II. Tredje upplagan. Pris 20 öre. Stavsättet i överensstämmelse med K. cirk. d. 7 april 1906. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Öfningsboken innehåller två afdelningar, af hvilka den förra utgör en repetition af första klassens hemortskunskap och kurs i geografi. Den senare ansluter sig till kursen i naturlära. Vid hvarje öfningsstycke i förra afdelningen förekomma afskrifning samt språkliga öfningar efter följande rubriker: 1. Rättstavning. 2. Satsbildning. 3. Efterbildning. Formlära. I senare afd. är ordningen vanligen denna: 1. Rättstavning. 2. Sats- och formlära. 3. Uppsats. Häftet I har förut utkommit.

Svenska språköfningar för folkskolan af Hedda Anderson. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 35 öre.

En liten prydlig bok med illustrationer och med åskådligt innehåll.

Sofi Almqvist. **Barnens första läsebok.** Fjärde omarbetade upplagan. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 65 öre.

Förevarande upplaga är omarbetad och stafningen ändrad enligt sista K. cirkuläret. Den är dessutom försedd med lämpliga illustrationer af fru Anna Brate, trycket är stort och tydligt, och boken ser i det hela tilltalande ut.

Sturzen-Becker. **Svensk ordlista för alla.** Med officiellt påbjudet stavsätt. Stockholm. P. A. Norstedt & Söner. Pris 50 öre.

Torde vara den billigaste af de särskildt utgifna ordlistorna med det nya stafsättet.

Nyare tidens historia. Läsebok i huvudsak sammanställd genom utdrag ur samtida källor jämte inledande kort översikt av Gustav Löw, adjunkt vid Kungsholmens realskola. Stockholm. C. E. Fritzes K. hofbokhandel.

En grundsats, som på senare tid börjat förfäktas och äfven tillämpas, är, att man vid historieundervisningen meddelar utdrag ur källor, helst samtida, rörande viktigare tilldragelser och personer. Utan tvifvel har ett sådant tillvägagångssätt sina fördelar, därigenom att det gifver lärjungen en mera konkret inblick i ämnet, än om han blott får läsa en utgifvares framställning däraf.

Författaren behandlar här tiden 1500—1789, som han betraktar som *en* del. Han anser, att den i våra läroböcker upptagna »andra periodens (1648—1789) inbrott ej karakteriseras av några sådana idéer och omvälvningar, som motivera dess särställning». Härom torde dock meningarna vara delade. Enligt vår åsikt börjar år 1648, då de religiösa intressena i politiken träda tillbaka, en så viktig epok, att dess behandling såsom särskild period mycket väl låter försvara sig. Ehuru föregångare ej saknas inom den tyska litteraturen, är det ingen lätt sak att göra ett lämpligt urval bland källorna. Vi tro, att författaren i allmänhet lyckats väl däruti, i synnerhet som det torde vara det första försöket att för svensk ungdom meddela utdrag ur källorna rörande den allmänna historien.

Åtskilliga lätt tillgängliga stycken, i synnerhet af litteraturhistoriskt innehåll, torde dock kunnat lämna plats för mera svåråtkomliga. Så förekomma utdrag ur Maria Stuart

af Bjørnstjerne Bjørnson, ur Cervantes' Don Quijote, Racines Attalie, Molières Den girige m. fl., som snarare höra till en läsebok i litteraturhistoria är till en sådan i allmänna historien.

Såsom vi redan antydt, anse vi, att historieundervisningen skulle vinna därpå, att sådana skildringar, som adjunkten Löw utgifvit, komme till användning.

Den sista delen af arbetet eller tiden från 1789 beräknas utkomma till nyåret 1907.

Sveriges historia för folkskolan av Carl Grimberg under medverkan av Frans von Schéele. Försöksupplaga omfattande tiden till Gustav Vasas tronbestigning. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 30 öre.

Ett önskemål sedan flera år tillbaka har varit att få en lärobok i historia för folkskolan, som lämnar såväl en redig framställning som en åskådlig bild af vårt fosterlands öden. Ett försök i denna riktning är den här anmälda läroboken. Framställningen är enkel och utförlig, hvarjämte ett flertal illustrationer och ett par kartor bidraga till att åskådliggöra innehållet.

Men författaren synes hafva förbisett, att forntiden och medeltiden enligt gällande normalplan ej läsas efter särskild lärobok — icke ens i den mest utvecklade formen af folkskolan, Litt. A — utan meddelas med ledning af valda berättelser.

Författarens skildring af ifrågavarande del är också alltför utförlig; den upptager nämligen 100 sidor, hvaruti illustrationer och kartor (omkr. 12 sidor) äro inberäknade. Då nyare tidens historia i vanliga läroböcker för folkskolan plägar ha mer än dubbelt så stort omfång som de föregående skedena, så skulle enligt denna proportion ifrågavarande lärobok komma att omfatta cirka 300 sidor — tydligen ett allför stort omfång. Beträffande forntidens och medeltidens behandling i folkskolan kunna vi i sak vara ense med författaren, nämligen att det vore bäst, att de lästes efter en särskild bok, men det är ej i öfverensstämmelse med vår nuvarande normalplan.

Möller, Larsson och Lundahl, **Lärobok i räkning för realskolan.** Andra upplagan av Lärobok i räkning för allmänna läroverken. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Den förra upplagan af ifrågavarande lärobok är väl känd af lärare i ämnet. I denna upplaga hafva vidtagits sådana ändringar, som varit nödiga för att bringa de särskilda klassernas kurser i öfverensstämmelse med kursfördelning och metodiska anvisningar för realskolan.

Bokens innehåll är fördeladt i sex årskurser. Därjämte förekomma geometriska exempel och en kurs i algebra på 20 sidor samt åtta tabeller med uppgift på mått, vikt, mynt m. m. Exemplen äro synnerligen rikhaltiga. Då man anmärkt mot vissa läroböcker i räkning, att exemplen äro för svåra och upptaga en mängd fall, som aldrig ha sin tillämpning i det praktiska lifvet, äro exemplen här i allmänhet praktiska och så valda, att man fortgår ifrån enklare fall till svårare.

För hela tal och bråk finnas anvisningar och regler. Äfven för vissa andra räknesätt, t. ex. regula de tri, intresse- och rabatträkning, kunde en anvisning, formel eller regel varit lämplig.

Vi tro, att läroboken i sitt närvarande skick väl lämpar sig för sitt ändamål.

Nordgren, Ali. **Grundlinjer i kemi.** Linköping. Henric Carlsons bokhandel, 1904. Pris 1: 25, kart. 1: 50.

Det är ju gifvetvis en vansklig sak att ge sig in på kritik af en lärobok i kemi utan att hafva användt den såsom underlag för praktisk undervisning.

Hvad som emellertid redan vid ett flyktigt genomseende af ofvanstående bok faller i ögonen, är, att boken med hänsyn till det rikhaltiga lärostoffets utmönstring synes fylla alla rimliga kraf på en modern lärobok i elementär kemi. Särskildt synes oss såsom en obestridlig förtjänst författarens åtgärd att lämna ett relativt stort rum åt den organiska kemien, som ju för en hel del af det dagliga lifvets företeelser och i den industriella världen spelar så stor roll, men som det oaktadt vid våra läroverk hittills mer än lofligt för-

summats. Såsom beaktansvärda kapitel fästa vi oss vidare vid dem, som, om också i största korthet, behandla den elektrolytiska dissociationen och kemiens historiska utveckling. Utan att ingå på några detaljanmärkningar af författarens behandling af den oorganiska kemien vilja vi såsom vår åsikt framhålla, att författaren synnerligen väl lyckats i begränsningen af denna del och ändå fått med sådant, som särskildt är ägnadt att väcka lärjungarnes intresse. Författarens behandling af lärostoffet synes oss här såsom inom lärobokens öfriga afdelningar vara samvetsgrann och följdriktig. Slutligen tilltalar oss författarens förläggande af läran om atomer, molekyler och en del därmed i samband stående fysiska och kemiska lagar till inledningen.

Utan tvifvel är denna lärobok synnerligen användbar för sitt hufvudändamål, som författaren angifvit vara att tjäna såsom ledtråd vid meddelandet af undervisning i kemiens grunder vid landtmannaskolor och folkhögskolor.

Hj. B—g.

Realskolans bokföringskurs utarbetad af Filip Holmqvist, öfverlärare vid Tekniska skolan i Stockholm. Åtföljes af två skrifhäften: Hufvudbok och Kassabok. Stockholm. Fr. Skoglunds förlag. Pris kr. 2: 25 (för satsen).

I realskolans kurs är bokföring upptagen såsom ett ämne. För det ändamålet behöfvas särskilda anvisningar och formulärböcker. En sådan är här anmälda bok, som är affattad i tre afdelningar: I. Privatbokföring, II. Handelsbokföring, III. Affärshandlingar. Såsom inledning till de särskilda delarna eller i samband därmed meddelas grunddragen af bokföringens teori. Trycket i de olika formulären är stort och prydligt.

Läsning för svenska folket, utgifven af Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande. P. A. Norstedt & Söners förlag. 1906. Häftet 3. Pris 30 öre.

I förevarande häfte af den gamla välkända samlingen förekomma följande uppsatser: Zachris Topelius af B. O. Aurelius, Några riksdagsbeslut, Blad ur världshistorien af Olof Söderqvist, Om fiskarna af J. B—n och Några drag ur den kristna psalmens historia af E. N. Söderberg.

Lärobok i Sveriges historia för dövstumskolan av Johan Bergqvist, föreståndare för dövstumskolan i Lund. Andra omarbetade upplagan, illustrerad. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: kart. 90 öre, inb. 1 kr. 25 öre.

Då författaren själf är lärare vid döfstumskolan, kan man antaga, att han lämpat sin lärobok efter döfstumskolornas behof och fordringar. Meningarna äro korta och enkla och framställningen klar och tydlig, egenskaper som i all synnerhet äro nödvändiga, då det gäller att undervisa döfstumma.

Den danske Realskole, et Skoleblad. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 18 och 19, 1 och 15 oktober 1906.

Innehåller bland annat: Meddelelse fra Undervisningsinspektionen. D. Islev. Landboers Adgang til Realskoler. Kredsmøde. Undervisningen i Modersmaalet. Min Bekendtgørelse ang. Eksamensordningen. Svensk Retskrivningscirkulære. Kommunal Mellemskole i Aalborg. Hvad vor Ungdom læser. Nye Bøger. Bekendtgørelser.

Den højere Skole. Meddelelser fra »filologernes og realisternes landsforening». Redigeret af adjunkt Ivar Alnæs. N:o 8, Kristiania 15 oktober 1906.

Indhold: I Kirkedepartementets budgetforslag. Udtalelser af studenter om gymnasiet. Konfirmandundervisningen i skoletiden. De højere skolers budget. Norsk lærebog (Aksel Arstal: Den geografiske undervisning, en ledetraad for lærere) anmeldt i udlandet. Oxford. Literaturanmeldelser. Forskjellige meddelelser.

Handledning i psalmundervisning på grundvalen av kyrkopsalmens historia av *J. Gerdin*, seminarieadjunkt. Andra upplagan. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. 1906. Pris häftad 1 kr. 75 öre, inbunden 2 kr. 25 öre.

Första upplagan af ifrågavarande bok utkom 1883. I denna upplaga har psalmtexten blifvit utesluten, och tre nya psalmer ha tillagts, hvarjämte en och annan förenkling af uttryck företagits.

Psalmerna behandlas i tidsordning, nämligen a) från reformationstiden, b) från trettioåriga krigets tid, c) den följande tiden till 1695, d) från 1695 till 1819.

Vid behandlingen af de särskilda psalmerna lämnas först en historik öfver författaren, och därefter förekommer förklaring af innehållet i hvarje vers jämte sammanfattning däraf. Till sist följer en disposition af innehållet i psalmen, hvars grundtanke stundom angifves. Ofta anföres den bibliska grundvalen för psalmen.

Arkaistiska uttryck och former, som förekomma i vår psalmbok, behöfva en förklaring, men i öfrigt tro vi, att innehållsutredningen eller parafrasen kunnat betydligt inskränkas, då boken torde vara afsedd hufvudsakligen för lärare. Det värdefullaste synes oss vara historiken öfver de särskilda psalmernas författare samt sammanfattningen af innehållet eller dispositionen. Då vi förut ej ägt någon sådan handledning, kan det vara godt för läraren att hafva en lätt tillgänglig uppslagsbok till hands.

1. **Carl von Linné.** Hans lefnad berättad för svenska folket af *Carl Kastman.*

2. **Louis de Geer.** Ett stycke ur nittonde seklets svenska historia af *C. O. Arcadius.*

3. **Skaldedrömmar och skaldepolitik.** Emil von Qvanten och hans tid af *Cecilia Bååth-Holmberg.*

4. **Palestina. Land och folk** af *Carl Kastman.*

5. **Danmark och danskarne.** En skildring af *Jenny Velander.*

Samtliga utgifna på P. A. Norstedt & Söners förlag. Stockholm 1906. Pris för hvarje häfte 1 kr.

Föreliggande fem häften tillhöra den förtjänstfulla samlingen »Svenskt folkbibliotek», som redigeras af kanslirådet Carl Kastman. I den första biografien lämnar författaren en synnerligen god skildring af Carl von Linnés lif och verksamhet. Det måhända mest intressanta är redogörelsen för hans resor, såväl hans utländska som resorna till Lappland och andra delar af landet.

I Louis de Geer vill rektor Arcadius göra allmänheten närmare bekant med en märkesman från förra århundradets

senare hälft. Förf. lämnar här en trogen och intresseväckande bild af denne man, som kom att ej blott djupt ingripa i rikets inre förhållanden genom utarbetande af representationsförslaget utan äfven att gifva sina mogna råd i de viktiga utrikes angelägenheter, som den tiden stodo på dagordningen, såsom unionsfrågan och Sveriges ställning till Danmark under schlesvig-holsteinska förvecklingarna.

Fru Bååth-Holmbergs skildring af den finsk-svenske skalden, diktaren af Suomis sång, Emil v. Qvantens lif är också en tidsbild från senare hälften af 1800-talet. »Hans historia», säger förf., »är delvis också historien om det förra århundradets tvenne ohållbara politiska drömmar: ett Storskandinavien, samladt under Sveriges ledning, och ett självständigt Finland som fjärde man i denna de nordiska rikenas samlingsstat». Förf. var personligen bekant med skalden, hvilken, som bekant, var född och uppfostrad i Finland men tillbragte större delen af sin lefnad i Sverige, bland annat såsom bibliotekarie hos konung Karl XV. De sista 13 åren uppehöll han sig i Italien och dog i San Remo 1903. Skildringen är ganska underhållande.

På ett klart och noggrant sätt beskrifver kanslirådet Kastman i sin bok om Palestina ej blott landets naturförhållanden, befolkning och viktigare orter utan äfven uppfostran, klädedräkt, bostäder, drag ur dagliga lifvet, seder och bruk m. m. Förf. har såsom källor användt både mera rent geografisk litteratur och reseskildringar. Flera mycket vackra illustrationer pryda boken.

En intressant och liffull, någon gång måhända något idealiserad skildring af Danmark och danskarne lämnar fru Velander i det sista af de nämnda häftena. Förf. har genom resor i landet närmare satt sig in i danska förhållanden. De två sista afdelningarna af häftet ägnar förf. åt Danmarks litteratur och de danska folkhögskolorna.

Bidrag till Sveriges officiella statistik. P. Undervisningsväsendet. Berättelse om folkskolorna i riket för år 1903 utarbetad i Kungl. Ecklesiastikdepartementet. Centraltryckeriet, Stockholm, 1906.

Praktisk övningsbok i modersmålet för folkskolan. Ett reformförsök av *Ernst Vestberg*. III. Andra uppl. Pris 25 öre. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Den danske Realskole. Et Skoleblad. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af *Alb. Dahl*. N:r 20 och 21 (1 och 15 nov. 1906).

Pedagogisk Tidskrifts novemberhäfte har utkommit med följande innehåll:

K. Nordlund, De filosofiska universitetsexamina och lärarutbildningen. — *August Johansson*, Ett bidrag till debatten om universitetsexamens-kommitténs förslag. — *A. Hallström*, Latinstudiets omläggning. — *Axel Dahlman*, Bestämmandet af läroböcker vid de allmänna läroverken. — *S. G. Forsström*, Om den elementära härledningen af de koniska sektionernas tangentekvationer. — *G. B. Lundgren*, Några anteckningar till v-ljudet ur rättskrifningsarbeten med stafning enligt 1906 års cirkulär. — *Vsbg*, Anmälan af Ernst Carlson, Skolgeografi, och Ernst Carlson och Emil Fagerlund, Öfversikt af den allmänna geografien. — Kortare meddelanden. — Kungliga beslut. — Kungliga öfverstyrelsen. — Personalnotiser.

22.

Landskrona folkskollärarinneseminarium 1904—1906.

Redogörelse af Nils Torpson, seminariets rektor.

Såsom en tidsenlig anordning vid seminariet i Landskrona anteckna vi, att 2 timmar i veckan äro anslagna åt kyrkohistoria i tredje klassen och 1—2 t. i den fjärde.

23.

Svenska Seminarielärareföreningen.

I styrelsecirkulär af den 24 sept. 1906 hemställdes till de särskilda ortsföreningarna af Svenska seminarielärareföreningen, att de måtte upptaga till diskussion och afgifva yttrande i följande frågor:

1. Hvad bör göras för att förbättra och betrygga de i seminariernas öfningsskolor anställda lärarnes och lärarinnornas ställning?

2. Hvilken kompetens bör lämpligen sättas för seminariernas ämneslärare (manliga och kvinnliga), och huru böra löneförmånerna och pensionsåldern för dem bestämmas?

3. Hvad är ortsföreningens mening a) angående privata folkskoleseminarier, b) angående det af rektor Lundgren på Landskrona-mötet ifrågasatta seminariet?

Från samtliga ortföreningar ha nu protokoll inkommit med yttrande öfver de särskilda frågorna.

I afseende på den *första* frågan ha föreningarna enhälligt uttalat önskvärdheten af att lärare och lärarinnor i öfningsskolan må kunna anställas som ordinarie. Om de särskilda detaljerna (i fråga om tillsättning m. m.) ha ortsföreningarna i allmänhet icke uttalat sig. Äfven ha ortsföreningarna framhållit nödvändigheten af förbättrade lönevillkor för öfningsskolans lärare och lärarinnor.

I fråga om kompetensen för seminariernas ämneslärare divergera föreningarnas yttranden något, i det somliga ortsföreningar uttalat sig för formell lektorskompetens, andra åter för förstärkt adjunktskompetens. Men enhälligt har betonats nödvändigheten af kompetensens höjande. I sammanhang med frågan om kompetensen ha ortsföreningarna också betonat önskvärdheten af förbättrade lönevillkor och beredande af möjlighet för ämneslärare att i rätt tid draga sig tillbaka för att lämna rum för yngre krafter. I allmänhet ha ortsföreningarna tänkt sig för manlig lärare *rättighet* att afgå med full pension vid 60 lefnads- och 30 tjänsteår, ehuruväl

flera ortsföreningar antingen tydligen utsagt eller synas ha förutsatt, att *plikten* att afgå från tjänsten borde inträda först vid samma ålder, som nu är stadgadt.

Uppmuntran af privatseminarier ha de allra flesta ortsföreningarna (12 af 14) på det bestämdaste velat afstyrka, och likaledes ha de flesta af föreningarna (9 af 14) afstyrkt inrättandet af ett två-årigt försöksseminarium för småskolelärarinnor, som ville utbilda sig till lärarinnor vid folkskolan.

Till redaktionen insända skrifter och planscher.

Från Aktiebol. Folkskolans vän, Stockholm:
Julklockan 1906.
Lilla Sessan.
Snöhvit.
Hemmets kalender.

Från Frans Svanström & C:o Pappershandelsaktiebolag, Stockholm:

5 Väggtaflor till elektricitetsläran. 1) Elektrisk ringklocka, 2) telegraf, 3) telefon, 4) kraftlinje och strömschema för dynamo, 5) elektrisk spårvagn.

Tryckfel i föregående häfte.

Sid. 77 rad 7 uppifrån står disputationen, bör vara disputation.
» 118 » 4 nedifrån står fakulering, bör vara fabulering.
» 141 » 5 uppifrån står F. W. Lundvall, bör vara F. W. Lindvall.

TIDSKRIFT

FÖR

FOLKUNDERVISNINGEN

UNDER MEDVERKAN AF

FOLKSKOLEINSPEKTÖRER OCH SEMINARIELÄRARE M. FL.

UTGIFVEN

AF

J. F. BJÖRNSTÅHL
SEMINARIEADJUNKT

TJUGUSJÄTTE ÅRGÅNGEN

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER 178/07
1908

INNEHÅLL.

Sid.

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit» . . . . . 1.
Axplockning ur de senaste folkskoleinspektörsberättelserna. CARL K—N 7.
I tyska folkskoleseminarier. GIDEON SANDAHL . . . . . 21.
Om Nääs. J. VAHLQVIST . . . . . 37.
Seminariekommittén . . . . . 51.
P. Vingren †. J. F. B. . . . . 52.
Behöfvas flera kvinnliga adjunkter och därjämte biträdande föreståndarinna vid folkskolelärarinneseminarierna? TN . . . . . 53.
Litteratur. J. F. B. . . . . 63.
Erfarenheter om normalplanen. CARL K—n . . . . . 71.
Fortsättningsskolan. CARL K—N . . . . . 83.
Några ord om Linköpings folkskoleseminarium under dess bägge första årtionden. G. W. . . . . 89.
Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige av Selma Lagerlöf. A. H—ÉN 101.
Feriekurser sommaren 1907 . . . . . 106.
Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen . . . . . 110.
Litteratur . . . . . 115.
Berättelse om folkskolorna för år 1904 . . . . . 123.
Tillsyn öfver folkskolorna. CARL K—N . . . . . 125.
Tyska seminarieförhållanden. GIDEON SANDAHL . . . . . 136.
Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen . . . . . 150.
Medeltidsminnen från Östergötland . . . . . 152.
Litteratur . . . . . 153.
Ur utländska tidskrifter . . . . . 168.
Personalnotiser rörande seminarierna . . . . . 169.
Några reflexioner med anledning af Sveriges allmänna folkskollärareförenings årsskrift år 1907. CARL K—N . . . . . 171.
Otto Salomon †. J. W—T . . . . . 187.
Ett och annat från seminarierna, 1, 2 . . . . . 189.
Seminarielärareмötet 1908 . . . . . 191.
Fjortonde allmänna svenska folkskollärareмötet i Gäfle . . . . . 191.
Litteratur . . . . . 193.
Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen . . . . . 201.

1.

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit».

Elevernas antal utgjorde höstterminen 1906 vid rikets åtta manliga folkskoleseminarier 839 och vid de sex kvinnliga folkskoleseminarierna 592, eller tillsammans 1,431 elever.

Afgångsexamen undergingo 1906 års vårtermin 202 manliga, af hvilka 5 före inträdet vid seminarium aflagt examen inför teologisk fakultet, och 155 kvinnliga elever, eller tillsammans 357 elever.

Småskollärarexamen aflades samma termin vid folkskoleseminarierna af 73 elever, däraf 1 manlig och 72 kvinnliga, hvilka genomgått första och andra klassernas lärokurser.

Vid seminariet i Murjek, som är afsedt för bildande af lapska småskollärare och -lärarinnor, voro höstterminen 1906 intagna 65 elever, hvaraf 4 manliga och 61 kvinnliga.

Vid seminariet i Haparanda för bildande af finska småskollärare och -lärarinnor voro samma termin intagna 59 elever, 5 manliga och 54 kvinnliga.

Vid slutet af vårterminen 1906 aflades examen för behörighet till lärarbefattning vid småskola af 17 elever vid seminariet i Murjek och af 15 elever vid seminariet i Haparanda.

Vid af landsting underhållna småskoleseminarier hafva under år 1906, enligt till ecklesiastikdepartementet lämnade uppgifter, 379 elever, däraf 4 manliga, undergått den pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning som lärare vid småskola m. m., som påbjudes i nådiga stadgan den 28 maj 1897.

Pröfning af behörighet till erhållande af befattning såsom lärarinna vid småskola har undergåtts af 323 elever vid af enskilda personer anordnade småskoleseminarier.

Någon pröfning har icke under 1906 blifvit anställd i öfverensstämmelse med § 4 i stadgan angående pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola den 28 maj 1897.

Till stipendier vid folkskoleseminarierna hafva för vårterminen 1906 anvisats tillsammans 43,750 kronor, hvarjämte stipendiemedel till ett sammanräknadt belopp af 16,590 kronor beviljats till seminarieelever, som tala finska eller lapska språket. För höstterminen samma år hafva 43,750 kronor utdelats som stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna samt 12,970 kronor åt elever, som tala finska eller lapska språket.

Af den undervisningsmateriell, som genom ecklesiastikdepartementets försorg anskaffats, hafva statens samtliga fullständigt anordnade seminarier kostnadsfritt erhållit hvad som för dem ansetts erforderligt.

Enligt meddeladt uppdrag har byråchefen för den inom ecklesiastikdepartementet inrättade afdelning för ärenden rörande folkundervisningen under år 1906 inspekterat folkskoleseminarierna i Göteborg, Skara och Linköping samt småskoleseminarierna i Göteborg och Skara.

Enligt de — jämlikt föreskriften i gällande stadga angående folkundervisningen i § 67 samt kungl. cirkulären af den 24 november 1882 och den 6 oktober 1893 — af folkskoleinspektörerna och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor insända uppgifterna angående folkundervisningen meddelades år 1905 undervisning i 20 högre folkskolor. I rikets 2,409 skoldistrikt funnos

4,893	fasta	och	455	flyttande	eller	tills.	5,348	folkskolor,
1,423	»	»	746	»	»	»	2,169	mindre folkskolor,
4,387	»	»	1,015	»	»	»	5,402	småskolor,
S:a 10,703	fasta	och	2,216	flyttande	eller	tills.	12,919	skolor,

eller, med inräknande af de högre folkskolorna, 12,939 skolor.

I de högre folkskolorna undervisade antingen endast i läsämnen eller i såväl läs- som öfningsämnen 24 lärare och 4 lärarinnor samt i

folkskolorna . . .	5,349 lärare	o.	3,311 lärarinnor,	tills.	8,660
mindre folkskolorna	195 »	»	1,986 »	»	2,181
småskolorna . . .	147 »	»	6.557 »	»	6,704
Summa	5,691 lärare	o.	11,854 lärarinnor,	tills.	17,545

eller, med inräknande af de högre folkskolornas lärarpersonal, 17,573, förutom 365 lärare och 867 lärarinnor, eller tillsammans 1,232, hvilka undervisat endast i öfningsämnen.

Antalet barn i 7—14 års ålder utgjorde vid 1905 års slut 849,559, hvaraf 432,628 gossar och 416,931 flickor. Bland dessa hade

under året undervisats på något af nedan angifna sätt	773,462
» » ej åtnjutit sådan undervisning	70,473
hvarjämte uppgifter saknas om	5,624
Summa	849,559

Bland de vid 1905 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder undervisades under året i

sina egna distrikts fasta folkskolor	422,369	
» » » flyttande folkskolor	30,351	
» » » fasta mindre folkskolor . .	50,403	
» » » flyttande mindre folkskolor	26,560	
» » » fasta småskolor.	151,498	
» » » flyttande småskolor	32,703	
folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom sina egna distrikt	16,019	729,903
högre folkskolor		426
allmänna läroverk och fackskolor		13,823
skolor för abnorma barn.		1,128
enskilda skolor		17,793
hemmen		10,389
Summa		773,462

Bland de vid 1905 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder, hvilka under året ej åtnjutit undervisning på något af ofvan angifna sätt,

hade	8,647	inhämtat folkskolans minimikurs,
»	42,511	undergått godkänd afgångspröfning samt
uteblefvo	3,298	till följd af sjukdom eller naturfel och
»	16,017	af annan anledning.
Summa	70,473.	

Med inräknande af de under året aflidna samt af dem, som voro öfver eller under den ofvan angifna skolåldern af 7—14 år, undervisades i högre folkskolor 588 samt i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor 761,809.

Utgifterna för högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utgjorde under år 1905 enligt ofvannämnda uppgifter:

för lärare och lärarinnors aflöning:		
kontant	15,092,901	kronor
in natura	1,488,990	»
för skolhusbyggnader, skolplatser och inventarier	6,004,174	»
» undervisningsmateriell	485,690	»
» öfriga behof	5,206,360	»
	Summa 28,278,115	kronor.

Statsbidrag af allmänna medel hafva för år 1905 för aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, enligt till ecklesiastikdepartementet inkomna uppgifter, utgått med tillsammans 6,893,431 kronor 78 öre.

Understöd har för år 1905 utgått till lärares aflöning vid 1,819 fortsättningsskolor med 117,533 kronor 33 öre.

För år 1905 har understöd utgått för främjande af undervisning i slöjd för gossar med 339,545 kronor samt af undervisning i slöjd för flickor med 207,844 kronor 80 öre.

Till aflönande af vikarier för 773 folkskollärare, som af sjukdom hindrats att sköta sina befattningar, har för år 1905 utbetalts af allmänna medel 111,581 kronor 52 öre.

Till de högre folkskolorna, som uppgå till 20, har för år 1906 utgått statsbidrag med 30,600 kronor.

Statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landsting inrättade småskoleseminarier har under år 1905 utgått med 20,659 kronor 32 öre.

På därom af vederbörande styrelser gjorda ansökningar har Kungl. Maj:t för år 1906 beviljat understöd åt 34 folkhögskolor med 161,206 kronor 38 öre. Enligt styrelsernas berättelser hafva under nämnda år i dessa skolor undervisats 1,089 manliga och 812 kvinnliga, eller tillsammans 1,901 elever. Af det till stipendier åt obemedlade elever vid dessa skolor beviljade anslaget, 35,000 kronor, fördelades år 1906 21,100 kronor mellan 422 manliga och 12,915 kronor mellan 337 kvinnliga elever.

Till främjande af folkundervisningen bland de i rikets nordliga trakter bosatta finnar har, enligt uppgift från statskontoret, för år 1906 å länsstat varit uppfördt 43,605 kronor och af statskontoret anordnats 33,024 kronor 89 öre, allt till höjande af folkskollärarnes löner till och öfver minimum, till ökande af lärares löner vid mindre folkskolor och småskolor, till aflönande af lärare vid af staten anordnade skolor, till anskaffande af undervisningsmateriell, bildande af lärare m. m.

De allmänna folkskolorna, döfstumskolorna jämte andra folkundervisningsanstalter, som därtill äro berättigade, hafva till nedsatt pris erhållit den undervisningsmateriell, som genom chefens för folkskolebyrån försorg anskaffats. Under år 1905 uppgick kostnaden härför till 20,638 kronor 63 öre.

Kungl. Maj:t har för året 1906 af därtill anvisade medel beviljat understöd åt 14 äldre, behöfvande folkskollärare med tillsammans 4,900 kronor samt åt 164 äldre, behöfvande småskollärare m. fl. med tillsammans 16,400 kronor.

Vid institutet å Manilla för bildande af döfstumskollärare voro under läsåret 1905—1906 2 elever intagna. Till profårskurs vid döfstumanstalt under nämnda läsår anmälde sig ingen.

Under läsåret 1905—1906 undervisades vid anstalten i Bollnäs för öfveråriga döfstumma 27 elever. Med vårterminens slut den 31 maj 1906 upphörde anstaltens verksamhet.

Vid institutet för blinda å Tomteboda voro under läsåret 1905—1906 intagna 120 elever, däraf 69 gossar och 51 flickor. Af dessa undervisades höstterminen 9 och vårterminen 8 gossar vid handtverksskolan i Kristinehamn. 1 elev har varit frielev. 17 elever afgingo efter fullbordad lärokurs, 3 på grund af bristande förmåga att draga nytta af under-

visningen, 2 på målsmans begäran; 3 elever hafva under året aflidit.

Vid förskolan för blinda å Tomteboda voro under läsåret 1905—1906 intagna 40 elever, hvaraf 20 gossar och 20 flickor.

Vid förskolan för blinda i Växjö voro under läsåret 1905—1906 intagna 35 elever, 20 gossar och 15 flickor. Vid slutet af läsåret 1904—1905 utskrefvos 11 lärjungar från skolan. Af dessa öfvergingo 8 till institutet å Tomteboda; 2 återvände till sina hem och 1 intogs å hemmet för sinnesslöa blinda i Vänersborg.

Vid handtverksskolan för blinda i Kristinehamn undervisades under året 1905—1906 39 elever.

Till skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg har Kungl. Maj:t för år 1906 beviljat 5,000 kronor. Under året undervisades därstädes 12 elever.

Till uppehållande af döfstumskolor har för år 1906 anslagits ett belopp af 175,400 kronor.

Af anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn har för år 1906 anvisats en summa af 187,575 kronor.

2.

Axplockning ur de senaste folkskoleinspektörsberättelserna.

1. Ett och annat om undervisningen i folkskolan.

Då vi nu gå att meddela något beträffande undervisningen i folkskolan under inspektionsperioden 1899—1904, begynna vi med folkskolans viktigaste ämne, kristendomskunskapen, samt med den gren däraf, som vanligen går under benämningen biblisk historia.

Åtskilliga inspektörer hafva funnit undervisningen i biblisk historia tillfredsställande och ändamålsenlig samt lämpad efter barnens ståndpunkt. Och när en inspektör jämför undervisningen under ifrågavarande period med hvad han därom iakttagit under närmast föregående, finner han, att lärarinnorna i småskolan under det senare tidsskedet mera allmänt ådagalägga förmåga att frigöra sig från läroboken både vid förberedelse och förhör och att barnen afhållas från att rabbla upp det inlärda.

Men flertalet inspektörer har dock åtskilligt att anmärka mot undervisningen i det ämne, hvarom nu är fråga.

Mot förberedandet anmärkes, att lärarne ofta framställa den berättelse, som skall genomgås, stelt och opersonligt. De använda slafviskt lärobokens ord och uttryck. Därför blir framställningen ofta alltför koncis och för barnen otillgänglig. Sällan får man höra ett verkligt åskådligt, lifligt och uttrycksfullt berättande.

Mot utredningen af innehållet har man ock åtskilligt att anmärka. Därvid, säges det, förstå lärarne sällan att utgå från barnens åskådningskrets, och förklaringarna äro stundom långt öfver barnens ståndpunkt. Man synes hufvudsakligen söka klargöra innehållet från språklig, historisk eller geografisk synpunkt, under det man förbiser eller fäster allt-

för liten vikt vid de religiösa och etiska moment, som i berättelsen förefinnas.

Barnen vänjas ej att självständigt göra reda för innehållet i berättelsen, utan de få vanligen vid förhöret ordagrant läsa upp den, hvaraf följden oftast blir, att de tanklöst och vårdslöst rabbla upp bokens ord, som de mer eller mindre villigt prägla in i minnet.

Undervisningen, så handhafd, förmår ej framkalla barnens intresse och kan ej på dem utöfva det väckande och fostrande inflytande, som med den afses.

En inspektör anmärker, att man redan i småskolan vänjer barnen vid ett ordagrant återgifvande af lärobokens ord vid det så kallade berättandet utan att betänka, att man därigenom från början inöfvar barnen i ett memorerande, som hela skoltiden igenom verkar hinderligt för ett verkligt inhämtande af kunskaper.

Undervisningen i katekes synes mångenstädes vara mera tillfredsställande, än den var under närmast föregående inspektionsperiod. I flera skolor vinnlägger man sig, säges det, mera än förut därom, att de heliga sanningarna, jämte det de till sitt väsentliga innehåll klart och bestämdt fästas i de ungas minne, tillika må lefvande uppfattas af deras begrepp, på det de må blifva fruktbärande för deras lif. »I allmänhet», vitsordar en inspektör, »söka lärarne framställa de heliga sanningarna på ett fattligt och tillfredsställande sätt.» Ja, ett par inspektörer förmena, att undervisningen i katekes är mer tillfredsställande än undervisningen i hvilket annat läroämne som helst. Därför, säger en inspektör, innebär numera i de flesta fall talet om katekesplugg och mekanisk utanläsning en orättvisa mot folkskolans lärare och en brist på erkännande af det myckna arbete och den skicklighet, som nedlägges på undervisningen i katekes.

Äfven om lärobokens ord ännu i åtskilliga skolor mekaniskt upprabblas vid förhöret, har dock förbättring inträdt därutinnan, att läxorna ordentligt förberedas, innan barnen få till uppgift att inlära dem i minnet.

Men ännu, klagar en inspektör, finnas skolor, i hvilka själlös utanläsning äger rum; ännu får man här och där höra tanklös och hackig utanläsning, vitsordar en annan.

För öfrigt anmärkes, att Luthers lilla katekes i åtskilliga skolor ej inläres ordagrant och att några lärare ej tillbörligt kombinera Luthers lilla katekes och den antagna utvecklingen. Dessutom hafva följande anmärkningar framställts: — att undervisningen i katekes är i några skolor mer torr, schematisk och dogmatisk, än den behöfde vara; stundom är läraren vid förberedelsen alltför rik på detaljer, hvilket skymmer bort hufvudsaken och förhindrar sammanfattningen; i skolor, där man lagt bort all utanläsning, har en viss osäkerhet inträdt i fråga om lärjungarnes kristendomskunskap, och hufvudsanningarna i ett lärostycke hvarken träda fram med önskad klarhet eller kunna af barnen riktigt fasthållas; i åtskilliga skolor är undervisningen alltför ensidigt förståndsmässig med förbiseende af dess betydelse förväckandet och utbildandet af kristligt lif hos barnen; stundom består innehållets utredning i ett mekaniskt sönderplockande af de särskilda lärostyckena.

Med anledning af åsikten, att man borde med tillbakaskjutande af den kateketiska läroboken meddela undervisning i kristendomskunskap hufvudsakligen vid bibelläsning, anmärker en inspektör: »Bibelläsning är ej tillräcklig för den fulla kristliga utbildningen. Äfven barnets ande söker finna enheten i mångfalden af kristliga företeelser. En kort sammanfattning af det kristna lifvets mångahanda företeelser är alltså af behofvet påkallad, om icke allt skall för barnet blifva ett oredigt virrvarr. Huruvida denna sammanfattning bör insnöras i ett logiskt schema eller få formen af gruppering under bestämda hufvudsynpunkter är en mycket underordnad sak.»

Bibelläsningen handhafves i många skolor tillfredsställande. En inspektör säger, att han mångenstädes kunnat förmärka, att lärarne bemödade sig om att söka göra utläggningen af det lästa uppbygglig och för barnen lättfattlig, att stärka det religiösa och kyrkliga sinnet hos dem. En annan inspektör vitsordar, att lärarne vid förklaringen af den lästa bibeltexten afse att verka tillämpande och uppbyggande; en annan meddelar, att han fått det intryck, att bibelläsningsstunderna äro verkliga andaktsstunder med högtidlig prägel, och slutligen må anföras, att en inspektör gjort den iakt-

tagelsen, att förklaringen af texten tillgodoser något bättre än förut den andliga uppbyggelsen och något mindre besväras af den språkligt undervisande utfrågningen.

Men i inspektörsberättelserna framställas också åtskilliga anmärkningar mot det sätt, hvarpå bibelläsningen handhafves. Vi anföra följande: verklig plan för undervisningen saknas; bibelläsningen består mångenstädes endast i uppläsning af bibelordet och blir i många fall blott en öfning i innanläsning; vid bibelläsningen vid morgonbönerna blir förklaringen oftast tämligen torr och schematisk; förklaringen af bibeltexten är ofta mera en språklig-geografisk-historisk sönderplockning än en den religiösa känslan tilltalande utläggning och tillämpning; bibelläsningen lämnar ofta ringa resultat på grund däraf, att läraren ej tillräckligt förberedt sig till den; utredningen utgöres här och där af ett torrt utfrågande af innehållet med förklaring af ovanliga ord men utan tillämpning.

Slutligen må anföras hvad ett par inspektörer säga om svårigheterna vid undervisningen i kristendom: »Tydligt är, att det allmänna nedsättandet af vår kyrkas katekes och till och med af bibeln verkar hindrande ej blott på katekesläsningen utan ock på kristendomsundervisningen öfver hufvud taget.» »Kristlig kunskap är bland den mognare ungdomen ganska sällsynt. Afvogheten mot kristendomsämnet är stundom i hemmen mycket stor, och föräldrar finnas, som säga till lärare, att det är alldeles onödigt att lära deras barn kristendom; vi skola nog plocka det där ur dem igen.»

Ljud-skrif-läsemetoden utbreder sig alltmera, och med ett undantag synas inspektörerna erkänna dess företräde framför den gamla bokstafverings- eller stafmetoden. Denna användes dock ännu i åtskilliga skolor, dels därför att de förestås af äldre lärarinnor, som själfva ej inhämtat det förstnämnda förfaringssättet, dels därför att de (skolorna) äro så anordnade, att det är nödvändigt att taga i anspråk hemmets hjälp för att kunna någorlunda hinna med de för småskolan föreslagna lärokurserna.

Resultaten af ljud- och skrif-läsemetoden synas i allmänhet tillfredsställande. I skolor med heltidsläsning förvärfva barnen i allmänhet förmåga att läsa rätt och säkert och äfven

här och där att återgifva innehållet i det lästa samt därjämte mångenstädes att skrifva lättare ord och meningar.

I skolor med halftidsläsning synes ej färdigheten att läsa innantill i allmänhet kunna blifva rätt tillfredsställande, om ej skolgången utsträckes till tre år.

Men några inspektörer anse sig också hafva fog för anmärkningen, att barnen, när de lämna småskolan, ej hafva tillbörlig säkerhet uti innanläsning, och i de flesta inspektörsberättelserna klagas öfver att för litet hänsyn tages till välläsning.

Emellertid synes af inspektörsberättelserna framgå, att de anmärkningar, som på senaste tiden framställts mot ljudskrif-läsemetoden, äro alldeles obefogade. De synas ej vara grundade vare sig på insikt i metoden eller på erfarenhet af densamma.

Innanläsningen, då man därmed menar förmågan att läsa säkert och flytande, säges vara ganska tillfredsställande i många folkskolor, ja i hela inspektionsområden. I synnerhet gäller detta omdöme, då fråga är om skolor med heltidsläsning. Däremot skall äfven den mekaniska innanläsningen vara osäker i många skolor med halftidsläsning. Välläsning synes vara sällsynt; dock kan man få höra uttrycksfull läsning i en och annan skola, som hör till den grupp, som i normalplanen betecknas med litt. A.

En inspektör säger, att innehållsbehandlingen har gjort stora framsteg. Reda och klarhet äro glädjande drag. Men i allmänhet äro inspektörerna ej nöjda med barnens förmåga att uppfatta och redogöra för innehållet. Somliga förmena, att öfningarna att uppfatta och redogöra för innehållet i det lästa försummas, i det tiden, som är anslagen till läsning, användes nästan uteslutande till kursiv läsning. Andra inspektörer anse som fel, att skillnad göres mellan läsning med innehållsbehandling och kursiv läsning. Af deras framställning synes, som om de ej skulle hafva rätt uppfattat skillnaden mellan dessa öfningar eller insett hvarderas betydelse. Ännu andra äro ej nöjda med det sätt, hvarpå innehållsbehandlingen äger rum. En inspektör yttrar: »I allmänhet är barnens förmåga att rätt begagna modersmålet i sitt tal alltför litet utvecklad. Åtskilliga lärare göra myc-

ket därför dels genom skicklig innehållsbehandling vid innanläsningsöfningarna och dels genom att alltid fordra klara, tydliga, utförliga och med hög röst afgifna svar. Men ofta glömmer läraren, att egentligen hvarje lektion också borde vara en lektion i svenska, talar själf ofantligt mycket men nöjer sig med enstafviga, lågmälda och grumliga svar, och vid innehållsredogörelsen blir det visst icke bättre.» En annan inspektör förmenar, att lärarne understundom vid utredningen af innehållet fästa sig för mycket vid de särskilda uttrycken, under det de förbigå de ledande tankarna och försumma öfva barnen uti att enkelt sammanfatta dessa. Ur inspektörsberättelserna må för öfrigt anföras följande: »Att gifva nödig utredning och förklaring af ord och innehåll är vid modersmålets läsöfningar i allmänhet nödvändigt. Särskildt landsbygdens barn, som lefva under enformiga, hvarje dag nästan enahanda förhållanden, hafva ett högst ringa ordförråd — — — Men en alltför omständligt detaljerad utfrågning af ett styckes innehåll, hvarvid barnen ej tillhållas att svara med egna ord utan få som svar ånyo uppläsa en och annan mening ur boken, är ett tidsödande förfaringssätt, som ej medför något gagn.» »Barnens förmåga 'att uppfatta', under det de läsa, har icke blifvit vederbörligen utvecklad genom trägna öfningar redan från början i att redogöra för ett textinnehåll.» »För läsning med innehållsutredning och talöfningar blir på många ställen liten eller föga tid öfrig. På de flesta ställen lämnas dock någon öfning däruti, stundom rätt god och med godt resultat. Men ofta nog saknas intresse för och insikt uti att på ett mera fruktbärande sätt handleda dessa öfningar.» »Utredningen af det lästas innehåll lämnar ofta mycket öfrigt att önska. Någon gång förekomma så kallade talöfningar, som dock vanligen bestå i ett återgifvande af bokens ord.»

Mellan raderna i inspektörsberättelserna kan man med all säkerhet läsa, att lärarne i allmänhet ej tillbörligt förbereda sig för att med säkerhet och takt och till verkligt gagn handleda barnen vid öfningarna att rätt uppfatta och redogöra för innehållet i en läst text. För att undkomma mödan härmed önska många, att barnen skola få öfva sig i läsningens konst genom att läsa en så lätt text, att de kunna under

läsningen uppfatta innehållet utan alla slags utredningar och förklaringar. Men de, som framställa detta önskemål, förgäta, att skolan, om önskemålet vinnes, därigenom kommer att försumma sin plikt att så mycket den kan söka utveckla barnens tankeförmåga. Man skall icke meddela barnen endast sådant, som de kunna fatta utan tankeansträngning, handledning och förklaring, utan äfven sådant, till hvars uppfattning de behöfva hjälp, ledning och eget arbete, om de för öfrigt äga erforderliga förutsättningar för att kunna fatta det.

En inspektör har haft nöjet kunna vitsorda, att rättskrifningen med hvarje år gått framåt i alla skolor inom hans inspektionsområde, och från ännu ett par andra inspektionsområden förmäles, att man kunnat förmärka någon förbättring i denna gren af undervisningen i modersmålet, men det stora flertalet af inspektörer betyga, att resultatet af arbetet med att lära barnen skrifva rätt är fortfarande öfver hufvud taget mycket klent. En och annan skola har väl kunnat uppvisa förvånande vackra framsteg; men, tyvärr, utgör en dylik skola endast undantag. Några inspektörer angifva ock, hvad som, enligt deras förmenande, bidragit till det nedslående resultatet. Af de uppgifna anledningarna må här anföras följande: »Vid rättskrifningsöfningarna skiljes ej mellan hufvudsak och bisak. Man borde använda en koncentrisk metod. Man borde först lära barnen stafva 500 vanliga ord. Därefter kunde man öka antalet med 100 o. s. v.» »Orsaken till osäkerheten i rättskrifning beror till en viss grad på vårt föråldrade och ofta ljudstridiga stafningssätt.» »Det finnes lärare, som af fruktan för besväret ej vilja eller som för det stora barnantalet ej kunna rätta hvarje öfning.» »Rättningen af barnens rättskrifningsböcker är mångenstädes ej tillräckligt omsorgsfull.» »Hvar felet ligger till den dåliga rättstafningen är lätt att finna. Icke sällan finner man nämligen, att läraren icke granskat eller rättat skrifböckerna.» »Skrifböckerna se bedröfliga ut.» »Ej sällan förekomma fel i rättskrifningsböckerna, som läraren förbisett.» »Rättskrifning bedrifves utan genomtänkt plan; afskrifningsöfningarna förfela sin uppgift till följd af lärarens slapphet eller oförmåga att öfvervaka dem. I några skolor hafva skriföfnin-

garna befunnits icke rättade under flera veckor.» »Det sätt, hvarpå rättskrifningsböckerna blifvit rättade, skvallrar om brådska, äfven där skolan är måttligt talrik.» »Bristande tillsyn vid skrifningarnas utförande; bristande eller slarfvig granskning af skrifböckerna.»

Under det tidsskede, hvarom nu är fråga, har uppsatsskrifning blifvit införd i allt flera skolor, och, ehuru den mångenstädes ej ännu framtedt några nämnvärda resultat, har den dock i åtskilliga skolor lämnat bevis för att den äfven i folkskolan kan bedrifvas till verkligt gagn. Det intresse, hvarmed lärarne i allmänhet omfatta den, synes berättiga till förhoppningen, att i närmaste framtid den skall kunna i allt vidsträcktare kretsar uppvisa bestämda och erkännansvärda framsteg, helst de hafva till sin hjälp goda läro- och öfningsböcker. Men äfven beträffande uppsatsskrifningen har en och annan inspektör haft anledning till anmärkning mot det sätt, hvarpå vederbörande lärare haft tillsyn öfver och rättat den.

Undervisning i språklära har jämväl införts i allt flera skolor och har i några håft god påföljd, men i allmänhet äro barnens insikter i form- och satslära mycket ringa. Detta torde förnämligast bero på att undervisningen varit alltför teoretisk, alltför vidtsväfvande och planlös samt att endast kort tid därtill kunnat användas. Därjämte klagas öfver att åtskilliga lärare, både gamla och unga, ej äga erforderliga insikter för att kunna säkert och målmedvetet handhafva undervisningen i detta ämne, en undervisning som är så mycket svårare, som ännu åsikterna om huru den bör anordnas, gå så långt från hvarandra.

Beträffande färdigheten i välskrifning intygas från det stora flertalet inspektionsområden, att man kan märka ett bestämdt framskridande sedan närmast föregående inspektionsperiod, och att färdigheten i välskrifning numera i allmänhet kan anses som nöjaktig. Det är endast ett par inspektörer, som framställa svårare anmärkningar. Den ene säger, att välskrifningen är styfmoderligt behandlad och visar i många skolor klent resultat; den andre yttrar, att handstilen är i betänklig grad vårdslösad.

Antalet skolor, hvari åskådningsöfningar förekomma, har ökats i beaktansvärd grad, och i åtskilliga af de skolor, där

dylika öfningar blifvit införda, hafva de medfört godt resultat. Men dessa viktiga öfningar hafva dock långt ifrån kommit till sin rätt. De skolor, som ej hafva åskådningsöfningar på sin läsordning, äro många, och få äro ej heller de, som visserligen hafva upptagit nämnda öfningar på läsordningen, men som dock ofta använda den till dem anslagna tiden till undervisning i annat ämne. Stort är också antalet af de skolor, i hvilka åskådningsöfningarna bedrifvas på ett otillfredsställande sätt och i hvilka sålunda det med dem afsedda målet ej vinnes. Anledningarna till att »åskådningsöfningarna» ej blifvit införda i alla skolor, och att de, där de förekomma, ej sällan måste anses mindre lyckade, äro förnämligast följande:

Många lärarinnor sakna den allmänbildning, som erfordras för att kunna sköta ifrågavarande öfningar till rätt gagn; åtskilliga lärarinnor hafva ej behörig teknisk utbildning; ej få lärarinnor sakna intresse för öfningarna; i många skolor finns ej lämplig undervisningsmateriell, och lärarinnorna synas i allmänhet ej vara tilltagsna nog för att använda verkliga föremål, som med lätthet kunnat anskaffas, eller tillräckligt företagsamma för att själfva göra användbar undervisningsmateriell.

Beträffande undervisningen i räkning hafva inspektörerna gjort mycket olika erfarenheter. Då några funnit de använda metoderna tillfredsställande och resultaten nöjaktiga, ja goda, förmena andra, att förfaringssätten icke äro ändamålsenliga och resultaten klena, ja, en inspektör anser, att undervisningen i räkning är svagare än undervisningen i öfriga folkskolans läroämnen. Under det några inspektörer hafva den åsikten, att metoden i räkning är alltför teoretiserande, hålla andra före, att barnen för litet öfvas att uppfatta och utreda konkreta exempel. Det synes oss dock, som om det skulle framgå af inspektörsberättelserna, att öfver hufvud taget de använda förfaringssätten, äfven om de i och för sig äro riktiga, dock ej sällan tillämpas på ett sätt, som lämnar åtskilligt öfrigt att önska, och att till följd däraf jämte stort barnantal och ojämn skolgång resultaten af undervisningen ofta äro klena, samt att barnen i samma skola och klass ej sällan äro »ojämnare» i räkning än i något annat ämne. Såsom allmänt förekommande fel vid undervisningen

i räkning angifvas följande: läraren genomgår ej med hel klass eller grupp af barn tillräckligt enkelt, åskådligt och grundligt, huru tal af en viss beskaffenhet skola uppfattas, utredas och uträknas, barnen få ej tillbörlig öfning att självständigt lösa gifna räkneuppgifter; tillfredsställande tillsyn ägnas ej åt barnen, när de sysselsättas med räkning på egen hand; nöjaktig kontroll öfvas ej öfver barnens räkning; tillräckliga och ändamålsenliga profräkningar anställas icke; räkneuppgifterna äro ej sällan alltför litet praktiska; för litet utrymme lämnas åt barnens självverksamhet och eftertanke; barnen öfvas för litet att räkna på egen hand.

Hufvudräkning, som i en och annan skola, ja, i nästan alla skolor inom ett inspektionsområde, har framtedt tillfredsställande resultat, synes dock i allmänhet vara alltför mycket tillbakasatt.

Undervisning i geometri som självständigt ämne förekommer i skolor med heltidsläsning och i fortsättningsskolor. Resultatet är ofta nöjaktigt. I många skolor med halftidsläsning meddelas undervisning om de vanligaste ytornas och kropparnas beräkning under räknetimmen. I ett stort antal skolor, som äro mindre gynnsamt anordnade, förekommer ingen undervisning i geometri.

Enkel bokföring öfvas stundom i fortsättningsskolor.

De flesta inspektörer hafva fördelaktiga omdömen om undervisningen i geografi. I synnerhet de yngre lärarne synas handhafva den på ett ändamålsenligt sätt, i det de följa en pedagogiskt riktig lärogång och betona sådant, som kan väcka barnens intresse och utöfva uppfostrande inflytande på dem. Undervisningens resultat synes vara jämförelsevis tillfredsställande, ehuru i skolor med halftidsläsning man hinner genomgå endast en till omfattningen ringa lärokurs.

Men åtskilliga inspektörer hafva anmärkningar att göra äfven mot denna undervisning. Vi anföra följande: Undervisningen börjar alltför sällan med någorlunda fullständig hemortsbeskrifning och stannar ofta vid ett mekaniskt inlärande af lärobokens ord; den beskrifvande och skildrande sidan af undervisningen blir flerstädes ej tillbörligt beaktad; ännu förekommer mycket af den gamla själlösa uppräkningen af namn med tillhörande utpekning på kartan; läro-

kursen inläres visserligen ordentligt, men alltför torrt och schematiskt; den insikt, som vinnes, är mera namn- och ordkunskap än sakkunskap; tillräckligt utrymme lämnas icke åt lefvande skildringar af ett lands natur, näringar, märkvärdiga ställen och folklif; undervisningen fäster för litet afseende vid väckande af fosterlandskärlek.

Kartritning förekommer i åtskilliga skolor och omfattas med intresse.

Skolorna synas i allmänhet vara försedda med tillräckliga kartor. Som önskemål uttalas från mer än ett håll, att barnen snart måtte få egna kartböcker, och att skolorna måtte erhålla geografiska planscher.

Ett par inspektörer vitsorda, att undervisningen i historia tydligen gått framåt sedan slutet af närmast föregående inspektionsperiod, och andra meddela, att undervisningen numera omfattas med stigande intresse, samt att läraren därvid söker väcka fosterlandskärleken; i andra inspektörsberättelser framhålles, att i synnerhet yngre lärare förstå att göra undervisningen tilltalande medelst lefvande och åskådliga framställningar, och i ännu andra säges det, att resultatet af undervisningen är ganska tillfredsställande.

Men å andra sidan klagas öfver att undervisningen i historia mångenstädes stannar vid mekaniskt inlärande af lärobokens ord; att undervisningen utmärkes af andefattig utfrågning och återgifning af uttrycken i läroboken; att förberedandet af läxan består i ordagrant referat af lärobokens framställning och att förhöret utgöres af upprabbling af bokens ord samt mekaniskt sönderplockande af innehållet; att undervisningen i allmänhet är för torr och abstrakt; att den alltför litet afser väckandet och höjandet af fosterlandskärleken.

I sammanhang med talet om undervisningen i historia och geografi säger en inspektör: »Om dessa ämnen hittills ej i folkskolan gifvit allt hvad de kunnat, torde dock en nyväckt fosterländsk stämning gifva förhoppningen om ett kraftigare flödande af denna källa, ett vidgadt studium och därmed en mera fruktbringande undervisning. Förbättrade läroböcker föreligga som goda hjälpmedel. På lärarens vidgade och fördjupade uppfattning beror framgången.»

Enligt några inspektörers vitsord är undervisningen i naturkunnighet bättre än tillförne. Den skrider framåt i samma mån, som erforderlig undervisningsmateriell anskaffas och lärare anställas, som hafva grundligare och mer omfattande insikter. Undervisningen säges till och med vara i åtskilliga skolor tillfredsställande; den träder alltmer i lifvets tjänst, och barnen öfvas därunder alltmer att bruka sina sinnen.

Den del af den föreslagna lärokursen, som behandlas bäst, synes vara läran om människokroppens byggnad, förrättningar och vård; i sammanhang därmed ha allt flera skolor meddelat undervisning om de sprithaltiga dryckerna och deras inverkan.

I de mindre gynnsamt ställda skolorna har undervisningen omfattat antingen endast läran om människokroppen eller också jämte denna djur- och växtlära. Blott i jämförelsevis få dylika skolor har undervisning meddelats om naturföreteelserna. I skolorna litt. A. och B. samt i åtskilliga litt. E. hafva de i normalplanen föreslagna lärokurserna genomgåtts.

Mot undervisningen i naturkunnighet har anmärkts: Vid undervisningen i växt- och djurlära skymmes blicken på det hela ofta bort för detaljerna; verklig åskådlighet saknas i de flesta fall vid undervisningen; undervisningen meddelas i åtskilliga skolor på det sättet, att förberedelsen består i innanläsning i läroboken, hvarvid en och annan fråga framställes och en och annan förklaring meddelas, och att förhören utgöras af återgifvande af lärobokens ord; skärpandet af iakttagelseförmågan försummas; undervisningen i djur- och växtlära vill gärna sjunka ned till torra indelningar och angifvande af kännetecken på släkten och arter; läraren saknar stundom önskvärd vana att begagna undervisningsmaterien och är ej tillräckligt företagsam för att själf göra sådan materiell, som han behöfver och han med lätthet skulle kunna åstadkomma; undervisningen är för torr och tråkig.

Erforderlig undervisningsmateriell saknas ännu i många skolor, men för hvarje år afhjälpes bristen härpå i allt flera skolor.

Resultatet af undervisningen i sång är mycket olika i olika skolor beroende på lärarens förmåga och intresse. I stort sedt torde kunna sägas, att sången är i uppgående i

folkskolan. Den öfvas dels efter gehör, dels efter notskrift. Vanligen sjunges enstämmigt, men här och där äfven två- och flerstämmigt. Den unisona sången har på sista tiden tilldragit sig växande intresse. Psalmer, religiösa och fosterländska sånger samt skolsånger öfvas. Åtskilliga skolor finnas, där läraren saknar förutsättningar för att kunna undervisa i sång. Mångenstädes är »sången en kär sysselsättning och utgör ett vederkvickande afbrott i arbetet».

Undervisningen i teckning har på senare tiden tillvunnit sig större intresse och här och där gjort afsevärda framsteg, men mångenstädes famlar man ännu efter en tillfredsställande metod. Där läraren är intresserad för ämnet och följt ett praktiskt förfaringssätt, hafva resultaten blifvit goda. Synnerligen förmånligt har det visat sig att förbinda teckning och slöjd. Mångenstädes hafva lärjungarne haft större intresse för linearteckning än för frihandsteckning.

Ej sällan har intresset för ifrågavarande öfningsämne varit ringa. Därför har det ock varit styfmoderligt behandladt, och resultatet af arbetet därmed har varit klent. I åtskilliga skolor hafva barnen hufvudsakligen sysselsatts med kopiering af förläggsplanscher; i jämförelsevis litet antal skolor hafva lärjungarne fått öfva sig med att afteckna verkliga föremål efter en bestämd genomförd plan.

Trädgårdsskötseln står i allmänhet lågt. Det är endast på ett jämförelsevis litet antal ställen, där undervisningen däri skötes till verkligt gagn. Anledningarna härtill äro många. I flera trakter, där föräldrarne i allmänhet hafva egna trädgårdar, anse de undervisningen i trädgårdsskötsel i skolan obehöflig. De vilja därför ej gärna underkasta sig några omkostnader för att sätta i stånd och underhålla en skolträdgård. På andra orter äro föräldrarne alldeles likgiltiga för trädgårdsskötsel och äro därför obenägna för utgifter därför. — Det finnes äfven skoldistrikt, i hvilka man ogärna ser barnen arbeta i skolträdgården, då det är läraren, som tar hvad där skördas. — Vid många skolor saknas jordland afsedt för undervisningen i trädgårdsskötsel, vid andra finnes verkligen ett sådant, men det är ej afskildt från lärarens jordland. Endast vid ett jämförelsevis litet antal skolor finnas särskilda skolträdgårdar, som äro ändamålsenligt

anordnade. Äro vid dessa anställda lärare, som med intresse för trädgårdsskötseln förena insikt däri, blir frukten af hans arbete beaktansvärd. En annan svårighet för ifrågavarande undervisning är, att barnen ej sällan äro fria från att besöka skolan just på de tider, på hvilka arbetet i trädgården skall äga rum. En uteslutande teoretisk undervisning i trädgårdsskötsel har ej visat sig medföra gagn.

Större och allmännare intresse än trädgårdsskötsel hafva skogssådd och skogsplantering tillvunnit sig. I åtskilliga trakter få skolbarnen befrielse från skolarbetet en à två dagar om året för att sysselsättas med skogssådd och skogsplantering.

På sista tiden har gymnastiken tillvunnit sig större intresse än hittills, men ännu står den i stort sedt jämförelsevis lågt i folkskolan. I åtskilliga skolor förekomma snart sagdt inga gymnastiköfningar; i en del andra öfvas visserligen, då årstid och väder tillåta det, marscher och några fristående rörelser, men frukten däraf är ringa. På några få ställen har man anordnat gymnastiklokaler eller vidtagit några andra anordningar för främjande af undervisningen i gymnastik. Skötes denna därstädes af en skicklig och intresserad lärare, visar det sig snart, att barnen tycka om och hafva nytta af gymnastiköfningarna.

Större intresse synes dock den fria leken hafva tillvunnit sig både hos föräldrar och barn. Med hvarje år har ock antalet skolor, där fri lek öfvats, vuxit.

Slöjden är fortfarande skötebarnet bland öfningsämnena. Antalet skolor, där undervisning i detta ämne meddelas, växer för hvarje år. Men det synes, som om antalet elever ej ökades i samma grad som antalet skolor. Den manliga slöjden är i allmänhet anordnad efter Nääs-systemet och den kvinnliga efter fröken Lundins metod. Resultatet torde i allmänhet kunna sägas vara godt, men det finnes nog skolor, där undervisning i slöjd ej medför det gagn, som man hade rätt att vänta.

I några skoldistrikt har undervisning i huslig ekonomi blifvit införd. Den synes få en god framtid i folkskolan, särskildt i städerna och stadsliknande samhällen. (Forts.)

Carl K—n.

3.

I tyska folkskoleseminarier.

Iakttagelser och reflexioner.

Med statsunderstöd företog jag sistlidne sommar en studieresa till folkskoleseminarierna i Berlin, Eisleben, Erfurt, Weimar, Eisenach, Hamburg och Lybeck för att skaffa mig kännedom om det sätt, hvarpå dels bibelstudiet, dels undervisningen i främmande språk vid nämnda läroanstalter för närvarande bedrifvas. Öfverallt mottogs jag och bemöttes jag därunder af såväl direktorer som lärare med sympati och välvilja. Vid mer än ett af dessa seminarier lade vederbörande jämväl i dagen ett intresse för vårt land och vår folkundervisning, som icke gärna kunde vara låtsadt. Det är emellertid endast under *ett* villkor, som åtminstone de preussiska seminarierna öppna sina portar för den utländske studieidkaren, vare sig han åtnjuter stipendium eller ej, och det är, att han af sitt lands beskickning skaffat sig introduktionskort till de läroanstalter, han önskar besöka. Har man icke detta gjort, förvägras man utan vidare tillträde till lektionerna. Jag anser det ej öfverflödigt att påpeka detta, enär jag under min resa försport, att nämnda kraf märkvärdigt nog ej ännu tyckes vara tillräckligt kändt. I sammanhang härmed må desslikes framhållas nödvändigheten af att den, som i nu angifvet syfte vänder sig till vederbörande legation, uppger alla de skolanstalter, till hvilka han önskar erhålla rekommendationsskrifvelse. Ty i motsatt fall vållar man legationen dubbelt besvär: den måste nämligen under sädana omständigheter först uppgöra en resplan åt sökanden och sedan hos vederbörande myndigheter utverka den begärda tillåtelsen.

I. Bibelstudium.

Såsom redan sagts, var det visserligen, hvad läroämnet kristendomskunskap vidkommer, min egentliga uppgift att skaffa mig kännedom om det sätt, hvarpå *bibelstudiet* bedrifves vid en del tyska folkskoleseminarier. Men alldenstund jag ville draga så stor nytta som möjligt af min auskultering på de olika platser, jag besökte, och dessutom studiet af nytestamentliga skrifter inom den högsta seminarieklassen utgör grundvalen för den undervisning i *dogmatik* och *etik*, som där meddelas, i följd hvaraf det ock, naturligt nog, ställes i närmaste samband med nämnda undervisning, så utverkade jag mig, då arbetsordningen det medgaf, tillåtelse att närvara vid lektionerna i äfven dessa grenar af kristendomskunskapen. Att jag för öfrigt bevistade *morgonböner*, där sådana förekommo, och åhörde lektioner i *kyrkohistoria*, då bibelstudium någon dag ej förekom, torde knappt behöfva särskildt omnämnas.

Hvad nu till en början de *bibeltexter* vidkommer, som utförligt behandlas, fann jag en i det hela rätt stor öfverensstämmelse mellan olika seminarier vara rådande. I allmänhet läsas nämligen valda delar af de didaktiska och profetiska böckerna i Gamla testamentet samt ett evangelium under jämförelse med de öfriga och några paulinska bref i Nya testamentet. Detta är *en* likhet ej blott mellan de preussiska seminarierna inbördes utan ock mellan dessa å den ena sidan och seminarierna i Sachsen-Weimar-Eisenach å den andra. En annan likhet mellan dessa läroanstalter fann jag i det förhållandet, att eleverna sysselsättas med läsningen af den gammaltestamentliga litteraturen vanligen blott i den lägsta seminarieklassen, under det genomgången af de nytestamentliga texterna fördelas på de två högre klasserna, såvida den ej afslutas redan i den mellersta klassen, hvilket syntes vara regeln. Vissa olikheter har jag emellertid också iakttagit. Så t. ex. behandlas i Eisleben äfven 1 Mosebok på seminariet. Eljest försiggår och afslutas betraktelsen af Gamla testamentets historiska böcker i resp. preparandanstalter. Detta gäller för öfrigt äfven Apostlagärningarna. I

Weimar fann jag emellertid en afvikelse från denna regel. Där läsas nämligen blott kap. 1—12 af sistnämnda skrift i den del af därvarande sexklassiga seminarium, som närmast motsvarar preparandanstalterna i Preussen, under det Pauli historia (kap. 13—28) behandlas i näst högsta klassen. Hvad åter valet af nytestamentliga bref angår, har jag fäst mig vid en motsats mellan seminariet i Berlin och Eisenachs manliga seminarium. I det förra läsas nämligen *både* Romarebrefvet *och* Galaterbrefvet, i det senare åter gäller den bestämmelsen, att visserligen tre Pauli bref skola utförligt studeras, dock *hvarken* den ena *eller* den andra utaf nyss nämnda skrifter, men i stället såväl 1 Petri som ock 1 Johannes' bref. — Till sist några ord rörande omfattningen och fördelningen af bibelstudiet vid folkskoleseminarierna i Hamburg och Lybeck. För Hamburgs kvinnliga seminarier är fastställdt, att eleverna redan i preparandanstalten skola ej blott inhämta grunddragen af den bibliska isagogiken utan ock göra sig förtrogna med sådana delar af Gamla testamentets historiska böcker, som belysa gudsrikets utveckling, och dessutom ej mindre sådana partier, som afse första trosartikelns innehåll, än ock en serie messianska psalmer samt af Nya testamentet Jesu lif enligt synoptikerna och en återblick därpå enligt Johannesevangeliet; i seminariet åter studeras dels Apostlagärningarna i förening med sådana delar af brefven, som beröra urkristenhetens utveckling och således äga kyrkohistorisk betydelse, dels Jesu bergspredikan och Jakobs bref samt vissa kapitel i Romarebrefvet och 1 Korintierbrefvet såsom grundläggande för undervisningen i dogmatik och etik. — I Lybecks manliga seminarium åter har bibelstudiet i dess helhet förlagts till preparandklasserna, hvaremot eleverna i dess kvinnliga seminarium under blott ett år, nämligen det första år, de tillhöra det egentliga seminariet, ägna sig åt studier i bibelkunskap.

Enligt hvad jag i det föregående framhållit, förefinnes med afseende på valet af bibeltexter väsentliga likheter mellan flera af de tyska folkskoleseminarier, jag under min resa varit i tillfälle att besöka. Detta kan däremot ej sägas vara fallet med hänsyn till det s ä t t, hvarpå eleverna skola inhämta sin kunskap i den heliga skrift eller, närmare bestämdt, med hänsyn till den frågan, huruvida l ä r o b o k vid bibelstudiet

skall användas eller ej. I afseende härpå har jag nämligen funnit ej mindre än tre olika åskådningar vara rådande. — En af dessa, den, så att säga, längst åt vänster gående, tror jag lämpligen kunna formuleras på följande sätt: Vid bibelstudiet (liksom vid religionsundervisningen i det hela) bör användning af lärobok *alls icke påbjudas*, ja, noga taget, *ej ens tolereras*. Till stöd för denna åsikt, som har sin mest konsekventa tillämpning vid seminariet i Weimar men hyllas äfven i Berlin och Eisenach, framhölls med all kraft, att bibeln såsom innehållande Guds ord bör vara den enda kunskapskällan, samt att självständigheten i (och därmed äfven värdet af) lärjungarnes arbete blir mindre, i samma mån de få vänja sig att hämta sitt vetande ur läroböcker i vanlig mening, vore dessa i och för sig än så förträffliga. Och det är ju till självständigt reflekterande och självständigt bedömande människor, seminarierna, så vidt möjligt är, skola utveckla den ungdom, som i dem erhåller sin utbildning. — Onekligen låter denna åsikt högeligen tilltalande, och en på tillämpningen af densamma byggd seminarieundervisning skulle tvifvelsutan af alla erkännas vara i möjligaste måtto idealisk, så framt ej, bildligt taladt, på den vackra medaljen funnes en baksida, som ej är vacker. Nu finnes det emellertid en sådan. Ty, eftersom å ena sidan minnet är begränsadt men å andra sidan hufvudtankarna i de genomgångna bibelställena skola göras till elevernas förblifvande andliga egendom, så torde det för en och hvar ligga i öppen dag, att ett utförligt *anteckningsskrifvande* måste träda *i lärobokens ställe*. Detta märkte jag ock faktiskt vara förhållandet vid alla de af mig besökta tyska seminarier, i hvilka någon lärobok i bibelkunskap ej blifvit införd. I enskildheter gestaltar sig emellertid antecknandet något olika på olika håll. Så t. ex. fingo eleverna i Weimar under sista delen af lektionen efter lärarens diktamen uppskrifva en disposition af det under timmen genomgångna bibelpartiet. I Eisenach åter hade lärjungarne till uppgift att med stöd af på lärorummet gjorda utkast i hemmet bereda sig på en sammanhängande framställning rörande innehållet i den behandlade bibeltexten för att så under någon kommande, i förväg bestämd lektion utan koncept hålla ett kort föredrag öfver densamma. —

Den diametralt motsatta åsikten rörande sättet för bibelkunskapens inhämtande fann jag vara rådande vid folkskoleseminariet i Erfurt. Där voro nämligen *läroböcker* i religionsundervisningens alla grenar *påbjudna.* Orsaken härtill förklarade man vara den, att, enligt hvad erfarenheten ådagalagt, någon fasthet i kunskapen ej vore för eleverna möjlig att vinna, ifall de icke hade bestämda läroböcker att hålla sig till. Ett vetande, som från början till slut inhämtades ur mången gång ofullständiga, stundom rent af oriktiga och alltid skäligen kortfattade anteckningar, vore sväfvande, fragmentariskt och i samma mån värdefattigt. Endast genom grundligt studium af läroböcker, som stode i primär kontakt med nutidens vetenskapliga forskning, kunde inom de olika gebiten och således äfven inom bibelkunskapens resultat af bestående värde uppnås. Följaktligen skulle det sanningsinnehåll, man funnit i den heliga skrift, genom läroboken *preciseras* och *befästas* i elevernas minne. Ty — det må rättvisligen betonas — äfven här gällde bibeln själf såsom den källa, ur hvilken all kunskap om de andliga och eviga realiteterna ytterst är att hämta, och läroboken fick ej på någon punkt ersätta skriftordet eller ens föregå dess läsning och betraktande. — Jag erkänner visserligen, att nu anförda åskådning tilltalar mig personligen vida mer än den ofvan framställda. Då nämligen å ena sidan anteckningsskrifvande torde få anses helt enkelt nödvändigt, ifall ej lärobok användes, men å andra sidan det s. k. luntsystemet på goda grunder blifvit utdömdt, så är enligt min mening införandet af en god lärobok det enda sättet att komma ifrån svårigheten. Men i fråga om användandet af läroboken fick jag den uppfattningen, att vederbörande i Erfurt gingo till en ytterlighet, alldenstund man där tyckes ha för princip att kräfva ordagrant återgifvande af till och med sådant, rörande hvilket jag är öfvertygad, att eleverna kunnat framställa det lika bra med egna ord. — Den åskådning, som står midt emellan dessa båda ytterligheter, fann jag representerad i Eisleben. Där framhölls nämligen, att kunskapen i den heliga skrift visserligen skulle af eleverna förvärfvas på den självständiga iakttagelsens väg, d. v. s. genom läsning och analys af de särskilda bibeltexterna, men att *vid sidan däraf*

en lärobok skulle *få* användas, på det eleverna måtte hafva dels en »*ledtråd*», dels ett *stöd* för minnet. Omsatt i praktik torde dock denna åskådning föga, om ens i någon mån skilja sig från den vid seminariet i Erfurt rådande; åtminstone fick jag den bestämda uppfattningen, att så var förhållandet.

Jag öfvergår nu till att söka besvara den frågan, hvad som förutom själfva textläsningen utgjorde det väsentliga *innehållet i en vanlig bibellektion*. — Detta var, naturligt nog, i främsta rummet s. k. textutredning. Men det, man därvid hufvudsakligen lade an på, var icke förklaring af den lästa texten vers för vers; fastmer bemödade man sig att så långt, möjligt var, *direkt* komma fram till den sanning, som visade sig vara det förelagda bibelstyckets ledande och enskildheterna behärskande *grundtanke*. På detaljerna däremot riktades elevernas uppmärksamhet regelmässigt endast i det fall, att de icke dem förutan lyckades få sikte på berättelsens eller talets kärnpunkt. Och det må i sanningens namn erkännas, att jag mer än en gång måste rent af beundra den förmåga till att finna och i träffande ordalag formulera texternas grundtankar, som flertalet seminarister lade i dagen. Ty visserligen utförde de sitt arbete under lärarens *ledning*, men den direkta *hjälp*, de härvidlag af honom fingo, var i de flesta fall högst obetydlig. Men så förklarade ock resp. lärare på tal härom, att eleverna redan från preparandanstaltens lägsta klass få öfva sig i nu angifven riktning. — En följd af detta tillvägagångssätt är naturligtvis, att man under en bibellektion *hinner* väsentligt *mer*, än om textens alla enskildheter skola tagas i betraktande. Och redan detta är ju, *rätt sedt*, någonting att sätta värde på. Förvisso är det också nu anförda omständighet, som åtminstone i viss mån utgör förklaringen till det faktum, att i trots af ett relativt litet lektionsantal så stora partier af den heliga skrift, som förut angifvits, kunna *på ett fruktbärande* sätt i den offentliga undervisningen genomgås.

Häremot kan visserligen den invändningen göras, att man särskildt i fråga om bibelstudiet ej bör sträfva efter att hinna så och så mycket, utan att man fastmer framför allt på detta område bör ställa sig den gamla regeln »Non multa sed multum» till efterrättelse. Men därpå vågar jag svara:

1) Seminariets bibel*lektioner* hafva åtminstone *icke* till sin *enda* uppgift att i likhet med predikningar och bibelförklaringar tjäna till individens uppbyggelse och det personliga troslifvets befästande; deras uppgift är nämligen ock att bibringa den blifvande läraren och lärarinnan en i möjligaste måtto allsidig *kunskap* i den heliga skrift.

2) Om ock en elev, så långt det varit honom möjligt, gått på djupet i fråga om en och annan bibelbok, så följer däraf ej, att han utan vidare kan framgångsrikt undervisa sina lärjungar i sådana delar af »böckernas bok», rörande hvilka han själf ej i seminariet erhållit en grundläggande och orienterande undervisning.

3) Att lita på att eleverna efter afgångsexamen skola på egen hand skaffa sig tillbörliga kunskaper i fråga om de bibelböcker, med hvilka de i seminariet ej fått stifta någon bekantskap, är ej tillrådligt, enär åtminstone somliga äga hvarken tid, lust eller förmåga därtill.

4) Äfven inom andra vetandets områden anses det ju riktigast, att studieidkaren först skaffar sig en öfversikt af ämnet i dess helhet, innan han fördjupar sig i dess enskildheter, och då bör väl äfven härvidlag så vara fallet.

Men ofvan omnämnda förfarande medför gifvetvis äfven en annan följd, nämligen den, att lärjungarnes *blick för det väsentliga*, det centrala i en längre framställning af ett läroinnehåll i allmänhet *blir uppöfvad och skärpt*, hvilket i sin ordning gör det allt lättare för dem att äfven inom profana litteraturområden »skilja mellan hufvudsak och bisak» samt att på riktigt sätt underordna det jämförelsevis mindre väsentliga under det väsentliga, det periferiska under det centrala.

Något, som jag också fann vara utmärkande för bibellektionerna i *alla* de seminarier, med hvilkas arbeten jag hade tillfälle att göra bekantskap, det var ett grundligt framhäfvande af *den vetenskapligt kritiska bibelforskningens resultat*, i synnerhet hvad Gamla testamentets kanon beträffar. Allvarligt men pietetsfullt betonades därvid å ena sidan, att ortodoxiens inspirationslära är ohållbar, ja, att en »mekanisk inspiration» är en »contradictio in adiecto» och egentligen icke någon inspiration alls, hvarjämte det å andra sidan lika bestämdt framhölls, att skriften i sin helhet *har* och *måste*

ha en mänsklig sida, samt att hvarje bibelbok fått en särskild prägel af sin författares individualitet. Självklart är, att man härvidlag måste se bort ifrån *text*kritiken och uteslutande rikta uppmärksamheten på den *historiska* kritikens fasta resultat. För att emellertid lärjungarne ej skulle rygga tillbaka för det forskningsarbete, som bär namnet bibelkritik, sökte vederbörande lärare desslikes göra klart för dem, hvad bibelkritiken verkligen *är*, och hvad den *ej är*, att den således visserligen har till sin uppgift att med vetenskapliga hjälpmedel korrigera äldre tiders oriktiga, inom kyrkan häfdvunna föreställningar om bibeln med afseende på de särskilda böckernas ålder, författare, beståndsdelar, källskrifter, historiska betydelse o. s. v. men ej att angripa bibelns frälsningsinnehåll, på hvilket fastmer Jesu ord i Matt. 24:35 äga sin tillämpning.

När på nu i korthet angifvet sätt en biblisk text blifvit behandlad och i de seminarier, där särskild lärobok i bibelkunskap ej användes, hufvudsumman af det sagda blifvit af eleverna upptecknad, var »förberedelsen» afslutad. Nästa (eller någon följande, på förhand bestämd) lektion började med hvad vi enligt häfdvunnen terminologi skulle kalla »förhöret». Detta var emellertid ej alls något förhör i vanlig mening utan bestod öfverallt i ett längre, sammanhängande *fritt föredrag* öfver den till betraktelse föreliggande texten. Ett sådant föredrag skulle hvar och en af eleverna vara beredd att hålla. Och, liksom jag redan förklarat mig beundra den förmåga, tyska seminarister lade i dagen, då det gällde att finna kärnpunkten i en längre framställning, så måste jag nu säga detsamma om den lätthet, med hvilken de i regeln uttalade sig öfver ett förelagdt ämne. Men »öfning ger färdighet», säger ordspråket, och på sanningen däraf mottog jag i alla de tyska seminarier, jag besökte, många, utan öfverdrift sagdt, rent af glänsande bevis. När så föredragshållaren slutat, *kritiserades* hans anförande af både kamraterna och läraren. På likartadt sätt fann jag ock, att man sedvanligen gick till väga äfven i religionskunskapens öfriga grenar.

Nu skulle man ju kunna tro, att på de håll, där lärobok i bibelkunskap användes, nu åsyftade föredrag i själfva

verket skulle åtminstone till största delen vara endast ett mer eller mindre ordagrant återgifvande af lärobokens ord. Så var emellertid *icke* förhållandet. Dels torde nämligen läraren aldrig hafva tillåtit en i det hela mekanisk utanläsning, dels äro de läroböcker, som blefvo mig företedda, så pass kortfattade, att man med allt skäl kan säga hvar och en af dem utgöra en »Leitfaden» men ingenting mer. För öfrigt märkte jag hos eleverna en obestridlig äflan att i allmänhet uttrycka sig på ett å den ena sidan visserligen korrekt och vårdadt men å den andra ibland måhända något »långrandigt» sätt.

Härmed har jag nu i all korthet framställt mina rön angående bibelstudiet vid några tyska seminarier. Innan jag emellertid öfvergår till redogörelsen för de iakttagelser, jag på samma platser gjorde beträffande undervisningen i moderna språk, som jag också hade till uppgift att studera, vill jag tillägga några ord. — Såsom jag inledningsvis omnämnt, bevistade jag *morgonbönerna* i alla de af mig besökta seminarier, där sådana förekommo. Huru stort värde jag emellertid än måste sätta på det stora flertalet af de lektioner i kristendomskunskapens olika grenar, jag åhörde, kan jag i sanningens namn ej påstå, att förhållandet var alldeles detsamma, hvad morgonandakten beträffar. Ty väl är det sant, att *psalmsången*, ackompagnerad af präktiga orglar, klingade härligt och upplyftande. Men en morgon*bön*, hvari Guds välsignelse nedkallades öfver dagens förestående arbeten, väntade jag förgäfves att få höra. Och den *bibelförklaring*, som utgjorde andaktsstundens kärna, var i regeln ej en textutläggning, framställd af läraren själf, utan fastmer en uppläsning ur någon samling korta »Betraktelser för hvar dag i året» eller dylikt. Huru mycket i högsta mening skönare voro då ej alla de morgonböner, i hvilka jag under min för några år sedan inom Sverige företagna studieresa till folkskoleseminarier var lycklig nog att få deltaga! Vid blott ett enda tyskt seminarium (Berlin) förunnades det mig att bevista en morgonandakt, som i fråga om utvecklingen af det lästa bibelstället var jämförligt med det bästa, jag på detta område hört i Sverige. Men där hållas af särskild anledning morgonböner blott *en* gång i veckan. — Tilläggas

må, att vid seminarierna i Weimar och Eisenach ej någon morgonbön i egentlig mening förekommer. På det förra stället sjunges blott en bestämd psalmvers i hvarje klassrum omedelbart före begynnelsen af dagens första lektion, på det senare åter inledes arbetet inom hvarje klass af psalmsång och en kort bön, framsagd af någon bland klassens elever.

II. Främmande språk.

Det andra ämnet, jag under min resa skulle studera, var de främmande språkens nuvarande ställning vid folkskoleseminarier i Tyskland. Att jag beslöt mig härför, beror hufvudsakligen på den omständigheten, att man inom Sverige under de senaste åren vid såväl en mängd skollärareméten af större och mindre omfattning som ock seminarielärareméten i Landskrona år 1905 påyrkat införandet i svenska folkskoleseminarier af undervisning i minst ett främmande språk. I följd af ett par för mig ogynnsamma omständigheter kom jag emellertid ej öfverallt i tillfälle att åt denna del af seminariernas arbeten ägna lika stor uppmärksamhet som åt bibelstudiet och religionsundervisningen i det hela. För mina iakttagelser och erfarenheter på det språkliga området går jag emellertid nu att redogöra.

De främmande språk, i hvilka tyska seminarister erhålla undervisning, äro egentligen franska och engelska. Båda språken läsas dock ej vid något preussiskt seminarium (och, mig veterligen, icke vid något seminarium i det öfriga Tyskland heller), utan det är inom Preussen de provinsiella skolkollegiernas uppgift att med hänsyn till seminariestädernas läge och andra härvidlag betydelsefulla omständigheter afgöra, hvilketdera språket skall på de olika seminariernas arbetsordning upptagas. I storhertigdömet Sachsen-Weimar-Eisenach däremot förekommer ännu icke någon undervisning i främmande språk, under det eleverna i Hamburgs och Lybecks seminarier undervisas i engelska men icke i franska. Och, enär uttrycket främmande språk betecknar ej blott moderna språk, må slutligen och för fullständighetens skull nämnas, att latinet inom Preussen fortfarande officiellt utgör ett fakultativt läroämne; de, som studera detta språk, hafva emel-

lertid rätt att på därom gjord anhållan vinna befrielse från läsningen af det moderna språk, som i deras seminarium förekommer. I huru många preussiska seminarier latinstudier för närvarande bedrifvas, har jag mig emellertid ej bekant. — För den ställning, de främmande språken intaga vid folkskoleseminarierna i öfriga delar af tyska riket, är jag ej heller i tillfälle att redogöra, enär jag saknat både anledning och möjlighet att förskaffa mig kännedom härom.

Af det sagda framgår nu bland annat, att, såsom jag redan påpekat, vid intet af de tyska folkskoleseminarier, denna reseberättelse afser, obligatorisk undervisning i två främmande språk förekommer, samt att ej heller någonstädes obligatorisk undervisning meddelas i ett språk och fakultativ i ett annat. Jag har velat rikta uppmärksamhteen härpå särskildt af den anledningen, att man på mer än ett håll i Sverige under de sista åren uttalat önskvärdheten af att eleverna i våra folkskoleseminarier skulle få studera två främmande språk, af hvilka dock det ena skulle vara valfritt. Det förefaller mig i sanning något underligt, att ett sådant yrkande kunnat framställas. De tyska seminaristerna erhålla nämligen en utbildning, som ju i de flesta fall kräfver *sex* år, och de anses under denna tid ej medhinna studiet af mer än *ett* främmande språk; huru kan det väl då anses möjligt, att deras kamrater i Sverige, hvilkas utbildningstid är endast *fyra* år, skulle utan verklig och allmän öfveransträngning kunna ägna sig åt studiet af *tvenne* språk, äfven om inträdesfordringarna skulle blifva i viss mån skärpta och studiet af det ena språket göres fakultativt? Vid det seminarium, där jag är anställd, har det både före och efter min ditkomst gått ända därhän, att kurser, som på begäran af elever anordnats i blott ett främmande språk, nämligen tyska, ej kunnat fortsättas mer än på sin höjd ett läsår åt gången, därför att ej ens begåfvade och intresserade alumner stått ut med den tillökning i arbete, som studiet af nämnda språk medfört. Det må nu visserligen anses tänkbart, ja, måhända till och med sannolikt, att norrländska ynglingar vid inträdet i seminariet delvis äro i kulturella frågor mera bortkomna än deras kamrater i de sydsvenska gamla kulturbygderna. Men, ehuru jag, hvad seminarierna vidkommer, ej har någon i en-

skildheter gående kunskap härom, kan jag dock ej tro skillnaden mellan syd- och nordsvenska seminarister vara *så* stor, att, under det att de **senare** blott *med* svårighet kunna tillgodogöra sig undervisningen i *ett* främmande språk vid sidan af de nu obligatoriska ämnena, de **förra** skulle vara i stånd att *utan* svårighet och utan åtminstone partiellt åsidosättande af ett eller annat obligatoriskt ämne men med uppnående af ett godt resultat studera *två* främmande språk samtidigt. I denna min uppfattning styrkes jag naturligtvis af den bestämmelse för tyska folkskoleseminarier, från hvilken jag härvidlag utgått, nämligen att undervisning där skall meddelas *antingen* blott i engelska *eller* blott i franska (eventuellt i båda fallen latin).

Undervisningen i främmande språk tar, så vidt jag funnit, öfverallt inom Tyskland sin början i preparandanstalterna och upptager, hvad särskildt Preussen vidkommer, tre timmar per vecka i hvar och en af deras tre klasser; på seminariet åter äro två timmar i veckan åt detta läroämne anslagna. I preparandanstalterna går naturligtvis arbetet i denna disciplin liksom i de öfriga ut på att lägga en säker grund för de studier, som inom seminariet skola bedrifvas. Hit hör till en början, att lärjungarne få en mycket grundlig träning i det förelagda språkets *prononciation*. Denna vinnes dels genom eftersägning af typiska ord och satser, dels genom studiet af en elementar- och läsebok. Men vid sidan häraf bedrifvas också *grammatiska* studier i så stor omfattning, att elever, som erhålla undervisning i franska, vid inträdet i seminariet känna böjningen af substantiv, adjektiv och pronomina, hjälpverben och de regelbundna samt äfven de oftast förekommande oregelbundna verben. Härtill kommer slutligen, att man i alla tre klasserna ägnar sig dels åt vokabelläsning, dels åt muntliga och skriftliga språköfningar i anslutning till den för hvarje seminarium bestämda läseboken. Redan i preparandanstalterna blir således allt väsentligt i *formläran* undangjordt, hvadan det grammatiska studiet inom seminariernas olika klasser hufvudsakligen gäller *syntaxen*.

Inom denna åter börjar man i allmänhet med tempusläran (III), öfvergår därifrån till moduslära samt om nominalfor-

merna och slutar med kasusläran (II), hvarpå alltsammans befästes genom en öfversiktlig repetition (I).

Såsom af det anförda synes, förekommer den egentliga *litteraturläsningen* endast inom seminarieklasserna. Sedvanligen utgöres den under det första läsåret af lätta prosaberättelser, hvarpå eleverna under de följande åren stifta bekantskap med lämpliga såväl historiska som i egentlig mening skönlitterära verk från senare tid. I alla klasserna läsas dessutom ej alltför svåra poetiska stycken.

I fråga om det sätt, hvarpå undervisningen i främmande språk bedrifves vid de tyska folkskoleseminarier, där jag hospiterat, kan jag i allmänhet fälla samma omdöme som ofvan med hänsyn till religionsundervisningen. Jag menar härmed, att språklärarne vid behandling af *grammatiska* frågor läto eleverna själfva med egna ord i sammanhang redogöra för innehållet i dagens läxa på samma sätt, som religionslärarne lade an härpå inom sitt områdes olika grenar. Där alltså en syntaktisk uppgift förelåg, bestod lektionen ej hufvudsakligen i frågor och svar utan i ett föredrag, som någon bland eleverna fick sig förelagdt att med användande af induktiv metod hålla öfver dagens pensum. Att föredragshållaren därvid i allmänhet ganska noga följde den lärobok, hvarmed han gjort sig förtrogen, fann jag visserligen vara obestridligt, och detta förnekades ej heller af de lärare, med hvilka jag talade om saken; men, ifall man besinnar, dels att studiet af moderna språk ej tillhör det centrala i den bildning, folkskoleseminarierna hafva till uppgift att bibringa sina elever, dels att hufvudämnena kräfva ett intensivt självständigt arbete, så måste man erkänna detta vara något helt naturligt. För öfrigt är jag tämligen viss om att man ej i ett svenskt gymnasium kan på detta område komma åtminstone nämnvärdt längre än de tyska seminarister, hvilkas framställningar af syntaktiska frågor jag åhörde.

Insikt i det främmande språkets grammatik är dock, naturligt nog, ej det, hvarpå man i de tyska folkskoleseminarierna lägger hufvudvikten. Detta förstod jag dels däraf, att man gick förbi »undantagen» och blott höll sig till det i hvarje fall regelrätta språkbruket, dels ock däraf, att i de

flesta fall endast en mindre del af lektionen ägnades åt grammatikundervisningen. Hvad man däremot afgjordt betraktade såsom det väsentliga i detta läroämne, det fann jag *litteraturläsningen* vara. Det sätt, hvarpå denna del af undervisningen bedrefs, var så till vida olika i olika seminarier, att eleverna somligstädes, t. ex. i Erfurt, fingo öfversätta den främmande texten fullständigt, under det annorstädes, t. ex. i Eisleben, endast svårare uttryck blefvo på tyska återgifna. Huruvida nu ett visst uttryck var för eleverna svårfattligt eller ej, sökte läraren komma underfund med genom en utfrågning af innehållet, som regelmässigt hölls på det främmande språket. Stundom inskränkte han sig dock till ett enkelt: »Comprenez-vous?» eller dylikt, hvarvid han tydligtvis litade på att eleverna skulle sanningsenligt angifva, huru därmed förhölle sig. Men, vare sig lärarne gingo till väga på det ena eller det andra sättet, fann jag dem oaflåtligen hafva tvenne mål för ögonen. Å den *ena* sidan kräfde de nämligen, att vid all öfversättning endast fullgoda tyska uttryck skulle få användas, ja, en lärare gick till och med så långt i puristisk ifver, att han förkastade allmänt använda ord, företrädesvis titlar, endast därför, att de voro franska, och rättfärdigade sin stränghet härutinnan med följande ord: »Wir sind Deutsche; darum sollen wir auch Deutsch sprechen, und wir können es.» Å den *andra* sidan bemödade sig alla de språklärare, hvilkas undervisning jag åhörde, att vid litteraturläsningen så noga och så tydligt som möjligt framhäfva åtskillnaden mellan det främmande språket och modersmålet särskildt i afseende på den språkliga byggnaden, de idiomatiska talesätten och de föreställningar, som ligga till grund för de bildliga uttrycken i hvartdera språket. Att för öfrigt nu åsyftade sträfvan klart framträdde, ja, rentaf måste framträda äfven i den grammatiska undervisningen, torde ligga i öppen dag.

I det föregående har sagts, att utfrågningen af den främmande texten vanligen försiggick på det främmande språket. Vid Hamburgs kvinnliga seminarium, där engelska läses, gick man än längre i nu angifna riktning. Där fick nämligen vid lektionens början en af eleverna i uppdrag att med flera eller färre af sina klasskamrater anställa *en fri konversation* öfver

och i anslutning till den text, som utgjorde dagens »läxa». Och, att åtminstone den konversation, jag åhörde, gick med lif och lust, kan jag visserligen icke förneka. Härvid må man dock betänka, dels att läraren förut öfvertygat sig om att eleverna tillgodogjort sig textens innehåll, dels att inträdesfordringarna i kvinnliga folkskoleseminarier äro väsentligt större än i manliga, hvadan ock vida större kunskapsmått särskildt på nu ifrågavarande område fordras och rättvisligen måste fordras af de blifvande lärarinnorna än af deras manliga kamrater.

Enligt hvad ofvan blifvit sagdt, består undervisningen i främmande språk vid åtminstone alla de tyska folkskoleseminarier, hvilkas läroplan jag något närmare känner till, bland annat äfven i *skriftliga öfversättningsöfningar*. Om dessa har jag emellertid blott helt obetydligt att säga, enär omständigheterna så fogade, att jag endast på tvenne ställen, nämligen i Eisenachs och Hamburgs kvinnliga seminarier, fick tillfälle att åhöra lektionerna i denna gren af språkundervisningen. Så mycket må dock sägas, *att* de texter, som gifvits till öfversättning, utgjorde sammanhängande berättelser eller skildringar, *att* samtalet rörande å ena sidan begångna fel, å andra sidan lyckligt funna tolkningar uteslutande hölls på det främmande språk, till hvilket öfversättningen gjorts (d. v. s. i Eisenach på franska, i Hamburg på engelska), samt *att* genomgången mer hade till syfte att genom exempel, analoga med i texten förekommande uttryck, vid hvilkas öfversättande fel begåtts, framhålla och inskärpa det språkligt mönstergilla än att genom analys af det skrifna rikta uppmärksamheten på felens karaktär och den större eller mindre grofheten i de »bockar», som skripta hade att uppvisa. Erinras bör emellertid, att bägge de folkskoleseminarier, i hvilka jag hade möjlighet att göra iakttagelser angående öfversättningsöfningar, äro *kvinnliga* läroanstalter; denna omständighet innebär nämligen, att de uttalanden, jag ofvan gjort om temaskrifningen i tyska seminarier, ej kunna tillmätas någon allmängiltig betydelse. Och, ehuru jag visserligen ej kan med stöd af egen erfarenhet härvidlag afgifva ett bestämdt omdöme, så vågar jag dock på goda grunder taga för afgjordt, att det resultat

på ifrågavarande område, som vid *lärarinne*seminarierna i Tyskland uppnås, är och måste vara betydligt förmer än det, som de tyska *lärare*seminarierna kunna uppvisa.

Innan jag nedlägger pennan, vill jag till sist med några ord angifva den uppfattning, jag fick, rörande betydelsen af att franska studeras i en stor del tyska seminarier.

Tvifvelsutan torde mer än en föreställa sig, att man med afseende på studiet af det franska språket skulle i de tyska seminaristernas mun kunna lägga den gamle östgötabiskopens allom bekanta ord: »Härtill är jag nödd och tvungen.» Ingenstädes fann jag dock något, som tydde på att så i själfva verket förhöll sig. Fastmer tycktes eleverna ej blott med plikttrohet utan ock med påtagligt intresse utföra äfven denna sin uppgift i trots däraf, att språket, som de skulle lära sig, tillhör den åtminstone med oförneklig misstro betraktade grannen på hinsidan Rhen och Vogeserna. Ty visserligen måste jag tillstå, att eleverna i ett af de manliga seminarierna behandlade franskan med en viss nonchalans, men, såvidt jag ej alldeles tar miste, berodde nog detta på en del omständigheter af mera tillfällig art men icke på någon ovilja mot språket eller egentligen det folk, som talar detsamma. Jag är ock öfvertygad om att en direktor, med hvilken jag samtalade om franskans betydelse såsom läroämne i tyska folkskoleseminarier, hade fullkomligt rätt, när han förklarade sig anse de franska studierna bidraga till att vidga den tyska nationens andliga synkrets och på det ideellas område med starka band förena, hvad politiken åtskilt.

Gideon Sandahl.

4.

Om Nääs.

Det gifves på skolans läroplan tvenne ämnen, hvilka just inom vårt land förts fram på ett sådant sätt, att utlänningen icke kunnat undgå att skänka oss erkännande och beundran. Det är den svenska slöjden och den svenska gymnastiken med dess komplement friluftsleken. Knappast kan man emellertid tala om slöjd och lek såsom medel i uppfostrans tjänst, utan att tanken går till Nääs, som just genom den insats, som därifrån gjorts i afseende på dessa undervisningsämnen, tillvunnit sig anseende icke blott i vårt land utan ock därförutom i alla länder, där öfver hufvud folkundervisning äger rum.

Att man, då fråga blir om lärareutbildningen i vårt land — speciellt vid folkskolan men jämväl vid andra offentliga och enskilda skolor —, har att räkna med Nääs som en högst väsentlig faktor, torde ingen vilja bestrida. Likväl torde kunna sättas i fråga, om Nääs inom vårt land blifvit så kändt och uppskattadt, som det är värdt. Jag erinrar mig vid detta tillfälle, huru ett par framstående landstingsmän — det är fråga om ett af våra mest folkundervisningsvänliga ting, och de ifrågavarande personerna voro att räkna bland dem, som gingo i teten, när det gällde att föra fram hithörande förslag — helt nyligen* ställde till mig den undrande frågan, om icke lärarnes Nääskurser vore att anse hufvudsakligen som rekreation. Jag svarade, att enligt mitt förmenande dessa kurser gåfvo god valuta ur alla synpunkter, och att det vid Nääs *arbetades*. Men äfven inom seminariekretsar har man just icke ådagalagt något särskildt stort intresse för det lärarebildningsarbete, som äger rum vid Nääs. Åtminstone har den, som skrifver detta, från Nääs den erfarenheten, att medlemmar ur seminarielärarekåren jämförelsevis sällan på

* Uppsatsen skrefs för sista häftet under nästlidet år, ehuru den då af utrymmesskäl ej kunde införas.

ort och ställe söka göra sig förtrogna med denna anstalt och med arbetet där. Till jämförelse må nämnas, att utlänningar, som besöka vårt land för att studera dess undervisningsväsende, högst sällan försumma att besöka Nääs, såvida kurs där pågår.

Föreliggande uppsats vill, så långt det är möjligt inom det tillmätta relativt taget trånga utrymmet, söka göra läsaren förtrogen med Nääs. Möjligen skall en och annan efter genomläsandet känna sig uppfordrad att begagna första lämpliga tillfälle att på ort och ställe skaffa sig bättre besked, och bland annat godt, som kan sägas om Nääs, är också det, att det gästfritt öppnar sina portar för den intresserade skolmannen.

Att slöjdens användande såsom ett medel i uppfostrans tjänst är en gammal tanke, det vet enhvar, som är något förtrogen med pedagogikens historia, liksom det ock torde vara bekant, att slöjdundervisning redan före medlet af 1870-talet förekom dels vid en och annan folkskola och dels i särskilda skolor. Likväl är det först något senare, som slöjdskolerörelsen tager mera fart, och som den uppfattningen begynner växa fram, att slöjden borde icke blott upptagas på skolans läroplan utan därtill handhafvas af dess pedagogiskt utbildade lärare. Från och med 1877, då genom Kungl. kung. af den 11 sept. statsmedel första gången anvisades till denna undervisnings bekostande, kan den anses hafva vunnit burskap, hvilket ytterligare understrykes genom de anvisningar angående denna undervisnings handhafvande, som den nästföljande år utfärdade normalplanen gifver.

Svårigheter, som denna undervisning under sitt första skede hade att kämpa emot, voro bland andra dels bristande förutsättningar hos vederbörande lärare, dels saknaden af plan och metod. Visserligen infördes slöjden ganska tidigt som undervisningsämne vid Karlstads folkskollärareseminarium — det skedde omkring 1875 — och visserligen höllos i skilda landsdelar kurser för lärare, men dessa åtgöranden voro likväl icke tillfyllest. Och här är det nu, som Nääs omsider rycker in på fältet till sin betydelsefulla uppgift.

Redan 1872 hade ägaren till Nääs — stället ligger som bekant nära Floda station cirka tre mil ifrån Göteborg — grosshandlaren Aug. Abrahamson, drifven af ett varmt in-

tresse för ungdomens uppfostran, inrättat en slöjdskola, hufvudsakligast afsedd för godsets barn. Denna skola är den första ringa början till den betydande anstalt, som nu existerar. Själen i företaget var ifrån början och är fortfarande den förstnämndes systerson, den numera vidt kände och allmänt afhållne pedagogen, direktör Otto Salomon, då för tiden sin morbroders hjälp vid landtbruket. Ett par år senare utvecklades skolan, så att förutom förutvarande ämnen, linearritning och slöjd, samtliga folkskolans läroämnen upptogos på läroplanen. Samtidigt inrättades också en afdelning för flickor. De båda skolorna uppgingo 1886 i en då upprättad samskola, som emellertid redan 1888 nedlades. Direktör Salomon stod vid denna tid i liflig korrespondens med den framstående finske skolmannen Hugo Cygnæus, hvars tankar och idéer han vid sitt undervisnings- och uppfostringsarbete sökte omsätta.

Ehuru den här förut omnämnda skolan icke kan anses hafva direkt sträckt sina verkningar utanför Nääs och dess närmaste omgifningar, hafva vi dock velat omnämna den, emedan det system och den metod, som alltjämt bär namn efter Nääs, redan där genomgått sitt första utvecklingsskede.

Såsom slöjdlärareseminarium kan Nääs räkna sina anor från 1874, ehuru planen för verksamheten där allt intill 1882 var en helt annan än den närvarande. Tanken, att folkskollärarne borde öfvertaga undervisningen i slöjd, hade ännu ej slagit igenom, och behofvet af kunniga lärare vid de här och hvar upprättade slöjdskolorna var ganska trängande. Af den anledningen upprättades vid Nääs slöjdskola för gossar hösten 1874 en högre afdelning, hvars ändamål var »att meddela undervisning åt samt utbilda ynglingar, lämpliga att utgå såsom lärare vid med folkskolor förenade eller ock självständiga slöjdskolor». Kursen var ettårig och omfattade — utom ritning och slöjd (snickeri, svarfning, träsnideri och smide) — jämväl svenska språket, matematik, naturkunnighet, pedag. och metod. Dessa kurser pågingo till frampå våren 1882, då tillsammans 62 slöjdlärare utexaminerats. Under tiden hade emellertid slöjdundervisningens inordnande bland skolans öfriga läroämnen och bland folkskollärarens åligganden så fortskridit, att ensamt för undervisning i detta ämne utbildade lärare icke längre rönte efterfrågan.

Från och med det nyss förut omnämnda året ingick anstalten i ett nytt skede af sin utveckling, i det att den för framtiden planerade sin verksamhet för utbildning under kortare kurser af folkskolornas och andra skolors lärare — sedermera ock lärarinnor — till undervisare i slöjd. Redan tidigare hade man emellertid insett nödvändigheten af att tillmötesgå de kraf i afseende på lärareutbildning i slöjd, som med de förändrade förhållandena inträdt. Parallellt med de förutnämnda ettårskurserna afhöllos nämligen under hvart och ett af åren 1878—1881 en fem veckors kurs för folkskollärare, afsedd för och besökt företrädesvis af lärare ifrån Älfsborgs län.

Vid den afgörande öfvergången från fackläreareutbildning till utbildning genom kortare kurser af folkskollärare m. fl. hade man ursprungligen tänkt sig årligen 8 kurser med 15 deltagare i hvarje — man kunde då icke ens drömma om sådana masskurser, som de senare åren haft att förete —, vid hvilket förhållande inalles 120 lärare årligen skulle kunna erhålla utbildning. Antalet kurser inskränktes emellertid redan 1883 till 6, 1884 till 5 och 1886 till 4, hvilket alltsedan varit det normala. Under några af de senare åren har genom höstkursens indragning antalet nedbringats till 3. I allt hafva till och med nästliden sensommarkurs afhållits 109.

Från början var slöjdlärareseminariet besökt af uteslutande manliga deltagare, men redan under året 1882 fanns där en kvinnlig, hvilken likväl i fortsättningen erhållit många efterföljare. Rätt tidigt finner man ock bland kursdeltagarne ett större eller mindre antal från andra länder. Antalet deltagare i de respektive kurserna har allt ifrån början varit stadt i ständigt stigande och utgjorde vid första sommarkursen, juni—juli, innevarande år ensamt för slöjdkursen — samtidigt pågingo äfven andra kurser — 127. Allt som allt hafva t. o. m. den nyssnämnda kursen 4,626 lärare och lärarinnor, ett flertal hospitanter oberäknade, genomgått slöjdkurs å Nääs. Bland dessa märkas från Sverige 3,439 samt från andra länder 1,187, däraf ensamt från England och Skottland 562 samt från Nordamerikas Förenta stater 110. De öfriga 515 hafva varit ifrån 33 olika länder, däribland sådana aflägsna som Siam, Japan, Chile, Natal, Egypten m. fl.

I anslutning till denna konturteckning af anstaltens yttre utveckling må här gifvas några kortfattade antydningar om det s. k. *Näässystemet* och *Nääsmetoden*. Den ledande grundsatsen i Näässystemet är, att slöjdundervisningen tillmätes ett hufvudsakligen pedagogiskt, icke ekonomiskt syfte. I nära samband därmed står helt naturligt systemets båda viktiga grundbestämmelser, att undervisningen skall vara planmässig, d. v. s. försiggå på ett metodiskt sätt, samt att undervisningen skall ledas af pedagogiskt bildade lärare, således icke af förste bäste handtverkare. Enligt detta system skall nämligen slöjdundervisningen vara en medfaktor vid bibringandet af *allmänbildning* och icke direkt utbildning för något särskildt yrke. Redan tidigt hade man vid Nääs kommit till insikt om att den sak, man med slöjden ville gagna, bäst betjänades därigenom, att man koncentrerade sig på *en* slöjdart, samt att vid valet mellan de olika slöjdarterna ingen kunde taga upp täflingen med *träslöjden*. Andra grundsatser, som äro utmärkande för systemet, äro, att undervisningen skall vara *frivillig*, att endast *nyttiga föremål*, ej lyxföremål, skola utföras, att undervisningen skall vara *individuell*, att de förfärdigade arbetena skola blifva *barnens tillhörigheter* och sålunda få medtagas till hemmen, att största möjliga *noggrannhet* må iakttagas vid arbetenas utförande, samt att man vid slöjdundervisningen bör taga sikte på den fysiska utvecklingen genom att hålla på *goda kroppsställningar*. I sistnämnda syftet har man ock vid Nääs infört regelbundna gymnastiköfningar till afbrott vid slöjdandet.

Med afseende på planläggandet af och tillvägagångssättet vid undervisningen — metoden således — tog man så godt som från början afstånd från det handtverksmässiga sättet: fristående öfningar af enskilda handgrepp, sammansättningar m. m., allt så godt som oberoende af det föremål, vid hvars förfärdigande man medverkade. I stället utvalde man eller konstruerade ett begränsadt antal föremål — modeller — så beskaffade, att de tillsammans innehöllo i vederbörlig utsträckning alla de öfningar, som af lärjungen borde genomgås. Sedermera ordnade man dessa modeller i en sådan serie, att öfningarna förekommo i följd efter deras relativa svårighetsgrad. För att underlätta en sådan uppställning af serien blefvo

de inom snickerislöjden förekommande öfningarna analytiskt framställda och ordnade i följd med tilltagande svårighetsgrad.

Den sålunda en gång antagna serien har emellertid aldrig betraktats såsom något slutgiltigt uttryck för metoden, utan den har kurs efter kurs ställts under diskussion, hvarvid man i och för dess fullkomnande sökt tillgodogöra sig de erfarenheter, som vid slöjdundervisningens bedrifvande landet rundt blifvit gjorda. På samma sätt har ock den en gång framställda öfningsserien efter hand blifvit reviderad. I det skick, hvari Näässerien för närvarande föreligger, omfattar den 40 modeller, sammanförda till ett systematiskt ordnadt helt, byggdt på en öfningsräcka om 68 nummer. Ett litet häfte, utarbetadt med den förutsättningen, att hvarje slöjdande må äga ett för sig tillgängligt, innehåller ej mindre afbildningar i två eller flera projektioner af samtliga modeller med tillhörande parallellnummer än ock kortfattade anvisningar i afseende på det metodiska förfaringssättet vid arbetenas utförande.

Redan från början stod det klart, att med slöjden stod ritningen nära tillsammans. Det är redan antydt, att undervisning däri hörde hemma vid Nääs redan vid dess skolas första dagar. Först senare eller mot medlet af 1890-talet ställdes ritningen i det förhållandet till slöjden, att den kan anses hafva kommit till sin fulla rätt. Som regel åligger det numera hvarje kursdeltagare att före hvarje nytt arbetes påbörjande upprätta däröfver en enkel projektionsritning.

För att bringa kursdeltagarne att göra sig fullt förtrogna med systemet föreläggas alltsedan 1892 hvarje enskild sådan uppgiften att konstruera, upprita och utföra en modell, lämplig att insätta som alternativ modell till något nummer i serien, högre eller lägre allt efter den ståndpunkt, han själf hunnit fram till. Dessa modeller tillfalla anstalten och bilda en betydande och ganska intressant samling. Öfriga modeller äga kursdeltagarne att medtaga hem.

Den undervisning och ledning kursdeltagarne ha behof af i och för modellernas utförande lämnas af tillfälligt anställda lärare, vanligtvis uttagna bland förutvarande kursdeltagare, som visat sig äga ej mindre god teknisk färdighet än ock nödiga pedagogiska förutsättningar, och som undervisningen, såsom förut blifvit nämndt, städse är individuell, till-

delas hvarje lärare ej mera än 16—18 kursdeltagare att undervisa.

Ehuru Nääs från början betraktat och allt fortfarande betraktar såsom sin hufvudsakliga uppgift befordrandet af pedagogisk slöjdundervisning, hafva dock därbredvid andra fält blifvit bearbetade. År 1895 upptogs där på programmet den i uppfostringssyfte drifna *friluftsleken*, i det att då därstädes anordnades den första kursen för utbildande af lekledare. Till biträde vid denna och några följande kurser hade anstaltens föreståndare lyckats förvärfva den om leken högt förtjänte läroverksadjunkten J. W. Åkermark i Göteborg. Kursen fortgick under fyra veckor. Under hvart och ett af de närmast följande åren hölls en dylik kurs, men f. o. m. 1898 hafva hållits årligen tvenne, nämligen en på försommaren om sex veckor och en på eftersommaren om fyra veckor. I allt hafva hållits 21 lekkurser, hvari deltagit — förutom ett rätt stort antal hospitanter — tillsammans 594 personer från in- och utlandet, den allra sista, om hvilken författaren saknar uppgift, oberäknad. Lekkurserna hafva varit besökta företrädesvis af kvinnliga deltagare, mest folkskollärarinnor, lärarinnor vid högre flickskolor och samskolor samt kvinnliga gymnastikdirektörer. Vid dessa kurser instrueras och öfvas en mängd nyttiga och nöjsamma lekar, såväl boll- och springlekar som alla slags sånglekar. Därjämte erhålles undervisning och öfning i förfärdigandet af hvarjehanda slags lektyg.

Nästa nyhet på läroplanen var utbildandet af lärarinnor för *skolköksundervisningen*. Den första kursen af detta slag hölls i jan.—mars 1903 med två kursdeltagare och fyra hospitanter. Samma år höllos ytterligare två sådana kurser, den sista fallande med sin senare hälft inom 1904. Hvar och en af dessa tvenne kurser omfattade tio veckor, hvilket varit den normala tiden äfven för senare anordnade. Sex sådana kurser med tillsammans 31 kursdeltagare och 6 hospitanter hafva t. o. m. nästlidne sommar afhållits. Flertalet kursdeltagare hafva varit folk- och småskollärarinnor. Om än dessa kurser på grund af den kortare tiden icke kunnat fullt ställas vid sidan af de mera omfattande i Stockholm, Uppsala och Göteborg, så meddela de dock en utbildning, som gör vederbörande lärarinnor fullt dugliga för handhafvandet af skolköksunder-

visning på landsbygden, för hvilket ändamål de ock närmast äro afsedda.

Samma år, som skolköksundervisningen vann hemortsrätt på Nääs, upptogs äfven utbildande af handarbetslärarinnor på programmet. För sådant ändamål hafva hållits tre kurser, hvardera om åtta veckor, hvilka kurser tillsammans räknat 67 deltagare från skilda delar af landet. Dessa kurser bruka vara förlagda med halfva tiden före och halfva tiden efter nyårstid. Undervisningen har bedrifvits i hufvudsak efter den s. k. folkskolans metod, dock så, att här liksom i fråga om träslöjden den individuella undervisningen tillämpats.

Till ledare och undervisare vid lek-, skolköks- och handarbetskurserna uppsökas städse de mest dugande förmågorna från de skilda facken.

Men ännu återstår ett par grenar af verksamheten att omnämna. Sedan sommaren 1903 hafva årligen förekommit *kurser i trädgårdsskötsel* för lärare och lärarinnor, vid hvilka undervisningen bestridts af anstaltens trädgårdsmästare. Den praktiska utbildningen har erhållits i stiftelsens vidlyftiga handels- och prydnadsträdgårdar samt i en på platsen anlagd mönsterskoleträdgård. 15 lärare och lärarinnor hafva vid de fyra kurser, som hitintills ägt rum, erhållit utbildning. Förutom dessa hafva emellertid ett rätt stort antal kvinnliga trädgårdselever erhållit undervisning. De egentliga kurserna ha pågått i tio veckor.

Mera kanske på försök anordnades fram på höstsidan åren 1902 och 1903 s. k. *fruktanvändningskurser*. Dessa kurser omfattade endast åtta dagar och hade tillsammans 43 deltagare, hvaribland många lärare och lärarinnor.

Under innevarande års båda sommarkurser har genom aftonlektioner åt en del frivilligt anmälda lärare och lärarinnor lämnats undervisning i gymnastikinstruktion.

Såsom ett slags aflägg̈are till de under somrarna pågående slöjd-, skolköks- och trädgårdskurserna anordnas under aftnarna efter supéen frivilliga lekkurser med tvenne timmars öfning dagligen. Till deltagare i sådana lekkurser med mindre omfattande program än hufvudkursen i lek anmäla sig vanligen ett stort flertal ur nyss förut angifna kurser. De sålunda anmälda uppdelas sedan i tvenne grupper, som erhålla

undervisning hvar sin afton. På liknande sätt anordnade förekomma ock med undervisning om aftnarna kurser i skolträdgården.

Förutom allt detta återstår ännu att beröra en högst väsentlig sida af det bildningsarbete, som bedrifves vid Nääs. Vi syfta på den omfattande *föreläsningsverksamhet*, som jämsides med det praktiska arbetet äger rum. Till den ojämförligt största delen är det anstaltens föreståndare, som härvid är verksam, och hvad han därvid kan komma ut med under en sex veckors kurs gränsar till det otroliga. Och, ehuru ett sådant föreläsande kurs efter kurs måste medföra för hans del ett återupprepande af hvad som förut blifvit många gånger taladt, må ingen tro, att det endast är gammal halm, som tröskas. Dir. Salomon hör till den sortens pedagoger, som aldrig anser någons uppfostran fulländad, allraminst sin egen, därför fylles hans tid, så långt hans många bestyr i öfrigt det medgifva, af trägna studier. Att sådana också äro hufvudsyftet vid hans nästan årligen återupprepade längre eller kortare vistelser i utlandet, torde vara ställdt utom allt tvifvel.

Föreläsningarna äro dels af så allmän natur, att föreläsaren under dagens första arbetstimme till dem kan omkring sig samla deltagarne uti alla samtidigt pågående kurser, så vidt de förstå vårt modersmål, dels speciella, så att de ansluta sig till antingen slöjden eller leken. Af de förstnämnda hållas ett flertal enligt sokratisk metod i form af samtal mellan föredragshållaren och åhörarne, och man söker under dessa genom analysering af konkreta exempel ur lifvet tränga till djupet i afseende på betydelsefulla frågor från lifvets skilda områden. Vid andra allmänna föreläsningar behandlas med större utförlighet någon af märkesmännen på uppfostringskonstens område, såsom Pestalozzi, Rousseau m. fl. Den, som varit i tillfälle att å Nääs åhöra en serie föreläsningar öfver Pestalozzi, glömmer säkert icke brådt de högtidsstunder, detta beredde. Det förtjänar nämligen antecknas, att dir. Salomon med synnerlig omsorg studerat denne sin älsklingspedagog, och detta ej blott i litteraturen utan ock på de olika platserna för hans verksamhet.

I de föreläsningar, som hållas särskildt för slöjdkursens deltagare, afhandlas skilda grenar ur hvad man nu rätt allmänt benämner slöjdpedagogik, såsom slöjdens betydelse som uppfostringsmedel, de vid Nääs-systemets framställning ledande grundsatserna, slöjdundervisningens metodik, modellernas form och praktiska användbarhet m. m. Inför lekkursen föreläses om lekens historia och om dess teori.

Utom de sålunda anordnade föreläsningarna, vanligen 2 å 3 om dagen, måste föreståndaren särskildt under sommarkurserna, som besökas af många utlänningar, föreläsa jämväl för dessa än på tyska och än på engelska och stundom på båda dessa språk under samma kurs. Åhörarne äro förpliktade att följa föreläsningen med sådan uppmärksamhet, att de däröfver kunna upprätta ett referat. Ett sådant skall också af den, som drar lotten, följande föreläsningstimme uppläsas.

Graderade betyg förekomma i allmänhet icke, endast intyg, att vederbörande lärare eller lärarinna genomgått viss kurs. I fråga om den ådagalagda större eller mindre dugligheten vid själfva slöjdarbetet äger dock undantag rum ifrån denna regel.

Det var naturligt, att man vid anstaltens upprättande i fråga om lokaler icke kunde taga sikte på de utrymmesbehof, som framtiden skulle möta med. Allt tyder också på, att de ökade kraf på utrymme, som efterhand framträdt, genom ny- och tillbyggnad successivt blifvit tillgodosedda. Anstalten ligger som bekant invid Säfvelången nära Floda station cirka tre mil från Göteborg. Sjön drar här ihop sig till ett sund, som är så smalt, att landsvägen går däröfver på en vanlig bro. Å ena sidan ligger på en höjd och omgifvet af trädgård och stor park corps de logis jämte öfriga till egendomen hörande byggnader och å den andra — skilda från sjöstranden endast genom en vacker löfskogsklädd sluttning — anstaltens lokaler: Vänhem med en stor matsal, ny för året, köksafdelning samt ett större sällskapsrum med tillhörande verandor, Björkenääs, föreståndarens bostad, »Seminariet», så kalladt, emedan denna byggnad utgör den ursprungligen för slöjdlärareseminariet uppförda, samt Källnääs. I de båda sistnämnda byggnaderna äro slöjdsalar samt rit- och gym-

nastiksalar belägna. Ett mindre hus nära Vänhem användes till bibliotek och kontorslokal.

Den senaste nyheten i fråga om byggnader är, utom den förut omnämnda nya matsalen, det 1905 i anspråk tagna nya lekhuset, vackert beläget invid en med lummiga ekar bevuxen höjd. Det innehåller förutom diverse småruum för olika ändamål en väldig lekhall, 30 m. lång, 12,5 m. bred, samt 9,5 m. hög. Här äga leköfningarna rum vid de fall, då väderleken lägger hinder i vägen för deras bedrifvande å det framför huset belägna stora lekfältet. Lekhuset användes ock till föreläsningslokal, såvida icke vädret är synnerligen vackert, ty i sådant fall hållas föreläsningarna ofta under bar himmel å en vacker af ekar omkransad kulle. Skolköksundervisningen är vanligen förlagd till köket och några angränsande lokaler uppe i stora byggningen å egendomen. Denna byggnad användes därförutom endast vid kursernas högtidliga öppnande och afslutande, då samling sker i en stor sal i öfre våningen, samt vid härbärgerande af gäster. Bostadsmöjligheter för kursdeltagarne äro beredda dels i förenämnda byggnader, dels rundt omkring hos bygdens folk mer eller mindre aflägset.

Vid bedömandet af den insats, som Nääs gör i fråga om lärarekårens fortbildning, må icke förglömmas ett par andra beaktansvärda synpunkter. Läraren och lärarinnan sättas där in uti ett umgängeslif, som är uppryckande och fostrande, de få här göra bekantskap med arbetare på skolans mark från in- och utlandet, och många af dessa bekantskaper äro både lifvande och gifvande. Man inser detta lätt, när man besinnar, att här under sommarkurserna sammanföras öfver två hundra lärare och lärarinnor från skilda länder, skolarter och samhällslager till ett slags stor familj, mellan hvars medlemmar ett fritt och otvunget umgängeslif äger rum. Högförnäma later måste läggas bort och yttringar af bristande förfining undertryckas.

En dag på Nääs.

För att bereda läsaren ett tillfälle att sätta sig in i lifvet, sådant det ter sig på Nääs under en sommarkurs, må här

slutligen följa en anspråkslös skildring af *en dag på Nääs*, låt oss antaga en varm solskensdag.

Det är på Vänhem. Klockan lider mot half åtta på morgonen. I alléen, på alla vägar och stigar närma sig enskilda vandrare liksom smärre sällskap. Alla ha samma mål. Ju närmare det lider half, desto mera brådtom får man. Bland de första på platsen är anstaltens föreståndare, som för öfrigt redan vid denna timme medhunnit ett och annat bestyr. Emellertid fylles sällskapsrummet med tillstötande verandor af högt konverserande skaror af båda könen. Gongongen ljuder, och hela hopen glider som en mäktig ström genom den trånga passagen in i den nya, ljusa och rymliga matsalen, där frukost, kaffe och smörgås med kallskuret samt ägg, är serverad. Regeln att låta maten tysta mun respekteras icke helt och hållet, därpå tyder det dämpade sorlet af de många bordsgästernas halfhöga bordskonversation. Nära nog omedelbart efter måltiden drager sig skaran ned åt lekhuset, där dagens arbete börjar med föreläsning af direktören. På lekhusets veranda står den sistnämnde med klockan i hand, och fem minuter före åtta ringer det, och så följer först morgonbön med psalmsång och därpå föreläsning. Denna afbrytes en eller annan gång genom en eller flera unisona sånger. Vid timmens slut kl. 9 stanna lekkursens deltagare på platsen, där deras öfningar pågå till kl. 11 f. m. Öfriga ställa upp sig i led med svenska flaggan i spetsen, och så går tåget under sång till slöjdsalar, skolkök och trädgård, där arbetet vidtager och pågår till kl. 12 med ett uppehåll, hvad slöjdarne vidkommer, om 20 m., hvaraf hälften användes till gymnastik och hälften är rast. Går du in i en af slöjdsalarna, skall du finna ett ganska rörligt och bullersamt lif. Herrarne i skjortärmarna och damerna i fotsida helförkläden, alla i intensivt arbete med hyfvel och såg. Gemensam sång, någon gång också en kvartett, bereda en ganska tilltalande utfyllnad å den rörliga taflan.

Vid 12-slaget en ringning. Det är en timmes uppehåll för intagande af lunch. Har man gjort detta, slår man sig ned i gröngräset till en stunds hvila med en tidning — ifall man lyckats få fatt i en sådan, hvilket emellertid icke är någon lätt sak, när vid pass ett par tiotal skola delas på ett

par hundra personer. Är man sångare eller medlem i någon festkommitté eller slikt, händer likväl ofta, att denna hvilostund, liksom en och annan i öfrigt, måste offras för det allmänna. Efter lunch åter arbete på lekfältet till kl. fyra och i slöjdsalarna till kl. fem med samma uppehåll som på f. m. Kl. 5,15 intages middag, och efter denna följer ånyo en ledig stund till kl. half sju. Kaffe på middagen ingår visserligen icke i ackordsaftalet, men hvar och en äger att efter tillsägelse före middagen erhålla sådant med eller utan dopp till moderat pris, och man tillitar flitigt denna utväg. Middagsstunden är kaffets tid på Nääs. Kastar man då en blick utöfver sluttningen bakom Vänhem ned mot sjön, finner man kursdeltagarne i större eller mindre grupper omkring kaffebrickor med, märk väl, stora tekoppar på, ty kaffe drickes icke på vanligt vis å Nääs. Här ser du en grupp omkring en björk med Östergötlands vapen på, det är östgötarna, som hålla »landskap», där borta ser du »Smålands gille» omkring sin och ännu längre bort en väldig skara — det är skåningarne; här är en slöjdgrupp, som håller »rep» för sin »älskade lärare», där ett blandadt sällskap omkring en bricka, prydd med härliga rosor, d. ä. en af damerna, som firar födelsedag, och något till sidan om detta sällskap en grupp herrar, som förena kaffets njutande med cigarrens. Här sjunges, här talas, här deklameras, allt talar om glädje och sprittande ungdomslif.

Men tiden går fort, och allra fortast kaffetimmen på Nääs. Det ringer åter till föreläsning, och man synes endast motvilligt öfvervinna lusten att stanna kvar, där man är. Efter föreläsningen gemensam aftonbön och sedan te. Efter teet kan enhvar, som icke antecknat sig till någon af aftonkurserna, fritt disponera sin tid till kl. 11, då enligt ordningsreglerna alla skola vara på sina rum. Dessa timmar anslås vanligen åt båtturer, promenader, till brefskrifning eller andra privata bestyr. På lekfältet och i skolträdgården fortgå emellertid lektionerna med leköfning och trädgårdsstudier till kl. 10. Sista halftimmen af aftonens leklektion är anslagen till inöfvande af sånglekar. Dessa lekar ha ganska stor dragningskraft, och nu samlas gärna utevandrande och sluta sig

till, ringen växer och med detsamma trefnaden, men snart, ja, alltför snart tycker mången, är kl. 10. Den svenska flaggan bäres fram, sällskapet sluter en krets omkring densamma, och nu ljuda kraftigt och fylligt i den ljusa sommarkvällen: »Sverige är mitt allt på jorden», »Värmeland du sköna», »Härlig är kvällen» samt sist »Du gamla, du fria» och »Ur svenska hjärtans djup en gång.» Den stora hopen skingrar sig, och hvar och en uppsöker — allt medan skymningen faller på — det lilla »krypin», som blifvit honom eller henne anvisadt till boning under kursen.

Är det kallt och väderleken ruskig, får det hela en något annorlunda karaktär. Lifvet blir då mera instängdt. Diskussioner och aftonunderhållningar med musik, sång m. m. äfvensom förevisning af skioptikonbilder träder då i stället för det fria utelifvet.

Ett mycket tilltalande moment i Nääslifvet är den fosterländska anda, som genomtränger allt. Ingenstädes torde våra fosterländska sånger och vackra bygdesånger så flitigt brukas som vid Nääs. Ingenstädes torde heller den svenska flaggan så komma till användning som där. Den är med vid arbetet och vid leken; i hvardagslifvet såväl som vid festen. Ett uttryck för denna fosterländska anda äro ock de nationalfester med genomgående svenskt program, som årligen firas midsommardagen. Vid dessa tillfällen såväl som ofta eljest tilltalas ögat på ett synnerligen angenämt sätt af den färgrikedom, som uppstår genom det flitiga bruket af våra vackra nationaldräkter och detta icke blott af damerna utan äfven af rätt många bland herrarne. Sällan torde man få skåda en sådan profkarta af dessa dräkter som under en midsommarafton på Nääs.

Vi nämnde redan ifrån början, att det ekonomiska underlaget vid denna anstalts uppsättande bereddes af ägaren till Nääs, grosshandlaren Aug. Abrahamson, hvilken ock sedermera i fortsättningen med frikostig hand i detta afseende uppbar densamma. Och, när han den 6 maj 1898 lade sina ögon samman i döden, vållade detta icke något afbrott i verksamheten. Han hade nämligen dessförinnan till betryggande af anstaltens fortbestånd genom testamentariskt förordnande insatt staten till ägare af Nääs med tillhörande yttre och inre

inventarier — bokförda till ett värde af omkring 300,000 kronor — samt ett för verksamhetens bedrifvande fullt betryggande kapital, utgörande f. n. omkring 400,000 kronor.

En vacker kulle i parken beväxt med mörka allvarsamma barrträd är den gamle ungdoms- och fosterlandsvännens grafplats. Där läser man på ett monument, en väldig urna af granit, hans namn. En annan och ännu vackrare vård har han emellertid själf rest åt sig genom den stiftelse, som bär hans namn, nämligen Aug. Abrahamsons stiftelse.

J. Wahlqvist.

5.

Seminariekommittén.

Den 15 januari sammanträdde kommittén ånyo och torde ej få sitt förslag färdigt förrän till hösten.

Utom seminarieärenden har kommittén fått i uppdrag att afgifva utlåtande öfver nya normalritningar till folkskolebyggnader samt om riksdagens skrifvelse angående nya eller förändrade bestämmelser rörande villkoren för statsbidrag till lärares aflöning vid fortsättningsskola. Med anledning af skrifvelse från Centralstyrelsen för Sveriges allm. folkskollärareförening har kommittén dessutom blifvit anmodad att framlägga förslag till ny normalplan för undervisningen i folk- och småskolor. Nyligen ha för kommitténs räkning infordrats vissa statistiska uppgifter från seminarierna angående eleverna, såsom hemort, fädernas yrken, föregående sysselsättning, afgifna betyg m. m.

Angående kommitténs verksamhet för öfrigt har det blott förnummits, att den umgås med rätt stora planer beträffande det naturvetenskapliga studiets utvidgning. Då de nuvarande seminarierna i regeln sakna särskildt rum för denna undervisning, skulle nu ett flertal rum, som vi hört, ända till 7, beredas. I sådant fall erbjuder intet af de nuvarande seminarierna, icke ens de sist inrättade, tillräckligt utrymme.

6.

†

P. Vingren.

Rektor P. Vingren, som den 31 juli 1905 afgick med pension, afled den 4 dec. 1906.

Vingren var född 1836, blef student 1854, tjänstgjorde som lärare vid Lunds realskola 1861—68, som vice lektor i Lund tvenne gånger, som vice adjunkt vid Lunds seminarium 1865—66 och utnämndes 1866 till adjunkt vid nämnda seminarium. Befordringen gick sedan raskt. Redan 1868 blef han rektor vid Karlstads seminarium och 1871 vid Lunds seminarium, där han alltsedan verkat. År 1868 samt 1872—78 var han folkskoleinspektör. Hösten 1896 tillkallades han för att biträda folkskolebyrån i K. ecklesiastikdepartementet vid utredning af frågan om löneförhöjning åt lärarinnor i småskolor m. fl. skolor och af andra till folkskoleväsendet hörande ämnen. År 1881 blef Vingren riddare af nordstjärneorden. Under den långa tiden af 34 år kom rektor Vingren att verka som styresman för Lunds seminarium.

Med stor förmåga som undervisare förenade Vingren mycken ihärdighet och energi, egenskaper, som kommo att göra sig gällande vid hans ledning af läroanstalten.

7.

Behöfvas flera kvinnliga adjunkter och därjämte biträdande föreståndarinna vid folkskolelärarinneseminarierna?

I samband med sträfvandena att åt kvinnor bereda vidgade möjligheter till självständig utkomst och med det nu pågående arbetet att åstadkomma en reorganisation af våra folkskoleseminarier har det från ett par lärarinnor vid dessa utbildningsanstalter, af den ena i »Dagny», af den andra i »Aftonbladet», framställts yrkanden, att vid de kvinnliga seminarierna borde anställas kvinnlig rektor eller åtminstone biträdande föreståndarinna samt att, därest adjunktsbefattningarna vid seminarierna komme att ökas, t. ex. till 6, i sådant fall 4 af dessa platser skulle reserveras för kvinnor. Härigenom skulle vissa förmenta nu förefintliga olägenheter och brister komma att undanröjas och tänkta fördelar ernås. Då dessa yrkanden synas omfattas med intresse af en del lärarinnor och måhända äfven af lärare, torde det vara lämpligt att underkasta de skäl, som af de ärade förslagsställarna förebragts, en liten granskning, och kommer jag härvid att hufvudsakligen hålla mig till förf. i »Dagny».

Hon anser, att det skulle »särskildt ur folkuppfostrans synpunkt», d. v. s. uppfostran af de blifvande hustrurna, »vara ytterst viktigt, att en därtill väl kvalificerad kvinna blefve biträdande föreståndarinna vid hvarje folkskolelärarinneseminarium». Detta motiveras därmed, att »genom lärarinnor erhålla större delen af vårt lands kvinnor sin uppfostran» och att ifall biträdande seminarieföreståndarinna funnes, dessa lärarinnor skulle blifva bättre, anspråkslösare, enklare, erhålla litet mera försynthet, lära sig mera artighet, sätt att skicka sig m. m.

1.

Är det nu verkligen så, att större delen af vårt lands flickor erhålla sin skoluppfostran af lärarinnor? Enligt tab. 5 i 1904 års folskolematrikel voro af de ordinarie lärarekrafterna vid vårt lands folkskolor 300 kvinnor mot 700 män, eller, om Stockholms stad frånräknas, 244 kvinnor mot 756 män. Då man kan antaga, att ungefär hälften af hela barnantalet i folkskolan är flickor, skulle knappt hälften af dessa få sin skoluppfostran af lärarinnor. I själfva verket är det icke ens så stor del, enär ju de lärarinnor, som ha anställning på landsbygden, ofta, att icke säga merendels, undervisa både gossar och flickor. Sakläget är nog sådant, att stadsflickorna i regeln undervisas af lärarinnor, landtflickorna däremot af lärare. Den ärade författarinnans påstående sväfvar således icke så litet i luften. Och icke lär åtminstone den närmaste framtiden åstadkomma någon nämnvärd förskjutning i detta afseende, därest manliga lärare stå att erhålla, emedan landtbefolkningen, måhända i viss mån riktigt nog, anser, att då en plats kan föda en familj, bör den lämnas åt en man.

I detta sammanhang påtränger sig ock af sig själf det spörsmålet, om verkligen kvinnorna på landsbygden äro mindre arbetsamma, sparsamma och ordentliga, visa mindre intresse för och förmåga att sköta hem och barn än deras likar i städerna. Denna fråga lär allt få besvaras med nej. Dock bör man naturligtvis icke förbise, att härvid många faktorer influera på resultatet. På landsbygden har ju i regeln hemmet vida mer uppfostrande betydelse än i städerna. Och den enklaste rättvisa kräfver det mest oförbehållsamma erkännande af det plikttrogna, intresserade och ihärdiga arbete, som af städernas, icke minst storstädernas lärarinnor nedlagts och nedlägges på att hos de åt dem anförtrodda flickorna utveckla sinne för arbetsamhet, ordning och snygghet, redbarhet, tukt och skick. Men impulserna härtill hafva ju lärarinnorna, i den mån utbildningsanstalterna kunna äga förtjänsten af dem, företrädesvis erhållit af sina lärare i pedagogik, d. v. s. af sina manliga rektorer. Någon förändring af de bestående förhållandena synes därför icke ur denna synpunkt af behofvet påkallad.

2.

Hvilka åligganden tänker man sig för en biträdande föreståndarinna? Hon skulle hafva öfverinseende öfver lokalernas städning, ventilering och snygghet; vaka öfver elevernas ordning och skick; vara den enande och sammanhållande kraften mellan lärarinnorna och mellan eleverna.

Den biträdande föreståndarinnan skulle öfvervaka renlighet och snygghet samt sörja för prydlighet i skollokalerna.

Renlighet och snygghet äro naturligtvis af stor betydelse för hvarje läroanstalt, speciellt vid en lärarebildningsanstalt, där exemplet har sin framtida betydelse. Lämnar den verkligen så mycket att önska och äro män olämpliga att hafva inseendet häröfver? Skulle så vara fallet, behöfves väl kvinnlig tillsyn äfven vid de manliga seminarierna, ja, vid samtliga goss-skolor.

Renligheten vid en läroanstalt beror ju i hög grad på yttre anordningar. Äro golfven fernissade, belagda med förhydningsmassa eller linoleummattor, då är det jämförelsevis lätt att hålla dem rena; då bildas ju äfven i mindre grad damm. Som bekant är det icke så många år sedan man började få detta klart för sig. Vid nya läroanstalter har man vidtagit dylika anordningar, vid äldre har man sökt inrätta sig så godt man kunnat. Initiativet härtill har tagits af manliga hygieniker, och vid seminarierna hafva ju rektorerna, åtminstone såvidt jag känner, i den mån de förmått, sökt ordna det bra vid sina läroanstalter. Det återstår att uppvisa, det kvinnor skulle visat större omsikt och kraft.

Så kommer den dagliga tillsynen öfver att allt hålles i ordning. För att denna skall bli effektiv kräfves hos den, som har uppsikten, dels sinne för snygghet, dels respekt hos den eller dem, som skola utföra arbetet. Sinnet för snygghet lär nog vara individuellt och föga beroende på kön, det kan vara fint utveckladt hos mannen som hos kvinnan, det kan vara slött hos den ene som hos den andra; det finns de som anse, att den kvinna, som mycket sysselsätter sig med studier och meditation, hvilket väl en biträdande föreståndarinna måste göra, ofta får sin iakttagelseförmåga och sina anspråk i detta afseende föga eller alls icke stärkta,

lika väl som sådant kan hända med mannen. Och hvad den ytterst viktiga respekten hos vaktmästarefolket angår, torde det behöfva uppvisas, att den skulle varda större för en biträdande föreståndarinna eller kvinnlig rektor än för en manlig; tills detta möjligen kan ske, lär man allt komma att förhålla sig tämligen skeptisk. Förf. påpekar själf, att »männen ha ju af naturen härskaregåfvor mer än kvinnan».

Prydligheten kommer ju till synes i möblering samt dekorering med taflor och möjligen med växter. Men en skolsal skall väl i alla fall vara en skolsal och icke salong eller dylikt. Finnas väsentliga anmärkningar mot möbleringen vid de nya seminarierna? Är det gifvet, att en kvinna skulle vidtagit bättre anordningar? Skolsalars prydande med taflor etc. började, såvidt jag vet, vid Palmgrenska skolan i Stockholm på initiativ af dess rektor, och initiativet till prydande af korridorer och lärosalar med konstverk lär visst ha utgått från män. Genomförandet torde nog kunna, i den mån medel blifva tillgängliga, ske lika bra af män som af kvinnor, sedan nu uppmärksamheten blifvit inriktad därpå.

3.

Den biträdande föreståndarinnan skulle vidare hafva »öfverinseende öfver elevernas yttre ordning och skick, undersöka deras ekonomiska förhållanden och gifva hvar och en de individuella råd hon såge dem behöfva». — »Med en à två kvinnliga klassföreståndare och de öfriga manliga, utan intresse för eller kanske rent af maktlösa gent emot elevernas hållning och uppträdande inom eller utom seminariet kan ordningen icke alltid bli god.»

Är denna stränga förkastelsedom öfver manliga klassföreståndare en verklighets- eller en fantasibild? I senare fallet borde den aldrig framkommit, i förra fallet skulle det vara intressant att veta, hvarifrån den härrör och om den verkligen förekommit, huruvida den icke varit ett rent undantag, som det i sådant fall hade varit skäl att anvisa den plats, som tillkommer ett dylikt. Att eleverna skulle vara mindre känsliga för och mindre fästa sig vid råd och anvisningar i afseende på uppmärksamhet, flit, ordning och håll-

ning, då de gifvas af en manlig än af en kvinnlig lärare, är nog så föga grundadt, att det snarare torde förhålla sig alldeles tvärtom.

Råd i fråga om kroppslig vård, dräkt, frisyr, skick o. d. gifvas uppenbarligen lämpligast af en kvinna, dock väl till märkandes af en kvinna med smak och takt. Att rektor skulle direkt inblanda sig häri, torde vara sällsynt undantag; har han några önskningar i den vägen, låter han nog framföra dem genom den lärarinna han anser bäst skickad därtill. Enligt sakens natur böra i öfrigt sådana anvisningar lämnas så tidigt som möjligt, d. v. s. åt eleverna i första, eventuellt andra seminarieklassen; för dem i tredje och än mer i fjärde klassen böra dylika under normala förhållanden icke behöfvas, ej heller förekomma annat än rent undantagsvis, enär de eljest snarare irritera än korrigera. Anvisningar om kroppens vård lämnas naturligtvis bäst af lärarinnan i gymnastik, hvilken helst, såsom nu under tre år varit fallet vid ett seminarium, borde undervisa i hälsolära, för hvilken uppgift hon numera torde bland seminariets lärarekrafter vara den bäst kvalificerade. För öfrigt finnas ju vid samtliga kvinnliga seminarier klassföreståndarinnor i de båda lägsta klasserna. Och då af seminarielärarekåren nästan öfverallt 9 à 10 äro kvinnor mot 3 män, föreligger icke någon som helst svårighet att erhålla kvinnliga klassföreståndare, äfven om någon af lärarinnorna med adjunkts tjänst skulle visa sig mindre lämplig därtill. Rektor har ju att tillgå lärarinnorna i både musik, teckning och gymnastik, hvilka i många fall kunna vara mycket lämpliga och i regeln hafva tid, ja äfven, om så skulle behöfvas, lärarinnorna i öfningsskolan, hvilka kunna vara både lämpliga och villiga härtill.

Så kommer den förmenta motviljan att för manlig rektor eller klassföreståndare framlägga sin ekonomiska ställning, yppa vissa sjukdomsfall och vissa, väl mestadels religiösa bekymmer, eventuellt tvifvel. Såvidt min erfarenhet sträcker sig, ha eleverna aldrig visat någon betänklighet eller känt sig generade att för rektor och manlig klassföreståndare redogöra för sin ekonomi och framlägga sina eventuella trångmål— sådant måste ju äga rum för stipendiernas skull och

brukar ju ske först skriftligen under vissa bestämda rubriker samt först därefter muntligt, då så anses nödigt —, någon betänklighet har jag aldrig funnit men väl fullt förtroende och ett förtroende, som i regeln ryckt lärare och lärjunge närmare hvarandra. Att rektor under alla förhållanden kontrollerar primäruppgifterna och i vissa fall själf undersöker förhållandena, har befunnits både nödigt och nyttigt. — I samvetssaker vända sig nog eleverna helst till den, som i detta afseende på grund af sin personlighet ingifver dem mesta förtroende, i regeln och naturligast till sin kristendomslärare. Vissa sjuklighetsfall yppas gifvetvis lämpligast för lärarinna, speciellt för lärarinnan i gymnastik, som i sin tur meddelar dem åt rektor. Vård om eleverna, besök i deras hem behöfves i synnerhet under den första seminarietiden; då de hunnit 20 à 21 års ålder, böra de både kunna och få sköta sig själfva. Denna omvårdnad utföres lämpligast af kvinnor, om dessa äro intresserade och praktiska, men just så är det ju äfven anordnadt. Att därjämte besök af rektor kunna vara behöfliga, ådagalägges af erfarenheten; och dessa besök synas i allmänhet vara en källa till glädje. Den unge, ogifte rektorn spelar en viss roll i förf:s resonemang. Som bekant, förekommer detta fall visserligen numera vid ett seminarium; för ett par år sedan existerade det icke alls. Gärna medgifves, att det *kan* vara mindre lämpligt. Ungdom är ju dock ett fel, som försvinner med åren, och äfven en ogift rektor kan väl vara en fin man, om han än icke har fördelen af äktenskapets förädlande inflytande; detta saknar ju också den ogifta kvinnan.

Slutligen skulle föreståndarinnan bibringa eleverna »litet uns mer af försynthet, artighet, sätt att skicka sig». Dels rör sig detta om skick, hvarom är tillräckligt ordadt, dels om sällskapsvana. Denna senare inhämtas dock bäst, kanske endast genom öfning, d. v. s. genom att få vara i bildadt och godt sällskap. I den mån seminariet härvid kan öfva inflytande, torde vara af betydelse dels bjudningar hos klassföreståndare eller andra lärare, hvilka bjudningar ju förekomma efter råd och lägenhet, dels de månatliga samkvämen å seminariet, sist men icke minst exempel från kamrater. Särskildt vid våra kvinnliga seminarier spelar detta sistnämnda

en icke liten roll, då åtskilliga af eleverna äro utgångna från goda hem samt icke underlåta att gifva sina i detta afseende mindre lyckligt lottade kamrater de behöfliga vinkar och råd, hvartill det dagliga umgänget gifver osökta anledningar. En biträdande föreståndarinnas betydelse härvid torde allt blifva minimal.

Man drifves lätt till den föreställning, att förslaget till god del härrör däraf, att analogien med högre lärarinneseminariet, där biträdande föreståndarinna är anställd, kommit att spela alltför stor roll. Men där ställa sig ju förhållandena helt annorlunda. Där äro ju samtliga ordinarie och så godt som alla extra lärarebefattningar, äfven de i hälsolära och teckning, öfverlämnade åt män, där må en biträdande föreståndarinna vara af behofvet påkallad. Skulle äfven vid folkskolelärarinneseminarierna samtliga ämneslärarebefattningar komma att anförtros åt män, för hvilken anordning nog skäl torde kunna förebringas, då kunde det måhända vara anledning att taga förslaget i öfvervägande. Det ideliga påpekandet af franska förhållandena är äfven det tämligen skeft. Där har ju af ålder den högre kvinnliga undervisningen anförtrotts åt nunneklostren, att vid upprättandet af kvinnliga seminarier analogien skulle här spela in, är förklarligt, men näppeligen efterföljansvärdt; den galliska och den germanska folkandan äro dock tämligen olikartade. Mindre bekant torde vara, att hos oss, då högre lärarinneseminariet började sin verksamhet, gjordes två gånger försök med kvinnlig rektor, men experimentet utföll så föga efter förväntan, att det måste uppgifvas. Tiderna hafva nog sedan dess förändrats, men i alla fall lär man härvid böra ihågkomma den gamla goda sentensen: Vestigia terrent.

Med det hittills sagda lär också det förmenta behofvet af 4 kvinnliga ämneslärare vara tillräckligt belyst. Ur uppfostrans synpunkt behöfvas de icke; att de skulle behöfvas för undervisningens skull, har jag icke funnit påstådt, och det lär heller icke med något sken af berättigande kunna påstås. Förf. anser också en »blandad» undervisning vara förmånlig. Men att då lämna åt män endast 2 ämneslärareplatser, därest nu seminarierna skulle förunnas inalles 6, det vore väl ändå något väl lite »blandning». Visserligen skulle

sådant medföra den fördel, att kvinnorna blefve flertal inom ämneslärarekollegiet och följaktligen kunde »styra det hela». Detta vore måhända för dem tillfredsställande, men om det blefve så äfven ur öfriga synpunkter, må tills vidare få stå därhän.

4.

Föreståndarinnan skulle äfven åstadkomma enhetlig ledning af såväl elever som lärarinnor och fördenskull

samla eleverna till föredrag öfver eller samtal om frågor, som stå i samband med deras blifvande kall som »folkets lärarinnor»;

klargöra för lärarepersonalen, i hvilken riktning hon önskade att de skulle samarbeta med henne, och meddela, hvilka särskilda uppgifter hon önskade anförtro åt klassföreståndarinnorna; samt

hålla konferenser med lärarinnorna, speciellt med de akademiskt bildade, »hvilka icke hittills åtnjutit en sådan enhetlig utbildning som de seminariebildade».

»Att det är fördelaktigt, att en enda person bestämmer samma ordningsregler för ett helt läroverk, så att icke en klass har olika saker att iakttaga än en annan, synes mig vara tydligt», heter det. Om den saken lär icke tvistas. Detta åliggande hvilar på rektor, naturligen i samförstånd med klassföreståndarna. »Dessa böra ha sådan myndighet, att rektor icke kan kontramandera en af dem gifven lämplig befallning», heter det vidare. Hvad vill detta säga? Icke bör och kan väl klassföreståndarinnan utfärda några förhållningsregler utan rektors begifvande, än mindre mot hans vilja. Sker sådant, då blir det nog si och så med enhetligheten och andan inom läroanstalten. Men hvems är då felet? Därest slika oegentligheter förekomma, lära de under enahanda förutsättningar minst lika lätt kunna ske vid »enhetlig kvinnlig ledning», ty hvad som i sådant fall brister, är tydligt nog; då är det svaghet, där det skulle varit kraft, och egenmäktigt öfvergrepp, när det skulle varit underordnande. Men — »mannen har ju af naturen härskaregåfvor mer än kvinnan».

Samtal och föredrag om elevernas åligganden som »folkets lärarinnor», hvad skulle de röra sig om? Såvidt jag kan förstå, om uppfostran, hygien och, där så ske kan, om huslig ekonomi. I hvilket fall som helst skötes nog den saken bäst af dem, som undervisa i dessa ämnen å seminariet.

Sällsamt synes förf:s bekymmer för de akademiskt bildade lärarinnornas praktiska utbildning. Hon bör ju känna till, att dessa lärarinnor måste undergå profår och att de under detta få helt och hållet ägna sig åt pedagogiska studier och praktiska öfningar; hon måste väl också erkänna, att de härvid böra erhålla minst lika god teoretisk och praktisk utbildning som eleverna vid högre lärarinneseminariet, såvida hon icke anser sig kunna underkänna kompetensen hos profårsledarne, något hvartill hon torde sakna allt fog. Hennes påstående blir således meningslöst.

Af förf:s tankegång synes följa, att en seminariebildad kvinna borde utses till föreståndarinna. Vore sådant klokt? De akademiskt bildade äro ju henne i fackinsikter öfverlägsna, i pedagogisk utbildning minst jämngoda; vore de därjämte jämngoda i begåfning, energi och takt, måste de känna sig tillbakasatta. Men icke vore sådant ägnadt att främja ett godt samarbete.

Och hurudant skulle samarbetet med de manliga lärarne blifva? Rektor skulle ju blott vara ekonomidirektör och måhända äfven studieledare; på andan vid seminariet finge han icke öfva något inflytande, det komme nog den kompakta kvinnliga majoriteten under sin »enhetliga ledning» att sätta slå för. Att härvid lätt tillfällen till slitningar komme att inställa sig, är icke svårt att förutse. De båda manliga ämneslärarne finge visst gå sin väg för sig, ungefär som timlärarne vid flickskolorna. Sådant kan ju gå för sig, då lärarne hafva sin hufvudsakliga uppgift på annat håll, men om det vore nyttigt eller lämpligt vid seminarierna, där de väl ändå skulle ha sin lifsuppgift, det blir en annan fråga. Förf. håller ju på »blandad» undervisning vid dessa anstalter, och att det manliga elementet där icke utan skada kan umbäras, ej heller vara för svagt, är nog självklart, då deras både undervisning och personliga inverkan för de blifvande lärarinnorna bör vara af afsevärd vikt. Förf. synes själf

hysa vissa farhågor för att vid hennes reorganiserade seminarier det manliga elementet skulle draga sig tillbaka. Denna farhåga söker hon visserligen skjuta undan, men däri gör hon sannolikt mycket orätt. I alla händelser finnes nog anledning till förmodan, att icke lockades de bästa lärarekrafterna till dylika läroanstalter, men det är just de som där behöfvas.

Synes sålunda realiserandet af föreliggande projekt ur seminariernas synpunkt icke af behofvet påkalladt, icke ens fördelaktigt, så förefaller det ännu mindre ändamålsenligt ur social. Alla, kvinnor som män, lefva vi ej blott för oss själfva utan ock för vårt samhälle. Att detta hålles så friskt och starkt som möjligt, det är en hufvudsak. Men hvad blodkropparna äro för kroppen, det är familjerna för samhället. På deras antal och friska beskaffenhet beror såväl den ena som den andra organismens styrka eller svaghet. Nu är det ju allbekant, att i vårt land ställer sig äktenskapsfrekvensen oroväckande låg. Hvarje plats, som kan uppehålla familj men lämnas åt kvinna, blir ju ett äktenskap, en familj mindre, och de familjer, om hvilka det här är fråga, borde ju ha förutsättningar att tillhöra de i ordets riktiga betydelse bättre. Deras antal är icke så litet och blir sannolikt i framtiden större. Tvingas man icke af hård nödvändighet att omöjliggöra dessa, då är det helt enkelt en samhällsplikt att låta bli. Här gäller förvisso ett bestämdt: »Caveant consules!»

Tn.

8.

Litteratur.

Bland nyutkomna böcker för barndomsskolor har säkerligen ingen tilldragit sig så mycken uppmärksamhet som **»Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige»** af Selma Lagerlöf. Såsom man af författarinnans namn kan vänta, är framställningen synnerligen intresseväckande för barnasinnet. I samband med den till tomte förvandlade Nils Holgerssons resa meddelas skildringar från olika landskap: Skåne, Blekinge, Öland, Gottland, Småland och Östergötland. Äfven åtskilliga naturvetenskapliga notiser, i synnerhet rörande fågelvärlden, meddelas. Somliga skildringar äro rent af mästerliga, såsom »när haf och land mötas» (i Blekinge), sagan om Småland, den stora fågelsjön (Tåkern) och Ulfåsa-fruns samtal med en självständig östgötabonde m. m.

Ett och annat drag kan förefalla något långsökt och skildringen af vissa partier något långtrådig, men det är ofta så i sagor. —

Då man anmärkt mot vår läsebok för folkskolan, att den är för tungrodd och förståndsmässig, har man velat förekomma denna olägenhet och därvid mera uteslutande valt sådant, som kan tilltala känslan och fantasien. Huruvida detta är ett lyckligt val, får erfarenheten visa.

En sakkunnig anmälare i tidn. »Vårt Land» för den 14 sistl. dec. (Carl K—n) anser den ej lämplig såsom läsebok i första och andra klassen af folkskolan, »om läseboken fortfarande skall inneha den ställning vid undervisningen i modersmålet, som den hittills haft, och som den enligt framstående pedagogers mening bör hafva». »Härmed hafva vi», säger den nämnde anmälaren, »ej i något hänseende förringat det ifrågavarande arbetets litterära värde; i det afseendet står det säkerligen mycket högt; ej heller hafva vi nedsatt dess betydelse som bildande, roande och förädlande ungdomsbok;

vi önska, att den måtte vinna inträde i så många hem, folk- och skolbibliotek som möjligt, och vi anse som en fördel, att hvarje lärare i folkskolan har tillgång till den för att, när tiden medgifver det, kunna bereda barnen en glädjestund genom att läsa upp för dem stycken därur.»

I motsats härtill förklarar en af utgifvarne, öfverläraren Alfr. Dalin, i ett genmäle (»Vårt Lands» bil. n:r 5), »att boken *är*, hvad den *vill* vara: en bok för 9—10-åriga svenska barn. Deras föreställningskrets, deras sätt att tänka och tala m. m. har författarinnan haft för ögonen, då hon skrifvit sin bok. Fantasien är en hufvudfaktor vid *all* kunskapstillägnelse, och detta är skälet till att mycket af den nya läsebokens realinnehåll är klädt i sagans form».

Beträffande språköfningarna, säger herr Dalin, »har läseboken en stor rikedom på stycken, som *kunna* användas i folkskolans 1:a och 2:a klass. Men en hel del språköfningar böra, såsom det redan skett i en mängd skolor, flyttas från läseboken till en särskild öfningsbok».

Beträffande utgifvarens påstående, att »sagan öfverallt är så genomskinlig, att barnen icke ett ögonblick kunna tveka om hvad som är saga och hvad som är verklig historia», kunna meningarna vara delade. Vi tro, att barnen och kanske stundom till och med äldre personer i flera fall behöfva ledning för att kunna förstå skillnaden.

I det följande vilja vi gifva någon eller några lärare i modersmålet tillfälle att yttra sig om boken i fråga.

Medeltidsminnen från Östergötland utgifna af d:r Otto Janse. Stockholm 1906. Justus Cederqvists förlag.

På denna publikation vilja vi fästa allmänhetens, särskildt prästers och lärares, synnerliga uppmärksamhet. Den upptager omkring 100 vackra afbildningar i ljustryck och autotypi af järnbeslagna dörrar, träornamentik, träskulptur, ornerade dopfuntar, textil- och silfverarbeten jämte en samling Birgittaminnen, allt med kortfattad, beskrifvande text. Priset — 5 kr. i bokhandeln och kr. 3,50 vid direkt rekvisition hos förläggaren — måste i förhållande till den gedigna och präktiga utstyrseln anses billigt. — En utförligare recension skall inflyta i nästa nummer.

Af de på Aktiebolaget Folkskolans väns förlag till julen 1906 utgifna skrifter, som vi i slutet af förra häftet omnämnde, vilja vi särskildt rikta uppmärksamheten på **Hemmets kalender**, som utmärker sig genom treflig utstyrsel, gediget och omväxlande innehåll samt billigt pris.

Af det rikhaltiga innehållet anteckna vi: »Alabasterurnan af Math. Roos, Vid bröllopet af d:r Otto Funcke, Kännetecken på en rätt fosterlandsvän af olika författare, såsom öfverste Melander, Ludvig Schröder, Math. Roos, rektor Arcadius, kyrkoherde Montell, Amanda Kerfstedt, Ida Granqvist m. fl., J. Ludovicus Vives af f. d. kanslirådet Carl Kastman, Den äldre kristna konstens symboler af rektor Gottfr. Westling, Något om en engelsk domkyrka, dess gudstjänster och präster af Aurore Klingspor m. m.

Blott en anmärkning. Det har blifvit »vanligt i vissa kalendrar att vid början af olika artiklar bifoga respektive författares porträtt, och utgifvarne ha måhända ansett, att det skall öka intresset för det, som läses. Vi anse icke detta vara en lycklig nyhet. Det har visserligen sin stora betydelse att veta, hvem författaren är, men genom intagande af hans porträtt ser det ut, som om författarens person skulle träda i förgrunden, då hufvudsaken dock är den artikel, han skrifvit. Mera kända författares utseende är för öfrigt bekant förut.

Boken prydes af flera vackra illustrationer.

Af de andra julpublikationerna är **»Lilla Sessan»** en mycket nätt bok för barn.

Malte Hamnström. **Seminariefrågan.**

Förevarande broschyr innehåller först några jämförelsepunkter mellan seminarierna i Baden, Sachsen, Zürich och våra seminarier, hvarefter författaren uttalar sina tankar angående främmande språk vid seminarierna och utvidgningen af desamma. I dessa frågor afviker författaren från gängse åsikter. Så framhåller han franskan såsom ett språk, hvilket bör få en plats vid våra seminarier. Enligt hans mening böra alla tre språken — franskan, tyskan och engelskan —

förekomma vid seminarierna på sådant sätt, att vid somliga läses franska, vid andra tyska och vid återstående engelska.

Med afseende på seminariernas organisation yrkar författaren på att de böra vara sexklassiga såsom i Sachsen. Fördelen däraf vore, att några förberedande kurser ej behöfdes, och att eleverna finge tid att fullt tillgodogöra sig undervisningen. Dessa skäl äro nog talande, och det är väl möjligt, att seminarierna i vårt land i framtiden kunna utvecklas till den omfattning, författaren angifvit såsom önskvärd, men för närvarande kunna vi bland annat af ekonomiska skäl knappast hoppas på möjligheten af en sådan plans realiserande. I stället får man väl, om så anses behöfligt, enligt tyska mönster inrätta förberedande anstalter.

Väggtaflor till elektricitetsläran, utarbetade av folkskolläraren Gustaf Bergh.

De nu färdiga taflorna framställa:

1. *Elektrisk ringklocka*, element, tryck-knapp, elektromagnet, strömbrytare, förbindelseledning.

2. *Telegraf*, i verksamhet varande afsändnings- och mottagningsstation, batteri, nyckel, elektromagnet, skrifapparat, uft- och jordledning, telegram, telegrafalfabetet.

3. *Telefon*, schema för belltelefon, mikrofon, två samtalsstationer med kolkornsmikrofon, induktionsrulle, hörtelefon, dubbeltrådig förbindelseledning.

4. *Kraftlinje- och strömschema för dynamo* med ringankare och induktionsrullar.

5. *Elektrisk spårvagn*, kraftstation med två generatorer (en med serie- och en med shuntlindning), luft- och jordledning, spårvagn med kontaktarm, förstorad motor, reglerbart motstånd.

Taflorna äro tryckta i tre eller flera färger i en storlek af 74×98 ½ cm. och erhållas till ett pris af pr serie om 5 planscher kr. 10.

För undervisningen i elektricitetsläran finnes visserligen tillgång till särskildt för skolbruk tillverkade elektriska apparater, men dessa äro i de flesta fall föga ägnade för undervisningen af en hel klass, ty dels äro de för små, dels äro en del ömtåligare delar förlagda i apparatens inre. Dessa olägen-

heter afhjälpas helt och hållet genom användandet af herr Berghs väggtaflor, hvilka hafva till ändamål att efter utförda experiment underlätta uppfattningen af den ifrågavarande apparatens konstruktion och arbetssätt. För det ändamålet hafva å taflorna endast afbildats motsvarande apparaters *väsentligaste* beståndsdelar, hvaremot alla totalintrycket störande smådetaljer uteslutits.

Herr Berghs väggtaflor tro vi därför verkligen fylla ett behof, och de hafva redan rekvirerats till skolor i såväl hufvudstaden som landsorten. Redan såsom manuskript infördes de på Ecklesiastikdepartementets förteckning öfver undervisningsmateriel, och före reproduceringen hafva de granskats af framstående fackmän.

Fortsättningen, ägnad att åskådliggöra induktionsapparaters magnetiska och elektriska kraftlinjer, strömschema för generator och motor, belysning och mätinstrument, föreligger till största delen färdig i manuskript.

Då elektricitetslärans tillämpning i våra dagar är så mångsidig och hvar och en behöfver ha något reda därpå, böra dessa väggtaflor blifva till god hjälp vid undervisningen. De äro stora och prydliga samt synnerligen åskådliga och instruktiva.

Naturlära för folkskolan. III. Jordytan och hennes förändringar. Himlakropparna, af Hjalmar Berg och And. Lindén, lärare vid Stockholms folkskolor. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. 1906. Pris 50 öre inb.

I häftet 2 för förra året hade vi nöjet att anmäla delarna I och II af författarnes förtjänstfulla »Naturlära för folkskolan». Den nu utkomna III delen är afsedd för folkskolans högre afdelning och innehåller de allmännaste grunddragen af geologien och astronomien till det omfång, i hvilket undervisning i nämnda ämnen kan meddelas i folkskolan. Talrika vackra och instruktiva illustrationer bidraga till att väcka intresse hos barnen för de ämnen, som behandlas. Måhända tycker en och annan lärare, att innehållet är väl utförligt, men i sådant fall torde en erfaren lärare lätt kunna företaga en gallring.

Politik och kultur. Tidskrift utgifven af Arvid Neovius. 1907. 1 häftet. Helsingfors. Pris: 10 mark för helt år.

Innehåll: 1. Vår nuvarande partibildning af Arvid Neovius. 2. Från Kasten Antells politiska verksamhet af Emil Schybergson. 3. Moral och kristendom, ett bidrag till belysning af frågan om införande af fullständig trosfrihet af Edvard Westermark. 4. Den kommunala rösträtten i olika länder af A. N. 5. Afsägelserna af E. S.

I den första uppsatsen beröras de gamla partierna, svekomaner och fennomaner. Till följd af 1899 års händelser slöto sig båda partierna tillsammans till konstitutionens försvar. När faran tycktes vara förbi, organiserade sig dock de svensk- och finsktalande särskildt. Förf. anser dock icke omöjligt, att en samverkan mellan landets bägge nationaliteter kan komma till stånd. Inom båda språkgrupperna spåras nämligen en höger och en vänster, och en sträfvan hos politiskt närstående inom de båda språkförbunden att räcka hvarandra händerna till förbund har förmärkts. I den tredje uppsatsen, som torde röna motsägelse från positivt kristlig synpunkt, söker författaren visa, att »kristendomens universella kärleksbud ingalunda utgjort ett hinder för uppkomsten af åsikter, som på det betänkligaste afvika därifrån, samt att samma moralprincip icke blott erkänts utan äfven mången gång i detalj konsekventare tillämpats af personer, som icke anslutit sig till kristendomens rent religiösa läror».

I »den kommunala rösträtten» lämnas en orienterande redogörelse för rösträtten inom de olika länderna i Europa.

I den sista artikeln klagas öfver de många afsägelserna af landtdagsmannaskapet inom det svensksinnade partiet.

Den danske Realskole. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 22 och 23 (1 och 15 dec. 1906) samt N:r 1 (15 jan.) 1907.

Föreliggande tre häften innehålla flera läsvärda artiklar, såsom »Om Børns Tobaksrygning og Politiet» af Alb. Dahl med anledning af ett lagförslag ang. förbud för barn under 16 år att röka tobak på gata, väg eller annan offentlig plats inom kommunens gränser; Program for den danske Realskoles Seminarium: den selvstændige Realskole af Skolebestyrer A. D.

Thyssen; prof. Tuxen om den nye Skolelov; Eksamensopgaver; Bekendtgørelser m. m.

Den danske Realskole N:r 2 och 3 (den 1 och 15 febr. 1907).

Af intresse för oss torde följande meddelande i n:r 3 (art. Svensk) vara:

»Efter at Svensk er blevet optaget som Fag ved den nye Mellemskoleeksamen, er det mange Dansklærerinder, som er sat i Forlegenhed ved pludselig at skulle undervise i et Fag, som de ikke har faat Uddannelse i. Dette Savn har Frk. mag. art. Ida Folke-Hansen søgt at afhjælpe, i det hun privat har samlet en Del Lærerinder til et 3 Ugers Kursus i Svensk under sin dygtige og energiske Ledelse. Frk. Folke-Hansen har og givet Løfte om næste Aar i Januar Maaned at ville gjentage denne sin Gave.»

Den höjere skole. Meddelelser fra filologernas og realisternes landsforening. N:r 9. Kristiania 15 nov. 1906.

Bland artiklar anteckna vi: Officerer i den højere skoles tjeneste? Konfirmandundervisning i skoletider; Henrik Wergeland for skolen; Om landsmaalstilen og om det pedagogiske Seminar; Spredte træk fra en stipendiereise.

Sistnämnda uppsats innehåller en kort men intressant skildring af ett besök i några af Edinburghs skolor förra sommaren. Liksom förhållandet är i Frankrike, fann författaren (adjunkt Borchsenius i Skien) en påfallande svaghet i historia och geografi beträffande sådant, som ligger utom hemlandet och dess kolonier.

Pedagogisk Tidskrift. Decemberhäftet 1906 innehåller:

H. Petrinis yttrande öfver Universitetsexamenskommitténs betänkande angående de filosofiska examina; E. G—n, Anmälan af tre nya läroböcker i trigonometri; I. E. Mellberg, Plan trigonemetri; Uppgifter till de skriftliga profven för mogenhetsexamen höstterminen 1906; Kungliga beslut; Kungliga öfverstyrelsen; Personalnotiser; Innehållsförteckning.

Februarihäftet 1907 innehåller:

J. A. Rydmark, Några ord i extralärarefrågan; A. Edv. Fransén, Räknekonstens utvecklingslagar; Edvard Strömberg,

De moderna språken och skolbildningen; E. Swz, Anmälan af Selma Lagerlöf, Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige; Nft, Anmälan af Fransk skolgrammatik af Hugo Hultenberg; Kungligt cirkulär; Kungliga beslut; Kungliga öfverstyrelsen; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Svensk läraretidning n:r 52.

Detta nummer är af betydelse därigenom, att tidningens hittillsvarande redaktör och utgifvare, herr Emil Hammarlund, efter 25-årig framgångsrik verksamhet härmed träder tillbaka. Med anledning däraf vänder sig herr Hammarlund till tidningens läsare och kastar en blick tillbaka på den flydda tiden samt uttalar sitt tack till medarbetare, prenumeranter och alla, med hvilka han kommit i beröring. Tidningens första sidor ägnas åt en skildring af den afgående ordförandens i Stockholms folkskoleöfverstyrelse, rektor Hernlunds, verksamhet (med porträtt) samt af den fest, som med anledning af hans afgång hölls för honom å Grand Hôtel. Dessutom förekomma fyra artiklar med anledning af »Svensk läraretidnings 25-årsjubileum» m. m.

Som bekant blir tidningens mångårige medarbetare, herr Fridtjuv Berg, hädanefter redaktör och utgifvare.

Nästa häfte af Tidskrift för folkundervisningen beräknas utkomma under maj månad.

Red.

☛ **Skolråd** torde benäget, innan eventuella förslag i läseboksfrågan slutbehandlas, afbida nedanstående böcker från P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag:

Läsebok för folkskolan

Tionde upplagan, *nystafvad* och *omarbetad*, utkommer i *fyra* delar, en för hvar årsklass, *första* delen i slutet af mars 1907 och *de öfriga* en efter annan före hösten 1907.

Läsebok för svenska folkskolan

av

D:r LENNART RIBBING.

Första delen

Utkommer under 1907 års vår.

Natur och arbetsliv i svenska bygder

av

ANNA SANDSTRÖM.

Utkommer likaledes under 1907 års vår.

På P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag:

Sveriges Historia

för

folkskolan

av

CARL GRIMBERG

under medverkan av

FRANS von SCHÉELE

Försöksupplaga omfattande tiden till Gustav Vasas tronbestigning.

Pris 30 öre.

Om författarens förut utgifna bok **Sveriges historia för realskolan** skrifves i *Tidning för Sveriges läroverk* för den 26 augusti 1905:

D:r Grimberg har tydligen gått till sitt värf med stor kärlek till detsamma. Utan tvifvel är detta en af orsakerna till att han lyckats så väl med sin uppgift. Vi ha verkligen här fått en bok, som — det är det viktigaste af allt — säkerligen skall läsas med det spändaste intresse af de små piltarne.

Själfva anslaget är ju präktigt! Författaren tager pojkarne med sig fyra årtusenden och något mera tillbaka i tiden. Han låter dem göra ett besök i en dåtida by, belägen vid Göta älf.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Kan en lärobok i Sveriges historia, afsedd närmast för den tidigare åldern, inledas på ett värdigare och vackrare sätt?

Författarens målande teckning af stenåldern är icke bokens enda i sin art. Där förekomma tvärtom många sådana. Härigenom både göres arbetet, betraktadt som lärobok, lätt för barnen att inlära, och blir dess användbarhet som läsebok större. Det kan törhända vara skäl att betona, att stilen icke är på något vis affekteradt barnslig, den är manlig och klar samt ger ett godt vittnesbörd om att författaren mycket väl vet, hur man skall tala till pojkar för att få dem intresserade.

9.

Erfarenheter om normalplanen.

Folkskoleinspektörernas berättelser vitsorda, att under det tidsskede, hvarom de innehålla meddelanden, den af Kungl. Maj:t år 1900 fastställda normalplanen blifvit vägledande för skolornas anordning i högre grad än föregående normalplaner. Man synes hafva lärt sig bättre inse den ställning, normalplanen har, och den förpliktelse man har att taga hänsyn till den. Visserligen finnes det ännu såväl inspektörer som lärare, som se ned på normalplanen med förnämt förakt, förmenande sig sitta inne med ett högre mått af pedagogisk vishet än normalplanen; men antalet af dem har minskats, och undervisningen synes därpå hafva vunnit. Normalplanen har med ett ord fått större auktoritet.

De flesta inspektörer förmäla, att lärokurser och läsordningar blifvit uppgjorda i enlighet med eller i hufvudsaklig öfverensstämmelse med normalplanen eller med ledning af den. I en och annan inspektörsberättelse anmärkes, att man i vissa skolor bibehållit den läsordning, som blifvit uppgjord i enlighet med i 1889 års normalplan intagna formulär. De afvikningar, som gjorts från normalplanens kursfördelningar och läsordningar, gälla i synnerhet katekes och tysta öfningar. Man har velat undervisa äfven 3:e och 4:e klassen tillsammans i ett läxlag, borttaga tyst öfning vid undervisningen i kristendomskunskap samt öfver hufvud taget inskränka antalet tysta öfningar. Dessutom har man här och där velat bereda mera tid åt undervisningen i räkning.

Beträffande normalplanens lärokurser i kristendom skrifver en inspektör: »För kristendomsundervisningen har väl en

ej ringa lättnad beredts särskildt i folkskolans nedre afdelning genom den i gällande normalplan införda nya kursindelningen af katekesen, som i de flesta skolor införts. Dock har härvid allmänt den förändring vidtagits, att kursväxling bibehållits äfven i öfre afdelningen af skolor lit. B., C., E., F., G., H. o. I., enär det fallit sig svårt att vare sig uppdela undervisningstimmen i en halftimme för hvardera klassen eller att med framgång samtidigt hålla katekisation och leda tyst öfning, medan det å andra sidan ej fallit sig svårt att medelst en kort framställning af andra och tredje trosartiklarna enligt den lilla katekesen bereda nödigt sammanhang i ämnet äfven för de barn, som komma att genomgå tredje—femte hufvudstyckena före genomgåendet i 'utvecklingen' af de två nämnda artiklarna.» Vi hafva meddelat detta till deras tjänst, som anse sig ej kunna sköta tyst öfning i samband med undervisningen i katekes. Att det ej är omöjligt, ja, att det kan med framgång ske — det vet jag af erfarenhet. Men det är förspilld möda att härom vidare orda. Det har från så många håll och af så skilda orsaker tutats i öronen på vederbörande, att tysta öfningar ej kunna utan störande inverkan på både lärare och lärjungar förenas med omedelbar undervisning i kristendom, att det håller på att blifva ett axiom. Ja, det är ej nog härmed, utan man vill hafva bort alla tysta öfningar i samband med omedelbar undervisning af någon annan afdelning än den, som sysselsättes med tyst öfning. Härom komma vi i det följande att något tala.

En inspektör säger, att läsordningarna för litt. C., F., G. och H. ingenstädes ländt till efterföljd i oförändradt skick, och han tillägger, att orsaken härtill torde vara att söka i den alltför komplicerade beskaffenheten hos dessa förslag. Samme inspektör har äfven meddelat några förslag till läsordningar. Vi hafva förgäfves sökt finna de psykologiskt-pedagogiska grunder, hvarpå de äro byggda. Det beror väl sannolikt på vår skumögdhet. Men trots ärliga försök hafva vi ej kunnat inse deras förträfflighet. Som inspektör skulle vi ej kunnat godkänna dem.

De i normalplanen angifna lärokurserna hafva hunnit genomgås i flertalet skolor, dock med större eller mindre grundlighet. Flerstädes har man dock måst i ett eller annat stycke

förkorta de i normalplanen angifna lärokurserna. Så har man i åtskilliga skolor uteslutit ett eller annat ämne; i andra däremot har man minskat kursens omfattning i något läroämne. Sträfvandet att hinna genomgå den för skolan angifna lärokursen eller åtminstone så stor del som möjligt däraf har mångenstädes präglats af en viss oro och ett nervöst jäktande, som ej verkat fördelaktigt på vare sig lärare eller lärjungar. De hafva ej kunnat arbeta med det sinneslugn och den betänksamhet, som äro nödvändiga för att undervisningen skall bära därmed afsedd frukt. Det synes, som om man vid en kommande revision af normalplanen borde med stöd af erfarenheten grundligt undersöka, hvilka förändringar i lärokurserna böra vidtagas, på det de må kunna utan barnens öfveransträngning grundligt genomgås i skolor af det slag, för hvilket de äro afsedda.

Man har under senaste tiden hört det krafvet framställas, att en revision af normalplanen borde företagas snarast möjligt. Vi hålla visst före, att en revision är i ett och annat hänseende behöflig. Hvilket människoverk är fullkomligt? Men vi tro icke, att revisionen är så trängande, att den bör företagas snarast möjligt. Man kan mycket väl ännu någon tid arbeta till gagn för barnen i skolor, som äro anordnade enligt nu gällande normalplan. Hittills har man ansett, att normalplanen borde under den tid, våra folkskolor ännu äro på försöksstadiet, revideras omkring hvart tionde år. Den första normalplanen utkom 1878, den andra 1889 och den tredje 1900. Man har ansett, och det med all rätt, att man skadar skolan i betänklig grad genom tidt och ofta vidtagna förändringar. Sådana medföra nämligen genom omkastningen af förutvarande förhållanden ej sällan en oro, en osäkerhet och en oreda, som måste inverka ofördelaktigt på barnen. Dessutom behöfver man väl en tidrymd af omkring tio år för att riktigt komma till klarhet om de förändringar, som böra vidtagas. Nu finnes dessutom ett annat talande skäl för uppskof med normalplanens revision ännu någon tid. Kungl. Maj:t har nämligen gifvit uppdrag åt professor Johansson i Lund att utarbeta förslag till en ny lärobok i kristendomskunskap för folkskolans behof. Förrän denna kommit ut och antagits eller, om denna ej godkännes, förrän det blifvit be-

stämdt, hvilken lärobok skall vid kristendomsundervisningen i folkskolan följas, torde normalplanen ej böra omarbetas. Då det är att hoppas, att kyrkomötet år 1908 för sin del fattar något beslut om lärobok i kristendomskunskap, så torde man kunna begynna arbetet med normalplanens revision följande år. År 1910 borde man kunna få till stånd en ny normalplan.

Redan hafva flera önskningar uttalats beträffande en ny normalplan. Så säges, att den ej borde upptaga flera skolformer än de, som i gällande normalplan betecknas med litt. A., B. och E. för folkskolan och litt. a och b för småskolan. Härigenom vill man fortare få ur världen alla öfriga i vårt land förefintliga skolformer; men man betänker ej, att man på detta sätt ej ser till godo den stora mängd af barn, som nödgas besöka skolor, som äro på annat sätt anordnade; ty hur mycket man än må arbeta för att endast ofvannämnda skolformer må finnas, komma dock annorlunda anordnade skolor att ännu under en lång tidrymd förekomma, och vi anse det som en lycka, att man får anordna skolor äfven på annat sätt, ty annars skulle en stor mängd barn nödgas blifva utan skolundervisning.

En normalplan bör naturligtvis reglera alla slags skolor, som äro lagliga, och som till följd af folkskoleväsendets organiska utveckling förekomma i ett jämförelsevis betydande antal. Hvilka skolformer äro då lagliga? Fast folkskola med eller utan underlag af småskola. Flyttande folkskola med eller utan underlag af småskola i sådana skoldistrikt, där medellöshet eller lokala förhållanden hindra inrättandet af fast folkskola. I dessa distrikt må barnundervisningen tills vidare besörjas i flyttande folkskola. Fast folkskola, i hvilken afdelningar af barn undervisas skilda tider af året, vare sig att den har underlag af småskola eller icke. Denna skola, som, när den har underlag af småskola, i normalplanen betecknas med litt. C., är ett mellanting mellan flyttande och fast skola. Den öfverensstämmer med den flyttande däruti, att dessa barn ej besöka den under hela den årliga lästiden, men den är bättre än den flyttande i det hänseendet, att läraren ej på en gång behöfver undervisa så många klasser. Att Kungl. Maj:t ansett denna skolform laglig, synes bland

annat däraf, att i den förnyade nådiga stadgan om folkundervisningen i riket den 10 dec. 1897 intagits föreskriften, att sådana förhör, som äro föreskrifna för flyttande skola, skola jämväl hållas i fast skola, i hvilken afdelningar af barn undervisas skilda tider af året. Men då Kungl. Maj:t sagt, att folkskola helst bör vara fast, och därmed menat, att den helst bör vara så anordnad, att alla afdelningarna af den besöka den under hela den årliga lästiden, har han i 1900 års normalplan fäst uppmärksamhet på att s. k. fasta folkskolor med afdelningsläsning böra förekomma endast i sådana skoldistrikt, i hvilka medellöshet eller lokala förhållanden lägga hinder i vägen för inrättande af fasta folkskolor med heltidsläsning. I instruktionen för folkskoleinspektörer, gifven den 11 november 1904, har Kungl. Maj:t ålagt folkskoleinspektörerna tillse, att där icke medellöshet eller lokala förhållanden lägga hinder i vägen, barnen må erhålla så lång undervisningstid, som i folkskolestadgan afses. Af hvad som härofvan blifvit sagdt äfvensom af den omständigheten, att Kungl. Maj:t i de af honom på olika tider utfärdade normalplanerna upptagit äfven den s. k. litt. C., framgår med all tydlighet, att den är laglig. Lagliga äro vidare de former af småskola och mindre folkskola, som normalplanen för öfrigt upptager. Dessutom förekomma åtskilliga skolformer, för hvilkas laglighet man ej kan anföra något lagbud eller någon förordning men som vunnit vederbörande myndigheters godkännande, enär de anses bäst motsvara de särskilda förhållanden, som äro rådande i ett visst skoldistrikt. Det synes oss vara en stor förtjänst i vår folkskolelagstiftning, att i denna lämnats utrymme äfven för sådana, som vi skulle vilja kalla, tillåtna skolformer. Härigenom har i vårt vidsträckta, folkglesa, jämförelsevis fattiga land möjlighet blifvit beredd att anordna skolundervisning för barn, som, om man alltför strängt hållit på vissa så kallade normala skolformer, nödgats sakna sådan. Vid tal om lagliga skolformer vilja vi slutligen fästa uppmärksamhet därpå, att Kungl. Maj:t ej har så fria händer vid bestämmandet af en skolforms laglighet eller icke, som mången synes föreställa sig. Vid bestämmandet af antalet skolor i ett skoldistrikt eller af antalet barn i en skola och dylikt måste en regering noggrant tillse, att den ej gör

intrång på folkets rätt att sig själf beskatta. Därför har regeringen vid utfärdandet af de förnyade stadgarna för folkundervisningen i riket år 1882 och 1897 samvetsgrant tillsett, att med hänsyn till innehållet ingen förändring vidtagits i de §§, som handla om utgifter i och för skolorna. Därför hafva också en del anordningar, som ansetts önskvärda, icke påbjudits, utan regeringen har stannat vid att uppmana vidtagandet af sådana. Fördenskull heter det t. ex. angående inrättandet af folkskolans högre afdelning. »Där kyrkostämma därtill beviljar medel, må folkskolan utvidgas med en högre afdelning.»

Att i den normalplan, som man önskar måtte utkomma snarast möjligt, upptaga endast sådana skolformer, som man anser för vårt land normala, eller de former af skolan, som i normalplanen betecknas med litt. A., B. och E., vore att sätta för normalplanen ett annat mål än det den hittills haft. Hvad har nämligen varit normalplanens syfte? Jo, att gifva de skolor, som förekomma i afsevärd mängd, och som efter all sannolikhet komma att ännu under en längre tid finnas, en sådan anordning, att de kunna arbeta till rätt gagn för de barn, som däri få sin utbildning, och dymedelst äfven för hela vårt folk. Således bör efter vårt förmenande normalplanen innehålla läroplan äfven för fasta skolan med afdelningsläsning och flyttande skolan m. fl. Det vore en stor orättvisa mot de många barn, som nödgas besöka dessa skolor, att ej se till, att de få en så tillfredsställande undervisning som möjligt, och man skulle genom att ej vårda sig om dessa skolor lika samvetsgrant som om litt. A. m. fl. under en lång följd af år onödigtvis tillfoga vårt folk skada, så vidt det nämligen är till förfång för ett folk, att en stor del af den uppväxande ungdomens undervisning blir jämförelsevis vanvårdad. Men normalplanen bör fästa uppmärksamhet på att dessa senast omnämnda skolformer äro tillåtna endast under vissa förutsättningar, och att man bör arbeta på att dylika skolor, så snart förhållandena medgifva det, förändras till fasta folkskolor med heltidsläsning. Härvid bör man dock förfara med mycken hänsynsfullhet. I synnerhet bör man vara försiktig, när det gäller skolan litt. C. Denna har många vänner såväl hos domkapitel och inspektörer

som hos lärare och framför allt hos allmogen. Därför må man med stor försiktighet söka få den omdanad. Det är bättre, att denna omdaning går småningom, än att man hos folket väcker upp motvilja mot skolan öfver hufvud. Personligen är jag ingen vän af skolan litt. C. och har gjort hvad jag kunnat för att få den ersatt af bättre skolformer, men jag är förvissad därom, att man skulle göra folkskoleväsendet stort afbräck, om man brådstörtadt och hårdhändt sökte få den utbytt mot bättre skolformer. Man skulle, om man toge i med hårdhandskarna, mångenstädes stöta på starkt motstånd och röra upp mycken förargelse, och detta så mycket mer, som C.-skolan på sista tiden synes här och där hafva blifvit behöfligare än förut till följd däraf, att jordbrukaren har af åtskilliga anledningar så svårt att få erforderlig arbetskraft. Under vissa tider af året är det mångenstädes ett verkligt behof för föräldrar att få använda åtminstone de större barnen vid arbetet på åker och äng.

Normalplanen har äfven till uppgift att gifva uppslag till nya skolformer, som att döma af förhållandena synas vara lämpliga. En inspektör antyder, att man skulle vinna mycket, om man i skoldistrikt, där folkskolan tillhör gruppen litt. C., finge skolan så anordnad, att i småskolan och lägre afdelningen af folkskolan heltidsläsning infördes, men att i folkskolans öfre afdelning halftidsläsning bibehölles. Mig synes, att en dylik anordning skulle i många skoldistrikt bilda en lämplig öfvergång till fast folkskola med heltidsläsning i alla afdelningar. Jag skulle därför ej tveka om att intaga i normalplanen en läroplan för en så anordnad skola dock med den tillökningen, att barnen efter slutad folkskolekurs skulle gå i en två- eller helst treklassig fortsättningsskola, i hvilken eleverna fingo särskildt öfva sig i sådana ämnen, hvari de bäst behöfde insikter med hänsyn till det lefnadsyrke, hvaråt de flesta sannolikt till följd af förhållandena i orten komme att ägna sig.

De, som arbeta på att få folkskolan till gemensam bottenskola för alla slag af läroanstalter, måste vara angelägna om att den får så likformig anordning som möjligt. För mig, som anser en sådan anordning som ett hinder för folkskolans kraftiga utveckling, är det däremot af vikt, att den får utveck-

la sig så fritt som möjligt, för att kunna anpassa sig efter förhållandena i de särskilda orterna.

Man önskar, att den nya normalplanen måtte tydligt visa, att, om barnantalet i en litt. E.-skola blifvit så stort, att undervisningen icke med fördel kan bestridas af en lärare, en ny lärarkraft skall anskaffas, hvarigenom skolan antingen öfvergår till litt. B. eller ock i glest befolkade bygder uppdelas i två litt. E.-skolor för olika områden inom skoldistriktet.

Menas härmed, att normalplanen skall innehålla en bestämd föreskrift, som ett skoldistrikt är tvunget ställa sig till efterrättelse, så torde den framställda önskan icke kunna uppfyllas, såvida normalplanen hädanefter som hittills skall utfärdas af Kungl. Maj:t. Regeringen har nämligen enligt vårt förmenande ej befogenhet att utgifva en förordning, som ålägger skoldistrikt att anställa ännu en lärare i en skola, så snart elevantalet uppgått till — låtom oss säga — fyrtio. Ett allmänt stadgande om att hvarje lärare skall undervisa t. ex. högst fyrtio elever skall beslutas af konung och riksdag, och först sedan ett sådant beslut på i lag föreskrifvet sätt blifvit fattadt, kan konungen utfärda påbud därom. Visserligen har Kungl. Maj:t i enskilda fall ålagt skoldistrikt att upprätta en ny skola, men det har varit endast, då Kungl. Maj:t uppträdt som skiljedomare mellan stridande parter, och då omständigheterna varit sådana, att den nya skolan varit nödvändig, för att ifrågavarande barn skulle kunna få en sådan undervisning, som, enligt folkskolestadgans mening, hvarje barn har rätt att erhålla.

För öfrigt, om konung och riksdag fattar ett sådant beslut, som här ofvan omnämnts, har detta icke plats i normalplanen utan uti folkskolestadgan.

Slutligen vilja vi vid tal om denna sak fästa uppmärksamhet på att det visserligen icke vore klokt att föreskrifva, att så snart barnantalet i en C.-skola stigit t. ex. till fyrtio, den skall förändras antingen till en B-skola eller till två E-skolor. Det kan nämligen mycket väl hända, att den ifrågavarande C.-skolan får ett mindre antal elever genom en annan anordning af hela skoldistriktets skolväsende, genom förändring af de särskilda skolområdena inom distriktet o. s. v.

Man bör ej gifva för många detaljbestämmelser, ej reglera för mycket utan gifva de särskilda skoldistrikten så mycken frihet som möjligt inom de råmärken, som statsmakterna ansett nödvändiga att utstaka för att skydda barnets och samhällets rätt och främja bådas bästa. Härigenom kan man bäst främja skolans utveckling.

Det har mot 1900 års normalplan anmärkts, att den delvis står kvar på en föråldrad ståndpunkt, enär den icke alltid lämpar lärostoffet efter barnets ålder och fattningsförmåga. Det skulle hafva varit af stort intresse att se påståendet belyst genom några konkreta exempel. Sådan nu anmärkningen står där obelyst, obestyrkt, kan man ej fästa synnerligt afseende vid den.

Ifrågavarande anmärkning tager sig mycket märkvärdig ut, då man sammanställer den med förslaget, att E-skolan måtte anordnas så, att, där så lämpligen kan ske, vissa läroämnen — uppdelade i fyra fortlöpande årskurser — genomgås med skolans alla årsklasser samfälldt. Genom en sådan anordning måste väl åtminstone ett par klasser få ett lärostoff sig tilldeladt, som ej lämpar sig för elevernas ålder och fattningsförmåga. Det måste väl blifva antingen för lätt eller för svårt. Det, som lämpar sig för fjärde klassen, hur kan det lämpa sig för första, och det som passar för första, hur kan det passa för fjärde? Men icke nog härmed! Hur svårt är det icke att vid undervisningen af fyra klasser samfälldt kunna undervisa individuellt! Det kräfves mycken vakenhet, mycken skicklighet och noggrann kännedom om hvar och en af lärjungarne för att kunna undervisa något så när individuellt, om man har endast en klass att sköta, ja, att handhafva undervisningen så, att den lämpar sig för de särskilda lärjungarne i en enda klass, anse mer än en af undervisningskonstens stormän så svårt — för att ej säga omöjligt —, att de draga i härnad mot all klassundervisning. Nu uppställer man dock det krafvet, att normalplanen bör som mönstergill förelägga hvarje lärare i en svensk E-skola den uppgiften att samfälldt undervisa fyra årsklasser. Den hufvudfordran, som man ställer i våra dagar på undervisningen, att den skall stå i uppfostrans tjänst, måste man naturligtvis uti ifrågavarande skolor uppgifva, ty det är alldeles nödvändigt, att

undervisningen är så mycket som möjligt under vissa förhållanden individuell, för att den skall kunna utöfva ett uppfostrande inflytande. Man kan ej heller i en så anordnad skola uppställa det anspråket, att undervisningen skall uppväcka barnens intresse; ty hur skall man kunna intressera fjärde klassens elever för ett lärostoff, som lämpar sig för lärjungarne i första klassen. Ej heller kan undervisningen i en sådan skola verka utvecklande, ty, om man genomgår något, som passar för lärjungarnes i fjärde klassen ålder och fattningsförmåga, hur skall man kunna behandla det, så att det verkar utvecklande på eleverna i första klassen, som ej äga erforderliga förutsättningar för att kunna fatta det, som genomgås. Och huru skadligt inflytande måste det ej utöfva på lärjungarne att hela timmar deltaga i undervisningen beträffande sådant, som de ej hafva vare sig erforderliga förkunskaper eller tillräckligt utveckladt förstånd för att kunna fatta, eller att hela timmar sysselsättas med sådant, som ej gifver dem anledning till någon tankeansträngning, som ej väcker intresse genom att öppna nya utsikter! Innan den första normalplanen utkom, hade man rikligt tillfälle att se frukterna af en undervisning, i hvilken alla eleverna i skolan samfälldt deltogo. Under det ett läxlag förhördes, skulle öfriga läxlag höra på. Vi hade ej trott på möjligheten, att de, som hafva någon kännedom om tillståndet i den tidens skolor, skulle vilja önska det tillbaka, och dock anser man, att skolan litt. E. bör få en åtminstone liknande anordning. För att undvika de brister, som vidlådde skolan, så länge den sköttes efter det receptet, tog man sin tillflykt till de så kallade tysta öfningarna först i utlandet och, sedan de blifvit där pröfvade, äfven hos oss.

En annan önskan, som man framställer rörande den nya normalplanen är, att undervisningen i katekes inskränkes till förmån för andra ämnen. Det är ju möjligt, att tiden, som nu är anslagen till undervisningen i katekes, kan något inskränkas. Det beror till en viss grad på beskaffenheten af den lärobok, som skall följas vid undervisningen. Men den fordran måste uppställas, att, så länge vår nuvarande svenska evangelisk-luterska kyrka är statskyrka, lärjungarne i folkskolan skola få lära sig hufvudsanningarna i denna kyrkas

bekännelse och sammanhanget dem emellan. För öfrigt må man väl betänka vid utarbetandet af en ny normalplan, att kristendom icke är ett läroämne likställdt med öfriga folkskolans läroämnen, utan att kristendomen är det ämne, som både med hänsyn till innehåll och form är det centrala i folkskolan, själfva hufvudämnet, kring hvilket de öfriga skola lägra sig. Man har hittills velat bygga vår folkbildning på evangelisk-lutersk kyrklig grund. Vill man ej vidare bygga på den grunden, så må man hellre taga bort kristendomsundervisningen ur folkskolan än, såsom några hafva förordat, antingen meddela undervisning med endast bibeln som läro- och läsebok eller läsa med barnen först allmän religionshistoria och sedan mera ingående — den kristna kyrkans historia.

Med afseende på den nya normalplanen hafva vi ock sett den önskan framställas, att de för själfverksamhetens uppöfvande så nödvändiga tysta öfningarna måtte delvis förläggas till tid, särskildt anslagen till tysta öfningar och öfningsämnen. Detta är ett dunkelt tal, som ej torde kunna förstås, med mindre än man ger »tysta öfningar» en annan betydelse, än uttrycket har i det pedagogiska språket. En lektion t. ex. i teckning, under hvilken läraren icke har någon annan undervisning utan kan odeladt ägna sig åt barnens tillsyn och ledning, är ej någon »tyst öfning». Endast den klass eller afdelning, som på egen hand utför ett föresatt arbete, under det läraren omedelbart undervisar en annan klass eller afdelning, har en så kallad »tyst öfning». Det är sådana öfningar, man vill hafva bort från E-skolan. Och dock är användandet af sådana det enda medlet, som vi känna till, för att kunna gifva E-skolan en anordning, som någorlunda motsvarar som riktiga erkända pedagogiska kraf. De tysta öfningarna äro för öfrigt synnerligen verksamma medel för väckande och utbildande af själfverksamheten. Hvarför vill man då icke använda dessa medel? De skola, säger man, ej hafva visat sig ändamålsenliga. Sant är, att de mångenstädes ej varit till gagns. Men hvilket är skälet därtill. Läraren har ej planlagt dem; han har ej på förhand uppgjort någon bestämd plan för dem, som han sedan följt, utan han har vid början af en lektion föresatt barnen ett arbete, som tillfälligtvis fallit honom in. Tysta öfningarna

kunna dock, om de ändamålsenligt kombineras med det, som behandlats vid den omedelbara undervisningen, blifva till synnerligen god hjälp vid inöfningen och tillämpningen af det genomgångna. En annan orsak till att tysta öfningarna ej burit den frukt, som de kunna, är, att läraren ej öfvervakat barnen vid arbetet, utan dessa hafva fått öfverlämna sig åt lättja eller sysselsätta sig med allehanda ofog. Detta kommer för det första däraf, att läraren i allmänhet ej har tillbörligt god ordning i sin skola; vidare däraf, att han är för bekväm för att underkasta sig den ansträngning, som är erforderlig för att kunna ägna behöflig uppmärksamhet äfven åt den afdelning eller klass, som har tyst öfning; slutligen däraf, att han ej är tillräckligt praktisk för att kunna finna utvägar att bereda sig tid att ägna då och då några ögonblick till omedelbar undervisning åt en och annan af dem, som hafva tyst öfning. Det möter icke alls några svårigheter att finna på något sätt att sysselsätta dem, som läraren omedelbart undervisar, under det han gifver någon anvisning åt en eller annan af dem, som sysselsättas med tyst öfning. En annan anledning till att tysta öfningarna ej bära afsedd frukt är, att de under dessa utförda arbetena ej tillbörligt granskas. Detta hafva våra lärare oförsvarligt försummat. Inspektörsberättelserna hafva härom mycket att förtälja. Lärarne vilja ej hafva något hemarbete i och för skolan. Under sådana förhållanden måste de tysta öfningarna blifva utan nämnvärdt gagn.

Den nya normalplanen bör, säger man, tydligt uttala, att endast åtta månaders undervisning för hvarje barn i regeln må anses laglig. Enligt med hvad vi förut hafva yttrat hör ett sådant påbud ej hemma i normalplanen utan i folkskolestadgan. Ett beslut därom skall fattas ej af Kungl. Maj:t utan af Kungl. Maj:t och riksdag. Högligen frukta vi, att riksdagen för närvarande skulle afslå förslag härom. Säkerligen gagnar man folkskolan mera genom att söka utan lagtvång förmå det ena distriktet efter det andra ordna sitt skolväsen så, att heltidsläsning införes i alla dess skolor, eller att genom andra anordningar ersättning lämnas för den tid, ett barn, fastän skolpliktigt, genom skolans organisation ej får deltaga i skolarbetet under hela läsåret.

Carl K—n.

10.

Fortsättningsskolan.

Af inspektörsberättelserna framgår, att i många skoldistrikt nya fortsättningsskolor blifvit under inspektionsperioden inrättade, men också att åtskilliga gamla antingen blifvit för ett eller annat år inställda eller alldeles indragna. Dock har antalet fortsättningsskolor under sagda tid i beaktansvärd grad stigit om än icke så mycket, som önskvärdt varit.

Anledningen till att fortsättningsskolor blifvit för längre eller kortare tid inställda, är ofta, att man som villkor för att fortsättningsskolan skall hållas i gång fastställt, att ett visst antal elever, vanligen tio, skola deltaga i undervisningen. Det har nämligen flerstädes händt, att det föreskrifna antalet lärjungar icke anmält sig till intagning i skolan, och då har denna tills vidare blifvit inställd.

I åtskilliga distrikt har den blifvit indragen därför, att man velat komma ifrån de för skolans hållande i gång erforderliga omkostnader.

Ett skäl till inställande af fortsättningsskolan, som en inspektör anfört, är värdt synnerlig uppmärksamhet. Han skrifver: »Fortsättningsskolorna hafva under inspektionsperioden ökats med 29. En del är dock icke i verksamhet hvarje år, beroende på svårigheten att få tillräckligt antal barn. Detta gäller framför allt de skoldistrikt, där man förändrat läsåret från att sammanfalla med kalenderåret till att begynna med höstterminen. Dels blifva barnen då äldre, innan de sluta folkskolan, dels hinna de skaffa sig annan sysselsättning, innan fortsättningsskolan begynner. I ett skoldistrikt har man därför återgått till gamla ordningen för att bevara fortsättningsskolan.»

Man måste medgifva, att det vore en högst olycklig följd af anordningen att börja läsåret med höstterminen, om därigenom hinder lades i vägen för inrättande och utvecklingen af fortsättningsskolor. Vi hafva alltid ansett det som en fördel för folkskolan, att dess läsår sammanfaller med kalenderåret, och i denna åsikt blifva vi naturligtvis befästa, om inspektörens här ofvan anförda iakttagelse vinner bekräftelse. Det skulle vara af stort intresse att få höra, hvilka erfarenheter öfriga inspektörer hafva gjort uti ifrågavarande fall.

Flera inspektörer klaga öfver svårigheten att få fortsättningsskolor till stånd. Så skrifver en inspektör: »Som skäl till försummelsen i fråga om ett allmänt upprättande af fortsättningsskolor för de barn, som med goda vitsord genomgått den egentliga folkskolan, andrages vanligen den dryga kostnaden för det fåtal barn, som är berättigadt att där mottagas, särdeles som statens understöd för de lärares aflöning, som i denna skola undervisa utom folkskolans ordinarie undervisningstid, är väsentligt mindre än för lärarepersonalens aflöning för undervisning inom nämnda tid.» På en annan svårighet fäster en annan inspektör uppmärksamhet, då han yttrar: »Ett väsentligt hinder för utvecklingen af denna viktiga skolform (fortsättningsskolan) utgör den omständigheten, att vederbörande lärare eller lärarinna, som tillika undervisar i slöjd, icke anser sig kunna utom folkskolans lärotid meddela undervisning äfven i fortsättningsskola.» Och i en annan inspektörsberättelse läses: »Någon fortsättningsskola har ännu ej kunnat komma till stånd, beroende mest därpå, att lärarepersonalen vid kyrkskolorna, där dessa fortsättningsskolor helst skulle kunna inrättas, ej anses hafva tid och tillfälle att åtaga sig undervisningen i dessa skolor, för hvilken ock ersättningen synes vara för liten.»

Ett annat hinder för inrättandet af fortsättningsskolor är i vissa bygder, att utvecklingen af folkskolan ännu tager distriktens hela intresse och allt hvad de kunna utgifva för sitt folkskoleväsende i anspråk.

Bristande intresse är flerstädes anledning till fortsättningsskolans långsamma utveckling, och så mycket svårare är det att undanröja det hindret, som i många orter föräldrar behöfva använda de ungas arbetskraft. Så skrifver

en inspektör: »Att fortsättningsskolor icke mera allmänt kommit till stånd, torde endels bero på bristande intresse för ifrågavarande undervisning; men den förnämsta orsaken är dock, enligt mitt förmenande, svårigheterna att inom gränserna för den tid, då barnen lämpligen kunna gå i skola, förlägga såväl fortsättningsskolans som den egentliga folkskolans verksamhet. Om icke af den senares undervisningstid till förmån för den förra skall borttagas ända till fyra veckor, hvilket under inga förhållanden är att tillråda, blir den sammanlagda undervisningstiden, där nämligen fortsättningsskolan är ordnad som dagskola, 9 à 9 ½ månader, hvaraf en del ovillkorligen måste förläggas till sådan årstid, då föräldrarne icke utan stora olägenheter kunna undvara barnens biträde vid hvarjehanda sysslor, särskildt sådana, som höra till jordbruket.»

Emellertid synes intresset för fortsättningsskolan i många trakter hafva vaknat, och man tyckes mångenstädes hafva börjat inse dess vikt och betydelse. Därför har också hos en och annan inspektör den tanken uppstått, att tiden nu vore inne för att göra fortsättningsskolan obligatorisk. Så skrifver en inspektör: »Med någon fluktuering på särskilda ställen, måhända beroende på tillfälliga orsaker, har frekvensen i dessa skolor i det hela hållit sig lika. Detta synes tyda på en småningom stadgad insikt om denna undervisnings nytta och torde få anses så mycket värdefullare, som deltagandet i fortsättningsskolan är frivilligt och frestelsen att i stället använda dessa från skolan utexaminerade barn i industriellt eller motsvarande arbete blifvit i samma mån starkare, som arbetsförhållandena i vårt land på senare tider undergått en väsentlig förändring. Det intresse, som sålunda röjes äfven hos den stora allmänheten, sammanparadt med det betydligt ökade intresset för denna skolform hos de ledande lokala myndigheterna, synes mig innebära en fingervisning, att tiden är inne att åt denna skola gifva en på en gång mera trygg, mera självständig tillvaro.» Och en annan inspektör yttrar: »Hos de ledande i kommunerna förefinnes i allmänhet ingen motvilja mot dessa skolor, hvilkas nytta och behöflighet man insett. Ett bevis härför är skolornas ökade antal. Skall den fortsatta undervisningen komma att vinna någon större omfattning och sålunda kunna blifva till hjälp och stöd för

de många unga, som lämnas efter slutad folkskolekurs och tills konfirmationsundervisningen börjar ofta utan andlig omvårdnad just i den ålder, då de äro som mest i behof däraf, måste denna göras obligatorisk och åtminstone två-årig med fritt val, inom viss gräns, af ämnen under senaste året, så att undervisningen må då kunna få omfatta rent praktiska ämnen, där så önskas.»

Men alla inspektörer äro ej af den meningen, att tiden är mogen för införande af obligatorisk fortsättningsskola. Så yttrar en inspektör: »Fortsättningsskolans värde vinner alltmer erkännande. Barnen själfva förstå att bättre uppskatta den, emedan de äro något mera mogna, och emedan dess undervisning tjänar mera omedelbart praktiska ändamål. Dock synes tiden knappt mogen för obligatoriskt påbjudande af densamma.» En annan inspektör uttalar den åsikten, att en stor del af barnen i hans inspektionsområde ej äro mogna för intagning i fortsättningsskola; först bör sålunda, så får man väl förstå hans mening, folkskolan hinna den utveckling, att på den en fortsättningsskola kan med fördel byggas, innan man söker få fortsättningsskolan lagfäst.

Det synes också oss — ifall fortsättningsskolan bör blifva obligatorisk —, som om tiden för att söka få i lag fastställdt, att hvarje barn skall besöka en dylik skola, ej vore inne. Till stöd för vår åsikt anföra vi följande: 1. Intresset för fortsättningsskolan är ännu ej så allmänt, att man kan vara förvissad om att riksdagen skulle godkänna ett förslag om införande af obligatorisk fortsättningsskola. Inspektörsberättelserna innehålla meddelanden om att mångenstädes råder stor liknöjdhet för ifrågavarande skola, och att i åtskilliga trakter man är alldeles obenägen för att underkasta sig några utgifter för den. Men man bör ej förelägga riksdagen ett dylikt förslag förr, än man kan vara tämligen viss om dess antagande, ty ett afslag kan lätt hafva med sig, att afvogheten mot ifrågavarande skola mångenstädes blir skärpt. Skolans motståndare, och de äro många, kunna därigenom få vatten på sin kvarn.

2. Folkskolan har mångenstädes ej nått den utveckling och den fasthet, att man med fördel kan bygga på den en fortsättningsskola, som gör det gagn, som med den afses.

3. Det har, enligt vårt förmenande, ännu ej blifvit tillbörligt utredt, huruvida fortsättningsskolan bör vara obligatorisk eller frivillig. Att den obligatoriska fortsättningsskolan har sina förespråkare bland inspektörerna synes af härofvan anförda yttranden. Men det finnes ock sådana, som förorda den frivilliga. Så yttrar en inspektör: »Mången tror, att, om blott fortsättningsskolan blefve obligatorisk, så skulle målet vara vunnet. Jag delar ej den uppfattningen. Min åsikt är, att denna skola bör vara lika frivillig som städernas yrkesskolor, som alltid draga lärjungar till sig, därför att de äro beräknade uteslutande för det praktiska lifvets uppgifter.»

Fortsättningsskolan är ännu på försöksstadiet. Man torde ej böra söka få den lagfäst förr, än man vunnit större klarhet om huru den bör anordnas för att vara till största gagn.

Af inspektörsberättelserna framgår med all tydlighet, att man rätt allmänt önskar någon förändring i skolans anordning. Man anser, att den skulle tilldraga sig större intresse och blifva till större gagn, om den finge en mera praktisk prägel. »Det kan ej nekas», yttrar en inspektör, »att en omorganisation af fortsättningsskolan är behöflig, så att undervisningsämnena blifva färre och undervisningen får en långt mera praktisk läggning. Nu har fortsättningsskolan alltför ofta smaken af en repetitionsskola med läxläsning i högre grad än någonsin förut under skoltiden. För min del har jag sökt reagera häremot så mycket som möjligt. Blir emellertid fortsättningsskolan formad mera efter det lefvande lifvet i stad och på land, så kan den tvifvelsutan verka hälsosamt och lyftande på folkbildningen och omfattas med glädje och tacksamhet.» En annan inspektör yttrar: »Det har visat sig, att ju mer påtaglig, rent af handgriplig nytta barnen haft af frivilliga skolor, dess villigare hafva de varit att gå dit, liksom föräldrarne villigare att sända dem dit. Ett slående exempel härpå äro slöjdskolorna. Skulle icke, om man läte trädgårdsskötseln, som nu för en tynande tillvaro, växa ut till en kortfattad och praktisk jordbrukslära, detta jämte aritmetiska och geometriska lösningar af i dagliga lifvet förekommande uppgifter samt flitiga uppsatsskrifningar och bok-

föring, locka många till dessa skolor på landsbygden? Och skulle de icke flitigt besökas i köpingar, stations- och fabriks-samhällen, om de där icke blefve blott aftonskolor utan ett slags yrkesskolor?»

4. Man bör ej göra fortsättningsskolan obligatorisk, förrän man hunnit vid seminarierna utbilda lärare, som kunna undervisa äfven i fortsättningsskola, sedan den fått den praktiska prägeln, som man så allmänt synes vilja gifva den, och som helt visst bör tillkomma den.

Af inspektörsberättelserna framgår vidare, att det allmänt anses behöfligt, att fortsättningsskolan kraftigare understödes af staten, om införandet af den skall gå raskare än hittills.

Det synes välbetänkt, om det vid en kommande revision af förordningarna rörande fortsättningsskolan stadgades, att de obligatoriska läroämnena skola vara färre än hittills, och att åt skoldistrikten för öfrigt lämnas stor frihet vid anordningen af ifrågavarande skola, på det att den må kunna så mycket som möjligt anpassas efter i distriktet rådande förhållanden.

Obligatoriska torde följande ämnen böra vara: kristendomskunskap, modersmålet och räkning. Vid de åt undervisningen i modersmålet anslagna timmar böra läsas sådana historiska, geografiska och naturvetenskapliga skildringar, som äro lämpliga för att vidga kännedomen om vårt land och stärka fosterlandskärleken.

Carl K—n.

11.

Några ord om Linköpings folkskoleseminarium under dess bägge första årtionden.

I paragraf 5 af 1842 års folkskolestadga innehållas de första grunderna för folkskoleseminariernas organisation i vårt land. Dessa läroanstalter voro — som bekant — till en början så föga ansenliga inrättningar, att deras grundvalar inrymdes i en paragraf i nämnda stadga, och de voro ej ordnade efter en gemensam författning. Den allmänna lagbestämmelsen om dem lydde blott: »Såväl i hufvudstaden som i hvarje stiftsstad bör af domkapitlet beredas tillfälle för dem, som vilja ägna sig åt folklärarekallet, att i ett seminarium erhålla undervisning och öfning i de till detta kall hörande ämnen.» Det blef denna ecklesiastika myndighets sak att utse såväl seminariets lärare, som att »på sätt lämpligast pröfvas, mellan dem, som hafva befattning med skollärareelevernas bildning, fördela det åt hvarje seminarium anvisade anslag» och att »närmare bestämma, hvad som rörer skollärareelevernas ändamålsenliga bildning i hänseende till undervisningstiden inom seminarium, pröfningar m. m. samt att öfver undervisningens behöriga gång föra en noggrann uppsikt».. —

Med stöd af denna allmänna föreskrift och ett tillkommet kungligt cirkulär vidtog Linköpings domkapitel oförtöfvadt förberedande åtgärder för att bringa till stånd en undervisningsanstalt af ifrågavarande slag för stiftets räkning, ty det var dess speciella behof, som domkapitlet därmed skulle tillgodose. Seminarierna voro nämligen till en början att anse som stiftsinstitutioner, upprättade för att tillhandahålla nödigt antal lärare i första rummet för de uppväxande folkskolorna inom hvarje stiftsområde.

Då konsistoriet i Linköping skulle gå i författning att organisera ett seminarium, var det en gynnsam omständighet, att i staden fanns en välordnad växelundervisningsskola efter lancastersystemet, grundad på en donation af svenske generalkonsuln i Kina Anders Ljungstedt. Väl hade denne icke åsyftat att tillskapa en folkskola i egentlig mening, men icke desto mindre vardt den till fromma för staden omsider ordnad som sådan och tjänstgjorde i denna egenskap, när det blef tal om att upprätta en anstalt för utbildande af lärare i dylika skolor. — Domkapitlet vände sig till Ljungstedtska skolans direktion med förfrågan, om den finge användas för de blifvande seminarieelevernas praktiska utbildning. Denna hemställan besvarades jakande. Domkapitlet skred så till utarbetandet af ett reglemente för den nya läroanstalten och antog detta den 14 september 1842.

Dess hufvudsakligaste innehåll var följande:

»Den, som till seminarieföreståndare utses, skall icke allenast äga grundlig kännedom i de föreskrifna läsestyckena utan äfven öfning och vana vid skolundervisning.» »Elevernas teoretiska undervisning och praktiska skolöfning, ehuru bestämdt åtskilda, må likväl åt en och samma lärare anförtros, äfvensom den teoretiska undervisningens särskilda lärostycken dels fördelas på flera, dels öfverlämnas åt en lärare, allt eftersom lämpligast pröfvas.» Anspråken voro således ej mera vidtgående, än att man kunde föreställa sig möjligheten af att en och samma lärare skulle mäkta besörja all föreskrifven undervisning. Reglementets tredje paragraf påbjöd, att eleverna skulle på bestämda lärotimmar undervisas af föreståndaren och de utsedda öfningslärarne uti lagstadgade lärostycken, liksom ock att de på bestämda lärotimmar skulle inhämta praktisk öfning i skollärarekallet uti den förutnämnda lancasterskolan. I den nästföljande paragrafen hette det: »Föreståndare och lärare skola i hvar sitt lärostycke förelägga eleverna lämpliga hemläsningar samt meddela dem råd och anvisningar till de förelagda studiernas noggranna, flitiga och ändamålsenliga vård.» Då lärotiden var kort, var det nämligen angeläget, att eleverna genom studier mera på egen hand utfyllde det behöfliga kunskapsmåttet, som näppeligen kunde medhinnas under lärotimmarna i seminariet. Det var

en tanke, som i en senare tid kommit tillbaka i form af ett mera allmänt yrkande på fria studier vid våra folkskoleseminarier.

Enligt en följande bestämmelse i reglementet ägde domkapitlet bland sina medlemmar utse en inspektor för seminariet, hvilken »jämte uppsikten öfver de anbefallda examina äfven i allmänhet förer inseendet öfver undervisningens ordentliga fortgång och disciplinens vidmakthållande». Därmed vidtogs en åtgärd, som i lag bestämdes först genom det för rikets alla seminarier gällande reglementet af den 21 mars 1862. Med afseende på lärokurser och läroböcker föreskrefs, att de skulle »af föreståndaren och lärarne antagas i samråd med inspektor och med dess bifall». Man vågade ej på förhand fixera kurserna, då till en början ingen tid för deras genomgående var fastställd och ingen erfarenhet att stödja sig på förelåg.

Om läroanstaltens förhållande till konsistorium yttrade reglementet: »Seminariet förblifver alltid under efori och domkapitlets speciella tillsyn, och kommer detta reglemente liksom allt, hvad rörande seminarium varder nu eller framdeles förordnadt, att gälla endast så länge och såvida bemälta auktoriteter därutinnan ingen ändring besluta.» Anmärkningsvärdt är, att biskopen nämnes såsom eforus äfven för seminariet och anvisades därmed i förhållande till detta en ställning analog med den, han intog till stiftets lärdomsskolor.

I samband därmed, att konsistorium enade sig om detta reglemente, fastställde det ock en undervisningsordning för den nya läroanstalten.

*Teoretisk undervisning:**

Kristendomskunskap: måndagar, tisdagar, torsdagar, fredagar kl. 8—9 f. m.

Historia och geografi: måndagar, tisdagar, torsdagar, fredagar kl. 11—12 m.

Geometri: onsdagar och lördagar kl. 8—9 f. m.

Linearteckning och naturlära: onsdagar och lördagar kl. 11 f. m.—12 m.

Räkning: onsdagar och lördagar kl. 2—3 e. m.

* Obs. modersmålet eller svenska språket omnämnes ej.

Koralsång: onsdagar och lördagar kl. 3—4 e. m.
Gymnastik: lördagar kl. 9—10 f. m.

Praktisk öfning:

Alla förmiddagar kl. 9—11 med undantag af lördagar.
Alla eftermiddagar kl. 2—4 med undantag af onsdagar och lördagar.

Vid de praktiska öfningarna skulle eleverna »efter tillfälle» användas som monitörer men också till visst antal permitteras för att lämnas tid till läsning i hemmet för egen räkning, en anordning, som var väl befogad för att underlätta möjligheten för eleverna att samla nödig fond af teoretiskt vetande under den korta tid, som eleverna plägade tillbringa vid seminariet under dess första tillvaro.

Vid samma tillfälle uppdrog konsistorium åt föreståndaren för Ljungstedtska friskolan, prästmannen J. Wiström, att jämväl vara föreståndare för seminariet, och tilldelades honom för denna nya befattning ett arfvode af 250 rdr b:o. En lärare i sång tillsattes med en aflöning af 66 rdr 32 sk. b:o, en lärare i gymnastik utsågs med en ersättning af 33 rdr 16 sk. b:o, hvarjämte en lärare i linearteckning förordnades, och honom tilldelades lika arfvodesbelopp, som tillerkänts åt gymnastikläraren. Ledaren af de praktiska öfningarna skulle godtgöras med 50 rdr b:o för hans besvär.

När så allt var planeradt och förberedt, annonserades om tid m. m., då seminariet skulle öppnas, och pastorsämbetena inom stiftet sattes ock i tillfälle att lämna besked därom. Den 31 januari 1843 öppnade läroanstalten sina portar. De, som anmält sig till intagning, underkastades förhör. De måste ju enligt folkskolestadgan kunna med färdighet läsa innantill svenskt och latinskt tryck, räkna qvatuor species i hela tal, kunna utantill Luthers lilla katekes med den antagna förklaringen och äga försvarlig kännedom af bibliska historien. Därefter afgjorde domkapitlet sjelft, hvilka af de examinerade som finge upptagas som elever. Af de 19, som då inmatrikulerades, voro 8 redan skollärare, 1 klockare, 7 organister eller organistkandidater. Äfven under de närmast följande åren hade en del af dem, som blefvo intagna, liknande

befattningar i sina hembygder. Som ett kuriosum må nämnas, att i anmälningslistan eller matrikeln för år 1850 finnes infördt ett kvinnligt namn, men en anmärkning därvid upplyser dock, att konsistorium icke antagit dess bärerska såsom »egentlig» elev.

Som konsistorium under första tiden — såsom redan är sagdt — hufvudsakligen hade i sikte att betrygga tillgången på lärare för stiftets skolor, föll det sig ganska naturligt, att de inträdessökande till seminariet hade sina hemorter inom stiftet.

Men som det snart visade sig, att aspiranterna därifrån icke täckte behofvet af lärare, så måste man taga mera hänsyn till dem, som anmälde sig från andra bygder. Så gaf seminariets inspektor den 10 januari 1846 anledning till öfverläggningar därom i konsistorium genom en hemställan, huruvida man ej vid den förestående intagningen af nya elever borde fästa afseende vid tvenne utom stiftet boende personers ansökan om intagning, och fann konsistorium skäl vara för handen att biträda detta förslag. Efter hand kom naturligtvis seminariet att allt vidare öppna sina portar för inträdessökande från andra landsändar.

Den bestämmelse, som folkskolestadgan innehöll, att ingen finge till elev vid ett »skollärareseminarium» antagas, som icke företett tillförlitligt betyg om god frejd och anständig vandel, gaf domkapitlet understundom anledning att ingripa, och emedan prästbetygen ej alltid befunnos nog upplysande i detta hänseende, beslöt domkapitlet den 10 dec. 1846 att genom ämbetsbref anmoda prästerskapet att i sina attester lämna besked om hvarje inträdessökandes ställning till nykterheten. Man finner ock, att konsistorium vid ett tillfälle* vägrade tills vidare att intaga ett par sökande, emedan deras prästbetyg icke innehöllo något meddelande om att de voro nyktra. Kunde de förete nya prästbetyg, som innehöllo den åstundade försäkran, öppnade domkapitlet dock för dem möjlighet till inträde.

Vid ett annat tillfälle tillbakavisade domkapitlet en inträdessökande, emedan han ansågs hafva ett sådant kroppsligt fel, som gjorde honom oskicklig för lärarekallet.

Den närmare befattningen med att afgöra, hvilka af de inträdessökande voro nog kvalificerade för att intagas vid

* Kons. Pr. d. 4 aug. 1860.

seminarium, lämnade konsistorium efter hand ifrån sig. Så beslöts den 16 decemebr 1845, att de sökande skulle insända sina betyg till seminarieföreståndaren, och den 23 augusti 1848 fattade domkapitlet det beslut, att frågan i allmänhet om flyttningar och intagningar skulle öfverlämnas åt seminariets inspektor tillsammans med föreståndaren och lärarne.

En olägenhet, med hvilken seminariearbetet måste kämpa under de 8 första åren, var lagens brist på bestämmelser om åldersgränser för inträdessökande. Bland den första uppsättningen af lärjungar vid Linköpings folkskoleseminarium hade en elev redan hunnit 43 års ålder, och under de närmaste åren sutto många där på skolbänken, hvilka hunnit till mer än 40 års ålder, ja, 1846 räknade seminariet bland sina lärjungar en man om ett par och femtio år. I allmänhet var elevernas ålder högre än under senare tid, men det inträffade ock, att inträde söktes af ynglingar, som knappast hunnit öfver gossåldern. Så inträdde t. ex. 1848 en yngling, som blott hunnit till 15 år, och ett par andra, som allenast uppnått 16 år. Därför biträdde Linköpings domkapitel 1850 icke utan anledning den mening, som Uppsala consistorium ecclesiasticum uttalade i en skrifvelse till Kungl. Maj:t med underdånig hemställan, att åldersgränsen nedåt för de inträdessökande måtte i lag fastställas.

Så märkbara olägenheter, som man i Uppsala försport af i frågavarande brist, synes man dock ej erfarit i Linköping. Å förra stället hade nämligen allt flera ynglingar genast efter sin första nattvardsgång tagit sig för att söka inträde vid därvarande seminarium, så att domkapitlet där ansåg sig hafva skäl att befara, att seminarierna »från bildningsanstalter för lärare komme att förvandlas till blott högre afdelningar af själfva folkskolan», att eleverna alltför unga komme att inträda som lärare, och dessa själfva löpte fara att under flera år afstängas från möjligheten att vinna ordinarie läraretjänster, enär dessa nämligen voro förbundna med klockarebefattningar, som ej kunde bekommas af omyndiga personer. De utexaminerade alltför unga lärarne kunde befara att rent af länge få stå utan tjänst. Helt visst medförde det äfven för Linköpings seminarium en fördel, att Kungl. Maj:t den 12 okt. 1850 utsände ett cirkulär, som bjöd, att inträdessökande

till rikets seminarier skulle hafva uppnått minst 18 års ålder.

Seminariekursens längd var allra först icke beräknad till någon viss tid, men det dröjde icke länge, förrän man fann sig nödsakad att stadga ett visst minimum därför. Den bestämdes den 3 maj 1843 till *ett år*, »helst af lärarnes redan vunna erfarenhet vore upplyst, att denna tid äfven för en skickligare elev är nödvändig för att inhämta och ordna det föreskrifna kunskapsmåttet och tillika förvärfva praktisk skicklighet att på egen hand en folkskola förestå». Men omsider befanns äfven detta tidsmått väl otillräckligt. Seminariet fördelades på tvenne klasser eller ordningar, och dess inspektor hemställde till domkapitlet, huruvida det ej borde anses nödigt, att dess lärare mera uteslutande använde sina krafter i seminariets tjänst. Med anledning af denna hemställan beslöts att ingå till Ljungstedtska skolans direktion med en förfrågan, om från dess sida några hinder skulle möta, för att denna skolas lärare kunde bibehållas såsom seminarielärare, äfven om »läroämnena skulle komma att sammanflyttas på ett färre antal lärare än som nu vore därmed sysselsatt».[1] Konsistorium hade kort förut lagt ett större antal lektionstimmar på föreståndaren, som dittills undervisat blott 6 timmar i veckan men därefter skulle öfvertaga 9 timmar. Vid samma tillfälle hade den onaturliga förbindelsen mellan linearteckning och naturlära blifvit upplöst, och därefter skulle det sistnämnda ämnet meddelas af särskild därför passande lärare.[2]

Snabbt nog växte anspråken på en stigande grundlighet i elevernas utbildning. Erfarenheten gaf vid handen, att man i genomsnitt ej hann under ofvan angifna lärotid att af det okultiverade råmaterialet dana nog skolade lärarekandidater. Seminariets egna lärare fäste domkapitlets uppmärksamhet därpå, och med anledning däraf bestämde konsistorium den 29 augusti 1849 att tills vidare fyra terminer skulle räknas som normaltid för genomgående af fullständig lärokurs vid anstalten, dock borde detta ej innebära hinder för en elev, som medhunne den på kortare tid, att dessförinnan afgå. För

[1] Kons. pr. 7 mars 1846.
[2] Kons. pr. 16 januari 1846.

hvarje ordning borde beräknas en lärotid af två terminer. Seminariet skulle ej mottaga nya elever mer än en gång om året, nämligen vid höstterminernas början. Åstundade någon vinna inträde vid början af en vårtermin, måste han visa sig kunna nöjaktigt redogöra för den föregående terminens kurs, om han ville räkna på att erhålla plats som elev.

Eftersom ej alla utexaminerade lyckats förvärfva önskade betygsvalörer i afgångsexamen, sökte en och annan att vid ett förnyadt besök vid seminariet upphjälpa dem och stärka meriterna vid kommande ansökningar. Om en elev, som 1854 utexaminerades, anmärkes, att han nästföljande år undergick förnyad pröfning i kyrkosång, och t. o. m. att han året därpå åter inställde sig och genomgick fullständig, ny afgångspröfning.

Under den första tiden blefvo elever utexaminerade mer än en gång om året. Af seminariets första lärjungar, som begynt sin kurs vid kyndelsmässotid 1843, afgick en del redan i april, medan de öfriga erhöllo sin afgångsexamen i december samma år. Ännu 1862 anställdes en sådan tvenne gånger, ena gången i juni, då 20 elever utträdde som folkskollärare, andra gången i november, då 4 undfingo afgångsbetyg.

De betygsbeteckningar, som användes under de tre första åren, voro siffrorna 1, 2 och 3, men från slutet af höstterminen 1845 betjänade man sig af bokstäfverna a, ab, b, c och d.

I de flesta ämnen utdelades vid afgången särskilda vitsord för insikt och för förmåga att vid undervisning meddela kunskaper eller med andra ord särskilda betyg för teori och för praktik. Som ämnena voro många, blefvo ock betygen mångfaldiga. Så må nämnas, att vid den senare afgångspröfningen 1843 betyg lämnades i stafning och innanläsning, välskrifning, rättskrifning, katekes, bibl. historia, geografi, svensk historia, allmän historia, räkning, geometri och linearritning, naturlära, gymnastik, kyrkosång, teologi och bibelförklaring samt växelundervisningens metodik. Rörande naturlära, som till en början hade en ganska osäker ställning, beslöts i domkapitlet den 29 okt. 1856, att äfven i detta ämne särskildt betyg skulle afgifvas såväl i fråga om teori som praxis, hvaremot vitsorden i gymnastik och kyrkosång skulle gälla endast i fråga om det senare.

Lärotimmarna vid seminarium, hvilka intill början af höstterminen 1849 uppgått till 41 i veckan, nedsattes då till 34 och fördelades så mellan ämnena, att till bön och bibelförklaring anslogos 6 tim., till katekes 3, till bibl. historia 2, till stafning och innanläsning 2, till svensk grammatik 3, till aritmetik 3, till geometri och linearritning 2, till svensk historia, allmän historia och geografi 3, till naturlära 2, till stilöfning 1, till metodik 2, till sång 3 och till gymnastik 2 timmar.

Beträffande tiden för terminernas början och slut bestämdes 1846, att tills vidare vårterminen skulle begynna »i början af februari eller från den vid denna tid härstädes inträffande marknad». Då erbjöds nämligen gynnsamt tillfälle för eleverna att bekvämligen med marknadsfolket färdas till staden. Arbetet skulle sedan fortgå intill medlet af juni månad. Höstterminen åter skulle räkna sin begynnelse från bartolomeitid och afslutas i midten af december månad. De närmare bestämmelserna om dagarna afgjorde domkapitlet terminligen.

Under de bägge första årtiondena af seminariets verksamhet var tillgången på undervisningsmateriell ganska ringa, och hvarje gång det ansågs nödigt att förstärka den, underställdes behofvet domkapitlets pröfning. Genom dess försorg anskaffades ock en del såsom nödvändig ansedd materiell, såsom t. ex. Svedboms läsebok för Sveriges ungdom, Cronhamns koralbok och hans sånger för kyrkoårets högtidsdagar m. fl. Någon gång var konsistorium i tillfälle att till seminariet öfverlämna från kungl. ecklesiastikdepartementet ankommen skolmateriell.

En olägenhet, som domkapitlet ej förmådde till fullo afvända under hela den här berörda tiden, var bristen på rätt lämpliga och för seminarieundervisningen väl afpassade lokaler. Frågan var flera gånger föremål för domkapitlets öfverläggningar. Redan 1846 fäste seminariets inspektor nämnda myndighets uppmärksamhet på behofvet af ändamålsenligare lokaler, men konsistorium nödgades då inskränka sig till att hos Ljungstedtska skolans direktion hemställa, om den vore villig att till seminariets förmån afstå från det rum, som skolbarnen använde för sina gymnastiköfningar mot löfte att barnen i stället skulle kostnadsfritt få begagna sig af gym-

nasiets och läroverkets gymnastiklokal. Domkapitlet åtog sig nämligen att svara för kostnaderna därför och beslöt i sammanhang med denna resolution att ingå till Kungl. Maj:t med anhållan om förstärkt anslag till seminariet.* Sedermera, då statsmedlen tillflöto en smula ymnigare, lät konsistorium 1858 på hemställan af seminarieläraren M. W. Österdahl hyra hela den mindre byggnaden i gården n:r 59 S:t Kors kvarter. Sedermera förflyttades seminariet till lägenheter i n:r 16 Tannefors kvarter.

Läroanstaltens tillgångar voro ganska inskränkta under första tiden af dess tillvaro. Beloppet, som vid dess upprättande tilldelades den, uppgick blott till 500 rdr b:o. Till detta lades genom Kungl. cirk. den 4 aug. 1845 ett nytt à 133 rdr 16 sk. b:o, af hvilken summa 100 rdr skulle användas till aflönande af lärare i kyrkosång. Denna förhöjning möjliggjordes genom ständernas ökande af anslagen till seminarierna. I december samma år tilldelade Kungl. Maj:t ytterligare 33 rdr 16 sk b:o åt Linköpings seminarium, hvarigenom det sammanlagda beloppet af statsmedlen uppgick till 666 rdr 32 sk. b:o eller i nutidens mynt 1,000 kr. Dessa anslagsbelopp blefvo dock sedermera höjda.

Lärarnes löner måste efter hand förbättras. — Seminariet ägde redan på 1850-talet en andre lärare, hvarför en sådan icke behöfde förordnas med anledning af 1862 års seminariereglemente, som påbjöd en dylik tillökning i lärarekrafterna vid seminarier, som blott ägde *en* lärare, nämligen föreståndaren. — I Linköping hade andre läraren 1859 en tjänstgöring af ej mindre än 38 t. i veckan, medan föreståndaren tjänstgjorde endast halfva antalet timmar, som då voro bestämda som villkor för åtnjutande af hela det för hans befattning anvisade arfvodet, 1,200 rdr. Den förre åtnjöt blott 350 rdr för sina besvär. Då konsistorium med rätta ansåg detta belopp ej vara skälig vedergällning för hans möda, hemställde det till Kungl. Maj:t om förhöjning i arfvodet, och följden blef, att detta fördubblades för honom i hans egenskap af ämneslärare.

[illegible]n riksdagen åter höjt anslaget till seminarierna, be[illegible]ungl. Maj:t genom cirkulär den 20 juli 1861, att,

* prot. d. 10 januari 1846.

om tjänstgöringstiden per vecka uppginge till minst 30 timmar under 36 veckor om året, föreståndaren skulle bekomma 1,500 rdr och andre läraren 1,000 rdr. Då emellertid seminarieföreståndarens i Linköping undervisningstimmar allt fortfarande uppginge till blott hälften, bekom han allenast halfva det anslagna beloppet, medan andre läraren alltjämt tjänstgjorde 38 timmar och bekom full lön. Läraren i sång liksom ock den i gymnastik tillerkändes 150 rdr i årligt arfvode. Genom 1862 års seminariereglemente bestämdes såväl föreståndarens som andre lärarens undervisningsskyldighet till 24 timmar i veckan.

Elevernas behof af understöd tillgodosågs redan från början med ganska stor frikostighet af rikets ständer. Enär skolmästarens kall alltintill utfärdandet af 1842 års folkskolestadga nästan uteslutande hade utöfvats af personer ur samhällets allra fattigaste lager och den lön, som den nya förordningen ställde i utsikt för den hädanefter utexaminerade folkskolläraren, ingalunda var ägnad att locka bättre ekonomiskt lottade ynglingar till seminarierna, så kunde regering och riksdag då ej beräkna, att dessa läroanstalter skulle komma att befolkas af lärjungar ur gynnsammare ställda samhällslager än dittills. Därför tillförsäkrade redan nämnda författning åt behöfvande och skickliga elever s. k. stipendier af »dels 50 riksdaler, dels 33 riksdaler 16 sk. b:o per år», och voro dessa tydligen att anse framför allt som ett slags fattigunderstöd, hvilket ock antydes därmed, att den kungl. förordningen ställde det ekonomiska behofvet i första rummet. Jämlikt samma förordning utdelade domkapitlet själft dessa stipendier. Konsistorienotarien utlämnade dem och mottog kvittenserna. De utdelades naturligtvis i regeln vid terminernas slut, men exempel saknas ej, att det ock skedde å annan tid, liksom ock att beloppen för termin understego halfparten af de nyssnämnda. I enlighet med kungl. cirkuläret den 4 augusti 1845 ingick konsistorium årligen inom slutet af mars till Kungl. Maj:t med underdånig begäran om en viss summa för året till stipendier med uppgift på elevernas antal vid seminarierna. Det årsanslag, som plägade begäras, uppgick i genomsnitt till 1,200 à 1,500 kronor i nu gällande mynt och medelsiffran för stipendiernas storlek var vid

en beräkning efter hela elevantalet något öfver 40 kronor per man. Vid själfva fördelningen kommo dock beloppen naturligtvis att variera. När vid höstterminens slut 1844 stipendier utdelades, bekom en 50 riksdaler b:o, 2 erhöllo 16 riksdaler 32 sk. b:o, de öfriga 33 riksdaler 16 sk. b:o. Vid vårterminens slut 1859 bekommo 23 elever stipendier, som växlade mellan 50 à 75 riksdaler rmt. Elevernas antal var ej synnerligen stort; större under 1840-talet än under nästföljande årtionde. Det uppgick 1847 till 41 men utgjorde t. ex. 1854 blott 30, af hvilka 25 undfingo stipendium; följande år uppgick lärjungeantalet endast till 25 och steg under de bägge nästföljande årens vårterminer till 29. Som det alltid visade sig svårt att bedöma den relativa graden af elevernas medellöshet, ålade domkapitlet stiftets prästerskap genom ämbetsbref den 28 december 1848 att i de attester, som af pastorsämbetena utlämnades åt inträdessökande till seminariet eller till dess elever, lämna noggranna meddelanden om graden af deras medellöshet, och de borde i detta syfte allt efter omständigheterna begagna sig af uttrycken »fattig» eller »utfattig».

I jämförelsevis primitiva former verkade seminariet under den här omhandlade perioden för att tillfredsställa tidens anspråkslösa kraf på lärarne vid folkskolan. Fordringarna växte dock under tiden och — som vi sett — vidtogs äfven en och annan åtgärd till tidsenlig reform. Men först vid slutet af detta tidsskede, då Linköpings läroanstalt för blifvande folkskollärare var ett af dessa seminarier, som bebestämdes skola fortbestå, blef det föryngradt, utvidgadt och omorganiseradt för att begynna en ny period af sin utveckling med ledning af 1865 års förnyade seminariereglemente.

G. W.

12.

Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige

av

Selma Lagerlöf.

Första bandet. Stockholm 1906. 237 sid. Pris h. 3,50 b. 5,00.
Samma bok i billigare utstyrsel. Pris b. 1,50.

Knappast har väl hos oss under senare tiden en bok väntats med sådan otålighet och mottagits med så spändt intresse som den, hvars titel läses här ofvan. Flera år ha förflutit, sedan ett rykte visste förtälja, att vårt lands berömdaste nu lefvande författarinna lofvat skrifva en läsebok för våra folkskolor, och man och man emellan har det frågats: Kommer ej Selma Lagerlöfs arbete snart? Den ärade författarinnan måtte väl ha befunnit sig i en allt annat än behaglig sinnesstämning vid tanken på allt, hvad man af henne väntat.

I *Folkskolans läsebok* finnes, som bekant, en berättelse, *Det okända, härliga landet*, i hvilken det skildras, hur den unge Harald i drömmen får lära känna sitt fosterland genom att betrakta det i fågelperspektiv. Det är en vänlig svan, som tjänstgör såsom fortskaffningsmedel och ciceron. Färden går med iltågsfart men väcker dock hos den lille resenären den lifligaste beundran öfver och den varmaste kärlek till de nejder, han skådar.

Samma idé har vår författarinna användt i *Nils Holgerssons underbara resa* etc. — dock med betydliga modifikationer. Den gosse, som här får resa för att lära känna sitt land, måste först förvandlas till tomte, och det är ej en svan, som tjänstgör som riddjur, utan en gåskarl. Taflan får ock betydligt mer omväxling därigenom, att färden försiggår i sällskap med en flock vildgäss, hvilka nu återvändt från sin vinterfärd och slå sig ned här och där i de olika landskapen. De

anföras af en gammal hongås, som bär det något underliga namnet Akka — som bekant, enligt de hedniska finnarnes gudalära, namnet på guden Ukkos gemål. Man får väl anta, att detta namn på föraregåsen är godtyckligt valdt, ty man har svårt att förstå, hvad som eljest skulle ligga därunder.

Vi införas nu i berättelsens början i detta snattrande sällskap, där sämjan dock ej är öfverdrifvet stor på grund af misstänksamhet. Snart uppträder ock den, som sedan får tjänstgöra som »styckets bof», Smirre räf, hvars hela traktan går ut på att skaffa sig stek bland gåsflocken, hvilket dock, tack vare stor påpasslighet hos vederbörande, lyckas blott en gång. I växlande bilder framställer nu författarinnans vidunderliga och smidiga fantasi till en början landskapet Skåne från olika synpunkter. På samma gång läsaren får reda på dess geografiska egendomligheter, lär han ock känna något af dess djurvärld och dess kulturhistoria. I synnerhet sistnämnda synpunkt är på ett öfverlägset sätt framhållen och tillgodosedd i det föredrag, som en lärare, hvilken med en grupp lärjungar är stadd på studieresa till ett af Skånes större slott, håller för de lyssnande eleverna.

En särskild episod bildar djurens möte på *Kullaberg* — utan gensägelse bokens mest fantasirika del. Skildringen är här utförd med öfverlägsen konst och finhet, och vid läsningen af den drömmer man sig in i en stämning, som närmast kan uttryckas med *frid på jorden — äfven bland djuren!* Dock — blott för en stund. Hvarje paradis har sin orm. Äfven här kommer disharmonien in. Smirre räf ställer till förödelse men får sin rättvisa dom — han blir utdrifven ur paradiset.

Från Skåne går gässens tåg öfver Blekinge, där på samma sätt landskapet skildras från olika sidor. Så flyttas skådeplatsen till Öland. På färden dit och under vistelsen där ha våra resande en sådan mängd af äfventyr att upplefva, att man måste fråga sig: hvartill allt detta? Hvad är meningen? Det hela verkar en smula uttänjdt och konstladt. Detsamma kan ock sägas, när resan går än längre öster ut — till Lilla Karlsö utanför Gottland. Om denna ö och dess fårafvel får man veta mycket, som kan vara intressant, men som tar så stort utrymme, att skildringen af Gottland blir lidande därpå.

För att ge ett riktigt lifligt intryck af den olikhet, som förefinnes mellan skånsk och småländsk natur, har författarinnan användt en legend om dessa landskaps olika tillkomst. Den, som skrifver dessa rader, har under sin barndom i Småland hört denna berättelse — dock med den olikheten, att det var djäfvulen, som skapade Småland, medan vår Herre skapade Skåne, och att de båda sedan bytte skådeplats, när fråga blef om att frambringa invånare i de båda landskapen. Selma Lagerlöf har ersatt »det ondas princip» med S:t Per. Det är mer än antagligt, att äfven med denna förändring i sagan hvarken skånebarn eller smålandsbarn känna sig belåtna med förklaringen till den olika beskaffenheten i natur och folkkynne, ehuru författarinnan menar, att hon skipat full rättvisa.

Med alltför mycket af »tillställning» har, synes det oss, författarinnan fört Nils Holgersson in i det egentliga Småland. Vi undra, om ej barnens sunda känsla reagerar vid läsningen af denna skildring, och de finna det utan tvifvel högst pinsamt, att den stackars parfveln skall slitas mellan tvenne kråkor en så lång väg. Hela historien om krukan och silfverslantarna är nästan mer vidunderlig, än logiken i sagan tillåter. Ty äfven för fantasiens skapelser ges lagar.

Men rörande vacker är skildringen af »det vackraste Småland», Vätterns sköna stränder med Jönköping, Huskvarnadalen och Taberg. »Hvem det landet en gång sett, han längtar dit igen.» Hur väl har ej författarinnan förstått att locka fram på sin duk det för dessa undersköna nejder säregna! Hur slående uttrycken, hur poetiska bilderna!

När sedan skådeplatsen förlägges till Östergötland, tilldrager sig fågelsjön Tåkern författarinnans lifliga intresse, såsom ju ock var att vänta. Här faller hon dock ur rollen och tar parti i den mycket debatterade frågan angående denna sjös sänkning. Då alla de myndigheter, som haft med denna sak att skaffa, ej kunnat ena sig, tyder ju detta på att goda skäl kunna anföras både för och emot förslaget att torrlägga Tåkerns botten. Men att då låta barnen läsa, »att Gud inte vill att vi ska rubba på hans ordning», är nog mindre välbetänkt. Det är utan tvifvel till mera nytta, att Öster-

götland kan producera mycket spannmål, än att det kan härbärgera fåglar i Tåkern.

Mycket prisvärd är den varma medkänsla med djuren, som i allmänhet gör sig gällande i Selma Lagerlöfs nya bok. Men just här vid Tåkern öfvergår hennes djurvänlighet till sentimental hjärtnupenhet, då hon berör andjakten. Är det orätt att skjuta änder, så är också annan jakt orättmätig och bör anses som straffvärd grymhet. Men det kan väl ej vara författarinnans mening. Och hvarför ej sträcka denna omtanke om djuren till alla? Det är naturligen lika mycket synd om Smirre räf, som den ena gången efter den andra går miste om sitt byte, som om en andunge, hvilken förlorat sin mor.

Slutet af skildringen af Östergötland är lika vacker som fyndig. Man lyssnar med intresse till sierskans spådomar och önskar deras fullbordan. Ja, måtte det alltid gifvas »bönder, som äro ärekära och uthålliga, så att det gamla landskapet må få behålla sin gamla heder!» »För det är bara de, som gå böjda under det eviga arbetet med jorden, som kan hålla det här landet oppe i välstånd och anseende från tid till tid.»

Hvad angår det rent sakliga innehållet i här anmälda arbete, så har nog naturvetenskapsmannen åtskilligt att anmärka. De skildrade djurens lefnadsvanor öfverensstämma ej alltid med verkligheten, och barnen få en delvis falsk föreställning af hvad de läsa. En hongås är aldrig vildgässens anförare, och någon strid mellan sälar och sjöfåglar äger aldrig rum — annat att förtiga. Äfven kan man ha ett och annat att anmärka mot skildringen af huru de olika trappafsatser bildades, hvilka förmedla småländska höglandets öfvergång i skåneslätten m. m.

Dessa anmärkningar drabba dock ej så mycket författarinnan som fastmera de lärare, som på bokens första blad annonsera sig som utgifvare. Det hade varit deras skyldighet att tillse, att en bok, som utges för att sättas i folkskolebarns händer, ej innehåller felaktiga och mot verkligheten stridande uppgifter i de delar, där den skulle meddela verklig kunskap. Och det bör ligga dem om hjärtat att låta

en zoolog, en geolog o. s. v. granska arbetet, innan det möjligen kommer ut i ny upplaga.

Dessa utgifvare ha vi väl ock att tacka för att i boken alla samtal ha verben i singularis, äfven där subjektet står i flertal. Detta är fullkomligt obefogadt och stör oupphörligen vid läsningen. Ej må man tro, att man i nämnvärd grad närmar sig talspråket blott genom en sådan åtgärd. Därtill fordras en mycket större förändring af skriftspråket. Äfven bildade personer säga icke: *de är borta* utan: *di ä borta*. Skall talspråket återges, så må man taga steget fullt ut. Men att i en bok, som skall läsas i skolorna och naturligen i sin mån tjäna barnen till mönster i språkligt afseende, skriftspråket öfverallt bör användas, borde för hvarje pedagog vara tydligt.

De ifrigaste lofsjungarne af denna bok hafva satt i fråga, att den skulle utränga Folkskolans läsebok. Detta är naturligtvis orimligt. De båda arbetena kunna godt trifvas vid sidan af hvarandra och komplettera hvarandra. Ty den ena vänder sig mer till förståndet, den andra till fantasien.

Vi ha enligt tillkännagifvande snart att vänta senare delen af *Nils Holgerssons underbara resa*. Då arbetet föreligger färdigt, förmoda vi, att man kommer att kalla det den skönaste dikt, som någonsin diktats om vårt land — en dikt, som ej bör läsas blott i skolorna utan öfverallt i alla hem och där utföra sitt ädla värf, fosterlandskänslans höjande. Det är en lycka för vårt land, att det just nu i dessa den fosterländska samlingens tider har en författarförmåga, som kan på det rätta sättet besjunga fosterlandet, och det är ej mindre lyckligt för författarinnan, att hon får skrifva för människor, som vilja lyssna till hvad hon har att säga, och som ock vilja bevara henne själf i tacksamt minne.

A. H—én.

13.

Feriekurser sommaren 1907.

Sommarkurserna i Uppsala 1907.

För åttonde gången anordnas instundande sommar i Uppsala för en större allmänhet afsedda vetenskapliga föreläsningar i olika ämnen, med experiment, öfningar, förevisningar och diskusioner.

Till deltagande i dessa **1907 års akademiska sommarkurser i Uppsala** inbjuda vi härmed vänligen lärare och lärarinnor vid allmänna läroverk, flickskolor och samskolor, folkhögskolor och folkskolor, studenter, präster samt för öfrigt enhvar, som vill och tror sig kunna af vår undervisning draga fördel.

Kurserna hållas i universitetets lärosalar och institutioner.

De komma att öppnas **torsdagen den 15 augusti kl. 1 e. m.** med en föreläsning af prof. *O. Hammarsten*: »Om vegetarismen» och afslutas **tisdagen den 29 augusti kl. 12 midd.** med en föreläsning af prof. *Ad. Noreen*: »Svensk ortnamnsforskning».

Föreläsningar komma att hållas i följande ämnen:

A. Fysik och kemi.

Doc. *C. Benedicks:* Om allmänt förekommande fysikaliska instrument (med demonstrationer).

Doc. *J. Kock* (jämte amanuenser) leder laborationsöfningar i fysik.

Fil. d:r *G. Bodman:* Om förbränning (med experiment).

Doc. *O. Holmberg* (jämte amanuenser) leder laborationsöfningar i kemi.

B. Socialvetenskapliga ämnen.

Fil. d:r *Joh. R. Nilsson:* Social och liberal ekonomi i deras historiska utveckling.

Hofrättsnotarien *G. Olin:* Några hufvudpunkter i den moderna socialpolitiken.

Prof. *N. Stjernberg:* Om brottet som samhällelig företeelse.
Prof. *B. Ekeberg:* Om straff och grundsatser för bestraffning.
Doc. *E. Billing:* Jesu evangelium och våra dagars sociala frågor.
Prof. *S. Wide:* Samhällsförhållanden under den romerska kejsartiden.
Skriftställaren *E. Svensén:* Geografiska eröfringar, ett blad ur den sociala geografien.

Sannolikt komma föreläsningar att hållas jämväl rörande fattigvården.

C. Främmande språk.

Föreläsningar på engelska och franska af en engelsman och en fransman. Underrättelse om föreläsare och ämnen skall senare lämnas.

D. Fristående kurser.

Domprosten prof. *Berggren:* Melanchton, »Germaniens lärare», en karaktärsbild.
Prof. *O. von Friesen:* Runorna i Sverige (med skioptikonbilder).
Prof. *A. Kolmodin:* Världsmissionens nuvarande ståndpunkt.
Prof. *J. A. Lundell:* Slaviska språk och folk i deras förhållande till svenska och Sverige.
Prof. *H. Lundström:* Den äldsta kristna kyrkan.
Prof. *Ad. Noreen:* Våra familjenamn.
Prof. *U. Quensel*: Bakterierna och deras betydelse för hälsovården (med demonstrationer).
Doc. *S. Schmidt-Nielsen:* Nyare undersökningar rörande matsmältningens fysiologi och kemi (med experiment).
Doc. *H. Sjögren:* Om Pompejis förstöring och återuppståndelse (med skioptikonbilder).
Prof. *N. Söderblom:* Kristendomen i dess förhållande till andra religioner.
Prof. *K. W. Zetterstéen:* Om islam och mohammedanerna.
Prof. *Hj. Öhrvall:* Själsarbetets hygien (med experiment).

I syfte att för åhörarne lätta uppfattningen af föredraget och stödja minnet komma för en del föreläsningar och öfningar tryckta »grundlinjer» att tillhandahållas.

Följande **utställningar** blifva för kursernas deltagare tillgängliga:

ett fysiskaliskt laboratorium och fysikalisk undervisningsmateriel för en högre flickskola; fysikalisk undervisningsmateriel för folkskola.

Kommittén har för afsikt att vid kurserna söka åstadkomma jämväl en utställning af konstverk.

Enligt öfverenskommelse träffad med beredningskommittén för 9:e svenska flickskolemötet, som sammanträder i Uppsala omedelbart före sommarkursernas början, blifva för sommarkursernas deltagare tillgängliga äfven flickskolemötets utställningar, nämligen:

a) Geografisk undervisningsmateriel (naturföremål och plastiska afbildningar, kartor och planscher, böcker);

b) en serieutställning af kvinnliga handarbeten;

c) klassutställningar af teckningar;

d) nöjesläsning för ungdom (såväl på svenska som på främmande språk);

e) klassbibliotek för högre flick- och samskolor.

Universitetets arkeologiska, zoologiska och geologiska samlingar, botaniska trädgård, bibliotek och andra institutioner, Franska biblioteket, Fackskolan för huslig ekonomi, Enskilda läroverkets smidesverkstad, kyrkor och skolor i staden, ett större tryckeri m. m. komma att på bestämda tider förevisas af lärare, tjänstemän och andra sakkunniga.

Ytterligare upplysningar lämnas dels i tidningar, dels i program, som längre fram kommer att tillsändas anmälda deltagare.

För tillträde till sommarkurserna fordras inga som helst examina eller betyg. För kostnadernas betäckande erlägger hvarje deltagare en afgift af 10 kr. Man och hustru tillsammans betala hvardera half afgift. Om afgiften ej vid anmälan bifogas, sändes tillträdeskortet mot postförskott.

Tillträdeskortet gäller i regeln för samtliga kurser och utställningar. Då antalet åhörare af vissa föreläsningar och deltagare i vissa öfningar med hänsyn till utrymmet måste begränsas, äga tidigare anmälda företräde. Vid anmälan torde därför **uppgifvas, i hvilka kurser man vill deltaga.**

Nedsatta reseafgifter å en del ångbåtslinjer kunna påräknas.

Anmälningar med tydligt namn samt uppgift om yrke och postadress adresseras till **sommarkursernas byrå, Uppsala,** som meddelar alla nödiga upplysningar för resan i sammanhang med tillträdeskortets utdelning. Byrån anskaffar på

deltagares därom i anmälan framställd önskan rum och spisning till möjligast billiga pris.

Organisationskommittén:

J. A. Lundell, *Carl Benedicks*. *Birger Ekeberg*. *Otto v. Friesen*.

verkställande ledamot.

Föreståndare för byrån:

Victor Johanson.

Feriekurser vid tyska universitet sommaren 1907.

Den för svenskar väl bekanta feriekursen i *Greifswald* pågår i år från den 15 juli till den 3 augusti. Följande fack förekomma: Fonetik (Prof. Heuckenkamp), Tyska språket och litteraturen (Prof. Heller, Prof. Stosch), Franska (M. Plessis), Engelska (Mr. Campell), Religion (Konsistorialråd Prof. Haussleiter), Filosofi (Prof. Rehmke), Historia (Prof. Seeck och Bernheim), Konsthistoria (Prof. Seeck), Geologi (Prof. Jaekel), Kemi (Docent Dr. Strecker), Fysik (Prof. Mie), Zoologi (Prof. Jaekel), Botanik (Prof. Schütt), Hygien (Geheimerat Prof. Löffler). Vid sidan af föreläsningarna fortgå zoologiska, botaniska och fysikaliska öfningar, psykologiskt seminarium, öfningar i olika språk m. m.

Utförligt program erhålles, om man vänder sig till »*Ferienkurse Greifswald*».

Feriekursen i *Jena* hålles mellan den 5 och 17 augusti. Prospektet utlofvar föreläsningar och öfningar i Naturvetenskap, Pedagogik, Psykologi och pedagogisk Patologi, Socialvetenskap, Teologi, Filosofi, Historia samt Föredragskonst och språk. Inskrifningsafgift 5 Mk. Honorar för de enskilda kurserna alltefter timantalet 10—15 Mk. Närmare meddelas genom sekreteriatet Fräul. Clara Blomeyer Gartenstr. 4 Jena.

Årets feriekurser i *Marburg* äga antagligen rum från den 8 till den 26 juli och från den 5 till den 23 augusti. Föreläsningar hållas både på tyska, franska och engelska. De tyska föreläsningarna förutsätta hos främlingar bestämd kunskap i tyska språket, för nybegynnare finnas seminariekurser. Närmare meddelar *Sekreteriat der Marburger Ferienkurse*, Villa Cranton, Marburg a. d. Lahn.

14.

Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen.

1. Berättelse öfver Styrelsens verksamhet 1906.

Vid sjunde svenska seminarieläraremötet i Landskrona i augusti 1905 väcktes af rektorn vid seminariet i nämnda stad Nils Torpson förslag om bildande af en allmän svensk seminarielärareförening, och en interimsstyrelse, bestående af rektorerna Lundgren i Stockholm, Lundqvist i Strängnäs och Dahlgren i Uppsala, tillsattes. Sedan under dennas ledning stadgar blifvit antagna och styrelse vald, sammanträdde denna i Nässjö d. 17 april 1906, då den konstituerade sig sålunda, att rektor Sundén utsågs till ordförande, rektor Torpson till vice ordförande och undertecknad Ryde till sekreterare och skattmästare. Till att jämte ordföranden bilda verkställande utskott utsågos fröken Hedvig Sidner och undertecknad Ryde. Från Lunds ortsförening hade inkommit motion om att Svenska seminarielärareföreningen måtte upptaga till behandling frågan om ordinarie anställning för lärare och lärarinnor vid seminariernas öfningsskolor. Denna fråga upptogs till diskussion vid sammanträdet, och beslöt styrelsen att höstterminen 1906 utsända densamma till ortsföreningarna. Dessutom diskuterades frågorna om ämneslärarnes antal och kompetens samt om ett organ för Svenska seminarielärareföreningen.

I ett cirkulär af den 30 april 1906 uppmanade styrelsen de särskilda ortsföreningarna att gifva sin mening till känna, huruvida ett tidningsorgan ansåges nödvändigt för föreningen, om en ny tidning eller tidskrift borde grundas, samt i motsatt fall hvilken af de förhandenvarande ortsföreningarna ansåges lämpligast. Samtidigt med detta cirkulär utsändes af verkställande utskottet ett annat, i hvilket utskottet dessutom hemställde till ortsföreningarna att yttra sig i frågan, huru-

vida det icke vore önskvärdt, att, innan universitetskommitténs förslag upphöjdes till lag, en utredning verkställdes af universitetsexamensfrågan i hvad den berör seminarierna, samt huruvida ortsföreningarna ville gifva Svenska seminarielärareföreningens styrelse i uppdrag att hos K. M:t i underdånighet anhålla, det frågan om examina i filosofiska fakulteten icke måtte af K. M:t afgöras, förrän utredning af nämnda fråga i dess förhållande till seminarierna blifvit af sakkunnige verkställd, helst i samband med behandlingen af spörsmålet om seminariernas omorganisation. I fråga om föreningens organ röstade ortsföreningarna mycket olika, 4 st. för Tidskrift för folkundervisningen, 1 uteslutande för Pedagogisk Tidskift, 1 för Pedagogisk Tidskrift *eller* Verdandi, 1 för Pedagogisk Tidskrift *eller* Tidning för Sveriges läroverk, 2 uteslutande för Verdandi, 1 för Verdandi *eller* Manhem, 1 för svensk läraretidning *och* Folkskolans vän, 2 för Svensk läraretidning ensam o. s. v. Underhandlingar ha visserligen förts med förläggarne af Tidskrift för folkundervisningen, men på grund af den ringa ledning, som ortsföreningarnas uttalanden gifvit i denna fråga, torde den efter närmare utredning böra, innan den afgöres, ännu en gång hänvisas till ortsföreningarna. I fråga om universitetsexamenskommitténs betänkande röstade de allra flesta ortsföreningarna för verkställande utskottets förslag.

Sedan under sommarens lopp en särskild kommitté af sakkunniga för seminariefrågans utredning i dess helhet blifvit tillsatt, beslöt styrelsen att ingå till K. M:t med en underdånig anhållan, det K. M:t täcktes anmoda den nu arbetande seminariekommittén att, efter nödig utredning af seminariernas behof af ämneslärare i god tid, innan frågan om universitetsexaminas omorganisation behöfde företagas till slutligt afgörande, inkomma med särskildt yttrande och förslag angående de blifvande seminarielärarnes kompetens och utbildning.

Med anledning af styrelsens underdåniga anhållan remitterade K. M:t till seminariekommittén såväl universitetsexamenskommitténs betänkande som de öfver detta under sommarens lopp från domkapitlen och seminarierektorerna inkomna yttranden med anmodan att seminariekommittén före den 1 nov. 1906 måtte inkomma med särskildt utlåtande i ärendet.

I ett andra styrelsecirkulär af den 24 september uppmanades ortsföreningarna att yttra sig i följande frågor:

1. Hvad bör göras för att förbättra och betrygga de i seminariernas öfningsskolor anställda lärarnes och lärarinnornas ställning?

2. Hvilken kompetens bör lämpligen sättas för seminariernas ämneslärare (manliga och kvinnliga), och huru böra löneförmånerna och pensionsåldern för dem bestämmas?

3. Hvad är ortsföreningens mening a) angående privata folkskoleseminarier? b) angående det af rektor Lundgren på Landskrona-mötet ifrågasatta seminariet?

Därjämte hemställdes till nämnda föreningar att gifva Svenska seminarielärareföreningens styrelse i uppdrag att inför seminariekommittén framlägga föreningens önskningar i ofvannämnda frågor. I öfverensstämmelse med föreningens enhälligt eller med mycket öfvervägande pluralitet uttalade önskningar har styrelsen i en skrifvelse till seminariekommitén framlagt följande önskemål:

att ämnesläraretjänsterna vid seminarierna måtte göras till lektorstjänster med lektorslön samt en kompetens, som vore en just med hänsyn till seminariernas behof afsevärdt förstärkt adjunktskompetens, i väsentliga afseenden likvärdig men ej nödvändigt likformig med gällande lektorskompetens, *att*, såsom en förutsättning härför, ämnesläraretjänsterna vid seminarierna ökas till erforderligt antal, samt *att* ämneslärare måtte få *rättighet* att vid uppnådda 60 lefnadsår och 30 tjänsteår afgå med full pension; *vidare att* lärare och lärarinnor i öfningsämnena vid seminarierna måtte med afseende på sin ställning samt aflönings- och pensionsbelopp blifva likställda med öfningslärarne vid de högre allmänna läroverken; *slutligen att* stadgande måtte göras därom, att lärare och lärarinnor vid seminariernas öfningsskolor måtte kunna anställas som ordinarie, samt att dessa lärares aflönings- och pensionsvillkor måtte ordnas så, att de åtminstone icke blefve sämre än lärarnes vid folkskolorna i våra förnämsta städer. I fråga om de privata folkskoleseminarierna hade 12 af 14 ortsföreningar afgjordt uttalat betänklighet mot att uppmuntra till dylika anstalter, och styrelsen har därför i sin skrifvelse afstyrkt ett sådant uppmuntrande. Med afseende på det af

rektor Lundgren på Landskrona-mötet ifrågasatta seminariet voro ortsföreningarnas yttranden alltför divergerande, för att i föreningens namn något uttalande i denna fråga skulle kunna göras. Styrelsens skrifvelse finnes anförd i Sv. Lär.-Tidning n:r 2 för 1907.

Antalet föreningsmedlemmar, som enligt den omedelbart efter föreningens bildande tryckta medlemsförteckningen utgjorde 140, har under år 1906 ökats till 142. Ur föreningen ha utträdt 6 medlemmar, 2 ha aflidit, 10 nya medlemmar ha intagits. Rikets alla folkskoleseminarier äro i föreningen representerade.

Styrelsen för 1906 utgjordes af 1) för 2 år valda: rektor O. W. Sundén (ordförande) och fröken Hedvig Sidner; 2) för ett år valda: rektor N. Torpson (vice ordförande), adjunkt Å. Ryde (sekreterare och kassör) samt fröken Valborg Olander; suppleanter: rektor G. W. Bucht, seminarieföreståndaren J. Wahlqvist samt fröken Ester Svalling. Sedan rektor Sundén och fröken Sidner i cirkuläret af den 24 september 1906 på anförda skäl hos föreningen anhållit att få utträda ur styrelsen vid 1906 års slut, förrättades under höstens lopp val af ny styrelse, hvarvid blefvo valda: 1) för 2 år fröken Valborg Olander (vice ordförande) och adjunkt Å. Ryde (sekreterare och kassör); 2) för ett år: rektor C. O. Arcadius (ordförande), fröken Elisabet Eurén och seminarieföreståndaren J. Wahlqvist; suppleanter: rektor G. W. Bucht, öfningsskolläraren E. Zimmerdahl samt fröken Selma Svensson. Till revisorer utsågos adjunkterna L. C. Lindblom, Stockholm, och A. T. Hasselberg, Strängnäs.

Föreningens inkomster uppgingo för år 1906 till kr. 531:08, dess utgifter under samma tid till kr. 297:08, hvaraf enligt styrelsens beslut kr. 100: — i arvode åt sekreteraren. Kassabehållningen utgör alltså kr. 234: —.

Lund den 31 december 1906.

OTTO W. SUNDÉN.

Åke Ryde.

2. Revisionsberättelse.

Undertecknade, som granskat Svenska seminarielärareföreningens förvaltning under år 1906, få härmed meddela följande:

Inkomster:

Extra utdebiteringar af 143 personer . . .	175: —	
Ordinarie årsafgifter af 142 » . . .	349: —	524: —
Räntor		7: 08
	Summa	531: 08

Utgifter:

Tryckningskostnader	92: —	
Skrifmaterialier och porton	22: 38	
Reseersättningar för sammanträden	82: 70	
Sekreterarens arvode	100: —	297: 08
Behållning vid årets slut		234: —
	Summa	531: 08

Behållningen var insatt i Skånes enskilda banks sparkassa i Landskrona.

Handlingarna vittna om intresse och nit för föreningen. Utgifterna äro styrkta.

Till följd häraf tillstyrkes, att ansvarsfrihet beviljas styrelsen för dess verksamhet 1906.

Stockholm & Strängnäs den 26 mars 1907.

L. C. Lindblom,
sem.-adjunkt.

A. T. Hasselberg,
sem.-adjunkt.

(Ur Styrelsens Cirkulär.)

15.

Litteratur.

Medeltidsminnen från Östergötland utgifna af d:r Otto Janse. Stockholm 1907. Justus Cederqvists förlag.

Östergötland är, som bekant, synnerligen rikt på historiska minnen från Sveriges medeltid. På de bördiga slätterna uppväxte tidigt byar och städer, och mäktiga stormän byggde sig fasta borgar och slott. Hvad konstintresset angår, koncentrerade sig detta, liksom öfverallt vid denna tid, så godt som uteslutande på att pryda kyrkor och kloster till Guds och helgonens ära. Konstminnen från medeltiden äro därför så godt som uteslutande af religiös natur, och så är äfven fallet med de medeltidsminnen från Östergötland, som d:r Janse i sin bok skildrar. Den, som förra sommaren besökte Kulturhistoriska utställningen i Norrköping, hade då tillfälle att se den ståtliga samling af sten- och träskulptur, arbeten af vanlig smides- och guldsmedskonst samt textilkonst, som där fröjdade besökarens öga. Det är hufvudsakligen dessa föremål d:r Janse i sitt intressanta arbete återger i ord och bild på ett sätt, som ger läsaren en god inblick i vår medeltids kultur och dess yttringar.

Först lämnas prof på medeltida ornamentik i sten- och träskulptur. Därefter visar förf., huru högt smideskonsten vid denna tid stod i vårt land; sådana arbeten som konstsmidet på kyrkdörrarna från *Rogslösa*, *Väfversunda* och *Fornåsa* äro helt enkelt mästerverk i sitt slag.

Träskulpturen representeras af en serie Kristusbilder, ordnade efter tidsföljd, Mariabilder, fristående eller i altarskåp, flera intressanta Birgittabilder. (Märk särskildt den från *Borg's* kyrka.) Äfven andra birgittaminnen finnas, t. ex. hennes tämligen apokryfiska helgonskrin i Vadstena och relikgömman i Statens historiska museum.

Läsaren bör i synnerhet fästa uppmärksamheten vid de föremål, som utgöra delar af den prästerliga dräkten, t. ex. biskop Kättils biskopsmössa, det praktfulla guldspännet till korkåpa (hittadt i Motala ström vid Kimstad), den vackra dalmatikan från Linköping m. fl. samt en samling mässhakar, den ena praktfullare än den andra. Slutligen vilja vi påpeka den vackra samlingen kalkar och patener, t. ex. de från Vadstena. Till sist lämnas några prof på medeltida bokkonst, dels handskrifter, t. ex. *Östgötalagen* och *Vadstenadiariet*, dels boktryck, t. ex. *Vita Catharinæ*, den äldsta i Sverige tryckta bok.

Till dessa bilder, hvilka äro på ett förstklassigt sätt utförda i ljustryck och autotypi på Justus Cederqvists välkända officin, har utgifvaren fogat kortfattade noter, hvilka på ett förträffligt sätt för läsaren klargöra föremålets karakteristiska drag och tiden för dess uppkomst. Önskligt vore, att detta förträffliga arbete vunne stor spridning, ej blott inom fackmännens krets utan äfven bland den stora allmänheten. Särskildt inom Östergötland borde arbetet bli kändt, äfven inom folkets bredare lager. Om t. ex. alla högre läroverk, real- och samskolor, seminarier samt folkskolorna inköpte åtminstone ett exemplar hvar, skulle det med fördel kunna användas vid den historiska undervisningen och skänka det uppväxande släktet en klar och tilltalande bild af den kultur, som för fem—sex hundra år sedan härskade i det minnesrika Östergötland.

P. G. B.

Doktor Martin Luthers lilla katekes med kort utveckling af Oscar Bensow. Stavning enl. K. cirk. den 7 april 1906. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris 30 öre.

Förevarande katekesupplaga, som är tryckt med redig stil, har den förtjänsten, att icke blott de tre allmänkristna symbolerna utan äfven, i enlighet med mångas önskan, augsburgiska bekännelsens läroartiklar samt konfirmationsfrågorna äro bifogade.

Bibelspråken äro anförda i öfverensstämmelse med gällande kyrkohandbok samt öfversättningarna af nya och gamla testamentet år 1883 och 1903.

Kristen barnalära enligt den heliga skrift och den evangelisk-lutherska kyrkans bekännelse framställd af D:r Oscar Bensow, docent vid Uppsala universitet. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris 1 krona.

Förändring af lärokurserna i kristendom är en fråga, som står på dagordningen. I synnerhet är detta fallet med katekesundervisningen. Förevarande lärobok är ett aktningsvärdt försök att lösa frågan. Bibliska historien och katekesutvecklingens innehåll äro här bearbetade till en enhetlig framställning. »Hufvudskälet är», säger förf., »öfvertygelsen, att barnen härigenom erhålla en mer enhetlig uppfattning af den kristna trons innehåll, än om de behandlas skilda åt.» Författaren står icke ensam om denna åsikt. Den kände prof. Rein i Jena säger härom bland annat: »Katekesen skall uttagas ur det material, som den bibliska historien erbjuder, och vara mål för religionsundervisningen. Det grundläggande stoffet för religionsundervisningen under alla skolåren är för oss den bibliska historien. Vid undervisningen däri sträfva vi steg för steg mot det målet att i barnets själ uppbygga katekesen, d. ä. att för barnasjälen förmedla ett fast grundadt, självförvärfvadt och väl ordnadt system af religiöst sedliga begrepp, grundsatser och öfvertygelser. Vi vilja förena båda diciplinerna till ett organiskt helt.»

Den enligt vår åsikt viktigaste invändningen häremot är, att, då katekesen åsyftar att gifva barnen en sammanhängande kunskap i troslärans innehåll, detta enligt författarens plan ej blir så lätt. Förf. framställer de olika delarna af Luthers lilla katekes i en annan ordning än den häfdvunna. Huruvida det är lämpligt att behandla 4:e och 5:e hufvudstycket före 2:a och 3:e artikeln, kan väl ifrågasättas. Förf. har också modifierat sitt förslag därigenom, att instiftelseorden till dopet och nattvarden vid genomgåendet af motsvarande berättelser blott skola läsas kursivt och den närmare behandlingen uppskjutas sitt stycket 90: »Sammanfattning af vad den Helige Ande gör för vår frälsning».

I författarens lärobok meddelas därjämte »Några drag ur den kristna kyrkans historia» (7 sidor), de tre symbolerna och augsburgiska bekännelsens läroartiklar.

Innehållet i boken är godt och i enlighet med skriften och bekännelsen. Språket är redigt ehuru kanske ej alltid så enkelt, som man skulle önska för barn.

Äfven om man ej i allt delar författarens tillvägagångssätt, är hans förslag dock ganska beaktansvärdt.

Svensk rättskrivningslära för folkskolan utarbetad af J. Richter. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris 50 öre.

Föreliggande upplaga har enligt hvad förf., fru Jenny Velander f. Richter, meddelar, kommit till för att tillmötesgå önskningar från skolor, som velat använda andra kursens rättskrifningslära men funnit den för dyr. Det mindre omfånget har vunnits genom uteslutande af de öfningar, som äro afsedda för de högre klasserna, och en inskränkning af några af de öfriga. Men intet hindrar, att båda upplagorna användas i samma klass, och att läraren begagnar den större, hvarigenom han får ett större förråd af diktamensöfningar.

Utom rättskrifningslära innehåller boken äfven ordlära och satslära.

I förordet lämnar förf. några anvisningar för bokens begagnande.

Den större rättskrifningsläran har i flera år varit använd särskildt i flickskolan, och, då öfningarna äro enkla och omväxlande, har man skäl att vänta, att den kortare upplagan skall blifva till gagn för folkskolan.

Vår nya läsebok utgifven av Anna Kruse och Laura Löwenhielm. Med teckningar av Anna Lindeberg. Fortsättning av »Vår första läsebok». Stockholm. Wilhelm Billes bokförlags aktiebolag 1907. Pris kart. 1,25.

»Vår nya läsebok» är liksom »Barnens första läsebok» afsedd för småskolan. Innehållet är godt och väl valdt. Bland förf. till styckena anteckna vi: Anna Kruse, Tekla Knös, Anna Roos, Gustaf af Geijerstam, Jeanna Otterdahl, Eugenie Beskow, Zach. Topelius, Runeberg m. fl.

Ett flertal illustrationer belysa innehållet i en del stycken. Då härtill kommer, att trycket är stort och prydligt och utstyrseln i öfrigt präktig, vilja vi rekommendera boken till pröfning och begagnande.

På egen hand. I. *Förberedande kurs.* Utgifven af Marie Louise Gagner och Marie Bergmark. Stockholm 1907. Wilhelm Billes förlag.

Ett litet arbete, som vi med nöje rekommendera åt småskolans lärarinnor och andra, som undervisa barn i den förberedande skolan. Att behofvet för folkskolans vidkommande af omväxlande och praktiskt anlagda öfningar för språkets skriftliga användande efter hand blifvit insedt, därpå tyda de många öfningsböcker, som under de senare åren utgifvits, men, att man i småskolan, således redan från modersmålsundervisningens första början bör taga sikte på jämväl denna gren af språkets användande, det är nog långt ifrån allmänt beaktadt. Vi vilja hoppas, att här ifrågavarande lilla bok skall bibringa åt mången en klarare syn på tingen i denna del.

Boken omfattar 65 särskilda öfningar af växlande slag upptagna i den ordning, författarne ansett dem böra föreläggas barnen. Den brist på öfverskådlighet, som blifvit en följd af denna anordning, är på ett lyckligt sätt afhjälpt, därigenom att öfningarna i innehållsförteckningen möta fullt systematiskt ordnade. Författarne ha tydligen afsett, att hvarje barn skall ha sitt eget exemplar, och detta anse vi äfven önskligt. Emellertid torde, där svårigheter härför — trots prisbilligheten, 30 öre för bundet ex. — möta, arbetet kunna göra god tjänst som handbok för lärarinnan, enär en god del af öfningarna kunna öfverföras på svarta taflan och i andra fall parallellställen ur läseboken väljas. I det lilla företalet angifves boken vara afsedd för småskolans fjärde årsklass. Häraf bör man emellertid ej draga den slutsatsen, att liknande öfningar *först där* böra förekomma. Det har nog ej heller varit författarnes mening. På någon kritik af de särskilda öfningarna och deras ordnande är här ej tillfälle att ingå. Synnerlig anledning därtill torde ej heller vara för handen. Blott det vilja vi tillägga, ej såsom anmärkning utan såsom ett memento i fråga om följande upplagor, att öfningsserien nog kan och bör göras ännu rikare och i afseende på art och form än mera omväxlande.

J. W—st.

Läsning för Svenska folket. Häft. 1. 1907. Pris 30 öre. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Förevarande skriftserie, den sjuttiotredje årgången, som innehåller en både underhållande och instruktiv läsning i olika ämnen, förtjänar att blifva allmänt spridd.

I ofvannämnda häfte förekomma följande uppsatser: Om de sinnesslöa och deras vård och uppfostran af E. Adelsköld; Gunnar Wennerberg; Italiens natur, folk och minnesmärken af Arvid Kempe (Forts. från h. 4 i föreg. årgång), försedd med mycket vackra illustrationer; några ord om lax och laxfiske. Dessutom äro här stadgar för Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande intagna.

P. A. Norstedt & Söner. *Förlagskatalog N:r 3.* 1904—1906. Stockholm 1907.

Nämnda katalog utgör en fortsättning af kat. n:r 2, omfattande perioden 1879—1903. Firmans kataloger äro synnerligen instruktiva, i det de lämna studieidkaren mycket god hjälp genom fullständigt angifvande af böckers och i synnerhet tidskrifters innehåll. Härigenom får man lätt reda på en artikel. Ett alfabetiskt register i slutet, som upptager alla i katalogen förekommande arbeten, vare sig särskildt utgifna eller uppsatser i samlingsverk, akademiers handlingar och tidskrifter, underlättar ytterligare begagnandet.

Praktiska Formulär- och **Bokföringskurser för alla** militärskolor, andra undervisningsanstalter och enskilda personer. Under medverkan af fackmän utgifna af *K. Hugo Segerberg.* Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907.

Kursen omfattar 5 häften med följande innehåll: h. I: Öfningar i Blankettifyllning, h. II: i Formulärskrifning, h. III i Affärsskrifning samt Enkel bokföring, h. IV: Texthäfte till Dubbel bokföring m. m., h. V: Öfningshäfte. Växlar, redovisning m. m.

Häftena äro utgifna i stor oktav, trycket är mycket tydligt och anordningen öfverskådlig. Samtliga öfningar äro, enligt hvad författaren säger, granskade af fackmän på skilda områden, hvarför innehållet bör vara fullt tillförlitligt och korrekt. Den beskrifvande texten blir säkerligen till god hjälp för alla, som vilja sätta sig in bokföringens grunder.

Pedagogisk Tidskrifts marshäfte har följande innehåll: Knut Holmberg, Den fysikaliska kemiens betydelse för undervisningen i fysik och kemi vid realgymnasiet; Frans J. Lundgren, Tangentteorement; Aug. J—n, Anmälan af Virkkunen, Den sexuella frågan vid kristendomsundervisningen; Vsbg, Anmälan af Skolgeografi i två kurser. Andra kursen. Senare afdelningen, utg. af Ernst Carlson och Emil Fagerlund; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Kungliga öfverstyrelsen (utredning och förslag om nya ord. lärarplatser); Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Pedagogisk Tidskrifts aprilhäfte har utkommit med följande innehåll:

Hallström, A., Gymnasiet och universitetsstudierna; Schwartz, E., De högre flick- och samskolornas petitioner om tilläggsunderstöd; Lindhagen Arvid, Något om bruket af ordet »proportionell»; Borg, Harald, Recension af Modern English Texts; V. Selections From Lyric Poets; Af H. B. Romberg; Samuelsson, J., Somnium Scipionis af Marcus Tullius Cicero; Gn, E., Lärobok i stereometri af Adolf Meijer; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Personalnotiser.

Majhäftet 1907 innehåller:

Göransson, Edvard, Om »naturlig» och »algebraisk» räkning med anledning af nyutkomna böcker för realskolan; Johansson, August, Proportionen mellan lektorer och adjunkter; J—n, Aug., anmälan af nya läroböcker för den biblisk-historiska undervisningen i realskolan; kortare meddelanden; kungliga beslut; kungliga öfverstyrelsen; ur utländska tidskrifter; personalnotiser; till redaktionen insänd litteratur.

Den Danske Realskole. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 4 och 5, (1 och 15 mars) 1907.

Dessa två häften innehålla bland annat: Det Pædagogiske Kursus i Köbenhavn den 21—23 Februari; Cirk. ang. Optagelse i Gymnasiet; Den norske Retskrivning; Dr. Lays Forelæsninger i Kristiania; Fra Rigsdagen: 1. Forhøjet Tilskud til Pensionskassen 2. Understøttelse til afskedigede Bestyrere og Lærere 3. Reiseunderstøttelserne; Anciennitetssagen; Fra Realskolerne; Nye Bøger; Bekendtgørelser.

Den danske Realskole. N:r 6 och 7 (3 och 15 april) 1907.

I n:r 6 förekommer bland annat en artikel om »Udvidet Seminarieundervisning». Seminarieföreståndarne Th. Hake och A. Munck ha utsändt: Program for Vordingsborg Seminariums særlige Afdelning med videregaaende Undervisning for flinke Præliminarister.

Med nästa läsårs början upprättar Seminariet denna särskilda afdelning, hvari undervisningen tänkes utvidgad i följande fack: *Matematik* (stereometri och trigonometri, beräkning af maximum och minimum), *Naturlära* (elektricitetslära, kemi med hufvudvikten lagd på öfningar i laboratoriet), *Geografi* (utförligare undervisning i astronomi och geologi), *Danska* (någon kunskap om språkets utveckling, utvidgad litteraturläsning samt undervisning i svenska). Af nya fack upptagas *tyska* och *engelska*.

I häftet 7 är intagen en orienterande redogörelse för »Den svenske højere Skoles Eksamener».

Fyrväplingen, Excelsiorförbundets organ. Redaktör Rektor O. Tidström, Hjo.

Excelsiorförbundet har uppstått inom Skaraborgs län och åsyftar att åstadkomma en närmare förbindelse mellan de föreningar af skilda slag, som bildats för höjandet af vårt folks kultur. »Excelsiorförbundet vill bli en stor, fast sammansluten förening af kvinnor och män, yngre och äldre, hvilka, oberoende af olika ståndpunkter i politiskt och religiöst afseende, räcka hvarandra händerna i en brinnande önskan att i endräkt och kärlek få göra sin bästa insats till höjandet af vårt svenska folk i vetande, vakenhet och karaktärsadel.» Fyrväplingen, som beräknas utkomma med ett nummer i kvartalet, kostar per år 75 öre (postarvodet inberäknadt).

Nästa häfte af Tidskrift för folkundervisningen beräknas utkomma under september månad.

Red.

16.

Bidrag till Sveriges officiella statistik.

Undervisningsväsendet.

Berättelse om *Folkskolorna för år 1904*, utarbetad i Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Centraltryckeriet, Stockholm 1907.

Ur det rikhaltiga innehållet meddela vi följande notiser:

Under år 1904 funnos i riket 19 *högre folkskolor*, vid hvilka 43 lärare voro anställda. Lärjungarnes antal utgjorde 511, af hvilka 390 voro under 15 år samt 121 15 år och däröfver. Undervisningen har vid alla skolorna omfattat kristendomskunskap, modersmålet, historia (vid alla utom 1 både allmän och svensk), geometri, räkning, naturkunnighet samt frihandsteckning och linearritning. Vid 18 skolor har undervisats i geografi, vid 13 i välskrifning, vid 12 i bokföring, vid 11 i tyska samt vid 3 i både tyska och engelska. Bland ämnena nämnes dessutom vid 3 skolor statskunskap, vid 1 svensk statskunskap, vid 2 kommunalkunskap och vid 1 lagfarenhet. Vid 2 skolor hafva flickorna undervisats i hushållslära och matlagning.

De flesta lärarne i läsämnena hafva aflagt någon akademisk examen, vanligen i förening med folkskolelärarexamen.

Allmänna folkskolorna.

Antalet skoldistrikt uppgick år 1904 till 2,409. Samma år funnos 5,614 folkskolor, hvaraf 5,130 fasta och 484 flyttande, 2,144 *mindre folkskolor* samt 5,775 *småskolor*, hvaraf 4,712 fasta och 1,063 flyttande. Hela antalet folk- och småskolor uppgick sålunda till 13,533.

Antalet *skolhus* (skollokaler), egna eller förhyrda, uppgick till 12,596. Antalet skoldistrikt, som erhöllo statsbidrag för *den fortsatta undervisningen*, uppgick till 950, hvaraf 885 voro belägna på landsbygden och 65 voro städer. Skoldistrikt, som erhöllo statsbidrag för undervisning i *slöjd för gossar* uppgick till 1,401, hvaraf 1,316 voro belägna på landsbygden och 85 voro städer, medan antalet skoldistrikt, som erhöllo statsbidrag för undervisning i *slöjd för flickor*, uppgick till 1,589, hvaraf 1,498 voro belägna på landsbygden och 91 voro städer.

Antalet skolträdgårdar uppgick till 2,553, hvaraf 2,096 voro för barnens undervisning särskildt anordnade, under det att de öfriga 457 utgjordes af lärarens jordland, hans privata trädgård eller för tillfälligt bruk upplåtna jordområden.

Beträffande *skolornas anordning enligt normalplanens olika littera* förekom *littera A-skolan* vid 614 folkskolor, *littera B-skolan* vid 517, *littera C-skolan* vid 1,343, *littera D-skolan* vid 172, *littera E-skolan* vid 1,378, *littera F-skolan* vid 1,106 samt *littera G-skolan* vid 484.

Antalet *lärare och lärarinnor* i läsämnen utgjorde i folkskolorna 8,076, i de mindre folkskolorna 2,149 och i småskolorna 6,778 eller tillsammans 17,003.

Antalet *skolpliktiga barn* (i åldern 7—14 år) var 845,739, och hela antalet i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor under året undervisade barn både inom och utom den egentliga skolåldern utgjorde 758,566.

Medeltalen af lärjungar på hvarje lärare eller lärarinna i läseämnen utgjorde i *fasta skolor:* för landsbygden 46, i städerna 40 eller för hela riket 45; i *flyttande* skolor: för landsbygden 44, för städerna 26 eller för hela riket 44.

Med afseende på skoldistriktens *ekonomiska förhållanden* uppgingo utgifterna för år 1904 till 26,404,547 kr.

I rikets större städer uppgingo utgifterna för folkskoleväsendet till följande belopp: i Stockholm 2,386,531 kr., i Göteborg 942,352, i Malmö 504,126, i Norrköping 278,694, i Gäfle 413,182, i Helsingborg 230,505, i Karlskrona 101,202, i Örebro 161,923, i Uppsala 227,239, i Jönköping 140,458, i Lund 147,768, i Borås 151,210, i Halmstad 95,552, i Sundsvall 114,115, i Linköping 77,889, i Landskrona 121,284, i

Karlstad 91,611, i Västerås 89,280, i Kalmar 60,256, i Eskilstuna 108,070, i Söderhamn 74,931, i Uddevalla 51,157, i Kristianstad 90,086, i Falun 61,579, i Ystad 40,069, i Luleå 76,511, i Södertälje 52,297, i Härnösand 44,696, i Västervik 37,285, i Visby 46,389 kr.

17.

Tillsyn öfver folkskolorna.

I § 65 af gällande folkskolestadga heter det: »Biskop och domkapitel i hvarje stift åligger att hafva en sorgfällig uppsikt öfver anstalterna för folkundervisningen samt vaka öfver deras ledning och utveckling till uppfyllande af deras bestämmelse».

För att sätta domkapitlet i tillfälle att utöfva den i nämnda § föreskrifna tillsynen öfver folk- och småskolor i stiftet skola inspektörerna före den 1 september hvarje år till domkapitlet insända kontraktsvis upprättade sammandrag af de uppgifter, som inspektörerna skola före den 1 augusti årligen inlämna till ecklesiastikdepartementet. Dessutom har domkapitlet tillfälle att sörja för folkskoleväsendets utveckling genom skyldigheten att pröfva och godkänna de för de särskilda skolorna af vederbörande lokalmyndighet föreslagna reglementen samt genom förpliktelsen att afgöra åtskilliga mål rörande folkskolan, som blifvit hänskjutna till dess afgörande. Domkapitel skall ock vaka öfver att för folkskolan gällande föreskrifter efterlefvas samt, där så nödigt synes, ålägga skoldistrikten att vidtaga de anordningar rörande folkskolorna, som befinnas erforderliga, för att barnen måtte få den undervisning, hvartill de enligt folkskolestadgan äro berättigade. För att gifva domkapitel behöflig kännedom om folkskolans tillstånd i de särskilda skoldistrikten skola inspektörerna i korthet efter hvarje af inspektionsperiodens fem första år till domkapitlet afgifva berättelse,

innehållande uppgift om såväl de skoldistrikt och de skolor i dessa, i hvilka de under året anställt inspektion, som de dagar, när inspektionen förrättats, samt det hufvudsakliga af hvad de därvid funnit att anmärka.

Biskopen har tillfälle att personligen taga kännedom om folkskolan vid de visitationer, han anställer inom församlingarna. Några inspektörer hafva vitsordat, att biskoparne begagna sig af detta tillfälle, och erkänt det stora gagn, folkskolan häraf haft. Så skrifver en inspektör: »Vid biskopsvisitationerna gör sig visitator genom besök i skolorna och genom anställande af förhör i de olika undervisningsämnena underrättad om hur skolorna skötas och gör sedan till skolrådet de erinringar och förslag, som härigenom föranledas.» Och en annan skrifver: »Det öfvervakande af skolornas ledning och utveckling, som åligger stiftsstyrelsen, har utöfvats dels i allmänhet vid handläggning i domkapitlet af en stor mängd folkskoleärenden, dels särskildt i skolorna vid den visitation, som regelbundet hvart sjätte år förrättas i hvarje församling. Biskopen besöker då alla skolor och gör sig där genom lektioner och förhör, granskning af skrif- och ritböcker o. s. v. mångsidigt, att icke säga allsidigt, underrättad om deras tillstånd och behof. De därefter följande sammanträdena med skolrådet, då visitator oförbehållsamt uttalar sitt omdöme om skolväsendets ståndpunkt och motiverar de önskningar för dess utveckling, hvartill han funnit fog, hafva visat sig lika betydelsefulla för skolans yttre ans och främjan, som själfva skolbesöken afgjordt verkat gynnsamt i andra hänseenden». I en tredje inspektörs berättelse meddelas, att stiftets biskop ägnar en ingående uppmärksamhet åt folkskolans och småskolans angelägenheter vid de visitationer han förrättar i församlingarna, och i en fjärde, att vid de visitationer, som stiftets biskop hållit inom församlingarna, har han icke blott tagit kännedom om skolväsendets ståndpunkt utan ock låtit kalla folkskolebarnen, vanligen till kyrkan, för att förhöras af deras lärare och af honom själf uti kristendom och innanläsning.

Det är ett gammalt bruk, att biskoparne vid visitationerna uti församlingarna kalla skolbarnen till kyrkan för att förhöra dem uti kristendom och innanläsning och dyme-

delst skaffa sig kännedom om den undervisning i kristendom, barnen erhålla, samt om skolans tillstånd öfver hufvud.

Tidningarna hafva förtäljt, att lärare i två af våra städer hafva vägrat att infinna sig med sina barn i kyrkan på grund af biskopens kallelse, emedan de ej voro skyldiga att ställa sig en sådan kallelse till efterrättelse, och emedan ett dylikt förhör vore utan all betydelse. Vi kunna ej nog förvåna oss öfver att lärare i folkskolan, som ju skola föregå barnen med goda föredömen, vilja lägga i dagen en sådan trotsighet och självförhäfvelse. Varen all mänsklig ordning undergifna, manar aposteln. Läraren bör inskärpa hos barnen denna en kristen medborgares plikt ej endast med ord utan ock med handling. Och skulle man än ej kunna på grund af ett bestämdt lagbud påvisa, att läraren är skyldig att lyda en sådan kallelse, som nu är i fråga, så kan man dock med fullt skäl säga, att hänsynen för skolans högste chef inom stiftet och pieteten för en gammal god sedvänja borde hafva förmått lärarne att infinna sig med sina barn till det utsatta förhöret.

Att biskoparne vid visitationerna taga kännedom om folkskoleväsendets tillstånd i en församling är för öfrigt af stor betydelse. Jag har varit folkskoleinspektör i tre stift och som sådan haft rikliga tillfällen att se det gagn, som skolan haft däraf att biskopen vid sina visitationer tagit sig an äfven folkskolan. Vid den visitationsstämma, han hållit med församlingsborna, har han ej sällan kunnat förmå dem att besluta vidtagande af åtgärder till skolväsendets förbättrande, fastän de förut ej velat underkasta sig de därmed förenade kostnaderna. Men biskopens auktoritet och den högtidliga stämningen vid visitationen hafva i förening bidragit till att man gått in på de föreslagna åtgärderna. »De i regeln hvart femte år återkommande biskops- eller prostvisitationerna hafva i flera fall visat sig vara af stort gagn för folkskoleväsendets främjande», säges i en af inspektionsberättelserna. Hur dåraktigt är det icke då, att folkskolelärare, som väl böra hafva hjärta för folkskolan och göra hvad de kunna för dess utveckling, söka hindra biskopen från att på det sätt han finner lämpligast lära känna skolväsendet och göra hvad han finner erforderligt för dess förbättring.

Styrelsen för Sveriges allmänna folkskolelärareförening har lofvat anställa undersökning och företaga utredning, om läraren i folkskolan är förpliktad att infinna sig vid biskopsvisitationerna. I sanning synes mig en dylik utredning ganska onödig. Bättre hade varit att uppmana lärarne att i detta stycke följa den gamla goda seden. Det är högst hvart femte år visitationer i församlingarna komma i fråga. För öfrigt gagnar man skolan mer genom tillmötesgående och välvilja än genom att fota sina åtgöranden på den kalla rätten. »Hvad jag enligt lag är förpliktad att göra, det skall jag göra men inte mer», är icke ett tilltalande yttrande i en lärares mun, om han därmed angifver den lefnadsregel, han vill följa beträffande sin verksamhet i och för skolan.

Beträffande tillsynen öfver skolan heter det vidare i gällande folkskolestadga: »Prästerskapet utöfve en sorgfällig uppsikt i synnerhet öfver kristendomsundervisningen i distriktets skolor. Församlingarnas lärare böra fördenskull, så ofta deras öfriga ämbetsåligganden medgifva, besöka distriktets skolor och, om de därvid finna anledning till anmärkningar med hänsyn till förhållandena inom någon skola, sådant anmäla hos vederbörande skolrådsordförande eller distriktets folkskoleinspektör.»

Om denna art af tillsyn säger en inspektör: »Den uppsikt, särskildt öfver kristendomsundervisningen, som prästerskapet har till åliggande att utöfva, hålles af skolrådets ordförande men sällan af öfriga präster.» Det är att beklaga, att i skoldistrikt, där flera präster äro anställda, endast skolrådets ordförande besöker skolorna. Det skulle helt säkert vara till gagn både för prästerna själfva och skolan, om de förra stundom besökte den senare. De skulle kunna inhämta åtskilligt, som kunde blifva dem till nytta, när de själfva en gång komme att öfvertaga ledningen af skolan i ett skoldistrikt, de skulle därigenom komma i ett personligare förhållande till läraren och bidraga till att bandet mellan kyrka och skola stärktes. Det skulle vara uppmuntrande för läraren att se, att hans arbete följdes med intresse. Barnen skulle jämväl glädjas öfver besöken och genom dem manas till godt uppförande och flit. Föräldrarne slutligen skulle få den föreställningen, att skolans arbete vore mycket allvarligt och viktigt,

då församlingens lärare följde det med så mycken uppmärksamhet.

Tillsyn öfver folkskolan skall jämväl utöfvas af folkskoleinspektörer, som Kungl. Maj:t för viss tid förordnat. Dessa hafva till åliggande att inom det dem anvisade området med uppmärksamhet följa allt, som till folkskoleundervisningen hörer, besöka därvarande högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, inhämta kännedom om dessas tillstånd och behof, vaka öfver att gällande författningar rörande folkskoleväsendet efterlefvas samt söka främja folkskoleväsendets utveckling.

Det är i sanning ett kräfvande arbete, som är lagdt på inspektörernas skuldror. Vi vilja ej nu ingå i något bedömande om hur de handhaft det. Vi hafva ingen lust därtill och, äfven om vi hade det, hade vi ej tillräcklig kännedom om det för att därpå kunna bygga ett omdöme. Emellertid hafva vi det intrycket af de berättelser, som inspektörerna vid slutet af hvarje inspektionsperiod skola afgifva till ecklesiastikdepartementet, att skolorna inspekterats flitigare under ifrågavarande inspektionsperiod än under den närmast föregående. Af nämnda berättelser synes oss äfven framgå, att folkskoleväsendet under nämnda tidsskede gått mycket framåt med hänsyn till antalet skolor och till sämre skolformers utbytande mot bättre samt beträffande undervisningsmateriel och hygieniska förhållanden m. m. Däremot förekommer det oss, som om arbetet inom skolan ej kan berömma sig af en motsvarande utveckling. Metoderna synas icke hafva blifvit synnerligen mycket förbättrade och resultaten af undervisningen icke mycket mer glädjande. Det kan ej nekas, att man ansett sig hafva haft skäl till förhoppningen, att skolarbetet skulle uppvisa något bättre resultat, enär skolan arbetat under gynnsammare förhållanden än tillförne. Hvilken kan då anledningen vara till att arbetet ej burit den frukt, man ansett sig hafva skäl att vänta? Sannolikt äro orsakerna flera. Man lefver uti en brytningstid med hänsyn till undervisningskonsten; det är något nytt, som vill arbeta sig fram, men under det att det nya vill skaffa sig utrymme, kommer äfven det sanna och riktiga i det gamla i fara att trängas undan. Denna strid mellan det gamla och det nya måste

inverka menligt på arbetsresultaten. För att dessa må blifva gynnsamma, må lärarne pröfva hvad som är sant och godt såväl uti det gamla som uti det nya och tillämpa det sålunda riktigt befunna. Här är ej platsen för en undersökning om hvad som i det gamla bör bibehållas och hvad som ur det nya bör upptagas. Men vi kunna ej underlåta att säga, att det förekommit oss vid läsningen af inspektörsberättelserna, som om äfven en och annan inspektör synes hafva en viss benägenhet för att omfatta det nya hufvudsakligen därför att det är nytt, vare sig det för öfrigt är sant eller icke. I detta sammanhang tillåta vi oss att fästa uppmärksamheten på en företeelse i tiden, som är märklig nog, och som också kan vara af inflytande på arbetets resultat. Förut hafva vi hufvudsakligen hämtat våra förebilder i metodiskt hänseende från Tyskland; på senare tid hafva åtskilliga af våra pedagoger studerat skolväsendet i England och Amerika, och med den benägenhet hos oss svenskar att under nedsättande af det inhemska upphöja allt utländskt fordra nu dessa, att vi skola tillämpa de förfaringssätt, som följas i engelska och amerikanska skolor, antingen dessa metoder äro underlägsna dem vi hittills begagnat eller icke, antingen våra hittills följda förfaringssätt passa bättre för våra förhållanden eller icke. För öfrigt torde det väl vara skäl att eftertänka, om icke i allmänhet de undervisningsmetoder, som utbildats i det germanska Tyskland, ligga närmare oss, som också äro germaner, än de förfaringssätt, som härstamma från de anglikanska folken, hvartill kommer, att man väl måste medgifva, att Tysklands uppfostrings- och undervisningskonst har visat sig mäktigt att dana ett upplyst och dådkraftigt folk. Månne icke för öfrigt tiden kan vara inne för oss att försöka stå på egna fötter äfven inom pedagogikens område? Men äfven om vi i detta hänseende blifva något självständigare än hittills, hafva vi naturligtvis mycket att lära af andra folk och böra också med all flit göra det. Dock må vi härvid göra som regel att ej från andra hämta annat än sådant, som vi efter noggrann pröfning finna lämpa sig för vårt kynne och för våra förhållanden. Detta nya böra vi sedan inarbeta i vårt system.

Ett annat skäl till att arbetet i skolan ej burit önskvärd frukt torde vara, att åtskilliga lärare ej tillbörligt beredt sig för arbetet i skolan, ej ägnat skolan det intresse och den tid, som man haft rätt att fordra. Det torde ej finnas någon kår, som brinner af så starkt begär efter utvidgade kunskaper som folkskollärarkåren. Den underkastar sig villigt stora uppoffringar af tid, kraft och penningar för att få vidgade kunskaper; men man märker ej samma lefvande intresse, då fråga blir om arbete i skolan. Inspektörsberättelserna vittna härom otvetydigt. Det är så mycket annat, som drager till sig många lärares intresse och tager deras tid i anspråk. Många lärare hafva nödgats skaffa sig bisysselsättningar för att kunna förvärfva hvad till lifvets nödtorft hör. Nu torde genom de förbättrade lönerna åtskilliga kunna reda sig utan biförtjänster. Skada är, att ej lönerna blefvo så stora, att man kunde förbjuda lärare att ägna sig åt någon bisysselsättning, med mindre än att vederbörande lokalmyndighet därtill lämnat bifall.

Om man undantager ett par af inspektörsberättelserna, som äro alltför torftiga, lämna de öfriga en god bild af folkskoleväsendet inom inspektionsområdet och vittna om det sorgfälliga arbete, som blifvit nedlagdt på berättelsens affattande. I några få vi till och med åtskilliga metodiska anvisningar. Dessa äro visserligen af större eller mindre betydelse, men alltid kunna de vara värda att begrundas.

Så komma vi slutligen till folkskolans lokalmyndighet, skolrådet. Detta skall utgöra styrelse för alla distriktets skolor, hvilka hafva till uppgift att meddela sådan undervisning, som i gällande folkskolestadga föreskrifves. Skolrådet skall ock hafva inseende öfver de för samma ändamål inom distriktet inrättade enskilda skolor samt vaka öfver de barns undervisning i hemmet, som föräldrar eller målsmän ej vilja inskrifva i skolan.

Skolrådet skall bestå af församlingens kyrkoherde, som är själfskrifven ordförande, samt minst fyra af kyrkostämma valda ledamöter.

I skolrådets öfverläggningar skall nu jämväl deltaga ett af distriktets lärare bland sig valdt ombud.

På frågan om, hur skolrådet uppfyllt sina åligganden, svara inspektörerna, att ordföranden i allmänhet med både nit och insikt fullgjort sina åligganden; att inspektören vid sin verksamhet haft sitt kraftigaste stöd i honom; att äfven den inspektionsperiod, som nu gått till ända, vittnar om svenska prästerskapets stora förtjänster om svenska folkskolans utveckling; att i stora skoldistrikt ledningen af och värden om skolan tager mycken tid, mycken kraft och mycken omtanke i anspråk, men att ordföranden likväl i allmänhet plikttroget underkastar sig detta, hvilket är så mycket förtjänstfullare, som prästerskapet för sitt trogna arbete i och för skolan skördar mestadels tadel och otack. »Som totalomdöme om prästerna inom området kan jag», säger en inspektör, »alltså intyga, att de med mycket få undantag äro varma vänner och befrämjare af folkundervisningen, och att de, såsom varande de församlingsmedlemmar, som bäst kunna främja denna, äfven äro de enda, som under nuvarande förhållanden kunna och böra stå i spetsen för densamma.» Äfven de öfriga inspektörerna instämma i den åsikten, att af skolrådets ledamöter är ordföranden den, som ej sällan så godt som uteslutande utöfvar den lokala tillsynen öfver skolan. Visserligen finnas valda skolrådsledamöter, som hafva stort intresse för skolan, besöka henne och söka främja skolgången m. m., men sådana skolrådsledamöter äro dock i stort sedt undantag. Ordföranden har i regeln ringa hjälp af öfriga skolrådsledamöter, om man undantager det bistånd han kan få i ekonomiska ting, såsom vid byggandet och reparationer af skolhus, uppköp af ved m. m. Det bör dock med glädje erkännas, att antalet af intresserade och för skolans bästa arbetande skolrådsledamöter under inspektionsperioden synes hafva tillväxt.

Ett bland skolrådens åligganden är att genom förnyade besök i skolorna föra noggrann tillsyn öfver att barnen ordentligt begagna undervisningen. I vidsträckta församlingar kan detta uppdrag hafva med sig, att en skolrådsledamot, som samvetsgrant vill fullgöra, hvad honom åligger, måste uppoffra mycken tid för att få reda på orsaken till skolförsummelserna samt komma till klarhet med hvad som bör göras för att de försumliga barnen må ordentligt besöka skolan. Där-

till kommer, att en skolrådsledamot, som sin plikt likmätigt tillhåller barnen att ordentligt besöka läroanstalten, ej sällan blir utsatt för obehag från föräldrarnes sida. För att undvika såväl tidsuppoffringen som förargelserna låter skolrådsledamoten helst udda vara jämnt. Det må gå med skolgången hur som helst. Emellertid har nu gällande folkskolestadga tagit hänsyn till svårigheten för en skolrådsledamot att i vidsträckta församlingar kunna inom det honom anvisade området tillbörligt vaka öfver skolgången och därför gifvit till rikets skolråd följande uppmaning: »För underlättande af skolrådets tillsyn öfver skolgången bör skolrådet indela skoldistrikt i mindre områden och för hvarje sådant antingen bland sina egna medlemmar eller bland andra för nit om folkundervisningen kända personer utse en tillsyningsman, hvilken åligger att tillse, att alla skolpliktiga barn inom hans område erhålla undervisning, samt vaka öfver att de, som äro inskrifna i någon af församlingens skolor, ordentligt besöka denna; att, efter af vederbörande lärare i föreskrifven ordning gjord anmälan, vidtaga de åtgärder beträffande skolförsummelser, hvartill han enligt distriktets reglemente är befogad; att hos vederbörande anmäla sådana barn, som för fattigdom behöfva på ett eller annat sätt understödjas, samt att genom besök i områdets skola skaffa sig kännedom om barnens skolgång samt om förhållandena i öfrigt inom skolan. Skulle tillsyningsmannen finna något inom skolan, som ej är sådant, som det enligt hans förmenande bör vara, skall han göra anmälan därom hos distriktets folkskoleinspektör, där sådan finnes anställd, eller hos skolrådets ordförande.

När man läser igenom folkskoleinspektörernas berättelser, finner man, att tillsyningsmän i de flesta skoldistrikt äro tillsatta men att dessa vanligen ingenting uträtta. Folkskolestadgans anordning af tillsyningsmansinstitutionen är visserligen väl tänkt och dessutom lätt att tillämpa, men hela anordningen är snart sagdt endast en anordning på papperet. I reglementen och protokoll finnas visserligen allt ordnadt på bästa sätt, men verkställigheten är dålig. Personer väljas, men därmed stannar det. Det är mycket sällan det inträffar, att någon tillsyningsman fullgör det uppdrag, som han fått af kyrkostämmans förtroende.

Där så finnes lämpligt, säger folkskolestadgan, må i stället för tillsyningsman utses en skolnämnd för att fullgöra tillsyningsmannens åligganden. Skolnämnden i hvarje område skall bestå af en ledamot af skolrådet som ordförande jämte minst två andra inom området boende personer. Ledamöterna i skolnämnden utses för den tid, som bestämmes i distriktets reglemente.

Såvidt oss är bekant, är skolnämnd anordnad endast i Göteborg. Den lär fungera till full belåtenhet.

En inspektör meddelar, att man i ett skoldistrikt hade för att befria skolrådsledamöterna från besväret och obehaget med tillsynen öfver skolgången fallit på den utvägen att sätta alla skollärare in i skolrådet och lämna åt dem själfva att vaka öfver skolgången. Man gaf sig sken af att följa med sin tid med afseende på medgifvande af inflytande från lärarnes sida i skolrådet. Resultatet af denna anordning blef, att skolgången försämrades. När lärarne lämnades att helt och hållet på egen hand hafva tillsyn öfver skolgången, ökades skolförsummelserna i antal. Inspektören upplyser ej om hvarpå detta egentligen berodde. Saknade lärarne auktoritet eller togo de uppdraget allt för lätt?

Vi hafva i inspektörsberättelserna ej kunnat finna något spår af kvinnliga skolrådsledamöters verksamhet. Det synes, som om man på jämförelsevis få ställen begagnat sig af rätten att invälja kvinnan i skolrådet. Det torde vara förnämligast i städerna, där man gjort bruk däraf. Såvidt vi känna till förhållandena, hafva de kvinnliga skolrådsledamöterna i allmänhet skött sig jämförligt med de manliga, men ingalunda kunna vi finna, att någon ny æra inträdt för skolan, sedan kvinnor blefvo ledamöter i skolråden.

Slutligen må några ord sägas jämväl om den tillsyn, som den stora allmänheten utöfvar öfver skolan. Folkskolestadgan föreskrifver, att offentliga förhör skola årligen anställas i distriktets alla skolor. Till dessa inbjudas distriktsboarna vanligen genom tillkännagifvande i församlingens kyrka, när examen skall hållas. Vid förhören bruka föräldrar och målsmän talrikt infinna sig, men af öfriga församlingsmedlemmar torde ett mycket litet fåtal vara tillstädes. Som ett sällan förekommande undantag måste väl ock anses, att någon försam-

lingsbo besöker skolan under dess vanliga arbetstid. Helt visst skulle det vara till gagn för skolan och till uppmuntran för läraren, om församlingens medlemmar af intresse för skolans gärning då och då närvore vid undervisningen och gjorde sig reda för såväl lärarens som barnens förhållanden. Nu kan i särdeles aflägsna bygder läraren tillåta sig mycket självsvåld utan att behöfva frukta för att det kommer till vederbörande myndigheters kännedom. Ett slags besök, som äro synnerligen tadelvärda och mycket skadliga för den uppväxande ungdomen, omtalas i ett par inspektörsberättelser: Det har händt, säges det, att när en lärare tuktat barn, som uppfört sig illa, dess far eller mor eller annan målsman infunnit sig i skolan och högt i alla barnens närvaro förebrått läraren, därför att han understått sig att aga barnet. Ja, den uppretade målsmannen har till och med hotat läraren med hugg och slag, om han en annan gång vågar aga det. Detta är ett betecknande drag för nutidens uppfostran särdeles bland de kroppsarbetande klasserna. Också visar sig resultatet däraf i våra tyvärr så talrika ligapojkar. Liknöjdheten för kristendomskunskap och kristendomslif hos de vuxna, den vekliga och slappa uppfostran i hemmet, skolans undervisning i kristendom, som mångenstädes bjuder på ett utvattnadt innehåll och försmår att i minnet inlära till och med de viktigaste trossanningarna — se där några af anledningarna till att på många orter fostras så stora skaror af ligapojkar. Må vederbörande skolmyndigheter och lärare väl besinna sitt ansvar för det sätt, hvarpå ungdomen fostras i våra skolor.

Carl K—n.

18.

Tyska seminarieförhållanden.

För de iakttagelser, jag under en år 1906 företagen studieresa gjort rörande undervisningen i bibelstudium och främmande språk vid några tyska folkskoleseminarier, har jag i ett föregående häfte af denna tidskrift lämnat en kortfattad redogörelse. Självfallet är emellertid, att jag under och i anledning af mina besök i olika seminarier kommit att skaffa mig en del upplysningar och göra en del observationer, som ej stå i direkt samband med resans hufvudändamål men dock ej torde helt och hållet sakna sitt intresse. De viktigaste af dessa går jag nu att i korthet framställa.

I.

Det lär ej kunna förnekas, att vi svenskar af ålder betrakta och hänvisa på Tyskland såsom det stora föregångslandet i synnerhet inom det pedagogiska området. Och äfven om kanske mången med eller utan skäl tagit anstöt af denna åskådning, så måste det otvifvelaktigt erkännas vara ett faktum, att Luthers, Goethes och Bismarcks* folk vid lösandet af uppfostrans problem i mångt och mycket hunnit före oss. Bland annat är detta fallet i fråga om seminarieinstitutionen. Särskildt vill jag här påpeka det förhållandet, att intill år 1840 inom Preussen icke mindre än 45 folkskoleseminarier blifvit upprättade, under det Sverige vid samma tidpunkt ej ägde mer än två dylika läroanstalter, nämligen den s. k. normalskolan i Stockholm, som öppnades år 1830, och seminariet i Lund,

* Sammanställningen af dessa tre tyska nationalheroer kräfver måhända sin förklaring, och den lyder sålunda: Bland seminarielärarne i Hamburg fann jag en verklig Bismarcks-entusiast. I syfte att rätt kraftigt framhäfva sin beundran för den store kanslern försäkrade han med högtidligt allvar: »Tyskland har ej haft mer än tre stora män, Luther, Goethe och — Bismarck». Det är detta yttrande, som gifvit mig närmaste anledningen till ofvanstående kombination.

som började sin verksamhet i januari 1839. Då det möjligen kan intressera en och annan att få en tabellarisk öfversikt af det preussiska seminarieväsendets utveckling från dess början till och med 1840, så meddelar jag här efter tillgängliga källor en sådan:

Följande *preussiska seminarier* upprättades före utgången af 1840:

1. *Under 1700-talet:*

År	1732	Stettin [1]	Pommern
»	—48	Berlin [2]	Brandenburg
»	—51	Hannover	Hannover
»	—65	Breslau	Schlesien
»	—66	Habelschwerdt	»
»	—74	Dexen [3]	Ostpreussen
»	—74	Fulda	Hessen-Nass.
»	—81	Kiel [4]	Schlesw.-Holst.
»	—83	Kassel [5]	Hessen-Nass.
»	—88	Tondern	Schlesw.-Holst.
»	—91	Greifswald [6]	Pommern
»	—94	Weissenfels	Sachsen

2. *Under 1800-talet till och med 1840:*

1801—1810.

År	1802	Oppeln [7]	Schlesien
»	—02	Rheden [8]	Hannover
»	—04	Posen [9]	Posen
»	—05	Marburg [10]	Hessen-Nass.
»	—06	Svest	Westfalen
»	—09	Königsberg [11]	Ostpreussen
»	—10	Osnabrück	Hannover

1811—1820.

År	1811	Braunsberg	Ostpreussen
»	—11	Karalene	»
År	1812	Marienburg	Westpreussen
»	—14	Liegnitz [12]	Schlesien
»	—16	Graudens	Westpreussen
»	—16	Köslin	Pommern
»	—17	Neuzelle	Brandenburg
»	—19	Altdoebern [13]	»
»	—19	Neuwied	Rhenprov.
»	—20	Bromberg	Posen
»	—20	Erfurt	Sachsen
»	—20	Mörs	Rhenprov.

[1] Stettin 1732—1862, sedan Pölitz.
[2] Berlin 1748—1817, sedan Postdam 1817—1851 och Köpenick från och med 1851; nytt seminarium i Berlin 1831.
[3] Dexen 1774—1935, sedan Preuss. Eylau.
[4] Kiel 1781—1823; stängdt 1823—1829; sedan Segeberg.
[5] Kassel 1783—1835, sedan Homberg.
[6] Greifswald 1791—1853, sedan Franzburg.
[7] Oppeln 1802—1803, sedan Ober Glogau.
[8] Rheden 1802—1804, sedan Salzdetfurt 1804—1813 och Alfeld f. o. m. 1813.
[9] Posen 1804—1874, sedan Rawitsch.
[10] Harburg 1805—1836, sedan Schlüchtern.
[11] Königsberg 1809—1870, sedan Waldau.
[12] Liegnitz 1814—1816, sedan Bunzlau; nuvar. semin. i L. upprättadt 1882.
[13] Altdoebern privat 1819—1867.

1821—1830.		
År 1821	Gardelegen[1]	Sachsen
» —22	Stade	Hannover
» —23	Magdeburg[2]	Sachsen
» —23	Brül	Rhenprov.
» —25	Büren	Westfalen
» —26	Eisleben	Sachsen
» —27	Pyritz	Pommern
» —28	Angerburg	Ostpreussen

1831—1840.		
År 1831	Berlin	Brandenburg
» —31	Petershagen	Westfalen
» —36	Heiligenstadt	Sachsen
» —36	Paradies	Posen
» —38	Kammin	Pommern
» —40	Kempen	Rhenprov.

Rikta vi nu vår uppmärksamhet på *de preussiska seminarieförhållandena i våra dagar*, så finna vi särskildt följande böra omnämnas.

De preussiska folkskoleseminarier, som staten upprättat och underhåller, äro af tre slag: evangeliska, katolska och s. k. paritetsseminarier. Åtskillnaden mellan de två första grupperna torde icke behöfva närmare angifvas. Hvad åter det sistnämnda slaget vidkommer, så mottagas i de anstalter, som bära detta namn, både katolska och evangeliska lärjungar till gemensam undervisning i alla ämnen utom kristendomskunskap (»Religion»).

År 1906 funnos i Preussen 137 folkskoleseminarier för manliga elever. Dessas fördelning med hänsyn till konfession och provinser framgår af nedanstående tablå:

Provins.	Evangeliska.	Katolska.	Paritetssem.	Summa seminarier.
Brandenburg	11	—	—	11
Hannover	10	1	—	11
Hessen-Nassau	3	1	3	7
Ostpreussen	10	1	—	11
Pommern	8	—	—	8
Posen	3	6	1	10
Rhenprovinsen	8	11	—	19
Sachsen	10	1	—	11
Schlesien	9	13	—	22
Schleswig-Holstein . . .	6	—	—	6
Westfalen	6	6	—	12
Westpreussen	4	5	—	9
	88	**45**	**4**	**137**

[1] Gardelegen 1821—1859, sedan Osterburg.
[2] Magdeburg 1823—1855, sedan Barby.

Af denna tablå framgår till en början, att endast evangeliska seminarier finnas i Brandenburg, Pommern och Schleswig-Holstein, samt att i Hannover, Hessen-Nassau, Ostpreussen och Sachsen flertalet seminarier äro evangeliska. Vidare synes, att i fyra provinser, nämligen Posen, Rhenprovinsen, Schlesien och Westpreussen, de katolska lärarbildningsanstalterna äro till antalet öfvervägande, samt att Westfalen har hvartdera slaget lika starkt representeradt. Och slutligen visar det sig, att paritetsseminarier förekomma på blott tvenne håll, nämligen Hessen-Nassau och Posen.

Till sist må i detta sammanhang påpekas, att, då Preussen för närvarande har 137 lärarseminarier och enligt senaste mig tillgängliga uppgift ett invånarantal af 37,279,000, så kommer ett lärarseminarium på 272,109 invånare. Hvad åter Sverige med dess 5,295,000 invånare och inalles 14 (8 manliga och 6 kvinnliga) folkskoleseminarier beträffar, så finner man, att mot hvarje seminarium svarar en folkmängd af 378,214 personer, samt att, ifall — såsom rättast vore — blott de manliga tagas med i räkningen, den motsvarande folkmängdssiffran blir 661,875 personer. Äfvenså är tydligt, att, om Sverige i närvarande stund hade proportionsvis lika stort antal seminarier för manliga elever som Preussen, så skulle dessa läroanstalter icke som nu vara 8 utan i stället mer än dubbelt så många eller, närmare angifvet, 19 à 20.

II.

Att flera svenska folkskoleseminariers *byggnader* i fråga om såväl utrymme som inredning lämna åtskilligt öfrigt att önska, ja, delvis äro helt enkelt undermåliga, är ett kändt och obestridligt faktum. Så mycket bättre ställdt är det emellertid i detta hänseende ej heller öfverallt inom Tyskland. Naturligtvis kan jag härvidlag ej uttala något allmängiltigt omdöme, då jag har blott mina egna iakttagelser från sju seminariestäder, tre preussiska och fyra icke-preussiska, att hålla mig till; något kan dock en framställning af dessa observationer bevisa.

Särskildt vanlottadt i afseende på lokaler fann jag semina-

riet i den gamla lutersstaden *Eisleben* vara. Blott genom en smal gränd skild från S:t Petri-kyrkan utgör den ursprungliga seminariebyggnaden därstädes ett visserligen tre våningar högt och således rätt ansenligt men till det yttre fullkomligt stillöst, till det inre trångt och otidsenligt hus, hvars lärosalar i det hela göra ett onekligen dystert intryck. I denna byggnad äro seminariets och öfningsskolans alla lärorum samt dessutom dels internernas boningsrum, dels den åt anstaltens Oberlehrer upplåtna boställsvåningen belägna. Huset är uppenbarligen gammalt och invigdes efter verkställd ombyggnad till seminariehus redan år 1842. — I samma mån, som dels elevernas antal, dels pretentionerna på utrymme växte, befanns emellertid seminariets lärohus allt mindre tillfredsställande. Fördenskull måste man se sig om efter ett annex. Ett sådant lyckades man ock år 1868 förvärfva i den egentliga seminariebyggnadens omedelbara grannskap. I detta äro aulan jämte bostäder för direktorn, en af lärarne och vaktmästaren (i allmänhet betitlad kastellanen) samt internernas matsal belägna. Men, då lokalerna äfven i annexet med frånräkning af aulan äro föga tilltalande — något som knappast kan förvåna, enär huset egentligen uppfördes till magasin åt ett i staden förlagdt husarregemente —, och då det under alla omständigheter måste vara besvärligt för så elever som lärare att gå från den ena byggnaden till den andra, så inses, att seminariet i Eisleben i fråga om lokaler har det minst lika bekymmersamt ställdt som troligtvis något seminarium i Sverige. Frågan om nybyggnad har där ock på sista tiden blifvit alltmera brännande.

Föga bättre gestaltar sig saken i en annan lutersstad, nämligen det för sina härliga omgifningar med skäl så berömda *Eisenach*. Äfven i därvarande manliga seminarium äro nämligen lokalerna trånga och allt annat än tidsenliga. Därtill kommer, dels att aula saknas, dels ock att anstaltens direktor ej har någon boställsvåning i lärohuset utan måste hyra sig bostad, hvilket i regeln ej är förhållandet. På sista tiden har man visserligen lyckats åstadkomma ett samlingsrum för lärarne, men detta är så oansenligt, att direktorn med allt skäl kunde säga: »Hier sitzen wir in einem *Käfig*». Tilläggas må emellertid, att ett särskildt expeditionsrum för direktorn finnes och att detta är fullt nöjaktigt. Men tarfligt är huset i det hela.

Och de brister, som i afseende på lokaler vidlåda denna läroanstalt, framträda blott så mycket starkare, ifall man jämför dess mörka och delvis förfallna kyffen med de ljusa och trefliga salar, som i Karolinenschules hus äro åt det kvinnliga seminariet i samma stad upplåtna. *En* omständighet gör dock, att undermåligheten i lärarseminariets rum ej tyckes vara så stor, som den i själfva verket är: antalet elever i hvarje klass uppgår nämligen till blott omkring 15, under det seminariet i Eisleben har ungefär dubbelt så stort elevantal per klass.

Knappast i den stolta men föga intressanta *rikshufvudstaden* påträffar man ett i hvarje afseende förstklassigt seminariehus. Anstalten ligger vid Friedrichsstrasse, som bekant en af Berlins förnämsta pulsådror. Sedt från gatan företer huset, omgifvet som det är af en mängd rikt ornerade palats, endast genom sin höjd en imponerande anblick; något arkitektoniskt mästerverk är det under alla omständigheter icke. Men, då man af kastellanen erhållit vederbörlig tillåtelse att komma innanför porten och från gården tager byggnaden eller kanske rättare sagdt byggnadskomplexen i betraktande, måste man verkligen tillstå, att det berlinska lärarseminariet framför allt med hänsyn till mängden af lokaler är någonting rätt storartadt. De byggnader, detta läroverk disponerar, bilda nämligen en rektangel, hvars långsidor sträcka sig ett godt stycke in från gatan, och genom en långsidorna förenande tvärbyggnad bildas tvenne borggårdar, af hvilka i synnerhet den inre har en betydande areal. Men så innehåller också denna komplex ej blott alla de läs- och öfningslokaler, seminariet för sin verksamhet behöfver, utan ock boställsvåningar för direktorn, flera lärare och vaktmästare samt boningsrum för anstaltens interner. Hvad lärosalarna beträffar, kan visserligen ej förnekas, att de äro nöjaktigt stora och försedda med en, såvidt jag förstår, tidsenlig inredning. Som emellertid husen äro höga, rummen djupa och borggårdarna ej synnerligen breda, så får man åtminstone i de undre våningarna ej något öfvermått af ljus och frisk luft, hvadan berlinseminariet i *detta* hänseende näppeligen kan sägas uppfylla de anspråk, man i vår tid ställer på en dylik institution. Men i en världsstad, sådan som den tyska riksmetropolen, har man gifvetvis måst å ena sidan i fråga om tomt inskränka sig till det minsta

möjliga, å andra sidan i fråga om läge söka placera läroverket i möjligaste måtto centralt.

En i dubbel mening ljusare tafla ter sig för oss i det förnäma *Weimar*, Goethes, Schillers och Herders berömda stad. Seminariebyggnaden, som nu är 30 år gammal, uppfyller nämligen i det hela utan tvifvel ganska väl de pretentioner, nutiden vant sig att ställa på anstalter af nu ifrågavarande slag. Men härtill kommer ock, att weimarseminariet äger förmånen af en visserligen ej stor men väl underhållen och därför tilltalande trädgård, något som öfriga hittills nämnda seminarier helt och hållet eller åtminstone i det närmaste sakna. Då jag emellertid för några lärare framhöll de obestridliga företräden med hänsyn till byggnad, inredning och närmaste omgifning, som jag funnit för seminariet i »Tysklands Aten» utmärkande, svarade man mig helt kort och godt: »Då skulle ni se folkskoleseminariet i Erfurt.» Där, menade man, vore det i alla dessa hänseenden än bättre ställdt. Jag vill visserligen ej påstå, att det var i en ton af omisskännlig afund, som detta yttrades, men ofrivilligt kom jag dock härvid att påminna mig ett par meningar i en »dyrbar» uppsats, med hvilken jag för många år sedan fick göra bekantskap. De åsyftade meningarna lydde sålunda: »Ingen människa är nöjd med sin lott. Den, som har det bra, vill ha det bättre, och den, som har det bättre, vill ha det bäst». Att under alla omständigheter de goda weimarlärarne hade rätt, är emellertid ett faktum, som jag inom kort blef i tillfälle att konstatera.

Folkskoleseminariet i *Erfurt* är nämligen inrymdt i ett ståtligt, såväl till det yttre som till det inre modernt palats, en verklig prydnad för den stora Regierungsstrasse i den stora staden. Men, ehuru liggande vid en af Erfurts pulsådror, där utrymmet i regeln är noga tillvarataget, har institutionen icke dess mindre den beaktansvärda fördelen af en präktig tomt, hvars bakom hufvudbyggnaden belägna del till det mesta upptages af en vacker trädgårdsanläggning, dit gatans buller icke når utan en landtlig stillhet råder. Hvad lärorummen i erfurtseminariet beträffar, tyckes man verkligen ha, som det heter, »tagit till, så att det skall räcka», och det ordentligt ändå. En och annan sal är nämligen så stor, att elevernas bänkar upptaga föga mer än halfva golfytan och i följd häraf

lärarens bord måst placeras ganska långt fram i rummet. Och att elevantalet ej här såsom i Eisenach är litet, framgår däraf, att omkring 30 årligen från detta seminarium utexamineras. En bestämd fördel har man emellertid af denna liberalitet i fråga om utrymmet, och det är den, att i de stora klassrummen plats finnes bland annat för mer än en »svart tafla». Ja, en af lärosalarna fann jag vara försedd med hela tre stycken taflor, på hvilka under de språklektioner, jag där åhörde, skriföfningar samtidigt pågingo. Klart är för öfrigt, att stora rum äfven med afseende på skolhygienen erbjuda en fördel, som ej får underskattas, ehuru det visserligen är sant, att ett lärorums värde, ur denna synpunkt sedt, ingalunda beror uteslutande på dess kubikinnehåll. Men å andra sidan får man gifvetvis ej heller glömma bort, att en stor skolsal med relativt få lärjungar ej kan i akustiskt hänseende vara mönstergill. Något klagomål i den vägen torde man dock ej inom erfurtseminariet hafva skäl att framställa, ty därtill är frekvensen uppenbarligen alldeles för stor.

Huru präktiga emellertid än seminariehusen i Weimar och Erfurt onekligen äro, tror jag mig dock, ehuru icke fackman, kunna utan öfverdrift påstå, att alla kraf på en i hvarje afseende fullt modern skolbyggnad i de båda gamla hansestäderna *Hamburg* och *Lybeck* blifvit bättre uppfyllda än i någon af de öfriga tyska seminariestäder, jag varit i tillfälle att besöka. Ty visserligen måste jag om Hamburgs äldre, vid Fuhlentwiete 34 belägna lärarinneseminariums byggnad säga ungefär detsamma, som jag äfven sagt om lärarseminariets i Berlin. Men å andra sidan äro såväl det nybildade lärarinneseminariet med adress Holstenwall 16 som ock lärarseminariet vid Binderstrasse inrymda i lokaler, som anses och erkännas vara fullt mönstergilla. Och samma omdöme gäller förvisso utan inskränkning de magnifika lokaler, som äro upplåtna åt det gamla intressanta Lybecks båda folkskoleseminarier. Men som alla de senast omnämnda fyra byggnaderna äro af mycket ungt datum, så får man gifvetvis också taga för afgjordt, att vid deras uppförande nutidens både pedagogiska och hygieniska fordringar blifvit in i de minsta detaljer tillgodosedda. Och nu nog om tysk seminariearkitektur och dithörande frågor.

III.

»Känn ditt land!» Se där en uppmaning, som nog än i dag behöfver ställas till en mycket stor procent af vårt svenska folk. Men kunskapen om sitt fosterland, d. v. s. närmast om dess naturbeskaffenhet och näringskällor liksom äfven om de sätt, på hvilka dessa i våra dagar utnyttjas — kunskapen härom vinner man tvifvelsutan allra bäst genom resor och vandringar, under förutsättning nämligen att man färdas med öppna ögon och har ett för intryck mottagligt sinne. Och särskildt för dem, som i seminarierna utbildas till det uppväxande släktets lärare, måste det obestridligen äga den största betydelse, att de få genom autopsi göra bekantskap med olika delar af det land, inom hvars gränser deras vagga stått och de själfva en gång skola utföra sin viktiga lifsgärning. Ty det, man med egna ögon skådat, kan man för andra beskrifva med större klarhet och mera lif än det, man blott hört af andra omtalas eller läst om i böcker. Därtill kommer, att genom besök på märkliga platser inom fosterlandet kärleken till detsamma bör i elevernas hjärtan uppväckas, där den ännu slumrar, och stärkas, där den redan är för handen. Och slutligen är det klart, att för seminarister, som i regeln hafva ett både kropp och själ ansträngande arbete att utföra, dylika resor utgöra en lika välkommen som välbehöflig rekreation; särskildt måste detta vara fallet i Tyskland, där, som bekant, undervisningen i seminarierna (liksom i andra skolor) fortgår ända till närmare midten af juli. Denna åskådning synes man i den tyska seminarievärlden obetingadt gilla. Fördenskull är man ock angelägen om att, så ofta sig göra låter, bereda eleverna tillfälle till *utflykter*. Dessa äro naturligt nog af olika utsträckning, liksom de ock företagas i olika syften. En del af dem är nämligen ej annat än exkursioner, på hvilka eleverna under vederbörande lärares uppsikt och ledning ägna sig åt biologiska eller geologiska studier. Andra åter pågå ett par eller flera dagar och hafva till hufvudändamål att öka lärjungarnes kunskap om fosterlandets natur och folk. Gifvet är emellertid, att, om en dylik färd skall räcka en följd af

dagar, den ej kan äga rum under löpande termin utan måste förläggas till ferierna. En utflykt af det senare slaget, ehuru både anträdd och afslutad före sommarferiernas början, företogs från Erfurt under min vistelse därstädes. En grupp af därvarande seminarister besökte då det härliga Eisenach med omnejd och framför allt naturligtvis Wartburg, pärlan i dess undersköna omgifningar, örnboet på klipptoppen, som en gång var den store troshjältens och reformatorns fristad. Som jag vill minnas, kräfde denna resa emellertid ej mer än två dagar, af hvilka den ena för öfrigt var en söndag; detta var ock orsaken till att eleverna kunde få gifva sig af så långt bort från läroverksstaden, ehuru terminens arbeten ej voro afslutade. Men en verklig långresa företogo 18 af Lybecks manliga seminarister under mikaeliferierna 1905. Efter nödiga förberedelser begåfvo de sig nämligen öfver Leipzig ända ner till Böhmerwald, strövade omkring där under tre dagar och besökte därefter Passau, Linz, Prag samt på hemvägen Dresden med närmaste omgifning. Hela färden, som räckte tolf dagar, kostade för hvarje deltagare blott 67 mark, hvarvid må bemärkas, att ett statsbidrag på 300 mark blifvit resenärerna beviljadt, en generös present, som nedbragte kostnaden med omkring 15 mark per man. Enligt uttalande af seminariets direktor, som ledde färden, var deltagarnes förtjusning allmän och synnerligen stor, ja, de menade sig från denna sin resa hemföra en mängd hågkomster för lifvet af angenämaste art och bestående värde. — Att emellertid utfärder af nu åsyftade slag, tack vare till en del de understöd, Svenska turistföreningen för detta ändamål årligen beviljar, numera ej heller för *svenska* seminarister höra till ovanligheterna, är ett glädjande faktum, som jag ej kan låta bli att i förbigående framhålla. Så företogs t. ex. i juni 1904 en längre utflykt af elever från Hernösands folkskoleseminarium. Under adjunkten Hellenius' ledning besökte resenärerna därvid ej blott flera af Jämtlands ur turistsynpunkt märkligaste platser, såsom Östersund med Frösön, Åreskutan och Tännforsen, utan ock den berömda Merakerdalen i Norge. Visserligen var det ej några kulturcentra, med hvilka de sålunda kommo i tillfälle att göra ens en ytlig bekantskap, men klart är, att resan ändock för deltagarne blef af en stor betydelse. För en ringa kostnad fingo de näm-

ligen dels en hälsosam rekreation efter läsårets arbeten, dels en vidgad kunskap om både land och folk.

Att lära känna sitt fosterland är emellertid ej blott detsamma som att skaffa sig den bästa möjliga inblick i dess naturförhållanden och *nuvarande* odling; dit hör nämligen ock studiet af *bortgångna* generationers insats i utvecklingen på dess skilda gebit. Men kunskap härom förvärfvar man sig ej, såsom nog så mången tror, blott och bart genom läsning af mer eller mindre lärda böcker; fastmer kan och bör äfven härvidlag autopsien komma till användning, såframt möjligheter därtill gifvas. Jag afser härmed sådant studium, som bedrifves i *kulturhistoriska museer* af olika slag. Äfven med hänsyn till dylika fann jag eleverna i de tyska folkskoleseminarier, jag besökte, onekligen rätt lyckligt lottade. För att ej tala om de bildningsmöjligheter af nu åsyftade art, som rikshufvudstaden och Hamburg kunna uppvisa, må jag till bestyrkande af det sagda omnämna följande:

I *Erfurt* finnas åtminstone fyra stora museer, hvartill komma dels en speciellt erfurtensisk mynt- och medaljsamling, dels ett större tafvelgalleri.

Weimar äger ej blott ett par storhertigliga museer för bildande konst och en privat permanent konstutställning utan ock ett storartadt kulturhistoriskt museum; dessutom bör nämnas, att i Goethes forna bostad förvaras en rikhaltig samling föremål, som direkt eller indirekt erinra om nationalskalden par préférence och därjämte äga ett allmänt kulturhistoriskt värde.

Eisenach har att berömma sig af sitt Fröbelmuseum, sitt Lutershus och sin högst intressanta, i en gammal klosterkyrka uppställda samling af thüringska fornsaker.

På *Lybeck* torde man i fråga om de möjligheter till studium af kulturens utveckling, som det genom offentliga samlingar har att erbjuda seminaristerna, med skäl kunna — om ock i annan mening än den ursprungliga — tillämpa den klassiska frasen: »Unum sed leonem»; staden äger nämligen, så vidt jag vet, blott ett enda fullfärdigt museum, men så är

detta i stället så mycket mera imponerande genom den mängd grenar af mänsklig verksamhet, som där finnas representerade, och den mängd föremål, som tillhöra hvarje gren.

Eisleben är i nu angifna hänseende obestridligen fattigt; man må dock ej förbise, att dess minnesmärken från början och slutet af reformatorns lefnad skänka »sena tiders barn» en viss inblick i 1500-talets kulturella lif och ståndpunkt.

Slutligen må framhållas, att i nästan alla de nämnda seminariestäderna finnas dels härliga kyrkobyggnader från medeltidsarkitekturens blomstringsperioder och profana byggnadsverk af monumental karaktär, dels bildstoder af män, som på skilda områden varit af betydelse i mänskligheten historia.

Men att *äga* »åskådningsmateriell» och därmed äfven bildningsmöjligheter af nu ifrågavarande art är *en* sak, och att *begagna sig* af dem så, att de blifva till verkligt gagn, är *en annan*. Att det förra är fallet med eleverna i de tyska folkskoleseminarier, jag något närmare känner, har jag i det föregående uppvisat eller åtminstone antydt. I hvad mån åter det senare förekommer, vågar jag i det stora hela ej afgöra. Så mycket vet jag dock, att i Weimar seminaristerna utan afgift äga tillträde till vissa samlingar, för nedsatt biljettpris åter till en del andra, samt att i följd häraf åtminstone de nu åsyftade museerna flitigt af eleverna besökas. I sammanhang härmed förtjänar ock nämnas, att styrelsen för hofteatern visat folkskoleseminariet en särskild välvilja, i det att vid uppförandet af klassiska dramer ett större antal fribiljetter till detsamma öfverlämnats, en förmån, som dock på sista tiden såtillvida förändrats, att nedsättning i gällande biljettpris trädt i stället för *fribiljetter*.

Ett företag, som, när det en gång realiserats, torde få stor betydelse för lärarbildningen, fann jag vara å bane i det på olika områden framåtsträfvande Lybeck. Där hafva nämligen vederbörande lagt grunden till hvad de själfva kalla ett *skolmuseum*. Härmed förstås en i möjligaste måtto fullständig samling af dels undervisningsmateriell, dels läroböcker från den gångna och innevarande tiden. Arbetet med upprättandet

af nämnda museum är emellertid, såsom enhvar torde inse, nödvändigtvis förenadt med åtskilliga svårigheter, särskildt hvad flydda kulturperioder beträffar. Då en skolbok gjort sin tjänst, blir det nämligen, som bekant, i regeln dess öde att såsom ej längre användbar kastas bort, och de stora biblioteken mottaga ju blott undantagsvis för skolbruk afsedda läroböcker. Men, att en vetenskapligt ordnad samling af skolböcker och skolmateriell — *om* det nämligen går att åvägabringa en sådan — kommer att skänka viktiga bidrag till metodikens, ja hela undervisningsväsendets historia, ligger i öppen dag. Och i synnerhet för lärarkandidater bör ett dylikt museum blifva till stort gagn. De skola nämligen däraf ej blott kunna på ett specialområde öka sitt examensvetande utan äfven och framför allt få inblickar i en särskildt betydelsefull gren af den inhemska kulturens utveckling och således äfven på den vägen lära känna sitt land. Man kan därför ej annat än på det lifligaste önska framgång åt det lybeckska lärarseminariets arbeten i nu angifna riktning.

Till sist anser jag mig böra framhålla, hurusom vederbörande icke blott i den gamla hansestaden vid Trave utan fastmer i alla de tyska folkskoleseminarier, med hvilka jag fått göra bekantskap, lägga sig vinn om att på ännu ett annat sätt fördjupa elevernas kunskap om fosterlandet och dess minnen. Årligen firas nämligen i de olika läroanstalterna *fester af patriotisk innebörd.* Vid sådana förekomma sång och musik men äfven och hufvudsakligen föredrag öfver den person, hvars lifsverk man genom högtiden vill ära, eller den tilldragelse, hvars minne man därigenom vill hugfästa. Dessa föredrag hållas dels af lärare, dels af elever. Därjämte läsas dikter, som afse dagens betydelse. Hvad ämnena för dessa skolfester vidkommer, äro de af såväl mera lokal som ock allmänt fosterländsk natur. Till det senare slaget höra framför allt reformationen, segern vid Sedan och märkliga tilldragelser inom det kejserliga huset. — Jag har visserligen ej varit närvarande vid någon minnesfest af nu skildrade beskaffenhet men tror mig dock, tack vare de beskrifningar pa dessa högtidligheter, jag från olika seminarier erhållit, äga

en viss kompetens att fälla ett omdöme om dem, och detta lyder sålunda:

De nämnda skolfesterna äro först och främst utan tvifvel af stor betydelse för patriotismens väckande, vidmakthållande och stärkande. Visserligen tror jag ej, att fosterlandskänslan kan ens genom de högstämdaste tal och de skönaste sånger framkallas i en enda seminarists eller, öfver hufvud taget, en enda människas hjärta, om ej den stämning, åt hvilken talen och sångerna gifva uttryck, åtminstone »in nuce» allaredan är för handen. Men väl är jag öfvertygad om att, ifall detta villkor är uppfylldt, ett värdigt firande af stora fosterländska minnen kan gifva en kraftig näring åt patriotismen i de ungas bröst, så att den växer sig stark och en gång varder omsatt i dugande handling. Väl må det för öfrigt vara sant, att den tyska fosterländskheten stundom tar sig enligt vår åskådning rätt braskande uttryck, så att den till och med framstår såsom nära besläktad med chauvinism, och tvifvelsutan gäller detta äfven de skolfester, som nu äro på tal. Men om ock detta ej kan bestridas, må vi likväl på fullt allvar göra oss själfva den frågan: Hafva ej vi svenskar just i detta hänseende något att lära oss af tyskarne? *De* blygas ej att hålla *sitt* fosterlands fana högt; göra väl *vi* detsamma med *vårt?*

Dessa tyska seminariefester hafva emellertid enligt min åsikt äfven en annan betydelse. — Såsom ofvan blifvit sagdt, är det ej blott lärarne, som vid olika tillfällen skola utfylla programmet, utan äfven lärjungarne få därvid medverka dels genom sång och musik, dels genom föredrag och deklamation. Detta medför en tvåfaldig nytta. Å *ena* sidan få eleverna öfva sig i att uppträda offentligt på ett annat sätt och inför en större publik än under lektionerna. Och att en sådan öfning för den blifvande läraren och lärarinnan måste vara till gagn, därom kan väl ej mer än *en* mening råda. Å *andra* sidan få härigenom lärare och lärjungar tillfälle att ej blott mötas utan äfven samarbeta under helt andra förhållanden än de alldagliga. Men därigenom lära de sig förvisso att både se och bedöma hvarandra mer allsidigt och måhända äfven mera rättvist, än om lektionsrummet vore den enda plats, där de råkades. *Gideon Sandahl.*

19.

Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen.

Den 22 mars och 10 april detta år framställde Svenska seminarielärareföreningens styrelse flera frågor till de olika ortsföreningarna för att af dem besvaras. Svaren hafva nu inkommit till styrelsen, och vi lämna här en sammanfattning af dem.

1.

Med afseende på första frågan, om möjlighet för småskolelärarinnor att förvärfva folkskolelärarinnekompetens ha ortsföreningarna uttalat sig på följande sätt.

Tre af dem ha blott i allmänhet velat framhålla önskvärdheten af att något göres i saken, från en har kommit afslag å hela första frågan. Af de öfriga ha 6 st. ortsföreningar uttalat sig för en särskild 2-årig kurs, 3 för parallellklasser, och en har föreslagit, att 4 à 5 platser skulle hållas öppna i klass I och II för att i klass III upptaga småskolelärarinnor.

I fråga om fordringarna för inträde vid ifrågavarande kurs ha 3 ortsföreningar föreslagit examen vid 2-årigt småskoleseminarium, 4 småskolelärarinneexamen äfven med kortare kurs än 2 år, samt alla dessutom inträdesexamen, i allmänhet på grundval af kurserna i klass I och II vid seminarierna samt med vederbörlig hänsyn till den vunna erfarenheten, hvilken enligt ortsföreningarnas mening bör vara förvärfvad under minst 3—5 års föregående oförvitlig tjänstgöring vid skola.

Om åldersgränsen anse 4 ortsföreningar inga nya bestämmelser behöfvas, 4 föreslå den till 28—30 år, en till 40 år.

Om främmande språk genom en ny seminariestadga införas vid seminarierna, böra dessa enligt flertalet ortsföreningars mening ej vara obligatoriska för inträde, 2 ortsföreningar anse dock, att ej heller här någon afprutning bör äga rum.

2.

I de frågor, som röra seminariernas omorganisation, hafva ortsföreningarna yttrat sig på följande sätt.

Alla ortsföreningar utom en ha uttalat önskvärdheten af en mera kollegial styrelse af seminarierna samt en annan sammansättning af kollegiet än den hittillsvarande. Man har tänkt sig, att i den nya seminariestadgan borde införas bestämmelser motsvarande dem om kollegiets befogenhet i läroverksstadgan, samt att i kollegiet äfven öfningslärare och lärare i öfningsskolorna borde hafva säte och stämma.

Att i fall af lika kompetens företräde må gifvas åt kvinnlig sökande till rektorat vid folkskolelärarinneseminarium, har blott en ortsförening ansett lämpligt. En har lämnat frågan obesvarad, en har förändrat frågan till: Bör kvinna få söka sådant rektorat? och besvarat denna med *ja*. Alla öfriga ha på den i cirkuläret framställda frågan svarat nej.

På frågan om en första lärarinna vid folkskolelärarinneseminarium ha 9 ortsföreningar svarat *nej*, 3 *ja*, 1 har lämnat frågan obesvarad, och 1 har ansett en första lärarinna lämplig i det fall, att *ej* så många kvinnliga adjunkter finnas, att hvarje klass kan få en dylik till klassföreståndarinna.

Tre ortsföreningar ha ansett, att de kvinnliga adjunkternas antal *icke* bör ökas, och 2 på frågan svarat obetingadt *ja*. Af de öfriga ha gifvits mycket divergerande svar, hvilka dock alla syfta åt att äfven manliga adjunkter böra finnas och ej blott kvinnliga.

För anställande, om möjligt, af kvinnlig läkare vid folkskolelärarinneseminarierna hafva samtliga ortsföreningar, utom en, som ej velat uttala sig om saken, obetingadt röstat.

Frågan: Bör möjlighet gifvas till anställning af kvinnlig lärare vid folkskolelärareseminarierna, särskildt vid deras öfningsskolor? hafva 8 ortsföreningar besvarat med rent *nej*, 3 med *ja*. En har ej besvarat frågan, 2 hafva bejakat frågan men blott med hänsyn till seminariernas öfningsskolor.

På frågan: Böra samseminarier komma till stånd? hafva 10 ortsföreningar gifvit svaret *nej*, 4 anse, att dylika kunde inrättas på försök.

3.

Frågan om årsberättelsernas tryckning i större upplaga hafva samtliga ortsföreningar besvarat med *ja*, en har till och med i protokollet skrifvit *ja, ja*.

4.

Likaledes hafva samtliga ortsföreningar instämt i förslaget angående biblioteksanslaget.

20.

Medeltidsminnen från Östergötland.

I föregående häfte hade vi nöjet anmäla ett arbete af framstående värde, »Medeltidsminnen från Östergötland» af d:r Otto Janse. Vi bifoga nu såsom prof tvenne afbildningar därur, nämligen en dopfunt från Gistads kyrka och en kyrkdörr från Väfversunda.

Dopfunt från Gistads kyrka.

Kyrkdörr från Väfversunda kurka.

21.

Litteratur.

Förslag till **Psalmbok** för Svenska kyrkan. Utgifvet af Joh. Johansson, seminarierektor. Stockholm. F. C. Askerbergs förlag. Pris: kr. 2,25.

Revideringen af vår psalmbok är en fråga, som står på dagordningen. Med tacksamhet bör man därför mottaga hvarje förslag, som kan bidraga till att föra frågan framåt till en lycklig lösning. Förevarande förslag, som vittnar om lifligt intresse för saken och omsorgsfullt arbete, vill vara ett sådant bidrag — »icke något annat eller mera».

Vid förslagets utarbetande hafva följande principer blifvit tillämpade:

1. Samtliga psalmer i vår nuvarande psalmbok böra, så vidt möjligt, bibehållas. Där de till innehåll eller form befinnas svaga, böra de omarbetas resp. ersättas med andra och bättre, behandlande samma ämne som de uteslutna. 2. Revisionen af de i vår nuvarande psalmbok ingående psalmerna *bör ske med nödig varsamhet i fråga om kärnpsalmer, som blifvit församlingens verkliga egendom.* 3. *Gentemot de verkligt svaga psalmerna får ingen falsk skonsamhet visas.* 4. *Till vår nuvarande psalmbok, sålunda reviderad, bör fogas ett tillägg*, upptagande först och främst psalmer öfver sådana ämnen, som alldeles icke eller endast ofullständigt behandlats i 1819 års psalmbok. Men äfven *ur såväl gångna tiders som den närvarande tidens, ur såväl vår kyrkas som andra evangeliska kyrkors* rika psalmförråd bör man taga fram och gifva församlingen det bästa och gedignaste, som ännu där kan vara att hämta.

5. *Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt erhållandet af en samling goda psalmer för barn och ungdom: och böra dessa*

psalmer utgöra en särskild afdelning af psalmboken. (I föreliggande förslag äro de till antalet 47 och bilda den sista afdelningen af tillägget.) Dessa psalmer böra i alldeles särskild grad *bära prägeln af enkelhet och innerlighet men på samma gång vara främmande såväl för all hvardaglighet som för falsk känslosamhet.*

Föreliggande förslag utgör resultatet af ett samarbete mellan utgifvaren och en annan psalmboksvän, som dock icke önskat se sitt namn offentliggjordt. Förslaget omfattar två delar, af hvilka den första innehåller ps. 1—500: den wallinska psalmboken, reviderad, den andra ps. 501—700: tillägg till den reviderade wallinska psalmboken. Förra delen däraf (jämte stycken af senare delen) förelåg färdig i manuskript sommaren 1901 men har sedan dess undergått omsorgsfull bearbetning. Utom det nämnda framhåller utgifvaren, att af de i tillägget upptagna 200 psalmerna många, som förut varit synliga i tryck, ansetts böra undergå större eller mindre bearbetning, och anhåller utgifvaren att få betona, att de ändringar, som blifvit gjorda i nu lefvande författares psalmer, gifvetvis i alldeles särskild mening böra betraktas endast såsom ändringsförslag, hvilka härmed underställas vederbörande författares välvilliga beprövande, samt att af de i tillägget förekommande öfversättningarna somliga äro nya, andra hämtade ur föregående psalmboksförslag, i hvilket senare fall dock ofta hänsynen till originaltexten eller andra hänsyn påkallat mer eller mindre omfattande ändringar.

Mot de grundsatser, förf. följt, torde ej något med fog vara att anmärka utom möjligen beträffande den fjärde eller tillägget. Somliga mena nämligen, att något tillägg ej bör förekomma, utan att de nya psalmerna insättas på vederbörlig plats i psalmboken.

Innehållet är, såvidt vi vid en mera hastig granskning kunnat finna, bibliskt och bekännelsetroget, språket är i allmänhet enkelt och rent och befriadt från arkaismer. I enskildheter torde visserligen i afseende på språket en och annan anmärkning kunna göras.

Ehuru förslaget enligt vår mening i det hela taget är mycket godt, kunna vi dock icke underlåta att göra några anmärkningar, i synnerhet som utg. önskar, att sådana måtte

meddelas honom. Utg. har nog träffat de svaga punkterna i vår psalmbok och ersatt dem med ett annat, godt innehåll, men revisionen är på många ställen ingalunda varsam och lätt utan delvis så genomgripande, att ej ens alltid samma tankar återgifvas utan helt nya träda en till mötes, till följd hvaraf vissa psalmer ej längre med fog bära sitt förra författarnamn.

Under det förf. i somliga psalmer hoppar öfver en och annan vers, tillökar han andra med flera verser, t. ex. ps. 73. Nämnda psalm motsvarar n:r 70 i vår psalmbok men har blott v. 1 någorlunda lika, eljest är den mycket förändrad. Den utgöres af 17 verser, då n:r 70 har 13. Stundom synas ändringarna vara öfverflödiga, t. ex. i ps. 424 v. 7 (motsv. v. 5 i vår psalmbok) och v. 9, i ps. 440 v. 5. Såsom exempel på verser och psalmer, som blifvit mycket omskapade, hänvisa vi till ps. 74: 1, 4, 78: 1, 207: 1, 356: 1, 437.

I andra psalmer, hvilkas innehåll för menige man är något dunkelt, kunde man tycka, att förf. bort göra en ändring af uttrycken, t. ex. ps. 141 v. 8: Och tidens kval' fick sammanhang med evighetens tröst.

Utgifvaren anser, att författarnes namn ej böra utsättas under psalmerna. Vi tro, att hans farhågor härför ej betyda mycket, utan vi dela en annan anmälares åsikt, att det är lämpligt, att författarnamnet införes omedelbart under psalmen, där så kan ske.

Utan tvifvel är det ett mycket värderikt förslag, som författaren lämnat och som väl förtjänar att beaktas vid den förestående psalmboksrevisionen. Särskildt äro vi utgifvaren tacksamma för den samling psalmer för barn och ungdom, som förekomma i tillägget. Såsom prof därpå meddela vi här ps. 654, 699 och 676.

Ur »Psalmer för barn och ungdom».

Adventpsalm.

654. Det stundar en stor och fröjdefull fest:
Af himmelen ofvanfrån
det kommer en helig och härlig gäst:
Guds egen enfödde son.

2. Han lämnar sin himmel, sitt majestät
och stiger till jorden ned;
och heliga änglar följa hans fjät,
när han på väg sig beger.

3. Han kommer med gåfvor, med fröjd och ljus
hos dig vill han taga in.
Men pryda du måste ditt hjärtas hus
och rena din håg och sinn.

4. Bed anden, den helige, kläda dig så
i oskuldens sköna skrud,
att du till din Herres möte må gå
med glädjens och lofvets ljud!

5. När du honom funnit, en skatt du har,
som mer än all världen är.
O, skynda dig därför och redo var
att möta din Herre kär!

Vinterpsalm.

699. Ängar, dalar, sjöar, stränder
hafva nu lagt sig till ro;
solen matta strålar sänder
från sitt molnomhöljda bo.
Men, fast fästets sol sig gömmer,
ljuft är än i vintertid,
ty de sina aldrig glömmer
Herrens kärleks sol så blid.

2. Åar, bäckar mer ej ila,
blommorna sig lagt att dö,
allt går in i vinterhvila,
marken vid är täckt af snö.
Men, o nådesol, upplifva
städse du mitt hjärtas jord;
låt den aldrig frusen blifva,
låt din lifskraft där bli spord!

3. Fågelsången mer ej klingar
uti trädens nakna topp,
ingen lärka mer sig svingar
emot himlens höjder opp.
Men ditt lof jag, Gud, vill sjunga,
huru än det skiftar här,
tills jag får med helig tunga
prisa dig, där själf du är.

4. Evig sommar där skall vara,
salig hvila, helig fröjd,
ingen växling, ingen fara
uti himlens ljusa höjd.
O, bered mig, Jesu Kriste,
med din nåd, din sannings ljus,
att jag icke må gå miste
om mitt rum i Fadrens hus!

Förtröstan på Gud.

676. Bland farors mängd jag ger mig af
till segling öfver lifvets haf.
O Jesu, öfvergif ej mig
men följ mig på min dunkla stig!

2. När, Herre, blott jag hafver dig,
skall aldrig något fattas mig.
Om än försmäkta kropp och själ,
i dig dock är mig evigt väl.

3. Må vädren rasa, stormen gny
och vågen stiga högt i sky,
jag ock i skeppsbrott tryggad är,
så länge Jesus är mig när.

Läsebok för **Svenska folkskolan** af Lennart Ribbing, fil. doktor. Första delen. Stockholm 1907. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris bunden 1 kr. 60 öre.

Det råder för närvarande en viss konkurrens med utgifvande af läseböcker för folkskolan, och det är att hoppas, att vi därigenom kunna få en fullt lämplig läsebok för barnen. Den första delen af d:r Ribbings i dagarna utgifna läsebok påminner så till vida om »Nils Holgerssons resa» af Selma Lagerlöf, att en sammanhängande berättelse genomgår större delen af boken. Det är en 10-årig torpargosse från Södermanland, hans fader och dennes dräng, som äro hufvudpersonerna. Gossen skildrar hemmet, dess omgifningar, grannar m. m. Fadern är född i Småland och drängen är från Närke, och detta lyckliga sammanträffande gör, att de kunna lämna skildringar från sina resp. hembygder. Emellan skildringarna äro andra stycken, såväl prosaiska som poetiska, inskjutna. Den sista afdelningen af boken innehåller berättelser ur Nordens äldre historia.

Innehållet i boken är ordnadt progressivt: från det lättare till det svårare. Därför finner man i denna del öfvervägande hvardagligt talspråk. Men, som förf. anser, att språket i en skolbok ej väsentligen bör skilja sig från rikssprået, har han låtit gossen vara från Södermanland, som han kallar »ett allmängiltigt mellansvenskt landskap». Det torde vara något nytt eller åtminstone ovanligt att begagna allmängiltig i betydelsen af typisk.

Den historiska afdelningen börjar med skildringen af nordmannatågen — vi skulle hellre vilja säga vikingatågen — och slutar med Olov Tryggvessons saga, hvilken utförligt berättas.

Ehuru man stundom kan tycka, att skildringarna af gossen, fadern och lifvet på herrgården ej äro så trogna verklighetsbilder eller åtminstone högst ovanliga sådana, är innehållet i det hela tilltalande och omväxlande för barnen. De zoologiska styckena äro genomgångna af d:r G. Kolthoff, och den språkliga granskningen har verkställts af docenten G. Danell.

Det är författarens mening att i följande delar teckna åtskilliga andra landskap i Sverige. Utom historiska skildringar vill boken meddela något statskunskap af enklaste slag: den vill i bilder teckna vårt nuvarande samhälles olika stånd: godsägare, torpare, kyrkoherde, lärare, självägande bonde, nämndeman, domare, länsman m. fl.

Vi önska författarens företag all framgång.

Ur vår tids litteratur. **Läsebok för folkskolan** utgifven av Emil Rodhe, docent vid Göteborgs högskola, P. J. Thomée, lärare vid Göteborgs folkskolor, Erik Zimmerdahl, lärare vid Lunds folkskoleseminarium.

H. 5: Dikter af Erik Axel Karlfeldt. Pris 30 öre.

H. 6: Stycken af Pelle Molin. Pris 25 öre.

H. 7: Stycken på vers och prosa af Karl-Erik Forslund. Pris 45 öre. Stockholm. Wahlström & Widstrand 1907.

Enligt utgifvarnes anvisning afser denna läsebok att införa barnen i den nutida litteraturens skatter och därigenom så adla och höja deras smak, att de efter slutad skolgång söka tillfredsställa sin läslust med verkligt god och gedigen litteratur i stället för de dåliga kolportageromaner, som nu med begärlighet slukas i så stor mängd. Lämpligen torde häf-

tena kunna begagnas i folkskolans 3:e och högre klasser, en del häften äfven på ett lägre stadium. I slutet af hvarje häfte finnas korta förklaringar.

De fyra föregående häftena ha vi ej varit i tillfälle att se, men författarnes namn: Selma Lagerlöf, Verner von Heidenstam, Viktor Rydberg, Gustav Fröding, gifva vid handen, att innehållet är tilltalande för barnen, om, såsom vi antaga, ett lämpligt urval har skett.

Läsning för Svenska folket. Häft. 2. 1907. Pris 30 öre. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Häftet börjar med en intressant uppsats af Martin Jansson: Hurudant blir vädret? Därefter följa Tvåhundraårsminnen. 1. Johan Ihre (språkforskaren) 2. Sven Lagerbring (historieskrifvaren). 3. Karl von Linné (behandlad i föreg. häfte). Därefter förekommer ett uttalande af kanslirådet Hugo Tigerschiöld angående Småbruksrörelsen och folkskolan. Steen Steensen Blicher, det danska folklifvets skildrare, tecknas af Sixten Belfrage. Till sist börjas en serie Fosterländska bilder. 1. Ett storverk utan like (Engelbrekts verk).

Läsning för Svenska folket. Häft. 3. 1907. Pris 30 öre.

Häftet innehåller följande uppsatser: Italiens natur, folk och minnesmärken af Arvid Kempe (slut från h. 1); I frågan om folkbildningen af B. O. Aurelius; Några drag ur den kristna psalmens historia af E. N. Söderberg (forts. från h. 1); Riksdagen och den praktiska rösträtten; Minnesvärda ord.

C. Hallendorff. **Vårt folks historia intill 1660.** Stockholm 1907. Aktiebolaget Ljus. Pris 3 kr. 50 öre.

Den förra upplagan af ifrågavarande lärobok utkom 1902 och rönte ett ganska gynnsamt mottagande. Nu har läroboken blifvit omarbetad, och hänsyn har därvid tagits till den fastställda kursfördelningen vid de allmänna läroverken. Vid omarbetningen har enligt förordet i främsta rummet medeltidens historia väsentligen förändrats. Denna förändring är dock mera yttre (betr. omfång och gruppering) än principiell. Omarbetningen har därför egentligen gått ut på borttagande af öfverflödiga detaljer. Skildringarna af samhällsutvecklingen

ha blifvit inflätade i en jämförelsevis kortfattad ram af viktigare politiska tilldragelser. En sådan anordning synes författaren lämpligare än en fristående »Kulturhistorisk öfversikt af forntidens och medeltidens svenska historia». Härigenom har berättelsen om vår historia till och med unionsupplösningen 1523 kunnat förkortas från 135 sidor i förra upplagan till 99 i den nuvarande. Såsom vanligt i nyare läroböcker har krigshistorien blifvit skarpt begränsad och innehåller hufvudsakligen de partier, som kunna anses vara af genomgripande betydelse. I öfrigt kan krigshistorien lätt kompletteras genom självstudier. Den nu utkomna delen omfattar tiden till 1660, hvilket år förf. anser lämpligare såsom gräns inom nyare tiden än 1648 eller 1654. Vi veta ej, huru omfattande den senare delen blir. Önskligt är, att den ej får större omfång än samma tidsskede i förra upplagan. Vi ha nämligen hört en och annan lärare uttala farhågor för att arbetet i sitt nya skick skulle bli för vidlyftigt och för dyrt. — Till grund för indelningen lägges det för tidsskedet utmärkande och ej konungaätterna. Så ha vi för forntiden och medeltiden följande indelning: I. Den förhistoriska tiden. II. Vikingatiden. III. Kristendomens införande i Norden. IV. Unionstiden, och för nyare tiden: I. Reformationstiden. 1. Nydaningen. 2. Striden om Gustaf Vasas verk. II. Det svenska Östersjöväldet skapas. 1. Gustaf Adolfs Sverige. 2. De stora krigens tid. Fördelen af sådana rubriker är, att man genast föres in i det för tiden karakteristiska.

Önskligt är, att en innehållsöfversikt, som saknas i förra upplagan, blir införd i den nya. »Vårt folks historia» synes oss vara ett värdefullt arbete och väl lämpa sig för det ändamål, hvarför den är afsedd, nämligen att användas inom de allmänna läroverkens och mot dem svarande läroanstalters högre afdelningar.

Räknetabeller för **realskolan** af lektor K. L. Hagström. C. E. Fritzes Bokförlags-Aktiebolag. Stockholm. Pris 60 öre.

Ifrågavarande tabeller, som innehålla kvadrat-, kub- och rottabeller samt ränte- och amorteringstabeller, äro särskildt afsedda för realskolan. Utom själfva tabellerna lämnas genom exempel anvisningar för deras användning. När lärjungarne

vunnit någon öfning i deras begagnande, blifva dessa till god hjälp vid uträkningen af vissa praktiska uppgifter. Uppställningen är öfverskådlig och trycket tydligt.

Småskolans räknebok af Jenny Norberg, lärarinna vid folkskollärarinneseminariets öfningsskola i Umeå. Pris 65 öre.

Ifrågavarande exempelsamling blir utan tvifvel både tidsbesparande och till lättnad för småskolans lärarpersonal. Gärna hade vi dock sett, att boken inrymt äfven enklare tillämpningsexempel såsom en lämplig inledning till folkskolans tysta räkneöfningar; ty vi vilja ej tro, att någon lärarinna skulle genom en extra bok med tillämpningsexempel än mer öka barnens utgifter för läroböcker i räkning på detta stadium.

Nyttiga växter, II. **Färgväxter.** 34 planscher med text till folkskolornas och skollovskoloniernas tjänst utgivna av *Charlotte von Schéele.* Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris kart. 1 kr.

Förra året hade vi nöjet anmäla första delen af serien »Nyttiga växter», Apoteksväxter. Med den nu utkomna delen hoppas förf. i någon mån bidraga till att intresset för insamlande och bevarande af våra viktigaste färgväxter väckes bland ungdomen. Växtfärgernas företräde framför de kemiska färgerna, säger förf., börjar nu alltmer att erkännas: de äro vackrare, hållbarare, och de äro vidare de enda, som lämpa sig för väfnader och broderier i allmogestil.

De kolorerade planscherna äro i denna liksom i föregående del vackra och tydliga. Texten utgöres af korta beskrifningar öfver växterna samt anvisningar för deras användning och insamlande.

Framdeles utkommer arbetets tredje del, som skall behandla fröväxter och andra allmännyttiga örter. Vi önska det nyttiga arbetet all framgång.

Berättelse om det adertonde allmänna **Svenska lärare-mötet** i Skara den 19—21 juni 1906. Enligt uppdrag utgifven af Rob. Larsson, mötets sekreterare. Pris 2 kr. 50 öre.

Berättelsen innehåller som vanligt stadgar och arbetsordning, öfverläggningsämnen, förteckning öfver deltagare

(tillsammans 153) samt anföranden vid de allmänna sammankomsterna och redogörelser för sektionernas förhandlingar. Önskligt hade varit, att docenten Herrlins intressanta föredrag om »patologisk lögn, fabulering och minnesvillor» blifvit intaget i berättelsen. Nästa lärarmöte skall hållas i Falun år 1909.

Svensk smedstidning. Illustreradt fack- och annonsorgan för utöfvare af smidesyrket. Redaktion: C. J. Nyqvist och Johan Sandgren. N:r 1. Stockholm 15 juni 1907.

En ny publikation, som förtjänar att uppmärksammas. I förordet säger utgifvaren bland annat: Storindustriens utveckling har frånryckt smeden tillverkandet af mången artikel, som förr uteslutande tillhörde honom, och yrkesskickligheten har äfven till följd af den s. k. näringsfriheten gått tillbaka. Allt svårare blir på det viset smedens ställning. Under sådant tryck har smidesyrket temporärt gått nedåt, men sitt existensberättigande har yrket icke förlorat och kan det aldrig förlora. Det gäller blott för våra smeder att rycka upp sig i jämnhöjd med tidens fordringar och att i största möjliga mån tillägna sig de kunskaper och den yrkesskicklighet, som ensamma sätta en i stånd att tillfredsställa tidens smak och fordringar. Men det är icke nog därmed. För att behålla fotfäste behöfver smeden i våra dagar, vare sig han är egen mästare eller ej, att hafva kännedom om moderna arbetsmetoder, moderna arbetsmaskiner och tidsenlig arbetsorganisation. Utgifvaren af denna tidskrift har med saknad funnit, att på svenska språket ej finnes någon lämplig litteratur, hvari utöfvaren af smedsyrket kunde inhämta för honom nödig och nyttig kunskap, och därför har han tänkt sig, att här vore ett behof att fylla.

Tidningen utkommer den 15:e i hvarje månad och kostar för helt år kr. 4, för halft år 2:50, för kvartal 1:50, lösnummer 50 öre.

Prenumeration insändes till Svensk smedstidnings expedition: Döbelnsgatan 85, Stockholm.

Föreningen. Tidskrift för Sveriges allmänna folkskollärareförening utgiven av Centralstyrelsen. H. 1—5. 1907.

Första häftet innehåller *Årsmeddelanden*, det andra *Föreningsärenden*, det tredje *Föredrag* hållet vid Luleå stifts första folkskollärareмöte i Boden den 15 juni 1906, det fjärde *Ett ord till mina kamrater vid Sveriges småskolor* af Selma Svensson och det femte *Register* öfver Sveriges allmänna folkskollärareförenings Årsskrifter 1880—1907.

Häftet 2 torde för allmänheten vara af intresse. Största delen däraf upptages af *Pedagogiska* ärenden, som varit under Centralstyrelsens behandling. Dit höra: A. Frågor rörande skolväsendets organisation. B. Frågor rörande lärarebildningen. C. Frågor rörande undervisning, undervisningsmedel, skolornas utrustning m. m. D. Frågor rörande folkskolans ledning och underhåll. E. Frågor rörande skolans historia. F. Frågor rörande lärarepersonalens ekonomiska och rättsliga ställning. Häftet innehåller flera beaktansvärda förslag och rekommenderas till genomläsning af dem, som vilja närmare taga reda på de många tankar och sträfvanden, som för närvarande röra sig bland rikets folkskollärare.

I h. 6 har Centralstyrelsen upptagit den omfattande frågan om *omorganisation av stiftstyrelserna och upprättande av en folkskoleöverstyrelse* till behandling. Då domkapitlens befattning med de allmänna läroverken i och med upprättande af en öfverstyrelse för nämnda läroanstalter upphört år 1905, synes enligt centralstyrelsens mening konsekvensen fordra ett häremot svarande organ för folkundervisningen: en särskild, omedelbart under ecklesiastikdepartementet ställd folkskoleöfverstyrelse. En sådan anser styrelsen nödig för undervisningsväsendets centrala ledning.

Undersökningen utmynnar i följande två allmänna satser:

1. För så vitt domkapitlen skola för framtiden av staten användas såsom medverkande organ för folkundervisningsväsendets ledning, måste de erhålla en organisation, som motsvarar denna uppgift.

2. Även under förutsättning att så sker, kräves för vinnande av enhet och planmässighet i nämnda ledning, att en särskild folkskoleöverstyrelse, ställd omedelbart under ecklesiastikdepartementet, med snaraste kommer till stånd.

Besvarandet af dessa frågor hänskjutas till de olika kretsarna.

Vi torde få tillfälle att återkomma till detta viktiga ämne, som djupt kommer att beröra folkskolan och dess utveckling.

Berättelse om **Malmö stads folkskoleväsen** under år 1906 af stadens folkskoleinspektör.

Malmö förening för **Skollofskolonier.** Styrelsens berättelse för år 1906.

Malmö med sina 75,672 invånare har ett mycket omfattande folkskoleväsen. I folkskolorna undervisades under år 1906 7,907 skolpliktiga barn och i enskilda skolor 556.

Lärarpersonalen utgjordes vid årets slut af 55 lärare, 54 lärarinnor och 37 biträdande lärarinnor i folkskolan samt 102 småskolelärarinnor eller tillsammans 248. Vidare voro vid skolorna anställda 1 gymnastikinstruktör, lärare och lärarinnor i teckning samt 2 skolköksföreståndarinnor.

Under året utsändes 22 skollofskolonier, bestående af 454 barn, 244 gossar och 210 flickor. De 22 kolonierna voro förlagda till 11 olika platser. Samtliga utgifterna för kolonierna hafva uppgått till 13,314 kr. 83 öre. Antal barn i hvarje koloni har utgjort 19 à 21.

Den Danske Realskole. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 8, 9, 10 och 11, (4 och 15 maj, 1 och 15 juni) 1907.

Förevarande häften innehålla bland annat: Danmarks Realskoleforenings Aarsmøde i Nyborg; Ministerielle Bekendtgørelser; Madsen-Mygdal, Tarm: Realskolen-Gymnasiet, I, II, III; Førstelærer H. Jepsen, Brønderslev: Fysik i Realklassen; Intellektualismen; Lærer Johannes Høirup, Holbæk: Sprogkursus i Tysk og Engelsk; Feriekursus; Opgaver til Mellemskoleeksamen; Dagsorden for Skolemødet i Nyborg den 4 og 5 Juni.

Af innehållet i dessa artiklar fästa vi oss särskildt vid ett uttalande af undervisningsinspektör, prof. Rønning i uppsatsen Intellektualismen. Han yttrar bland annat: Spørgsmaalet om Pigebørns Overanstrengelse i vore Skoler er af vidtrækkende Betydning. Paa Grundlag af det foreliggende Materiale er det imidlertid vanskeligt at fælde en fuldt forsvarlig Dom, og derfor maa man hilse Tanken om en indgaaende Undersøgelse af Sagen med Glæde.

Men et tror jeg, man paa Forhaand kan sige: *Vi maa engang komme til en grundlig Reformation af vore Pigebørns Opdragelse.* Den er — for øvrigt ligesom Drengenes — alt for meget en Uddannelse af Hjernen, alt for lidt af Haanden. Man vil sikkert engang komme til at forstaa, at den med Kulturens Udvikling følgende stadig stærkere og stærkere Adskillelse af aandeligt og legemligt Arbejde er en Ulykke for Menneskeslegten. Vi maa atter faa de to Slags Arbejde forbundet med hinanden, selv om nogle Mennesker altid *væsentligst* faar den ene Slags Arbejde, andre den anden.

Og fremfor alt maa alle nuværende og vordende Mødre og Husmødre faa den urokkelige Overbevisning, at det, at lede et Hjem, som det skal ledes, er langt vigtigere end at faa politisk Valgret eller at kunne læse franske Romaner. Nutidens Moloch er Intellektualismen — og hvad har man ikke ofret paa dens Alter! Der maa komme en Reformation.

Att äfven våra flickors uppfostran är i behof af en reform, hafva erfarna pedagoger länge insett. Vid flickskolorna intager det formalistiskt språkliga elementet ett alltför stort rum. Äfven i praktiskt pedagogiskt hänseende behöfves en reform. Hittills har läroverksreformen tagit intresset nästan uteslutande i anspråk, men det är att hoppas, att, sedan nämnda reform nu blifvit genomförd, mera uppmärksamhet skall ägnas åt flickskolorna.

Den Danske Realskole. N:r 12, 13 och 14 (1 och 15 juli samt 1 augusti) 1907.

Af innehållet i dessa häften märka vi följande artiklar: Optagelsen i 1 Mellemskoleklasse ved Statens h. Almenskoler; Den selvstændige Realskole. Referat fra Nyborgsmødet; Retskrivning og Udtale af Skolebestyrer P. B. Penger, Aarhus, i hvilken artikel författaren önskar en order från högre myndigheter, hvarefter alla ha att rätta sig; Danske Læsestykker af Olof Lange, anm. af Magister Viggo Bjerring, Köpenhamn; H. A. Halds Iagttagelsesundervisning anm. af H. Jepsen. Första afdelningen af nämnda metodik för åskådningsundervisningen innehåller samtal öfver en del allmänna ämnen: färger och former, fysiska förhållanden, smak- och hörselförnimmelser, mätning och vägning m. m. Andra afdelningen behandlar mera

speciella ämnen: zoologisk, botanisk, astronomisk och geografisk åskådningsundervisning.

I häftet 14 innehålles Pigeskoleexamen (efter den ministerielle Bekjendtgørelse af 15 Juli 1907),Den private Realskoles Kaar samt Referat fra Nyborgsmødet.

Pedagogisk Tidskrifts majhäfte har utkommit med följande innehåll:

Göransson, Edvard, Om »naturlig» och »algebraisk» räkning med anledning af nyutkomna böcker för realskolan; Johansson, August, Proportionen mellan lektorer och adjunkter; J—n, Aug., Anmälan af nya läroböcker för den biblisk-historiska undervisningen i realskolan; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Kungliga öfverstyrelsen; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser; Till redaktionen insänd litteratur.

Pedagogisk Tidskrifts junihäfte innehåller:

P. R—m, Om behofvet af en krestomati i latinsk prosa; Aug. J—n, Anmälan af Nylund, Allmän religionshistoria för realskolan; O. B—w, Anmälan af Hedén, Religionshistorisk Atlas och religionerna; Nft., Anmälan af Otto Jespersen, Engelsk läsebok för realskolan och Carl A. Fahlstedt, Contes choisis de Guy de Maupassant och Gustaf Bergman, English Texts for Schools, 2: Sketches by Boz, by Charles Dickens; Gustaf Lindborg, Genmäle till lektor E. Göransson; Uppgifter till de skriftliga profven för realskoleexamen vårterminen 1907; Uppgifter till de skriftliga profven för mogenhetsexamen vårterminen 1907; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Personalnotiser.

Pedagogisk Tidskrifts julihäfte innehåller:

Lindström, P. E., De allmänna läroverken och lärarbildningen i konungariket Sachsen; J—n, Aug., Anmälan af Olofsson, K., Bibelkritik och biblisk historia; Hallström, A., Anmälan af Hugo Bergstedt, Grekisk kulturhistoria; Malmberg, A. Teod., Anmälan af C. J. M. Fant, Engelskt uttal och Tales and Sketches from the Sketch-Book and the Alhambra by Washington Irving; A. J., Anmälan af C. Werner, Lärobok i geometrisk ritning; Kungligt cirkulär; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Personalnotiser.

Pedagogisk Tidskrifts augustihäfte innehåller:

Lindström, P. E., De allmänna läroverken och lärarbildningen i konungariket Sachsen; J—n, Aug., Anmälan af Ekström, N. O., Bilder ur kyrkans historia; Lundin, C. Fr., Bilder ur kyrkans historia; Lövgren, N., Kyrkohistoria i sammandrag för skolor och hem; A. N., Anmälan af praktiska formulär- och bokföringskurser för alla, af K. Hugo Segerborg; Werner, C., Genmäle till »A. J.»; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Personalnotiser.

Beretning om **Dansk skolemuseums virksomhed** aaret 1 april 1906—31 marts 1907.

Dansk skolemuseum, som är inrymdt i Stormgade 17, är en för skolmän synnerligen instruktiv inrättning. Museet innefattar en rikhaltig boksamling samt materiell berörande undervisningens särskilda grenar. Dessutom finnes ett läsrum. Det har under det gångna året varit besökt af 4,332 personer, däribland 80 svenskar. Det är synnerligen lätt att från Malmö resa öfver till Köpenhamn på en dag och taga museet i betraktande.

Angående seminarielärarnes ringa utsikt till befordran har sem.-rektor Sven Lundqvist i »Vårt Lands» bilaga n:r 33 skrifvit en artikel, hvarur vi taga oss friheten meddela följande:

Några premisser samt en slutsats eller två.

Premisserna utgöras af fakta ur folkskoleseminariernas historia under de få gångna åren af innevarande sekel.

Sju rektorsförordnanden vid seminarierna ha utfärdats, således i medeltal ett om året. Bland de förordnade hade endast tvenne ägnat sig helt åt samma verksamhet, en hade att uppvisa ett års ordinarie tjänstgöring vid fullständigt seminarium och tio års vid allmänt läroverk, en annan ett års extra ordinarie vid ofullständigt seminarium och en termins ordinarie vid allmänt läroverk. Af de tre återstående hade ingen — såvidt Kölgrens matrikel är fullständig — någon som helst erfarenhet på seminariebildningens eller ens folkskolans område men väl resp. 25, 10 och 4 ½ års såsom ordinarie lärare vid allm. läroverk.

Slutsats: *såsom realkompetens för rektorsbefattning vid folkskoleseminarium fordras numera ingen erfarenhet på det området.*

I de kungl. prop. rörande löneregleringen vid läroverk och seminarier, som förelades riksdagen 1904, var föreslaget, att ordinarie lärare vid allm. läroverk skulle vid transport till seminarierna räkna sin föregående tjänstgöring sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad, men att ordinarie lärare — således äfven rektor — vid seminarium skulle vid eventuell transport till allmänt läroverk likställas med extra ordinarie lärare, d. v. s. vid beräkning af lönegrad förlora hela sin föregående, t. o. m. ordinarie, tjänstetid. Målsmän för folkskolan påpekade inom riksdagen det orättfärdiga och för folkskolelärarebildningen ödesdigra, som låg i det kungl. förslaget, och ändring skedde.

Till grund och ledning vid den nuvarande seminariekommitténs arbete ligger ett inom Sveriges folkskolelärarekår utarbetadt förslag till reform af seminarierna, men i kommittén sitter ingen seminarieadjunkt.

Slutsats: *endast i folkskolans skydd kunna seminarierna hoppas på utveckling och dess lärare — mänskligt att se — en tryggad framtid.*

Ur utländska tidskrifter:

I augustihäftet af »*Der deutsche Schulmann*, herausgegeben von Joh. Meyer» upptages nästan hela häftet af en artikel rörande prof. Rein i Jena med anledning däraf, att han den 10 augusti detta år fyllde 60 år. Prof. Rein föddes i Eisenach 1847. Efter fullbordade studier i Jena och Heidelberg under ledning af bland andra den bekante pedagogen prof. Stoy erhöll Rein år 1869 enligt Zillers förslag sin första anställning vid universitetsseminariet i Leipzig. 1872 blef han seminarielärare i Weimar och 1876 direktor vid seminariet i Eisenach. Här verkade han med stor framgång till 1886, då han öfverflyttade till Jena såsom prof. i pedagogik. Universitetsseminariet därstädes omgestaltades enligt Reins förslag. Det var till en början ringa men utvidgades snart och fick stor betydelse.

Reins föreläsningar, som omfattat Herbarts etik, empi-

risk psykologi och olika delar af pedagogiken, ha vunnit mycket bifall dels till följd af de självständiga, nya tankar, som han däri uttalat, dels till följd af det klara, lugna och dock af öfvertygelsens värme genomträngda föredraget. Många äro de svenskar, som längre eller kortare tid studerat i Jena och därvid hört Rein, och ännu flera ha gjort bekantskap med hans skrifter.

Septemberhäftet af *Pädagogische Blätter*, herausgegeben von Karl Muthesius, innehåller bland annat: Svårigheter vid genomförandet af läroplanen för de preussiska preparandanstalterna, reform af lärarbildningen, en fråga som står på dagordningen äfven i Tyskland, sexualpedagogiken i folkskolelärareseminariet m. m. Den sistnämnda frågan behandlades på den kongress, som »Die deutsche Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten» i slutet af maj höll i Mannheim, och vid hvilken man uteslutande sysselsatte sig härmed. Öfverlärare Lacroix i Mannheim uttalade härvid som sin åsikt, att folkskollläraren i eget intresse och för sin verksamhet i skolan måste utbildas i sexualpedagogik.

Personalnotiser rörande seminarierna.

Till *rektor* vid det seminarium i Luleå, som är under bildning, har adjunkten G. Norrby tills vidare blifvit förordnad.

Sökande: till en adjunktsbefattning *i svensk historia och geografi* samt *räkning och geometri* vid folkskoleseminariet i Linköping: adjunkten G. Sandahl, fil. kandidaterna O. Olsson och G. R. E. Törnqvist; till en adjunktsbefattning vid samma seminarium i *kristendomskunskap, pedagogik och metodik* samt *svenska språket:* seminarieadjunkterna G. Sandahl och Hj. Nordin, läroverksadjunkterna G. Setterberg och C. A. Bergström, vik. läroverksadjunkten G. A. V. Hjelm samt fil. kandidaterna O. L. Sjöstrand, N. Vapner, H. G. Norberg och A. Hagen.

På P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag:

Svenskt Folkbibliotek

red. av

C. Kastman.

Ser. I. Sagor och berättelser för ungdom.

Samlingen 1—4. **Sagor och andra berättelser**, utg. av C. Kastman. Pris: 1:a h. 1 kr.; 2:a h. 1,25 kr.; 3:e h. 1,50 kr.; 4:e h. 1,25 kr.

Ser. II. Tidsbilder ur svenska och allmänna historien samt kyrkohistorien.

1. C. Hallendorff, **Sveriges omdaning under sextonhundratalet**; h. 80 öre. — **2.** Cecilia Bååth-Holmberg, **Skaldedrömmar och skaldepolitik.** Emil von Qvanten och hans tid; h. 1 kr.

Ser. III. Levnadsteckningar.

1. C. Kastman, **Martin Luther**; h. 1,50 kr. — **2.** C. Fr. Lundin, **Olavus Petri** och **Laurentius Andreae**; h. 75 öre. — **3.** C. Kastman, **Gutenberg**; h. 1,50 kr. — **4.** C. Kastman, **Jesper Svedberg**; h. 1 kr. — **5.** C. Kastman, **Johan Ludvig Runeberg**; h. 1 kr. — **6.** C. Kastman, **Johan Wiclif och hans tid**; h. 1 kr. — **7.** Ebba Ramsay, **Elisabet af Österrike**; h. 1 kr. — **8.** C. Kastman, **Ignatius Loyola**; h. 1 kr. — **9.** C. Kastman, **Hakvin Spegel**; h. 1 kr. — **10.** C. Kastman, **Carl von Linné**; h. 1 kr. — **11.** C. O. Arcadius, **Louis De Geer**; h. 1 kr.

Ser. IV. Skildringar av land och folk.

1—2. L. A. Jägerskiöld, **Från Sudan och Sinai**; h. 3 kr. **3.** C. Kastman, **Island.** Land och folk; h. 1 kr. — **4.** Jenny Velander, **Holland och holländarne**; h. 1,50 kr. — **5.** C. Kastman, **Sicilien.** Land och folk; h. 1 kr. — **6.** C. Kastman, **Palestina.** Land och folk; h. 1 kr. — **7.** Jenny Velander, **Danmark och danskarne**; h. 1 kr.

Ser. V. Teckningar ur näringslivet.

1. Hjalmar Berg, **Vår snabbaste budbärare.** Den elektriska telegrafen och dess historia; h. 1 kr.

Ser. VI. Skönlitteratur.

1. Hans Aanrud, **Sisel Sidsärk och andra käringfrön**; h. 1,25 kr.; vävb. 1,75 kr. — **2. Stycken på vers och prosa.** Utg. av C. Kastman; h. 1 kr. — **3.** C. Kastman, **Sagan om doktor Henrik Faust**; h. 1 kr.

22.

Några reflexioner med anledning af Sveriges allmänna folkskollärareförenings årsskrift år 1907.

I nämnda årsskrift sidan 11 läsas följande ord: »Det påstående från folkskolans vedersakare, att denna skola, icke ens där den är fördelaktigt anordnad, duger till bottenskola för läroverket, vederlägges af erfarenheten. Ett öfvertygande exempel härpå har lämnats under året vid Lunds privata elementarskola, där af 44 elever, som aflade mogenhetsexamen, ej mindre än 20 intagits direkt från folkskolan i läroverket, där de tillbragt 3 till 5 år.»

När vi läste dessa ord, förekom det oss, som om de innebure, att den, som vill, att folkskolan skall blifva »bottenskola», han är en folkskolans vän, den åter, som ej vill gifva folkskolan den platsen, han är en motståndare till den, en som ej vill främja dess intresse. I sanningens namn måste vi protestera mot en sådan uppfattning. Många äro nämligen de, som hysa den öfvertygelsen, att det skulle blifva till skada för folkskolan, om hon blefve bottenskola. Härigenom skulle band läggas på henne, som hindrade henne från att blifva så anordnad, som bäst motsvarade förhållandena i det område, inom hvilket hon hade sin verksamhet förlagd. Men dessa, som önska och arbeta för att folkskolan skall blifva satt i tillfälle att göra så stort gagn som möjligt, kunna väl ej kallas folkskolans vedersakare. De kunna hafva orätt i sin uppfattning, men de kunna ej anses såsom de där äro hennes motståndare, arbeta mot henne. Det är orättfärdigt att kalla sådana folkskolans vedersakare.

Vid läsningen af ofvan anförda ord syntes det oss också, som om det rådde en viss oklarhet i uppfattningen om hvad med »bottenskola» förstås. Med bottenskola förstå somliga den skolafdelning, hvari barnen få inhämta de insikter och färdigheter, som äro föreskrifna för intagning i gymnasiet, och de mena, att alla landets folkskolor böra anordnas så, att de kunna meddela en dylik undervisning. Andra torde med bottenskola förstå småskolan och den egentliga folkskolan och anse, att tre eller fyra klasser af realskolan böra indragas samt att sålunda folkskolan skall förbereda för intagning i fjärde eller femte realskoleklassen. Sedan under årens lopp folkskolan hunnit en högre grad af utveckling, bör, enligt deras förmenande, hela realskolan kunna indragas och efterträdas af folkskolorna.

Äfven med fara att få uppbära namnet: »folkskolans vedersakare», tillstå vi, att vi ej kunna instämma i någon åsikt, som förmenar, att folkskolans hufvudsakliga mål är att förbereda för en högre skolform; vi kunna sålunda ej öfverensstämma med dem, som antaga, att folkskolan ej har något eget mål, med hänsyn till hvilket hon bör anordnas. Enligt vårt förmenande är folkskolan en självständig skola, som har sitt eget mål, och som bör med hänsyn till anordning och arbetssätt i första hand afse, huru detta mål bäst kan vinnas.

En annan sak blir sedan, om och hur man i de särskilda skoldistrikten kan genom öfverbyggnader på folkskolan meddela en bildning, som motsvarar den, som inhämtas i realskolan eller åtminstone i några klasser däraf.

Redan har man i detta stycke någon erfarenhet. Vid den högre flickskola i Stockholm, som nämnes Ateneum för flickor, har man bildat en särskild linje under namn reallinje. I denna intagas flickor, som genomgått Stockholms folkskola. Denna linje — realafdelning — förbereder till realskoleexamen på samma gång som den högre allmänna kvinnobildningens kraf, så långt tiden medgifver, tillgodoses. I år hafva första gången elever, som genomgått denna afdelning, aflagt realskoleexamen. De sändes som privatister till en statens realskola och genomgingo där de förelagda profven till belåtenhet. Sålunda har det visat sig, att barn, som genomgått Stockholms

folkskola sådan den för närvarande är anordnad, kunna på tre à fyra år förberedas för realskoleexamen. Men under arbetet har vid Ateneum gjorts den iakttagelsen, att flickor med medelmåttig begåfning ej kunna utan fara för öfveransträngning föras fram till ifrågavarande examen på tre år, och att sålunda den kurs, hvarom här talas, helst bör vara fyraårig. Anordnas kursen som treårig, är det fara, att läsningen blir alltför mycket jäktande examensläsning, och att den sålunda ej blir tillbörligt utvecklande, samt att den högre allmänna kvinnobildningens kraf ej blifva behörigen tillgodosedda.

Med mindre olägenheter torde det vara förknippadt att göra lärokursen för gossar treårig, »ty det är dock», säger finska läkaresällskapet, »ett otvifvelaktigt förhållande, att gossens och flickans olika fysiska utveckling betingar en ansenlig skillnad icke blott uti deras allmänna hälso- och krafttillstånd under uppväxtåren utan ock, såsom konsekvens däraf, uti deras förmåga af andligt arbete under samma tid. Visserligen kunna under de egentliga barnaåren, intill 11 à 12 års ålder, några djupare olikheter icke spåras, men under den därpå följande perioden, pubertetsutvecklingens tid, blir differentieringen så mycket större. Hos flickan medföra de i samband med pubertetsutvecklingen försiggående förändringarna i hennes organism i regeln äfven en mer eller mindre utpräglad fysisk depression, ett fysiologiskt svaghetstillstånd, hvilket gör sig till känna uti större känslighet för såväl ett ansträngande arbete som äfven för sinnesrörelser och sinnesintryck. Hos gossen inträder pubertetsutvecklingen något senare än hos flickan och har ett öfver hufvud lugnare och jämnare förlopp samt utöfvar icke samma nedsättande inflytande på hans andliga och kroppsliga krafter. Häraf förklaras, att flickan i allmänhet ådagalägger mindre motståndskraft vid skolarbetet samt större benägenhet för trötthet och afslappning än gossen.»

Med stöd af hvad finska läkaresällskapet sålunda anför, torde det vara skäl att, när fråga blir om en sådan öfverbyggnad på folkskolan, som har till syfte att förbereda för realskoleexamen, yrka på att man måste göra till föremål för grundlig utredning och öfverläggning, om ej gossar och flickor böra undervisas hvar för sig, samt om ej kursen för de förra bör göras treårig och för de senare fyraårig, helst då

kunde beredas tillfälle för flickorna att få öfva sig äfven i kvinnliga gärningar, såsom klädsömnad och huslig ekonomi.

En annan iakttagelse, som gjorts såväl vid Ateneum som vid högre folkskolan för flickor — en skola, som underhålles af sällskapet för folkundervisningens främjande — är, att barn, som komma från Stockholms folkskolor, äro mycket ojämna. Detta kommer väl förnämligast däraf, att de särskilda lärarne och lärarinnorna äro hvarandra så olika med hänsyn till lärareskicklighet, men ock i intresse och nit. Dessutom torde väl äfven den omständighet härtill bidraga, att arbetet i skolorna alltför litet öfvervakas. Hvar och en lärare och lärarinna arbetar för sig. De som undervisa barn, som höra till samma kurs, synas hafva för liten sammanhållning. De borde med hvarandra mera samråda och öfverlägga, för att resultatet af arbetet måtte blifva så lika som möjligt.

Vid tal om folkskolan som bottenskola må slutligen erinras därom, att i Norge folkskolan tjänstgjort som bottenskola under omkring tio år, men att man därigenom ej vunnit något tillfredsställande resultat. Det har man emellertid lärt sig under dessa år, att problemet att ordna förhållandet mellan folkskola och lärdomsskola, är svårlöst, om man skall utgå från den förutsättningen, att den förra skall vara förberedande för den senare. De faror, för hvilka man lätt blir utsatt vid ordnandet af förhållandet mellan dessa skolor, är å ena sidan, att den allmänna bildningsnivån sjunker, och å den andra, att folkskolan förlorar sin självständighet.

På sidan tolf i årsskriften läses: »I åtskilliga af de större stadssamhällena har inrättande af en folkskolas högre afdelning eller, där sådan förut finnes, omorganisationen af densamma blifvit en fråga för dagen. Gifvet är ock, att om folkskolans öfverbyggnader skola kunna med framgång upptaga täflan med realskolan och tillvinna sig allmänhetens förtroende, det ligger den allra största vikt på, att de äro välordnade, att deras lärokurser äro väl afvägda och planlagda samt att deras arbetsmetoder äro praktiska.»

Häraf synes framgå, att man förordar anordnandet af en folkskolans högre afdelning, som kan upptaga alla barn, som genomgått den egentliga folkskolan, och som för öfrigt är så beskaffad, att den kan med framgång täfla med realskolan.

Är denna uppfattning af de anförda orden riktig, synes det oss, som om den däri framställda åsikten ej är välbetänkt. Enligt vårt förmenande bör en folkskolans högre afdelning med syfte att förbereda för realskoleexamen anordnas, men denna bör ej upptaga andra barn än sådana, hvilkas begåfning hänvisar dem till fortsatta studier. I den högre afdelningen få de sålunda tillfälle att ytterligare pröfva sina anlag för studier. Finna de hos sig lust och förmåga att utan alltför ansträngande arbete hinna fram till mogenhetsexamen, böra de så snart lämpligt ske kan öfvergå till gymnasiet, de andra däremot, som önska att så fort som möjligt komma ut i praktiska lifvet, böra aflägga realskoleexamen.

Men vid sidan af denna folkskolans högre afdelning bör anordnas en öfverbyggnad på folkskolan, som har till syfte att dels meddela teoretisk undervisning i några ämnen, som anses vara af synnerlig vikt för allmänbildningen och yrkesbildningen, dels gifva anvisningar vid utöfvande af ett visst yrke och bereda tillfälle till öfning däri.

Ett tredje slag af öfverbyggnad på folkskolan torde dock böra förekomma. Denna bör vara anordnad som aftonskola och hafva till syfte att meddela undervisning åt sådana, som redan äro anställda i någon tjänst. De böra erhålla undervisning företrädesvis i det ämne — eller de ämnen — som är för dem af synnerlig vikt för att nå större fullkomning i sitt yrke, hvarjämte anordningar böra vidtagas för att främja äfven deras allmänbildning.

Längre fram i tidskriften talas visserligen om praktiska yrkesskolor, men då det ej tydligt framhålles, hur man tänkt sig förhållandet mellan dem och folkskolans högre afdelning, hafva vi velat fästa uppmärksamhet på att det skulle blifva mycken tidsspillan och mycket onödigt arbete för många, om man skulle villa tvinga alla normala barn att genomgå en folkskolans högre afdelning.

På tidskriftens 31:a sida läses: »Behofvet af en omläggning af kristendomsundervisningen i folkskolan, så att den fyller barnens behof af religiös näring, blir med hvarje år allt mer trängande, hvarför det ej får eller kan dröja länge, innan åtgärder vidtagas härför. Den nya anordningen af ämnet i realskolan har därtill bragt folkskolans lärjungar i en undantags-

ställning, som deras föräldrar och lärare ogärna fördraga. För realskolans elever är ämnet nu inriktadt på Guds oförfalskade ord i den heliga skrift och kärnan af Luthers tankar i hans lilla katekes. Det må väl icke kunna förvägras svenska allmogens barn samma förmån.»

Vi vilja icke uppehålla oss vid det besynnerliga och svårfattliga uttrycket, att ämnet för realskolans elever är inriktadt på Guds oförfalskade ord i den heliga skrift och kärnan af Luthers tankar i hans lilla katekes. Vi vilja blott i förbigående fråga, om barnen icke i kristendomsundervisningen, sådan den nu är anordnad, få läsa Guds oförfalskade ord i den heliga skrift och göra bekantskap med Luthers tankar i hans lilla katekes? Men hvad vi vilja fästa uppmärksamhet på är, att det visserligen icke förhåller sig så, att det finnes en allmän önskan hos barnens i folkskolan föräldrar, att lärokurserna i kristendomskunskap i folkskolan skola uppgöras efter de grunder, efter hvilka man utarbetat lärokurserna i detta ämne i realskolan. Förhållandet är tvärtemot sådant, att det hos många, många råder mycket missnöje med lärokurserna i realskolan och stor fruktan för att likartade lärokurser skola utarbetas för folkskolan. Ett bland skälen till detta missnöje och denna fruktan är, att de ifrågavarande lärokurserna i realskolan lämna så stort utrymme åt lärarens godtycke. En lärare kan meddela en med vår kyrkas bekännelse öfverensstämmande undervisning, men en lärare kan också bibringa barnen åsikter, som väsentligen afvika från vår kyrkas bekännelse. Därför hafva ju också våra biskopar hos Kungl. Maj:t anhållit, att de skola fortfarande få utöfva det inflytande öfver undervisningen i kristendomskunskap, som enligt kyrkolagen tillkommer dem; därför hafva ju ock hundratusentals människor, hörande till missionsförbundet och evangeliska fosterlandsstiftelsen jämväl ingått till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att biskoparnas begäran måtte beviljas, därför hafva många af dem, som troget hålla fast vid kyrkans bekännelse offentligen uttalat önskan, att deras barn skola i folkskolan få en bekännelsetrogen undervisning; därför är det ju ock, som man nu ämnar inkomma med en ny petition, däri man uttalar önskan, att, då nu seminarierna skola ombildas och normalplanen omarbetas, kristendomen må få bibehålla den

ställning bland läroämnena, den förut innehaft, samt att undervisningen må få blifva bibelenlig och bekännelsetrogen.

Många äro visserligen de, som fordra en omläggning af undervisningen i kristendomsundervisningen, och till dem höra såväl åtskilliga af dem, som deltagit i de ofvan omtalade petitionerna, som af dem, som instämma i de omnämnda önskningarna. Men de, som ropa på en omläggning af ifrågavarande undervisning, göra det af mycket skiljaktiga motiv. Så finnas de, som vilja utbyta undervisning i kristendom mot undervisning om de skyldigheter och rättigheter, man har såsom medborgare i staten; andra mena, att sedelära bör intaga kristendomens plats; andra hålla före, att äfven i folkskolan undervisning bör meddelas i religionshistoria och att därvid äfven kristendomen bör behandlas såsom en bland de öfriga religionerna; andra anse, att man visserligen bör meddela undervisning i kristendom, men därvid beröra endast sådant, som kan erkännas och omfattas af hvar och en, till hvilket kristet trossamfund han än må höra; andra vilja, att undervisningen i kristendom ej skall hafva till syfte att bibringa någon kunskap utan endast att uppbygga; andra vilja meddela undervisning endast eller åtminstone hufvudsakligen genom läsning i bibeln: andra hysa den meningen, att undervisningen bör vara konfessionell, men dock mera afse uppbyggelse än hittills ofta varit fallet; slutligen äro de ej få, som vilja betydligt inskränka tiden för undervisningen i detta ämne, enär barnen skola få leda för det, om det förekommer för ofta.

De, som ur skolan vilja hafva bort undervisningen i religion och i stället därför meddela barnen hvilka plikter och rättigheter medborgaren i staten har, äro de, som mena, att ingen Gud och intet tillkommande lif finnes; som hålla före, att det timliga lifvet är allt och att den sinnliga njutningen är det högsta goda, det enda eftersträfvansvärda; att allt annat endast är medel för vinnande af detta goda. En folkskollärare har för ej länge sedan offentligen sagt sig omfatta den åsikten, och han anser sig dock kunna med godt samvete stå kvar i folkskolans tjänst, oaktadt det i § 18 af gällande folkskolestadga heter, att det för att anställas som lärare vid folkskola erfordras att vara känd för gudsfruktan. För öfrigt heter det i § 28 af regeringsformen, att till tjänst, hvar-

med är förenad åliggande att meddela undervisning i kristendom, kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran. Visserligen säga dessa lagparagrafer hvad som fordras för utnämning till en tjänst, men det är ju klart, att alldeles samma grunder måste gälla för en tjänsts bibehållande som för utnämnandet därtill. En kommitté, som i Finland haft uppdrag att ordna undervisningen i lägre folkskolan därstädes, säger, att det är nödvändigt, att barnen åtminstone i religionen få undervisning af en lärare, som tillhör samma trossamfund som de. En i svensk skola anställd lärare, som ej bekänner den rena evangeliska läran, bör sålunda känna sig manad att lämna tjänsten. Hvad som här förstås med ren evangelisk lära, säger oss § 2 af regeringsformen med orden: »Sådan som den uti den oförändrade augsburgiska bekännelsen samt Uppsala mötes beslut år 1593 antagen och förklarad är.» Uti § 1 i gällande kyrkolags första kapitel säges också det vara »den kristliga lära och tro, som är grundad uti Guds heliga ord, det gamla och nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter; och författad uti de tre hufvudsymbolerna: apostolicum, nicænum och athanasianum, jämväl uti den oförändrade augsburgiska bekännelsen af år 1530, vedertagen i Uppsala möte 1593; samt uti hela den s. k. konkordieboken förklarad». Föräldrar, som lämna sina barn åt skolan, för att få dess hjälp vid deras undervisning och uppfostran, hafva rätt att känna sig trygga för att läraren ej får bibringa dem sina enskilda meningar och hugskott, utan allenast den troslära, som de själfva omfatta, af hvilken de känna sig tillfredsställda, och som under århundraden utgjort grundvalen för hela folkets lycka och kraft.

Det är kännetecknande för vår tid, att så många vilja skilja moral och religion från hvarandra. Dessa vilja väl bygga upp lifvet på sedlig grundval, men sedligheten skall grunda sig på sig själf och ej ha sin grundval i religionen, men religion och moral äro hänvisade till hvarandra. »Endast den religion är den sanna, som ur sig frambringar en lifskraftig moral, och blott den moral är lifskraftig, som har sin källa i den sanna religionen.» »Ingen sedlighet kan äga bestånd, som ej har sina rötter i den eviga världen», säger Luthard, »ty så snart Gud upphör att vara sedlighetens högsta domstol,

så hafva vi öfverhufvud ej mer någon densammas domstol och ingen allmän sådan, inför hvilken alla böja sig, och för hvilken ingen kan draga sig undan.» — »Men», säger den ofvan nämnda finska kommittén, »om också den teoretiska frågan, huruvida sedlighet kan existera utan religion, lämnas obesvarad, så kvarstår dock den praktiska erfarenheten, som lär, att ett folk, som råkat på förfall i religiöst afseende, äfven skall lida skeppsbrott i sedligt afseende.»

De, som vilja sätta undervisning i religionshistorien i stället för undervisning i kristendom, äro vanligen de, som ej anse kristendomen som den sanna, absoluta religionen, utan som bida högre religionsformer. Men den kristna religionen är den sanna, om den framställer sig som idealet för religionen, om den förmår förverkliga människans förhållande till Gud i högsta fulländning. Och det förmår den. Man vet hvarken af historien eller erfarenheten någon innerligare förbindelse än då två lif förenas till ett. Det, som förmår lösa den uppgiften att sammansmälta två lif till ett, är kärleken. Kristendomen är kärlekens religion. Den åstadkommer det högsta, som genom någon religion kan åstadkommas. Den är fördenskull den fullkomligaste religionen. För öfrigt torde folkskolans barn ej hafva erforderliga förutsättningar för att göra sig till godo undervisning i religionshistoria, helst däråt kan ägnas endast jämförelsevis kort tid.

»Vidkommande åter den satsen, att kristendomsundervisning väl bör finnas, men en sådan, som håller sig blott till de lärostycken, som af hvem som helst gillas och godkännas (såsom om Gud, frihet och odödlighet o. d.), så är den», säger en skarpsinnig författare, »i högre grad ägnad att vinna anhang: rationalismen är icke blott ett då och då uppdykande filosofiskt lärdomsväder, utan den har sina fasta försänkningar i den högmodiga, fallna människoandens hela naturliga sinnesriktning. Det är många gånger visadt, hurusom här icke bjudes på att välja emellan en religionskunskap, grundad på dogmer, och en, som skulle vara fri från auktoritet, utan att frågan i själfva verket gäller att välja mellan det ena dogmsystemet och ett annat: emellan ett dogmsystem, som växlar med dagens godtyckliga vindar, och ett, hvartill Kristi kyrka bekänner sig. Satserna om Gud, odödligheten m. m. äro dog-

mer, såväl som de specifikt kristliga trossanningarna. Det är utmärkande för denna åsikt, att man sammanblandar uttrycken »kristendom» och »kristlig» med religion och religiös, förmenande, att allt, som på ett eller annat sätt kan hänföra sig till det religiösa, i och med detsamma bör anses hafva namn, heder och värdighet af kristligt: att med ett ord endast de sanningar, som kristendomen har gemensamt med de ädlaste naturliga religionsformerna eller med de filosofiska lärobyggnaderna (eller rättare sagdt, de sanningselement, som kvarblifvit i dessa senare till följd af inflytelsen från den gudomliga uppenbarelsen, hvilka i kristendomen frambrutit i sin fulla klarhet), skulle utgöra det väsentligen utmärkande för kristendomen. Det förhåller sig i själfva verket alldeles tvärtom: det, som väsentligen karakteriserar kristendomen är icke detta för all religion gemensamma, utan det är något särskildt, någonting alldeles egendomligt och nytt. »Hvad intet öga sett och intet öra hört» o. s. v. Och detta nya, denna s. k. gudaktighetens hemlighet »är det just, som kristendomsundervisningen förnämligast skall meddela, och hvari barnen behöfva införas, såvida man ej vill beröfva skolan det kraftigaste medlet, ej blott till de intellektuella anlagens sunda och lifaktiga utveckling, utan äfven och i synnerhet till verkligt ingripande, sedligt omdanande inflytelse. Att man i striden mot bekännelsetrogen kristendomsundervisning, emot dogmväsen och katekesläsning tillgriper argumenter, som endast gälla falsk, stelnad ortodoxi, död auktoritetstro, mekaniskt rabblande och slammer med katekesläror med mera sådant, är att föra in striden på ett helt annat fält; är att argumentera mot bruket på grund af missbruken. Det är så långt ifrån, att bekännelsetroheten skulle vara förkastlig därför, att den missbrukas till skrymtaktig munkristendom, att tvärtom blotta tillvaron af den senare såsom något förkastligt med nödvändighet förutsätter den förra såsom berättigad.»

Sant är visserligen, att kristendomen icke är en lära, utan att den är lif eller lifsgemenskap med Gud; men den har dock sin kunskapssida, och denna är så viktig, att i den heliga skrift flerstädes människorna uppmanas att rannsaka skrifterna, i hvilka lif finnas, ty de vittna om Kristus. Därför bör undervisning meddelas äfven i kristendom, på det

kunskap därigenom må vinnas; men ändamålet med denna undervisning är ej endast att föra till kunskap, utan jämväl att väcka, underhålla och utveckla lif. Undervisningen i kristendom bör, såsom en författare uttrycker sig, afse meddelelsen af sanning till lifs.

Men hör till kristendomen äfven kunskap, blir frågan, om denna bör meddelas endast genom läsning i bibeln eller om vid denna undervisning särskild lärobok bör användas. Erfarenheten har besvarat den frågan, och den har sagt, att det först nämnda undervisningssättet haft med sig fördubbladt arbete å lärares och lärjungars sida, men jämförelsevis klent resultat, visande sig uti ringa och oredig kunskap. Hur otillfredsställande ett sådant resultat är, inser man lätt, då man besinnar, att läran är normerande för lifvet. »Är det riktigt att säga: utan lif ingen sanning till uppbyggelse, är det ock riktigt att säga: utan sanning intet uppbyggligt lif; och detta sistnämnda måste sägas först.»

Men vid all undervisning i kristendom må man komma ihåg, att den kunskap, som man åsyftar att vinna, ej bör vara endast en förståndets sak, ej heller må man därvid trakta efter att inverka hufvudsakligen på känslan eller på viljan, utan man bör söka bana sig väg till »medelpunkten för allt förstånds-, känslo- och viljelif, hjärtat», ty utaf hjärtat utgår lifvet.

Slutligen må någon uppmärksamhet ägnas jämväl åt den åsikten, som säger, att åt undervisning i kristendom bör anslås betydligt mindre tid, än hittills varit vanligt. Som skäl till förminskning af tiden anför man: den ifrågavarande undervisningen bör maka åt sig för att lämna rum åt undervisning i andra för barnens framtida lif viktiga ämnen; undervisning i kristendom, om den ofta förekommer, väcker hos barnen leda för ämnet. Möjligt är, att den tid, som hittills varit i folkskolan anslagen åt det ämne, hvarom nu handlas, kan något inskränkas. Men så mycken tid bör dock fortfarande tilldelas det, att det kan bibehålla sin ställning som skolans hufvudämne. Visserligen ser det ut, som om mången i våra dagar föreställde sig, att ju mer man inskränkte tiden för bön och undervisning i kristendom, dess större garanti hade man för att de skulle verka till fromhet; och att ju

mindre kunskap man bibringade barnen i kristendom, dess större säkerhet hade man för att de skulle fostras till kristlighet. Men visst är dock, att, om man tillmäter åt kristendomsämnet för kort tid, man tager från det möjligheten att verka hvad det kan och bör.

På sidan 31 i årsskriften begynner hvad Centralstyrelsen har att mäla om den Nya läseboken. Utrymmet förbjuder oss att anföra yttrandet i dess helhet. Vi vilja därför återgifva endast ett och annat utdrag därur. Så säges bland annat: »Från alla håll synes man redan nu vara ense om att boken är ett första rangens konstverk, och att den läses med förtjusning af barnen i den ålder den är afsedd för. Ett bättre och mera allsidigt omdöme kan icke gifvas om en läsebok för denna ålder. Det är konstverkets egenskap af omedelbart känd och klart återgifven lifsuppfattning, som gör det till en sund näring för denna gyllne period i barndomsårens åskådningslif. Och barnens bifall visar, att boken anknyter sig till det åskådningslif, som hemmet, hembygden och skolan redan framkallat hos dem och att den bygger vidare på denna grund och med detta material.» Vi vilja ej inlåta oss på några utläggningar af innehållet i dessa granna ord. Dylika utläggningar skulle enligt vårt förmenande blifva nya exempel lämpliga till att bestyrka sanningen af att det dunkelt tänkta är det dunkelt sagda, men vi hafva ej något intresse af att nu uppvisa påståendets riktighet. Med anledning af de anförda orden vilja vi dock framställa den frågan, om det verkligen förhåller sig så, att omdömet om Selma Lagerlöfs boks lämplighet som enda läsebok i folkskolans första och andra klass är så gynnsamt, som det anförda yttrandet synes antaga.

Enligt vår uppfattning hafva omdömena om boken varit ganska skiftande. Åtskilliga estetici hafva ej haft nog berömmande ord om den. Men det må förlåtas oss, om vi ej anse dem vederhäftiga att fälla omdöme om den sak, hvarom här är fråga. De, åtminstone de flesta, hafva väl behörighet att bedöma boken från konstnärlig synpunkt; men det torde ej vara för mycket sagdt, att de i allmänhet sakna de psykologiskt-pedagogiska studier, som kräfvas för att fälla omdöme om den från undervisningens och uppfostrans synpunkter. Och

för öfrigt huru många af dessa hafva gjort sig reda för de uppgifter, som en läsebok i folkskolan har att fylla.

En annan grupp, som uttalat sig mycket gillande om boken, och på hvars omdöme man synes fästa stort afseende, är barnens. De flesta af dessa tycka, att den är så rolig. Men äfven om »roligheten» är en god egenskap hos en läsebok, så torde den ej vara den enda eller ens den hufvudsakliga hos en god läsebok. För vår del tro vi, att läseboken bör såväl genom innehåll som form väcka och hålla vid lif barnens intresse. Men för att göra det behöfver den ej framställa endast det, som är roligt. Ja, vi tro oss med fullt skäl kunna säga, att det är skadligt för barnen att timme efter timme läsa endast sådant, som man vanligen hänför under rubriken »roligt». — För öfrigt tro vi ej, att barnen hafva befogenhet att bedöma boken som läsebok. Alla roliga böcker äro ej lämpliga läseböcker.

En stor mängd lärare och i synnerhet lärarinnor hafva jämväl med stor tillfredsställelse mottagit den nya läseboken. Af stort intresse skulle det vara att veta, huru mycket namnen Selma Lagerlöf, Fridtjuv Berg och Alfred Dalin därtill hafva bidragit. Det kan ej utrönas; men vi äro förvissade därom, att, om boken ej skyltat med de namnen, hade tillfredsställelsen blifvit mindre högljudd. Och för öfrigt hvilken frestelse ligger det ej uti att räknas till den hop, som är tillräckligt upplyst och fördomsfri för att omfatta det nya?

Men det torde dock ej kunna nekas, att en beaktansvärd minoritet af pedagogiskt bildade ej instämt i omdömet om det ifrågavarande arbetets lämplighet som enda läsebok i folkskolans lägre klasser. Åtskilliga äro de, som frukta för att det måste på barnen utöfva ett skadligt inflytande att läsa så mycket sagor, som man nu bereder dem tillfälle att göra. Så kallad nöjesläsning i hemmen och dylik läsning äfven i skolan skola, fruktar man, medföra, att barnen förlora smak för annan läsning och att de komma att bibehålla den smak de i skolan erhållit, äfven sedan de lämnat den. Erfarenheten gifver vid handen, att det finnes skäl för en dylik fruktan. Men för att ej alldeles taga från de unga det nöje, de kunna hafva af att läsa Selma Lagerlöfs beryktade bok, säga de: Läs den boken en och annan timme till glädje och uppmuntran för

barnen; använd den vid sidan af en annan läsebok, som bättre motsvarar de uppgifter, läseboken har att fylla. Andra lärare hylla en strängare åsikt. Det finnes nämligen de, som ogilla all läsning af sagor i skolan.

Äfven åtskilliga skolrådsordförande hysa betänkligheter mot att använda Selma Lagerlöfs »Nils Holgersons resa» som läsebok i folkskolan.

Slutligen har det mot den ifrågavarande boken anmärkts, att den är rik på misstag i afseende på de däri omtalade djurens förekomst och lefnadssätt m. m., samt att det hos barnen måste alstra osäkerhet, att i boken verklighetsskildringar och sagor äro så inflätade i hvarandra, att de ej kunna skilja mellan hvad som är sant och hvad som är dikt.

Af hvad nu blifvit anfördt torde framgå, att boken, hvarom här handlas, såsom läsebok betraktad ej vunnit så allmänt erkännande, som årsskriften synes antaga.

På sidorna 40 och 41 i årsskriften talas om bibliska planscher, som blifvit anskaffade till undervisningsmateriell. Beträffande deras tillkomst meddelas, att centralstyrelsen redan för ett par decennier sedan haft sin uppmärksamhet fäst på vikten af att få bibliska planscher, som bättre än de, som då tillhandahöllos, motsvarande sitt ändamål. Först försökte man skaffa utländska planscher, men då dessa visade sig mindre ändamålsenliga i ett eller annat afseende, beslöt man sig för att söka åstadkomma inhemska. Förslag till sådana uppgjordes men förkastades. Slutligen framlades en plan, att den framstående målaren Julius Kronberg skulle vidtalas att måla en serie taflor öfver ämnen, som ligga inom barndomsskolans kurs i biblisk historia. De borde göras verklighetstrogna och gifva enkla, lefvande, konstnärliga framställningar af berättelsernas religiösa och kulturella innehåll. De skulle med hänsyn till format, maner och reproducering anpassas för skolbruk. Planens upphofsman var öfverläraren i Huskvarna Alfred Dalin. Hans sakkunnighet, intresse och ihärdighet hafva vi att tacka för att taflorna kommit till stånd. För att möjliggöra företaget vände man sig till ecklesiastikdepartementet med anhållan om statsunderstöd. Den, som skrifver dessa rader, hade då uppdraget att förbereda och delvis afgöra ärenden om undervisningsmateriellen. Till en början ställde han sig mycket tve-

kande, när den omnämnda planen lades fram för honom. Det förekom honom ganska tvifvelaktigt, om planen skulle kunna förverkligas, och han var mycket oviss, om skäl vore att nedlägga så stora kostnader, som planens utförande skulle medföra, på anskaffande af ifrågavarande undervisningsmateriell. Emellertid lät han sina betänkligheter fara för förslagsställarens varma öfvertygelse om sakens stora vikt. Statsunderstödet förordades och blef beviljadt. Men, säger centralstyrelsen, arbetet har kräft betydligt mera arbete och större kostnader, än från början kunde beräknas. Tio taflor äro nu färdiga och kunna rekvireras hos förläggaren, P. A. Norstedt & Söner. De kosta uppfodrade 15 kr. Hvarje tafla åtföljes af ett häfte text, som i tre afdelningar, beräknade för olika stadier, redogör för taflans religiösa och kulturella innehåll. Köpes hela verket på en gång, erhålles texten i ett bokhäfte, som därjämte innehåller ett förord om taflornas betydelse för undervisningen och deras användning vid densamma. Häftet hålles till salu äfven i bokhandeln för ett pris af 60 öre. Textens författare är Alfred Dalin.

Den serie taflor, hvarom vi nu talat, utgör endast en del af ett större verk, hvars fullbordande synes oss synnerligen önskvärdt; men den färdiga delen kan dock anses som ett helgjutet verk och skall säkert, säger centralstyrelsen, »blifva till välsignelse och glädje för de släkten, som komma.» Hvarför kan ej det släkte, som nu lefver, få del af den välsignelse och glädje, som taflorna, rätt använda, kunna medföra?

Om det dyra verket skall kunna fortsättas, beror till stor del på den åtgång, som den nu färdiga delen däraf får. Vi vilja därför rikta till våra skolråd den varma uppmaningen att för skolornas behof köpa den vackra, instruktiva och uppfordrande undervisningsmateriellen. Äfven kyrkoråden kunna med fördel använda de vackra taflorna som prydnader i för andaktsöfningar ämnade samlingssalar. Och månne icke Kronbergs bibliska planscher skulle vara värdiga prydnader i hemmen? Måtte de så förtjänstfulla planscherna vinna stor spridning, så att det löftesrika verket må kunna fullbordas!

I den afdelning af årsskriften, som handlar om de ämnen, som utsändts till kretsarna innevarande år, meddelas, att centralstyrelsen utsändt till kretsarna frågan om fortsättnings-

skolan. Uti inledningen till frågan meddelas, att under slutet af 1890-talet utsikterna för en lösning af frågan om fortsättningsskolan syntes i någon mån ljusna. År 1896 offentliggjordes nämligen det af en kungl. kommitté utarbetade förslaget till skolstadga för skolväsendet i rikets större städer, och i detta förslag förordades införandet af obligatoriska fortsättningsskolor. De förhoppningar, som i detta hänseende slöto sig till den år 1897 utfärdade nya folkskolestadgan, blefvo äfven svikna. Den hade nämligen icke tagit någon som helst hänsyn vare sig till lärarekårens uttalade önskningar rörande fortsättningsskolan eller till dem, som uttalats i nämnda kommittéförslag.

Af detta yttrande får man den uppfattningen, att centralstyrelsen velat tadla regeringen därför, att den år 1897 ej vidtagit några åtgärder för främjande af den fortsatta undervisningen. En jämförelse mellan folkskolestadgan af år 1882 och den af år 1897 torde dock visa, att tadlet är obefogadt. Uti folkskolestadgan af år 1897 säges nämligen, att, där kyrkostämma anslår erforderliga medel, må en folkskolas högre afdelning anordnas. Denna bestämmelse var ju något nytt, något, som gick utöfver hvad i 1882 års folkskolestadga sagts om den fortsatta undervisningen. Denna nya bestämmelse i 1897 års stadga tillkom just med hänsyn till de under närmast föregående tid framställda önskningarna om att åtgärder måtte vidtagas för att föra den fortsatta undervisningen framåt. Medgifvas måste väl ock, att anordningen af en folkskolans högre afdelning innebär rika löften om en folkskolans välsignelserika utveckling. Men, invänder man, hvarför stadgades det ej, att denna folkskolans högre afdelning skulle blifva obligatorisk? Regeringen kunde ej påbjuda anordnandet af en folkskolans högre afdelning, enär detta hade varit ett öfverskridande af dess befogenhet, ett kränkande af folkets rätt att sig själf beskatta; och den ansåg, att tiden ej var inne för att framlägga för riksdagen proposition om obligatorisk anordning af en folkskolans högre afdelning. Bättre ansåg den det vara att uppskjuta härmed, till dess behofvet af den ifrågasatta utvidgningen af folkskolan vore allmännare insedt och erkändt. En annan invändning mot folkskolestadgans stadgande rörande en folkskolans högre afdelning har

ock gjorts. Man har sagt, att föreskrifterna om denna vore alltför allmänna och sväfvande. För vår del tro vi däremot, att det är en stor fördel, att regeringen i detta hänseende föreskrifver och bestämmer så litet som möjligt, ty endast därigenom få de särskilda skoldistrikten tillfälle att ordna afdelningen i fråga på ett sätt, som bäst passar med hänsyn till förhållandena i distriktet; och det är just genom att lämpa sig efter de förefintliga förhållandena i den bygd, där skolan verkar, den fortsatta undervisningen kan blifva till rätt gagn för bygdens uppväxande ungdom.

Carl K—n.

23.

†

Otto Salomon.

Genom dagspressen är långt förr, än detta häfte ligger inför läsarens ögon, kändt, att föreståndaren och styresmannen för Aug. Abrahamsons stiftelse å Nääs, Direktör Otto Salomon, afled därstädes söndagen den 3 november vid nyss fyllda 58 år. Dödsbudet kom icke oväntadt. Man visste, att hans hälsa var bruten, och att hans dagar voro räknade. Icke dess mindre har dödsfallet väckt djup förstämning i vida kretsar, lätt förklarlig, när man besinnar, att inom de kårer, som under årens lopp rekryterat kurserna vid Nääs, främst folkskolelärarekåren, knappast någon svensk man varit så uppburen och uppriktigt afhållen, som Dir. Salomon i lifstiden var. Med honom gick en betydande man ur tiden. Med hänförelse och aldrig sviktande energi arbetade han för sina idéer, det praktiska arbetets, i främsta rummet slöjdens, friluftslekens och gymnastikens anläggande såsom mäktiga häf-

stänger vid uppfostringsarbetet, och han kunde glädja sig åt framgång i sitt arbete mer än de flesta. Hans lifsvärf sammanfaller med Nääs slöjdläraresemariums utveckling från en ringa början fram till världsrykte. Ty att det var han, som från början och alltsedan var själen i detta företag, därom lära icke delade meningar råda, och vi äro öfvertygade om att ingen med större villighet erkänt detta än den varmhjärtade, tidigare hädangångne man, hvars namn anstalten bär, och som beredt åt den ett betryggande ekonomiskt underlag.

Frågar någon efter orsaken till den stora framgång, som bildningsarbetet vid Nääs hade att glädja sig åt, hänvisas i första rummet till Dir. Salomons personlighet. Af naturen rikt begåfvad hade han genom efter hand bedrifna djupgående studier af allt, som rörde uppfostringskonsten — icke minst pedagogikens historia —, förvärfvat sig en klarblick i hithörande frågor, som torde vara sällspord. Man kände, att han hade alla förutsättningar att leda den sak, för hvilken han arbetade, i rätt spår, och det lefvande intresse och den tro på framgång, som besjälade honom, påtvingade han formligen enhvar annan, som kom under hans inflytande. Lägges härtill, att hans personlighet präglades af en djupt allvarlig religiositet, som likväl hos honom icke utträngde kärleken till sann lifsglädje och oförfalskad humor, torde därmed vara nog sagdt till förklaring af det förhållandet, att skarorna så gärna fylkade sig omkring honom och med sådan entusiasm gingo till omsättningen af hvad han gifvit.

Dir. Otto Salomon föddes i Göteborg den 1 november 1849. Efter aflagd maturitetsexamen och idkade studier på landtbrukets område kom han vid omkring 20 års ålder till Nääs med uppgift att biträda sin morbroder, den kände donatorn Aug. Abrahamson, vid landtbrukets skötsel. Att hans lifsarbete emellertid blef ett annat, är allmänt kändt. Vi hänvisa till uppsatsen »Om Nääs» i häftet n:r 1 af denna tidskrift för innevarande år. Utöfver sitt arbete vid slöjdläraresemariet har han emellertid med framgång verkat både litterärt och såsom lycklig föreläsare. I förstnämnda afseendet må här endast nämnas, att han under en följd af år redigerade dels »Slöjdundervisningsblad från Nääs», dels den förtjänstfulla

serien »Skrifter af uppfostringskonstens stormän». Att på Direktör Salomons lott skulle falla åtskilliga af de utmärkelsetecken, hvarmed samhället belönar den allmänna förtjänsten, var ju naturligt. Så innehade han utom riddaretecknet af vasa- och nordstjärneordnarna, norska S:t Olafs orden m. fl. andra utländska ordnar. Själf såg han städse den bästa lönen uti det goda samvetets vittnesbörd.

Direktör Salomon sörjes närmast af maka, född Wahren, samt tvenne söner.

J. W—t.

24.

Ett och annat från seminarierna.

1.

Den nya seminariebyggnaden i Hernösand.

Vid innevarande termins början flyttade folkskoleseminariet i Hernösand in i sina nya, rymliga och ljusa lokaler. Invigningen ägde rum den 25 oktober. Bland de inbjudna märktes representanter för domkapitlet, länsstyrelsen, magistraten och stadsfullmäktige samt lärare från allmänna läroverket, tekniska elementarskolan, småskoleseminariet, döfstumskolan och folkskolan.

Till högtiden hade läraren i musik och sång vid seminariet, direktör F. Janson, komponerat en kantat för blandad kör, manskör, unison barnkör, solo och orkester, till hvilken texten skrifvits af seminarieadjunkten G. Sandahl.

Sedan dess första sats, den präktiga och ytterst väl utförda inledningskören, förklingat, framträdde seminariets rektor, *G. W. Bucht*, och lämnade i korta drag en redogörelse för det nya läroverkets tillkomst, inledningsvis berörande äfven seminariets förutvarande lokala förhållanden. Härefter följde elevernas och barnens sång samt solo och deklamation ur kan-

taten, hvarefter biskop *M. Johansson* besteg katedern och uttalade i ett kortare föredrag några tankar om religionsundervisningen vid folkskoleseminarierna.

Härpå följde kantatens slutkör.

Den högtidliga invigningsakten slutade med uppläsande af en mängd telegram. Sådana hade ingått från kanslirådet Lyttkens, f. kanslirådet Kastman, Seminariekommittén, från ett flertal folkskoleseminarier, från förutvarande lärare vid Hernösands seminarium m. fl. — Seminariet, hvars hufvudbyggnad är uppförd i tre våningar, ligger högt, fritt och synnerligen sundt invid staden åt öster.

—*r*—

2.

Under titel »*Sveriges folkskoleseminariers cirkulärbok*» gör för närvarande en tjock handskrifven foliobok sin rond kring de svenska seminarierna. Den har utgått från seminariet i Hernösand och sedan sändts till andra seminarier och torde nu (slutet af november) befinna sig vid något af de sydligaste seminarierna. Enligt hvad vi hört sägas, skulle nämnda bok vara följden af ett beslut, som fattades vid ett af de seminaristmöten, hvilka höllos i somras. Eleverna vid de olika seminarierna omtala där icke blott sina sysselsättningar, föreningar m. m. utan gifva sig äfven in på undervisningen i olika ämnen, i all synnerhet katekesen, kritisera lärare m. m. Yttrandena från de kvinnliga seminarierna äro i allmänhet hållna i modest ton, men så är ej alltid fallet med de manliga. Särskildt från ett seminarium förekommer ett hänsynslöst angrepp på lärare, och till och med myndigheter klandras för det sätt, hvarpå de utnämnt lärare.

Företaget är ej sådant, att det bör uppmuntras eller ens gillas och kan, såsom det nu gestaltat sig, omöjligen bidraga till något godt samarbete mellan lärare och lärjungar.

25.

Seminarieläraremötet 1908.

Enligt beslut vid seminarieläraremötet i Landskrona 1905 skulle nästa möte hållas i Stockholm under sommaren 1908. Då seminariekommitténs arbete sannolikt ej hinner afslutas förrän på våren 1908, har emellertid förslag väckts att uppskjuta mötet till lämplig tidpunkt år 1908 eller 1909. Härom infordras nu de olika ortsföreningarnes yttranden, som böra insändas till seminarielärareföreningens styrelse före den 5 december.

Enligt vår mening skulle det vara bäst, om seminarieläraremötet kunde hållas mot slutet af sommaren 1908, men, om detta till följd af kommitténs arbete ej låter sig göra, bör bestyrelsen utsätta mötet till den tid under år 1908 eller 1909, som befinnes lämpligast. Dock anse vi, att det ej bör hållas under höstterminens lopp, emedan i sådant fall sannolikt blott medlemmar från de närmaste seminarierna skulle kunna infinna sig.

26.

Fjortonde allmänna svenska folkskollärareméte i Gäfle.

Till det fjortonde allmänna svenska folkskoläraremötet, som skall hållas i Gäfle den 1, 2 och 3 juli 1908, få undertecknade härmed inbjuda lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor äfvensom folkundervisningens öfriga målsmän och vänner.

I samband med mötet kommer att anordnas en *utställning* af undervisningsmedel och skolmöbler m. m. De, som vilja deltaga i utställningen, böra anmäla detta före den 1 instundande mars.

Anmälningar om *öfverläggningsämnen och föredrag* skola vara insända senast den 1 februari 1908. Samtidigt med anmälan bör lämnas en kort sammanfattning af föredraget eller inledningsanförandet till upptagande i programhäftet.

Närmare upplysningar om mötet komma att framdeles meddelas.

Skrifvelser angående mötet adresseras:

Allmänna folkskollärareмötet, Gäfle.

Stockholm och Gäfle den 5 oktober 1907.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening:

ALEXANDER JONSSON.

J. G. SÖDERBERG. J. J. DALSTRÖM. FRIDTJUV BERG.

ALFR. DALIN. J. FRANZÉN. ANNA L. LESSEL.

MAURITZ TENNMAN. PER BORGH. J. CEDERBERG.

N. O. BRUCE. GUSTAVA LANDBERG.

Mötets organisationskommitté:

A. NORDLANDER.
Folkskolinspektör.
Ordförande.

HILDA ANDERSSON.
Folkskollärarinna.

C. W. BERGGREN.
Borgmästare.

KERSTIN BERGSTRÖM.
Småskollärarinna.

O. BODÉN.
Folkskollärare.

C. EDQUIST.
Folkskolinspektör.

E. EHLIN.
Folkskollärare.

A. ELMGREN.
Folkskollärare.
Byråföreståndare.

E. ENGWALL.
Grosshandlare.

J. FALK.
Rektor vid Gäfle högre allmänna läroverk.

LINA FORSMAN.
Småskollärarinna.

K. M. LINDH.
Redaktör.

JOH. LINDHOLM.
Folkskollärare.
Sekreterare.

A. LUNDÉN.
Folkskollärare.
V. sekreterare.

CECILIA LUNDGREN.
Folkskollärarinna.

P. LUNDGREN.
Folkskollärare.
Kassaman.

A. MATTSSON.
Färghandlare.

R. NORDIN.
Bankdirektör.

H. NORDQVIST.
Folkskollärare.
V. ordförande.

RAGNHILD NORDQVIST. Folkskollärarinna.
O. ROSENBORG. Folkskollärare.
EMILIE ROSENQUIST AV ÅKERSHULT. Överlärarinna.
ANNA SUNDBOM. Folkskollärarinna.
JENNY VAHLMAN. Folkskollärarinna.
J. B. WOCKATZ. Seminarierektor.
S. H. ÅHSTRÖM. Kamrerare.
ANNA ÖBERG. Folkskollärarinna.

27.

Litteratur.

Doktor Martin Luthers Lilla katekes med kort utveckling. Av Kungl. Maj:t stadfäst den 11 oktober 1878. Med anmärkningar och förklaringar utgiven av *F. Wimmercranz*, kyrkoherde. Andra upplagan. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris bunden 90 öre.

År 1901 utgaf författaren förra upplagan af sin katekes med anmärkningar och förklaringar. Vi ha vid begagnandet af densamma funnit den vara ganska god. I den nu utkomna upplagan följer författaren väsentligen samma plan, ehuru lilla katekesen är försedd med vida utförligare förklaringar. Anledningen härtill är, att författaren vill möjliggöra en enklare och kortare men på samma gång redigare och säkrare katekesundervisning. En sådan söker han förverkliga genom att göra undervisningen enhetlig. »Lilla katekesen kan», säger författaren, »med den här gifna uppställningen användas såsom den enda egentliga läroboken i folkskolan, och de för denna kurs möjligen behöfliga styckena ur Stora katekesen äro genom omskrifning eller blott hänvisning anförda under den förras stycken. Hela undervisningen kan därigenom uteslutande följa Lilla katekesens ordning, och denna blir alltjämt från början till slut ledande.» Ehuru enligt författaren ingen svårighet möter att härvid följa normalplanens lärogång, påpekar han i förordet till pröfning en annan. Författaren hoppas, att, om

hans katekesupplaga icke vinner beaktande för folkskolans behof, den dock bör kunna göra god tjänst i nattvardsskolan.

Bibelspråken äro anförda efter bibelkommissionens normalupplagor: nya testamentet år 1883 och gamla testamentet år 1903. Stafningen är i enlighet med K. Cirk. den 7 april 1906.

Boken, som synes oss vara förtjänt af uppmärksamhet, rekommenderas i herrar lärares och prästers benägna åtanke.

Sveriges historia för folkskolan av Carl Grimberg under medverkan av Frans von Schéele. Försöksupplaga. Andra häftet, omfattande tiden från Gustav Vasas tronbestigning till Karl XII:s död. Stockholm 1907. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: häft. 30 öre, häft. 1 och 2 inbundna tillsammans 80 öre.

Det första häftet af ifrågavarande lärobok utkom förra året, och vi ha uttalat oss härom (häftet 3 1906). Språket är i denna del liksom i föregående enkelt och lättfattligt, och författaren har på ett förtjänstfullt sätt ägnat särskild uppmärksamhet åt de ledande personerna och mera epokgörande tilldragelser. Planer öfver två fältslag (vid Breitenfeld och Poltava) och tvenne instruktiva kartor (Västfaliska freden och Gustaf Adolfs fälttåg samt Karl X Gustafs krig) jämte flera illustrationer bidraga till att åskådliggöra innehållet.

Detta häfte omfattar i likhet med föregående omkring 100 sidor, hvadan man kan beräkna, att hela läroboken får ett omfång af ungefär 300 sidor. Beträffande denna sak yttrar författaren i förordet om sin lärobok: »Den vill bli lärobok genom att vara läsebok. En sådan bok blir med nödvändighet större än hittills brukliga läroböcker. Men ett faktum är, att 'en stor bok' är lättare att inlära än en, som innehåller ungefär samma material af fakta i en koncentrerad och alltså för barnen svårfattlig form.»

Detta kan visserligen hafva sitt berättigande, men med det ringa antal timmar, som enligt nu gällande normalplan äro anslagna åt historia, torde det blifva svårt att hinna med en så dryg kurs. En gallring torde här bli behöflig, i synnerhet då man vet, att barn ej förmå skilja mellan det väsentliga och det mindre väsentliga utan lära sig allt utantill på

ungefär samma sätt. Författaren kallar ock sin lärobok »Försöksupplaga».

Emil Hildebrand. **Svensk stats- och samhällskunskap. Lärobok för realskolan och högre folkskolor.** Stockholm 1907. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 80 öre.

Författaren är förut väl känd genom sina utförligare läroböcker i statskunskap. Här har han lämnat en enkel och mera kortfattad framställning af Sveriges nu gällande statsförfattning och statsförvaltning och därjämte lämnat upplysningar om vår tids sociala och ekonomiska förhållanden. Författaren har särskildt berört de frågor, som för närvarande taga uppmärksamheten i anspråk, såsom rösträtts- och arbetarefrågorna, nykterhetsrörelsen m. m.

Läroboken blir säkerligen till gagn för sådana läroanstalter, i hvilka man ej har tillfälle att genomgå någon utförligare kurs i statskunskap.

Ali Nordgren. **Grundlinjer i kemi.** Andra upplagan. Linköping 1907. Henrik Carlsons bokhandel. Pris 1,50.

Den förra upplagan af författarens lärobok i kemi utkom 1904 (se häftet 3 1906). En ny upplaga har nu varit behöflig, hvilket visar, att boken fått användning. Den lämpar sig också synnerligen väl för landtmannaskolor och folkhögskolor och kan med fördel användas äfven vid flickskolor. Uppställningen är redig och åskådlig och språket enkelt, hvarjämte innehållet klargöres medelst experiment. I slutet af boken förekomma tabeller öfver grundämnens atomvikter samt oorganiska syror och deras salter. Ett utförligt register är bifogadt.

Affärsmaterial för undervisningen i bokföring i realskolan av Emil Almén, fil. doktor. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris 30 öre.

Ansluter sig till författarens förut utgifna »Lärobok i bokföring».

Ett nytt Sverige. Några framtidsidéer och reflektioner att diskuteras av intresserade. Av H. Rommel. Tryckt i O. L. Svanbäcks Boktryckeri, Stockholm 1907. 50 öre.

Innehållet i broschyren är mycket omväxlande. Här beröras viktiga frågor rörande religion, uppfostran, nykterhet, familjen, kvinnan och rösträttsfrågan m. fl. men äfven frågor af mera periferisk natur. I många frågor uttalar författaren sunda åsikter, som förtjäna att beaktas, i andra däremot visar han sig bra mycket naiv, så t. ex. i frågan: »Hvad är pedagogik?», i artiklarna: »Reform af vår högre undervisning», »Ett tillägg till uppfostran», i hvilken han förordar »obligatorisk undervisning i dans och artighet» i folk- och elementarskolan.

För artiklarnas utarbetande i formellt och språkligt hänseende behöfver författaren hjälp.

Pedagogisk tidskrifts septemberhäfte innehåller:

Mattson, Ruben, Funktionsbegreppets införande i matematikundervisningen i skolan; S. F., Anmälan af V. Abenius, Elementar lärobok i kemi 1, förberedande kurs; S. F., Anmälan af L. Johansson, Lärobok i kemi för realskolan; E. Gn, Anmälan af P. G. Laurin, Lärobok i geometri för realskolan; E. Gn, Anmälan af P. G. Laurin, Öfningsbok i geometri för realskolan; E. Gn, Anmälan af P. G. Laurin, Lärobok i geometri för gymnasiet; E. Gn, Öfningsbok i geometri för gymnasiet; Rydberg, C. F., Genmäle till lektor E. Göransson, Kungl. beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk; Personalnotiser.

Oktoberhäftet innehåller:

Olsson, Ingvar, Världarnas utveckling, af prof. Arrhenius; Borg, Harald, Läsning af engelska texter i skolorna; E. Gn, Anmälan af F. Klein, Vorträge über den matematischen Unterricht an den höheren Schulen; Göransson, Edvard, Svar på genmäle från läroverksadjunkten C. F. Rydberg; Kungliga beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Novemberhäftet innehåller:

Bergstedt, Hugo, Om grekiska egennamn i svenskan; Svartengren, Hilding, Några tankar om profåret; Swz, E., Anmälan af E. Brate och A. F. W. Lindvall, Svensk språklära för de allmänna läroverken 1907; N—r, J., Anmälan af Carl Landtmanson, Övningsbok för den första undervisningen i svenska språkets rättskrivning och satslära; N—r, J., Anmälan af N.

Krok, Svensk språklära; Lyth, P. G., Anmälan af R. Törnebladh och L. Lindroth, Latinsk språklära; Nft, Anmälan af A. Heuman, Tyska för nybörjare och N. E. G. Herdin and C. S. Fearenside, The Intermediate English Reader; Malme, Gust. O., Anmälan af Knut Bolin, Lärobok i biologi för realskolan. Del II, Botanik; R., Anmälan af Klas Vinell, Euklides fyra första böcker; Gn, E., Anmälan af K. R. Collin, Lärobok i plan trigonometri; Abenius, Vilhelm, Genmäle till S. F.; Kungliga beslut; Kungl. öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Den danske Realskole. Organ for Danmarks Realskoleforening. Redigeret af Albert Dahl. N:r 15, 16, 17, 18 och 19 (1 och 15 september, 1 och 21 oktober) 1907.

Af det rikhaltiga och omväxlande innehållet hänvisa vi till följande artiklar: Formen for Mellemskoleeksamen; P. F. Jensen, cand. mag., Randers: Tysk Feriekursus i Tarm; Skolebestyrer J. Aldal: Fysikapparater i Mellem- og Realskoler; Skolebestyrer Aug. Hellesen: Rudkøbing Realskole 1882—1907; om Tyskundervisningen i Middelskolen; Otto Lassen, cand. mag.: det engelske Feriekursus paa Bogø; De forenede Pigeskoler; Dissektionsøvelser i Skolen; Alb. Dahl: Lærernes Velfærdssag (ansökan om högre lön af lärarne och lärarinnorna vid den privata realskolan); Gjenfortælling som skriftlig Prøve i Tysk ved Middelskoleeksamen; Statistik over Privatskolerne i Danmark m. m.

Af på sista tiden i Danmark utgifna böcker vilja vi särskildt påpeka: *Saxo Grammaticus: Danmarks Krønike.* Oversat af Fr. Winkel Horn, med 350 Illustrationer af Louis Moe. 2 Dele. Omkr. 800 sidor i kvart.

Det berömda verket säljes nu för det billiga priset af 7 kronor (förra priset 17 kr.).

Den danske Realskole N:r 20 och 21 (1 och 15 november) 1907 innehåller bland annat: Cirkulære; Fra Rigsdagen; Pigeskoleeksamen og Alm. Forberedelseeksamen af A. D. Thyssen; Otto Salomon, Nääs (en sympatisk artikel af utgifvaren); Fra Realskolerne, Læreruddannelsen.

Ur utländska tidskrifter:

I häftena 10 och 11 af *Pädagogische Blätter*, herausgegeben von Karl Muthesius, förekomma följande längre artiklar och meddelanden: Kerrl, Welche Bedeutung hat die philosophische Propädeutik für die Bildung und insbesondere für die Lehrerbildung? (Författaren framhåller här ämnets stora betydelse äfven för lärarbildningen vid seminarierna); Itschener, Ästhetische Probleme; Über den fremdsprachlichen Unterricht in sächsischen Seminaren; Muthesius, Fortbildungsschule und Volkschule; Die geistliche Schulaufsicht; Bericht über den XII Sächsischen Seminarlehrertag; Die Brandenburgische Seminarlehrerversammlung; Die einklassige Volkschule; Seminarberichte (Altdorf, Bayreuth, Kaiserslautern, Schwabach, Speyer u. a.); Beurtheilungen: Leseunterricht, Literaturkunde, Musik, Turnunterricht.

Der deutsche Schulmann, herausgegeben von Johannes Meyer, h. 9, 10 och 11, innehåller bland annat: *Abhandlungen:* Die Schule im Zeichen der Romantik von H. Wigge; Der religiös-sittliche Jugendunterricht, eine psykologische Kunstarbeit von Th. Walther in Zerbst; Einiges über deutsche Lyrik und ihre Behandlung in der Schule von Rich. Köhler in Coburg; Der Religionsunterricht in der Volksschule im Sinne Fr. Wilh. Dörpfelds. Eine methodische Studie von G. Winkler in Chemnitz; *Mitteilungen:* Schulpolitische Rundschau von H. Wigge; Kongress für Kinderforschung und Jugendfürsorge von Marx Lobsien in Kiel; Die Schulerziehung und ihre Schäden für die Kraft des Volkes von E. Peters; Der Fransose Huret über deutsche Schulen und Lehrer; Erziehung zur Persönlichkeit; *Besprechungen:* Zur Alkoholfrage, von Rektor O. Schmidt in Raguhn; Methodische Schriften für den Geschichtsunterricht, von Hofrat Dr C. Spielmann in Wiesbaden; Zur Reform des Kunst- und Zeichenunterrichts, von Prof. Fritz Kuhlmann in Altona; Methodische Schriften und Anschauungsmittel für den naturkundlichen Unterricht, von W. Probst in Dessau: Zur Litteratur des matematischen Unterrichts, von Alb. Haeffs in Krefeld.

Tal och föredrag inför skolungdomen af Rektor Axel Dahlman. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag 1907. Pris: häft. 1 kr. 75 öre, inb. 2 kr. 75 öre.

Rektor Dahlman i Karlstad har här sammanfört skoltal, som han vid olika tillfällen hållit inför skolungdomen. Man märker genast, att det är den erfarne och praktiske skolmannen, som här talar. Många viktiga pedagogiska frågor beröras i dessa tal (tillsammans 15), som behandla olika ämnen, såsom kamratskapet, fosterlandskänslan, lärjungarna inför allmänheten, om öfningsämnenas betydelse, ändamålet med skolundervisningen enligt den nya läroverksreformen, skolans uppfostrande verksamhet m. m.

Vi rekommendera dessa tal till läsning och behjärtande af både lärare och lärjungar.

Personalnotiser rörande seminarierna.

Seminarieadjunkten G. G. Rose i Karlstad har erhållit Öfverstyrelsens *förord* till en adjunktsbefattning vid högre allm. läroverket i Nyköping.

Till adjunkter vid Linköpings folkskoleseminarium ha *utnämnts:* i *svenska språket, historia och geografi* samt *räkning och geometri* fil. kandidaten O. Olsson i Karlstad; i *kristendomskunskap, pedagogik och metodik samt svenska språket* seminarieadjunkten G. Sandahl i Härnösand.

Fullmakt å adjunktstjänst vid Linköpings seminarium har utfärdats för fil. kand. O. Olsson.

Till redaktionen insända skrifter.

Folkskolekalender 1908. Praktisk uppslagsbok utgiven av Emil Hammarlund, Stockholm. Svensk Läraretidnings förlagsaktiebolag 1907. Pris: 1 kr. 25 öre; inb. 1 kr. 50 öre.

På egen hand. Avskrivningsöfningar jämte interpunktions- och språkövningar utgivna av Marie Louise Gagner och Maria Bergmark. H. II, III och IV. Stockholm Wilh. Billes Bokförlags aktiebolag 1907. Pris för häfte kart. 30 öre.

Från aktiebolaget Folkskolans vän, Stockholm:

Julklockan 1907.

Snövit. Barnens Julkalender 1907.

Båda välkända från föregående år.

Lilla Sessan. Småttingarnas julkalender.

Nätt och prydlig.

Hemmets kalender. Läsning för uppfostrare i hem och skola. 1907.

Godt och omväxlande innehåll af från förra årgången kända författare, bl. a. N. P. Ödman.

Fredrik Vilhelm Dörpfeld af Carl Kastman.

En af sakkunnig hand skrifven god skildring af den framstående pedagogen Dörpfelds lif och verksamhet.

Ditt barns tro och några stötestenar i dess väg. Hälsning till hemmen af Fr. L.

Innehåller beaktansvärda ord till föräldrar och lärare.

Nyttiga växter. III. Foder- och köksväxter m. m. 22 planscher med text till folkskolornas och skollovskoloniernas tjänst utgivna av Charlotte von Schéele. Stockholm 1907. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris kart. 1 krona.

Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen.

De val, som enligt §§ 6 och 7 af föreningens stadgar före november månads utgång skola förrättas, hafva så utfallit, att rektor C. O. Arcadius och fröken Elisabet Eurén återvaldes till styrelseledamöter med resp. 91 och 84 röster. Närmaste röstetal var 5.

De förutvarande styrelsesuppleanterna återvaldes: herr Zimmerdahl med 80 röster och fröken Selma Svensson med 89.

Revisorerna omvaldes med 90 röster (adj. L. C. Lindblom) och 61 (adj. A. T. Hasselberg). Närmaste röstetal i styrelsesuppleantvalet var 5, i revisorsvalet 7 röster.

Till revisorssuppleanter valdes adj. G. Sandahl och fröken Marie Louise Gagner med hvardera 15 röster. Stor splittring rådde således vid detta val.

Tryckfel i föregående häfte.

Sid. 169 rad 10 nedifrån står: *svensk historia*, bör vara: *svenska, historia.*

Uppfinningarnas bok

föreligger nu **komplett** i tio band.

Ett svenskt originalverk

utgifvet af öfverste A. BERGLUND under medverkan af **sjuttiofem (75) svenska författare,** specialister en hvar på sitt område.

6,368 sidor text.
6,706 textbilder.
99 planscher och kartor.

1.	Byggnadskonsten	12: 50
2.	Naturkrafterna	10: 50
3.	Elektriciteten	10: 50
4.	Landthushållningen	10: 50
5.	Grufhandtering	8: 75
6.	Metallernas bearbetning	10: 50
7.	Sten-, lervaru- och glasindustrien. Kemiska industrialster	10: —
8.	Textil- och trävaruind. m. m.	10: 50
9.	Världssamfärdseln och dess medel I	11: 50
10.	Världssamfärdseln II	9: 75

☛ Band X innehåller därjämte ett hela verket omfattande **generalregister,** 110 s. starkt hvarigenom Uppfinningarnas bok blir vår i alla hithörande ämnen

förnämsta uppslagsbok.

Pris för hela verket inb. 105 kr. Äfven lösa band säljas.

Aktiebolaget Hiertas Bokförlag.

Uppfinningarnas bok

TIDSKRIFT

FÖR

FOLKUNDERVISNINGEN

UNDER MEDVERKAN AF

FOLKSKOLEINSPEKTÖRER OCH SEMINARIELÄRARE M. FL.

UTGIFVEN

AF

J. F. BJÖRNSTÅHL
SEMINARIEADJUNKT

TJUGUSJUNDE ÅRGÅNGEN

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG

STOCKHOLM
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1909

392 08

INNEHÅLL.

Sid.

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit.» . . . . . 1.
Något om folkskoleväsendet i Stockholm. Af C. K—N . . . . . 8.
Några ord om Linköpings folkskoleseminarium efter dess utvidgning intill 1886. Af G. W. . . . . 25.
Seminariekommittén. . . . . 44.
§ 56 Seminariestadgan. Af J. F. B. . . . . 45.
Minnen från en studieresa sommaren 1907. Af S. EDSTRÖM . . . . . 46.
Från invigningen af den nya seminariebyggnaden i Hernösand. Af —R— 58.
Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen . . . . . 61.
Erster internationaler Kongress für Moralpädagogik . . . . . 62.
Litteratur. J. F. B. . . . . 63.
Några bidrag till folkskoleinspektionens historia. Af CARL K—N . . . . 73.
De praktiska undervisningsövningarna. Af C. O. A. . . . . 88.
Våra skalder i folkskolans läsebok. Af J. F. B. . . . . 102.
Svenska seminarielärareföreningen . . . . . 103.
Litteratur. J. F. B. . . . . 106.
Bidrag till Sveriges officiella statistik . . . . . 111.
Om organisationen af folkbibliotek. Af CARL K—N . . . . . 113.
Ideal och verklighet med avseende på folkskolan. Av C. O. A. . . . . 122.
Folkskolans i Nordamerika organisation och uppgifter. Av CH. SVANBORG 132.
Folkskoleseminariernas undervisning i kunskapsämnena. Av GIDEON SANDAHL 152.
Sjukdomsförhållandena vid seminarierna. Af J. F. B. . . . . 165.
Meddelanden . . . . . 167.
Litteratur. J. F. B. . . . . 168.
Hvilka myndigheter böra hafva vård om folkskolans angelägenheter? Af CARL K—N . . . . . 175.
Skolreformpolitik. Af CARL K—N . . . . . 181.
Folkskoleseminariernas undervisning i kunskapsämnena. Av GIDEON SANDAHL 192.
Litteratur. J. F. B. . . . . 201.

1.

Utdrag ur »Berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit».

8) Den af Kungl. Maj:t den 13 juli 1906 tillsatta kommitté för att efter verkställd granskning af gällande bestämmelser rörande organisationen af och planen för folkskoleseminarierna i riket äfvensom af öfriga i omedelbart samband därmed stående föreskrifter rörande folkundervisningen afgifva det utlåtande och de förslag, hvartill nämnda granskning kunde föranleda, består af förutvarande statsrådet F. Berg såsom ordförande samt fem ledamöter, nämligen seminarierektorn H. M. Dahlgren, hemmansägaren L. J. Jansson i Djursätra, bruksdisponenten O. M. Strömberg, folkskoleinspektören kyrkoherden C. R. Sundell och seminarierektorn J. A. O. Wickbom.

Kommittén har under år 1907 varit samlad under tiden den 15 januari—den 7 juni samt den 30 oktober—den 20 december, hvarjämte kommitténs redaktionsutskott hållit sammanträden under större delen af året samt bearbetning af det statistiska materialet fortgått. Kommittén har vid olika tillfällen varit förstärkt med seminarierektorerna C. O. Arcadius och O. W. Sundén, folkskoleinspektören J. Franzén och seminarieadjunkten Hedvig Sidner såsom särskildt tillkallade sakkunniga.

Under året ha besvarats remisser från Kungl. Maj:t och från Riksdagens statsutskott, uppsatts redogörelse öfver seminarieförhållanden i åtskilliga främmande länder samt ingående granskats ett af redaktionsutskottet på grundvalen af kommitténs förberedande beslut angående den blifvande seminarieorganisationen utarbetadt förslag till ny seminariestadga. Detta granskningsarbete är nu i det hela afslutadt.

I anledning af de svårigheter, som enligt gällande värnpliktsbestämmelser uppstå för seminarieeleverna och vålla dem stort afbräck i deras utbildning för lärarkallet, har kommittén den 20 december 1907 till Kungl. Maj:t aflåtit underdånig skrifvelse med hemställan om åtgärder för ändring af sagda bestämmelser.

Elevernas antal utgjorde höstterminen 1907 vid rikets åtta manliga folkskoleseminarier 863 och vid de sex kvinnliga folkskoleseminarierna 595, eller tillsammans 1,458 elever.

Afgångsexamen undergingo 1907 års vårtermin 214 manliga, af hvilka 3 före inträdet vid seminarium aflagt examen inför teologisk fakultet, och 155 kvinnliga elever, eller tillsammans 369 elever.

Vid seminariet i Murjek, som är afsedt för bildande af lapska småskollärare och -lärarinnor, voro höstterminen 1907 intagna 67 elever, hvaraf 4 manliga och 63 kvinnliga.

Vid seminariet i Haparanda för bildande af finska småskollärare och -lärarinnor voro samma termin intagna 57 elever, 4 manliga och 53 kvinnliga.

Vid slutet af vårterminen 1907 aflades examen för behörighet till lärarbefattning vid småskola af 19 elever, däraf 1 manlig, vid seminariet i Murjek och af 21 elever, däraf 3 manliga, vid seminariet i Haparanda.

Vid af landsting underhållna småskoleseminarier hafva under år 1907, enligt till ecklesiastikdepartementet lämnade uppgifter, 482 elever, däraf 6 manliga, undergått den pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning som lärare vid småskola m. m., som påbjudes i nådiga stadgan den 28 maj 1897.

Pröfning af behörighet till erhållande af befattning såsom lärarinna vid småskola har undergåtts af 335 elever vid af enskilda personer anordnade småskoleseminarier.

Någon pröfning har icke under år 1907 blifvit anställd i öfverensstämmelse med § 4 i stadgan angående pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola den 28 maj 1897.

Till stipendier vid folkskoleseminarierna hafva för vårterminen 1907 anvisats tillsammans 43,750 kronor, hvarjämte

stipendiemedel till ett sammanräknadt belopp af 12,970 kronor beviljats till seminarieelever, som tala finska eller lapska språket. För höstterminen samma år hafva 44,550 kronor utdelats som stipendier åt elever vid folkskoleseminarierna samt 13,270 kronor åt elever, som tala finska eller lapska språket.

Af den undervisningsmateriell, som genom ecklesiastikdepartementets försorg anskaffats, hafva statens samtliga fullständigt anordnade seminarier kostnadsfritt erhållit hvad som för dem ansetts erforderligt.

Enligt meddeladt uppdrag har byråchefen för den inom ecklesiastikdepartementet inrättade afdelning för ärenden rörande folkundervisningen under år 1907 inspekterat folkskoleseminarierna i Falun, Lund och Uppsala samt småskoleseminariet i Lund.

Enligt de — jämlikt föreskriften i gällande stadga angående folkundervisningen i § 67 samt kungl. cirkulären af den 24 november 1882 och den 6 oktober 1893 — af folkskoleinspektörerna och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor insända uppgifterna angående folkundervisningen meddelades år 1906 undervisning i 20 högre folkskolor. I rikets 2,408 skoldistrikt funnos

5,349	fasta	och	418	flyttande	eller	tills.	5,767	folkskolor,
1,469	»	»	741	»	»	»	2,210	mindre folkskolor,
5,032	»	»	940	»	»	»	5,972	småskolor,
S:a 11,850	fasta	och	2,099	flyttande	eller	tills.	13,949	skolor,

eller, med inräknande af de högre folkskolorna, 13,969 skolor.*

I de högre folkskolorna undervisade antingen endast i läsämnen eller såväl läs- som öfningsämnen 23 lärare och 4 lärarinnor samt i

folkskolorna	5,397	lärare o.	3,227	lärarinnor, tills.	8,624
mindre folkskolorna	180	» »	2,033	» »	2,213
småskolorna	131	» »	6,987	» »	7,118
Summa	5,708	lärare o.	12,247	lärarinnor, tills.	17,955

* Skolornas antal är nu beräknadt på samma sätt som i ecklesiastikdepartementets berättelser om folkskolorna.

eller, med inräknande af de högre folkskolornas lärarpersonal, 17,982, förutom 380 lärare och 893 lärarinnor, eller tillsammans 1,273, hvilka undervisat endast i öfningsämnen.

Antalet barn i 7—14 års ålder utgjorde vid 1906 års slut 851,407 hvaraf 433,406 gossar och 418,001 flickor. Bland dessa hade

under året undervisats på något af nedan angifna sätt	778,929
» » ej åtnjutit sådan undervisning	67,497
hvarjämte uppgifter saknas om	4,981
Summa	851,407

Bland de vid 1906 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder undervisades under året i

sina egna distrikts fasta folkskolor	422,291	
» » » flyttande folkskolor . . .	27,447	
» » » fasta mindre folkskolor .	50,864	
» » » flyttande mindre folkskolor	25,691	
» » » fasta småskolor	164,210	
» » » flyttande småskolor . .	29,348	
folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utom sina egna distrikt	16,185	736,036
högre folkskolor		494
allmänna läroverk och fackskolor		13,838
skolor för abnorma barn		1,165
enskilda skolor		17,993
hemmen		9,403
Summa		778,929

Bland de vid 1906 års slut befintliga barnen i 7—14 års ålder, hvilka under året ej åtnjutit undervisning på något af ofvan angifna sätt,

hade 7,664	inhämtat folkskolans minimikurs,
» 41,486	undergått godkänd afgångspröfning samt
uteblefvo 3,308	till följd af sjukdom eller naturfel och
» 15,039	af annan anledning.
Summa 67,497.	

Med inräknande af de under året aflidna samt af dem, som voro öfver eller under den ofvan angifna skolåldern af 7—14 år, undervisades i högre folkskolor 587 samt i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor 767,561.

Utgifterna för högre folkskolor, folkskolor, mindre folkskolor och småskolor utgjorde under år 1906 enligt ofvannämnda uppgifter:

för lärares och lärarinnors aflöning:		
kontant	15,722,170	kronor
in natura	1,557,873	»
för skolbyggnader, skolplatser och inventarier	7,204,108	»
» undervisningsmateriell	449,969	»
» öfriga behof	5,681,063	»
Summa	30,615,183	kronor.

Statsbidrag af allmänna medel hafva för år 1906 för aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolor, mindre folkskolor och småskolor, enligt till ecklesiastikdepartementet inkomna uppgifter, utgått med tillsammans 7,078,290 kronor 68 öre.

Understöd har för år 1906 utgått till lärares aflöning vid 1,928 fortsättningsskolor med 127,152 kronor 50 öre.

För år 1906 har understöd utgått för främjande af undervisning i slöjd för gossar med 358,370 kronor samt af undervisning i slöjd för flickor med 221,485 kronor.

Till aflönande af vikarier för 908 folkskollärare, som af sjukdom hindrats att sköta sina befattningar, har för år 1906 utbetalts af allmänna medel 128,851 kronor 20 öre.

Till de högre folkskolorna, som uppgå till 22, har för år 1907 utgått statsbidrag med 36,000 kronor.

Statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landsting inrättade småskoleseminarier har under år 1906 utgått med 23,370 kronor 73 öre.

På därom af vederbörande styrelser gjorda ansökningar har Kungl. Maj:t för år 1907 beviljat understöd åt 35 folkhögskolor med 176,777 kronor. Enligt styrelsernas berättelser hafva under nämnda år i dessa skolor undervisats 1,007 manliga och 820 kvinnliga, eller tillsammans 1,827 elever. Af

det till stipendier åt obemedlade elever vid dessa skolor beviljade anslaget, 35,000 kronor, fördelades år 1907 21,350 kronor mellan 444 manliga och 13,644 kronor mellan 413 kvinnliga elever.

Till främjande af folkundervisningen bland de i rikets nordligare trakter bosatta finnar har, enligt uppgift från statskontoret, för år 1907 å länsstat varit uppförda 53,105 kronor och af statskontoret anordnats 39,684 kronor 51 öre, allt till höjande af folkskollärarnas löner till och öfver minimum, till ökande af lärares löner vid mindre folkskolor och småskolor, till aflönande af lärare vid af staten anordnade skolor, till anskaffande af undervisningsmateriell, bildande af lärare m. m.

De allmänna folkskolorna, döfstumskolorna jämte andra folkundervisningsanstalter, som därtill äro berättigade, hafva till nedsatt pris erhållit den undervisningsmateriell, som genom chefens för folkskolebyrån försorg anskaffats. Under år 1906 uppgick kostnaden härför till 18,968 kronor 16 öre.

Kungl. Maj:t har för år 1907 af därtill anvisade medel beviljat understöd åt 14 äldre, behöfvande folkskollärare med tillsammans 4,900 kronor samt åt 160 äldre, behöfvande småskollärare m. fl. med tillsammans 16,000 kronor.

Vid institutet å Manilla för bildande af döfstumskollärare voro under läsåret 1906—1907 inga elever intagna. Till profårskurs vid döfstumanstalt under nämnda läsår anmälde sig 2.

I samtliga döfstumanstalterna voro under läsåret 1906—1907 intagna 706 elever.

Till uppehållande af döfstumskolor har för år 1907 anslagits ett belopp af 172,975 kronor.

Vid institutet för blinda å Tomteboda voro under läsåret 1906—1907 intagna 117 elever, däraf 68 gossar och 49 flickor. Af dessa undervisades 5 gossar vid handtverksskolan i Kristinehamn. Ingen elev har varit frielev. 15 elever afgingo efter fullbordad lärokurs, 2 på grund af bristande förmåga att draga nytta af undervisningen, 1 på målsmans begäran; 2 elever hafva under året aflidit.

Vid förskolan för blinda å Tomteboda voro under läsåret 1906—1907 intagna 40 elever, hvaraf 20 gossar och 20 flickor.

Vid förskolan i Växjö för blinda voro under läsåret 1906—1907 intagna 37 elever, 20 gossar och 17 flickor. Vid slutet af läsåret 1905—1906 utskrefvos 10 lärjungar från skolan. Af dessa öfvergingo 7 till institutet å Tomteboda och 3 återvände till sina hem.

Vid handtverksskolan för blinda i Kristinehamn undervisades under året 1906—1907 39 elever, alla manliga.

Till skolhemmet för blinda döfstumma i Vänersborg har Kungl. Maj:t för år 1907 beviljat 5,000 kronor. Under året undervisades därstädes 12 elever.

Af anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn har för år 1907 anvisats en summa af 191,737 kronor 50 öre. I anstalterna voro intagna vårterminen 1907: i undervisningsanstalterna 691, däraf 17 externer, i arbetshemmen 282.

2.

Något om folkskoleväsendet i Stockholm.

Folkskolan i hufvudstaden är ordnad genom lag angående folkskoleväsendet i Stockholm af den 15 maj 1903, Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående folkundervisningen i Stockholm den 8 november 1901, reglemente för Stockholms stads folkskolor den 28 april 1903 samt instruktionen för folkskoleinspektörer och öfverlärare m. m.

Enligt § 2 i ofvannämnda lag och § 3 i den omförmälda stadgan angående folkundervisningen i hufvudstaden skall folkskoleväsendet därstädes handhafvas af öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor jämte de territoriella församlingarnas skolråd.

I § 3 af sagda lag säges, att öfverstyrelsen utgöres af ledamöter, utsedda af skolråden, Stockholms stads konsistorium och stadsfullmäktige sålunda, att hvarje skolråd äfvensom konsistorium väljer en ledamot samt stadsfullmäktige bland stadens till fullmäktige valbara inbyggare välja lika många ledamöter som hela antalet af de utaf skolråden valde. Ledamot i öfverstyrelsen utses för en tid af två år och kan återväljas. Afgår ledamot under den tid, för hvilken han blifvit utsedd, väljes annan ledamot för den tid, som återstått för den afgångne.

I denna § har den förändring blifvit vidtagen, att äfven kvinna kan utses till ledamot af öfverstyrelsen.

För val af ledamot i skolrådet föreskrifves i § 25 af Kungl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämma m. m. i Stockholm den 20 november 1863, att kyrkoherde skall i skolrådet vara ordförande, att församlingen äger att å kyrkostämma utse lämpligt antal för nit om skolväsendet kända män eller kvinnor. Väljes kvinna till ledamot, äger hon att när som helst afsäga sig uppdraget.

Det synes af ofvanstående, att de kommunala myndigheter, som skola handhafva folkskolans i hufvudstaden angelägenheter, äro förståndigt sammansatta och valda enligt sunda grundsatser. Ledamöterna i den myndighet, som är den egentligen styrande, som i sin hand har vården om hela folkskoleväsendet, väljas af korporationer: konsistorium, stadsfullmäktige och skolråd; ledamöterna i de myndigheter åter, som äro den högsta myndighetens biträden i de särskilda församlingarna, utses på kyrkostämma af dem, som där hafva säte och stämma.

Afsikten med inrättande af ofvan omtalade två myndigheter är naturligtvis att genom deras samverkan främja skolans bästa. Därför hafva också i folkskolestadgan föreskrifvits vissa fall, då en sådan samverkan skall äga rum. Så skall vederbörande skolrådsutlåtande inhämtas rörande antagande af öfverlärare och utfärdande af instruktion för honom; rörande förslag till reglemente; angående sökandes lämplighet till tjänst, som skall tillsättas; beträffande lärares förflyttning från en tjänst till en annan.

Men det är ej nog därmed, att ifrågavarande samverkan finnes på papperet. Den måste också sättas i verket, och är öfverstyrelsen insiktsfull nog för att inse hvad genom en förtroendefull samverkan mellan den och de särskilda skolråden kan vinnas, inskränker den ej samverkan till de i skolstadgan föreskrifna fallen, utan hänvänder sig till skolråden äfven i andra frågor, rörande hvilka det kan vara af vikt att få så allsidiga upplysningar som möjligt. Då t. ex. en ny metod införes på försök, bör öfverstyrelsen inhämta skolrådets utlåtande om resultatet däraf. Häremot vänta vi invändningen, att det bör vara tillräckligt för öfverstyrelsen att veta, hvad folkskoleinspektör och vederbörande öfverlärare och lärare hafva att härom säga. Visserligen böra dessa vara sakkunniga, men det händer ej så sällan, att de sakkunnigas omdöme ej blir så objektivt, som önskligt vore. Det är så många omständigheter, som kunna föranleda, att omdömet blir i ett eller annat hänseende mer eller mindre skeft. Försiktigt vore ju då, att öfverstyrelsen inhämtade äfven skolrådens utlåtande. Dessa hafva ju till uppgift att »med omsorgsfull uppmärksamhet följa skolans arbete». Här väntar

jag åter en invändning. Skolråden sitta ej inne med erforderlig sakkännedom för att kunna bedöma den sak, hvarom här talas. Som svar härpå anhåller jag få fästa uppmärksamhet på att i Stockholms skolråd vanligen finnas utom ordförandena åtskilliga personer, som på grund af sin pedagogiska utbildning kunna bedöma metodiska frågor. Dessutom torde det stundom vara viktigt nog att i dylika spörsmål inhämta äfven hvad föräldrarna säga. Dessa kunna upplysa om hvilka framsteg barnen hafva gjort vid undervisningen efter den nya metoden, hur mycket hemarbete den medfört, om barnen kunnat reda sig utan hjälp i hemmet, om de varit intresserade af den m. m. Allt sådant, som här angifvits, ligger inom föräldrarnas förmåga att bedöma och är ju af stor vikt att känna, då det gäller att besluta, om en viss angifven metod skall följas eller icke. Och föräldrarnas intressen företrädas ju af skolråden. Hade skolrådens utlåtanden blifvit inhämtade, innan öfverstyrelsen afgaf sin berättelse rörande Stockholms stads folkskolor för år 1906, torde det yttrande, den innehåller rörande de försök, som under året gjordes med den af Bertil Hammar och Andr. Wallgren utgifna Första Läseboken, blifvit något modifieradt. Den, som skrifver detta, har i egenskap af skolrådsledamot i ett par klasser följt undervisningen efter den omnämnda läseboken och enligt den af dess författare förordade läsemetoden. På grund af de iakttagelser, jag därunder gjorde, skulle jag ej hafva kunnat skrifva under öfverstyrelsens yttrande rörande metoden i fråga. Jag kunde ej finna något skäl, hvarför man skulle byta ut det gamla förfaringssättet och den förut använda läseboken mot den metod, som säges vara herrar Hammars och Wallgrens uppfinning, och den bok, som har dessa till författare. Enligt hvad jag kunnat iakttaga lärde sig de barn, som undervisats efter nya metoden och i nya boken, att läsa och uppfatta hvad de läst hvarken fortare, säkrare eller bättre än de, som undervisats på gamla sättet och i gamla boken. Mig föreföll det, som om lärarinnorna, äfven då de sade sig undervisa efter den nya metoden, i hufvudsak följde den gamla, och att det var just den omständigheten, som orsakade, att de vunno så godt resultat, de gjorde. Den utveckling af ljudmetoden, som i öfverstyrelsens berättelse omtalas, synes

mig så obetydlig, att den näppeligen förtjänar nämnas som ett framsteg. Däremot synes det mig som ett betänkligt tilltag att vilja införa det förfaringssättet, att läsning och skrifning ej läras samtidigt. Visserligen är det mindre förlust att uppskjuta med att lära barnen skrifva, till dess de hunnit ett stycke framåt i läsning, i så organiserade skolor, i hvilka lärarinnan har att undervisa endast en klass, än i sådana, där hon samtidigt skall undervisa minst två klasser, men en förlust blir det dock enligt mitt förmenande alltid. En lärarinna, som nyligen studerat folkskoleundervisningen i Tyskland, har sagt mig, att man där gjort försök med att till en början endast läsa, men att man efter vunnen erfarenhet skulle återgå till bruket att lära barnen läsa och skrifva samtidigt.

I stadgan angående folkundervisningen i Stockholm är föreskrifvet, att de första läse- och skriföfningarna skola ställas i nära samband med hvarandra. Äfven om öfverstyrelsen hade befogenhet att afvika från denna föreskrift, synes det mig, som om den ej borde göra det. En föreskrift, grundad på så lång erfarenhet som denna, bör ej skjutas åt sidan för mer eller mindre lösa hugskott.

I öfverstyrelsens berättelse säges rörande ordning och tukt: »Äfven detta år hafva i det stora hela vitsorden öfver skolbarnens uppmärksamhet utfallit tillfredsställande. Besökande i våra skolor få i allmänhet ett mycket godt intryck af i dem rådande ordning och tukt, och äfven det sätt, hvarpå barnen fritt använda raststunderna på skolgårdarna, vittnar om tidsandans civiliserande inverkan.» Jag har besökt för få skolklasser under året för att kunna afgöra, om ofvanstående omdöme är fullt träffande; men under mina skolbesök har jag iakttagit, att i några klasser ordningen varit mönstergill, under det i andra enligt mitt förmenande alltför stort utrymme lämnats åt självsvåldet. Dessutom har jag låtit mig berättas, att det på sista tiden förmärkts hos barnen ett visst självständighetsbegär, som gjort, att det varit förenadt med en viss svårighet att få barnen att lyda under rasterna. Men man har sökt lugna mig med upplysningen, att det vore kännetecken på en god uppfostran, att barnen finge växa upp i frihet. Sant må vara, att barnen böra få röra sig i frihet men inom be-

stämda gränser, och under alla omständigheter böra de vänjas vid lydnad. Det är så mycket viktigare, att skolan allvarligt håller på att barnen få lära sig lyda, som nutidens uppfostran i hemmen präglas af en viss slapphet. Allmän och berättigad är klagan öfver den uppväxande ungdomens alltför stora självrådighet.

Väl känner jag till att inom amerikanska skolor gjorts försök med att öfverlämna omsorgen om tukt och ordning inom skolan åt barnen själfva. De få stifta de regler, som skola följas vid samlifvet i skolan. Detta måste dock stämma öfverens med de fordringar, som lärarekollegiet i stora grunddrag framlagt. Barnen få sedan själfva vaka öfver att reglerna följas. Lärarna äro endast rådgifvande samt bilda en högre instans, till hvilken barnen kunna vädja vid svårare fall. Jag vet också, att åtskilliga af våra lärare och lärarinnor vilja föra in i våra skolor »amerikansk disciplin». Modernt är det ju för närvarande i vissa pedagogiska kretsar att taga efter allt amerikanskt. Det må för öfrigt lämpa sig för våra förhållanden och vårt folks kynne eller icke; det må för öfrigt i och för sig själft vara efterföljansvärdt eller icke. Det är märkvärdigt, att vi alltjämt skola vara så benägna för att efterapa allt utländskt. Om det är godt eller dåligt, betyder ej mycket. Hufvudsaken är, att det begagnas utomlands. En sak är att från utlandet taga sådant, som efter omsorgs- och insiktsfull pröfning befunnits godt och tjänligt att bringa i samklang med det bepröfvade goda, vi förut äga; en annan är att kritiklöst förorda det, som man i utlandet iakttagit, och som vid första påseendet verkat tilltalande.

För att gifva våra läsare begrepp om huru långt man i några amerikanska skolor gått med disciplinens reglerande af barnen själfva, meddela vi något därom ur en ansedd tysk skoltidning, som i hufvudsak anför följande: »I Amerika, det land, där man träffar på det medborgerliga sinnet mer allmänt och mer lefvande än annorstädes, där man gifver barnet dess rätta värde och låter det så mycket som möjligt bestämma öfver sig själft, har ett nytt pedagogiskt experiment med framgång blifvit försökt. Detta försök synes verkligen närma sig idealet af amerikansk barnauppfostran. Barnen i en skola organiseras nämligen efter samma plan, efter hvilken de ameri-

kanska städernas förvaltning är anordnad. I en sådan skolstad välja de små med direkt valrätt en borgmästare, en stadsdomare, stadsråd och lagstiftande församling, som består af representanter för de särskilda skolklasserna. Den som uppfunnit och arbetat för tillämpandet af detta system är Wilson L. Gill. Han har redan nått lyckliga resultat med denna nya form af barnauppfostran. I Filadelfia äro 33 skolor ordnade efter detta system, och i New York, Boston, Syracuse och andra städer är ett större antal folkskolor ordnadt på samma sätt. Dessutom har Gill under en tvåårig vistelse på Kuba inrättat alla offentliga skolor på denna ö efter ofvan omtalade självförvaltningsprincip. Äfven där har Gills system haft med sig goda följder och vunnit alla myndigheters erkännande. De lagar, som fastställas af denna barnregering, måste stämma öfverens med de fordringar, som rektor och lärare framlagt i stora grunddrag. Men i öfrigt hafva lärarna endast att gifva råd eller att tjänstgöra som en högre instans, som dock träder i verksamhet endast då skolbarnen påkalla dess hjälp. I »Century Magazine» skildrar Frank Parsons, hur en flickskola i Boston omgestaltades till en skolstad. Sju hundra små flickor från alla klasser voro samlade i den stora salen; entusiastiskt förklarade de rätten till självförvaltning som grundlag för deras skolstad, och eldigt försäkrade de att ej mer tåla bland sig oordning, orättfärdighet, uppstudsighet eller obelefvenhet. Med stort allvar och med fullt medvetande om sina plikter skredo de därefter till val af sina ämbetsmän. Borgmästare blef en täck, glad tolfårig flicka. Då man kort efter hennes val frågade henne, hvilken betydelse hon såg däruti, att hon blifvit vald till borgmästare, förklarade hon: 'Det betyder, att jag med allvar måste tillse, att hvarje flicka är ordentlig, snygg och artig. Det betyder vidare, att jag skall vaka öfver att allt sker med ordning och enligt god sed, att hvarje skolflicka i sin klädsel är snygg och nätt samt att skolsalar och skolträdgård hållas i ordning.' Då någon sade henne, att det vore en svår uppgift, hvilken hon väl ginge till mötes med en viss bäfvan, sade hon: 'Nej, uppgiften är mycket lätt, ty de skola alla vara goda medborgare'. Sedan företogs val af domare. Därtill utsågs Mary Finn. Hon sade: 'Jag skall uppmana alla med-

borgarinnor att uppföra sig väl, och om de ej göra det, måste jag bestraffa dem. Alla måste uppföra sig anständigt.'

Omsorgen om disciplinen är helt och hållet öfverlämnad åt skolflickorna. Lärarna stå öfver dessa på samma sätt, som hela landets författning står öfver stadgandena för en särskild stats styrelse. Ja, självförvaltningen i skolorna har ännu större utsträckning än i de flesta städer; ty partier och sammangaddningar mot myndigheterna tålas ej. I skolorna finnes ingen bestickning, ingen liknöjdhet, som omintetgöra anordningarna. Den tolfåriga borgmästaren och den tioåriga domaren styra efter de ideella lagar, som mycket tidigt äro inpräglade i de amerikanska barnen. Allt godt och ädelt i deras hjärtan utvecklar sig och blomstrar upp, då de redan tidigt äro i tillfälle att lägga i dagen sina tänkesätt och handla efter dem. Resultaten, som man vunnit genom dessa skolstäder, äro i alla hänseenden glänsande. Ordningskärlek och ifver att lära hafva stegrats i mycket hög grad; aktning för lagen, sträfvan efter rättfärdighet och plikten att lyda utveckla sig i de ungas sinnen. Näsvisheter betraktas ej mer som mot en främmande makt utförda spratt, för hvilka man vinner berömmelse för mod och skicklighet, utan de anses som en förbrytelse mot allmänheten och en förolämpning mot kamraterna.

Den första skola, i hvilken systemet infördes, har genom det på kort tid blifvit alldeles förvandlad. Det var en kommunalskola, i hvilken 1,000 barn från en af New Yorks förstäder undervisades. Tillståndet i den var så dåligt, att på skolgården en polisvakt måste anordnas för att genast kunna gripa in, när fortfarande oordningar förekommo. Inom en vecka var allt annorlunda. Lärjungarna själfva sörjde för god tukt, och lärarna befriades från allt bekymmer öfver de usla förhållandena. Makten, som lämnas de unga ämbetsmännen, stärker utomordentligt deras ansvarskänsla. Så valdes i första klassen i en folkskola i Filadelfia en af de sämsta, smutsigaste och lataste gossarna till klassens representant i skolans råd. Läraren förklarade hela systemet förfeladt, om en sådan liten skurk valdes; men efter 6 veckor kunde han säga med full sanning: 'Tonny, jag kan ej nog förmig öfver hur förträfflig du har blifvit. Du har ingen

dag försummat skolan och lär dig ordentligt dina läxor. Du är så snygg som en liten gentleman och har arbetat upp dig från den sista bänken till den första!' Den lille gossen såg upp och sade: 'Jag gör endast hvad man kan vänta af en representant i skolans råd!' I en annan skola hade en smutsig, trög och ohyfsad flicka blifvit af borgmästaren utsedd till polis. Lärarinnan förklarade en tid därefter: 'Förändringen, som har försiggått med flickan, är underbar; hon är snygg, flitig och kommer nu punktligt till skolan.' En smutsig pojke blef utsedd till sundhetstjänsteman. Han hade till uppgift att tillse, att medborgarnas händer och ansikten voro rena. Det första, han gjorde, sedan han blifvit vald, var, att han gick till pumpen och började mycket grundligt rengöra händer och ansikte. Ofta företaga barnen val med den beräkning, att ett dåligt barn därigenom bäst skall föras på rätt väg. Skoltiden har blifvit en välsignelse för den amerikanska ungdomens uppfostran.»

En tysk pedagog utropar, sedan han läst ofvanstående skildring af skolstaden: »Det stora problemet har sålunda blifvit löst», och sedan yttrar han i hufvudsak följande: »Det, hvaröfver våra stora pedagoger med djupt allvar hafva tänkt, det, hvarpå de under ett helt människolif hafva arbetat utan att hafva uppnått, allt hvad de velat och utan att allt dunkel blifvit skingradt, det har funnit sin lösning genom det amerikanska kolumbusägget. Hvilka bekymmer kosta oss icke bemödandena att söka förbättra lata, själfsvåldiga, halsstarriga skolbarn! På andra sidan världshafvet känner man ej till sådana bekymmer. Man gör en sådan liten skurk till borgmästare eller polis, och det onda är borta. Inom kort tid har skurken blifvit ett mönsterbarn. Hvad vill man mer begära? Men hvarför skulle ej samma system, som medfört så mycket godt bland ungdomen, hafva samma verkan bland de vuxna? Skulle det ej bevisa sin inneboende kraft, om man valde tjufvar till kassaförvaltare och röfvare till presidenter och ministrar? Det är påkostande att ej drifva ironien längre. Hvarje pedagogisk fackman skall förklara det prisade amerikanska systemet vara hvad det i verkligheten är — en humbug, gyckel, kortligen just det, som i Nordtyskland nämnes med det träffande uttrycket »barnsligheter».

Vi tveka ej att instämma med den tyske pedagogen i omdömet om de amerikanska skolstäderna. Dylika anordningar för vinnande af ordning och tukt synas oss vara barnsligheter. Men därmed vilja vi ej hafva sagt, att det under alla omständigheter är ändamålsenligt att låta ungdomen i en skola åtminstone deltaga i vården om disciplinen. I en läroanstalt, hvars elever hafva nått erforderlig mogenhet därtill, kan man inom vissa områden med fördel öfverlämna omsorgen om disciplinen åt lärjungarna själfva, dock under vederbörande lärares insiktsfulla ledning och samvetsgranna kontroll.

Slutligen vilja vi erinra därom, att bruket att använda elever som biträden till upprätthållande af ordning och skick i skolan är gammalt. Redan Valentin Trotzendorf, som år 1528 blef rektor i Goldberg, gaf sin skola en anordning, hvartill han hämtat mönstret från den romerska republiken. Och sedan har man ju i en mängd skolor användt lärjungar som biträden vid ordningens upprätthållande. Än hafva dessa fått ett, än ett annat uppdrag. På sista tiden har samtidigt därmed, att många framställt krafvet, att åt ungdomen själf måtte så mycket som möjligt öfverlämnas omsorgen om disciplinen i skolan, den meningen velat göra sig gällande, att man borde sorgfälligt akta sig för att gifva åtminstone de mindre barnen i skolan något uppdrag, som innebure, att de skulle hafva någon tillsyn öfver kamraterna. Ett dylikt uppdrag hade nämligen med sig så många frestelser till öfversitteri, ögontjänst, partiskhet, kryperi, ljugande och mottagande af mutor m. m., att man borde akta sig noga för att utsätta de unga för dylika frestelser, för hvilka helt visst många skulle falla till stor skada för sig. För vår del anse vi det välbetänkt att ej gifva barnen något sådant uppdrag, som här är i fråga, förrän de uppnått erforderlig mognad; hafva de däremot kommit så långt, att de med skäl kunna räknas till den mogna ungdomen, då torde — såsom vi förut antydt — man både utan fara kunna och böra till de unga själfva till väsentlig grad öfverlämna vården om tukt och ordning bland dem.

Slutligen vilja vi anföra några ord, som Stockholms forne folkskoleinspektör, doktor C. G. Bergman, skrifvit i sin bro-

schyr: »Några ord om arbetet i skolan». Han skrifver: »Utan disciplin och ordning vinner en lärare och uppfostrare aldrig något godt resultat. Villkoret för framgången af hans undervisande och fostrande verksamhet är, att han har afdelningen i sin hand. När hvarje lärjunge i afdelningen, denna må vara stor eller liten, uppmärksamt och stilla lyssnar till och mottager lärarens ord, som voro dessa ställda direkt just till honom, då är afdelningen lättskött. Lyckas icke läraren få den sådan, så utarbetar han lätt sig själf och uttråkar sina lärjungar.»

Vi hafva erinrat om dessa ord, i hvilka vi instämma, i detta sammanhang, enär vi tyckt oss märka åtskilliga spår af en lösare disciplin i Stockholms folkskolor, än åtminstone vi anse gagnelig. Och äfven om i åtskilliga amerikanska skolor disciplinen är så lös, att barnen få tillåta sig åtskilligt, som måste inverka störande, så synes det oss ej vara eftersträfvansvärdt att införa dylik sed äfven i våra skolor.

Men vi återgå till öfverstyrelsens berättelse. I denna säges det, att ett betydelsefullt reformförsök på folkskoleinspektörens förslag och enligt öfverstyrelsens den 29 januari 1906 fattade beslut utförts inom afdelningar af den första årsklassen (första kursen under vårterminen och andra kursen inom höstterminen). »Hufvudsyftet med reformen skall hafva varit dels den öfveransträngning, som med den förut brukliga läsordningen hotar de små nybörjarna, dels att gifva undervisningen en form, som mera lämpar sig efter lärjungarnas barnsliga ståndpunkt, än i vissa afseenden förut skett.

För att undvika öfveransträngningen har i dessa försöksafdelningar först och främst barnens dagliga arbetstid väsentligen inskränkts, lektionerna förkortats och raststunderna förlängts. Under det att enligt hittills gällande läsordning äfven dessa första kurser haft en daglig arbetstid af 4 lektioner, hvardera på 50 eller 60 minuter, hafva i försöksafdelningarna dagligen endast förekommit 5 lektioner på hvardera 30 minuter. Under det att förut, förutom en inskjuten måltidsrast på en half timme, lektionerna varit skilda åt genom raststunder på endast 10 minuter, hafva i försöksafdelningarna med bibehållande af den längre måltidsrasten rast-

stunderna utsträckts till 15 minuter hvardera. Genom dessa längre rastetider har, trots arbetstidens förkortning, om man inberäknar den kvarts timme, som vanligen åtgått för att hjälpa de små eleverna vid deras förberedelser till hemgång från skolan, barnens vistelse i skolan blifvit lika lång som enligt den först använda timplanen.

Därjämte har öfveransträngningen motarbetats genom upptagande på timplanen af ordnade lekar under två lektioner i veckan, motsvarande de högre kursernas gymnastiköfningar.

För att gifva undervisningen en för barnens ålder lämpligare form än hittills har åt åskådningsundervisningen ägnats flera lektioner än enligt den gamla läsordningen samt handarbetsundervisningen omgestaltats. Under det att förut denna bestått i stickning, har den i försöksafdelningarna dels bestått i mycket enkla sömnadsöfningar, dels fått formen af öfningar, som afsett att utgöra förberedelser för teckningsundervisningen i de högre klasserna. Härför har man användt enkla förarbeten, läggningar med stickor och färgade kartonglappar efter af lärarinnan på svarta taflan tecknade förebilder. Därjämte hafva under höstterminen i andra kursen förekommit enkla modelleringsöfningar i lera efter förebilder, som lärarinnan först modellerat i samma ämne.»

Hade öfverstyrelsen haft blick för betydelsen af en liflig samverkan mellan sig och skolråden, hade den naturligtvis underrättat dem om de beslutade reformförsöken och anmodat dem att vid terminens slut inkomma till öfverstyrelsen med berättelse om de iakttagelser de gjort. Därigenom skulle öfverstyrelsen fått en allsidigare, objektivare och sannare kännedom om resultaten af de igångsatta försöken, än den nu kan få. Därigenom hade skolråden känt sig manade att med än större uppmärksamhet följa arbetet i skolan. Det sätt, hvarpå de nu af öfverstyrelsen behandlas, har med sig, att de förlora allt intresse för skolan. »Vi ha numera intet att göra», har jag hört skolrådsledamöter mer än en gång säga; »öfverstyrelsen lämnar intet kvar åt oss.» Här torde den invändningen kunna göras: »Skolrådets ledamöter skola ju besöka skolan, och då måtte de väl hafva tillfälle att få se de olika anordningarna i de särskilda klasserna. Det är sant; men en skolrådsledamot kan besöka ett stort antal

klasser utan att komma in i en försöksklass. Och skulle han än t. ex. i slutet af en termin komma in i en sådan, så vore det för sent för honom att anställa erforderlig undersökning och jämförelse för att kunna fälla ett på sakliga grunder fotadt omdöme. Dessutom kommer han att följa den sak, hvarom fråga är, med mycket större uppmärksamhet, om han är anmodad att offentligen framlägga sin uppfattning däraf.

I sammanhang härmed kunna vi ej annat än omnämna ett annat mycket talande bevis för hur likgiltigt öfverstyrelsen behandlar skolråden. Det har nu förflutit snart ett och ett halft år, sedan Hedvig Eleonora församling delades i tre församlingar, och ännu har icke öfverstyrelsen ordnat förhållandena mellan de särskilda skolråden. Häraf har blifvit en följd, att t. ex. skolrådets ledamöter i nuvarande Hedvig Eleonora församling ej veta, hvilka lärares undervisning de äro skyldiga och befogade att följa. Öfverstyrelsen har på detta sätt satt en församlings skolråd i nästan fullkomlig overksamhet. Visserligen hafva skolråden i Hedvig Eleonora och Oscar haft olika åsikter om hur förhållandena borde ordnas, men detta är ingen ursäkt för öfverstyrelsen. Hade den ansett skolrådens verksamhet af någon betydelse, nog hade den kunnat afgöra den ifrågavarande saken.

Känner man, hur likgiltigt öfverstyrelsen behandlar skolråden, undrar man ej öfver att den vill inskränka församlingarnas inflytande i öfverstyrelsen. Enligt nu gällande skolstadga har hvarje skolråd en representant i öfverstyrelsen. Nu vill man fråntaga församlingarna den rätten. I stället vill man indela Stockholm i vissa distrikt, till antalet färre än församlingarna, och låta hvarje sådant distrikt välja ett ombud i öfverstyrelsen. Och skälet, för hvilket man skulle gå ifrån en af de grundsatser, hvarpå lagen om folkskoleväsendet i Stockholm är grundadt, är det djupsinniga, att antalet ledamöter i öfverstyrelsen skulle blifva för stort, om hvarje församling fortfarande skulle hafva sin representant i öfverstyrelsen. Om antalet ledamöter i öfverstyrelsen verkligen skulle blifva för stort, hvarför då ej inskränka antalet af de ledamöter, som skola väljas af stadsfullmäktige?

Innan jag lämnar förhållandet mellan öfverstyrelsen och skolråden, vill jag besvara en fråga, som möjligen nå-

gon, som läser detta, känner sig manad framställa. Hur kan jag, som ju ej vet, hvilka lärares undervisning jag har rätt att åhöra, likväl säga, att jag har följt arbetet i klasser, där undervisning meddelats efter Hammars och Wallgrens läsebok? Jo, hemligheten ligger däruti, att jag följt med undervisningen i sådana klasser, innan ännu församlingarna delats. Det är efter delningen, som skolråden i Hedvig Eleonora och Oscar ej veta, hvilket deras verksamhetsområde är. Ännu i medlet af september år 1907, då detta skrifves, är det oklart.

I öfverstyrelsens berättelse säges, att de gjorda reformförsöken aflupit väl. Barnen i försöksafdelningarna hafva ej varit trötta, och de hafva hunnit lika långt i de särskilda ämnena som barn i de parallellafdelningar, i hvilka undervisning meddelats efter gamla timplanen och enligt det förut brukliga förfaringssättet. Jag har, som sagdt, ej kunnat genom egna iakttagelser komma till en bestämd uppfattning härom; men efter hvad jag hört, torde det förtjäna en noggrann undersökning om resultaten, innan den nya timplanen och den nya metoden allmänt införas. Jag är förvissad om att öfverstyrelsen låter sig angeläget vara, att en sådan undersökning blir anställd.

En af reformerna, som i öfverstyrelsens berättelser omtalas, är, att flera lektioner än förut ägnats åt åskådningsundervisningen. Huruvida denna förändring blir till gagn för skolan eller icke, beror på hur denna undervisning är anordnad. Hvad undervisningen rör sig om och hur den bedrifves, äro frågor, som man måste hafva besvarade, innan man kan fälla något omdöme om reformens gagnelighet. Jag har i berättelsen förgäfves sökt svar på dem.

Angående den manliga slöjden upplyses i berättelsen, att den i egentliga folkskolan till hufvudsaklig del varit frivillig och förlagd till eftermiddagarna kl. 3—8 med undantag af lördagarna, då den pågått kl. 3—6. Då jag läste den uppgiften, uppstod inom mig frågan: »Hvarför har öfverstyrelsen så ordnat, att deltagandet i manlig slöjd är frivillig? Till följd häraf undervisades år 1906 i hufvudstadens folkskolor endast omkring 1,630 lärjungar i träslöjd. Det är beklagligt, att ett så litet antal deltager i denna synnerligen viktiga undervisning. Kanske förhåller det sig så, att åtskil-

liga af de gossar, som ej deltaga uti undervisningen i slöjd, få öfva sig i handarbete i de s. k. arbetsstugorna. För att få kännedom härom borde styrelserna för arbetsstugorna inberätta till öfverstyrelsen, huru många gossar i dem få undervisning i handslöjd. Men på det alla folkskolans gossar måtte få deltaga i undervisningen i slöjd, borde denna blifva obligatorisk. Befrielse från deltagandet i skolans undervisning kunde gifvas dem, som styrkte sig få motsvarande undervisning i arbetsstuga. Slutligen torde det väl kunna sättas i fråga, om ej i Kungl. folkskolestadgan för Stockholm är föreskrifvet, att undervisning i slöjd skall vara obligatorisk. Uti 12 § i nämnda stadga säges: »Läroämnen i folkskolan vare: kristendomskunskap, modersmålet, räkning, geometri, geografi, historia, naturkunnighet, teckning, sång, gymnastik och slöjd, hvarjämte särskilda åskådningsöfningar böra förekomma i folkskolans lägre klasser.» Jag kan ej tolka anförda § annorlunda, än att slöjd är ett obligatoriskt läroämne lika fullt som kristendomskunskap, modersmål m. fl. Och jag styrkes i denna uppfattning, då jag jämför här ofvan åberopade § med motsvarande § i Kungl. Maj:ts förnyade nådiga stadga angående folkundervisningen i riket af den 10 dec. 1897. Denna lyder sålunda: »Läroämnen i folkskolan vare: kristendomskunskap, modersmålet, räkning, geometri, geografi, historia, naturkunnighet, teckning, sång, gymnastik samt trädgårdsskötsel och trädplantering, där lämpligt jordland jämlikt § 56 därtill blifver upplåtet, hvarjämte undervisning i slöjd för de gossar och flickor, som anmälas att deltaga i denna undervisning, må kunna vid skolan anordnas i den utsträckning, omständigheterna medgifva.» Läs därtill mom. 6 af § 12 i folkskolestadgan för Stockholm, som lyder: »Härjämte skall, i den omfattning omständigheterna medgifva, meddelas undervisning åt flickor i huslig ekonomi», och du skall blifva öfvertygad om att i folkskolestadgan för Stockholm är stadgadt, att undervisningen i slöjd skall vara obligatorisk. Hur kan då öfverstyrelsen anordna den som frivillig? En skolstyrelse, som skall tillse, att barnen fostras till goda och nyttiga medborgare, bör väl själf i första hand ställa sig gällande lag till efterrättelse.

I den kvinnliga slöjden hafva deltagit såväl alla flickor i skolans alla afdelningar som gossarna i de tre lägsta klas-

serna. I huslig ekonomi hafva 2,235 flickor fått undervisning i folkskolans skolkök. Medeltal arbetsdagar har i Matteus församling varit 14·5, i Jakobs, Johannes och Maria 15, i Kungsholmens 16·7, i Engelbrekts 18, i Katarina 18 à 19, i Hedvig Eleonora och Oscars 21 samt i Klara 30. För den, som har någon erfarenhet i folkskoleangelägenheter, måste det förefalla mycket tvifvelaktigt, om några beaktansvärda resultat kunna vinnas genom undervisning i huslig ekonomi, när denna undervisning inskränkes till 15 dagar om året och 5 à 6 timmar om dagen, helst om han därjämte tager i betraktande den ålder, barnen i allmänhet innehafva. För oss är det tydligt, att, om barnen skola hafva något verkligt gagn af den undervisning, hvarom här är fråga, böra de få deltaga däri åtminstone 30 dagar om året. Deltagande i sagda undervisning under kortare tid synes mig vara förlorad tid. Men det är ej nog härmed. Att några flickor skola deltaga i huslig ekonomi, under det deras klasskamrater undervisas i något annat ämne, verkar mycket störande. Man bör visserligen icke anordna skolan så, om ej undervisningen i huslig ekonomi kan utsträckas till så lång tid, att den däri deltagande flickan har verkligt gagn däraf. För öfrigt är jag mycket benägen för att omfatta den meningen, att det vore gagneligast för både flickan själf och för arbetet i skolan, om undervisningen i huslig ekonomi ej meddelades åt flickor i sjätte klassen utan endast åt elever i folkskolans högre afdelning eller fortsättningsskolan, helst om då erforderlig tid kunde gifvas åt denna så synnerligen viktiga undervisning. Det vore, synes det mig, en mycket god sak, om öfverstyrelsen ville med allvar söka åstadkomma en utredning om huru undervisning i huslig ekonomi borde ordnas för att medföra verkligt gagn. Som den nu är anordnad, har den två fel: den kan ej blifva till nämnvärd nytta för dem, som deltaga däri; den verkar störande på den öfriga undervisningen.

»Ferielekar, som alltsedan år 1899 anordnats för i staden kvarvarande folkskolebarn, ställdes», såsom det i berättelsen heter, »liksom föregående år i samband med regelbundna utflykter. För utöfvande af denna verksamhet indelades staden i tre lekledaredistrikt: det 1:a omfattande Nikolai, Maria och Katarina, det 2:a Engelbrekt, Hedvig Eleonora, Jakob och

Johannes, det 3:e Klara, Matteus, Adolf Fredrik, Gustaf Vasa och Kungsholmen.» Hvarför har ej Oscars församling upptagits i något lekledaredistrikt? Finnes i denna stora församling inga folkskolebarn, som kunde haft nytta och nöje af att få deltaga i lekarna och utflykterna?

Bespisning af fattiga skolbarn har ägt rum dels i skolköken, då de fattiga barnen få äta middag af den mat, som tillagats af de flickor, som undervisades i skolköket, dels i skolans skollokaler men utan samband med skolköken.

Mot bruket att förbinda bespisning af fattiga barn med undervisning i skolkök har anmärkts, att barnen ej få lära så mycket i matlagning, som de kunde få, om de icke skulle laga mat till bespisning af ifrågavarande barn, ty, när i skolköken mat skall lagas till bespisning af fattiga barn, kommer den mat, som tillredes, att bestå af jämförelsevis få, enkla och billiga rätter. Det synes mig, som om anmärkningen vore berättigad; men, när undervisningen i huslig ekonomi inskränker sig till endast 15 dagar, kan det just göra detsamma, om barnen få sysselsätta sig med tillagning af färre eller flera rätter, ty hvad de få lära sig blir i alla händelser så obetydligt, att de däraf knappast hafva något gagn.

Jag har att skaffa med två läroanstalter, som taga emot elever, som genomgått 12 à 14 kurser i Stockholms folkskolor.

Allmän är lärarinnornas i dessa läroanstalter klagan öfver att de flickor, de få från folkskolan, äro så ojämna och osäkra i svensk språklära. Ser man på den lärokurs, som i kurserna 8—12 skall genomgås, förvånar man sig öfver att resultaten blifva så litet tillfredsställande, helst som lärarinnorna i allmänhet torde anse undervisningen i språklära mycket tråkig i jämförelse med läsningen af arbeten ur den svenska litteraturen. Helt visst skulle det lända till gagn, om öfverstyrelsen gjorde sig reda för huru det står till med undervisningen i språklära samt öfverlade med lärare och lärarinnor om bästa sättet för dess bedrifvande. Viktigt torde det vara att taga hand om denna undervisning, äfven därför, att, om man skall göra allvar af att få till stånd en folkskolans högre afdelning med uppgift att bereda till realskoleexamen, det är nödvändigt att i denna afdelning få mottaga väl förberedda elever, om de på tre år utan öfveransträngning skola kunna föras

fram till nämnda examen. Såsom vi i ett annat sammanhang yttrat, synes det oss, som om man borde göra denna afdelning fyraårig åtminstone för flickor. Annars skulle de, som aflägga denna examen vid folkskolan, hvarken i formell eller materiell bildning kunna jämföras med dem, som genomgått en åttaklassig flickskola. Folkskolans högre afdelning bör ej blifva en realskolefabrik, där man ej har annat mål än att träna eleverna för att kunna taga den ifrågavarande examen. Det är olyckligt, att för vinnings skull sådana träningsanstalter kommit till stånd; därigenom nödgas äfven skoler, som visserligen ej vilja vara endast dylika träningsanstalter, att vid sitt arbete som mål sätta att föra lärjungarna fram till den examen, som här är fråga om, på så kort tid som möjligt. Blefve folkskolans högre afdelning fyraårig, skulle detta inverka fördelaktigt på deras allmänbildning och hälsotillstånd, som vilja i folkskolan bereda sig för realskoleexamen, samt äfven bilda en välgörande motvikt mot realskolefabrikerna.

Carl K—n.

3.

Några ord om Linköpings folkskoleseminarium efter dess utvidgning intill 1886.

Genom beslut den 22 april 1864 bestämde Kungl. Maj:t, att Linköpings folkskoleseminarium skulle inräknas bland de seminarier, som skulle bibehållas och fullständigas. Kungl. Maj:t ville själv utse dess föreståndare, sedan därvarande domkapitel inkommit med förslag. Kollegan, vice lektorn i Norrköping, Chr. L. Anjou blev förordad och redan den 22 juni nämnd till föreståndare samt erhöll ett resestipendium för att i utlandet studera seminarieväsendet och mogna för de nya uppgifter, som väntade honom. Konsistorium, som ägde förordna de tre huvudlärarne, som skulle anställas, dröjde något längre med utnämningarna. De personer, som dittills tjänstgjort som övningslärare, blevo tillsporda, om de voro hugade att bibehålla sina befattningar mot de arvoden, som nu blivit bestämda för dessas innehafvare, och med den ökade tjänstgöringsskyldighet, som nu komme att inträda.

Enligt Kungl. Maj:ts förordning den 4 okt. 1864 skulle föreståndaren vara pliktig att undervisa 12 à 16 timmar i veckan, huvudlärarne 26 à 28 tim., läraren i sång och musik 12 à 16 tim., den i gymnastik och vapenföring liksom den i teckning 8 à 10 tim., varförutom det ålåge föreståndaren och lärarne att, när så erfordrades, närvara vid seminarieelevernas praktiska övningar i den nu med seminariet förbundna övningslokalen. Genom seminariereglementet av den 1 december 1865 blevo rektorerna ålagda 12 à 18 tim. tjänstgöring, adjunkterna 24 à 30 tim., lärarne i musik och sång 12 à 16 tim., lärarne i teckning och de i gymnastik vardera 8 à 10 tim. och lärarne i trädgårdsskötsel 6 à 8 tim.

Emellertid visade sig hinder möta att genomföra den nya organisationen till den tid, då seminariet plägade begynna

sitt läsår, varför domkapitlet nödgades framskjuta dess öppnande till den 1 oktober och ingick till Kungl. Maj:t med begäran, att det ifrågavarande läsåret finge avkortas till 32 veckor.

Enligt det förslag till arbetsordning för läsåret 1864—1865, som inlämnades till domkapitlet och av denna myndighet fastställdes, började dagens arbete kl. 7,30 fm. med bön och bibelläsning till kl. 8 fm., därefter vidtogo lektionerna, klockan 8—10 fm. fortgick undervisningen i alla tre klasserna, mellan kl. 10 och 11 var blott tredje klassen ledig två dagar i veckan, mellan 11 och 12 pågingo också lektioner, med undantag av att klass III då var ledig en dag och kl. I två dagar. Klockan 1 hade någon klass eller grupp därav skolbesök eller sång, för kl. 1—2 em. rådde allmän ledighet, men kl. 2—3 em. onsdagen och lördagen hade varje klass en lektion i trädgårdsskötsel (kl. II och III undervisades då gemensamt). Kl. 3—4 em. upptogs av lektioner utom onsdagar och lördagar, då allenast en klass var upptagen och då blott av ett övningsämne, kl. 4—5 pågingo lektioner; onsdagar och lördagar dock fria. Tiden mellan kl. 5 och 6 upptogs mest av sångövning med någon klass och mellan kl. 6 och 7 ägde gymnastikövningar rum. Nästan alla dagens timmar voro således utdelade på klasserna eller vissa grupper av dem. De av domkapitlet för läsåret bestämda kurserna voro följande: Vid de för alla tre klasserna gemensamma bönestunderna lästes och förklarades Johannes' evangelium, förslaget ifrågasatte eventuellt också något av de apostoliska breven. Klasserna I och II hade tillsammans 7 timmar kristendomsundervisning i veckan, och lästes då katekes från 2:dra art. till 5:te huvudstycket; biblisk historia: berättelserna ur Nya testamentet till den avdelning, som var hämtad ur Apostlagärningarna; därtill kom kännedom om det heliga landets geografi samt 10 à 15 psalmer ur Svenska psalmboken eller David psaltare. Kl. III hade 4 timmars kristendomsundervisning: repetition av hela den kateketiska kursen; biblisk historia; repetition; anvisning till bibelns kännedom; huvudpunkterna av kristna kyrkans historia. Läroböcker voro Kurtz' eller Cnattingius' samt Hübners läroböcker i bibl. historia samt Welanders »Anvisning till bibelns kännedom», vartill kommo bibel, katekes och psalm-

bok. *Svenska språket:* Kl. I, 6 timmar: övningar åsyftande färdighet att språkriktigt, ljudeligt och uttrycksfullt föreläsa ur bok. Stavningslära och formlära, med användning på läsestyckena; rättskrivningsövningar; kl. II, 4 timmar: fortsatta läs- och skrivövningar; satslära och interpunktionslära; muntligt återgivande av läsestycken eller meddelade berättelser samt handledning för genomgående analyserande uppfattning av dessas innehåll; kl. III, 4 t.: fortsatt övning i förutnämnda uppgifter; skriftliga uppsatser, fortgående från reproduktion av berättelser, beskrivningar och skildringar till självständig behandling av lättare ämnen, efter meddelad anvisning.

Vid språkundervisningen begagnades Svedboms läsebok, Brodéns formlära, Schultz' och Kastmans sats- och interpunktionslära, Lundblads rättstavningsövningar.

Räknekonst. Kl. I, 4 t.: noggrann kännedom av talsystemet och dess användning vid de 4 räknesätten i hela tal, bråk och sorter; övningar i huvudräkning inom talserien 1—100; insikt i grunderna för de aritmetiska reglerna och metoderna samt färdighet att för dem redogöra. Kl. II, 3 t.: enkel och sammansatt regula de tri samt fortsatta övningar i huvudräkning och i uppfattandet av de aritmetiska operationerna. Kl. III, 2 t.: fortsättning av regula de tri med dess tillämpning på de för det praktiska livet viktigaste uppgifter; huvudräkning till något större omfång; utdragning av kvadratrötter samt handledning i enkelt bokhålleri; — von Zweigbergks och Nyströms läroböcker användes.

Geometri. Kl. I, 2 t.: geometrisk åskådningslära; kl. II, 2 t.: de i praktiskt hänseende viktigaste plana figurers allmänna egenskaper samt sättet för deras mätning och beräkning; kl. III, 3 t. (1 t. användes för hela klassen gemensamt och de både andra omväxlande för den delen av klassen, som ej på samma tid hade skolbesök): behandling på ovannämnda sätt även av solida figurer. — Lagerhamns lärobok.

Historia och geografi. Kl. I, 5 t.: svenska historien till lutherska tidevarvet; matematisk och fysisk geografi, den senare med mera speciell hänsyn till fäderneslandet; kl. II, 4 t.: svenska historien till närvarande tid; Sveriges politiska geografi inlärdes noggrant, de övriga kulturländernas

blott i allmän översikt; kl. III, 3 t.: repetition av föregående kurs, svensk statsförfattning och fornkunskap; huvuddragen av allmänna historien; läroböcker av Dahm och Ekelund i svensk historia, av Dahm i geografi, av Wennerström i allm. historia.

Naturkunnighet. Kl. I, 3 t.: förberedande översikt av naturläran, enligt Berlin, jämte det allmännaste av botanik och zoologi (Arrhenii elementarkurs); kl. II, 2 t.: fortsättning av Berlins naturlära; kl. III, 3 t.: fortsättning av Berlins naturlära, repetition av det förut inhämtade.

Pedagogik. Kl. II och III tillsammans, 2 tim.: den kristliga folkskolans uppgift och bestämmelse i förhållande till familjen, staten och kyrkan, skolans organisation, lärarens personlighet, hans åligganden i avseende på undervisning och uppfostran, kort överblick av folkskolans historia.

Metodik. Kl. II och III tillsammans: formen för folkundervisningen i allmänhet samt behandlingen av de särskilda läroämnena.

I pedagogik och metodik meddelades undervisningen muntligen utan användning av lärobok.

Välskrivning. Kl. I och II, vardera 1 t. Övningarna åsyftade såväl meddelandet av insikt i kalligrafiens grunder som uppövandet av lärjungarnas skrivfärdighet.

Musik och sång. Lägre sångklassen, 5 t.: elementerna av musikens teori, skol- och intervallsång; koralsång, förberedande övningar i orgelspel; högre sångklassen, 4 t.: fortsättning av den teoretiska undervisningen t. o. m. de allmänna grunderna för ackordläran; koral- och figuralsång; orgelspel. Båda klasserna tillsammans hade 1 t. koralsång.

Teckning. Kl. I, 3 t.: linearteckning på fri hand samt efter lättare etyder i landskaps- och ornamentsritning; kl. II, 2 t.: teckning och ritning efter etyder i landskaps-, ornaments- och djurritning samt efter lättare etyder i figurritning; kl. III, 1 t.: ritning av alla ovanstående slag men efter utförligare etyder, varjämte eleverna övades i att själva undervisa.

Gymnastik. Kl. I och II, 2 t. gemensamt samt tillika 2 t. tillsammans med kl. III: första delen av exercisreglementet, fristående gymnastik samt pedagogisk gymnastik; kl.

III, 2 t. tillsammans med kl. I och II: exercisreglementets båda delar, såväl teoretiskt som praktiskt inhämtade; handgevärslära jämte militär- och pedagogisk gymnastik.

Trädgårdsskötsel, kl. I och II gemensamt, 1 t.: första grunderna i trädgårdsanläggning. Kl. III, 1 t.: trädplantering samt skötsel av trädskola.

De praktiska övningarna i seminarieskolan voro ordnade på följande sätt:

Eleverna i kl. II voro fördelade i 2 grupper, besökte övningsskolan 6 t. i veckan för att åhöra mönsterlärarens undervisning. Undervisningsämnena i skolan voro ordnade så, att de alla under läsårets lopp förekommo på dessa timmar. Vardera gruppen var närvarande under samma timmar under 4 veckor, varefter ombyte av grupperna ägde rum.

Eleverna i kl. III voro fördelade i 2 grupper med avseende på de vanliga skolämnena, äfvensom teckning, i 3 grupper med avseende på gymnastik. Vid undervisningen i de förstnämnda ämnena infann sig vardera gruppen 5 timmar i veckan i skolan för att dels åhöra, dels under mönsterlärarens ledning deltaga i undervisningen. Vid varje av skolans trenne gymnastiktimmar var jämväl en av grupperna närvarande för samma ändamål. I avseende på ämnenas anordning gällde det som ovan nämnts.

I *övningsskolan* genomgicks i 1:a klassen i kristendomskunskap: bibl. berättelser av läraren muntligen framställda, modersmålet, dels ABC, stavning (efter ljudning) och innanläsning, dels tal- och åskådningsövningar, huvudräkning, skrivning och ritning på griffeltavla, sång och gymnastik; tills. 27 t. i veckan.

2:a kl.: bibl. historia, första kursen av läroboken, Luthers lilla katekes, valda psalmverser; modersmålet: läs-, tal- och åskådningsövningar samt rättskrivning; räknekonst: huvudräkning och räkning på tavla, addition och subtraktion i hela tal; naturlära: inledande översikt; välskrivning, sång, teckning och gymnastik; tillsammans 29 timmar i veckan.

3:e kl. bibl. historia, 2:a kursen av läroboken, Luthers lilla katekes med förklaring, psalmer; modersmålet: läs-, tal-

och skrivövningar, språklära; räknekonst: huvudräkning, fortsättning av räkning på tavla, naturlära: fortsättning; historia och geografi: sv. historia, huvudsakligen muntligt meddelad; det allmännaste av den fysiska samt Sveriges och Norges politiska geografi; välskrivning, sång, teckning och gymnastik; tillsammans 29 t. i veckan.

De läroböcker, som begagnades i skolan, voro: bibel och katekes, bibl. historia av Bäckman, psalmbok, Oldbergs hemskola, Glasells läsebok, Landgrens språklära, Berlins naturlära, von Zweigbergks och Nyströms läroböcker i räknekonst, Dahms i historia och geografi.

På samma gång rektor höstt. 1864 inlämnade till domkapitlet sitt förslag till lärokurser och lektionstimmarnas fördelning, fäste han domkapitlets uppmärksamhet på att undervisningsmateriell i fråga om vissa ämnen h. o. h. saknades för seminariet och dess övningsskola, att i fråga om andra den var otillräcklig. Då fyllandet av denna brist — särskilt med hänsyn till de ökade krav, som läroanstaltens omgestaltning framkallat, erfordrade omkostnader, som icke kunde bestridas med de anslag, som K. M:t anvisat till materiell, ved, ljus m. m., så anhöll han, att domk. måtte göra framställning om ett anslag på en gång av 1200 à 1500 rdr rmt till inköp av böcker och andra hjälpmedel för undervisningen, kartor, glober, åskådningsmateriell för undervisningen i naturkunnighet, ett pianoforte och om möjligt ett mindre orgelharmonium.

K. M:t beviljade de nödiga medlen, och seminariet började sin verksamhet efter de nya riktningslinjer, som nu blivit utstakade för det.

Dylika förslag till lärokurser inlämnades vid läsårens början till domkapitlet för att vinna dess stadfästelse, och, ehuru grunddragen förblevo tämligen desamma, märkes tid efter annan ett närmare preciserande av kurserna liksom ock utfyllningar i dem. Så bestämdes t. ex. redan för läsåret 1865—1866, att vid undervisningen i klass III uti svenska språket »utmärkta» svenska författares arbeten skulle läsas och korta biografiska uppgifter meddelas. För läsåret 1866—1867 bestämdes, huru ofta skriftliga uppsatser skulle utarbetas. I den kursreglering, som gällde läsåret 1868—1869, föreskrevs, att redan i andra klassen skulle läsning och re-

dogörelse för »litteraturstycken» förekomma och biografier över författarne förekomma. I den för 1871—1872 började man föreskriva läsning av de norska och danska stycken, som den bagagnade läseboken (av Bjursten) innehöll, o. s. v.

Eftersom i seminariereglementet den 1 december 1865 fastställdes särskilda föreskrifter endast med hänsyn till den utsträckning, vari undervisningen uti varje läroämne borde meddelas under hela den åt seminariebildningen avmätta tiden, men någon fördelning mellan klasserna av denna fullständiga kurs icke blev angiven, så lät K. Maj:t 1873 tillkalla ett par i frågan förfarna personer, bland dem rektorn vid Linköpings folkskoleseminarium, vilka uppgjordè ett förslag till kursernas fördelning på de tre särskilda läsåren, grundat på de erfarenheter, som man vunnit under den gångna tiden. Man hade i allmänhet kommit till den övertygelsen, att väl mycken tid användes i högsta klassen åt inhämtandet av teoretisk kunskap, och att den praktiska utbildningen borde där mera tillgodoses, och som ett önskemål framhölls, att lärotiden måtte förlängas till fyra år.

Detta förslag följdes dock icke strängt vid Linköpings folkskoleseminarium. Än föreslogos och godkändes av domkapitlet ändringar i kursfördelningen, än anslogos något olika antal lärotimmar för undervisning i något ämne eller gren därav. Men sedan en plan till ämnesfördelning blivit bifogad till Kungl. cirkuläret den 31 maj 1878, blev denna bestämmande de följande läsåren, om än smärre avvikelser därifrån förekommo.

Det visade sig efter hand vara förenat med svårighet att under de tre normala läroåren bibringa eleverna den mognad och förfarenhet, som lärarekallet kräver, och detta hängde i viss mån samman med de i allmänhet otillräckliga förkunskaper, med vilka många elever gjorde sitt inträde vid seminarium. Rektor fäste redan 1869 domkapitlets uppmärksamhet på att inträdessökandena vanligen voro så illa förberedda, att de ej väl kunde tillgodogöra sig den undervisning, som läroanstalten bjöd dem, men erinrade ock om svårigheten för den stora mängdens barn att finna tillfällen att underhålla och utvidga de kunskaper, som de medfört från folkskolan. Därav hade tanke väckts på angelägenheten av att äga an-

stalter med uppgift att förbereda dem, som önskade söka inträde vid något seminarium. Men då det ej vore att vänta, att slika inrättningar snarligen kunde komma till stånd, så hemställde han till domkapitlet, att det genom ämbetsbrev måtte rikta vederbörandes uppmärksamhet på nödvändigheten att taga noga kännedom om de i reglementet angivna inträdesfordringarna, och att de vände sig till kompetenta personer för att vinna den nödiga förbildningen.

Som denna åtgärd ej gjorde till fylles och synbarligen också andra seminarier gjort liknande erfarenheter, så upptogs frågan om sättet för en fylligare utdaning av eleverna för deras framtida kall vid rektorsmöten 1870 och 1875, i det att frågan om lärotidens förlängning där bragtes under debatt. Då gjorde sig den meningen gällande, att bättre vore tillägg av en ny klass än upprättandet av preparandanstalter och inträdesfordringarnas höjande. Rektor Anjou vid Linköpings seminarium förordade i skrivelse den 4 okt. 1875 till därvarande domkapitel, att detta måtte verka för att försöksvis en dylik klass inrättades vid något seminarium, enär därigenom man bäst kunde komma till erfarenhet om vilka förändringar i de övriga klassernas arbetsordning som därav lämpligen kunde föranledas. Han föreslog, att domkapitlet måtte ingå till Kungl. Maj:t med underdånig anhållan, att i Linköping finge inrättas en dylik klass, och att nödigt anslag måtte beviljas till avlönande av en extra lärare med adjunkts tjänstgöringsskyldighet; och därjämte att den ifrågasatta klassen finge träda i verkställighet från och med vårterminen 1876. Kungl. Maj:t villfor $^{22}/_{10}$ 1875 denna begäran och bestämde i enlighet med rektors förslag, att där finge intagas elever, som uppnått 16 års ålder och i övrigt uppfyllt de villkor, som i paragraferna 33—35 av reglementet för folkskollärareseminarierna i riket den 1 december 1865 voro angivna för inträde samt vid anställt förhör visade sig äga följande insikter: 1) god kännedom av en kortare lärobok i bibliska historien, ävensom av Luthers lilla katekes och den antagna förklaringen med därtill hörande bibelspråk; 2) färdighet att väl läsa svenskt och latinskt tryck, ävensom förmåga att nöjaktigt redogöra för det lästa och att någorlunda felfritt uppskriva ett dikterat stycke; 3) färdig-

het i de fyra räknesätten i hela tal och decimalbråk samt övning i enkel huvudräkning; 4) kunskap i det allmännaste av fäderneslandets geografi samt 5) en jämn och redig handstil. — Sedan Kungl. Maj:t fattat detta beslut och anslagit medel till bekostande av en extra lärare med tjänstgöringsskyldighet som adjunkt, ingick rektor till domkapitlet med en begäran, att det måtte vidtaga åtgärder, för att det måtte göras bekant inom riket, att en dylik klass komme att anordnas i Linköping. Särskilt borde detta kungöras inom de stift, vilkas söner allmännast plägade uppsöka därvarande seminarium, nämligen Kalmar, Strängnäs, Visby och Västerås stift. Den nybildade klassen syntes fylla den uppgift, för vilken den blivit upprättad, varför medel begärdes hos riksdagen till upprättandet av en dylik vid rikets folkskoleseminarier. Riksdagen lämnade anslag därtill, varpå Kungl. Maj:t den 31 december 1877 befallde, att den klass, som i Linköping försöksvis blivit organiserad, skulle inlemmas som en fast länk i seminarieinstitutionen därstädes från och med läsåret 1878—1879 och läroanstalten således bliva fyrklassig, och att en fjärde adjunkt tills vidare skulle förordnas. Rektor anhöll dock redan i maj 1878 genom domkapitlet, att Kungl. Maj:t täcktes tillåta, att denna tillsattes på ordinarie stat, vilket ock bifölls.

Tiden för terminernas början var visserligen genom seminariereglementet den 1 december 1865 bestämd men icke uttryckligt dagen för deras slut. Höstterminen skulle utgöra omkring 16 veckor och vårterminen omkring 20 veckor. Det tillkom domkapitlet att närmare fixera tiden, då terminerna skulle löpa till ända, och förhållanden inträdde understundom, då rubbningar även med avseende på begynnelsedagarna inträdde. En sådan rubbning vållade kolerafarsotens härjningar i Linköping hösten 1866. En elev vid seminariet avled plötsligt i denna sjukdom, och stor oro spred sig bland dess lärjungar, varför rektor i samråd med lärarne medgav de elever, som sådant önskade, rätt att lämna staden och hemställde till domkapitlet, att undervisningen tills vidare måtte få inställas. Som denna myndighet godkände förslaget, inställdes seminariearbetet från den 12 september till den 6 november, då

rektor genom annons i tidningar åter sammankallade ungdomen. Ett avsevärt avbräck i läsåret hade emellertid ägt rum, och det mötte svårigheter att fylla ut den lucka i läsåret, som uppstått. Rektor gjorde därför en ansökan om en förkortning därav till 31 veckor, och att följande vårtermin finge taga sin begynnelse redan den 8 januari 1867, och att en särskild afgångsprövning utom den i reglementets § 44 föreskrivna finge förrättas under höstterminen 1867 med de elever i högsta klassen, vilka icke till vårterminens slut samma år hunnit tillägna sig föreskrivna kunskaper och färdigheter. — Några andra anmärkningsvärda rubbningar i lästiden förekommo ej.

Enligt Kungl. brev den 4 oktober 1864 skedde därefter ingen intagning av nya elever å annan tid än vid läsårets början, såvida icke den inträdessökande visade sig då hava ägt laga förfall, vars giltighet dock prövades av seminariets inspektor.

Inom sina klasser voro eleverna till en början ordnade på grund av sina betyg. En ändring däri vidtogs från och med höstterminen 1866, i det att ordningen dem emellan därefter reglerades av den alfabetiska följden av elevernas tillnamn. — Som seminariestadgan icke uttryckligen angav villkoren för uppflyttning i högre klass utan blott hänvisade till tillämpliga delar av ett par föregående paragrafer, så bestämdes vid läraresammanträde inför inspektor den 8 juni 1866, att endast de elever, som i alla ämnen undfått vitsordet godkänd, skulle utan ytterligare prov uppflyttas. Med avseende på avgångsprövning fastställde det ovannämnda Kungl. brevet den 4 okt. 1864, att dylik finge anställas allenast vid läsårets slut. Den kom dock icke alltid att ställas i omedelbart sammanhang med vårexamina. Den, som närmast föregick utfärdandet av 1865 års reglemente, ägde rum den 22 juni, medan årsexamina försiggingo redan den 14 och 15 i samma månad. Det följande året förrättades den visserligen i omedelbar tidsföljd med årsexamina men likväl på särskild dag. Att 1867 en extra avgångsprövning anordnades under höstterminen, framgår av vad förut blivit sagt om följderna av föregående års kolerafarsot. — Det minsta antalet utexaminerade elever under här avhandlade period avgick år 1871, då det

inskränkte sig till blott 10; det största åter möter 1882, då det uppgick till 42.

Antalet närvarande elever höll sig under periodens förra del omkring 75; uppgick 1871 till blott 68, men höjde sig 1874 till 83. När kort därefter en ny klass på försök tillades, höstterminen 1876, växte antalet till 92 och sprang höstterminen 1881 upp till 144. Därefter inträdde efter hand ett sjunkande. Dessa fluktuationer hade naturligtvis en motsvarighet i växlingarna i fråga om antalet inträdessökande. Till framemot senare delen av 1870-talet plägade antalet uppgå till omkring 30 à 40 men växte därefter, i synnerhet sedan den nya klassen tillkommit, och uppgick 1879 till 93, varefter en minskning inträdde, och 1886 anmälde sig allenast 41.

Ovanligt nog inträffade vid läsårets början 1865, att fyra elever, som på egen begäran under vårterminens lopp 1864 utan examen avgått från seminariet, begärde att få återinträda, och efter en särskild prövning ansågos de »ej kunna förvägras denna förmån».

Under åren 1865 och 1866 användes bokstäver för att utmärka valören av betygen, men från och med 1867 återgick man till det tidigare bruket att betjäna sig av siffror för sagda ändamål. Betyget 3 motsvarade »Med beröm godkänd», 2 uttyddes med: »Icke utan beröm godkänd», 1 räknades som liktydligt med »Godkänd» och 0 med »Försvarligt». Under åren 1865 och 1866 förekommo betyg för skicklighet i simkonst, och dessa år utdelades betyg ej blott för »undervisningsskicklighet» utan ock för »praktisk förmåga» i allmänhet.

Efter liberala grundsatser utdelades de s. k. stipendierna. Som de flesta eleverna utgingo ur obemedlade eller fattiga hem och betyget »godkänd» i läroämnena räknades som tillräckligt vitsord om »skicklighet», så tillföllo dylika understöd de allra flesta eleverna, om än beloppen naturligtvis växlade betydligt. Så utdelades vid höstterminens slut 1865 ett eller annat stipendium à blott 10 rdr, men å andra sidan hemställde rektor samma år till konsistorium om att 5 elever måtte bekomma stip. à 90 rdr och 5 stipendier à 80 rdr, eftersom föregående termin ingen fått större stipendium än 60 rdr och en elevs stipendiebelopp per år skulle kunna upp-

gå till 150 rdr. De sedvanligaste beloppen rörde sig mellan 25 och 50 kronor.

Icke få terminer sattes seminariet i tillfälle att utdela premier, som i regel voro översända från Kungl. ecklesiastikdepartementet till utdelning bland eleverna. Till följd därav blev under 1860-talet vid flera tillfällen Palmers pedagogik som premium utdelad; år 1879 och de bägge därpå följande åren hugnades de avgående eleverna med var sitt exemplar av Normalplanen för undervisningen i folkskolor och småskolor. Flera gånger voro de hitsända och utdelade gåvorna av naturvetenskaplig art. Så blev 1869 »Våra matlavar och våra bästa matsvampar» av Smitt utdelad, följande år mottogos 100 exemplar av en skrift »Om konstgjorda fågelbon» av Holmgren; 1878 sattes seminariet i tillfälle att till var och en av de avgående eleverna utdela en plansch över den vid samma tid fruktade s. k. Coloradoskalbaggen. Tidigare hade en pomologi av Eneroth kommit seminariet till handa för att tillställas elever som uppmuntran för intresset för trädgårdsskötsel. Ofta vittnade de från Kungl. ecklesiastikdepartementet till utdelning översända skrifterna m. m. om intresset för någon viss fråga, som vid den tid tilldrog sig uppmärksamhet. Bland andra gåvor, som mottogos till utdelning, må nämnas »Runalist», av C. J. Ljungström, vilken skrift i 50 ex. överlämnades till seminariet, »Berättelse om läroanstalter för dövstumma», av J. Blomqvist, »Livet under hednatiden», av Montelius, »Anvisning för undervisning i gymnastik och vapenföring», av Nyblaeus. Tillfällena att utdela dylika gåvor blevo efter hand mera sparsamma. Under de första åren bekom flertalet elever premier av böcker eller planscher.

Lokala förhållanden. Bland olägenheter, med vilka Linköpings folkskoleseminarium måste kämpa under den period, som här är i fråga, må väl räknas, att det ännu några år saknade eget hus och hem och måste röra sig i förhyrda lokaler, som naturligtvis icke alls voro avpassade efter läroanstaltens speciella behov. Det höll till i n:r 16 Tannefors kvarter och betalade till husets ägare, löjtnant C. F. Ridderstad, tidningen Östgöta Correspondentens mångårige redaktör, en hyra av 800 rdr. Förberedelser vidtogos dock snart att bereda seminariet tillfälle att flytta in under eget tak. Dess nyutnämnde rek-

tor gjorde redan den 28 november 1864 en framställning till domkapitlet om behovet av egna, ändamålsenliga lokaler och meddelade, att tomt funnes till salu, och att arkitekten H. Zettervall vore beredvillig att uppgöra nödiga ritningar till ett seminariehus. Vederbörande behjärtade behovet, och medel ställdes till domkapitlets disposition att förvärva den behövliga tomten. Köp avslutades med handskmakaren A. J. Borén, och seminariet blev ägare till tomten n:ris 73 och 74 Tannefors kvarter med en areal av 13,230 kvadratmeter. Köpeskillingen var 2,500 rdr. Linköpings stad offrade ingenting för saken. — Byggnadsplats var sålunda förvärvad, nu gällde det ock att få ett ändamålsenligt hus.

Redan före detta köp hade rektor i skrivelse till domkapitlet redogjort för de anspråk, som seminariet ansåg sig böra ställa på en eventuell seminariebyggnad, dess beskaffenhet, anordning m. m., och domkapitlet hade överlämnat skrivelsen till nyssnämnde arkitekt med anhållan, att han måtte med ledning av den uppgöra ritningar och kostnadsförslag till ifrågavarande byggnad jämte flyglar. Skulle kostnaden överskrida det belopp, 50,000 rdr, som Kungl. Majestät ställt till förfogande, skulle vissa avprutningar i anspråken få göras. I det längsta borde man dock hålla på att få en egen gymnastiklokal. Zettervalls förslag ställde sig emellertid alltför dyrbart, varför seminariets rektor och lärare hemställde, att uppförandet av gymnastikhus måtte uppskjutas, och, ifall det visade sig omöjligt att skaffa sig nödiga medel, borde ock boställsvåning åt rektor lämnas ur räkningen. Denna sistnämnda avknappningen blev dock icke vidtagen. Nya ritningar och kostnadsförslag uppgjordes av annan hand, och det lyckades genom åtskilliga inskränkningar att hålla kostnaderna inom de gränser, som ovannämnda anslag angav. Huset blev visserligen trångt men var dock efter den tidens behov tillräckligt. Det invigdes den 16 sept. 1869 af stiftets dåvarande biskop, E. G. Bring.

Andra tider kommo emellertid redan under den period, som här beröres, då den ståtliga byggnaden visade sig alltför trång för seminariets växande behov. Kungl. Majestät anbefallde inrättandet av en ny klass 1878 men lät ej tillbygga någon ny lokal, varför man nödgades tillgripa bön- och fest-

salen till skolrum. Då under en följd av år omkring 1880 ett ovanligt stort antal elever mottogs, nödgades man sammanträngа ett större antal av dem i rummen, än som stämde väl överens med hygienens krav.

Vid tiden för seminariehusets invigning var redan den kringliggande tomten planerad och planterad och en trädgård 1867 anlagd av direktören vid länets trädgårdsförening i staden, Kroné.,

Egen gymnastiklokal förblev seminariet utan under hela den här omhandlade tiden, och man nödgades vända sig till högre allmänna läroverket för att få hyra dess gymnastiksal vissa timmar i veckan, högst 8 enl. domkapitlets beslut 1864. Lokalens avlägsenhet från seminariet, i vars grannskap flertalet av eleverna hade sin bostad, nödvändigheten att av hänsyn till högre allm. läroverkets anspråk förlägga övningstiderna till timmar, som voro mindre lämpliga för seminariets behov, och den osäkerhet, som rådde, huruvida ifrågavarande läroanstalt komme att till ett följande läsår förunnas rätt att begagna lokalen, kändes understundom besvärande nog. Så hände, att rektor vid allmänna läroverket 1882 fann penningersättningen från semiariet för knapp. Kungl. Maj:t hade visserligen 1881 beviljat ett anslag av 200 kr. till underhåll av materiell, eldning m. m., men nämnde rektor fann detta vara alltför otillräckligt och utverkade, att seminariet uppsades till avflyttning efter slutet av läsåret 1883—1884. Situationen räddades därmed, att domkapitlet på seminarierektors förslag medgav, att av anslaget till materiell, ved, ljus, m. m. vid seminariet årligen finge tagas 200 kronor att användas som bidrag till gymnastikvaktmästarens avlöning, till ersättning för tillsyn av gevär, uppassning vid målskjutning m. m. Seminariet medgavs då rätt att fortfarande stanna kvar som läroverkets hyresgäst.

I enlighet med seminariereglementet den 1 december 1865 förekommo jämte övningar i gymnastik även dylika i vapenförening, och sedan Kungl. Maj:t genom cirk. den 23 mars 1870 utsträckt militärövningarna, beviljade han följande år nödiga medel för att tillsammans med stadens allm. läroverk förvärva en skjutbana, varefter de bägge läroanstalterna ock inköpte en skjutpaviljong, som tillhört stadens förra

skarpskyttekår. Exercis- och skjutgevär tillhandahöllos av Kungl. arméförvaltningen och översändes i ett par omgångar, av vilka den, som inträffade 1880, medförde ej mindre än 130 gevär.

Redan på grund av seminariereglementet den 21 mars 1862 hade en folkskola blivit ställd i samband med seminariet för att bereda dess elever tillfälle till övning i undervisningskonsten. Skolan bestod under läsåret 1864—1865 av trenne klasser och utvidgades följande läsår till fyra klasser eller läxlag, ordnade i två avdelningar med var sitt klassrum. Den av seminariets huvudlärare, som besörjt undervisningen där, kunde således icke längre ensam räcka till att sköta den, varför man tills vidare hankade sig fram med att använda i var vecka en elev från kl. III och II som biträdande lärare, förnämligast i småskoleavdelningen. Rektor fäste därför i skrivelse till domkapitlet den 8 juli 1865 uppmärksamheten på behovet av en särskild biträdande lärare i övningsskolan, och, då saknaden därav kändes alltmera besvärande och meningen var att med ingången av läsåret 1866 tillöka övningsskolan ytterligare med en årsklass, så ingick rektor i april sistnämnda år till konsistorium med anhållan, att det måtte vidtaga åtgärder för att bereda medel åt en utexaminerad folkskollärare med tjänstgöring i övningsskolan. Då rektor ej vågade ifrågasätta nog rikligt bidrag därtill från statens sida, föreslog han, att en skolavgift av 5 rdr rmt måtte få upptagas från barn i övningsskolan som bidrag till avlöning åt den ifrågasatta extraläraren. Domkapitlet tillstyrkte förslaget, och Kungl. Majestät lämnade bifall till att en dylik avgift finge upptagas från och med läsåret 1866—1867. Domkapitlet vände sig ock till Kungl. Majestät med begäran om anslag för dylik lärares avlöning. Denna anhållan bifölls på det sätt, att 750 kronor finge utgå för ändamålet av det anslag, som Kungl. Majestät anvisat till den med folkskoleseminariet förbundna anstalten till småskolelärares utbildande. Så fortgick det läsåren 1867—1868 och 1868—1869. Då emellertid rektor ej ansåg sig böra vidare tillstyrka denna anstalts fortsatta verksamhet, enär intresset för den syntes vara alltför ringa, i det att elevernas antal första året ej steg till mera än 11 och det följande läsåret sjönk ned till allenast 8, så ingick

han den 10 juni 1869 till domkapitlet med nytt förslag i frågan. Han förklarade sig vara övertygad om att under alla förhållanden seminariet självt hade behov av den avdelning, för vilken det av särskilda hänsyn åtnjutit statsanslag, och att det skulle lända seminariet till skada, om undervisningen i övningsskolan skulle inskränkas och nödgas bedrivas på ett mindre tillfredsställande sätt. Han framhöll i sammanhang härmed, att det biträde vid undervisningen i skolans övre avdelning, som man haft att tillgå de senaste åren, allt framgent behövdes där, enär denna nu hunnit utveckla sig till fyra årsklasser, och rektor påpekade dessutom, att extra läraren där ej med visshet kunde påräknas stanna längre än till kalenderårets slut, eftersom anslaget till dennes avlöning beräknades efter kalenderår och hade blivit ställt i samband med Östergötlands landstings eventuella beslut i fråga om understöd åt äldre folkskollärare till bevistande av kurs vid seminariet.

Dessas undervisning av seminariets lärare möjliggjordes endast därigenom, att sistnämnda extra lärare biträdde i övningsskolan. Därför hemställde rektor till domkapitlet, att det måtte i underdånighet anhålla om särskilt anslag till ifrågavarande extra lärare, enär den terminsavgift, som Kungl. Majestät den 19 september 1866 tillåtit seminariet att upptaga av lärjungar i seminarieskolan, efter vad erfarenheten visat, ej kunde uppbringas till högre belopp än omkring 250 riksdaler om året. Kungl. Majestät beviljade anslag och förnyade det allt sedermera med anledning av årliga ansökningar därom. Då icke längre anstalten för småskollärares utbildande fortlevde och således dess behov ej vidare kunde anföras som stöd vid begäran om anslag till en extra lärare vid småskolavdelningen, så hänvisade man till den betydelse en fullständigt och väl organiserad övningsskola hade ej allenast för seminariets egna elever utan ock för de med understöd av landstinget försedda äldre folkskollärare, som årligen infunno sig för att lära känna nyare undervisningsmetoder och så fullkomna sin undervisningsskicklighet. — Seminariet kom så efter hand att äga två extra lärare i övningsskolan.

Seminarium såsom anstalt för småskolelärares utbildande. Sedan i följd av Kungl. kung. den 23 april 1858 småskolor

börjat mera allmänt spridas i landet, inställde sig ett alltmera kännbart behov att bereda tillfälle till en mera yrkesmässig utbildning för personer, som önskade förbereda sig för lärarekallet i detta slags skolor. Förslag väcktes, att vid rikets folkskoleseminarier anstalter skulle anordnas med syfte att utbilda sådana. Rikets konsistorier yttrade sig i frågan, och därpå anbefallde Kungl. Majestät den 31 maj 1867, att ej blott i Lund utan ock i Linköping en dylik anstalt avsedd för manliga elever skulle upprättas. Med anledning därav vidtogos åtgärder i bemälta syfte, och den 1 oktober 1867 trädde anstalten i verksamhet med ledning av det reglemente, som domkapitlet fastställt för den. Enligt detta skulle undervisning där meddelas i kristendomskunskap, svenska språket, räkning, välskrivning, teckning, sång och gymnastik. I det förstnämnda ämnet skulle genomgås ett av evangelierna, en epistel, en biblisk historia, Luthers lilla katekes jämte en del psalmverser. Undervisningen i svenska språket skulle omfatta rättstavning, innanläsning, så mycket form- och satslära, som oundgängligen behövdes för en redig uppfattning av läsestyckenas innehåll, valda även med hänsyn till att skänka kunskap i fäderneslandets historia, geografi och naturlära till det mått, att eleverna sattes i stånd att leda enkla åskådningsövningar. Kursen i räkning omfattade: huvudräkning 1—100 i de fyra räknesätten i hela tal och bråk; vidare skulle förekomma skrivövningar med krita, griffel och penna, teckning och sång, varvid eleverna borde bibringas kännedom om nottecknen, deras läge på ett musikaliskt instrument, tonträffning, koralsång och några enklare barnsånger; de gymnastiska övningarna skulle bestå i fristående rörelser. Den teoretiska undervisningen upptog 20 timmar i veckan, medan 8 timmar användes av varje grupp för praktiska övningar.

Som villkor för inträde fordrades, att den sökande begått Herrens nattvard, var känd för gott uppförande, haft naturliga eller skyddskoppor och uppnått en ålder av 16 år. Han skulle ock visa sig äga kännedom i bibliska historien och förmåga att rent och flytande läsa innantill svensk och latinsk stil, behandla de fyra räknesätten i hela tal, äga någon övning i kyrkosång samt hava läslig handstil.

Att anstalten icke blev långlivad, är redan i det föregående antytt. Tilloppet av sökande var ringa, och behovet av en småskoleavdelning bortföll i och med det att Östergötlands landsting 1869 upprättade en självständig läroanstalt för att tillgodose länets behov av lärarinnor i småskolorna, och att flera andra landsting vidtogo liknande åtgärder vid samma tid. Man hade ock hunnit erfara, att det i sistnämnda slags skolor i allmänhet var mindre ändamålsenligt att betjäna sig av manliga lärarekrafter än av kvinnliga.

För *redan tjänstgörande folkskollärare* beredde Linköpings folkskoleseminarium en följd av år tillfälle om än icke så mycket att öka sina teoretiska kunskaper som att lära känna nyare undervisningsmetoder. För en del av dessa äldre lärare, som vunnit sin utbildning i folkskoleseminarierna under dessas barndomstid eller de bägge första årtiondena av dessas tillvaro, tedde det sig svårt att med den knapphändiga utbildning, som de ägde, möta de växande anspråk, som tiden medförde. Därför uppsökte många av dem de utvidgade seminarierna för att vinna förkovran. För att lätta möjligheterna därtill för inom Östergötlands län arbetande äldre folkskollärare beviljade detta läns landsting för år 1868 ett anslag av 450 riksd. rmt, därtill föranlett av en hemställan från den folkskoleinstruktör, som det bekostade i syfte att främja folkskoleundervisningen i länet. Anslaget beräknades till understöd under en tre månaders vistelse vid Linköpings folkskoleseminarium. Till den ändan vände sig landstinget till stiftets konsistorium med anhållan, att det ville medverka till att det med anslaget avsedda ändamålet måtte uppnås. Med anledning av denna begäran lät domkapitlet infordra rektors och medlärares yttrande, i vad mån möjlighet kunde öppnas för att vid seminariet förverkliga den tanke, som framkallat landstingets beslut och skrivelse. — Seminariets lärare förmenade, att bäst vore, att låta de lärare, som anmälde sig, bilda en egen avdelning vid seminariet med egen undervisning. Denna anordning förutsatte dock ökade lärarekrafter, isynnerhet som Södermanlands landsting i likhet med Östergötlands beviljat medel för att inom sitt län understödja folkskollärare, som önskade förkovra sig genom någon tids vistelse vid något seminarium, och det i Linköping redan mottagit ansökan

om plats för åtminstone fyra lärare från nämnda grannlän. Domkapitlet ingick därför med en underdånig begäran om anslag till en extra lärare, och Kungl. Majestät beviljade detta. Därigenom sattes seminariets ordinarie lärare i tillfälle att ägna tid och omtanke åt de besökande folkskollärarnas fortsatta utbildning, som nästan uteslutande bestod i deras handledning vid praktiska övningar uti folkskolan. Under en följd av år upprätthöllos dylika kurser med hjälp av stats- och landstingsmedel. De stipendier, som utgingo ur dessa sistnämnda medel, sänktes omsider från 75 till 50 rdr, och tiden för besöken vid seminariet beräknades till 2 månader i stället för 3. Vistelsen vid seminariet varade dock ofta icke ens så länge, och antal besökande från det egna stiftet var understundom ringare än från ett annat. År 1871 utgjordes en tid de hospiterande folkskollärarne av 16 personer från Strängnäs stift, blott 7 från Linköpings och 2 från Västerås stift.

Den period i Linköpings folkskoleseminariums historia, som i det föregående blivit berörd, betecknar en reformationstid i seminariets utveckling. Den började med en mångsidig omorganisation av anstalten, och mot dess slut utbildas seminariet med ännu en klass och vinner den omfattning, som det sedan dess bibehållit. Under denna tid fick det flytta in under eget tak, såg sin övningsskola växa ut till de proportioner, som den sedan bibehållit, och en rymlig trädgård anlägges till nytta och trevnad; med ett ord sagt: seminariet undergick en föryngring, för att ej säga en omskapning, som sedermera föga blivit rubbad genom den seminariestadga, som såg dagen den 29 januari 1886.

G. W.

4.

Seminariekommittén.

Kommittén åtskildes före jul och samlades åter i midten af januari. Enligt hvad som antydts, hinner den ej afsluta sitt arbete förrän vid sommarens början. Inom kommittén har den förändring inträdt, att rektor Wickbom afgått och i hans ställe inkallats fröken Hedvig Sidner, som förut varit adjungerad som sakkunnig. Efter hvad vi hört, föreslår kommittén höjning af seminarielärarnes löner, och det anse vi också nödvändigt, om dugande krafter skola dragas till seminarierna. Det har nämligen visat sig, att läraretjänster äro vida mindre begärliga vid seminarierna än vid de allmänna läroverken. Man ser också, att ordinarie seminarieadjunkter söka motsvarande platser vid de allmänna läroverken.

5.

§ 56 i seminariestadgan.

I en föregående årgång af denna tidskrift (år 1900 h. 1 sid. 21) framställer dåvarande utgifvaren af tidskriften en önskan, »att § 56 måtte, så snart ske kan, formuleras så, att lärarne äga rätt att, äfven *utan föregående varning* förvisa elev från seminariet för viss tid. Paragrafens andra moment har fått en sådan formulering, att lärarne kunna tvingas att relegera för alltid en lärjunge, hvars förseelse synes dem böra riktigast föranleda en förvisning för viss tid.»

Ett sådant fall hade nyligen förekommit vid Linköpings seminarium.

Ett liknande fall har helt nyligen inträffat. En elev hade gjort sig skyldig till en grof förseelse mot en lärare. Lärarne ansågo, att varning vore ett väl lindrigt straff, och att han borde förvisas från seminarium för ett år, men, som eleven i fråga ej förut blifvit varnad, kunde mom. 1 af § 56 ej här tillämpas. Att döma honom till förvisning för alltid, hvilket enligt paragrafens formulering visserligen kunnat ske, ansågs vara ett alltför strängt straff, hvarför han dömdes till varning.

Då det ännu torde dröja något år, innan en ny seminariestadga blir utfärdad, vore önskligt, att mom. 1 i § 56 så snart som möjligt finge en annan formulering.

J. F. B.

6.

Minnen från en studieresa sommaren 1907.

Det var med tämligen högt ställda förväntningar, som jag i slutet av sistlidne maj med understöd av ett statens stipendium anträdde en studieresa, under vilken jag besökte Falun, Göteborg och Köpenhamn. Att dessa förväntningar ej i allo blevo uppfyllda, berodde främst på att jag ej blev i tillfälle att välja en fullt lämplig tidpunkt för resan. I de flesta skolor stod terminsavslutningen för dörren, och till följd därav var, såsom det på många håll också sades mig, allt statt i upplösningstillstånd. Där skolarbetet verkligen var i gång, upptogs tiden till stor del av repetitioner och förhör, mindre av egentlig undervisning. Jag hade sålunda goda tillfällen att höra, *vad* barnen i de respektive skolorna kunde. Svårare däremot var det att få veta, *huru* de inhämtat det. Mångenstädes, dit jag kom, var emellertid arbetet av en eller annan anledning inställt. Det var vår — skolutflykternas tid.

Man kan ju emellertid inhämta mycket även genom att deltaga uti en väl anordnad skolutflykt. Aldrig skall jag glömma de intryck, jag bevarar från en för samtliga Göteborgs folkskolor anordnad gemensam utflykt till Slottsskogen. En sådan företages årligen den 6 juni. Innevarande år bar den en särskilt högtidlig prägel, emedan den just inföll på kungaparets guldbröllopsdag. Minst 13,000 barn voro samlade på en enda plats, och dock tyckets ordningen vara den mest mönstergilla. Ett angenämt minne har jag ock från ett besök vid Trollhättan. Där omsvärmades jag nämligen ej blott av de riksbekanta Trollhättepojkarne med deras: »Vill herrn se fallen?» utan även av en väldig skara Göteborgsbarn, som voro ute på

skolresa. Helt säkert komma dylika resor, och det med rätta, att få en betydelsefullare plats i framtidens geografi-, historie- och naturkunnighetsundervisning.

Skolresor, examensförhör, repetitioner och mera sådant gjorde emellertid, som sagt, att jag ej fick så synnerligen rika tillfällen att åhöra egentlig undervisning. Detta gäller emellertid icke om min vistelse i Köpenhamn. Där såg man ännu vid mitt besök i mitten av juni sommarferierna såsom ett i fjärran skimrande mål. De äro nämligen, såsom bekant, vid Köpenhamns folkskolor mycket korta. De omfatta tiden 1 juli —12 augusti. En dansk lärare bad mig skämtsamt tala tyst om de svenska ferierna, emedan han i annat fall kunde befara upplopp i klassen. Ett sorl av häpnad tillkännagav dock, att varningen kommit för sent.

Emellertid fick jag ju även på de andra platserna taga förhållandena, sådana de nu en gång voro, och vill jag här meddela några av de rön, jag kunnat göra. I Falun besökte jag företrädesvis folkskoleseminariets övningsskola; i Göteborg och Köpenhamn uteslutande egentliga folkskolor och deras överbyggnader. Min huvuduppgift var att taga kännedom om undervisningen i kristendomskunskap och modersmålet.

I.

Vid våra svenska skolor betrakta vi i allmänhet *morgonandakten* såsom ett viktigt moment i kristendomsundervisningen. Och detta med fullt skäl. Är nämligen kristendomsundervisningens främsta uppgift ej att meddela ett visst mått av vetande utan att vara ett medel för danandet av kristliga karaktärer, så lämna just morgonbönerna och den med dem förbundna bibelläsningen de rikaste tillfällen därtill. Jag vill icke påstå, att man i de danska skolor, jag besökte, förbisåg uppbyggelsesyftet med kristendomsundervisningen. Det blev tvärtom vid de egentliga religionstimmarna, såsom jag snart skall bli i tillfälle att visa, i ett flertal fall mycket väl tillgodosett. Morgonandakt i förening med bibelläsning förekom emellertid icke. Blott i ett par klasser, jag besökte, inleddes dagens arbete med en kort bön. Praxis tycktes annars vara att, om första timmen ägnades åt religionsundervisning, börja med

en psalmvers. Var första lektionen icke en kristendomslektion, uraktläts ofta även detta. Jag kan icke neka mig nöjet att i detta sammanhang berätta om början av en skoldag i en klass, som jag besökte, ehuru berättelsen ingalunda får tagas såsom typisk. Läraren, en något till åren kommen man, inträder och hälsar. Sedan börjar han vandra av och an på golvet och gnola på en psalmmelodi. Utan att för barnen angiva något nummer, tar han upp en psalm — orglar förekomma ej i skolsalarna —, och barnen resa sig småningom och instämma, allt eftersom de få klart för sig, vad saken gäller. Sedan tre strofer sjungits, afbryter han, då barnen visa lust att fortsätta, med ett »Nok», och lektionen begynner.

I flera klasser vid Göteborgs folkskolor lästes morgonbönen i kör av lärare och barn. Där voro en kvart à tjugo minuter anslagna till bön och bibelläsning, men den senare ställdes ej i samband med själva morgonbönen utan avskildes därifrån genom psalmsång. Den bedrevs ock i de klasser, jag besökte, mera som vanlig undervisning än som andaktsövning. Sålunda användes t. ex. vid behov kartor och planscher.

Innan jag lämnar detta ämne, vill jag söka giva en teckning av gången av en morgonandakt från seminariets i Falun övningsskola, icke därför att den så mycket avviker från det, som torde vara det vanliga, utan därför att den lämnar ett exempel på huru just denna gren av kristendomsämnet är särskilt ägnad att giva barnen *något för hjärtat*. Efter bönen gåvos först några inledande frågor. Därpå upplästes av lärarinnan det stycke, som för dagen skulle behandlas. Sedan lästes en eller två verser i sänder av barnen och utfrågades omedelbart. I Sist kom en kort tillämpning. Som exempel på den sistnämnda må anföras följande till berättelsen om Jairi dotter: »Liksom Jairus få även vi vända oss till Jesus, när vi komma i nöd. Den kan kanske någon gång för oss bliva sådan, att det ser ut, som om det icke skulle kunna finnas någon hjälp. Då vill Jesus säga även oss: 'Frukta icke; allenast tro!'»

Bibliska historien var det dominerande elementet i kristendomsundervisningen i Köpenhamns folkskolor. I den egentliga folkskolan följdes Baslevs lärobok, i högre avdel-

ningen däremot och i De forenede Kirkeskoler, som bilda en avslutningskurs till den egentliga folkskolan och föra sina elever från Middelskoleeksamen, motsvarande vår realskoleexamen, lästes Martensens och Paulis bibelhistorie, ett utförligare referat av bibelböckernas innehåll. Den förstnämnda läroboken innehåller även en kort framställning av kyrkans historia. I högre avdelningen bedrives undervisningen i detta sistnämnda ämne efter en utförligare lärobok.

Vad beträffar behandlingen av det givna lärostoffet, tycktes man i allmänhet nöja sig med att giva livs- och karaktärsbilder utan att lägga så mycken vikt vid den historiska utvecklingen. Detta torde också, då det gäller folkskolans stadium, vara det riktigaste. De danska lärarne gingo ofta in i detaljer långt mer, än man i allmänhet gör hos oss. Ett exempel därpå lämnar en lektion, som behandlade Israels intåg i Kanaan under Josua och erövring av landet. Därvid berättades icke blott om intagningen av Jeriko och landets delning utan även om skökan Rahabs räddningsbragd, om erövringen av staden Aj och om Akans stöld. Läraren interfolierade som oftast framställningen med etiska och religiösa tillämpningar. Det var liv och värme i undervisningen. Den gick emellertid i en utpräglad rationalistisk riktning. Allt mirakulöst skulle givas en naturlig förklaring, huru stora svårigheterna därför än voro. Givetvis måste då åtskilligt av vad som meddelades bliva av tvivelaktigt värde. Att övergången över Jordan kunde verkställas på grund därav, att prästerna, som gingo i spetsen av tåget med Förbundsarken, och vilka stodo på en något högre kulturståndpunkt än det egentliga folket, kände vadställena, kan ju låta säga sig. Att Jerikos murar föllo till följd av det starka lufttryck, som åstadkoms genom israeliternas trumpetstötar, torde däremot förefalla något omtvistligt. Av mera allvarlig art var en annan »nyhet», som gossarne fingo till livs under samma lektion. Sedan det blivit påpekat, huru Akans synd blev strängt bestraffad av Josua, framställdes frågan: »Är också Gud sträng?» och svaret, som gavs av läraren själv, lydde: »Nej, Gud är aldrig sträng.» Yttrandet modifierades visserligen sedan i någon mån genom förklaringen: »Guds bud äro

stränga», men jag fruktar i alla fall, att, vad barnen fingo lära, mera bidrog till att grumla än att fördjupa deras uppfattning om Gud.

Såsom ett exempel på vilken mängd av historiskt stoff som behandlas, förtjänar även omnämnas, att jag i en flickklass fick höra innehållet i Esters bok utförligt refereras. Nästa läxa utgjordes av —prologen till Jobs bok.

I de svenska skolor, jag besökte, tycktes man fästa huvudvikten vid att grundligt inprägla och göra sig gagn av ett mindre urval av undervisningsstoff. Ingenstädes kunde jag märka, att man gick utöver, vad läroboken meddelade. I allmänhet tycktes lärarne berätta oberoende av bokens framställningssätt. Detta torde väl ock få anses såsom det bästa. Man fordrar ju i allmänhet ej memorering av bibliska berättelser, vadan formen kan betraktas såsom en underordnad sak, men berättandet vinner genom att ske självständigt i åskådlighet och liv. Naturligtvis böra i vissa fall undantag göras. Så t. ex. böra enligt min mening bibliska »kärnspråk» alltid återgivas ordagrant.

När jag efter ungefär två veckors vistelse i Göteborg anlände direkt till Köpenhamn och började att studera kristendomsundervisningen därstädes, kunde jag icke undgå att lägga märke till en skarp kontrast mellan *katekesundervisningen* på de båda platserna. Det, som genast tilldrager sig ens uppmärksamhet flerstädes i Göteborgs folkskolor, är den reda och klarhet samt det djupa allvar, som behärskar denna undervisning. Allt tyckes vara anlagt på att giva en grundlig och säker kristendomskunskap. Katekesutvecklingen följes noggrant, och de förklaringar och tillämpningar, som göras, äro korta och koncisa. Undantag gåvos naturligtvis, men i allmänhet redde sig barnen utmärkt, vare sig det gällde uppläsandet av katekesstycken eller att i ett längre sammanhängande svar redogöra för något, som lästs. I allmänhet voro ock frågorna så avfattade, att de krävde långa svar. Vad som möjligen skulle kunnat anmärkas var, att undervisningen kanske led av en viss stelhet, samt att den blev för litet personlig.

Om en viss stelhet behärskade särskilt katekesundervisningen på sina ställen vid Göteborgs folkskolor, så var i Köpenhamn förhållandet fullkomligt motsatt. Vad som där mest

präglade denna undervisning, var *liv* och *hurtighet*. Naturligtvis voro förhållandena olika i olika skolor. En inspektör beklagade, att många bland lärarne voro indifferenta i religiöst avseende, och att deras religionsundervisning till följd därav blott utgjordes av referat. Sådan »refererande» kristendomsundervisning fick jag ock höra ett par prov på, men de flesta kristendomslektioner, jag hade tillfälle att åhöra i Köpenhamn, buro vittne om levande intresse från lärarens sida. Kanske låg orsaken härtill delvis däri, att vederbörande inspektörer voro vänliga nog att hänvisa mig till de bästa religionslärarne.

Katekesundervisningen meddelades i strängaste anslutning till bibliska historien. Detta får dock icke så förstås, som skulle man på något sätt sammanblanda historia och lära, såsom från vissa håll inom vårt land ivrigt påyrkats. Ordningen i Luthers lilla katekes och Baslevs utveckling därav följdes, men man begagnade sig mer, än i allmänhet sker hos oss, av biblisk-historiska exempel för belysande av katekesens innehåll. Sålunda visade det sig som en vinst jämväl för katekesundervisningen, att barnen hade ett rikt historiskt stoff till sitt förfogande, och att de jämte bibliska historien också kände åtskilligt av kyrkans historia. När det så t. ex. gällde åskådliggörandet av orden: »Att fasta och lekamligen bereda sig» etc., utgick man från vad barnen visste om klosterlivet och särskilt då från Luthers tidigare liv. När man skulle klargöra begreppet *bikt* och *avlösning*, gjordes jämförelser med den katolska läran om bikten.

Den bredd, varav undervisningen till följd av det rikhaltiga materialet givetvis kom att lida, inverkade nog stundom menligt på redan och klarheten. Detta blev så mycket mer fallet, som läraren i fråga var en livlig natur. Det kunde då hända, att denne av idéassociationen lät föra sig betydligt på sidan om sitt ämne. Ett exempel härpå: Läxan var svaret på frågan »Hvilke er Guds Egenskaber?» När nu läraren började låta barnen nämna bibliska exempel på Guds allvetenhet, så glömde han till sist bort, att ämnet var katekes, och lät dem återgiva berättelse efter berättelse, även sådana, som ej voro användbara för det ursprungliga syftet, och när han vid timmens slut från berättelsen om Daniel i lejonkulan

återvände till katekesen, kom han där in på stycket: »Er det andre Guder?»

Huru kunna nu emellertid barnen på så jämförelsevis ringa tid som tre timmar i veckan tillägna sig ett så rikhaltigt undervisningsstoff? Det är klart, att bredden ökas på grundlighetens och säkerhetens bekostnad. Först och främst krävdes mycket litet av utanläsning utom Luthers lilla katekes, och härom är väl intet annat än gott att säga. Men även i övrigt tycktes man ej lägga synnerligen stor vikt på kunskapsmeddelelsen. Detta frestades jag åtminstone att antaga, ty i de fall, då lärarne riktade sina frågor till någon viss lärjunge och ej, såsom oftast skedde, läto hela klassen svara, tycktes de ej alls vara noga med att fördela frågorna utan sysselsatte sig ofta långa stunder med några av de piggaste.

I det föregående berörda egenskaper hos undervisningen: å ena sidan reda och klarhet och därmed följande möjlighet att meddela en bestämd kunskap i ämnet samt å andra sidan värme och liv jämte blick för kristendomens tillämpning på nutida förhållanden behöva ju emellertid ej vara oförsonliga motsatser. Åtskilliga katekeslektioner, som jag åhörde i Göteborg, och särskilt den undervisning i ämnet, jag fick göra bekantskap med i folkskoleseminariets i Falun övningsskola, buro vittnesbörd om huru de kunna på ett lyckligt sätt förenas. Jag väljer ett exempel från det sistnämnda stället. Det gällde behandlingen av styckena »Vad förbjuder Gud i sjunde budet?» och »Vad befaller Gud i sjunde budet?»

Bibelorden memorerades visserligen, men någon *själlös* utanläsning förekom ej. Återgivandet visade, att barnen uppfattat, vad de läst. Katekesstyckena tillhöllos de endast att med uppmärksamhet läsa igenom, och svårare bibelord gåvos ej heller till utanläxa. Sålunda förbigick man språket: »Den intet ockrar» etc. Det var både allvar och värme i undervisningen. Denna inriktades även på kristendomens tillämpning på vår tid och dess förhållanden. Så lämnades vid behandlingen av språket: »Given åt alla, vad I ären dem skyldiga», genom några enkla exempel en redogörelse för kommunal- och kronoskatter och de ändamål, vartill dessa behövas. Förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare, kon-

torist och principal, tjänare och husbönder belystes genom sådana exempel, som kunde ligga inom barnens tankesfär. Sist kom en helt visst i varje svensk skola behövlig erinran om att sjunde budet också är ett bud om sparsamhet.

II.

Ursprungligen hade jag tänkt mig, att vid studiet av modersmålsundervisningen framförallt taga hänsyn till uppsatsskrivningen. Förhållanden, för vilka jag i början av denna uppsats delvis redogjort, åstadkommo emellertid, att det blev *innanläsningen*, som fick huvudparten både av tiden och av intresset. Det var ock i fråga om detta ämne, jag hade tillfälle att göra de, åtminstone efter min egen mening, viktigaste iakttagelserna. Först då något om *vad* som lästes.

Den strävan, som under senare år nästan överallt inom vårt land gjort sig gällande att under läsövningarna i folkskolan åtminstone på det lägre stadiet söka göra barnen bekanta med någon del av våra rika litteraturskatter, visade sig hava vunnit beaktande i alla skolor, jag besökte. Ingenstädes användes *endast* Folkskolans läsebok som övningsbok i välläsning. Naturligtvis lästes både i Falun och Göteborg Nils Holgerssons underbara resa. Men även annan litteratur användes, så t. ex. Bergmans läsebok, Topelius Läsning för barn, Robinson Crusoe, Viktor Rydbergs dikter m. fl. En stor svårighet vid litteraturläsning är naturligtvis, att barnen ej ha råd att skaffa sig böcker. Att turvis inom klassen läsa ur ett enda exemplar är ju endast en nödfallsutväg, som blott någon enstaka gång kan komma till användning, då den bereder endast ringa tillfälle till uppövande av läsfärdigheten. Till en mycket god lösning av frågan hade man kommit vid Göteborgs folkskolor. Ett större antal exemplar inköptes för skolbiblioteken av sådana böcker, som kunde anses lämpliga för läsning i skolan. Dessa förvarades i små, flyttbara lådor eller skåp, vilka av bibliotekarien på rekvisition avlämnades till klasserna. Sedan böckerna använts en timme inom en klass, återlämnades de till biblioteket.

Åtminstone flerstädes gåvos vid läsningen biografiska notiser beträffande författarne. Längre än så kan man väl knappast i fråga om litteraturhistoria komma i folkskolan.

Ringa arbete kräver det emellertid att t. ex. vid slutet av vårterminen å svarta tavlan uppskriva i tidsföljd namnen på de författare, man under läsåret gjort bekantskap med, och med några få ord antyda det utmärkande för varje tidevarv. I en skola, där detta utfördes, passade lärarinnan på att i samband därmed giva de avgående barnen några anvisningar på god och förädlande skönlitteratur samt varna för dåliga eller underhaltiga böcker. Både litteraturöversikten och anvisningarna antecknades av barnen.

Även beträffande *metoden* för innanläsningsförmågans bibringande har under de senare åren en stor omvälvning ägt rum. Bl. a. spelar nog lärarens föreläsande nu en större roll än förr. Vid seminarieövningsskolan i Falun förelästes flitigt av lärarinnan. Vid lektioner i modersmålsundervisningens metodik inskärptes också hos seminarieeleverna vikten av att ofta föreläsa för barnen, så att dessa komma i tillfälle att höra prov på en fullgod välläsning. »Ansen icke de halvtimmar förlorade, som I använden till att föreläsa i skolan», var en förmaning, som lärarinnan i nyssnämnda ämne ofta gav eleverna.

Naturligtvis var det av ett visst intresse att höra, huru »Nils Holgerssons resa» behandlades i Selma Lagerlöfs egen stad. Regel var, att lärarinnan först uppläste det stycke, som skulle behandlas, på det att ej genom barnens osäkra läsning det poetiska i innehållet skulle förflyktigas. Det skulle också, enligt vad jag hörde förmälas, hava varit författarinnans mening, att boken skulle användas på detta sätt. I sammanhang med barnens läsning förekommo stundom samtal över innehållet. För övrigt påpekades vid kritik av elevernas lektioner, huru olika stycken av boken inbjöde till högst olika behandlingssätt.

Flerstädes inom Göteborgs folkskolor bedrevs en omfattande *grammatikundervisning*. Vart jag kom under modersmålstimmarna, ville man helst bjuda på en uppvisning i form- och satslära. Det var icke heller blott småsaker, man hunnit med. I en klass av folkskolans högre avdelning fick jag höra lärjungarna redogöra för kännetecknen på starka och svaga verb, och i en annan klass höll man på med substantivets deklinationer.

En annan fråga är, om icke en dyrbar tid kunde bättre användas än till inlärande av sådant, som har ringa eller ingen praktisk betydelse. I Falun förekom högst litet av *sammanhängande* undervisning i språklära. Denna undervisning ställdes nämligen där i närmaste samband med uppsatsskrivningen. Då barnen mera allmänt i en uppsats försyndat sig mot en viss grammatisk regel, behandlades denna nästa grammatiktimme medelst en mängd exempel. Så hade t. ex. vid en skrivning under min vistelse där åtskilliga barn satt punkt mellan huvud- och bisats. Nästa modersmålstimme användes då för inlärande av skillnaden mellan över- och underordnade satser. Vid inlärande av begreppet *bisats* utgick man emellertid ej, såsom väl oftast är vanligt, från *satsdelen*, av vilken bisatsen kan anses utgöra en utvidgning, utan från den färdiga bisatsen. Genom en mängd exempel påvisades, att bisatsen ej ensam kan bilda en mening, varefter det genomgångna inövades, därigenom att barnen fingo sätta lämpliga huvudsatser till på svarta tavlan uppskrivna bisatser.

Detta sätt att klargöra bisatsbegreppet synes mig hava fördelen av att vara enkelt och torde vara fullt användbart, när det gäller endast en ringare kurs i språklära.

Vid all grammatikundervisning anslöt man sig, såvitt möjligt, till åskådningen. Ett exempel härpå lämnade en praktiklektion, som jag åhörde. Uppgiften var inlärande av begreppet adjektiv. Barnen fingo nämna olika egenskaper hos två böcker: stor — liten, tjock — tunn, tung — lätt, brun — svart, rolig — tråkig, god — dålig etc. Nästa steg var en ifyllningsövning av ungefär följande utseende: »En gosse kan vara stor eller—, ung eller —, rask eller —, flitig eller —.» Sedan ordklassens namn angivits och inpräglats i barnens minne, fingo dessa, ett och ett i sänder, lämna exempel på adjektiv. Sist kom en övning, under vilken barnen fingo uppskriva de adjektiv, de kunde finna i ett angivet läseboksstycke.

Både i Falun och Göteborg användes läroböcker i språklära: på det förra stället Cederschiöld-Olanders, på det senare J. J. Dalströms. På båda platserna användes dock läroboken med mycken frihet. Jag har redan antytt, att man i Falun ej följde ordningen i boken utan lät kursplanen bestämmas

av det tillfälliga behovet. Genom detta förfaringssätt undgår man att använda tiden för inlärande av sådant, för vilket barnen ej ha användning, eller som de redan genom sin språkinstinkt äro på det klara med. I en klass, som jag besökte i Göteborg, gåvos inga hemuppgifter i språklära. I stället fingo barnen stundom hemma efter lärarinnans anvisning skriva exempel till vad som inlärts i skolan. I en annan klass hade lärarinnan förbundit skrivningen av grammatiska exempel med rättskrivningen. Exemplen dikterades då av lärarinnan och hade valts även med hänsyn tagen till ortografiska svårigheter. Emellertid ansåg hon, att metoden kunde tillämpas med fördel endast på det högsta stadiet, således i folkskolans högre avdelning.

Till sist några ord även om *uppsatsskrivningen*. Denna torde numera nästan överallt taga huvudparten av den tid, som är anslagen åt modersmålsundervisningen. Den gamla läroplanen för Göteborgs folkskolor — en ny var just under utarbetande — krävde dock skäligen litet i detta avseende: blott 8 uppsatser pr termin. I de flesta klasser skrevos emellertid betydligt flera; mångenstädes en i veckan.

En redogörelse för en uppsatsskrivningstimme från en skola, jag besökt, må här komma med huvudsakligen för att visa, huru man med mycket ringa medel kan göra ämnet intressant för barnen. Man hade tagit in grodrom i en glasburk. Barnen hade fått följa grodungarnas utveckling och vissa dagar göra anteckningar om sina iakttagelser. Slutligen skrevs en uppsats därom. Denna gång skrevs uppsatsen av klassen gemensamt å svarta tavlan. Fel, som begingos, diskuterades och rättades omedelbart. Denna metod användes annars huvudsakligen vid övergången från »förövningar» till mera självständig uppsatsskrivning. Förfaringssättet vid denna var tämligen likartat i alla skolor, jag besökte. Uppsatserna förbereddes till en början genom samtal över det ämne, som skulle behandlas. I mån av barnens utveckling bliva förberedelserna mera summariska, tills de, åtminstone vid behandlingen av lättare ämnen, helt och hållet utebliva. Genomgången av uppsatserna skedde i regel så, att några få typiska fel genomgingos med klassen gemensamt efter anteckningar å svarta tavlan. På övriga rättelser fästes lär-

jungarnas uppmärksamhet vid renskrivningen, enär koncepten rättades.

I Cederschiöld-Olanders »Svensk uppsatsskrivning, handbok för läraren», föreslås, som bekant, att barnen göras uppmärksamma på felen i sina uppsatser genom understrykningar, att genomgång av uppsatserna därefter äger rum (naturligtvis gemensamt med hela klassen), samt att därpå uppsatserna renskrivas för att slutligen å nyo granskas av läraren. Detta förfaringssätt hade man flerstädes, där man använt det, måst övergiva av det skäl, att det kräver ett allt för stort mått av hemarbete för läraren.

S. Edström.

7.

Från invigningen av den nya seminariebyggnaden i Hernösand.

Såsom vi i förra häftet nämnde, lämnade rektor *Bucht* en redogörelse för det nya seminariets tillkomst och seminariets förutvarande lokala förhållanden. Därur vilja vi meddela följande:

År 1843 började folkskoleseminariet i Hernösand sin verksamhet. I tre artionden måste den inrymmas uti olika förhyrda lokaler. Så var dess verksamhet från 1848 förlagd till stadens då nybyggda folkskolehus, men, då dess lokaler år 1871 måste tagas i anspråk för folkskolans egen räkning, fick det ånyo flytta, och först 1874 kom det under eget tak.

Rätt snart befanns emellertid seminariebyggnaden olämplig, vadan den år 1886 undergick en grundlig förändring, som visserligen gjorde den åtskilligt bekvämare men dock högst obetydligt ökade utrymmet. Förslag ingavs därför år 1900 om nödiga nybyggnads- och förändringsarbeten vid seminariet, men överintendentsämbetet ville ej vara med om uppförande av någon annexbyggnad på den gamla tomten med dess begränsade utrymme utan förordade anskaffande av en ny större och välbelägen byggnadstomt. En sådan, högt och fritt belägen, omfattande ej mindre än 29,600 kvm. och med åbyggnader, lämpliga till rektors- och vaktmästarebostad, erhölls också genom byte med staden, varpå ritningar och kostnadsförslag till ny seminariebyggnad uppgjordes av arkitekten *G. Hermansson*.

År 1904 hade frågan kommit så långt, att regeringen kunde avlåta proposition till riksdagen om beviljande av 252,000 kronor till nya seminariebyggnader i Hernösand, ett förslag som bifölls utan diskussion.

Entreprenör blev byggnadsfirman Johannisson & Larsson-Stenberg i Sundsvall, vars anbud stannade vid 181,000 kronor. Arbetet med grundläggningen började i december 1905, och byggnaderna avsynades i augusti 1907. Värmeledningen utgöres av ett kombinerat varmlufts- och ånglågtryckssystem och är utförd av aktiebolaget Calor i Stockholm för ett pris av 18,700 kronor. Vatten- och avloppsledningarna ha kostat 7,000 och de elektriska ledningarna 2,300 kronor. Möbler och inventarier hava levererats av bl. a. E. G. Ekstrands snickerifabrik i Stockholm, vilken även utfört inredningen av gymnastiksalen enligt av professor L. M. Törngren godkända ritningar och till ett pris av 6,000 kr. Till trädgårdsanläggning beviljade 1906 års riksdag 8,000 kronor.

Efter att hava uttalat ett vördsamt och varmt tack till regering och riksdag och till alla, som i en eller annan form bidragit till skapandet av det nya hemmet, slöt talaren sålunda:

»Måtte det arbete, som kommer att utföras i dessa salar, städse bliva ett arbete i ljusets och sanningens tjänst, ett arbete till sannskyldig båtnad för de blivande folkskollärarne och de barn, de skola fostra, till välsignelse för vårt fosterland!»

Härpå följde elevernas och barnens sång samt solo och deklamation ur kantaten, varefter biskop *M. Johansson* besteg katedern och uttalade i ett kortare föredrag några tankar om *religionsundervisningen vid folkskoleseminarierna.* Av det innehållsrika föredraget antyda vi några punkter:

Undervisningen i religion måste betecknas såsom det viktigaste av seminariets läroämnen, ty, där religionen ej fått fäste i folkets liv, där hava råhet och sedeslöshet inträtt, och ett sådant folk har gått sin undergång till mötes. Man kunde emellertid uppställa den frågan, huruvida religionsundervisningen vid seminarierna borde gå ut över det specifikt kristliga, så att även religionshistoria där skulle förekomma. Ämnet vore visserligen intressant, men man hade vid studiet av detsamma kommit in på avvägar och gjort kristendomen till en religion bland andra religioner, förbiseende dess absoluta karaktär. Det borde emellertid förekomma vid seminarierna men om i samband med kristendomsundervisningen eller på särskild tid, finge pedagogerna avgöra.

Undervisningen i kristendom måste vara bekännelsetrogen, och detta gäller även om seminarieundervisningen. Visserligen komme den personliga friheten därigenom att bindas, men samhällets rätt bör ställas framför individens. Dock kunde det vara tillräckligt, om av rektor och kristendomslärare fordrades anslutning till kyrkans bekännelse. Åt de övrigas takt, grannlagenhet och solidaritetskänsla borde överlämnas att avgöra, huru de skulle lägga sin undervisning för att ej motarbeta läraren i kristendom.

I seminariekursen borde förutom Luthers lilla katekes ingå de 21 första artiklarna av Augsburgska bekännelsen.

Efter att hava betonat, det kristendomsläraren borde vara en kristen personlighet och i sitt leverne ett föredöme för eleverna, slöt biskopen med att påminna om huru den dyrbara gåva, som det nya lärohuset utgjorde, förpliktade till tacksamhet främst mot den, som ytterst vore givaren av alla gåvor, och uttalade sin förhoppning, att denna gåva genom en samvetsgrann verksamhet måtte bliva väl använd.

—*r*—

8.

Meddelande från Svenska seminarielärareföreningen.

Sedan föreskrivna val i slutet av förra året verkställts, ha vid konstituerande sammanträde i Nässjö den 26 sistl. januari till styrelsens ordförande för år 1908 återvalts rektor C. O. Arcadius, till vice ordf. adjunkten fröken V. Olander samt till sekreterare och kassör adjunkten Å. Ryde. Verkställande utskottet skulle enligt beslut vid samma möte under året utgöras av ordföranden, sekreteraren och adjunkten fröken E. Eurén.

9.

Erster internationaler Kongress für Moralpädagogik.

Den första internationella kongressen för moralpedagogik hålles i London 23—26 september 1908.

Vid kongressen komma föredrag och diskussioner att hållas öfver bland annat följande ämnen: skola och hem; skolorganisation; disciplin; uppfostrings- och undervisningsmetoder; ungdomslitteratur; etiskt genomgående af hela läroplanen (historia, geografi, litteratur, äldre och nyare språk etc.); särskild moralundervisning; tillfällig moralundervisning; den estetiska och fysiska uppfostrans förhållande till den moraliska m. m.

Generalkommittén för kongressen utgöres af framstående vetenskapsmän och pedagoger från olika land i Europa samt från Japan och Förenta staterna. De svenska medlemmarna äro prof. K. R. Geijer, docenten Axel Herrlin och professor Hj. Öhrvall.

De språk, som användas vid kongressen, äro engelska, franska och tyska.

De, som önska deltaga i kongressen, kunna insända följande anmälan: Ich bitte mich als Teilnehmer des Kongresses in die Liste einzutragen und sende den Betrag von Mk. 10 zur Kostendeckung.

Name, Stand, Wohnort und Adresse. Anmälan insändes till *Generalsekretär Gustav Spiller, 6 York Buildings, Adelphi, London.*

De, som äro hindrade att personligen deltaga i kongressen, kunna för 5 mark erhålla kongressens alla löpande tryckssaker, kongressberättelsen däri inberäknad.

10.

Litteratur.

Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige av *Selma Lagerlöf*. Andra bandet. Stockholm 1907. Albert Bonniers förlag. Pris h. 5,50, b. 7 kr.

Till julen 1906 utkom första bandet af Nils Holgerssons resa genom Sverige och till julen 1907 andra bandet däraf.

I den nu utkomna senare delen låter förf. Nils Holgersson fortsätta och afsluta sin färd genom Sveriges bygder. Han färdas då först öfver Kolmården, hvaraf en präktig beskrifning gifves. Härtill ansluter sig hunden Karrs och älgen Gråfälls saga. Därefter kommer Nils in i Södermanland, »Den sköna lustgården», som han beser under trädgårdsmästarens, hertig Karls, ledning. Skildringen häraf synes oss vara en af de bästa i läseboken. I samband med en kort beskrifning öfver Närke förekomma de vackra berättelserna »Marknadsafton» samt »Islossningen».

Stycket »Arfskiftet» gifver en åskådlig bild af naturen i olika delar af Västmanland. Han kommer nu in i Bergslagerna, där bland annat ett järnverk beskrifves.

Dalarna behandlas af naturliga skäl rätt noggrant. Först talas om Dalälfvens uppkomst, så »Den gamla grufstaden», sagor om Falu grufva, Valborgsmässoaftonen och till sist »Vid kyrkorna» (Rättvik, Leksand, Gagnef, Floda).

I Uppsala rör sig skildringen kring en ung, förhoppningsfull student och en öfverliggare. Utom en berättelse om vårfesten omtalas äfven de förnämsta byggnaderna.

Färden ställes nu öfver Mälarens öar till »Staden, som simmar på vattnet». Tummetott kommer efter ett märkligt äfventyr, som visserligen är något invecklad, till spelmannen

Klemens Larsson på Skansen. Den senare får af »en ståtlig och vacker gammal herre», hvilken, såsom han sedermera erfor, var ingen annan än kungen själf, höra en sägen om Stockholms första bebyggande och dess utveckling. På Skansen träffar Nils en gammal bekant, Smirre räf, som nu blifvit insatt i en bur därstädes. Nils visar sig ädelmodig mot honom, och genom att följa hans råd blir räfven åter fri och kommer till en ö.

Tummetott kommer slutligen från Skansen och reser nu med örnen Gorgo, om hvilken en särskild berättelse är inflikad, norrut öfver Uppland, där Älfkarleby vattenfall beses, Gästrikland, Hälsingland, Medelpad och Ångermanland. I dessa landskap gifvas tillfällen att taga reda på lifvet i fäbodarna, skogsafverkningen, flottningen m. m.

Efter en färd genom Västerbotten kommer han till Lappland, där han ånyo sammanträffar med sina kära vildgäss och Mårten gåskarl.

I Lappland framträda åter Åsa Gåsapiga och Lille Matts, som från Småland vandrat genom landet och kommit till Malmberget för att söka sin far, Jon Assarsson, som begifvit sig dit upp. Lille Matts kom en gång att stå för nära en stor dagöppning, när grufskotten aflossades, och ett par stenar träffade honom, så att han kort därefter dog. På ett rörande sätt skildras den »hederliga» begrafning, som Åsa föranstaltade. Åsa begifver sig ånyo ut på vandring och finner slutligen sin far.

Sedan Nils skådat fjällen i Lappland och fått något reda på lifvet därstädes, anträdes återresan mot söder i vildgässens sällskap. Nu är det sagan om Jämtland och sägner från Härjedalen, som först berättas. Därefter följer en beskrifning af Värmland och Dalsland, och i samband därmed förekommer stycket »En liten herrgård», som är författarinnans eget barndomshem. Förf. skildrar här, huru hon gått och tänkt på att skrifva en bok om Sverige, som skulle passa för barn att läsa i skolorna. Hon hade funderat därpå från jultiden ända till hösten men icke fått en rad skrifven på boken och till sist blifvit så trött vid alltsammans, att hon sade till sig själf: »Det här duger du icke till.»

Hon hade emellertid svårt att lämna arbetet ifrån sig. Till sist föll det henne in, att det kanske skulle gå bättre, om hon lämnade staden med dess gator och husväggar och fore ut på landet, där hon kunde se skogar och åkrar.

Hon var från Värmland och ville börja boken med det landskapet, och först och främst skulle hon berätta om stället, där hon vuxit upp. Hon begifver sig dit och kommer fram sent en afton och sammanträffar med parfveln Nils Holgersson, som på hennes begäran redogör för sina märkvärdiga äfventyr.

»Nej, det var då en lycka att råka en, som rest på gåsrygg öfver hela Sverige», tänkte hon. Just det, som han berättar, skall jag skrifva om i min bok.»

Lille Nils for sedan öfver västra Värmland och Dalsland bort mot Bohuslän. Här får han bland annat lära känna, huru fisket bedrifves, och hvilken inkomst bohuslänningarne ha däraf (»Hafssilfver»).

Därefter meddelas »Sagan om Västergötland», och en stor herrgård, Nääs, beskrifves. Härtill knyter sig en sympatisk berättelse om en lärarinna, som med sina skolbarn ville sjunga för direktören, innan han dog.

Sedan lille Nils färdats genom Halland, kommer han in i Skåne och är snart i sin hembygd, Vemmenhög, och blir förvandlad till människa igen.

Sådant är hufvudinnehållet i 2:a delen, och vi få bekänna, att vi tycka väl så bra om denna del som den föregående. Utan tvifvel är det en värdefull gåfva, Selma Lagerlöf gifvit barnen, som säkerligen ej tröttna på de växlande skildringarna. »En bok om Sverige» är visserligen hufvudsakligen en geografisk läsebok, men äfven mycket annat, såsom folkets seder och lefnadssätt, djurens lif m. m., omtalas.

Att läseboken vid sidan af andra kommer att verka uppfriskande för barnen, är tydligt.

Hvad sakinnehåll och språk beträffar, gäller i tillämpliga fall hvad som sagts i recensionen af förra delen (h. 2 1907).

Utstyrseln är liksom i förra delen präktig och illustrationerna vackra. En skolupplaga till billigt pris har äfven utgifvits.

Anna Sandström. **Natur och arbetsliv i svenska bygder. I. Götaland.** Stockholm 1908. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 2 kr.

Man har länge med väntan motsett fröken Anna Sandströms geografiska läsebok. Nu har del I: Götaland, utkommit, och vi hoppas, att förf. kommer att fortsätta med sitt arbete. Den nu utkomna delen gör ett mycket godt intryck. Beträffande urvalet säger förf., att hon »mest tänkt på att få fram en typisk beskrifning på hvarje mera utpräglad art af svensk natur och de viktigaste näringarna».

Beskrifningarna äro liffulla och sakrika, det karakteristiska i natur och lif framhålles, och man får inse sambandet mellan natur och näringar, en sak, hvarpå med rätta hufvudvikten lägges. Visserligen saknas, såsom förf. själf säger, en och annan beskrifning, som varit önskvärd, men hon hoppas att i en möjligen blifvande ny upplaga fylla bristen. Ett stort antal illustrationer pryda boken, hvilken anbefalles såsom en god och lättläst geografisk läsebok. Priset — 2 kr. för bundet exemplar — är mycket billigt.

Vi motse fortsättningen af arbetet med intresse.

Övningar i satslösning och **skiljetecknens bruk** av *A. Heumann*, adjunkt vid högre reallläroverket å Östermalm. Stockholm. Wilhelm Billes Bokförlagsaktiebolag 1908. Pris b. 75 öre.

Vi ha ej något öfverflöd på öfningsböcker i satslösning, och därför hälsa vi nya försök i den vägen välkomna.

Förf. har i sin öfningsbok lagt hufvudvikten på utredningen af den enkla satsens delar. Beträffande afdelningen om satsföreningarna förefaller den, såsom förf. själf säger, väl knapp, men den suppleras dock i väsentlig mån af de i slutet af boken förekommande blandade öfningarna.

Priset — 75 öre för bundet exemplar — är billigt.

På egen hand. Avskrivningsövningar jämte interpunktions- och språkövningar, utgivna av *Marie Louise Gagner* och *Maria Bergmark*. V. Stockholm 1907. Wilhelm Billes Bokförlagsaktiebolag. Pris kart. 30 öre.

Utgör fortsättning af föregående öfningar af samma förf. Äfven om detta häfte kunna vi afgifva samma fördelaktiga omdöme som öfver det förra (se h. 2 1907).

Sveriges historia för folkskolan av *Olof Rosenborg*. I. Forntiden, medeltiden, reformationstiden. P. Palmqvists aktiebolag. Stockholm 1907.

Under de senare åren ha flera försök att åstadkomma en fullt lämplig lärobok i historia för folkskolan blifvit gjorda. Ett ganska aktningsvärdt sådant framträder i ofvannämnda lärobok. Förf. har under långvarig skolverksamhet samlat erfarenhet och i många år arbetat på sin lärobok, hvaraf man kan sluta, att den lämpar sig för folkskolans behof, åtminstone en mera utvecklad sådan.

Den nu utkomna delen med tillägget, som innehåller forntiden, medeltiden och nyare tiden till och med slaget vid Breitenfeld, utgör 102 sid., hvadan man kan antaga, att hela historien kommer att omfatta omkring 200 sid. Detta kan synas vara en väl dryg kurs för en vanlig folkskola. Härom nämner författaren: »Denna lärobok är något innehållsrikare än de vanliga och framställningssättet närmar sig mera läsebokens, emedan jag ansett detta fördelaktigast. Grundinnehållet är avfattat och markerat som särskild text i det öfriga, så att det kan läsas för sig och därigenom mera befästas, och i de skolor, där ett mindre pensum fordras, kan det tillfredsställa kunskapsfordringarna, och boken i sin helhet kan där tjäna som mindre läsebok i historia.» Nu är det gifvet, att det ej får stanna vid det mera kortfattade resultatet, utan att läraren vid sin första framställning bör gifva en mera konkret bild af ämnet i fråga.

Boken, hvars framställningssätt är bestämdt och enkelt, förtjänar att beaktas af folkskolans lärare.

A. Rydfors. **Fäderneslandets historia för folkskolan**. Stockholm 1908. C. E. Fritzes Bokförlagsaktiebolag. 178 sid.

Bland läroböcker i historia för folkskolan intager förenämnda arbete ett framstående rum. Förf. är fackman i ämnet, hvaraf man kan sluta till att innehållet är öfverensstämmande med den historiska forskningens nuvarande resultat. Språket

är enkelt och klart. Man kan visserligen tycka, att boken är väl dryg för folkskolan, men härvid har man att beakta, att stilen är stor, samt att illustrationer och kartor upptaga en del af utrymmet.

Sveriges historia i sammanhang med **Danmarks** och **Norges** för **realskolan** av *Carl Grimberg*, docent, lektor vid högre allm. läroverket i Uppsala. Förkortad upplaga. I. Från äldsta tider till och med år 1718. Stockholm 1908. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Lektor Grimberg är en flitig författare af läroböcker för skolor. Vi ha förut omnämnt hans lärobok för folkskolan. Här har han lämnat en förkortad upplaga af sin förut utgifna lärobok för realskolan. Såsom en förtjänst hos läroboken vilja vi särskildt anteckna de utdrag ur krönikor och andra källor, som på behöriga ställen äro infogade. Förf. har f. ö. sökt göra sin historia på samma gång grundlig till innehållet som konkret och lättläst till formen. Liksom förf:s föregående arbeten är äfven detta försedt med illustrationer och kartor.

Läsning för Svenska folket. Häft. 4. 1907. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 30 öre.

Häftet har följande innehåll: Sveriges folk af Arvid Kempe; Riksdagen och den politiska rösträtten II; Om ballonger och drakar i meteorologiens tjänst af Martin Jansson; Karl Vilhelm Böttiger, ett hundraårsminne, af P. B. Bihang: Förteckning på ledamöter af Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande år 1907.

40 Melodier till Sånger ur B. C. Rodhes läsebok, utgivna av *Gottfrid Gisslow*. Stockholm 1908. Aktiebolaget Hiertas bokförlag. Pris 35 öre.

Att utgifva melodier till sånger, som förekomma i läseböcker, hälsa vi som ett mycket lämpligt företag. Ifrågavarande sånger, som äro tilltalande för barnasinnet, kunna sjungas ej blott i de skolor, där Rodhes läseböcker användas utan äfven i andra, emedan texten till sångerna fullständigt är införd.

Om folkskolan i Nordamerikas Förenta stater. Af *Ch. Swanborg*, sem.-adj. i Göteborg. Pris 75 öre.

En intressant och instruktiv broschyr för dem, som vilja sätta sig in i arbetet för folkundervisningen i Förenta staterna. Författaren företog med bidrag ur Kungl. och Hvitfeldtska fonderna under vintern 1904—05 en resa till Förenta staterna för att studera folkbildningsanstalterna därstädes. Resultaten af studierna rörande folkskolan angifvas i broschyren.

Tuberkulosen. Kort framställning till skolornas tjänst. På uppdrag av Svenska nationalföreningen mot tuberkulos efter fransk förebild utarbetad av d:r *Israel Holmgren*, överläkare vid länslasarettet i Falun. Pris 25 öre. Stockholm, Seelig & Co, 1908.

Det har länge varit ett önskemål att finna en tuberkulosskrift, som lämpade sig för undervisning i folkskolans högre afdelning. Åtskilliga försök hafva i denna riktning blifvit gjorda utan tillfredsställande resultat, förrän Nationalföreningens styrelse för någon tid sedan fick uppmärksamheten fästad på en fransk broschyr, afsedd för enahanda ändamål. Denna uppsats, hvilken författats af mr J. Baudrillard, inspektör för folkskoleväsendet i Paris, åtog sig öfverläkaren vid länslasarettet i Falun d:r Israel Holmgren att söka öfversätta. Det visade sig dock, att en öfversättning af broschyren utan vidare icke kunde göra innehållet lämpligt för våra förhållanden. D:r Holmgren beslöt därför att utan rubbning af framställningens grundidé fullständigt omarbeta och försvenska boken. Åtskilliga kapitel hafva blifvit tillagda, bland dem det om lungsotsskräcken, sid. 34. Sedan omarbetning skett, anmodades d:r Fridtjuv Berg att ur pedagogisk synpunkt granska bearbetningen, hvarefter broschyren nu blifvit tryckt.

Den utdelas genom läraretidningar i 6,500 exemplar till folkskollärare och tillhandahålles allmänheten genom bokhandeln till pris af 25 öre per kartonneradt exemplar.

Då d:r Holmgrens försök enligt fackmäns utsago slagit synnerligen väl ut i pedagogiskt hänseende och då det är af stor vikt för tuberkulosstriden i landet, att kunskap om sjukdomen sprides till ungdomen inom de bredare lagren, vore det önskvärdt, att vederbörande skolmän ville taga del af broschyren.

Broschyren, som är försedd med illustrationer, är enkel och lättfattlig. Efter hvarje afdelning förekomma sammanfattande frågor.

Decemberhäftet af **Pedagogisk tidskrift** innehåller: Samuelsson, Johan, Hur böra vi uttala c i latinet; B—w, O., Anmälan af Löw, Jesu lif och kyrkans äldre historia; Borg, Harald, Anmälan af Engelsk grammatik af Viktor Hammarberg och Sven Zetterström; Uppgifter till de skriftliga profven för mogenhetsexamen h. t. 1907; Kungliga beslut; Personalregister.

Januarihäftet 1908 har utkommit med följande innehåll: Höjer, Nils, Några tankar om profåret; Lemoine, Magnus, Kraftlinjebegreppet och energiprincipen vid undervisningen i elektricitetsläran; Rfs, A., Anmälan af Nils Rönnholm, Ekonomisk geografi; Hallström, A., Anmälan af C. Cavallin, Petronii Cena Trimalchionis; Borg, Harald, Anmälan af Modern English Reader I; N—r, J., Anmälan af C. Cederschiöld och V. Olander, Svensk språklära för folkskolor; Bohlin, Knut, Genmäle i anledning af lektor Malmes recension; Forsling, S., Svar på lektor Abenii genmäle till S. F.; Uppgifter till de skriftliga profven för realskoleexamen h. t. 1907; Kortare meddelanden; Kungl. beslut; Kungl. Öfverstyrelsen för rikets allm. läroverk; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Den Danske Realskole. N:r 22 och 23 (1 och 15 december) 1907.

Dessa häften innehålla följande artiklar af mera allmänt intresse. Den private Skoles Stilling; S. Madsen-Mygdal: Realskoleeksamenernes Virkning; Alb. Dahl: Mens Børnene gaar til Præsten» (»Konfirmationsforberedelsen bør altid foregaa udenfor den almindelige Skoletid»); Privatskolens Ret og Nødvendighed; Kommunale Mellemskoler i København.

»Den danske Realskole» utkommer, liksom förut, under år 1908 med två nummer i månaden och kostar för halfår 1 kr. 50 öre.

Den Danske Realskole. N:r 1, 2 och 3 (15 januari, 1 och 15 februari) 1908.

Ifrågavarande häften innehålla bland annat: Det pædago-

giske Udland 1907; Den kommunale Mellemskole i København; Ludvig Schrøder † (af Alb. Dahl).

Muzeum. Czasopismo Poswiecone Sprawom *Wychowania i Szkolnictwa* wydawane przez *Towarz. Nauczycieli Szkól Wyzszych* pod redakcya *D:ra Boleslawa Mańkowskiego.* Styczeń 1908. Lwow (Lemberg) 1908.

Det är något ovanligt för oss att se en polsk pedagogisk tidskrift. Ifrågavarande tidskrift, som utgifves af Läraresällskapet vid de lägre och högre polska skolorna (i Galizien), synes vara ganska innehållsrik. Januarihäftet omfattar nämligen öfver 170 sidor. Där innehållas pedagogiska artiklar, berörande skilda ämnen, recensioner af in- och utländska skrifter m. m.

Muzeum. Luty 1908.

På P. A. NORSTEDT & SÖNERS förlag:

Natur och arbetsliv
i svenska bygder
av ANNA SANDSTRÖM.

I. Götaland. PRIS: kart. 1 kr. 60 öre; i finare band 2 kr.

Ur pressens omdömen:

»Framställningen, i all sin osmyckade enkelhet är i **pedagogiskt hänseende mästerlig** . . . för folkskolan bör den (boken) efter vår mening bliva **till stor nytta.** För det första är den **en ovärderlig gruva för lärare och lärarinnor** vid undervisningen i Sveriges geografi, **mera givande i fråga om materialets sakliga rikedom och formens omedelbara användbarhet än någon, som tidigare stått dem till buds.** För det andra bör den . . . kunna **med stor fördel användas till läsning av barnen** i folkskolans högre avdelning och i fortsättningsskolan.»

SVENSK LÄRARETIDNING.

Läsebok för svenska folkskolan

av LENNART RIBBING.

Del. I. PRIS: kart 1 kr. 20 öre; i finare band 1 kr. 60 öre.

I ett enkelt, vardagligt, för barnen lättfattligt talspråk avser denna läsebok att genom sina beskrivningar af hemmet på landet, dess omgivningar, arbeten, tilldragelser, grannar m. m. bibringa barnen **en hembygdskunskap i barnsligaste form.**

Genom att skildra vårt nuvarande samhälles olika stånd och giva barnen en aning om olika yrken och ämbetens olika uppgift och befogenhet inom ett ordnat samhälle söker den därjämte att redan i barnaåren lägga en första anspråkslös grund för en sedermera i livet nödvändig **kunskap om samhällets gestalt och lagar,** en kunskap, som alls icke är vanlig i vårt land, varken hos äldre eller yngre.

11.

Några bidrag till folkskoleinspektionens historia.

I mom. 2 af Domkapitlets i Hernösand underdåniga berättelse om folkskoleväsendet i Hernösands stift den 14 september 1853 läses:

»Konsistorium föreslår vidare i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nåder bevilja till aflöning för en kringresande skolvisitator, som skulle, efter af konsistorium i vederbörlig ordning undfånget förordnande, årligen besöka ett visst antal skoldistrikter, för att inspektera skolorna, göra sig noga underrättad om lärjungarnas antal, undervisningens beskaffenhet och jämna fortgång, undersöka skolmaterielens och lokalens skick, anställa förhör med lärjungarna (såväl med de på lärorummet församlade som, i händelse läsningen är fördelad på rotar, med alla socknens för tillfället sammankallade skolbarn); vidare meddela såväl skollärarna som skolstyrelserna nödiga upplysningar och, där så behöfdes, rättelser m. m.; samt slutligen aflämna redogörelse för sin inspektionsresa. Konsistorium vågar uttrycka den öfvertygelsen, att redan denna åtgärd ensam skulle förmå att verka en oberäknelig förbättring i folkskoleväsendet.

Såsom förhållandet nu är, saknar Konsistorium, i egenskap af öfverstyrelse för stiftets folkskoleväsende, all annan kännedom om folkundervisningens tillstånd än den högst knapphändiga, som af skolstyrelsernas ofta ofullständiga uppgifter på papperet kan inhämtas. Konsistorium, som i allmänhet ej äger anledning att draga skolstyrelsernas nitälskan för den goda saken i tvifvelsmål, har dock starka skäl till den förmodan, att några af de till konsistorium insända uppgif-

terna, oaktadt de redan på papperet ej visa sig som de fördelaktigaste, dock i verkligheten ännu ytterligare tåla ej så ringa modifikationer. Men enär en klar och fullständig kännedom af ett ondt är det första villkoret för dess afhjälpande, så vågar konsistorium tillförse sig Eders Kungl. Maj:ts nådiga bifall till hvad konsistorium sålunda i underdånighet hemställt. Medel till bestridande af arfvodet för dylika visitationsresor skulle, enligt konsistorii underdåniga förmenande, lämpligen kunna erhållas af stipendiemedlen, i synnerhet som elevernas antal, i samma mån som de flesta skoldistrikter hunnit med examinerade besättas, komma att betydligt minskas.»

Konsistoriets här ofvan anförda hemställan hade väl icke någon omedelbar påföljd, men det oaktadt hade den helt visst den betydelsen, att den fäste vederbörandes uppmärksamhet på vikten af att en folkskoleinspektion anordnades och var sålunda en beaktansvärd förberedelse för den betydelsefulla institutionen.

I sin berättelse öfver stiftets folkskoleväsen år 1856 framställde domkapitlet åter behofvet af en skolvisitator, men äfven denna gång föranledde framställningen ingen åtgärd.

År 1858 förnyade konsistorium sin anhållan om att erhålla medel till aflönande af en visitator af folkskolorna i stiftet. Härpå erhöll konsistoriet följande svar: »Uti skrifvelse den 29 nästlidne juli hafven I underdånigst anfört, att, då enligt Vår nådiga kungörelse den 23 april innevarande år, angående ytterligare åtgärder för folkundervisningens befrämjande, och det under samma dag utfärdade nådiga cirkulärbrefvet till domkapitlen rörande enahanda ämne, det åligger Eder att ej blott afgifva underdånigt yttrande öfver olika förslag, som kunna komma att framställas till folkundervisningens ändamålsenliga ordnande inom hvarje af stiftets församlingar, utan ock meddela »på noggrann undersökning grundade upplysningar» öfver de ämnen, som därvid böra tagas i betraktande; så hafven I ansett, det ändamålet med detta och i sammanhang därmed i öfrigt gifna nådiga befallningar bäst skulle kunna vinnas, om I ägden att till ifrågavarande ärendens beredning använda en person, som förenade egenskapen af sakkännedom och bekantskap med i tjänst varande

folkskolelärares större eller mindre duglighet och nit samt vid behof kunde användas att genom resor och inhämtade upplysningar på stället undersöka och föreslå medel till afhjälpande af de hinder, som för sakens framgång på ett eller flera ställen kunde möta; och hafven I, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, jämte anmälan, att Hernösands stifts folkskollärare-seminarii nuvarande föreståndare, hvilken, enligt Eder tanke, ägde de egenskaper, som för ändamålet erfordras, förklarat sig villig mottaga det uppdrag, som i omförmälda hänseende kunde honom lämnas, underdånigst anhållit att, från och med innevarande år och tillsvidare så länge sådant kunde anses af nöden och erforderliga medel funnes för ändamålet disponibla, få antaga bemälde seminarieföreståndare som biträde vid tillsynen öfver och ordnandet af folkundervisningen inom stiftet, med skyldighet för honom att i denna egenskap dels bereda och afgifva yttrande och upplysningar i de nämnda angelägenhet rörande ärender, som hos Eder förekomme, dels, när så nödigt pröfvades, på Eder befallning företaga resor till stiftets församlingar för inhämtande af kännedom på stället om hvad till folkundervisningen hörer, dels ock att ordna de statistiska uppgifter angående samma ämne, som enligt redan gällande eller framdeles utkommande stadganden böra till Oss af Eder ingifvas: hemställande I tillika i underdånighet, att, därest Vi skulle i nåder befalla hvad I sålunda föreslagit, ett årligt arfvode af 1,500 rdr rmt, utom skälig ersättning för resor i tjänsteärenden, måtte åt nämnda person beviljas.

Vid underdånig föredragning häraf hafve Vi funnit godt Eder underdåniga anhållan på det sätt bifalla, att, af de för folkundervisningens befrämjande anslagna medel, ett belopp af 1,500 rdr rmt må för ett år ställas till Eder disposition, för att i mån af behof, användas till arfvode och resekostnadsersättning åt den person, som kan finnas lämplig att i och för det uppgifna ändamålet begagna; börande I, efter ett års förlopp, inkomma med berättelse om de af nämnda person verkställda inspektionsresor. Meddelande Eder detta härigenom till svar och underdånig efterrättelse låte Vi nådig skrifvelse angående det beviljade beloppets utbetalande uppå vederbörlig rekvisition till Vårt och rikets

statskontor afgå samt befalle Eder Gud allsmäktig nådeligen. Stockholms slott den 10 september 1858.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom
CARL.

L. A. Anjou.»

Till följd af ofvan anförda Kungl. skrifvelse förordnade Domkapitlet i Hernösand seminarieföreståndaren därstädes S. Vagenius till folkskoleinspektör i Hernösands stift men endast för ett år. Detta år omfattade större delen af år 1859 och en mindre del af det följande året. Under denna tid inspekterade Vagenius de flesta skolorna i Ångermanland och Medelpad. Efter denna tid synes ingen inspektör hafva varit förordnad, förrän den 15 juni 1861, då, sedan riksdagen anslagit medel till folkskoleinspektörer i hela riket, chefen för Kungl. ecklesiastikdepartementet förordnade till folkskoleinspektörer i Hernösands stift seminarieföreståndaren S. Vagenius och kyrkoherden E. A. Rosenius.

Samma år, som Domkapitlet i Hernösand hade hemställt till Kungl. Maj:t, att det måtte beviljas erforderliga medel till en skolvisitator i Hernösands stift, väckte på riksdagen representanten för Stockholms län, P. Sahlström, motion om förordnande af folkskoleinspektörer i riket. Motionären föreslog »för tiderymden ifrån denna (riksdagen 1853—1854) till nästa riksdag, således för tre år, må tillsättas tre eller fyra aflönade inspektörer öfver folkskoleväsendet i riket, hvilka, utan att äga någon befogenhet att ingripa uti bestående auktoriteters makt och myndighet, skola äga rättighet och skyldighet, att 1:o under minst sex månader om året kringresa uti hvar sitt af regeringen anvisade distrikt, för att inspektera folkskolorna och därmed sammanhang ägande förhållanden samt öfver dessa inspektionsresor ej blott till ecklesiastikdepartementet inlämna, utan äfven af trycket utgifva en årlig berättelse; 2:o muntligen eller skriftligen kommunicera sig med stiftsstyrelsen och andra myndigheter samt af dessa begära och erhålla sådana upplysningar, som för ändamålet kunna behöfvas; 3:o där så lämpligt synes, genom

vederbörande pastorer sammankalla församlingarnas skolstyrelser, för att med dem samtala och öfverlägga om skolornas och folkundervisningens angelägenheter; 4:o på bästa sätt söka tillhandagå skolstyrelser och skollärare i afseende på skolornas och undervisningens ändamålsenliga inrättning, i afseende på utförandet af den Rudenschöldska folkskoleplanen eller någon annan sådan plan, som efter lokala förhållanden må befinnas ändamålsenligare, men som kan tjäna att utveckla det närvarande folkskolesystemet till större fullkomlighet i afseende på bildandet af sockenbiblioteker och anskaffande af tjänliga läroböcker och undervisningsmateriell vid skolorna m. m.; 5:o till biträdande inspektörer i landsorterna, dock utan arfvode, förordna sådana personer, som de därtill kunna finna tjänliga och villiga.»

Motionären anförde efter själfva motionen, att han med den af honom föreslagna anordningen mindre afsåge någon förändring i fråga om det yttre af skolorganisationen än det inre, d. v. s. själfva skolan och undervisningen, och att de inspektörer, hvilka han föreslagit, närmast skulle vara att anse såsom ett slags riksskolemästare. Den nytta, sådana personer skulle kunna åstadkomma, vore alldeles oberäknelig; först emedan man genom dem kunde bättre och fullständigare än nu få inhämta verkliga förhållandet med folkskolorna i alla delar af riket, hvilket, på grund af hvad i saken förekommit, syntes vara en högst maktpåliggande omständighet; för det andra, att väcka, lifva och råda både lärare och lokalmyndigheter, där behofvet så föranledde. Hvar och en insåge utan tvifvel lätt, huru gagnelig en sådan påstötning skulle vara, särskildt för skolstyrelserna, som, äfven då de lifvades af det bästa nit, naturligtvis icke alltid hade den insikt och erfarenhet uti skolans behof och angelägenheter, att ju ej råd och upplysningar af någon erfaren person skulle vara både behöfliga och välkomna. Ty utan att på något sätt vilja förnärma någon torde man kunna säga, att icke ens pastorerna nödvändigt måste äga någon speciell kännedom och djupare insikt uti folkundervisningens och folkskolans behof, enär detta ämne icke vore det, som i första rummet toge deras håg och kraft i anspråk. Dessutom vore det själfklart, att de ifrågavarande inspektörerna skulle blott genom sina resor och

besök förvärfva en erfarenhet, sådan den icke stode att vinna för en myndighet, hvars verksamhet och iakttagelse vore inskränkt inom den trånga kretsen af en församling; och blott därigenom skulle de blifva i stånd att meddela månget godt råd och mången god upplysning. Han vore fullt öfvertygad därom, att mycket skulle kunna göras både ändamålsenligare och till billigare pris, om man blott hade sig bekant hvad på andra ställen blifvit vidgjordt, och om någon gemenskap kunde åstadkommas mellan olika församlingar t. ex. i afseende på anskaffande af böcker och materiell och mera sådant; och det vore ju hvad man genom de ifrågavarande personernas biträde kunde hoppas att vinna.

Det antal han föreslagit för hela riket vore visserligen i sig själft allt för litet; men å ena sidan vore det klart, att de, utan att just behöfva för hvarje år besöka hvarje församling och hvarje skola, icke dess mindre skulle kunna sprida sin verksamhet nog vidt omkring för att blifva allmänt gagnelig; och å andra sidan skulle det otvifvelaktigt, om ej öfverallt, dock på många ställen finnas personer med villighet och förmåga att på det sätt han föreslagit inom en trängre krets fortsätta och vidare utföra inspektörernas arbete till fyllnad i hvad de själfva ej medhunnit. Att han för öfrigt ej föreslagit ett större antal komme sig af flera orsaker. För det första torde det ej vara lätt att finna rätt många personer med tillräcklig insikt och erfarenhet och med tillräckligt nit för att åtaga sig det visserligen icke hvarken bekväma eller i många fall angenäma uppdraget att under minst halfva året resa omkring från socken till socken. För det andra, ehuru han för sin del vore lifligt öfvertygad om nyttan af den ifrågavarande inspektionen, och ehuru man i alla de länder, hvarest folkskoleväsendet vore någorlunda rätt ordnadt, hade en dylik permanent uppsikt öfver folkskolorna inrättad, så, enär allt ytterst berodde på att tjänliga personer därtill utsåges, och man icke saknade exempel på att de i sig själfva gagneligaste ämbeten blefve till föga annan nytta än att föda sina innehafvare, emedan otjänliga subjekter valdes; så borde han icke föreslå hvarken ett större antal eller att de tillsattes för längre tid än som föreslagits, innan det visade sig, huruvida de personer, som kallades till ifrågavarande makt-

påliggande platser, utförde sitt uppdrag till den båtnad för det allmänna, som därmed åsyftades. Slutligen för det tredje, huru viktig saken än tycktes honom, hade han likväl ej velat eller bort söka några medel för dess genomförande utom de tillgångar för folkskoleväsendets behof, som redan förefunnes. Kändt vore, att hela statsanslaget till folkundervisningens befrämjande utgjorde omkring 40,000 rdr rmt årligen, medan ensamt bevillningen till 4:e hufvudtiteln uppginge till öfver 4 mill. rdr; kändt vore också, att en enda universitetsbyggnad uppslukade flera gånger den summa, hvarmed staten för året understödde hela folkets bildning, o. s. v. Dessa och flera likartade förhållanden vore väl förtjänta att begrundas och behjärtas, och med en sådan jämförelse för ögonen trodde han icke, att man med skäl skulle kunna kalla den slösare med statens medel, som föresloge något större tillskott för hvad som ändock måste anses som folkets viktigaste angelägenhet, nämligen folkupplysningen; men under de alltmer ökade skattebördorna, under de alltmer stegrade fordringarna på anslag än hit, än dit, och särskildt under för handen varande utsikter för denna riksdag, ville han icke ens för det viktiga ändamål, han afsåge, föreslå någon tillökning i budgeten. Därefter visade motionären, huru medel till den föreslagna institutionen kunde erhållas af besparingar på de anslag, som redan förut vore beviljade till folkskoleväsendet.

Motionen mottogs ej med välvilja. Man hade mycket att invända mot den föreslagna inspektionen. Åtskilliga motståndare mot den, som sade sig vara eller hafva varit ledamöter i skolstyrelser, förklarade, att inga nya åtgärder för att bättra ställningen i folkskolan vore behöfliga, enär den i allmänhet vore så god, man kunde önska; andra förmenade, att man redan uti församlingarnas skolstyrelser, pastorerna, biskoparna och konsistorierna hade tillräckligt många auktoriteter, som vore skyldiga att utöfva inspektion, så att, ifall dessa fullgjorde sin skyldighet, man ej kunde behöfva göra några nya utgifter i och för ändamålet; för öfrigt vore det föreslagna antalet inspektörer alldeles för litet för att kunna uträtta, hvad motionären ansett önskvärdt; en talare sade sig kunna antaga, att hvad de föreslagna inspektörerna närmast och egentligen torde komma att uträtta vore att resa omkring och gästa i prästgårdarna.

Motionen föll. Det hindrade dock icke en annan ledamot af bondeståndet, Anders Jonsson från Östergötland, att vid samma riksdag väcka en motion i samma ämne. Meningen med denna torde hafva varit att därigenom få tillfälle att vederlägga de anmärkningar, som framställts mot Sahlströms motion. Motionären sade, att han af folkskolelärare blifvit uppmanad att väcka motionen, samt att på flera läraremöten den åsikten uttalats, att inspektion vore nödvändig öfver såväl högre som lägre skolor; att ett verkligt behof af bättre tillsyn öfver folkskolan förefunnes, det bevisade bland annat de iakttagelser, som seminarieföreståndaren Ekendahl gjort under sina besök i folkskolorna; denne hade till och med kommit till den slutsatsen, att, såsom förhållandena nu vore, folkskolorna aldrig skulle förmå lyfta sig till någon högre ståndpunkt, och att hela inrättningen vore förfelad; — att den nitiske folkundervisningsvännen grefve Rudenschöld kommit till nära nog samma uppfattning; att regeringen hade genom extra anslag uppmuntrat sistnämnde folkupplysningens främjare uti de försök att ändamålsenligt anordna folkskolan, som han i sin hemsocken gjort; att regeringen sedan beviljat honom ett årligt anslag för att resa omkring och biträda de skolstyrelser, som sådant önskade; att allt detta vore ett bevis för, att regeringen ej trodde, att biskopar och pastorer gjorde till fyllest i allt, hvad folkskolans angelägenheter beträffade. Rudenschölds plan borde vara bekant för biskopar och pastorer och vore icke så konstig, att den icke kunde tillämpas af hvem som helst, om blott vilja funnes, och dock hade regeringen utsändt grefve Rudenschöld. — Hvarför? Motionären tadlade ej, att grefven fått uppdraget, men han beklagade, att regeringen ej tagit steget fullt ut. Den hade visserligen gifvit honom uppdraget att resa men ej tilldelat honom några respenningar. Det vore därför att befara, att landet skulle komma att draga alltför liten nytta af den människoälskande mannens verksamhet.

Motionären anförde vidare såsom stöd för sin motion, att inspektion vore införd i alla de länder, där folkundervisningen af gammalt eller på senare tid gjort några betydliga framsteg. Ytterligare sade han, att det hade sagts, att biskoparna och pastorerna utgjorde en tillräcklig inspektion öfver

folkskolorna, men vore det så, då funnes ju intet skäl att yrka på biskopsämbetenas afskaffande eller på upphörande af pastorernas självskrifvenhet som ordförande i skolrådet, ty voro biskoparna samvetsgranna och nitiska inspektörer öfver folkskolorna, så borde de bibehållas, ja, till antalet ökas, och ådagalade alla pastorer varmt nit för folkundervisningen, borde de visserligen fortfarande få sitta i skolstyrelserna som självskrifna ordförande.

Såväl Sahlström som motionären hade föreslagit — invändes det — för få inspektörer, men de hade ej ansett sig böra föreslå flera, enär de trodde, att det ej skulle vara lätt att på en gång finna ett större antal personer, som vore fullt lämpliga för uppdraget; inspektörerna skulle ju för öfrigt äga rätt att, där så lämpligt syntes och ske kunde, anmoda för folkskolar nitälskande personer, vare sig präster eller lekmän, att hvar i sin hembygd — t. ex. i fyra eller fem socknar — biträda inspektörerna.

Mot förslaget att anordna inspektion hade därjämte invändts, att inspektörerna endast skulle komma att resa omkring och gästa i prästgårdarna. Därpå svarade motionären, att både Sahlström och han hade föreslagit åtgärder, genom hvilka detta missbruk skulle så mycket som möjligt förebyggas.

Slutligen framhöll motionären, att en af de största fördelar, som den föreslagna inspektionen skulle medföra, vore, att inspektörerna skulle lära känna hvar sann duglighet funnes bland skollärarekåren samt göra denna duglighet bekant och eftersökt; ingenting skulle mer kraftigt än detta bidraga att lifva och höja folkskolelärarekåren.

Motionären tog frivilligt tillbaka sin motion. Den blef sålunda ej behandlad i riksdagen.

Emellertid hade såväl det initiativ, som Domkapitlet i Hernösand tagit år 1853 för att få en folkskoleinspektion till stånd, som de samma år på riksdagen väckta motionerna om förordnande af folkskoleinspektörer haft det goda med sig, att uppmärksamhet blifvit väckt på saken, samt att den till följd däraf började diskuteras i pressen. Så skref den bekante skolmannen P. A. Siljeström en längre artikel med rubrik: »Om uppsikten öfver folkskolorna». I denna motiverar

han utförligt behofvet af folkskoleinspektörer och förordade varmt förordnandet af sådana. Han säger, att folkskolans undangömda läge, som så lätt tillåte missbruk att fortfara utan anmärkning, ej mindre än de mången gång underhaltiga förmågor, som måste anlitas, både på lärareplatserna och i skolstyrelserna, gjorde en eftersyn på stället i högsta grad nödvändig Men äfven där både skolstyrelse och lärare lifvades af det bästa nit och besutte den största skicklighet i sitt kall, vore samma behof icke mindre kännbart. På det undervisningsstadium, hvarom frågan vore, hade undervisningens vänner alltjämt att kämpa mot tvenne fiender, som med lika kraft arbetade att hämma alla bemödanden för upplysningens spridande, nämligen å ena sidan nöden och fattigdomen, å andra sidan okunnigheten och råheten. Under alla de hinder och svårigheter, som dessa fiender lade i vägen, ville det sannerligen mycket till, om ej både lärare och skolstyrelser mången gång skulle förtröttas och blifva modfällda; och ingenting kunde under sådana förhållanden mera tjäna att upprätthålla modet och lifva krafterna än de uppmuntringar, råd och erfarenhetsrön från andra håll, som kunde meddelas af en folkskoleinspektör. Ur en annan synpunkt, nämligen den pedagogiska, vore det äfven påtagligt, hur mycken nytta en sådan person kunde uträtta till införande af förbättrade undervisningsmetoder och läroböcker, förbättrad skolmateriel m. m. Men villkoret för att något af allt detta skulle kunna vinnas vore, att inspektörerna vore personer med både nit och skicklighet — inga höga herrar, som för sitt nöjes skull skulle resa omkring på landets bekostnad; och troligt vore, att de villkor, som af Sahlström blifvit föreslagna, synnerligen med afseende på tiden för ämbetsresorna samt skyldigheten att af trycket utgifva en årlig berättelse därom, borde, såvidt möjligt vore, förekomma missbruk. För öfrigt skulle ämbetet säkerligen åtminstone för det närvarande vara förknippadt med så många besvärligheter och äfven obehag, att svårligen andra än för saken verkligen intresserade personer skulle vilja åtaga sig förtroendet. Hvad godt så beskaffade personer kunde uträtta som kringresande folkskoleinspektörer, hade han haft tillfälle att se både i England och Amerika.

Vidare varnade Siljeström för att till inspektörer förordna

personer, som hade en ordinarie tjänst, och för hvilka därför inspektionen blefve en bisak. Enligt hans förmenande borde till inspektörer tagas endast sådana män, för hvilka folkskolan själf vore hufvudsak. Inspektörerna borde för öfrigt ej sortera under konsistorierna utan direkte under ecklesiastikdepartementet.

Siljeströms artikel aftrycktes i någon af de större Stockholmstidningarna och infördes äfven i Triaden, tidning för kyrkomusikens och folkskolans vänner.

Så skapades en opinion för införande af folkskoleinspektion.

Riksdagen 1856—1858 väcktes åter motion om anställande af folkskoleinspektörer, men den blef äfven nu afslagen, ehuru den försvarades af den store folkskolevännen F. F. Carlson. Bondeståndet förmenade, att inspektörerna ej skulle tillförsäkra folkskolan större säkerhet för en ändamålsenlig utveckling än den, som redan förefanns i de lokala skolstyrelserna, som voro sammansatta af pastor och af församlingarna valda förtroendemän. Prästeståndet instämde i bondeståndets mening samt sände ett cirkulär till ämbetsbröderna innehållande uppmaning att genom sorgfällig vård om skolan visa sig värdiga det förtroendevotum de erhållit. Men allt djuparе ned trängde den öfvertygelse hos folkskolans vänner, att folkskolan vore ej endast en kyrklig utan ock en borgerlig institution, som för sin utveckling vore i behof äfven af statens skydd och hjälp. Men i samma mån som staten lämnade bidrag till skolans underhållande och utvidgning, i samma mån hade den ock rätt att vaka öfver att de af staten gifna anslagen användes i ändamålsenligt och i öfverensstämmelse med gifna föreskrifter. Därför förelade regeringen riksdagen 1859—1860 proposition om ett anslag af 17,000 kr. årligen till arfvoden och resekostnader för folkskoleinspektörer. Förslaget, för hvilket F. F. Carlson varmt tackade i prästeståndet, bifölls, och den dåvarande chefen för Kungl. ecklesiastikdepartementet, C. J. Thyselius, förordnade den 15 juni 1861 för två år tjugu inspektörer.

Dessa inspektörer sorterade visserligen under ecklesiastikdepartementet, men på samma gång stodo de i nära förbindelse med biskopar och domkapitel. Inspektörerna förord-

nades af chefen för ecklesiastikdepartementet, sedan biskoparna inkommit med förslag. Efter hvarje års* slut skulle inspektörerna inlämna till domkapitlen kort berättelse om sin inspektionsverksamhet, och efter inspektionsperiodens slut skulle de till ecklesiastikdepartementet afgifva en fullständigare berättelse därom.

Under det C. G. Hammarskjöld var chef för ecklesiastikdepartementet, förändrades tillvägagåendet vid inspektörernas tillsättning så, att Kungl Maj:t förordnade dem, sedan biskoparna inkommit med förslag.

— — — — — — — — — — — —

I slutet af 1880-talet var mycket tal om förändrade grunder för tillsättningen af folkskoleinspektörer. En af de äldre och mest ansedde inspektörerna framställde då till vederbörande några tankar rörande folkskoleinspektionens ordnande. Vi vilja här nedan meddela hufvudpunkterna i det förslag han framlade.

Först fäste han uppmärksamhet på att hufvudsyftet vid inspektionens ordnande borde vara, att den blefve »i möjligaste mån gagnelig för skolväsendet». Andra synpunkter, t. ex. kostnaden, borde, äfven om de för öfrigt vore viktiga, »betraktas såsom af sekundär betydelse».

Sedan uppkastar han frågan, om inspektionsområdena böra vara små eller stora. Han besvarade den så, att de böra vara större och följaktligen färre, än de vid den tiden voro.

Anledningen, hvarför han ansåg, att de böra vara större än de då befintliga, var, att han trodde, att det därigenom skulle blifva lättare att finna lämpliga personer till inspektörer, samt att dessas verksamhet lättare erhölle större enhet och likformighet, om de voro färre, än om de vore flera. Dock varnade han för att göra inspektionsområdena alltför stora, emedan sådant måste hafva till följd, att det skulle åtgå flera år, innan en ny inspektör skulle hinna göra sig fullt förtrogen med ställningar och förhållanden inom de många skoldistrikten och förvärfva den sak-, lokal- och personalkännedom, »som han behöfde äga för att kunna uppträda med behörig auktoritet såväl hos församlingarna,

* Med undantag af det sista i inspektionsperioden.

skolråden och lärarna som hos myndigheterna vid afgifvande af yttranden i hvarjehanda skolmål och skolfrågor».

Vid bestämmande af ett inspektionsområdes storlek måste man taga hänsyn äfven till den omständigheten, om inspektören skall uteslutande ägna sig åt inspektionen, eller om han skall utöfva den samtidigt därmed, att han sköter en annan tjänst. I förra fallet kan inspektionsområdet vara större än i det senare.

Förslagsställaren synes vara af den åsikten, att man ej bör sätta som villkor för innehafvande af inspektörsbefattning, hvarken att inspektören skall uteslutande ägna sig åt inspektörsbefattningen, eller att han skall utöfva den vid sidan af en tjänst. »Bäst är», säger han, »att man följer samma grundsats och förfaringssätt som hittills, nämligen att man till inspektörer väljer de bästa, som kunna erhållas, antingen de vid sidan hafva andra befattningar eller icke.»

Mot antagande af endast sådana inspektörer, som ej hafva någon annan tjänst, anför han tvenne skäl. Det ena: »Vill man erhålla mera stadgade, erfarna och betänksamma inspektörer, befarar jag, att sådana svårligen skola fås i tillräckligt antal, om man skall utvälja dem blott bland sådana, som icke blifvit pröfvade i andra tjänster.» Det andra: »Man riskerar» — genom antagande af inspektörer, som ej hafva annan befattning — »ökade kostnader, och därjämte torde man få svårt att göra sig af med en eller annan inspektör, som till följd af sjuklighet eller annan anledning icke kunde nöjaktigt sköta sin inspektörsbefattning.»

Mot invändningen, att en inspektör, som jämte sin inspektörsbefattning skall sköta en annan tjänst, ej kan handhafva inspektoratet på tillfredsställande sätt, anför han, att trenne botemedel finnas mot den befarade omöjligheten att i det fall, hvarom här är fråga, se inspektionen tillbörligt till godo. Det ena är, att inspektör, som har äfven annan tjänst i stat eller kyrka, får rätt att hvartannat år erhålla sex månaders tjänstledighet från denna, dock med skyldighet att själf aflöna vikarie; det andra är, att inspektören skall vara skyldig att inspektera alla skolor inom området under en tid af två år; det tredje slutligen är, att inspektören skall årligen hålla minst ett instruktionsmöte med lärarepersonalen inom

hvarje kontrakt. Genom instruktionsmötena bibehålles förbindelsen mellan inspektören och lärarna äfven de år, då de senares skolor ej besökas af den förre.

För att kunna gifva läsaren begrepp om huru stort han ansåg ett sådant inspektionsområde, som sköttes af inspektör, som jämte inspektörsbefattningen hade äfven annan tjänst, borde vara, meddela vi, att förslagsställaren antog, att Växjö stift borde delas i tre inspektionsområden. Hvart och ett af dessa skulle komma att i medeltal omfatta mellan 50 à 60 kvmil samt omkring 225 skolor — sådana förhållandena voro, då ifrågavarande förslag framställdes.

»Skulle man dock lyckas», tillägger förslagsställaren, »erhålla ett par kraftfulla inspektörer, som kunde ägna all sin tid åt inspektionsverksamheten, så skulle det möjligen gå för sig att hafva blott två inspektionsdistrikt inom stiftet, nämligen ett för Kronobergs läns sex kontrakt och ett för Jönköpings läns lika många kontrakt. Dessa inspektionsområden synas mig nämligen vara i hög grad lika med hvarandra, då de hafva nästan samma antal skoldistrikt och nära nog samma ytvidd och antal skolor. Visserligen har Kronobergs län en ytvidd (88 kvmil), som är något större än den ytvidd (77 kvmil), som inspektionsområdet inom Jönköpings län skulle äga, men i stället har det senare området omkring 30 skolor mer än Kronobergs län.»

Med hänsyn till folkskoleinspektörernas löneförhållanden hyste förslagsställaren den åsikten, att med vissa mindre modifikationer samma grundsatser som hittills borde tillämpas. Sålunda borde 1:o ett arfvode utgå för kontorsgöromålen med ett bestämdt belopp. Detta borde dock ej vara lika för alla utan bestämmas med hänsyn till inspektionsområdets storlek, läge m. m. samt till inspektörens tjänsteålder. Till detta minimibelopp borde sedan komma ålderstillägg efter 10 och 20 år. Klart vore ju, att en inspektörs rikare erfarenhet och mognare omdöme vore förtjänt af någon ersättning. Enligt förslagsställarens förmenande borde man som minimibelopp för ett arfvode åt en inspektör i ett medelstort område, som uteslutande ägnade sig åt inspektionen, bestämma 1,000 kr. med 2 ålderstillägg à 200—250 kr. hvartdera.

Därjämte borde inspektören äga rätt till skjutsersättning för inspektionsresorna. Denna borde som dittills utgå efter den tillryggalagda väglängden. Dock torde det böra föreskrifvas, att ersättning för s. k. hämtningsskjuts från ett förrättningsställe till ett annat icke finge beräknas utom i sådana fall, då dylik skjuts verkligen begagnats och densamma blifvit i vederbörande dagbok antecknad.

Det hade visserligen blifvit föreslaget, att ett visst belopp skulle bestämmas för hvarje inspektör till täckande af hans resekostnader, men förslagsställaren förmenade, att man ej på förhand rättvist kunde bestämma storleken af ett sådant ersättningsbelopp. Därjämte skulle inspektören möjligen utsättas för misstanken att taga ersättningsbeloppet utan att resa så mycket, som man ansåg sig kunna fordra af honom.

Angående dagtraktamentet ansåg förslagsställaren, att det borde utgå som dittills. Det skulle äfven, säger han, kunna sättas i fråga, om man ej borde i stället för dagtraktamente bestämma ett viss belopp, t. ex. 3 kr. såsom arfvode för hvarje inspekterad skola. Detta skulle säkerligen sporra inspektören att under hvarje resa och hvarje dag besöka ett större antal skolor, men å andra sidan skulle inspektören därigenom mista allt traktamente för sådana dagar under sina resor, då han ej kunde hålla inspektioner, t. ex. söndagar och andra helgdagar, vissa lördagar, då skolorna äro inställda, samt för de dagar, som inspektören på resor till aflägsnare bygder från sitt hem använde för att komma till den första skolan och vidare från den sista skolan åter till hemmet, hvilket syntes honom obilligt, helst vivre och nattlogis numera vore ganska dyra på järnvägshotellen och gästgifverierna.

Såsom allmän grundsats vid aflöningsförhållandenas bestämmande ville förslagsställaren framhålla, att man ej borde alltför mycket »knussla med ersättningen till inspektörerna, såvidt man ville erhålla riktigt duktigt folk och därigenom tillgodose skolväsendets gagn. Och ansåge han sig dess hellre böra fästa uppmärksamheten härpå, som få tjänster torde finnas, som kräfde så mycken kraft, urskillning, takt och grannlagenhet samt så mycket förstånd och omdöme som

inspektörsbefattningarna, hvilkas innehafvare hafva att göra med ej mindre skolråden, prästerskapet, lärarna, barnen, föräldrarna och församlingarna, därvid de ofta måste medla mellan olika intressen och åsikter, än ock domkapitlet, Konungens befallningshafvande och andra myndigheter ända till Kungl. Maj:t. Inspektörerna måste därför mer än de flesta andra skicka sig så, att de ej uppväcka ovilja mot inspektionen och skolväsendet samt tillika vinna nödig auktoritet hos alla dem, med hvilka de hade att göra.

Förslagsställaren afslutar sina uttalanden rörande inspektionen med den önskan, att ett möte med rikets samtliga inspektörer måtte hållas i början af hvarje inspektionsperiod för att åstadkomma större enhet och öfverensstämmelse i deras verksamhet m. m.

Förslagsställarens önskan uppfylldes den inspektionsperiod, som omfattade tiden 1893—1898. År 1894 hölls nämligen ett folkskoleinspektörsmöte i Stockholm. Sedan den tiden har intet inspektörsmöte hållits.

Carl K—n.

12.

De praktiska undervisningsövningarna.

De praktiska undervisningsövningarna vid våra folkskoleseminarier hava flera gånger varit behandlade i denna tidskrift, dels i jämförelse med hos oss för några årtionden sedan rådande förhållanden, dels i jämförelse med anordningarna i olika främmande länders lärarbildningsanstalter. Om vi nu åter upptaga frågan om dessa övningar till behandling, så är det närmast med anledning av behovet för oss seminarielärare att inför den förestående reformen av seminarierna klargöra för oss själva, om vi skola önska och tillstyrka större eller mindre förändringar i den anordning av »praktiken», som med stöd av nu gällande stadgebestämmelser blivit vanlig.

Ändamålet med de praktiska undervisningsövningarna vid folkskoleseminarierna är att giva en på insikt om barnens natur och läroämnenas bildningsinnehåll stödd vana vid att meddela uppfostrande undervisning i skola samt bekantskap med folkskolans organisation och arbetssätt. En ideal anordning av dessa övningar skulle vara sådan, att de blivande lärarne, sedan de mottagit den teoretiska underbyggnad, som vore erforderlig för utövandet av deras kall, finge i en med utbildningsanstalten förenad mönsterskola under två års tid med ledning av erfarna och skickliga lärare sätta sig in i skolans ordning, verksamhet och undervisning dels såsom åhörare och iakttagare, dels såsom verksamma deltagare i skolarbetet från det lägsta stadiet till det högsta.

Begränsad tid och begränsade tillgångar föranleda inskränkning och avknappning av den ideala utbildningen vid seminariet, och de blivande lärarne hänvisas till att genom egna rön på en mer eller mindre fullständig under läroåren lagd grund förvärva och utvidga praktisk skicklighet under utövningen av sin självständiga lärarverksamhet. I åtskilliga land prövas den på sådant sätt vunna lärarfärdigheten ett par år efter avgången från seminariet, och denna examen är villkor för erhållande av ordinarie läraranställning. Vi kunna dock icke i utbildningshänseende sätta denna provtid högt, emedan dess resultat är beroende av den ståndpunkt, på vilken läraren befinner sig vid avgången från seminariet. En lärare, som väl tillgodogjort sig den utbildning, han erhållit vid seminariet, och har goda anlag, drager rika frukter av sin erfarenhet såsom självständig lärare, vare sig han skall genomgå en ny examen eller icke, men en lärare, som icke äger dessa förutsättningar, gör svårligen några framsteg under provtiden, emedan han under densamma måste umbära den ledning, som skulle kunnat framkalla dem. Vi anse därför icke en tjänstgöring såsom extra ordinarie lärare med obligatorisk praktisk examen efter viss tids förlopp kunna ersätta den praktiska utbildningen vid seminariet. Icke heller skulle vi anse rådligt att, såsom det sker i England och såsom det påtänktes hos oss år 1857 samt ånyo föreslogs inför folkskoleinspektörsmötet 1870, grunda en avknappad praktisk seminariekurs på en flerårig förberedelse för inträdet vid

läroanstalten genom tjänstgöring såsom lärarelärling hos betrodda folkskollärare, emedan omedelbart ur folkskolan utgångna elever i de flesta fall sakna förutsättningar för att göra lärorika iakttagelser och tillägna sig anvisningar och rättelser på ett fruktbringande sätt.

Fastän vi icke kunna av lärarbildningsanstalten fordra meddelande av full lärarfärdighet åt sina elever, nödgas vi således pålägga densamma huvuddelen av ansvaret för och arbetet med de blivande lärarnes praktiska inövning i kallet och kunna icke skjuta dem tillbaka på en föregående lärlingstid eller framåt på en kommande prövotid såsom lärare.

De fordringar, som vi under dessa förhållanden anse oss böra ställa på seminariets praktiska kurs, torde med beaktande dels av de ideala anspråken, dels av de reala möjligheterna bliva ungefär följande:

Den praktiska utbildningen skall föregås av en tillräcklig teoretisk grundläggning i psykologi och folkskolans läroämnen. Lärarekandidaterna böra få tillfälle att följa och iakttaga mönstergiltig lärareverksamhet i folkskola. De blivande lärarna skola därjämte under sakkunnig ledning med anvisningar och rättelser öva och utveckla sin lärarförmåga medelst skolhållning på folkskolans olika stadier och undervisning i alla dess ämnen. Slutligen bör tiden för dessa praktiska övningar så väl tillmätas, att något resultat av dem kan väntas.

Låtom oss nu se till, huru långt och på vad sätt dessa anspråk tillgodoses i de olika landens och särskilt vårt eget lands lärarbildningsanstalter.

Endast i Frankrike få de blivande lärarna avsluta sin teoretiska kurs, innan de taga itu med den praktiska. I de flesta andra land meddelas visserligen huvuddelen av den teoretiska utbildningen, innan den praktiska börjar, men i de högsta klasserna fortgå dock de båda kurserna vid sidan av varandra och avslutas av samtidiga teoretiska och praktiska prövningar. De svenska seminarierna skilja sig från alla andra lands däri, att de praktiska övningarna fortgå i tre klasser samtidigt med teoretisk undervisning. Undervisningen i pedagogik börjar vanligen före de praktiska övningarnas början men börjar i de svenska seminarierna samtidigt med dessa.

Anledningen till de praktiska övningarnas utbredning över tre läsår hos oss är, att våra seminarier fått såsom tilläggsavgift att utbilda lärarepersonal för småskolorna. Enligt 1865 års stadga förekommo praktiska övningar blott i de två högsta klasserna. En särskild avdelning för småskollärareutbildning inrättades i slutet av 1860-talet vid alla kvinnliga och ett par manliga seminarier, vid vilka senare den dock snart upphörde. Då fyra årsklasser kommo till stånd vid seminarierna år 1878, införlivades småskoleseminarieavdelningen med de kvinnliga seminarierna såsom första årsklass. Olägenheterna av denna anordning medförde önskningar om småskolelärarinneutbildningens förläggande till andra årsklassen, och då man ville hava lika organisation vid de manliga och vid de kvinnliga seminarierna, så infördes i 1886 års stadga bestämmelser om praktiska övningar i småskolan för andra klassens elever.

Elevernas iakttagande av mönstergill undervisning sker i de franska, engelska och schweiziska seminarierna på det sätt, att de under perioder av 2—4 veckors längd två gånger hospitera i övningsskolan och därvid taga del av dess verksamhet, samtidigt som de få öva sig med undervisning. Även i de amerikanska seminarierna göras eleverna bekanta med skolorna genom periodisk hospitering under sammanhängande tid. I de tyska, österrikiska, finska, danska och norska seminarierna få eleverna blott avhöra enstaka mönsterlektioner i övningsskolan. De svenska seminarierna giva sina elever förmånen att genom hospitering göra bekantskap med verksamheten i övningsskolans olika avdelningar, men fastän hospiteringen förekommer i åtminstone de tre övre klasserna av seminariet, är den alltför litet omfattande, i det att varje elev i tur och ordning besöker skolan blott en till tre dagar i sänder en eller två gånger om året. Om också en nödtorftig kännedom om skolans arbetssätt därigenom erhålles, så bliva intrycken av de där åhörda lektionerna alltför svaga och beroende av tillfälliga omständigheter för att kunna utöva någon kraftigare verkan på elevens bildning. Åhörande av regelbundet ordnade mönsterlektioner förekommer i allmänhet icke. Elevlektionerna, som dag efter dag åhöras, kunna nämligen icke räknas såsom mönsterlektioner.

Själva övningsundervisningen ingår såsom ett led i hospiteringen i de franska, engelska, schweiziska, italienska och amerikanska seminarierna. Då den är så ordnad, beror dess verkan väsentligen på den tid, som är anslagen till hospiteringen. Förmånligast för utbildningen är saken ordnad i de franska och vanligen även i de amerikanska seminarierna, sämst i de schweiziska och de italienska. Varje elev får i Frankrike vistas och öva sig två gånger i övningsskolan och varje gång en hel månad. I de tyska och efter den tyska typen ordnade seminarierna i Finland och Danmark får varje elev för en tid av 2—3 månader övertaga undervisningen i ett ämne i en avdelning av övningsskolan. Fördelen med denna anordning är, att eleven får vänja sig vid den omsorg och ihärdighet, som meddelandet av en sammanhängande kurs fordrar, olägenheten, att varje elev får övning blott i fyra av folkskolans ämnen och blott på ett stadium av övningsskolan i varje ämne. Tillsynen och ledningen av de praktiska övningarna är betydligt bättre efter det fransk-amerikanska systemet, enligt vilket varje lärare i övningsskolan blott har en elev åt gången att ägna sin uppmärksamhet åt, än efter det tyska systemet, där en lärare har att följa och handleda flera samtidigt undervisade elever. Enligt båda dessa system kompletteras undervisningsövningarna medelst utarbetande och föredragande inför kamrater och lärare av lektioner över fristående uppgifter samt hållande av enstaka provlektioner i övningsskolan. I de österrikiska och ungerska lärarebildningsanstalterna är all praktisk övning inskränkt till åhörande av mönsterlektioner, utarbetande av lektionsutkast och hållande av enstaka provlektioner. Dock synes det vara meningen att i Österrike utsträcka det redan nu men i mindre omfång förekommande bruket att gruppvis öva eleverna i meddelande av undervisning i övningsskolan.

Det svenska sättet för anordnandet av övningsundervisningen skiljer sig från båda de ovan angivna systemen. I de tre övre seminarieklasserna äro eleverna inom varje klass delade i två grupper eller, om elevantalet är stort, tre, högst fyra. Varje sådan grupp har praktisk övning under 2 timmar i andra klassen, 2 timmar i tredje och 6 timmar i fjärde. Eleverna i andra klassen övas blott i småskolan, eleverna i tredje

klassen i folkskolan företrädesvis dess nedre avdelning, och eleverna i fjärde klassen i folkskolan och fortsättningsskolan eller folkskolans högre avdelning, där sådana finnas. De i övningsskolan förekommande ämnena delas i lika många grupper, som det finnes elevgrupper, och varje elevgrupp sysselsätter sig under en period av bestämd tidslängd, vanligen 4 veckor, med en ämnesgrupp, varefter ombyte sker. I tredje klassen övas undervisning blott i biblisk historia, modersmålet och räkning. Ledningen utövas i andra och tredje klasserna av övningsskolans lärare, i fjärde klassen av seminariets ämnes- och övningslärare, dock övertages ofta ledningen åtminstone av någon del av praktiken dels i tredje klassen av seminariets ämneslärare, dels i fjärde klassen av lärare i övningsskolan. För ett par årtionden sedan var det ganska vanligt, att hela elevgruppen var skyldig att bereda sig till den för timmen givna uppgiften och att flera elever efter ledarens bestämmande uppträdde efter varandra och undervisade över var sin del av uppgiften, men numera är vanligen endast en elev undervisningsskyldig vid varje lektion, dock så att förhöret av den vid den föregående lektionen genomgångna uppgiften göres af samma person, som förut behandlat den. Förberedelsen till undervisningen sker skriftligt, vid somliga seminarier med utförliga utkast, vid andra med kortare dispositioner, som granskas av ledaren.

Fördelarna vid denna anordning av övningsundervisningen bestå däri, att eleverna visserligen med avbrott men dock under hela läsår få följa de olika läroämnenas behandling och sålunda få en ganska förtrolig bekantskap med skolans lärokurs samt att de under sina övningar stå under oavbruten ledning och granskning av fullt sakkunniga personer. I dessa hänseenden är det svenska systemet överlägset både det fransk-amerikanska med blott två gånger upprepad hospitering i skolan och det tyska systemet med undervisning i blott 4 ämnen och med ofullständig tillsyn av ledare. Men det svenska systemet lider också av svåra olägenheter. Främst bland dessa står den passivitet, som flertalet av de praktiserande eleverna måste iakttaga, i det att blott en eller två elever uppträda såsom undervisare vid varje lektion och alla de andra nödgas sitta såsom åhörare.

Denna egendomlighet förklaras därav, att de svenska seminarierna tillkommit på den tid, då växelundervisningssystemet var härskande i de svenska folkskolorna och då praktisk undervisningsövning lämpligen meddelades på det sätt, att halva elevklassen medverkade i folkskolan såsom monitörer. När växelundervisningen avskaffades år 1864, bibehölls likväl bruket att ett större antal elever samtidigt var närvarande i övningsskolan, och av dessa fick en och en företräda läraren i barnens omedelbara undervisning, till en början så att samtliga elever skulle vara beredda att taga del i undervisningen liksom på växelundervisningens tid, sedermera så att endast en eller två voro undervisningsskyldiga men alla de övriga sutto kvar såsom åhörare.

För att hörandet skall medföra något gagn, måste ledaren fordra, att de åhörande skola aktgiva på den undervisande eleven och vid granskningen avgiva omdömen om lektionen. Men eleverna äro vanligen icke i stånd att bedöma en lektion ur allmännare synpunkter utan inskränka sig till att »märka ord». Övningslektionerna kräva därför mycket beredelsearbete av den undervisande för undvikande af detaljfel och bliva alltför torra och schematiska, emedan den undervisande fruktar för att gå in på de konkreta enskildheter, som kunna giva anledning till anmärkningar. Även giva dessa enstaka lektioner mycket mer anledning till oro och nervositet hos lärjungarna än sammanhängande lektioner, där den undervisande får på sitt eget sätt och efter egen planläggning både börja och fortsätta behandlingen av ett ämne. Elevernas individualitet kan icke göra sig gällande i de så sällan för varje särskild elev återkommande lektionerna, och det är fara värt, att den schablonmässighet, som oundvikligen trycker sin prägel på övningsundervisningen, fortfar att vara utmärkande för den undervisning, som meddelas av den utexaminerade läraren, eller ock att, om personligheten tränger igenom, den nödgas att skapa sin egen metod med fara att komma in på betänkliga avvägar, därför att den nu ej får draga något gagn av sakkunnig ledning.

De med gruppövningarna förenade olägenheterna hava gjort, att vid sidan av dem i åtskilliga seminarier under senaste årtiondet införts övning i meddelande av sammanhän-

gande undervisning på det sätt, att varje elev i högsta klassen fått under en månads tid en eller två gånger i veckan undervisa en klass eller avdelning över en mera omfattande uppgift i ett ämne. Övningen har varit ledd och övervakad av lärare, men den undervisande har merendels varit befriad från kamraters närvaro. Såsom komplettering av gruppundervisningen har denna övning visat sig utöva en synnerligen fördelaktig inverkan på elevernas förmåga att undervisa och behandla dem.

Med avseende på den åt undervisningsövningarna tillmätta tiden stå de svenska seminarierna framför, jag skulle tro, alla andra lands. Man kan till och med anmärka, att för mycken tid blivit dem tilldelad, i det att de få börja på ett så tidigt elevstadium, att övningen icke kan medföra så mycket gagn, som åsyftats. Däremot användes icke den anslagna tiden så väl, som det vore att önska, emedan en stor del av de i övningarna deltagande eleverna nödgas att förhålla sig passivt.

Vilka förändringar och förbättringar i anordningen av de praktiska övningarna skulle vi önska genomförda för att få dem ännu mera svarande mot sitt ändamål än för närvarande är fallet?

1. Det lönar icke mödan att tänka på och arbeta för att få ett eller två år anslagna till den praktiska utbildningen efter avslutningen av den teoretiska kursen, ty med den förbildning, som våra seminarieelever innehava, behöva de gott och väl fyra år till inhämtande och smältande av den senare, och de ekonomiska förhållandena i vårt land äro icke sådana, att vi kunna yrka på seminariekursens förlängning. Dessutom är ett alltför starkt särskiljande av den teoretiska kursen och den praktiska icke fördelaktigt för elevernas yrkesbildning, som består i meddelandet av förmåga att praktiskt tillämpa det teoretiska vetandet. Sammanträngning av den praktiska kursen till ett enda år vore icke heller lämplig, emedan eleverna under ett sådant praktikår skulle nödgas jaga från lektion till lektion och från ämne till ämne, varigenom tid att smälta och bearbeta intrycken skulle berövas dem. Däremot hålla vi före, att av den teoretiska kursen och särskilt av kursen i psykologi borde en större del vara undan-

gjord före övningarnas begynnelse, än nu är fallet. Av dessa skäl anse vi, att de praktiska övningarna böra fortgå under två år samtidigt med elevernas teoretiska studier i tredje och fjärde klasserna med ökning såväl av tiden som av svårighetsgraden för övningarna i fjärde klassen.

2. Tillfällen att följa och iakttaga mönstergill skolhållning och undervisning böra beredas dels genom att låta eleverna turvis hospitera såväl i övningsskolan som ock — måhända — i seminariestadens och dess omgivnings folkskolor, dels genom anordnande av en regelbunden hela året fortgående följd av mönsterlektioner i övningsskolan av seminariets ämneslärare och övningsskolans lärare i folkskolans kunskapsämnen.

3. Om åt de praktiska övningarna i tredje klassen anslås en tid för varje elev av tre timmar, så bör en timme användas till åhörande av lärarlektioner och två timmar till elevövningar av i huvudsak samma anordning, som för närvarande är bruklig. Gruppövning torde nämligen synnerligen i början vara ganska lämplig, men elevgrupperna böra ej omfatta mer än 4 elever vardera, och varje grupp i denna klass bör ej hava mer än två ämnen med en timme i veckan åt varje ämne. Var fjärde vecka byta grupperna om ämnen. Således får varje elev en lektion varannan vecka och ett förhör varannan vecka eller i ämnen, där förhör icke förekomma, en halv lektion varje vecka. Det arbete, som förberedelsen för denna övningsundervisning medför, torde kunna anses som lagom, och eleverna få icke anledning att slött åhöra undervisningen under längre perioder av overksamhet. Övningarna böra i denna klass så ställas, att de icke bereda alltför stora svårigheter för eleverna. Därför böra de behandla sådant läromaterial, som med säkerhet behärskas av eleverna, och varken ske med nybörjande lärjungar i övningsskolan eller med sådana, som tillhöra dess övre avdelningar. Lämpligt torde vara, att övningarna första terminen förläggas till folkskolans första och andra årsklasser och andra terminen tillika till småskolan. De ämnen, som lämpligen kunna bliva föremål för övning, äro, om vi icke anse oss hava anledning att frångå det hittills följda förfarandet, biblisk historia, modersmål och räkning i folkskolan samt biblisk

historia och åskådningsundervisning i småskolan. Medtagning av ett par småskoleämnen redan under det första läsåret är nyttig, därför att eleverna därigenom tvingas till åskådlighet och grundlighet vid genomarbetandet av en uppgift för barnen. Om eleverna endast finge öva sig med undervisning i de lättaste delarna av folkskoleämnena på ett stadium, där barnen förvärvat en viss lätthet att följa lärarens tal och tillägna sig undervisning, så skulle de kanske förledas till ett slentrianmässigt förfarande. Detta motverkas därigenom, att de, sedan de övervunnit de med det första uppträdandet följande svårigheterna, få underkasta sig den tankeansträngning och det tekniska arbete, som fordras för att få barn på det lägsta skolstadiet att uppfatta och behålla en framställning. Biblisk historia och åskådningsundervisning äro tillika mycket lämpliga för övningsundervisning på elevernas begynnarestadium, emedan de giva anledning till bemärkande och begagnande av de båda huvudtyperna för undervisande framställning: framställning till omedelbar åskådning och framställning till medelbar åskådning. Däremot anse vi, att övning i den grundläggande undervisningen i svenska språket och i räkning i småskolan bör uppskjutas, till dess eleverna kommit upp i fjärde klassen, emedan både mogenheten och färdigheten hos eleverna behöva någon utveckling, innan de bringas i beröring med alltför stora svårigheter. Åskådningsundervisning i geografi och naturkunnighet för folkskolans nedre avdelning skulle säkerligen med fördel kunna omväxla med undervisning i modersmål och räkning såväl andra höstterminen som vårterminen.

Fjärde klassens praktiska övningar anse vi böra omfatta en tid av fem timmar i veckan för varje elev. Denna tid kan synas som en förkortning av den nu för samma ändamål anslagna, sex timmar, i synnerhet som ingen tid föreslagits för praktiska övningar i andra klassen. Men om fem timmar i veckan väl användas, anse vi dem skola lämna lika gott om ej bättre resultat än de nu använda sex timmarna. Det myckna åhörandet av kamraters lektioner och fåtaligheten av verkliga undervisningsövningar hava redan föranlett ändringar vid flera, särskilt vid kvinnliga, seminarier, i det att eleverna befriats från att närvara vid åtskilliga lektioner och i stället

fått meddela sammanhängande undervisning i ett eller annat ämne. Om halva elevgruppen befrias från närvaro vid varje övningslektion, så reduceras ju elevtimmarna till hälften, och eleverna mista den förmån, som genom deras närvaro vid alla praktiktimmarna beredes dem, att få följa en sammanhängande kurs i varje ämne. Vi vilja nu föreslå en förminskning av tiden för gruppövningarna till tre timmar i veckan med övningarnas anordning på ett sådant sätt, att sammanhanget mellan lektionerna så mycket som möjligt för eleverna bevaras, samt de två återstående veckotimmarnas användning på ett för den praktiska utbildningen hos oss hittills mindre ofta använt sätt.

Liksom gruppövningar 6 timmar i veckan innebära, att varje grupp samtidigt övas med undervisning i högst 6 ämnen, så innebära gruppövningar 3 timmar i veckan, att varje grupp samtidigt övas med 3 ämnen. Om varje grupp har 6 ämnen, så kan den ena gruppen hava t. ex. katekes, den andra bibelläsning, den ena gruppen läsning, den andra gruppen uppsatsskrivning, den ena gruppen räkning, den andra geometri, den ena gruppen historia, den andra geografi, den ena naturhistoria, den andra naturlära, den ena sång, den andra teckning och gymnastik, och fastän ämnen var fjärde vecka ombytas, få eleverna en ganska sammanhängande översikt av folkskolans hela lärokurs på olika stadier. Om varje grupp erhåller tre ämnen, bör med en förståndig ämnesindelning och iakttagande av undervisningens koncentration översikten och sammanhanget kunna bevaras. Vi indela fördenskull föremålen för undervisningsövningarna i tre avdelningar, företrädesvis karaktärsbildande ämnen (katekes, bibelläsning, kyrkohistoria, läsning, historia), sakämnen (geografi, biologi, fysik och kemi, samhällskunskap) och formella ämnen (läsning och skrivning i småskolan, rätt- och uppsatsskrivning, räkning, geometri, teckning, sång* och gymnastik). Åt varje grupp överlämnas till övningsundervisning under fyra veckor ett ämne ur vardera av dessa tre avdelningar. På nio perioder hinna grupperna sysselsätta sig med alla de inbördes inom

* Sången är även ett karaktärsbildande ämne, och i denna sin egenskap förekommer den på timmar för kristendomskunskap, läsning, historia, geografi och naturkunnighet. Men inövningen av sång är formell.

varje grupp nära sammanhängande ämnena och i allmänhet behandla dem två gånger. Varje grupp består av fyra elever, som sålunda erhålla jämn sysselsättning med lektioner och förhör. Övningsskolan måste naturligtvis vara så stor, att flera grupper kunna samtidigt undervisa. I vissa ämnen kunna större grupper med fördel förekomma, emedan flera elever kunna uppträda såsom undervisande på en timme. Särskilt torde detta vara fallet i gymnastik, teckning och sång. Vinsten av sammanslagning är större lätthet för schemats uppgörande och större barnantal i den skolavdelning, som är föremål för undervisningsövningen.

Den fjärde timmen för »praktiken» i fjärde klassen borde enligt vår mening användas till serielektioner. Härmed förstå vi en sådan anordning, att en elev får under fyra veckor undervisa en avdelning i övningsskolan i ett ämne. Vid sidan av gruppövningarna skulle denna undervisningsövning kraftigt bidraga till meddelande av vana och färdighet att behandla olika ämnen samt att behandla barn på olika stadier. Vi vilja icke avgöra, huru många ämnen varje elev skall behandla i sådana övningar.

Med 8 timmars undervisning i varje ämne kan varje elev få undervisa i 4—5 ämnen; med 4 timmars undervisning i varje ämne räcker tiden till för undervisning i 8 ämnen. Då för somliga ämnen en sammanhängande undervisningstid för varje elev av 8 timmar är lämplig, för andra 4 timmar äro tillräckliga, så skulle vi anse lämpligt, att varje elev finge undervisa i 6 ämnen i medeltal. För de fall, då två timmars undervisningstid i veckan anses lämpligare än en timmes, bör en elev, som under en period undervisat två timmar i veckan, vara fri från sådan undervisningsskyldighet under den påföljande perioden. Om svårigheter möta för övningsskolans uppdelande i så många avdelningar, att samtliga elever i högsta klassen kunna få en timmes övning i veckan i sammanhängande undervisning, så får man nöja sig med en sådan anordning, att två elever äro samtidigt närvarande vid varje lektion av ifrågavarande slag, den ene såsom undervisare, den andre såsom åhörare under fyra veckor, efter vilkas förlopp de byta roller. I sådant fall skulle antalet undervisningsämnen för varje elev minskas, dock bör det icke understiga

fyra. Alla folkskolans undervisningsämnen kunna användas, dock torde övningsämnena icke behöva och småskolans ämnen icke böra lämnas åt sådan undervisning. Folkskolans högre avdelning är ett synnerligen lämpligt övningsfält. Den sammanhängande undervisningen bör likaväl som gruppundervisningen åtnjuta tillsyn av seminariets eller övningsskolans lärare, emedan de första stegen på lärarbanan behöva ledning och hjälp av en välvillig kritik. Men då det är nyttigt, att de nybörjande lärarne få pröva sin egen kraft, så böra de esomoftast lämnas att reda sig på egen hand. Därför kan en ledare öva tillsyn med två eller flera praktikanter.

Ännu en timme återstår av den tid, som vi ansett böra i fjärde klassen anslås åt de praktiska övningarna. Denna timme vilja vi använda för elevernas åhörande av lärareundervisning i övningsskolan, på samma sätt som vi redan förordat för tredje klassens elever. Hittills hava eleverna fått iakttaga lärarnas sätt att undervisa och handleda skolbarn blott under de få dagar, då de hospiterat, samt möjligen en eller annan gång, då läraren vid gruppövningarna tagit undervisningen i egna händer. Utom vid dessa fortfarande bestående tillfällen skulle de samlade eleverna en bestämd timme varje vecka få höra en lektion av någon bland seminariets ämneslärare eller övningsskolans lärare, vilka efter uppgjord fördelning skulle visa, huru ett ämne inför samlad småskola, folkskola eller folkskoleavdelning lämpligast behandlas. Det bästa stöd skulle därigenom lämnas åt den speciella metodiken, som för de olika ämnena bör av de olika ledarna för övningsundervisningen meddelas dels genom kortfattade motiverade anvisningar, dels genom granskningen av hållna lektioner. För denna speciella metodik bör en särskild veckotimme i vardera av tredje och fjärde klasserna anslås, under vilken de olika ledarna meddela sina anvisningar och rättelser åt de grupper av elever, som under veckan åtnjutit deras handledning.

Om mot denna planläggning av de praktiska övningarna invändes, att dess genomförande skulle medföra elevernas överansträngning så svaras, att två eller högst tre lektioner i veckan i fjärde klassen (en för serielektioner och en eller någon gång två för gruppundervisningen) icke kunna föran-

leda någon överansträngning, såvida icke olämpliga krav ställas på skriftliga förberedelser till lektionerna. Eleverna skola läras att grundligt och förståndigt förbereda sig. Men till en sådan förberedelse hör icke att skriftligt avfatta hela lektionen. Materialet kan skriftligen läggas till rätta och bör alltid skriftligen ordnas, men formen skall den blivande läraren vänja sig att behärska, utan att den är memorerad. En lektion är icke någon teaterföreställning, utan den är levande verklighet, och en övningslektion misslyckas antingen såsom lektion eller såsom övning, om den är på förhand inlärd. Den till uppvisning för läraren avsedda förberedelsen anse vi därför i allmänhet böra bestå blott i ett kortfattat utkast angående lektionens utgångspunkter, disposition och tillämpning.

För övrigt anse vi de blivande stadgebestämmelserna böra vara sådana, att utrymme lämnas för tillämpande av de lärdomar, som erfarenheten kan komma att giva. Skulle förberedelsearbetet, särskilt vid de kvinnliga seminarierna, visa sig alltför betungande, så bör det icke läggas något hinder i vägen för att öka elevantalet i grupperna eller låta elever såsom åhörare följa den sammanhängande undervisningen, varigenom antalet av varje elev hållna övningslektioner kan minskas, där så anses behövligt. Då faran för överansträngning är störst i arbetets början, så kan den lindrigare anordningen vidtagas för höstterminen för att under vårterminen utbytas mot en mera krävande. Under fortgången av ett arbete lär man sig nämligen att spara kraft och att icke förbruka mer än som behöves

Den förändring av de praktiska undervisningsövningarna, som av oss seminarielärare kan tillstyrkas, torde alltså böra vara sådan, att med minskat timantal större direkt övning och flera tillfällen till åhörande av lärarnas skolundervisning komma eleverna till del, utan att det minskade timantalet medför någon minskning av den översikt av skolans lärokurs, som den nuvarande anordningen möjliggjort. Första villkoret för att mera mångsgestaltade och intensivare övningar skola kunna meddelas åt seminarieeleverna är, att övningsskolorna erhålla ökade lärarekrafter och flera lokaler.

C. O. A.

13.

»Våra skalder i Folkskolans läsebok».

En principfråga.

I »Stockholms Dagblad» för den 22 mars har lektor N. P. Ödman skrifvit en artikel, i hvilken han påvisar olämpligheten af att göra ändringar och uteslutningar i poetiska stycken, som införas i läseböcker. En mängd exempel härpå i Folkskolans läsebok anföras, såsom Snoilskys »Stenbocks kurir», hvars läsning närmast föranledt förf. att närmare granska de poetiska styckena i läseboken, Hedborns »Ute blåser sommarvind», Wirséns »Kyrkklockorna» och »Förbarmande», »Försakelse» af Erik Sjöberg, Viktor Rydbergs »Lyss till granen vid din moders hydda» och »Betlehems stjärna», fablerna »Räfven och rönnbären», »Oxen och myggan» m. fl. Han sammanfattar slutligen hvad som enligt hans åsikt varit det riktiga i följande två punkter:

1) Skaldestycken eller den del däraf man ville använda skulle samvetsgrant ha utgifvits i fullt oförändrad form, och för barnen svårfattliga ord eller annat, som kräft utredning, skulle ha förklarats i not eller muntligt af läraren.

2) Uteslutningar, där sådana af ett eller annat skäl ansetts nödiga, skulle ha antydts genom tankstreck, och, när de varit af mera omfattande art, äfven genom särskildt angifvande vid styckets titel.

Gentemot lektor Ödmans kritik har den nuvarande utgifvaren af läseboken, läroverksadjunkten F. W. Lindvall, i samma tidning för den 23 mars förnämligast af pedagogiska skäl försvarat det tillvägagångssätt, som blifvit följdt dels af honom, dels af dem, som före honom redigerat nämnda läsebok. Han följer härvid samma ordning som lektor Ödman och granskar de anmärkningar, som af denne blifvit framställda beträffande olika poetiska stycken.

Några af de dikter, mot hvilkas behandling lektor Ödman riktar sin kritik, äro ej upptagna i 10:de uppl., t. ex. »Stenbecks kurir», enligt utgifvarens yttrande ett »något braskande poem» och därför »mindre lämpligt». Vi kunna ej annat än anse som en förlust för läseboken, att detta stycke saknas, ty det är utan tvifvel en bland de bästa och mest fosterländska dikter, vi haft i läseboken.

Vi hänvisa de i frågan intresserade till de nämnda artiklarna. Beträffande principfrågan torde det riktiga tillvägagångssättet vara, att man endast i sådana fall, där tvingande skäl därtill föranleda, bör företaga ändringar i ett poetiskt stycke. Uteslutningar kunna ju göras, men de böra då på något sätt markeras.

14.

Svenska seminarieläraréföreningen.

Till ortsföreningarnas behandling hade styrelsen genom cirkulär den 8 februari 1908 överlämnat två ärenden, om lämpligaste anordningen av de praktiska undervisningsövningarna vid seminarierna och om ortsföreningarnas ställning till det kungliga cirkuläret den 7 april 1906 om stavningssättet i statens undervisningsanstalter, samt begärt, att ortsföreningarnas protokoll över behandlingen av dessa ärenden skulle insändas till styrelsen före den 1 april.

Angående de utlåtanden, som i dessa frågor avgivits av ortsföreningarna, meddelas följande:

I. På frågan: Anses praktiska undervisningsövningar böra förekomma i samma seminarieklasser framdeles som hittills? svara 4 ortsföreningar (i Linköping, Strängnäs, Härnösand och Landskrona) ja och 1 ortsförening (i Lund) förklarar, att goda skäl kunna anföras såväl för jakande som för nekande svar. Ytterligare 3 ortsföreningar (i Stockholm,

Skara och Kalmar) tillstyrka ävenledes övningarnas bibehållande i de tre högsta klasserna, men under förutsättning att undervisning i allmän metodik och psykologi samt pedagogikens historia meddelats redan i första klassen. Däremot uttala 6 ortsföreningar (i Uppsala, Växjö, Göteborg, Karlstad, Falun och Umeå) den mening, att ifrågavarande övningar borde framflyttas till högre klasser än andra klassen (Göteborgs ortsförening önskar dem framflyttade till en femte årsklass). Några ortsföreningar hava, på samma gång som de förklarat undervisningsövningarna icke böra börja för tidigt, framhållit önskvärdheten därav, att eleverna på tidigt stadium genom hospitering få göra bekantskap med skola och skolbarn.

Vid besvarandet av frågan: Med vilka av skolans avdelningar böra undervisningsövningarna börja? hava 8 ortsföreningar (i Linköping, Strängnäs, Lund, Härnösand, Skara, Landskrona, Kalmar och Umeå) fäst sig vid den större enkelhet, som småskolans lärokurs erbjuder för de undervisande, och tillstyrkt ett vidblivande vid den nuvarande ordningen att börja undervisningsövningarna i småskolan. Härvid hava dock 2 ortsföreningar (i Strängnäs och Lund) gjort det förbehåll, att svårare delar av småskolekursen skulle upptagas till föremål för undervisningsövning först i fjärde klassen. Däremot hava 4 ortsföreningar (i Stockholm, Falun, Växjö och Karlstad) ansett, att undervisningsövningarna borde börja i folkskolan, företrädesvis dess nedre avdelning, varvid likväl Växjö ortsförening framhållit, att den andra terminens undervisningsövningar borde till någon del förläggas till småskolan, på det att eleverna måtte vänjas till åskådlighet och grundlighet. De båda ortsföreningarna i Uppsala och Göteborg hava icke gjort något uttalande med anledning av denna fråga, och ortsföreningen i Umeå har ansett sig i brist på tillräcklig utredning böra vidhålla den nuvarande ordningen.

Med anledning av frågan: Anses en förändring av bestämmelserna om anordningen av de praktiska övningarna i andra avseenden önskvärd? hava olika önskningar framställts. Samtliga ortsföreningar med undantag av 3 hava uttryckligen framhållit önskvärdheten av att en inskränkning i elevernas åhörande av kamraters lektioner komme till stånd, var-

emot ett par föreningar (i Växjö och Lund) önskat, att flera tillfällen till åhörande av lärares lektioner skulle beredas. Även frihet från åhörare och frihet från kritik vid somliga övningslektioner hava av en ortsförening (i Stockholm) betecknats såsom önskliga. Flera ortsföreningar (i Linköping, Strängnäs, Växjö, Stockholm och Falun) hava förordat en sådan anordning, att varje elev finge hålla serier av lektioner över begränsade delar av olika ämnen. Några ortsföreningar (i Linköping, Växjö, Stockholm och Skara) önska, att eleverna även under hospitering i övningsskolan skulle erhålla övning i meddelande av undervisning icke blott i övningsämnen utan även i kunskapsämnen, och ett par (i Uppsala och Stockholm) uttrycka den önskan, att tillfälle till hospitering och undervisningsövning även i kommunala skolor måtte beredas eleverna. En ortsförening (i Karlstad) anser, att hospitering bör minskas, men en annan (i Stockholm), att den bör förekomma även i första klassen, och en tredje (i Falun), att den bör förekomma i andra klassen, även om praktiken framflyttas till den tredje, samt att den bör förenas med skyldighet att avfatta skriftliga redogörelser för gjorda iakttagelser. Med avseende å förberedelsen till övningsundervisningen har en ortsförening (i Karlstad) uttryckt den mening, att förberedelsen borde ske gruppvis av eleverna gemensamt på lärorummet, och en (i Stockholm) ansett, att eleverna borde övas dels med grundligare, dels med hastig förberedelse. Tre ortsföreningar (i Uppsala, Göteborg och Falun) hava framhållit önskligheten därav, att de praktiska övningarna så förläggas, att de ej störa de teoretiska studierna, och att högsta klassens tid företrädesvis ägnas åt de förra, varvid Göteborgs ortsförening och en reservant i Lunds uttalat den mening, att seminariekursen borde utvidgas med ett femte läroår, som företrädesvis skulle användas för den praktiska utbildningen. Äntligen hava två ortsföreningar (i Lund och Falun) uttryckt den önskan, att i de blivande bestämmelserna måtte inrymmas frihet för seminarierna att ordna de praktiska övningarna på det sätt, som erfarenheten och lärarebildningens utveckling kunna komma att anvisa såsom det lämpligaste, varvid också angelägenheten av övningsskolornas

utvidgning med avseende på lokaler och lärarekrafter framhållits.

II. Styrelsen har av 12 ortsföreningar samt av en minoritet hos de 2 övriga (i Skara och Landskrona) erhållit bemyndigande att uttala svenska seminarielärareföreningens förhoppning, att ingen ändring måtte ske i det kungl. cirkuläret den 7 april 1906 angående stavsättet i statens undervisningsanstalter, varvid 8 av förenämnda 12 ortsföreningar tillika uttalat sin tillfredsställelse med de bestämmelser, som i samma cirkulär innehållas. Reservation mot dessa uttalanden hava avgivits av 1 ledamot i Falu ortsförening och 2 ledamöter av Linköpings.

15.

Litteratur.

Bidrag till Sveriges officiella statistik. *Undervisningsväsendet.* Berättelse om *Statens allmänna läroverk för gossar läsåret 1904—1905*, utarbetad i Kungl. Ecklesiastikdepartementet. Centraltryckeriet, Stockholm, 1907.

Det rikhaltiga innehållet är fördeladt i följande afdelningar: A. Undervisningen i allmänhet. B. Lärare. C. Lärjungar. D. Ekonomiska förhållanden.

Läroverkens antal utgjorde 82, hvaraf högre allm. läroverk 37, femklassiga 24, treklassiga 17, tvåklassiga pedagogier 3, enklassiga pedagogier 1.

Antalet lärare var 1,385, af hvilka 82 voro rektorer och pedagoger, 226 lektorer, 609 adjunkter, 202 extra lärare, 92 lärare i teckning, 82 i sång, 86 i gymnastik och militäröfningar samt 6 skriflärare.

De närvarande lärjungarnas antal vid de allm. läroverken och pedagogierna uppgick till 20,131, af dem 15,266 vid 37 högre läroverk, 3,508 vid 24 femklassiga, 1,161 vid 17

treklassiga, 175 vid 3 tvåklassiga pedagogier och 21 vid 1 enkl. pedagogi. Under vårterminen 1905 utgjorde antalet närvarande lärjungar 19,970, således en minskning af 161 mot antalet under höstterminen.

Antalet *efter godkänd mogenhetspröfning* afgångna uppgick till 933. Af dem afgingo 310 till universitetet eller enskild högskola, 122 till tekniskt läroverk, 41 till landtbruk eller skogsskötsel, 11 till fabrik eller handtverksrörelse, 103 till handelsyrket, 94 till civila tjänster utan universitetsexamina, 181 till militäryrket, 52 till apotekare-, tandläkare- och veterinäryrket eller andra lefnadsbanor samt 19 utan någon uppgift om tillämnad lefnadsbana.

Jakten i vårt land. Af *A. Sylvén.* Pris 1 kr. 75 öre.

Stycken på vers och prosa utgifna af *Carl Kastman.* Pris 1 kr. 25 öre.

Båda utgifna på P. A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm.

Ofvanstående böcker höra till det fördelaktigt kända samlingsverket »Svenskt folkbibliotek», redigeradt af kanslirådet C. Kastman. Förf. af det förra häftet, jägmästare A. Sylvén, är en afgjord fiende till all s. k. okynnesjakt, där villebrådet utan ringaste hänsyn eller urskillning dödas, men han är också af den åsikten, att den på *jägarmässigt* sätt utöfvade jakten är vår sundaste och måhända härligaste idrott. Förf. önskar, att hans häfte måtte bidraga till att hos det uppväxande släktet sprida kunskap om vårt svenska villebråds värde, om jaktvården och framför allt om våra jaktlagars och fridlysningstiders stora betydelse för villebrådsstammens framtida bestånd.

Beträffande innehållet meddelas först en kort historik, därefter framställas i afd. I våra jaktbara däggdjur och i afd. II våra jaktbara fåglar. Härvid lämnas först en beskrifning öfver djuren och sedan öfver jakt- och fångstsättet.

Tredje afdelningen handlar om jakthundar och den fjärde om jaktvård och minnesregler, hvarjämte en jakttabell bifogas. I *det senare häftet* har Carl Kastman efter en gammal tysk berättelse gifvit en rörande skildring af »*Vedgrefven*», en hård man, som slutligen blef förändrad, och af hans ädla dotter, och därefter framställt *Niebelungarnes hjältedikt* efter

Otto Roquette. »*Något om zigenarne*» meddelas af utgifvaren efter Esquiros m. fl. Sist bland de prosaiska styckena märkes *Ida Pfeiffer* en kvinnlig turist, af L—M—N. Ida Pfeiffer från Wien började år 1842 vid 45 års ålder sina utländska resor med ett besök i Palestina och Egypten och företog tre år därefter en resa till Island, Danmark, Norge och Sverige. Under tre följande resor besökte hon många land i olika världsdelar. Hon utgaf äfven underhållande skildringar af sina resor. Hon dog i Wien 1858. De poetiska styckena i häftet utgöras af Sveriges fana och Vid en försvarsfest af Frithiof Holmgren, En färd i minnet rundt om och kors och tvärs genom fosterbygden af D. M. Pontin (vid Östgöta Gilles minnesfest den 28 nov. 1905) samt Småland af J. P. Velander.

Läsning för Svenska folket. Häft. 1. 1908. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 30 öre.

Läsning för Svenska folket börjar med detta häfte sin 74 årgång. Tidskriften, hvars innehåll är godt och underhållande, förtjänar i hög grad att blifva spridd bland allmänheten.

Häftet innehåller följande artiklar: Kristusbilder i den kyrkliga konsten af Herman Levin; Om ballonger och drakar i meteorologiens tjänst af Martin Jansson; Skuggsidor i partitidehvarfvets historia af A. Rfs; Ur djurriket: Kräftan af Matts Floderus; I världens högsta bergland. I slutet förekommer en dikt: Segerkraft, af E. N. Söderberg.

Föreningen. Tidskrift för Sveriges allmänna folkskollärareförening, utgiven av Centralstyrelsen. 1908. Första häftet: Årsmeddelanden. Häftet innehåller: Årsberättelse; Föreningens nionde ombudsmöte i Gävle; Revisionsberättelse; Stadgar; Anvisningar för länsombuden; Anvisningar för sockenombuden: Föreningens Centralstyrelse; Föreningens länsombud; Katalog över föreningens medlemmar; Alfabetiskt register över kretsföreningarna; Pedagogiska litteratursällskapets medlemsförteckning.

Muzeum. Pod Redakcya D:ra *Boleslava Mankowskiego.* Marzw 1908. Leców (Lemberg). Utgör tredje häftet för inne-

varande år af den pedagogiska tidskriften för de polska skolorna i Galizien.

Häftet innehåller ped. artiklar, skolprogram, recensioner, litteraturförteckning m. m.

Muzeum. Kwiecien 1908.

Den Danske Realskole. N:r 4 och 5 (1 och 15 mars) 1908.

Häftena innehålla bl. a. följande artiklar: Omkring Tysken i Middelskolen; Skolebestyrer O. L. Arndal: Feriekursus i Esperanto; Salmer for Børn; Lærernes Velfærdslag (Foreslagen Løntillæg til Lærere ved private Mellem- och Realskoler, som er Medlemmer af den i Lit. d. omhandlede Pensionskasse... 65,000 kr.); Førstelærer H. Jepsen, Brønderslev, Laboratorieøvelser ved Fysikundervisningen; Kampen om Skolen i England; Det pædagogiske Kursus i Haslev.

Den Danske Realskole. N:r 5 och 6 (1 och 15 april 1908).

Af innehållet anteckna vi: Christensen—Dalsgaard: Selvrespekt; Chr. Hansen Larsen, Skagen: Moderne Skriveundervisning; Mr J. S. Thornton: Private initiative in education in the North of Europe (Sverige, där Nya elementarskolan och Palmgrenska samskolan omnämnas, Finland, Norge, Danmark); Nye Bøger, af hvilka märkas Aksel Mikkelsen: Almen legemlig Opdragelse: Leg, Gymnastik, Sport og Sløjd.

Fr. Thomassen. **Skolestuens Udstyr.** Udgivet av Dansk Skolemuseum. København.

Dansk skolemuseum, hvars verksamhet vi i h. 3 förra året omnämnt, har i enlighet med en af lärare och skolråd ofta uttalad önskan låtit utarbeta en förteckning öfver nödiga möbler och praktisk undervisningsmateriell för en folkskola på landet.

Beträffande materiellen angifves först under I, hvad som är nödvändigt för en folkskola, därefter under II, hvad som ytterligare kan anskaffas för att utvidga och fördjupa det gifna, och slutligen under III den materiell, som bör anskaffas på de ställen, där de ekonomiska förhållandena tillåta det.

Förteckningen är öfverskådlig och bör blifva till god nytta för de olika folkskolorna.

Ur utländsk tidskrift.

I **Pedagogische Blätter**, h. 1—4 1908, förekomma bland annat följande längre artiklar och meddelanden:

Rückert, Der Pantateuch im Lichte der neueren Forschung mit besonderer Beziehung auf den Seminarunterricht (i tre nummer); *Heubaum*, Der Bildungswert der Geschichte der Pädagogik; *Bohnstedt*, Von der Freude des Wiederholens — ein Wort auch gegen den Vortragsgötzen; *Walsemann*, Gesichtspunkte für die Beurtheilung einer Lektion; *Beurtheilungen:* Philosophie, Beschreibende Naturwissenschaften; Geschichte der Pädagogik.

Rostads elevförbunds årsskrift. Femte årgången. 1908.

Nämnda årsskrift, som utkommit sedan år 1904, innehåller följande:

Tal vid läsårets avslutning av biskop *J. A. Eklund; Linné* av *Elna Palén; Den ensamma* av *Anna Uddenberg; Lytzen, Schwedenstein och Gustav Adolfskapellet* av adjunkt *Hj. Nordin; Vid Lytzen* av *Anna Uddenberg; Brev till lärarinnan i staden* av *Elisabet Clausen; Vid invigningen av flaggan* av *Cecilia Bengtsson; 250-årsminnet av freden i Roskilde* av v. adj. *Märta Borgenstierna; Några minnen från inspektörens senaste besök i missionsskolan på Oscarsberg* av missionslärarinnan *Hanna Öfverberg; Rostads elevförbunds Uppsalamöte* av sem.-elev. *Anna Abrahamsson; Hemförlovade från arbetet: Ann-Cecilia Bengtsson* av rektor *J. Wickbom, Mina Torpson* av *Helena Palmqvist, Alma Cedergren* av rektor *J. Wickbom; Misströsta ej!* av *Ebba Hultqvist; Vid vårterminens början* av rektor *Wickbom; Strödda meddelanden från förbundsstyrelsen.*

Innehållet är omväxlande och godt, och företaget förtjänar uppmuntras. En sådan publikation kan nämligen hafva något värde, medan det missfoster, som i höstas i handskrift under titel »Sveriges folkskoleseminariers cirkulärbok» såg dagen, måste betraktas som fullkomligt värdelöst.

16.

Bidrag till Sveriges officiella statistik.

Undervisningsväsendet.

Berättelse om *Folkskolorna för år 1905*, utarbetad i Kungl. ecklesiastikdepartementet. Centraltryckeriet, Stockholm 1908.

Ur nämnda berättelse meddela vi följande:

I. *Högre folkskolorna.*

Deras antal, som år 1904 utgjorde 19, har nu ökats till 20, sedan Raus högre folkskola tillkommit. Vid dem voro 43 lärare anställda. Lärjungarnas antal utgjorde 587, af hvilka 483 voro under 15 år och 104 15 år och däröfver.

Undervisningen har vid alla skolorna omfattat kristendomskunskap, modersmålet, historia (vid alla utom 1 både allmän och svensk), geometri, räkning, naturkunnighet (vid 1 fysik och vid 2 äfven hälsolära) samt vid 19 skolor frihandsteckning och linearritning. Vid 18 skolor har undervisats i geografi, vid 12 i välskrifning och bokföring, vid 10 i tyska, vid 1 i engelska samt vid 4 i både tyska och engelska. Bland ämnena nämnas dessutom vid 3 sk. statskunskap, vid 1 svensk statskunskap, vid 2 kommunalvetenskap och vid 1 lagfarenhet. Vid 2 skolor ha flickorna undervisats i hushållslära och matlagning. Sång har förekommit i 15 skolor, slöjd för gossar vid 6 och slöjd för flickor vid 6 samt trädgårdsskötsel vid 3 skolor.

De flesta lärarne i läsämnena hafva aflagt någon akademisk examen vanligen i förening med folkskolelärareexamen,

6 hafva aflagt mogenhetsexamen och folkskolelärareexamen och 3 folkskolelärareexamen.

II. *Allmänna folkskolorna.*

Antalet *skoldistrikt* i riket uppgick år 1905 till 2,409 mot 2,407 år 1904. Samma år funnos i riket 5,676 *folkskolor,* hvaraf 5,221 fasta och 455 flyttande, 2,173 *mindre folkskolor* samt 5,869 *småskolor.* Hela antalet folk- och småskolor uppgick sålunda år 1905 till 13,718 mot 13,533 år 1904.

Antalet *skolhus* (skollokaler), egna eller förhyrda, uppgick år 1905 till 12,661 mot 12,596 år 1904. Antalet skoldistrikt, som år 1905 erhöllo statsbidrag för *den fortsatta undervisningen,* uppgick till 998, hvaraf 934 voro belägna å landsbygden och 64 voro städer. Antalet fortsättningsskolor, som erhöllo dylikt bidrag, uppgick till 1,837, hvaraf 1,684 på landsbygden och 153 i städerna. För Stockholms stad finnas inga fortsättningsskolor upptagna, enär den fortsatta undervisningen därstädes ej är anordnad enligt de grunder, som äro fastställda för statsbidrags åtnjutande.

Antalet skoldistrikt, som erhöllo statsbidrag för *undervisning i slöjd för gossar,* uppgick till 1,437, hvaraf 1,353 voro belägna på landsbygden och 84 voro städer, medan antalet skoldistrikt, som erhöllo statsbidrag för *undervisning i slöjd för flickor,* uppgick till 1,639, hvaraf 1,551 voro belägna på landsbygden och 88 voro städer.

Antalet *skolträdgårdar* uppgick till 2,611, af hvilka 2,105 voro för barnens undervisning särskildt anordnade, under det att de öfriga 506 utgjordes af lärarens jordland, hans privata trädgård eller andra för tillfälligt bruk upplåtna jordområden. Med afseende på *skolornas anordning* enligt normalplanens olika littera förekom littera A-skolan vid 628 folkskolor, littera B-skolan vid 560, littera C-skolan vid 1,314, littera D-skolan vid 180, littera E-skolan vid 1,429, littera F-skolan vid 1,110, littera G-skolan vid 449, littera G^2 vid 6. I procent te sig talen sålunda: litt. A 11,1, B 9,9, C 23,1, D 13,2, E 25,2, F 19,5, G 7,9, G^2 0,1.

De mindre folkskolornas antal uppgick 1905 till 2,173 mot 2,141 år 1904.

Hela antalet *småskolor* var 5,869 mot 5,775 år 1904.

Antalet *lärare och lärarinnor* i läsämnen utgjorde i folkskolan 8,316, i de mindre folkskolorna 2,176 och i småskolorna 6,929 eller tillsammans 17,421.

Antalet *skolpliktiga barn* (i åldern 7—14 år) var 849,747, och hela antalet i folkskolor, mindre folkskolor och småskolor under året undervisade barn både inom och utom den egentliga skolåldern utgjorde 760,995.

Medeltalen af lärjungar på hvarje lärare och lärarinna i läsämnena utgjorde i *fasta skolor:* för landsbygden 45, i städerna 39 eller för hela riket 44; i *flyttande* skolor: för landsbygden 43, i städerna 23 eller för hela riket 43.

Med afseende på skoldistriktens *ekonomiska förhållanden* uppgingo samtliga utgifterna för år 1905 till 28,341,285 kr. mot 26,404,547 kr. för år 1904.

I rikets större städer uppgingo utgifterna för folkskoleväsendet till följande belopp: i Stockholm 2,571,198 kr., i Göteborg 1,034,722, i Malmö 510,112, i Norrköping 301,373, i Gäfle 433,202, i Hälsingborg 252,522, i Karlskrona 243,554, i Örebro 158,803, i Uppsala 276,710, i Jönköping 141,471, i Lund 118,575, i Borås 175,891, i Halmstad 103,579, i Linköping 77,127, i Sundsvall 118,853, i Landskrona 126,582, i Västerås 148,158, i Karlstad 215,825, i Kalmar 65,754, i Eskilstuna 107,162, i Söderhamn 64,365, i Uddevalla 52,085, i Kristianstad 90,115, i Falun 63,136, i Ystad 40,899, i Södertälje 56,838, i Visby 48,272, i Västervik 37,187, i Härnösand 60,389, i Luleå 83,047 kr.

17.

Om organisationen af folkbibliotek.

I vår tid, då man med all rätt lägger så stor vikt vid att folkbibliotek anordnas i landets särskilda bygder, för att tillfälle till gagnande och vederkvickande läsning må beredas åt så många som möjligt, bör det vara af intresse att erinra

sig, huru en varm folkskolevän för omkring femtio år sedan tänkte sig anordnandet af »sockenbibliotek».

Fasta folkskolan i socknen borde vara bibliotekets centralpunkt och förvaringsplats. Men därjämte borde i socknen finnas kringvandrande boksamlingar, ty ofta voro afstånden från de skilda byarna och gårdarna till skolan långa, och, då lusten för läsning ännu ej vore hvarken så brinnande eller så allmän, borde man sörja för att böcker kunde erhållas med så ringa besvär som möjligt. »Man bör låta berget gå till Mohammed, då Mohammed ej vill gå till berget.»

Uti hvar och en af de rotar, hvari socknen är indelad, bör en af rotens invånare åtaga sig att vara bibliotekarie för det kringvandrande biblioteket. Denne får från boksamlingen i fasta folkskolan ett antal böcker, hvilka han sedan lånar ut till dem, som bo inom roten. Bibliotekarien i roten får behålla de böcker, han från centralbiblioteket mottagit, endast en bestämd tid. Sedan denna lupit ut, sändes boksamlingen till annan rote i enlighet med förut uppgjord och bestämd ordning. På detta sätt kan med ett jämförelsevis litet antal böcker åstadkommas rätt mycken läsning på kort tid.

Om två eller flera nästgränsande församlingar slå sig tillsammans i afseende på inköp af böcker, så att de särskilda församlingarna ej köpa samma böcker, så kan genom ömsesidigt utbyte vinnas en stor besparing i kostnaderna.

Förslagsställaren förmenar, att i hvarje socken böra finnas ett »egentligt sockenbibliotek» och ett skolbibliotek. Det senare bör bestå af två afdelningar. Den ena afdelningen bör omfatta böcker, som äro afsedda för skollärarens enskilda bruk och begagnande; den andra böcker, som äro beräknade för lärjungarna i skolan.

Vikten däraf att böcker finnas, som äro lämpliga för lärarens fortsatta studier, motiverar förslagsställaren sålunda: »Man bör ihågkomma, att skolmästaren aldrig kan vara rätt fullkomligt utbildad, när han inträder i sitt yrke; och äfven om han genomgått den allra mest hedrande examen i seminarium, behöfver han alltjämt arbeta sig upp till allt större och större skicklighet, om han ej skall gå tillbaka. Detta är ock det bästa medel att fästa hans kärlek vid yrket. Följaktligen är det af stor vikt, att skolan äger någon liten boksamling,

genom hvilken skolmästaren kan öka både sina allmänna kunskaper och särskildt sina insikter i uppfostrings- och undervisningsläran; och detta är en sak, som jag icke nog varmt kan lägga hvarje för skolans utveckling intresserad skolstyrelse på hjärtat.»

För lärjungarnas behof bör ett förråd af läroböcker anskaffas genom skolstyrelsernas försorg. Dessa läroböcker skola tillhandahållas lärjungarna vare sig mot betalning eller gratis. I detta stycke kunna vi ej instämma med den värde förslagsställaren. Visserligen kan det vara en god sak, om läraren köper in det antal läroböcker, som är erforderligt, och sedan säljer dem till lärjungarna eller delar ut af dem till de lärjungar, som enligt skolrådets beslut få läroböcker af skol- eller fattigkassan. Men dylika böcker böra väl ej räknas till skolbiblioteket. Däremot bör, synes det oss, detta innehålla läseböcker, i hvilka lärjungarna kunna få något fullständigare läsa om det, som i skolan blifvit genomgånget, lättfattliga reseskildringar och biografier, stycken på prosa och vers, som höra till skönlitteraturen, och som äro af förädlande art m. m.

Hvad däremot det egentliga sockenbiblioteket — centralbiblioteket och dess utgreningar, de kringvandrande boksamlingarna — beträffar, bör, enligt förslagsställarens mening, dess innehåll vara af annan beskaffenhet. Läroböcker höra egentligen icke dit, om ej undantagsvis någon sådan kan anses mera lämplig; helt och hållet böra de ej saknas. Bibeln och psalmboken äro böcker, som finnas eller böra finnas i hvarje stuga, och de höra icke heller hit; dock anser jag det i sin ordning att uti sockenbiblioteket hafva en större upplaga än den vanliga, så att den både upptager de apokryfiska böckerna och innehåller förklarande noter med upplysningar och jämförelser. Bönböcker och postillor och i allmänhet sådan litteratur, som afser husandakten, böra icke heller komma ifråga, dels emedan de i följd af sin bestämmelse böra ägas af hvarje särskildt hus och familj, dels emedan i motsatt fall sockenbiblioteket aldrig skulle kunna förslå att fylla behofvet. Däremot är det i alla afseenden tillbörligt att förse sockenbiblioteket med annan allmän religiös och moralisk läsning, blott med undvikande af egentliga teologiska stridsskrifter.

Sveriges grundlagar och Sveriges allmänna lag böra finnas

i hvarje sockenbibliotek. Äfven handböcker i praktisk rättslära, såsom rörande landtmäteri och andra sådana ämnen, böra icke saknas; man bör icke tro, att jag vill göra bonden till mera politikus och lagklok än lofligt är; men något politikus och lagklok behöfver hvarje människa vara. Att allmogen icke i allmänhet besitter tillräckligt af hvad den behöfver i sistnämnda afseende, tänker jag ingen kan neka, som sett, huru bakvändt en och annan beter sig i fråga om de enklaste saker, ja, till och med af okunnighet förledes att med stor kostnad försöka det omöjliga och t. ex. företaga långa resor till hufvudstaden i ändamål att få ändring uti utslag till och med af högsta domstolen m. m. Jag tror icke, att bonden skall blifva större processmakare för det; snarare tvärtom, emedan han möjligen skulle få lära nog för att icke låta sig föra bakom ljus af eländiga advokater, hvilkas intresse det är, att han processar om likt och olikt. Jag tror ock, att, om biblioteket hade något sådant att bjuda på, skulle det i väsentlig mån bidraga att vinna allmogen för hela inrättningen. Hvad grundlagarna beträffar torde jag icke behöfva säga ett ord om önskvärdheten, att menige man därom finge någon bättre kännedom än för närvarande. I Norge finner man konstitutionen uppspikad på väggen i hvarje bondstuga. Äfven statistiska och andra böcker rörande staten och samhället äro mycket lämpliga; dock bör man undvika politiska parti- och stridsskrifter.

Afhandlingar rörande åkerbruket och andra näringar, som kunna tjäna till upplysning och vägledning, böra icke saknas. Böcker under denna rubrik, likasom under den föregående, gå, så att säga, hem till bondens hvardagslif; han känner sig icke på främmande botten, när han läser dem, och han skall icke läsa dem utan gagn; därför skall han läsa dem med nöje och genom dem få ökad smak för äfven annan bildande läsning.

I denna senare kategori kommer naturligtvis både vetenskaplig och estetisk litteratur. Af båda slagen bör endast sådant, som är godt, väljas. Underhaltig estetisk litteratur är i synnerhet att undvika. Likväl får man icke vara så partisk för det blott lärande eller det, som är ämnadt att odla förståndet, att man alldeles försummar det roande eller det, som afser att gifva näring åt fantasien. Man måste äfven på detta stadium så vidt möjligt tillfredsställa alla behof. För öfrigt

är det en ganska viktig omständighet, som härvid kommer i fråga, men som jag fruktar man icke alltid tillräckligt tänker på, då fråga är att välja tjänlig folkläsning, det vill säga de läsandes olika innanläsningsförmåga. Den förmågan är, såsom man vet, äfven bland den bildade klassen olika hos olika individer. Somliga kunna med ett enda ögonkast tillägna sig hela perioder, ja, halfva sidan i sänder; de liksom skjuta meningen i flykten; och själfva läsningen eller orden göra dem ingen möda. Andra återigen, ehuru de läsa med lätthet, måste likväl för att uppfatta meningen gå igenom perioden ord för ord; men om de än göra detta med aldrig så stor färdighet, förorsakar likväl den sagda nödvändigheten en viss vedermöda, som, när ämnet därjämte föranleder till någon allvarligare tankeansträngning, gör läsningen till en viss grad till ett ganska kännbart arbete. Slutligen finnas ännu andra, som, ehuru de ifrån »barnsben» sägas hafva »läst rent», och så äfven göra i vanlig bemärkelse, likväl nödgas med en viss omsorg betrakta icke blott hvarje ord i perioden utan ock själfva bokstäfverna i ordet; och under sådant förhållande blir läsningen rent af ett onus, om på samma gång äfven ämnet medför någon svårighet. Det torde icke kunna bestridas, att om än en stor del allmoge befinner sig på det andra af de nämnda trappstegen, stå likväl icke färre på det tredje. Följaktligen är det nästan nödvändigt, om man ej skall afskräcka från läsande, att välja antingen sådana böcker, hvilkas innehåll är af nog stort praktiskt intresse för att uppväga alla svårigheter, eller ock hvad man brukar kalla »lätt läsning». Denna lättare läsning skall åtminstone kunna leda till en lättare innanläsning; och när denna senare vunnits, skall den stadigare läsningen icke förefalla lika afskräckande.

Såsom förträffliga att medla mellan strängt lärande läsning och romaner eller annan dylik litteratur måste man anse tjänliga historiska böcker, biografier och resebeskrifningar, de där förena nyttan — en stor och obestridlig nytta ur flera synpunkter — med romanens nöje och lättlästhet. Med sådana bör ett sockenbibliotek vara väl försedt.

Jag vet icke, om jag uteglömt något; men jag hoppas i alla fall hafva tillräckligt antydt, huru jag tänker mig att ett sockenbibliotek borde vara beskaffadt. Att nu skapa ett sådant,

därtill behöfs verkligen icke stort mer än god vilja; och fråga kan således blott vara, huruvida det verkligen är skäl att uppmuntra läsning bland allmogen och den arbetande klassen. Men för hvad ändamål skulle man eljest lära dem att alls läsa i bok? — Emellertid frukta somliga, att bonden skall blifva »för lärd»; andra frukta för inflytandet af dålig läsning. Dessa farhågor och några därmed sammanhängande frågor kunde förtjäna att särskildt afhandlas.

Med anledning af hvad förslagsställaren skrifver om bokurvalet synes det oss, som om man vid valet af böcker ej numera behöfver fästa något afseende på förmågan att läsa innan. Man kan och bör utgå från den förutsättningen, att alla låntagarna hafva erforderlig färdighet i konsten att läsa innan samt tillräckligt utveckladt förstånd för att kunna uppfatta folkligt skrifna böcker, hvilkas innehåll rör sig omkring till folkbildningen hörande ämnen.

Vidare synes det oss, som om ett exemplar af såväl grundlagarna som allmänna lagen och kommunallagarna borde finnas i centralbiblioteket men ej i de kringvandrande boksamlingarna. Men härvid bör iakttagas, att man alltid i biblioteket har den senast utgifna upplagan; i annat fall kan mången blifva narrad att gå till väga på ett sätt, som på ett eller annat sätt för med sig större eller mindre skada.

Jämväl förekommer det oss, som om predikosamlingar, bönböcker, betraktelser för hvar dag i året samt liknande andaktsböcker endast undantagsvis böra förekomma i boksamlingarna, enär dylika böcker likasom bibel och psalmbok böra ständigt vara till hands i hemmen.

Gärna instämma vi med förslagsställaren dessutom däruti, att i boksamlingarna böra förefinnas både sådana böcker, som äro hufvudsakligen lärande, och sådana, som äro hufvudsakligen roande; både sådana, som hufvudsakligen vädja till fantasien, och sådana, som hufvudsakligen vända sig till förståndet. Men vid valet af böcker hörande inom skönlitteraturens område måste man samvetsgrant se till, att man får till biblioteket endast goda, ty det är en sanning, som ej kan förnekas, att mycket ondt kommit däraf, att de unga läst »*dålig litteratur*». Därjämte bör man akta sig för att den skönlitterära afdelningen blir alltför rikhaltig. Läsa de unga mycket romaner,

kan följden lätt blifva, att de komma att lefva i en drömvärld, och att detta har med sig, att de antingen blifva mer eller mindre odugliga för den verkliga världen eller känna sig i den olyckliga. Man har på sista tiden tillämpat den satsen, att man bör förse boksamlingarna med mycken skönlitteratur; ty genom sådan väckes läslusten, och har läslusten väl blifvit väckt, så faller valet af sig självt sedan på böcker af lärande art. Och för att läslusten i tid må blifva väckt, så må man både i skola och hem läsa hufvudsakligen sagor och sådana liknande berättelser. Men man har bedragit sig. Barn, som under uppväxtåren närts hufvudsakligen med sagor och annan »lätt» läsning, komma ofta att, sedan de vuxit upp, hafva lust endast för lätt läsning. Vi behöfva här ej orda om de olyckliga följderna häraf.

När det finnes flera fasta folkskolor inom en socken, kan man nöja sig med ett lärarebibliotek. Detta bör vara förlagdt till skolan vid kyrkan. Därifrån kunna lärarne vid öfriga fasta folkskolor få låna de böcker, de anse erforderliga för deras utbildning eller undervisning. Däremot bör i hvarje skola finnas ett lärjungebibliotek. För att minska kostnaderna för dessa boksamlingar bör utbyte kunna äga rum mellan de särskilda skolorna.

Men vi återgå till förslagsställaren. Han förmenar, att nödiga medel till anskaffande af sockenbibliotek lätt kunna erhållas. Vilja ej församlingarna gifva anslag, kunna medel vinnas genom frivilliga afgifter för boklån, om man blott försöker att göra en början därmed (med bibliotek) i smått.

Men erfarenheten har visat, att det ej är så lätt att skaffa nödiga medel till inköp och underhåll af sockenbibliotek. Församlingarna äro ofta ovilliga att bevilja anslag för ändamålet; afgifter för boklån förminska antalet låntagare och uppgå vanligen till endast obetydliga belopp. Frivilliga penninggåfvor till saken i fråga äro sällsynta, och de boksamlingar, som stundom erhållas till skänks, äro ej sällan mindre lämpade för ändamålet. I samma mån som läslusten och vettbegäret hafva stigit, hafva församlingarna dock funnits villigare att bevilja medel till biblioteken; i många kommuner har hela hundskatten eller en del däraf blifvit anslagen därtill. Sannolikt skall det nu blifva lättare att få penningar till biblioteken, sedan regering och riksdag beslutat, att anslag af allmänna medel kan

erhållas till inrättande af bibliotek, om vederbörande kommun eller förening anslår lika stort belopp. Statsanslaget får dock ej öfverstiga 75 kr.

Några år efter framställandet af det förslag till inrättande af sockenbibliotek, hvarmed vi här ofvan syselsatt oss, skrifver förslagsställaren, den bekante skolmannen P. A. Siljeström: »De penningesummor, som för detta ändamål — inrättande af ett nytt bibliotek eller en betydligare utvidgning af ett gammalt — stå till buds, vare sig de gifvas af enskilda personer eller sammanskjutas af hela menigheter, torde — att döma af erfarenhet — sällan understiga 50 rdr eller öfverstiga 300 r:dr. Det vanligaste beloppet torde vara 75 à 100 r:dr. rmt. Att på bästa sätt för ändamålet använda en sådan summa, är icke ett lätt problem att lösa. Icke nog med att man skall göra ett godt urval af böcker, man måste ock sörja för att bokförrådet blir någorlunda stort. Har man nämligen till att börja med alltför få böcker, så blir det bland annat svårt att komma i någon sådan gång med utlåningen, att därmed väckes något allmänt intresse för saken. Men när man skall köpa nya böcker i boklådan och låta binda dessa — hvilket senare är alldeles nödvändigt —, så kommer man icke särdeles långt med 50 r:dr, ja om det än är 100 r:dr rmt.»

Herr S. omtalar sedan, att för att afhjälpa ofvan antydda svårighet förslag blifvit framställdt till de förnämsta bokförläggare i Stockholm, att de skulle hålla tillhanda sockenbibliotek för en bestämd summa, 50, 75, 100 r:dr o. s. v., sedan urvalet af böcker skett genom en för ändamålet utsedd kommitté af sakkuniga personer.

Alternativt föreslogs, att en förteckning öfver för ändamålet tjänliga böcker med utsatta pris och prisnedsättningar borde uppgöras och spridas till alla socknar i riket, så att rekvirenterna kunde därefter själfva välja hvad de åstundade. Rekvisitionerna skulle sedan ske hos den eller dem, som fått bokförläggarnas uppdrag att mottaga och expediera rekvisitionerna af sockenbibliotek.

De framställda förslagen ledde ej till något resultat, enär de ansågos förknippade med praktiska svårigheter.

Då uppdök sommaren 1857 den planen, att en förteckning öfver för ändamålet lämpliga böcker skulle upprättas, att man

skulle skaffa de ifrågasatta böckerna genom antikvariska bokhandeln samt att några personer i Stockholm skulle åtaga sig att mottaga och expediera rekvisitioner på sockenbibliotek från landsorten.

Äfven den planen synes icke hafva haft någon påföljd. Emellertid blef en förteckning öfver lämpliga böcker uppsatt och spridd. Den intogs i Läsning för folket.

I sammanhang härmed vilja vi erinra om att sedan den tiden flera dylika förteckningar blifvit uppgjorda och spridda bland allmänheten. Så har t. ex. genom ecklesiastikdepartementets försorg två dylika förteckningar blifvit uppgjorda. Den sista utarbetades af Chr. L. Anjou med biträde af Carl Kastman m. fl. — Dylika förteckningar hafva därjämte blifvit utarbetade af Svenska folkskolans vänner, Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening, studentföreningarna Heimdal och Verdandi, Sällskapet för nykterhet och folkuppfostran m. fl. — Några af dessa förteckningar äro nu föråldrade; andra hafva ej uppsatts med tillbörlig försiktighet och noggrann sakkännedom. Vid sista folkskoleinspektörsmötet uttalades den åsikten, att ecklesiastikdepartementet borde låta utarbeta förteckning på de för folkbibliotek lämpliga böcker; men företaget är förenadt med så stora svårigheter, att man tillsvidare ej ansett sig böra vidtaga några åtgärder för dess förverkligande. Det synes oss dock, som om tiden nu kunde vara inne att företaga saken. Man kan ju nämligen nu hoppas, att, sedan statsanslag kan erhållas till folkbibliotek, antalet af dem skall betydligen stegras, och då vore det ju godt för de myndigheter, som skola ombestyra anskaffandet af böcker, att hafva sådana förteckningar på till ifrågavarande boksamlingar lämpliga böcker, till hvilka de kunde sätta lit.

Slutligen vilja vi meddela några råd, som herr S. gifvit rörande inrättandet och handhafvandet af sockenbibliotek. Vi anföra dem i förkortad form och utan motivering.

1. Sockenbiblioteket bör vara uppställdt i folkskolan och stå under uppsikt af folkskoleläraren. Finnas flera fasta skolor i socknen, böra böckerna fördelas och bytas mellan dessa.
2. Några böcker böra skaffas särskildt för lärarens behof.
3. Man må hellre välja sådana skrifter, som något grund-

ligare afhandla vissa särskilda ämnen, än ytliga sammandrag. Egentliga läroböcker böra dock jämväl finnas.

4. Vid val af böcker bör man tänka på såväl ungdomens som den mognare ålderns behof.

5. Man bör icke uteslutande välja läsning, som är beräknad på uppbyggelse eller praktisk nytta, utan äfven lämna något rum för det underhållande och roande.

6. Kyrkohistoriska arbeten kunna anskaffas; däremot i allmänhet icke religiösa uppbyggelseskrifter.

7. Den låntagare, som genom grof oaktsamhet eller vårdslöshet förstör eller nedsmutsar en lånt bok, förverkar sin lånerätt, såvida han ej ger skälig skadeersättning.

8. Ingen utlåningsafgift bör tagas.

9. För bibliotekets underhåll bör församlingen gifva ett årligt bidrag.

10. Utlåningstiden bör ej tagas hvarken för knapp, till förfång för låntagaren, eller för rundlig, till förfång för andra.

11. Reglerna för utlåningen böra tryckas och klistras på insidan af hvarje bokperm.

12. Förteckning på i boksamlingen befintliga böcker bör tid efter annan tryckas och spridas omkring i läsdistriktet.

13. Alla böcker böra vara bundna, innan de lånas ut. Mycket små häften kunna bindas i ett band.

Åtskilligt, ja, vi kunna säga de flesta af här ofvan anförda råd synas oss vara af den beskaffenhet, att de böra iakttagas äfven af dem, som i vår tid hafva uppgiften att ordna folkbibliotek.

Carl K—n.

18.

Ideal och verklighet med avseende på folkskolan.

Det gamla slagordet av Seneca »non scholæ sed vitæ discimus» angiver den ideala uppfattningen av skolans verksamhet. Icke kunskaperna utan livet böra vara mål för densam-

ma. Men huru mycket man än talar om skolans uppgift för livet, och huru mycket man än bemödar sig att giva ordning åt skolans inrättning och metod åt dess arbetssätt med detta mål i sikte, så löper skolans arbete dock alltjämt i gammal tid och ny ut på detsamma: att samla, ordna och inprägla ett kunskapsförråd, olika för olika skolor, samt inöva dess användning.

Om folkskolan gäller detsamma som om alla andra skolor. Den skall göra barnen dugliga att fylla en livsuppgift, det är det ideala målet. Men kunskaper anses som den nödvändiga förutsättningen för att komma till detta mål, och så bliva kunskaperna det verkliga målet. Dock, skolkunskaper äro för människosjälen vad vattnet är för sanden: de försvinna, och när de bäst behövas, äro de icke till hands. Livet har icke det gagn av dem, som påräknats, och dugligheten har ej framkallats av dem. Skolorganisatorerna försöka nya uppslag: Naturvetenskap eller slöjd eller nykterhetsundervisning skall bota bristen. Nya normalplaner uppgöras, nya kurser inrättas. Men resultatet är blott, att nya kunskaper fordras, och med dugligheten för livet bliver det icke bättre beställt än förut.

Man plägar med ogillande tala om en död kunskap och menar därmed en sådan, som blivit inhämtad utan intresse, icke framkallar någon verksamhet hos innehavaren och icke är någon hjälp och något stöd för honom. Skolkunskaperna motsvara i allmänhet denna beskrivning. Intresset har icke haft tillräcklig del i inhämtandet, ty lärjungen har icke känt något behov av den ifrågavarande kunskapen och har därför icke frivilligt bemödat sig om dess förvärvande, utan meddelandet har kommit utifrån. Inhämtandet har därför skett genom minnet, tanken har använts så litet som möjligt, känslan har lämnats oberörd och viljan har ej rönt något inflytande. En på sådant sätt inhämtad kunskap lockar ej till nytt kunskapsförvärv och eggar ej heller till handling på andra områden. I livets värv bliver den därför oanvändbar, och de kunskaper, som fordras i livet, får var och en skaffa sig, när han behöver dem. Verkligheten motsvarar icke de anspråk och de förhoppningar, som ställts på skolan.

Nu får man icke påstå, att skolans arbete är fruktlöst i

alla avseenden och hos alla lärjungar. Arbetet, om det också icke direkt lämnar det resultat, som avsetts, övar dock krafterna, och lärjungar finnas, för vilka kunskapen i och för sig själv är tilldragande utan avseende på dess användning. Men i det stora hela äro både barn och föräldrar missnöjda med skolan: de förra finna den tråkig och de senare icke motsvarande sina önskningar och fordringar. Man säger, och det icke utan skäl, att barnen läst och hört talas om allt möjligt men ej känna igen det i verkligheten, att de ha en hel del regler och allmänsatser i huvudet, men att de ej kunna använda dem, att de äro självgoda och egenkära men ej hava förmåga att genomföra något och icke motståndskraft mot frestelserna. Man begär mera praktiskt anlagda skolor, där barnen få lära mera direkt för livet, men man kommer in i samma olyckliga cirkelgång som förut.

Det finnes ett fel i själva utgångspunkten, som gör, att verkligheten ej vill motsvara idealet. Felet är lätt att finna, svårare att rätta. Livet, som uppfostran skall avse, är icke barnens liv i framtiden som vuxna utan deras närvarande liv.

Så snart man anlägger uppfostran och undervisning efter det liv, som barnen skola komma att leva såsom vuxna, så rättas de efter de vuxnas erfarenhet, icke efter barnens behov. De vuxna hava erfarit, att deras liv kräver kunskap och övning i varjehanda. Om barnen förvärvat den, så skola de kunna med säkerhet och insikt utföra de värv, som komma att åligga dem. Så uppgöres ett kunskapsschema, på vilket upptagas ett antal ämnen och ett visst mått av kunskap och färdighet i varje. Efter detta schema inrättas skolan. Om resultatet icke blir gott, så göres schemat om. Men i huvudsak förblir allting sig likt. Skolan är inrättad för kunskapen, icke för barnet.

När skolan inrättas för kunskapen, så finnes ingen gräns för den arbetsbelastning, som lägges på barnet, och normen för arbetssättet hämtas icke från kännedomen om barnets natur.

Den vetenskapliga forskningen går framåt för varje dag. Nya fält läggas inom dess område. Alla dess landvinningar äro av betydelse för människans hälsa, för hennes arbete, för hennes samliv med sina likar, för hennes moraliska och religiösa liv. Grunddragen åtminstone böra vara väl bekanta för

varje människa, på det att hon ej må bliva tillbaka i sin egen kroppsliga och andliga utveckling och ej stå i vägen för andras. Ämnena bliva därför flera, ju mera tiden går, och deras innehåll bliver rikare, mångfaldigare och grundligare. Det märkes allramest på folkskolan, ty i högre skolor gör sig en viss specialisering, valfrihet, gällande, men folkskolan skall göra barnen »allmänbildade», hemmastadda med allt och *prövade* i allt. Ju mera tid skolan har till sitt förfogande, ju bättre ordning den har, ju bättre läraren är, dess mera arbete kräves av barnen. I själva skolan genomgås och repeteras lärokurserna, men arbetet därstädes är långt ifrån tillräckligt, utan barnen få i hemmet uppgifter, som kräva flera timmars daglig ansträngning. Arbetsbelastningen medför sina ofördelaktiga följder. Barnen bliva kroppsligen försvagade genom det mycknа stillasittandet, andligen utmattade genom det ensidiga läsandet och hörandet samt avvanda från hemsysslor och föräldralydnad.

Då huvudsaken för skolan är storleken av det kunskapsförråd, som skall givas med på vandringen genom livet, så måste arbetssättet vara sådant, att så mycken kunskap som möjligt meddelas på så kort tid som möjligt. Skolan måste därför söka att koncentrera kunskapen. Det lämpar sig icke att följa vetenskapens forskningsväg samt från massor av detaljer utdraga allmänna resultat. Mera lättvindigt är att omedelbart giva resultatet i allmänsatser, lärdomar och regler samt att inprägla det i minnet. På detta sätt medhinnes inhämtandet av kunskaper massvis. Men behållningen är klen. Barnanaturen vill vara med om något, vill uppleva något och förstår sig endast på det konkreta. Men skolkunskapen är abstrakt allmänvetande, frigjort från förbindelsen med personer och handling. Intet hemvant, intet kärt och förtroget finnes däri Eftertanken får ingen eggelse, hjärtat ingen värme, handlingskraften ingen uppmuntran. Därför sker lärandet genom tvångsinprägling utifrån.

Säg icke, att dessa påståenden äro överdrifter, att lärarna utgå från exempel och åskådning, och att barnen få lära genom övning! Till grund för undervisningen ligga i alla händelser läroböcker i alla ämnen, och att läsa eller höra talas om verkligheten eller se dess avbildning i illustrationer eller på planscher

är icke detsamma som att handskas med den och hämta sin kunskap om densamma från levande livet. Fantasien kan komplettera verkligheten, men den måste hava omedelbara iakttagelser att bygga på, om den icke skall bliva innehållstom. Planscher och kartor kunna sammanfatta och förtydliga verkligheten, men de kunna icke ersätta den. Så snart undervisningen bygges på läroböcker, kartor och väggtavlor, sättes tecknet i stället för saken och kunskapen bliver minneskunskap, läxkunskap, i stället för sakkunskap.

Så gestaltar sig skolan i verkligheten, när det liv, efter vilket den ordnar sig, är de vuxnas liv och ingen hänsyn tages till barnens eget liv. Huru skall den då gestalta sig, om den ordnas efter barnens eget liv?

Att ordnas efter någons liv vill säga att ordnas efter hans livsbehov.

Ett behov föranleder alltid ett strävande. Behovet av föda åstadkommer strävande efter densamma, behovet av rörelse ett strävande att röra kroppens lemmar. Enär strävandet är en följd av behovet, så kan man säga, att strävandet är ett bevis på ett behovs tillvaro. Strävandet är en kroppslig rörelse, men denna är endast uttryck för ett andligt tillstånd. Detta andliga tillstånd, som är upphov till strävandet, kalla vi intresse. Intresse är villkor för strävandet, men strävande eller handling är på samma gång villkor för intresse på det sätt, att om strävandet hämmas, så uttömmes också intresset, som var dess drivkraft. Om strävandet fortgår alltför länge eller är alltför länge av samma slag, så framkallar det känsla av ansträngning och trötthet, varav intresset utmattas.

Vilka behov har nu barnet, som kunna tagas om hand av skolan? I främsta rummet äro de kunskapsbehovet och verksamhetsbehovet. Icke samma kunskapsbehov och icke samma verksamhetsbehov, som den vuxne har, väl att märka, men de behov av detta slag, som barnet äger. Barnet har behov av kunskap om allt, som omgiver det och gör intryck på deras sinnen, och har behov av verksamhet och övning för alla sina krafter och anlag. Dessa behov ådagaläggas av barnets intresse för allt, som åstadkommer sinnliga intryck, och av dess strävande att öva sinnen, fantasi, tankeförmåga, handafärdighet och handlingskraft med allt och på allt, som omgiver det.

Så länge det får i mån av sina krafter öva sig att hantera, iakttaga och höra berättas om det, som på ett eller annat sätt gör intryck på dess sinnen eller dess fantasi, så länge är dess intresse vaket och dess strävande efter kunskap och övning verksamt. Men när ansträngningen bliver för stor i förhållande till själens eller kroppens krafter eller den bliver för enformig eller uppmärksamheten upptages av sådant, som icke gör omedelbart intryck på sinnena och för svagt intryck på fantasien, så slappas intresset och strävandet upphör. Samma verkan uppstår, om strävandet icke får giva sig utlopp i handling utan inskränkes till blott hörande, seende eller läsande.

Det är lätt att inse, varför skolan icke motsvarar idealet. Den sysselsätter barnen alltför mycket med att höra och läsa om verklighet, för litet med verkligheten själv, den övar för mycket barnens receptiva förmögenheter, för litet deras handlingsförmåga, den kväver därför intresset och bliver ej i stånd att öva deras anlag.

För att komma närmare idealet bör skolan ordna sig så, att den kan sysselsätta barnen med föremål, företeelser och händelser, som göra omedelbart intryck på deras sinnen och genom förtrogen bekantskap och daglig samvaro äro dem kära samt därför med intresse införlivas med fantasien och göras till föremål för eftertanke. Med sådant innehåll skola icke blott barnens andliga förmögenheter utan även deras kroppsliga krafter övas. Så befordras icke blott deras nuvarande liv, utan deras duglighet för det medborgerliga och det privata verksamhetslivet i en framtid grundlägges. Ty kraft och förmåga kunna icke läggas in i en varelse. De kunna blott utvecklas av vad som redan finnes. Det är därför en naturlig sak, att man icke skall öva krafter, som icke finnas, utan dem, som äro redan för handen. Om man övar och undervisar barnen med ihärdigt beaktande av deras nuvarande liv, så undervisar man även till gagn för deras blivande liv.

Hava då varken pedagogerna eller det praktiska livets män fått ögonen öppna för dessa självklara sanningar? Härpå kan man svara både ja och nej. Det finnes en riktning bland människorna, som icke kan göra allvar av att tillerkänna individerna, särskilt barnen, något värde i och för dem själva utan

sätter detta värde i den betydelse, som de hava för något utanför dem. Vanligen är det ett samhälle av ett eller annat slag, som sättes över individen och anses giva honom sitt värde. För den antika världen var det staten, för medeltiden kyrkan, för de gamla germanerna ätten, vars tjänare och medel den enskilde var. Kristendomen har lärt människorna att uppskatta varje enskilds personliga värde såsom ämnad till medlem av Guds rike på sitt särskilda sätt och bidragande till dess utveckling med de gåvor och krafter, som äro hans särskilda egendomlighet. Men även i den moderna tiden har det funnits stor benägenhet att i fråga om uppfostran mera se på det gagn, den kunde göra det allmänna, än den utveckling av personligheten, den kunde medföra. Sjuttonhundratalets upplysningsfilosofi upphöjde nyttan till princip för det mänskliga livet, och det är den, som har givit medborgerlig bildning till lösen för skolundervisningen. Denna uppgift för skolorna är vid en mera ytlig betraktelse så tilltalande, att den måste vinna genklang hos allmänheten. Också var det förhoppningen, att folkskolorna skulle åstadkomma en sådan, som var den drivande kraften för deras inrättning i slutet av sjuttonhundratalet och början av adertonhundratalet i de flesta europeiska land. Så var även förhållandet i vårt land.

Men den psykologiska erfarenheten har väckt uppmärksamheten på de mänskliga anlagens övning såsom villkor för en sann människobildning. Att denna skall vara målet även för folkskolan, har först Pestalozzi med full kraft framhållit. Enligt honom bliver människan människa i sann mening genom utvecklingen av hjärtats, förståndets och handlandets krafter under ledning av gudsfruktan och sedlighet, och åskådning samt självverksamhet äro de enda medlen för denna utveckling. Han framhåller också, att åskådningen och självverksamheten böra utgå från barnens närmaste omgivning, och att skolan i hela sin verksamhet bör taga ett gott hem till eftersyn.

Den nyare pedagogiken har upptagit och ytterligare utvecklat dessa Pestalozzis grundtankar, stödjande sig på den bekräftelse av dem, som den alltjämt fortskridande psykologiska forskningen giver. Även vår svenska folkskolestadga hyllar dem, då den i sin 29 § ålägger folkskolläraren att vid undervisningen begränsa innehållet inom barnens åskådningskrets och

icke allenast meddela bestämda kunskaper och färdigheter utan framför allt utveckla deras själsförmögenheter.

Men den praktiska tillämpningen av pedagogikens lärdomar och lagens föreskrifter hämmas av den antagna lärogången, de föreskrivna prövningarna, den gängse slentrianen och allmänhetens krav på kunskapsuppvisning. En utväg ur den försumpning, vari skolundervisningen befinner sig, erbjudes av den från flera håll ivrigt förordade hembygdsundervisningen. Om denna kan genomföras så, att en annan lärogång följes än böckernas och ett annat undervisningssätt än inpräglandet av minneskunskap begagnas, så torde skolan kunna mera närma sig sitt ideal, än vad den kan göra under nuvarande förhållanden.

Åskådning och självverksamhet äro nämligen oumbärliga villkor för en själsutvecklande undervisning. Men med den efter vetenskapliga system uppgjorda lärogången kunna åskådning och självverksamhet icke med fullt allvar och kraft genomföras. Böcker måste läggas till grund för undervisningen, och åskådningen bliver då, när den förekommer, en illustration och självverksamheten, när den tages i anspråk, en tillämpning av bokens ord. Men barnen läsa sig till kunskapen och tillkämpa sig den icke genom omedelbar åskådning och egen bearbetning av den verklighet, om vilken de skola inhämta kunskap.

Skall hembygdsundervisningen kunna åstadkomma en förändring härutinnan, så får den icke vara ett läroämne jämte de förutvarande på skolans schema. Nej, hembygden skall själv vara schemat för skolans undervisning, grunden för all kunskap och grunden för all övning.

Barnens första skoldagar användas till att göra det hemvant i skolan, bekant med dess lokal, inredning och ordning. Sedan företagas samtal om barnens hem, dess inrättning och dess medlemmar. Från samtal om hemmens ordning är övergången icke svår till samtal om den himmelske fadern, och kristendomsundervisningen anslutes till hemundervisningen. Den första läsundervisningen bör på samma sätt anknytas till från hemmet välbekanta föremål och förhållanden. Huvudämnet i småskolan, åskådningsundervisningen, rör sig om enskilda föremål och enkla förhållanden ur barnets liv och deras närmaste omgivning, vilka beaktats genom omedelbar handläggning och iakttagelse dels under utflykter, dels på lärorummet.

I den egentliga folkskolan bör likaledes all undervisning ansluta sig till naturens och människornas liv i den omgivning, där barnen uppväxa och mottaga sina kraftigaste intryck från yttervärlden. De olika läroämnena behandla hembygdens form, föremål och liv från olika synpunkter. Genom utflykter göras barnen bekanta med föremål, företeelser, levande varelser, deras beroende av varandra, deras förhållande till människan och de arbeten, som människan utför. Vi kalla undervisningen för naturkunnighet, då den behandlar ett natursamhälle i omgivningen. Ett sådant kan företagas under varje läsår, t. ex. en trädgård, en åker, en äng, en skog, en sjö o. s. v. Med iakttagelserna förenas anställandet av försök dels i det fria, dels på lärorummet. När jordytans former och deras framställning på planritning eller karta äro föremål för behandling, kallas undervisningen geografi. I folkskolans övre klasser kan läraren icke vid denna undervisning inskränka sig till hembygden, men han kan förtydliga och åskådliggöra sin framställning genom hänvisning till hembygden. Då alstren av mänsklig verksamhet från gångna tider i omgivningen beaktas, bliver framställningen historia. Huru mycket enklare bliver ej uppfattningen av historiska perioder, händelser och personer, då läraren anknyter skildringen och berättelsen till fornminnen, byggnader, historiska platser och bland folket gängse traditioner! Slöjd och trädgårdsarbete komma till naturlig användning för de försök och iakttagelser, som måste göras för att komma underfund med de fysiska och kemiska företeelserna samt växternas livsförrättningar. De fysiska företeelserna och de geometriska äro till sina grunddrag identiska, och arbetet med det ena slaget sammanknyter sig naturligt med arbetet med det andra. All undersökning av naturföreteelser kräver räkning, mätning och vägning. Aritmetik förenar sig därför såsom ett oumbärligt hjälpmedel med geometri, fysik och kemi. På lärorummet förtydligas, ordnas och befästas de gjorda iakttagelserna och undersökningarna. Hjälpmedel härvid äro teckning, skriftliga anteckningar och redogörelser samt läsning. Modersmålsundervisningen och teckningen få sålunda även de sin medelpunkt i hembygdsundervisningen. Att även kristendomsundervisningen kan få stöd och kraft av hembygdsundervisningen, torde icke kunna bestridas. Att leva tillsammans med något i motgång och med-

gång och i gemensam handling är enda vägen att få något kärt. Kärleken är å sin sida förutsättning för att förstå något och uträtta något. Genom hjärtat går vägen både till förståndet och till viljan. Hembygdsundervisningen finner hjärtevägen på helt annat sätt än den abstrakta, från personliga band frigjorda kunskapsundervisningen. Huru mycket lättare skall icke barnaförhållandet till Gud med denna undervisning till grundlag inträngа i barnens medvetande än genom läxläsning!

En undervisning, som tager icke blott en eller några få sidor av barnens själsverksamhet i anspråk utan alla de krafter, som finnas hos dem, gör dem till människor. En sådan undervisning uppfostrar dem genom livet för livet. En sådan undervisning är i sann mening praktisk. Den lär nämligen barnen att använda de krafter, de äga, och sätter dem därigenom i stånd att, när deras tid kommer att deltaga i det praktiska livet, lägga in den kraft däri, som då utvecklats hos dem.

Det betyder icke något, om luckor finnas i den kunskap, som barnen medföra från skolan, när den prövas efter den systematiska fullständighetens synpunkt. Ty när fullständigheten är beroende på minnet, så uppstå alltid efter kortare eller längre tid luckor, och då är det värderikare att *äga* förmågan att snabbt och säkert skaffa sig den kunskap, som behöves, än att *hava ägt* samma kunskap.

Så länge skolan gör kunskap till mål för sin verksamhet, arbetar den förgäves, men när skolan gjort utvecklingen av förmågan att inhämta kunskap och utvecklingen av alla andra goda anlag och krafter, som finnas hos människan, till sin uppgift, då har den gjort människans mål till sitt mål och då är den på vägen till sitt ideal.

C. O. A.

— — —

19.

Folkskolans i Nordamerika organisation och uppgifter.

Vad som genast faller främlingen i ögat, då han kommer till Amerika för att studera uppfostringsfrågor, är den kärlek till bildning och uppfostran, som genomgår hela det amerikanska folket. Anledningarna till denna bildningstörst äro flera.

En sådan är, vad den s. k. underklassen angår, av rent praktisk natur. Den infödde amerikanske kroppsarbetaren vet eller har hört, att en intelligent och bildad arbetare sköter sin sak bättre än en obildad och sålunda har lättare att få en förmånlig plats. Han vet också, att — huru demokratiskt landet än är — bildningen i Amerika som annorstädes drager en gräns mellan de olika folkklasserna. Hans strävan går därför ut på att synas och vara bildad såväl i yttre som inre hänseende.

Som gentleman begagnar han icke berusande drycker, som gentleman uppträder han såväl i yttre som inre måtto värdigt, går snyggt klädd, rör sig med ett vårdat språk och är måttfull i tal och rörelser. Som gentleman älskar han också bildning och strävar efter att allt mera tillägna sig sådan.

Denna blir emellertid ofta nog — det är sant — resultatet av ett arbete mera på bredd än på djup. Detta gäller i viss mån även det vetenskapliga arbetet. »Professorslärdomen» är främmande för den äkta amerikanen. Bildning och vetenskap anser han vara hela folkets egendom. Man påträffar i Amerika icke så många representanter för den högsta bildningen som hos oss, men å andra sidan påträffar man heller icke bland de infödde amerikanerna — jag talar alltjämt om dem — proportionsvis så många obildade som här.

I nyssnämnda åskådning ligger givetvis både en svaghet och en styrka. Det är ju tydligt, att på grund av en dylik vetenskaplig frihandel en del underhaltigt gods alltid måste komma ut i marknaden. Men å andra sidan — och det var hit jag ville komma — stegras intresset för vetande och ökas kärlek

till bildning, då även lekmannen utan djupare studier med någon sakkännedom kan yttra sig.

Förhållandena äro dock icke desamma överallt i Amerika. Östern med Boston i spetsen är tämligen europeiserad. Man måste gå västerut, minst till Chicago, för att se det specifikt amerikanska träda fram.

Av delvis annan art äro de bevekelsegrunder, som driva de bildade och rika klasserna att träda fram och verka för de lägre klassernas bildning.

De hålla före, att endast det folk är mäktigt att rätt bruka den frihet, det tilläventyrs fått, *endast det folk, som är på samma gång moraliskt och intellektuellt upplyst.* De inse, att en statsform som Nordamerikas, byggd, som den ursprungligen är, på den fulla demokratiens princip, följaktligen måste ha sin argaste fiende i massornas okunnighet, omdömeslöshet och moraliska nedkommenhet. De utgöra, mena de, en den allra största fara för statens bestånd, och de söka paralysera den genom en efter deras åsikt hög och vittgående folkbildning.

Framförallt koncentrera de då sitt intresse på den anstalt, som fått sig folkets andliga förkovran och förädling anförtrodd, eller folkskolan. Och så har det från europeisk synpunkt sett märkliga inträffat, att staten eller rättare staterna, folket i dess helhet, så gott som uteslutande drager försorg om folkskolan, medan de lämna den högre klassiska eller vetenskapliga utbildningen på högst få undantag när åt den enskilda företagsamheten eller enskilda intresset. För undervisningsändamål utgav Nordamerikas folk (c:a 80 mill. innebyggare) år 1903 c:a 251,500,000 dollars eller bortåt 930 mill. kronor. Därav tillföllo folkskolan icke mindre än 220 mill. dollars eller bortåt 814 mill. kronor.

Huru intressant det än skulle vara att skildra den amerikanska folkskolans utveckling från en ringa början till vad den nu är, måste jag likväl förbigå detta. Nog av, Nordamerikas folkskola framstår i denna stund som en mäktig institution, ett föremål för hela nationens kärlek och omvårdnad.

För oss har denna Amerikas folkskola i närvarande tid ett alldeles särskilt intresse. Här finna vi nämligen bottenskoleidén typiskt genomförd och sedan många år med fördel praktiserad. Folkskolan där har sedan länge varit den enda väg,

staten anvisar för att från de första grunderna komma upp till en allmän humanistisk eller naturvetenskaplig bildning. Uti den elva- eller tolvåriga kurs, som folkskolan i sin helhet omfattar, gives det blott *ett* system. En gosse, som väljer kroppsarbetarens yrke, använder samma skola som den blivande köpmannen, fast denne senare stundom fortsätter några år längre. Den blivande läkaren, prästen eller akademikern har heller ingen annan av *staten* understödd väg att vandra för att komma in i ett college och universitet. Den demokratiska principen står fast: samma skola för alla.

Detta betyder emellertid icke nödvändigt, att, som man ofta här hemma får höra, »rik och fattig mans barn i amerikanska skolor sitta bredvid varandra». I storstäderna bo rika och fattiga i skilda kvarter. De rika få sålunda här sina skolor, de fattiga sina, och det är svårare att som lärare få plats i de förra än i de senare. Men undervisningen är i samma stat densamma, och framför allt principen är klar: alla äro medborgare och ha rätt till samma undervisning.

Nu finnes det naturligtvis i Amerika som annorstädes privatskolor, och många av dem äro av den mest utmärkta beskaffenhet. Antalet av de barn, som undervisas här, är i alla fall en bråkdel av dem, som besöka folkskolorna. År 1902 besöktes Amerikas undervisningsanstalter av c:a 18 mill. elever. Av dem kommo c:a 16,5 mill. på folkskolornas lägre eller mellanavdelning eller med dem jämförliga skolor. Av dessa 16,5 mill. deltogo c:a 1,200,000 i privatskolornas undervisning.

De, som sätta sina barn i privatskolor, syfta vanligen från början åt något visst mål (sålunda gå c:a 32 % från privatskolorna, endast 11 % från folkskolorna vidare till college och universitet) eller tillhöra de mångmillionärernas klass med ärvd förmögenhet. Förlusten av dessa senare beklagas dock icke. Fastän vi tyvärr ofta nog bilda oss vårt omdöme om Amerika efter vad vi höra eller läsa om en Vanderbilt, en Astor m. fl. och deras extravaganser, stå dessa i själva verket ganska främmande för den äkta amerikanska andan. De äro internationellt färgade element, för vilka amerikanen hyser föga sympati och som han på alla sätt söker hålla utanför det offentliga livet.

Verkligt arbetande, även mycket rika amerikaner sätta sina barn i folkskolan (common school) och detta icke för att spara

pengar (folkskolan är avgiftsfri hela vägen igenom), utan emedan de hålla före, att barnen blott där kunna få den demokratiska uppfostran och den träning för livet, som amerikanen skattar så högt och varförutan det har sig oändligt svårt att taga sig fram i ett land som Amerika. Och så länge det stora flertalet män, som kommit till anseende och inflytande, fått sin första uppfostran i folkskolan och så länge en mycket stor del av dem endast besökt folkskolan, så länge måste privatskolan i Amerika alltid stå som en inrättning, som övar relativt litet inflytande på nationens utbildning som helhet betraktad.

* * *

Om något för hela Nordamerika gemensamt skolsystem kan man näppeligen tala. Den olika kulturutvecklingen i de enskilda staterna omöjliggör ännu så länge ett sådant. Visserligen finnes i Washington en s. k. Bureau of Education, där man finner en del statistiska uppgifter om de enskilda staternas skolväsen. Den är emellertid blott en rådgivande, icke en administrerande myndighet; varje stat bestämmer själv om sitt skolväsen. Högsta ledningen av detta har man i de flesta stater och större städer överlämnat åt en folkskolestyrelse, den s. k. Board of Education. Medlemmarna af denna åtnjuta icke någon lön. Åt dem har man överlämnat vården om hela skolväsendet. De sköta skolornas finanser, sörja för nya skolbyggnader, bestämma läroböcker, kurser m. m. samt tillsätta rektorer och lärare.

Vid alla folkskolor och seminarier finnas rektorer (principles), manliga eller kvinnliga. De undervisa ett mindre antal timmar än hos oss; vid somliga undervisningsanstalter äro de befriade från all undervisning. Men så fordrar man så mycket mer av dem i andra hänseenden. De måste noggrant följa med den pedagogiska litteraturen och utvecklingen samt noga övervaka varje detalj i skolarbetet. De äga stor makt, föreslå lärare och lärarinnor och bestämma i vissa fall kurserna i de olika ämnena. Till rektorer väljer man, så vitt möjligt är, endast kraftiga och initiativrika pedagoger, som kunna föra utvecklingen framåt. I jämförelse med de måttligt avlönade lärarna åtnjuta de ganska höga löneförmåner.

De amerikanska folkskolorna äro i regel samskolor.

Om undervisningen har mycket talats och skrivits. Alltsedan d:r Clarke i Boston år 1873 utgav sin bekanta broschyr »Sex in Education», hava i Amerika skarpa strider utkämpats för och emot samundervisningen. Flera av österns mera framstående pedagoger förkasta samundervisningen efter elevens 14:e år. I de östra staterna finner man också åtskilliga skolor, där gossar och flickor undervisas var för sig. I hela det övriga Amerika praktiseras så gott som överallt samskoleidén även på högre stadier. Bortåt 95 % av alla skolor i Amerika äro samskolor.

I stort sett har samundervisningen slagit väl ut i Amerika. Några fysiska vådor hava icke visat sig, några moraliska icke heller. Umgänget de olika könen emellan är i Amerika såväl inom som utom skolan fritt och otvunget men på samma gång fint och ädelt. Att vilja tillskriva samundervisningen ensam förtjänsten härav är emellertid förhastat. Det gäller att icke förväxla orsak och verkan. Kvinnan har i alla tider intagit en mycket hög ståndpunkt i Nordamerika, och den aktning och vördnad, som här visas henne överallt och såväl av hög som låg, är enastående. Just detta förhållande *möjliggör* en samundervisning även på högre stadier.

Några fysiska vådor behöver man ej heller befara i ett land, där allt är så praktiskt ordnat i skolorna, där valfria ämnen minska arbetstiden, där hemarbetet på grund av koncentrationen i undervisningen blir obetydligt, där man endast läser 5 dagar i veckan, och där arbetsintensiteten under själva lektionstimmarna icke är densamma som hos oss.

Det är ju också tydligt, att från början de skäl, som föranlett samundervisningen, varit mera av praktisk och ekonomisk art än av pedagogisk och psykologisk.

Nybyggaren levde under enkla kulturförhållanden och mången gång under besvärliga ekonomiska omständigheter. När det då gällde att skaffa flickorna uppfostran, fann han det ur flera synpunkter lämpligt att låta dem gå i samma skolor som gossarne. Så började samskolan i Nordamerika. När försöket slog väl ut — av skäl, som vi redan nämnt —, blev samskolan det ideal av uppfostringsanstalter, om vilket Amerikas folk samlade sig. Nu på senare tider, då man betraktar denna sak

även från psykologisk synpunkt, har oppositionen börjat framträda, och antalet av amerikanska pedagoger, som förkasta samskolan på de högre stadierna, är alltjämt i stigande.

En annan egendomlighet för det amerikanska skolväsendet är, att undervisningen till största delen bestrides av kvinnor. I vissa stater uppgår antalet lärarinnor till 90 % av hela antalet pedagoger. De amerikanska lärarinnornas arbete är av stor betydelse, särskilt på skolans lägre stadier. Där fylla de sin plats väl. Genom sitt intresse och sin sympati för barnen och genom sin goda takt utöva de ett förfinande inflytande även i moraliskt hänseende på gossarne. Men icke så ofta väljer någon skolkallet som livskall. Lärarinnan undervisar en tid (i medeltal 5 år), hon gifter sig, och en ny kommer i stället. Det blir evig ungdom i katedern med ungdomens entusiasm men också med ungdomens brist på mogenhet. Framstående pedagoger, som Will. Monroe i Westfield m. fl., beklaga, att så få män i Amerika ägna sig åt folkskolelärarekallet.

Orsaken till detta överklagade missförhållande är icke att söka i bristande intresse. I Amerika intressera sig alla för skolan, och man finner ofta bildade amerikaner utan ersättning hålla föredrag, leda aftonkurser o. d. Men att taga lärarekallet som verklig livsuppgift finner amerikanen av ekonomiska skäl mindre lockande. Genomsnittslönen för folkskolläraren är 50 dollars, för lärarinnan 40, allt pr månad. I kretsar, där man lever på enkelt, borgerligt sätt, motsvarar en dollar ungefär 2 kr., d. v. s. man lever i så fall i Amerika på 600 dollars ungefär på samma sätt, som man i Sverige lever på 1,200 kr. Följden blir den, att en storstadsbo med familj, även om han önskade bliva eller fortsätta som skollärare, av ekonomiska skäl ofta måste försaka eller lämna detta kall.

Härtill kommer folkskollärarens ovissa ställning. Han tillsättes av statsmyndigheterna eller kommunens myndighet, den s. k. School Board, oftast eller i regel blott på 1 år i sänder. Då man vet, huru politiken influerar på sammansättningen av dessa myndigheter, kan man förstå, att lärarens ställning måste bliva synnerligen prekär. Han kan i ett slag mista sin plats.

Någon pension åt lärare förekommer icke heller. Då lärarne eller lärarinnorna bli sjuka eller gamla, måste de vika undan för friska, yngre krafter. Amerikanen tänker framför

allt på skolans bästa. Den enskilda människan måste taga vård om sig själv i Amerika. »Help yourself, and God will help you», är också varje amerikans valspråk.

I likhet med alla, som arbeta för ideella uppgifter, åtnjuter folkskolläraren i Amerika stor aktning.

Folkskolan i Nordamerika består av två avdelningar: Elementary School och High School, i *viss* mån motsvarande våra småskolor och folkskolor samt de tre sista klasserna i realskolan.

Elementary School sönderfaller i Primary School eller den egentliga primärskolan och Grammar School eller mellanskolan. Alla dessa tre, Primary School, Grammar School och High School äga ett organiskt sammanhang, den lägre förbereder för den högre. Om man så vill, kan man till dem lägga ännu en fjärde avdelning: Kindergarten. Denna senare skolform, som är avsedd för barn mellan 4—6 (7) år, är visserligen på de flesta ställen fristående, och Kindergartensskolorna ledas då ofta av förmögna och intresserade damer, som utan lön ägna sig åt detta arbete. På andra ställen åter är Kindergarten sammanknuten med folkskolan. Så är förhållandet i bortåt 250 av Nordamerikas städer; deltagandet i undervisningen är dock icke obligatoriskt.

Kindergarten har i Amerika vunnit en storartad utbredning. År 1904 uppgavs antalet kindergartensskolor till 6,000 med c:a 300,000 barn. Medtager man antalet fristående Kindergartensskolor, stiger siffran upp emot 20,000. Ensamt Chicago äger över 100 sådana skolor. Att döma av den statistik, som finnes tillgänglig, verka de till stor välsignelse, synnerligen i storstäderna. Huvuduppgiften blir här etisk påverkan. För många bland dessa barn blir den tid, de tillbragt i Kindergarten, den härligaste, för icke så få den enda härliga i deras liv. »Kindergarten», säger en amerikansk skolman, »är den dörr, genom vilken vi ånyo låta barnen träda in i det förlorade paradiset.» De intryck, som här bibringas barnen, kvarstå ofta livet igenom, och det ligger säkerligen mycket sanning i amerikanens påstående, att han har Kindergartensskolorna att tacka för den vördnad mot religion och fosterland, som utmärker all infödd amerikansk ungdom.

Från Kindergarten gå barnen in uti Elementary School,

vilken, som nämnt är, består av två avdelningar: Primary School och Grammar School. Båda dessa ha fyraårig kurs. De flesta sluta sin skolgång med Grammar School och gå ut i livet att förtjäna sitt bröd. De, som fortsätta, inträda i High School, vars kurs vanligen är treårig. High Schools uppgift är att dels giva en högre utbildning för det praktiska livets olika yrken, dels förbereda för college och akademien.

Efter genomgången High School-kurs har gossen eller flickan avslutat sin offentliga skolundervisning, för såvitt denna faller inom folkskolans ram. Hitintills har undervisningen också varit kostnadsfri. Önskar man studera vidare, söker man inträde vid ett »college», som i *vissa* fall motsvarar vårt gymnasium. Man måste t. ex. ovillkorligen kunna förete intyg på genomgången college-kurs för att vinna inträde vid de förnämsta universiteten, Harvard, Yale m. fl. Vid andra universitet, framför allt i de västra och södra staterna, äro fordringarna mindre. Där går man på många ställen från High School, i vissa stater för några år tillbaka direkt från Grammar School upp till universitetet.

Att nu ett sådant system som det amerikanska skolsystemet blir praktiskt utförbart, beror på de anpassningar, som man finner så gott som i alla skolans avdelningar.

Det gives till att börja med olika linjer med olika läroämnen. Inom varje linje gives det sedermera ett eller flera valfria ämnen. Ju högre upp man kommer, dess mer utbildas differentieringen, som når sin kulmen i High School.

High Schools uppgift var, som nämndes, dels att giva en högre utbildning för det praktiska livets olika yrken, dels att förbereda för college och akademien. I enlighet härmed finnas flera olika linjer att välja på.

Oftast nöjer man sig under de två första åren med tvenne linjer: en klassisk och en reallinje. Senare eller redan från början anordnas 3 à 4, ända till 5 parallellkurser med olika mål i sikte och med ett eller flera valfria ämnen. Philadelphia High School anordnar sålunda följande kurser:

1. The Classical Course (klassisk linje).
2. The Latin-scientific Course (latin-linje, lik den första men utan grekiska).

3. The Modern language Course (huvudvikten lägges här på studiet av moderna språk, matematik, fysik och kemi).

4. The Course in Commerce (för blivande affärsmän, motsvarande våra handelsinstitut).

5. The Graduate Course in Pedagogy (avsedd att utbilda lärarinnor för småskolorna).

I flera städer står i jämbredd med den klassiska och reala linjen en slöjdavdelning, den s. k. Manual Training High School. Här äro lektionerna så fördelade, att 22 timmar i veckan (vid några endast 15) äro anslagna till läsämnen, teckning och sång samt 10 timmar till praktiska arbeten. Gossarne sysselsättas med slöjd, såsom modellering i lera, träskärning, smide, flickorna med tillklippning av mönster, sömnad, matlagning o. d. Dessa Manual Training High Schools hava samma rang som övriga High Schools och förbereda även de såväl för det praktiska livet som för inträde vid högre lärdomsanstalter.

Ett alldeles nytt system har kommit fram med detta slöjdens upptagande som huvudpart på skolschemat. Det är, vad amerikanerna kalla »the new education» eller »education by doing» till skillnad från de gamla metoderna, »the old memoriter methods».

Vad åsyftar man då med denna undervisning? Månne man blott önskar nå en mekanisk färdighet för någon viss yrkesbransch? — Man syftar djupare än så. Man vill uppöva hand och öga i avsikt att därigenom skärpa iakttagelse- och omdömesförmågan. Teori och praktik gå hand i hand. Lärjungen måste hava förstått principen för arbetet, innan han går att omsätta det i handling.

I denna undervisning, som från början var avsedd för arbetsklassen i syfte att skapa tänkande och intelligenta arbetare, deltaga numera med stort intresse även de förmögnare klassernas barn.

* *
*

De krav, amerikanen ställer på sin folkskola, skulle kunna sammanfattas i följande punkter: 1:o barnen skola fostras till vakna, intelligenta och omdömeskraftiga människor, med vördnad för och kärlek till bildning och vetande; 2:o de ämnen,

som studeras, skola i första hand avse det nyttiga, det som kan komma till omedelbar användning i det praktiska livet, och undervisningen skall läggas så, att barnen komma tidigt ut; 3:o barnen skola fostras till självständiga, likvärdiga, goda medborgare och glödande patrioter.

Har man haft tillfälle att blicka in i det amerikanska livet, förstår man lätt tillkomsten av detta program.

Kampen för tillvaron fortgår allestädes, men i intet land är den så tillspetsad som i Nordamerika. Hurudan framtiden skall gestalta sig för en ung människa, beror där mer än här på vad hon kan sätta in av egen energi och arbetskraft. Folkets barn sträva därför att så fort som möjligt komma ut i arbete för att härigenom också så tidigt som möjligt komma till ekonomiskt oberoende. För att nu icke behöva stanna på lägsta trappsteget och förrätta de grövsta sysslorna — dem lämnar man åt invandraren — måste man vara väl rustad. Skarp iakttagelseförmåga, utvecklad intelligens och god omdömesförmåga äro framför allt av nöden. Dessa egenskaper äro lika oumbärliga för arbetaren vid de industriella verken som för affärsmannen i den starka konkurrens, som råder i Amerika.

Redan i småskolan börjar arbetet för utvecklingen av barnets sinnen och skärpandet av dess iakttagelseförmåga. Ögat och örat riktas på det omgivande livets fenomener. Man lär barnet att *se*. Det får göra jämförelser mellan olika föremåls form och storlek, får tala om vad det sett i hemmet, i skolan, i naturen. Man lär barnet *höra*. De få t. ex. lära sig att känna igen kamraterna endast på rösterna. Man lär barnen att *minnas*. De få t. ex. ur minnet teckna av föräldrar och syskon, föremål i hemmet eller skolan, vilka de en längre tid haft tillfälle observera. Längre fram försvåras uppgifterna. Man låter dem t. ex. under en kortare stund skarpt fixera ett föremål eller en person, som de förut ej sett, varefter lärarinna och elever strax gripa sig an med att ur minnet teckna av föremålet eller personen.

Över huvud taget fäster man sig i de amerikanska skolorna icke så mycket vid regler, fastmera uppmanar man de unga att själva göra sina erfarenhetsrön. Det unga sinnet danas ej blott att tänka klart utan också att forska.

Det andra kravet, amerikanen ställde på sin folkskola,

var, att den — framför allt på nedre och mellanstadiet — skulle lägga an på praktiskt viktiga ämnen, som under alla förhållanden skulle komma barnet till nytta och skickliggöra det för det praktiska livet.

Ämnena i folkskolans lägre och mellanavdelning, Primary School och Grammar School, bliva därför: läsning, skrivning, räkning, historia och geografi (d. v. s. Amerikas historia och geografi), teckning, sång och slöjd samt slutligen ett ämne, som bär namnet Nature Study (naturåskådningsundervisning). Hygienen innefattar även sexuell hygien — man drager sig icke för att meddela undervisning i detta ämne — samt nykterhetsundervisning, som likväl på sina ställen också kombineras med undervisningen i historia. Nykterhetsundervisningen är speciellt avsedd för invandrarebarnen — den infödde amerikanen är i regel nykter — och fortgår i vissa stater under hela nio år med 20 à 30 lektioner årligen.

Nature Study är ett ämne av största intresse.

Avsikten med detta ämne är att göra barnen bekanta med den levande naturen och låta dem själva göra sina iakttagelser och dymedelst giva dem stoff för egna tankar och slutledningar. De få t. ex. följa en växt under dess liv, se, huru den utvecklar sig ur fröet, huru den frodas vid vatten, sol och värme, huru den vissnar och dör vid torka, mörker och köld. De få följa och studera molnets flykt, fågelns bo, biets liv, myrans arbete, fjärilns utveckling. Genom förstoringsglaset visar man dem de mikroskopiska världarna och tyder för dem, vad de där se.

Idén till Nature Study är hemtad från Fröbel. »Barnen», säger han, »måste bliva intima med naturen icke så mycket med hänsyn till detaljerna som mera med hänsyn till det liv, som rör sig inom naturen, och den Gud, som styr henne. — — — — Ingenting skall djupare förena lärare och elever än ett tankfullt studium av naturen.»

Träder man en höstdag in i en småskola, finner man det material hopat, som under vintern skall användas. Blommor, snäckor, uppstoppade fåglar och fjärilar, fågelbon, ägg, akvarier, terrarier, ja t. o. m. levande fåglar och kaniner ser man där.

I några av våra privatskolor här hemma drives detta stu-

dium. Vi må hoppas, att det skall vinna inträde även i våra seminarier och folkskolor. I en god lärares hand kan det för barnet äga en sedligt ingripande betydelse. »Då vi lära våra barn Nature Study», säger en framstående organisatör av Kindergartens i England, miss Lucy Latter, »skärpa vi icke blott deras observationsförmåga och öka deras intelligens utan förädla också deras känsla till välsignelse för dem själva och samhället.»

Ett ämne, som vi äro vana att finna i våra elementarläroverk på jämförelsevis lågt stadium, är de främmande språken. Amerikanen föredrager att förlägga studiet härav till folkskolans högsta avdelning, High School.

På låg- och mellanstadiet driver han i stället med iver studiet av modersmålet eller rättare engelskan och dess användande i tal och skrift. Barnen få vid mycket unga år lära sig konsten att uppträda och forma sina tankar i ett vårdat språk först inför kamraterna, sedermera inför föräldrarne och andra intresserade. De vänjas härigenom tidigt vid offentligt uppträdande, något som särskilt för en amerikan spelar stor roll.

Man börjar i de amerikanska skolorna *mycket* tidigt med skrivövningar och uppsatser. De första grundas på åskådning (s. k. Observation lessons). Lärjungen får skildra, vad han observerat om ett djur, en växt, om föremålen hemma och på lärorumet, vad han sett på sin väg till skolan o. s. v. Längre fram börja övningarna i brevskrivning, i avfattning av telegram, i uppsättande av affärshandlingar för att sedermera så småningom omfatta mera krävande uppgifter.

Ovannämnda förhållande bör särskilt intressera den svenske pedagogen. Som bekant är man här hemma långt ifrån enig i sina åsikter om lämpligaste tidpunkten för de främmande språkens upptagande på skolschemat. Den ene vill börja tidigt, den andre sent, och var och en har skäl att anföra för sin åsikt. Men så mycket lär oss åtminstone erfarenheten från Amerikas folkskola, att man visst icke behöver riskera, att icke lärjungen på ett redan mycket tidigt stadium gott skall kunna tillgodogöra sig även ett mera ingående studium av modersmålet.

Övningsämnena — för att tala några ord härom — åtnjuta vida högre rang i Amerikas skolor än hos oss. Resul-

taten af teckningsundervisningen äro verkligt storslagna. Redan vid elva års ålder tecknar och färglägger eleven föremål från naturen, såsom blad, blommor och frukter, med en finhet i uppfattningen även i fråga om färgnyanser, som väcker förvåning.

I fråga om välskrivning nöjer man sig icke med en ren och tydlig skrift; man fordrar av barnen rent av konstmässig färdighet.

Detsamma gäller sången. Sångundervisningen bedrives med utomordentlig grundlighet. Till lärarinnans och elevernas förfogande finnes gärna i varje större folkskola ett piano. Man gallrar icke eleverna, avskiljer icke dem från undervisningen, som sakna öra och röst. Alla måste sjunga. Verkligt framstående auktoriteter på sångundervisningens område i Amerika framhålla enstämmigt och med skärpa, att såväl öra som röst kunna uppövas till det normala, att således alla barn kunna lära sig sjunga. Men villkoret härför är, att man börjar *mycket tidigt.*

I sångundervisning ernå också de amerikanska skolorna goda resultat. Redan i Primary School sjunga barnen efter noter, och de vinna på en jämförelsevis kort tid en förvånande säkerhet i tonträffning.

Amerikanen betraktar sången och musiken som ett värdefullt medel för den sedliga utvecklingen. Då man frågar de amerikanska lärarinnorna, vilka metoder de använda för att komma till rätta med alla dessa svårhanterliga sydeuropeiska immigrantbarn, svara de: »Vi sjunga och spela för dem».

Ett ämne, som man förgäves spanar efter på det amerikanska skolschemat, är religionsundervisning. Detta är och anses också av djupseende pedagoger som en olycka för landet, men en olycka som man måste böja sig för såsom under nuvarande förhållanden oundviklig. Amerika är de många konfessionernas land. På den tid, då religionsundervisning meddelades i skolorna, fördes mellan dem en långvarig och bitter kamp. Alla fordrade nämligen, att skolan skulle i sin kristendomsundervisning taga hänsyn till just *deras* bekännelse. För att få ett slut på dessa stridigheter ströks religionsundervisningen från schemat. Härmed förlorade skolan sitt förnämsta ämne, då det gäller icke blott att lära utan också att fostra.

Man får likväl icke på grund av det ovannämnda draga den slutsats, att skolan skulle vara irreligiös. Tvärtom, över Amerikas skolvärld liksom över landet i dess helhet vilar en varmt religiös prägel. Amerikanens djupa vördnad för kristendomen, som han ärvt från puritanska förfäder, och som giver sig till känna på så många livets områden, tager sig på flera sätt uttryck även i skolarbetet. Så t. ex. börjar arbetsdagen med psalmsång, bön och bibelläsning. Vid bönen läses »Fader Vår» högt och gemensamt av lärare och lärjungar, och vid bibelläsningen genomgås ett kapitel, dock utan textförklaring. Den uppgift för religionsundervisning, som skolan har hos oss, har i Amerika övertagits av kyrkan och bibelskolan (söndagsskolan). Denna senare får på detta sätt en dubbel uppgift att fylla: att kristligt-etiskt påverka sina elever samt att skaffa dem den djupare kristendomskunskap, som de ej kunna få på annat sätt. Bibelskolorna i Amerika besökas både av barn och äldre. De fylla en viktig mission, ja, äro helt enkelt nödvändiga för staten, så länge nuvarande förhållanden råda på det religiösa området.

Den sista av den amerikanska folkskolans uppgifter har jag sammanfattat så: Folkskolan skall fostra barnen till självständiga, likvärdiga, goda medborgare och glödande patrioter.

Denna uppgift är säkert — då en rent religiös fostran saknas — folkskolans viktigaste på samma gång det tyckes, som skulle den vara den svåraste. Man tänke sig dessa tusentals nedkomna fattiga invandrare, som varje vecka strömma in från alla världens kanter och med så olika språk och uppfattning. Höstterminen 1904 fanns det enligt uppgift i New-Yorks folkskolor representanter för icke mindre än 27 olika nationer med bortåt 20 olika språk. Samma år fann jag själv i Chicago i en småskoleklass på 30 elever sju olika nationer representerade: 4 negerbarn, 6 italienare, 1 spanjor, 4 ungrare, 3 norrmän och resten barn av i Amerika födda föräldrar. Alla dessa olika element skulle och måste om möjligt omstöpas och formas till goda amerikanska medborgare och patrioter.

Man hör stundom — särskilt från hemvändande svensk-amerikaner — det påståendet, att i Amerika icke gives någon klass-skillnad. »Där äro alla lika», heter det. Detta påstående är emellertid endast delvis sant. Bland svensk-amerikaner råder

nog stor jämlikhet, beroende på att de merendels rekryteras från samma folklager här hemma.

Ser man återigen på nationen i dess helhet, existerar klassskillnad där som annorstädes, om den också på grund av en hel del förhållanden icke träder så skarpt i dagen som här hemma. Vi behöva nu icke dröja vid de färgade elementen, negrer och kineser. De föraktas djupt, så djupt, att en neger i vissa stater icke anses värdig att åka i samma kupé som en vit man. Men även mellan den infödde och immigranten är klyftan vid. Våra här i Sverige födda landsmän utgöra knappast något undantag. De åtnjuta stort anseende såsom goda och hederliga kroppsarbetare, som amerikanen av detta skäl tager emot med öppna armar, men till någon mera betydande ekonomisk, social eller politisk maktställning ha de i allmänhet icke lyckats komma, om man undantager vissa platser, t. ex. i Minnesota, där de på grund av sin stora numerär spela en viss roll.

Anledningen till denna sociala och politiska undervärdering av den vuxne immigranten torde till en god del ligga om icke i hans fattigdom så i de små möjligheter han anses äga att komma sig upp. Hans bildning är i allmänhet mycket underhaltig och de ekonomiska resurserna minimala.

Det första intrycket man får vid studiet av hithörande ting är, att penningen just är den förnämsta värdemätaren på en människa i socialt hänseende. »How much is he worth?» d. v. s. huru mycket pengar har han? är en mycket vanlig fråga, och för »the almighty dollar» och dess ägare har varje amerikan, han må bekläda vilken ställning som helst, en övermåttan stor aktning. Själv söker amerikanen förklara och försvara detta på ungefär följande sätt: »Penningen i och för sig», säger han, »bestämmer hos oss icke människovärdet, men kraften, klokheten och sparsamheten, som förvärva och föröka den, det är dessa egenskaper, som förskaffa sin innehavare medborgerligt anseende. Då emellertid vårt folks arbete hitintills framförallt riktats på materiellt förvärv, se vi i den större förmögenheten också ett bevis på större kraft och förmåga. Väljer en person ett levnadskall, där materiell vinst icke utgör målet för arbetet, aktas han efter vad han på sitt område kan prestera.» Och för att illustrera sitt påstående pekar han på det icke precis så sällsynta förhållandet, att den

rike amerikanen, sedan han först givit barnen den bästa uppfostran, testamenterar bort sin egendom till välgörande stiftelser. Han vill icke beröva barnet det karaktärsstärkande, som ligger i att själv bryta sig fram i livet. — Detta är nu en äkta amerikansk åskådning, sådan man ännu kan finna den här och var inom unionen.

Och även där mänsklig dårskap eller svaghet förfuskat författningens vackra uttalande om allas likvärdighet,* måste man dock skänka sitt varma erkännande åt den iver, varmed staten söker hos det uppväxande släktet vidmakthålla principen i fråga.

Man skulle tycka, att i ett land som Amerika med dess heterogena element olikt organiserade skolor mer än annorstädes vore av nöden. Man har svårt att förstå annat, än att åtminstone dessa invandrares barn, varje nation med sitt särskilda kynne och alla totalt okunniga i engelska språket, väl behövde någon tids träning, innan de med fördel kunde tillgodogöra sig undervisningen vid de allmänna folkskolorna. Amerikanen har en annan åsikt. Han tager dem på en gång upp i sin egen krets och börjar omedelbart med sin amerikanisering. Det blir en från social synpunkt sett vacker undervisning, som här presteras, en åskådningsundervisning av ädel halt, ty materialet, på vilket han pekar, är det käraste han har: de egna barnen. Från denna stund arbetar han icke endast av politiska skäl för folkskolan och folkbildningen; det blir nu ett rent personligt intresse, som knyter honom samman med folkskolan. Nu tänker han icke endast för skolan, nu känner han med henne. Mödrarna besöka skolorna, åhöra lektionerna och äro även på annat sätt en viss kontroll över skolarbetet. Fäderna å sin sida, ofta framstående män i olika ställningar, närvara vid skolavslutningarna och säga då gärna ungdomen några tänkvärda ord, som spridda genom tidningarna sedermera bära frukter i allt vidare lager.**

---

* Att denna idé förfuskats, därpå lämnar bl. a. det amerikanska rättsväsendet fullt tydliga bevis.

** Följande »rundskrivelse» av presidenten Roosevelt ser man ofta i de amerikanska hemmen: Till Amerikas gossar! Naturligtvis ha vi rätt att vänta av varje amerikansk gosse, att han skall bli en god amerikansk man. Nu äro utsikterna just icke stora, att han skall bli en god man, om han icke förut visat sig som en god gosse. Han får icke vara en kruka eller en vekling, en skrävlare, en skolkare eller en inbilsk narr. Han måste arbeta mycket

Skolan själv söker med alla upptänkliga medel väcka och öka självförtroendet och stärka kamrat- och samhörighetskänslan. Barnet lär sig icke blott att »jag är så god som han» utan också att »han är så god som jag». Gossen eller flickan från det förmögna eller välbärgade hemmet lär sig på detta sätt *känna med* den modstulne och nedkomne lille immigranten och arbetar omedvetet på att höja hans självtillit. Det sämre lottade barnet återigen lär sig en smula förstå det bättre situerade, finner, att det icke i alla hänseenden är så avundsvärt, som det förut trodde, fattar, att det också har sina små bekymmer. Avunden och bitterheten minskas eller försvinner. För känslan av ståndsskillnad barnen emellan gives ingen lämplig jordmån; i dess ställe födes fördragsamhet, stundom vänskap, och det band, som i skolan knutits mellan individerna, skall i vissa hänseenden åtminstone i framtiden sammanhålla medborgarne i samhället och staten.

I sitt nivelleringsarbete försmår skolan heller icke det hjälpmedel, som ligger i den yttre hyfsningen och förfiningen. I Amerikas folkskola sysslas på fullt allvar med sådana saker som att lära barnen hälsa artigt och otvunget, sköta näsan, tänderna och naglarna, äta på ett propert sätt och iakttaga måtta och värdighet i tal och rörelser. Amerikanen anser allt detta synnerligen viktigt, och då man icke kan förutsätta, att invandrarnes hem alltid kunna bibringa barnen denna yttre hyfsning, måste skolan åtaga sig uppgiften.

Det har sig också mycket svårt att på det yttre uppträdandet avgöra, till vilken samhällsställning en man eller kvinna med amerikansk skolbildning hör. Alla visa de en månhet om sin yttre människa, som stundom går väl långt,* och främlingen förvånas över den yttre förfining, som mera allmänt än här vilar över även de mindre väl situerade klas-

och leka mycket. Han måste vara ren i sitt hjärta och ren i sitt liv och äga kraft att stå för sin åsikt under alla livets förhållanden och mot vem det vara må. Det är endast med sådana förutsättningar han kan växa upp till en man, över vilken Amerika med skäl kan vara stolt. I livet gäller samma regel som i fotboll: Sikta skarpt på målet, och drag dig ej tillbaka, sacka icke ned dig utan gå rakt på målet. *Theodore Roosevelt.*

* I Chicago blev jag en gång vittne till följande. En detektiv var ute på spaning efter en brottsling och frågade hisspojken, om denne sett en bättre klädd man med det och det utseendet gå upp i hissen. »Det har jag icke lagt märke till», svarade pojken, »men nyss gick en man upp, som icke hade pressade benkläder, så det var nog han.»

sernas medlemmar. De äga dessutom — försåvitt jag kunnat bedöma dem rätt — denna, vad jag skulle vilja kalla balanseringsförmåga, som är av stort värde i livet. De förstå att hålla en viss måtta i allt, de äro artiga utan att vara krypande, självständiga utan att vara påflugna.

Märkvärdigt nog finner man heller icke här den djupt sittande bitterhet mellan olika samhällslager som man skulle vänta i ett land som Nordamerika med å ena sidan så mycken rikedom, å andra sidan så oändligen mycken nöd och fattigdom. Nog får man i Amerika som annorstädes bevittna häftiga strider av allehanda slag, men sedan striden är utkämpad, är också bitterheten borta. Sällan har väl en kamp rasat skarpare än mellan Nord- och Sydstaterna i det bekanta slavkriget. Men sedan striden var utkämpad, var allt försonat, och Sydstaternas invånare framstodo efter detta som lika goda patrioter som någonsin Nordstaternas.

Att denna fördragsamhet och denna förmåga att se i stort till en del är uppfostringssystemets förtjänst, lider intet tvivel. Men härtill komma sedan andra bidragande omständigheter. Amerikas folk är ett i allra högsta grad optimistiskt folk. Amerikanen ser världen i ljust, han tror på framtiden och tror på sig själv. Vad andra tänka om honom, intresserar honom däremot föga. Gränserna mellan de olika yrkena äro på grund av den korta utbildningstiden just icke så svåra att överstiga. Utkomstmöjligheterna för den *infödde* amerikanen ha hitintills varit ganska goda o. s. v.

Det ena med det andra gör, att de sociala skiljaktigheterna, oaktat de förvisso finnas, likväl icke låta så mycket tala om sig eller föranleda till sådana stridigheter, som man stundom får bevittna i Europa.

Jag övergår nu till den sista av folkskolans stora uppgifter: att väcka, nära och stärka kärleken till Amerika.

Man vet icke vilket man mest skall förvånas över — de snabba och likväl bestående resultat, som framgå ur detta arbete, eller den lätthet, med vilken man, tack vare praktiska arbetsmetoder, glider över svårigheterna. Åtskilliga av dessa metoder äro dock sådana, att de väl tåla kritik. Lika barmhärtigt och ärligt, som amerikanen behandlar invandrarebarnen,

lika obarmhärtigt går han till väga, då det blir fråga om att omforma barnet till amerikan. Konservativ i övrigt blir han hänsynslös, när det gäller att genomdriva reformer, som han anser nödvändiga. Varje främmande barn, som träder in i Amerikas skolsalar, således även de från vårt kära fosterland, måste draga ett stort streck över det gångna och lära sig konsten att kunna glömma, ty varje fosterländskt intryck, som ett sådant barn till äventyrs fört med sig hemifrån, måste till vad pris som helst utplånas. »Det finnes blott ett enda stort och skönt och gott land i världen, och detta land är Amerika», dessa ord ristas djupt in i barnasjälen för att sedan där kvarstå intill livets slut.

Det bör då förvåna oss mindre, om man vid undervisningen söker undvika allt, som skulle kunna rubba ett dylikt påstående. Historie- och geografiundervisningen rör sig sålunda så gott som uteslutande om Amerika. Republikens uppkomst, befrielsekriget, den inre utvecklingen och statsförfattningen bilda huvudinnehållet. Kulturhistorien — landets egen — intager en mycket bemärkt plats. Amerikas store män, även på den fredliga utvecklingens områden, framställas som föredömen, som varje amerikansk gosse bör söka efterlikna. Övriga länder studeras endast försåvitt de stå i handelsförbindelse med Förenta staterna. Amerika blir på detta sätt för den amerikanske gossen »the world», världen som i sig rymmer allt det bästa och största.

Den beundran för Amerika, som på detta sätt väckts, söker man vidmakthålla även med yttre medel. I New-York t. ex. såg jag eleverna om morgonen under musikens toner tåga in i högtidssalen, varje klass företrädd av sin fana. Efter bönens slut sänktes skolans standar framför de församlade lärjungarne, som lyfte sina händer och svuro fosterlandet trohet.

Men man nöjer sig icke med att amerikanisera barnen, man söker också genom barnen, d. v. s. genom skolan, amerikanisera föräldrarne. Barnen föra in i hemmen engelskt språk, amerikansk historia och amerikanska åskådningar. Så sker det hos alla, så sker det också hos våra svensk-amerikaner. För deras barn bli icke längre Gustav Adolf och Karl XII nationalhjältarne utan en Washington eller Franklin, de kära blågula färgerna, för vilka förfädren gått i döden, de blekna allt

mer och mer för denna ungdom, men stjärnbaneret strålar i så mycket klarare glans; och så sitta de gamla föräldrarne där oförstådda t. o. m. av sina egna barn. Deras längtan står till fädernestugan långt bort i högan Nord, men den påverkan, de röut från Amerika, gör att de, då de åter komma hit, ofta nog icke heller trivas här. De bli, dessa hederliga och arbetsamma svensk-amerikaner, på så sätt rotlösa utan något fosterland, som de helt kunna kalla sitt. Och detta är en av orsakerna, varför det har sig så svårt att åt fosterjorden återbörda dem, som en längre tid vistats i Amerika, i synnerhet om de där ingått äktenskap och besitta eget hem.

Det finnes säkerligen få länder, där fosterlandskärleken är så fast och glödande som i Amerika. Amerikanen är vart han kommer och i alla livets omständigheter Amerikan. Detta gäller t. o. m. då det blir fråga om landets skuggsidor. »Det är amerikanskt», säger han, »alltså måste det vara bra.» Då man besöker fängelser, straffskolor och dylika inrättningar, njuter amerikanen av att visa de präktiga lokalerna och huru ändamålsenligt allt är inrättat. Men spörjer man något om det material, som här fostras, då tiger han. Han kan icke förmås erkänna, att det finnes något dåligt i Amerika. Fosterlandskärlek är i Amerika knappast någon särskild dygd, amerikanen finner det så naturligt att älska Amerika. Och fastän folkskolan i Amerika icke står ensam i sitt arbete att framkalla och nära denna fosterländska glöd, blir resultatet dock till största delen hennes förtjänst. Det är hon, som lägger den fasta och breda grunden och giver riktlinjerna för detta hos varje amerikan så starkt framträdande drag.

Ch. Svanborg.

20.

Folkskoleseminariernas undervisning i kunskapsämnena 1907—1908.

Av allt att döma befinna vi oss i en period av reformsträvanden på den svenska seminarieundervisningens område. Visserligen har seminariekommittén ännu ej hunnit framlägga det med stor spänning motsedda resultatet av sitt maktpåliggande arbete. Men detta hindrar ej, att de olika seminarierna själva begynt att reformera inom skilda områden. Man har nämligen känt, att gällande stadga i mer än ett avseende överlevat sig själv, och att den bildning, som vid tiden för dess utfärdande befanns tillräcklig för vårt lands folkskolelärarkår, *ej* fullt motsvarar den innevarande tidens krav. Därför har man ock sökt ej blott att ersätta föråldrade läroböcker med nya, som i fråga om både innehåll och form hålla måttet, utan ock att inom tillåtna gränser göra seminariernas undervisning i *bästa* mening modern. Att så är förhållandet, skall, såsom jag hoppas, åtminstone i någon mån framgå av det följande. För att rubriken till min uppsats ej må vilseleda, skyndar jag mig emellertid att upplysa därom, att framställningen avser endast seminariernas men ej övningsskolornas undervisning.

I.

Till en början skola vi då kasta en blick på de *läro-* och *läseböcker,* som under senast förflutna läsår vid seminarieundervisningen använts. Dessförinnan må emellertid nämnas, *dels* att jag ej upptagit böcker, som förekommit i blott ett enda seminarium, utom i det fall, att jag av något skäl ansett dem särskilt beaktansvärda, *dels* ock att jag ej heller anfört sådana böcker, som äro officiellt påbjudna, och rörande vilka således något val ej får komma i fråga. Envar, som önskar erhålla en fullständig förteckning över den litteratur, som arbetsåret 1907—1908 vid Sveriges folkskoleseminarier varit i bruk, har följaktligen att vända sig till årsberättelserna själva. Dess-

utom torde böra framhållas, att, om särskild lärobok i någon viss ämnesgren angives vara införd blott i ett fåtal seminarier, detta icke betyder, att undervisning i denna ämnesgren ej meddelats i övriga seminarier, utan blott att undervisningen där givits muntligen och ej med ledning av en bestämd lärobok.

Kristendomskunskap. — I biblisk historia har bland äldre läroböcker i ämnet Norlén-Lundgrens haft den ojämförligt största spridningen, ity att den använts vid ej mindre än tio seminarier. Vad nyare arbeten på detta område vidkommer, har jag funnit, att Herners och Wickboms Israels historia varit i bruk på *ett* håll, under det blott Herners bok studerats i tre seminarier, nämligen i ett vid sidan av Norlén-Lundgrens i klass I och II, i ett annat ävenledes vid sidan av nyssnämnda lärobok i klass I och i det återstående i klass III, varjämte Stave, Jesu liv på två håll vunnit insteg. — Att Lundgrens Handbok och Lundqvists Anteckningar till bibliska historien äro i allmänt bruk vid våra seminarier, tar jag för avgjort; särskilt finnes detta dock angivet endast rörande nio, av vilka sex antagit det förra och tre det senare arbetet. — Särskild lärobok i bibelkunskap angives vara införd i sju seminarier. På de flesta hållen användes den av Flodman utgivna, på de återstående Kübel, Bibelkännedom och Billing, Inledningsord till den heliga skrift.

Vad angår den dogmatisk-etiska litteratur, som jämte och dels till belysning, dels till utvidgande av den påbjudna katekesutvecklingen använts, är huvudsakligen följande att bemärka. — I regeln har man ej nöjt sig med blott 1878 års utveckling av Luthers lilla katekes utan satt även andra arbeten i lärjungarnas händer. Så begagnades i tre seminarier Kort katekesutveckling av Billing, i ett seminarium Lutherska kyrkans bekännelseskrifter av samme förf. och i ett Mazér, Utdrag ur Luthers stora katekes, vartill kommer, att handböcker av Norlén, Lundgren m. fl. troligen överallt varit i bruk såsom hjälpreda för de praktiska övningarna, ehuru det blott undantagsvis omnämnes, att så varit fallet. På några håll har man prövat skäligt att med litteraturen inom detta gebit införliva framställningar av till en del rent vetenskaplig art. Sådana äro: Ahnfelt-Bergqvist, Tros och sedelära, Bensow, Den kristna tros- och sedeläran, Ternstedt, Den

heliga läran, Ullman, Kristlig religionslära, och Martensen, Etik. Även ett par skrifter, som behandla särskilda dogmatiskt betydelsefulla spörsmål hava vid seminarieundervisningen förekommit, nämligen Ekman, Försoningen och Ternstedt, Uppståndelsetrons centrala betydelse. På kyrkohistoriens område hava Lövgrens läroböcker under läsåret intagit främsta rummet, enär de begagnats i tillsammans nio seminarier, under det Gummerus-Rosenqvists av Johansson bearbetade lärobok studerats i två och Tönder-Nissens likaledes i två seminarier. Bland övriga skrifter av kyrkohistorisk art märkas: Bekännelser av Augustinus, Om en kristen människas frihet av Luther, Läsebok i kyrkohistorien av Ullman och Den heliga striden av Strömberg.

Svenska språket. — Av Sundéns och Beckmans arbeten i svensk språklära har endast det förra lästs i tre och endast det senare i fyra seminarier, varemot i de övriga sju bägge arbetena fått komma till användning. I rättskrivning har man begagnat läroböcker av Landahl, Sturzen-Becker och Sundén. För undervisning i satslära hava nedanstående skrifter varit i bruk: Heuman, Övningar i satslösning, Lindvall, Övningar i satsanalys, Widegren, Allmän satslära och D:o, Svensk satslära i exempel. I fråga om den lärobokslitteratur, som avser uppsatsskrivningen, har jag antecknat följande. Särskilda framställningar av stilistiken angivas blott för fyra seminarier; i två av dessa lästes Landtmanson, Bidrag till läran om den svenska prosastilen, i de andra två Sjöberg och Klingberg, Svensk stilistik. Andra tillhörande skrifter, som under senaste läsår vid seminarieundervisningen förekommit, äro: Beckman, Hjälpreda vid uppsatsskrivning, och Cederschiöld-Olander, Vinkar och råd om undervisningen i modersmålet. Dessutom bör nämnas, att Ljungstedt, Modersmålets historia studerats på två håll och Lindvall, Välläsningslära på ett.

I litteraturhistoria ha seminariernas elever skaffat sig insikter företrädesvis med ledning av Warburgs lärobok, som är antagen vid elva seminarier, under det Steffens i tre och Sundéns i ett utgjort ledtråd för den muntliga framställningen. I detta sammanhang anser jag det ock böra omtalas, att Sundén, Översikt av nordiska mytologien i ett seminarium och Wrangel, Konststilarna i ett annat varit föremål för studier. — Att den samling av skönlitterära verk, som

under läsåret blivit i våra seminarier genomgången, är ganska stor och representerar vitt skilda strömningar, synes mig vara en hart när självklar sak. För att emellertid ej trötta genom en detaljerad framställning härav inskränker jag mig särskilt härvidlag till det enligt mitt förmenande viktigaste. Bland läseböcker finna vi då Ekermann, Läsebok till svenska litteraturhistorien hava vunnit inträde i elva, Schück-Lundahl, Läsebok för folkskolans högre klasser i nio, Lagerlöf, Nils Holgerssons underbara resa i åtminstone sju samt Rohde, Thomée och Zimmerdahl, Läsebok för folkskolan i tre seminarier. Bland enskilda författare från yngre tid, med vilka våra seminarister fått stifta mer eller mindre djupgående bekantskap, märkas i främsta rummet Snoilsky, Rydberg och Karlfeldt. Den förstnämndes diktsamling Svenska bilder har lästs i elva, under det att valda skrifter av Rydberg hava genomgåtts i fem och av Karlfeldt i tre seminarier. Att ävenledes verk av Sveriges förnämsta äldre skalder samt Runeberg och Topelius flitigt studerats, torde knappt behöva särskilt angivas. Något, som jag däremot ansett mig böra påpeka, det är, att enligt årsberättelserna endast i ett fåtal seminarier uppmärksamhet ägnats åt våra skandinaviska grannars språk och litteratur. De böcker, som därvid använts, ha varit Laurin, Dansk och norsk läsning, Schück-Lundahls läsebok och dramer av Ibsen.

Räkning och geometri. — I aritmetik träffa vi en uppsjö på läroböcker. Det är nämligen inalles ej mindre än omkring 20 arbeten inom denna bransch, som redogörelserna upptaga. Av dessa är det emellertid endast ett par, som på ett flertal ställen varit i bruk. Dessa äro: Berg, Räknelära för de allm. läroverken och flickskolorna samt Larsson-Lundahl, Sifferekvationer, av vilka böcker den förra haft hemortsrätt i sex, den senare i sju seminarier. Av nedan uppräknade arbeten har vart och ett begagnats i två seminarier: Cederbom, Exempel till aritmetiken, algebran och plana trigonometrien, Damm-Asperén, Lärobok i räkning, Lindblom, Räknekurs för seminarier och Möller-Larsson-Lundahl, Lärobok i räkning för realskolan. Dessutom förtjänar nämnas, att vid några seminarier logaritmtabeller av Bergstrand, Lindman eller Mebius och Freutlein varit i bruk.

I geometri angivas 12 arbeten hava vid seminarieun-

dervisningen fått komma till användning. Ett par av dessa hava varit antagna på ett flertal håll, nämligen Laurin, Lärobok i geometri för realskolan och Vinell, Euklides' fyra första böcker; det förra har studerats i fem, det senare i fyra seminarier. Av efterföljande geometriska framställningar har var och en varit införd i två seminarier: Asperén, Lärobok i geometri, Bäckman, Tillämpad geometri, Nordstedt, Praktisk lärokurs i geometri och Siljeström, Lärobok i geometri. — Vad geometriundervisningen i två av seminarierna vidkommer, hava skilda läroböcker använts i olika klasser. Närmare angivet, har på det ena hållet Segerstedt, Geometriens grunder utgjort lärobok i klass I och Siljeströms ovan omnämnda verk i de övriga klasserna, på det andra åter Laurins lärobok (se ovan) varit påbjuden i klass I och Bergius, Geometri i de högre klasserna. I de övriga seminarierna tyckes en och samma lärobok hava varit införd i alla fyra klasserna.

Historia och geografi. — Det är ej lätt att åstadkomma i allo tillförlitliga uppgifter angående i historia under senaste läsår vid seminarierna begagnade läro- och läseböcker. Detta beror därpå, att icke i alla redogörelser böckernas titlar äro fullständigt angivna. Så mycket kan dock i fråga om svensk historia med bestämdhet sägas, att Odhners allom bekanta läroböcker med eller utan Westmans bearbetning fortfarande intaga främsta platsen; de användas nämligen i nio seminarier, under det Hallendorff, Vårt folks historia vunnit insteg i fyra, Zachrisson, Lärobok i Sveriges historia i tre samt Grimberg, Svensk historia för realskolan och Larsson, Svensk historia för skolans lägre klasser vardera i två seminarier. Ett par arbeten, som behandla delar av svenska historien, hava studerats vartdera på tvenne håll; dessa äro: Montelius och Hildebrand, Sveriges forntid och medeltid samt Höjer, Sveriges nyaste historia. Särskild lärobok i statskunskap synes hava varit införd i sju seminarier; i fem av dessa har Hildebrand, Lärobok i svensk statskunskap varit antagen och i de övriga två Nyström, Sveriges statskunskap i kort sammandrag. Tvenne till den fosterländska historielitteraturen hörande och i förteckningarna upptagna skrifter anser jag särskilt böra påaktas, nämligen Berggren, Sveriges historia enligt samtida skildringar och Edén, Gustav Wasas brev. — De läroböcker i

allmän historia, som under arbetsåret 1907—1908 varit mest i bruk, äro Pallins; med eller utan Boethii bearbetning ha nämligen de av honom författade arbetena studerats i tillsammans elva seminarier. Zachrisson, Lärobok i världshistorien har utgjort grund för den muntliga framställningen i tre och Boethius, Lärobok i allmän historia för realskolan i två seminarier. — Av de historiska läseböckerna synes Ekmarks haft större spridning än Sjögrens; även andra hava emellertid begagnats, t. ex. Boethius, Historisk läsning, som på ett håll använts t. o. m. såsom lärobok, och Estlander, Allmänna historien i berättelser, som i likhet med nyssnämnda verk blivit läst i tre seminarier.

I geografi är Carlson, Skolgeografi med eller utan Fagerlunds bearbetning den avgjort mest använda läroboken; övriga hithörande arbeten hava haft endast obetydlig utbredning. — Bland läseböckerna tävla Fehr, Geografiska skildringar med Torpson, Europa och Norden om främsta platsen. Sandström, Natur och arbetsliv har i två seminarier fått komplettera lärobokens framställning. — De mest omtyckta kartböckerna äro Cohrs-Torpson, Geografisk handatlas och Roth, Geografisk atlas. Uteslutande har vardera begagnats i tre seminarier, under det båda gemensamt förekommit i fyra. Av utländska kartverk finna vi Südow-Wagner, Metodischer Schulatlas vara introducerad i tre och Putzger, Historischer Atlas i två seminarier.

Naturkunnighet. — Även på detta område träffa vi en ganska rik litteratur, nämligen 34 verk av i någon mening biologiskt samt 19 av fysiskt och kemiskt innehåll. Men även här gäller det, att några verk hava tämligen stor, de flesta åter ganska liten spridning. Till bevis på riktigheten av det senast sagda kan omnämnas, att av inalles 24 skrifter i olika grenar av det vittomfattande ämne, som kallas naturkunnighet, var och en förekommit i blott ett enda seminarium.

De utan gensägelse viktigaste arbetena i zoologi äro Boas, Lärobok i djurrikets naturalhistoria för de allm. läroverkens högre klasser och Boas-Haij, Djurrikets naturalhistoria för realskolan. Det förra har nämligen lästs på sju, det senare på fem håll. Almquist-Lagerstedt, Läran om djuren har begagnats i tre och Almquist, Lärobok i zoologi i två

seminarier. Gemenligen har samma bok varit införd i alla de klasser, som räkna zoologien bland sina läroämnen. Ett och annat undantag härifrån har jag emellertid observerat. Så ha i ett seminarium Boas' bägge arbeten fått komma till användning, det ena i klass I, det andra i klass II och III, och i ett annat ha ända till tre läroböcker i zoologi varit i bruk, nämligen Almquist-Lagerstedts lärobok i klass I, Lyttkens, Läran om djuren i sammandrag i klass II samt Almquists lärobok i klass II och III. — Rörande människokroppen ha skrifter av Klercker, Lindén, Sandelin, Thunberg och Widerström studerats i tillsammans nio seminarier. Närmare bestämt, har Thunberg, Vår kropps byggnad och förrättningar varit antagen i fyra och Widerström, Kvinnohygien i två seminarier, under det var och en av de övriga hithörande skrifterna, Klercker, Människokroppen, Lindén, Människokroppens byggnad, förrättningar och vård samt Sandelin, Kvinnokroppens byggnad och hygien, studerats i ett seminarium. Dessutom förtjänar nämnas, dels att Göransson, Hälsovårdslära för folket och Wallis, Hälsovårdslära förekommit vardera i två seminarier, dels att i fyra särskild lärobok angående rusdrycker begagnats, nämligen (Trygg-)Helenius, Lärobok om alkohol i två samt Wallis, Alkohologi och Santesson, Alkoholens verkningar, av vilka skrifter vardera lästs i ett seminarium.

Se vi åter på den i botanik angivna litteraturen, så finna vi, att Forssell-Skårman, Lärobok i botanik för de allm. läroverkens högre klasser, Henning, Botanik och Lindman, Lärobok i botanik varit lika mycket spridda, i det vart och ett av dessa tre arbeten haft hemortsrätt i fyra seminarier. Dessutom hava botaniska läroböcker av Forssell använts på tre samt av Almquist-Lagerstedt på två håll. — I fråga om valet av flora har den största möjliga samdräkt varit rådande, ity att blott ett arbete inom denna bransch uppgives hava begagnats, nämligen Krook-Almquist, Svensk flora för skolor.

I fysik har det allmännast förekommande arbetet varit Moll, Lärobok i fysik, som vunnit inträde i åtta seminarier, under det på tre håll Wijkander, Fysikens grunder och på två Christie-Lindeberg, Lärobok i fysik vid undervisningen

använts. — De framställningar av astronomien, som våra seminarister företrädesvis begagnat, äro Jäderin-Charlier, Stjärnvärlden och Wijkander-Holmström, Läran om ..... världskropparna; av dessa har vardera varit antagen i tre seminarier. — Inom gebitet kemi och geologi gestaltar sig saken såunda: Almquist-Nordenstam, Kurs av kemiska försök har förekommit i sex, Vesterberg, Kemi och geologi i fem, Nordgren, Grundlinjer i kemi i fyra och Hennig, Lärobok i geologi för realskolan i tre seminarier.

Pedagogik och metodik. — Enligt årsberättelsernas läroboksförteckningar hava under senaste arbetsår i pedagogik 19 och i metodik 22 skrifter funnit användning i de svenska folkskoleseminarierna. Tilläggas bör emellertid, att vart och ett av 7 pedagogiska och 12 metodiska arbeten förekommit blott på ett enda håll. — Vad pedagogiken beträffar, hava följande böcker varit mest spridda: Arcadius, Bilder ur svenska folkundervisningens historia, D:o, handledning i folkskolepedagogik, Schorn-Reinecke, Pedagogikens historia i förebilder och bilder samt Arcadius, Om uppfostrans föremål. De tre första utav dessa böcker ha begagnats i åtta, den fjärde i sju seminarier. Därnäst i ordningen komma: Westling, Lärobok i undervisningsväsendets, särskilt folkskolans historia, som lästs i sex, Lundgren, Bilder ur pedagogikens historia, som lästs i fyra, Lundqvist, Lärobok i pedagogik, D:o, Uppfostran under skolåldern, Larsson, Psykologi samt Anjou-Kastman, Bidrag till pedagogik och metodik, vilka allesamman lästs i tre seminarier. Till sist bör nämnas, att Norlén, Bilder ur pedagogikens historia och Almquist, Lärobok i skolhygien varit införda i två seminarier.

Vad åter litteraturen i metodik vidkommer, har jag gjort följande iakttagelser. Bucht-Svensk, Anteckningar i räknemetodik för folkskolan och småskolan har begagnats i sex, Westling, Metodik för undervisningen i folkskolan i fem, Norlén, Kristendomsundervisningen i folkskolan i fyra och Lyttkens, Läslära i tre seminarier. Härtill kommer, att på tvenne håll vart och ett av nedanstående arbeten varit i bruk, nämligen: Ambrosius, Handledning vid åskådningsundervisningen, Cederschiöld-Olander, Svensk uppsatsskrivning I,

Lundgren, Handledning vid bibelläsningen i småskolan, Nordström, A., Anvisningar till begagnande av läsetabeller vid den första undervisningen i modersmålet, Nordström, M., Utkast till föreläsningar i metodik samt Norlén, Undervisningen uti modersmålet i folkskolan. —

II.

Härmed övergår jag nu till att rörande seminariernas *undervisning*, sådan den gestaltat sig läsåret 1907—1908, framhålla ett och annat, som jag funnit särskilt värt att beakta.

I första hand må då sägas några ord om undervisningen i *kristendomskunskap*. Det finnes inom detta ämne en gren, som i gällande seminariestadga onekligen blivit alltför styvmoderligt behandlad: jag menar kyrkohistorien. Enligt stadgan skall nämligen, som bekant, undervisning däri meddelas endast åt fjärde klassens elever, men de kunskaper, som i denna klass kunna på ifrågavarande område inhämtas, måste åtminstone i regel bliva både ytliga och små. Detta har man ock på de flesta håll beaktat, vilket framgår därav, att man infört kyrkohistoria såsom undervisningsämne redan i klass III och där genomgått åtminstone gamla tiden eller ock såväl detta skede som även medeltiden. Att nu angivna reform visat sig vara till nytta, betonas i Kalmar seminariums årsberättelse, där det heter:

»Den anordning, som detta läsår försöksvis blivit träffad, att använda den ena av de i kl. 3 åt biblisk historia anslagna timmarna till kyrkohistoriskt studium, har visat sig synnerligen ändamålsenlig.»

Endast i tre seminarier meddelas den kyrkohistoriska undervisningen fortfarande blott i fjärde klassen. Vad seminariet i Göteborg angår, har en framställning av »den första kristna församlingen och apostlatidevarvet i kyrkans historia» lämnats redan i andra och resten genomgåtts i fjärde klassen. — Även inom den dogmatisk-etiska grenen av kristendomsundervisningen har man på flera håll insett vikten av att gå mer eller mindre utanför stadgans trånga gränser särskilt inom avgångsklassen. Rörande stadgans påbud om »förnyat genomgående av katekesen» i seminariernas fjärde klass uttalar sig ock rektor Lundqvist sålunda:

»På olika sätt kan denna stadgans bestämmelse efterlevas. Den bokstavliga uppfattningen av densamma såsom innebärande en föreskrift om katekesutanläsning med tillhörande förklaring i vanlig ordning torde väl nu mera börja giva vika.»

Det förefaller mig också helt naturligt, att man vid sidan av katekesen och den muntliga undervisningen velat sätta i elevernas händer en lämplig lärobok med vetenskaplig hållning och sökt göra dem bekanta med luterskt-kristlig tros- och sedelära även i en annan form än den, som i den påbjudna katekesutvecklingen förekommer. Därigenom böra nämligen seminaristerna vinna en allsidigare uppfattning av den evangeliska sanningen och dessutom en större fasthet i sina kunskaper, än man eljest kan våga hoppas. Men ingen dogmatisk-etisk lärobok mäktar härvid göra tillfyllest, om ej läraren alltigenom lägger sitt arbete så, att han på detsamma kan tillämpa rektor Johanssons i Falun ord om kristendomsundervisningen i därvarande seminariums avgångsklass:

»Syftemålet med denna undervisning har varit, icke att göra eleverna förtrogna med alla spörsmål angående den kristna tron, dem en hyperkritisk tid framkastat, utan att förhjälpa dem till en positivt kristlig totalåskådning, ut ifrån vilken sedan mångfalden av tidsfrågor och tidsföreteelser kan lättare bedömas.»

Det får emellertid ej stanna därvid, att man söker bibringa eleverna en sant kristlig åskådning; fastmer gäller det naturligtvis ock att verka i enlighet med följande ord av rektor Lundgren:

»— — — — att undervisa i kristendom är att visa, huru livet gestaltar sig, när det står i överensstämmelse med den kristna tros- och sedeläran, det inre livet, tanke- och viljelivet, och det yttre, orden och handlingarna, huru det får denna riktning, och vad den livsriktningen har för mål. — — — — En framställning av den kristna tros- och sedeläran utan samband med det kristliga livet anse vi vara skal utan kärna, ord utan innehåll.»

Till sist vilja vi påakta den ställning, våra seminarier visat sig intaga till den vetenskapligt kritiska bibelforskningen. — I de flesta årsberättelserna nämnes härom ingenting, vilket otvivelaktigt innebär, att man ej alls riktat uppmärksamheten på nu avsedda spörsmål. Från ett håll, nämligen Lund, få vi den upplysningen, att i klass III av därvarande seminarium lämnats en »kort exemplifierad framställ-

ning av den nyare bibelforskningens metoder och resultat». I samma riktning har man sökt gå även vid seminariet i Härnösand och Växjö. Utförligare yttrar sig adjunkt Ryde i Landskrona rörande saken i fråga; han skriver nämligen bl. a. följande:

»Kristendomsläraren får icke söka fördölja de moderna forskningsresultaten och de nya tankarna. Det är bättre, att *han* såsom kristendomens vän framställer dem för de unga, än att dessa få reda på dem från kristendomsfientligt håll. Döljas *kunna* de i alla fall icke i vår tid.»

Och längre fram i hans redogörelse angående »*mål och tillvägagångssätt vid undervisningen i kristendomskunskap*» heter det:

»Därför ha de ledande grundsatserna för kristendomsundervisningen — — — — varit dels att lära eleverna möta den moderna forskningen icke minst på det teologiska området med aktning och kärlek, dels att lära dem skilja mellan det, som är oväsentligt och skiftande i olika tider, t. ex. meningarna om författarna till bibelns böcker o. d., och det, som är väsentligt och i alla tider sig likt, t. ex. människohjärtats erfarenhet av skuld och förlåtelse o. s. v.»

I alldeles motsatt riktning uttalar sig emellertid rektor Lundqvist angående samma fråga. Hans ord lyda sålunda:

»Däremot har jag icke ansett det behövligt att kasta in seminaristerna i den s. k. bibelkritiken. Detta av två skäl. Först och främst är den striden ännu icke utkämpad i vad det rör enskilda bibelböcker och enskilda bibliska utsagor. För det andra sakna seminariets elever de historiska och filologiska förutsättningarna för att kunna förstå och mot varandra väga de skäl, som anföras från ena och andra sidan. Hela resultatet komme därför att utmynna i ordkunskap.»

Någon samstämmighet i åsikter på detta område har således icke blivit uppnådd. Personligen är jag emellertid övertygad om att en snar framtid skall uppenbara, vilkendera åskådningens tillämpning är till större gagn för undervisningen i våra folkskoleseminarier.

Gå vi nu att betrakta, vad redogörelserna meddela i fråga om undervisningen i *svenska språket*, så märka vi till en början, att en åtminstone i det närmaste fullkomlig nyhet under det gångna läsåret införts i Stockholms lärarinneseminarium, nämligen en kurs i talteknik. Adjunkten vid nämnda läroanstalt fröken Eurén har ock i dess årsberät-

telse angivit »några av de skäl, som bestämt tala för införandet av denna gren av modersmålsundervisningen, något om vad som i denna sak är åtgjort här hemma och i utlandets skolor och ett par ord om förfaringssättet vid undervisningen». Som emellertid hennes framställning är tämligen utförlig och en resumé därav sannolikt ej skulle bliva tillfredsställande, så får jag nöja mig med att hänvisa till den intressanta uppsatsen själv, som återfinnes i omförmälda redogörelse sid. 21—29. Vad åter angår den lärokurs i talteknik, som under arbetsåret genomgåtts i seminariets första klass, meddelas på sitt håll, att den omfattat följande:

»Det allra viktigaste av läran om talorganens byggnad och förrättningar samt de högsvenska språkljudens bildning. Undervisningen har koncentrerats på *praktiska övningar:* ljudbildning, t. ex. kraftig och tydlig artikulation, mjukt ansättande av vokaler, användning av huvudresonans, riktig andning, pausering och betoning. Om accent. Om röstläge. Om röstorganens vård.»

Även i andra klassen ha övningar i talteknik förekommit. — Att en kurs av nu angivet innehåll måste få stor betydelse för seminarieundervisningen, synes mig vara öppendagligt, och i följd härav måste författaren till denna uppsats i likhet med adjunkt Eurén erkänna sig vara förvissad om »att det icke skall dröja länge, innan detta ämne har sin givna plats i seminariernas läroplan, till stor båtnad för såväl de blivande lärarna och lärarinnorna som deras lärjungar och till fromma för uttalet av vårt vackra modersmål».

Rörande undervisningen i svenska språket bör vidare framhållas, att f ö r e d r a g av elever över fritt eller i samråd med lärarne valda ämnen under arbetsåret hållits i ganska stor utsträckning. Det finnes nämligen ej ett enda seminarium, i vilket ej övningar på detta område bedrivits åtminstone i de två högsta klasserna, men väl finnes det ett, nämligen Lunds, vars alla klasser ägnat sig däråt, varjämte ock förtjänar nämnas, att, ehuru seminariet i Luleå under senaste läsår hade blott en klass, föredrag av lärjungar även där blevo hållna. Sammanställa vi de olika seminariernas uppgifter i detta hänseende, så framgår därav, att inom klass I föredrag av elever utarbetats och hållits i två, inom klass II i sju, inom klass III i tolv och inom klass IV i elva se-

minarier. — I detta sammanhang anser jag även det böra omtalas, att i ett seminarium (Landskrona) några elever, som tillhörde klass I, »i kortare föredrag redogjort för självstudier» på naturkunnighetens gebit, samt att på trenne håll (Falun, Härnösand, Lund) kyrkohistoriska, på ett håll (Härnösand) pedagogiska och på ett annat (Kalmar) geografiska ämnen blivit av elever behandlade i föredragets form. I ett par årsberättelser finner man särskilt angivet, att föredragen hava med hänsyn till såväl innehåll som framställningssätt underkastats granskning i klassen. — Gagnet av dessa övningar torde knappt kunna överskattas och ligger enligt min av andra bestyrkta erfarenhet i allt för öppen dag, för att jag skulle behöva särskilt påvisa detsamma. För egen del får jag ock med nöje konstatera, att eleverna med största flit och omisskännligt intresse hängivit sig åt det slags arbete, som nu är på tal, samt att alla de föredrag, jag åhört, varit utmärkta såväl för ett gediget innehåll som för en tilltalande form. — Såsom något otvivelaktigt synnerligen betydelsefullt må desslikes nämnas, att i en del seminarier diskussionsövningar förekommit.

Vad beträffar den skönlitteratur, som under det senast gångna läsåret satts i elevernas händer, kan man förvisso ej undgå att lägga märke till en förtjänstfull strävan att inrymma den största möjliga plats åt arbeten av den innevarande tidens märkesmän på vitterhetens fält samt att göra eleverna bekanta med representanter för skilda litterära riktningar inom såväl nutiden som ock flydda tidevarv. Att bevisa detta genom uppräknande av alla de författare, vilka i våra folkskoleseminarier blivit lästa men på grund av relativt liten spridning ej i den föregående översikten av läro- och läseböcker omnämnda, finner jag ej vara lämpligt. Däremot är det mig ett nöje att med ett par uteslutningar återgiva följande ord av adjunkten i Stockholm fröken Gagner angående undervisningen i litteraturhistoria och litteraturläsningen:

»— — — — — ett av målen med denna undervisning är väl att lära eleven, huru böcker skola läsas, hur en författare skall studeras. I vår tid — — — — — frestas man ju starkt till ytlighet i sättet att läsa, och snabbläsning och slöläsning äro väl lika karakteristiska drag för tiden. Och båda delarna innebära väl en stor fara just för

en blivande lärare. Därför behöva — — — — — seminarieeleverna nu mer än någonsin få vänja sig vid att verkligen inträngа i, fördjupa sig i de klassiska verk, vår litteratur äger.

Ett av de viktigaste målen med föreläsningarna i litteraturhistoria — — — — — har varit att söka giva eleverna förståelse av de förnämsta litterära strömningarna under olika tider. Att äga en sådan förståelse är väl nödvändigt för dem icke minst därför, att de annars ej kunna förstå och kritiskt bedöma sin egen tids litteratur — de litterära riktningarna upprepa sig ju.»

Vid läsningen av de olika årsberättelserna har det förefallit mig, som om dessa ord skulle förträffligt karakterisera det arbete, man i våra folkskoleseminarier utfört på litteraturstudiets gebit. Under alla omständigheter torde väl envar kunna skriva under dem såsom angivande målet för denna del av seminariernas undervisning.

(Forts.)

Gideon Sandahl.

21.

Sjukdomsförhållandena vid seminarierna.

En sak, som på senare tider vållat lärare isynnerhet vid de manliga seminarierna bekymmer och svårigheter, är de talrikt förekommande sjukdomsfallen.

Redogörelsen för hälsotillståndet vid de olika seminarierna är visserligen ej uppgjord efter någon enhetlig plan, hvarför det är svårt att få någon exakt föreställning om sjukdomsförhållandena, men man kan dock af några få en närmare inblick i tillståndet i detta afseende. Så visar sig, att vid ett seminarium antalet sjukdomsfall under det gångna läsåret belöpte sig till 395, således nära 4 fall för hvarje elev, vid ett annat till 199 eller omkring 2 fall för elev, vid ett tredje till 102 eller 1 fall för elev. Dessa höga siffror gifva läraren anledning att tänka på hvad som kan vara orsaken till sjukdomarna. Att vid epidemier sjukdomsfallen ökas, är

naturligt. Men äfven oafsedt sådana är antalet stort. Stundom har man talat om öfveransträngning vid seminarierna. Att sådan kan förekomma hos enskilda elever, isynnerhet mindre begåfvade, nekas ej. Men med nuvarande små kurser vilja vi ej tro på någon öfveransträngning i stort sedt vid seminarierna.

Det är gifvet, att bland ett så stort antal elever sjukdomar af olika slag stundom skola infinna sig, isynnerhet som många af naturen ej äro så starka vid inträdet. En f. d. läkare vid ett seminarium, som gjort åtskilliga iakttagelser i ämnet i fråga, har uttalat den åsikten, att det i allmänhet är de svagaste barnen i familjerna, som skickas till seminarierna. Detta torde sammanhänga med den gamla föreställningen, att de, som ej anses orka med vanligt kroppsarbete, skola ägna sig åt skollärarekallet, en föreställning, som på senare tider visserligen till en god del försvunnit men ännu alltjämt dyker upp. Egendomligt är, att sjukdomsfallen äro rätt få i 1 kl., ökas något i 2 kl. och stiga till sin höjd i 3 och 4 kl. Man kunde visserligen försöka förklara detta så, att arbetet under de senare åren frestar mera på krafterna, men det ser nästan ut, som om eleverna under seminarietiden lärde sig att bli sjuka. Seminarieelever synas också vara mycket nogräknade med äfven ganska obetydliga krämpor. Vid det minsta illamående eller obehag begära många ledighet från undervisningen. Vanligen anföres då såsom orsak hufvudvärk, som under de åren torde vara en mindre vanlig åkomma, eller någon annan opasslighet, som ej är så lätt att kontrollera. Emellertid kan man efter aktgifvande på olika fall med säkerhet antaga, att på långt när ej alla anmälda sjukdomsfall äro verkliga utan låtsade.

Vid de kvinnliga seminarierna synes det i nämnda fall vara bättre ställdt. Åtminstone vid några af dem är antalet sjukdomsfall ganska ringa. Detta synes häntyda på att ambitionen är större hos de kvinnliga än hos de manliga eleverna.

Huru skall man söka bot för detta onda, som är ett af de svåraste missförhållandena vid seminarierna? Det bästa vore, om sannings- och hederskänslan kunde höjas hos eleverna, så att de endast i nödfall eller vid verklig sjukdom vore borta

från seminariet. Ett medel mot bortovaro är, att lärarne besöka de elever, som anmält förfall för sjukdom. Det har sin stora betydelse. Nu är lärarnes tid så mycket upptagen dels af arbete i skolan, dels af hemarbete, att de ej så mycket, som önskligt vore, kunna göra det. Äfven från den synpunkten vore det behöfligt, att antalet undervisningstimmar minskades för lärarne. Seminariernas läkare hafva nu så litet arfvode (omkring 200 kr.), att de ej utom i svårare fall äro hågade att besöka eleverna. Ett medel torde vara att höja läkarnes löner. I sådant fall kunde läkaren, då elever ej själfva vilja eller kunna gå till honom, besöka dem, som anmälts sjuka. Detta skulle vara ett kraftigare medel mot obehöflig bortovaro.

Äfven andra åligganden än det nyss nämnda skulle tillkomma läkaren. Se härom i doktor Törnells år 1905 utgifna skrift »Om skolläkare».

Då förut nämnda missförhållande utöfvar ett menligt inflytande på seminariernas arbete och elevernas utbildning, ha vi ansett, att det borde komma till tals.

J. F. B.

22.

Meddelanden.

Första internationella kongressen för Moralpedagogik hålles i år den 26—29 september i London. Anmälan om deltagande insändes till Generalsekreteraren *Gustav Spiller* 13 Buckingham Street, Strand, London. Bland vicepresidenter vid kongressen märkes från Sverige professor F. von Schéele.

Småskollärarinnorna och deras seminariereform.

Småskollärarinnemöte, anordnat av Jönköpings läns småskollärarinneförening, och i vilket deltogo 70 småskollärarinnor från 12 olika län, hölls lördagen den 25 d:s i Eksjö.

Mötet instämde enhälligt i det av seminarieföreståndare Rudvall i Eksjö första gången vid det stora småskollärarinnemötet i Jönköping sistlidna sommar framlagda och av samma möte enhälligt antagna samt andra gången vid allmänna svenska folkskolläraremötet i Gävle innevarande år framlagda och av detta möte med 300 röster mot 75 förkastade förslaget om småskoleseminariernas reformering till 2:åriga statsseminarier och bottenseminarier; beslöt vidare tillställa såväl centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening som seminariekommittén mötets uttalande i frågan, utsåg medlemmar i en eventuell deputation till regeringen, och beslöt slutligen att avgiva till Tidning för lärarinnor en protest för dess hållning i småskolelärarinnornas seminariefråga; varjämte bildades Kalmar läns småskollärarinneförening.

Nya möten, eventuellt i Eksjö och gemensamma för de båda föreningarna, torde komma att hållas under instundande julferier för definitivt antagande av stadgar och besluts fattande om anordnande genom de båda föreningarnas försorg av sommarkurser för småskollärarinnor under nästkommande år.

Karl Rudvall.
Seminarieföreståndare.

23.

Litteratur.

Bilder från Egypten tecknade af *Carl Kastman.* Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 1 kr. 50 öre.

Vid utarbetandet af detta häfte af *Svenskt folkbibliotek* har författaren såsom källor användt reseskildringar, monografier öfver Egypten och geografiska arbeten. Innehållet är fördeladt under följande rubriker: Alexandria, Kairo, Utflykt till pyramiderna vid Gizeh, Dervischerna, Suezkanalen, Resa från Kairo till Assuan, Assuan, Drag ur nubiernas lif, En ökenresa, Resa från Assuan till Kartum, Kartum, Uppfostran, Några drag ur egyptiernas familjelif, Kopterna, Ett besök hos

schellukerna. I en efterskrift talas om stämningen mellan egyptierna och engelsmännen. Den är ingalunda god, i det engelsmännen ses med ovilja af de infödde.

Läsaren finner i detta arbete en noggrann och sakrik beskrifning öfver det gamla kulturlandet. Framställningen är klar och medryckande. Häftet är försedt med ett flertal illustrationer.

Läsning för Svenska folket. Häft. 2. 1908. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 30 öre.

Häftet innehåller: Tåget öfver Bält och Roskildefreden af N. F. Lilliestråle; De geografiska upptäckterna i äldre tiden af A. Rfs; Några drag ur den kristna psalmens historia af E. N. Söderberg; I Åbo slott.

Otto Salomon (A Personal Appreciation) by *Sir Harry R. Reichel, M. A., LL. D.*, Principal of the University College of North Wales.

Direktör Salomons verksamhet vid Nääs har blifvit känd och uppskattad äfven långt utom hemlandets gränser. Därom vittnar bland annat nämnda broschyr. Här har en gammal elev vid Nääs gifvit en sympatisk skildring af det vidtgående inflytande, som utgått från Nääs och dess om den pedagogiska slöjden varmt intresserade nitiske föreståndare under en lång följd af år. —

Ett vackert porträtt pryder broschyren.

P. A. Norstedt & Söner. *Förlagskatalog 1904—1907.* Utgör n:r 3 af firmans utförliga kataloger. Samma öfversiktliga och instruktiva anordning utmärker denna katalog som de föregående.

Svensk vers. Psalmer, sånger och visor valda och sammanställda av Alfr. Dalin. Stockholm. Albert Bonniers förlag.

Utgör andra delen af »Läseböcker för Sveriges barndomsskolor» och är afsedd att läsas parallellt med »Nils Holgerssons resa» och en under året utkommande del: Berättelser ur Sveriges historia.

Samlingen upptager 216 poetiska stycken, ordnade under följande rubriker: 1) Ur naturens värld, 2) Ur fantasivärlden, 3) Från barnens liv, 4) Från de vuxnas liv, 5) I svenska bygder, 6) Historiska bilder, 7) Fosterlandet, 8) Tankar och stämningar, 9) Julsånger och legender, 10) Det oförgängliga.

Om den grundsats, utgifvaren följt vid urvalet, uttalar han sig sålunda i förordet: »Av bokens huvudsyfte följer, att vid urvalet ingen avgörande vikt kunnat läggas vid dikternas eller ens diktarnas större eller mindre betydelse i rent litteraturhistoriskt hänseende. Från författare, vilka haft att bjuda på en rikedom av för barndomsåldern tilltalande stycken, hava sålunda en mängd bidrag blivit hämtade, medan däremot andra, vilkas diktning legat över barnens fattningsförmåga, måst nästan helt och hållet förbigås. Dock hava, utan att så varit avsikten, de allra flesta av våra mera kända poetiska författare kommit att få sina namn upptagna i innehållsförteckningen».

Det har utan tvifvel varit både ett drygt och ett svårt arbete att utvälja stycken, som lämpa sig för barndomsskolan.

I det hela anse vi, att utgifvaren lyckats väl. Efter en inledningssång af Topelius följer ps. 420 af Wallin. Boken slutar också med en psalm af Wallin. Af författare representeras Topelius med 20 stycken (största antalet), Geijer och Anna M. Roos hvardera med 12, Runeberg med 10, Fröding och Daniel Fallström hvardera med 7, Viktor Rydberg och K. E. Forsslund med 6, Snoilsky med 5, Tegnér, Karlfeldt, Heidenstam, A. U. Bååth och Sten Granlund hvar och en med 4 stycken. Dessutom finnas stycken af Atterbom, Nicander, Anna Maria Lenngren, Wennerberg, Elias Sehlstedt, Edv. Bäckström, C. D. af Wirsén, Edv. Fredin, Hugo Gyllander, Frans Hedberg, K. A. Mellin, Ossian-Nilsson m. fl.

Visserligen kunde något anmärkas beträffande urvalet, i det man i samlingen gärna skulle vilja hafva sett en och annan dikt, som nu saknas, under det en annan kunnat vara borta. Så t. ex. skulle vi önskat finna mer än *ett* stycke af Anna Maria Lenngren. Lämpligheten af urvalet kommer bäst att pröfvas under bokens begagnande i skolan, och de rön, som därunder göras, kunna gifva anledning till tillägg eller uteslutningar i en ny upplaga. — Boken, om prydes af 23 hel-

sidesillustrationer, ansluter sig emellertid på ett värdigt sätt till den nya läsebokens 1:a del: Nils Holgerssons resa. Priset — 80 öre för folkbildningsanstalter och eljest 1 kr. 25 öre — måste anses billigt för snyggt bundet exemplar.

Föreningen. Tidskrift för Sveriges allmänna folkskollärareförening, utgiven av Centralstyrelsen. 1908. Andra häftet: *Föreningsärenden.* Tredje häftet: *Småskollärarinnorna och allmänna föreningen.* En försvarsskrift av Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarförening.

Museum. Maj 1908.

Utgör 5 häftet för innevarande år af den utförliga tidskrift för de polska skolorna i Galizien, som utgifves i Lemberg (Lwów).

Museum. Czerwiec (juni 1908).

Förevarande häfte är liksom de föregående ganska omfattande (230 sidor). Utom pedagogiska artiklar i skilda ämnen omnämnas här redogörelser för skolor i England, Frankrike, Tyskland, Schweiz, Sverige och Polen. Från några skolor, såsom från Abbotsholme (England), L'Ecole des Roches (Frankrike) och Palmgrenska samskolan meddelas ett flertal vackra illustrationer.

Den Danske Realskole. N:r 8 och 9 (1 och 15 maj) samt n:r 10 och 11 (1 och 15 juni) 1908.

Bland innehållet förekommer: Det nye Karaktersystem (i båda häftena); Meddelelse fra Undervisningsinspektionen; Fra Realskolen; Alb. Dahl: Løningslovene; En europeisk Bevægelse (reformer i matematikundervisningen); Den danske Realskoles Seminarium; Köbenhavnske Skoleforhold.

Den Danske Realskole. N:r 12, 13, 14 och 15 (1 och 15 juli samt 1 och 15 augusti) 1908.

Af innehållet i dessa häften påpeka vi följande: Adjunkt M. Andresen: Praktiske elevövelser i fysik (en beaktansvärd uppsats); St. Croix höjere Skole; Mödet i Fredericia den 12 juli.

Berättelse om *Malmö stads folkskoleväsen* under år 1907 af stadens folkskoleinspektör.

Malmö förening för *Skollofskolonier.* Styrelsens berättelse för år 1907. Utom en mycket fullständig redogörelse för folkskolorna i Malmö har stadens folkskoleinspektör, d:r Stenkula, i det förra häftet infört en uppsats om *Premier.* Förf. upptager här de vanliga invändningarna mot premier och söker vederlägga dem. Premier äro nämligen enligt hans mening lämpliga och berättigade såsom uppfostringsmedel. I teorien kan man visserligen medgifva detta, men i praktiskt afseende medför utdelningen af premier så många svårigheter och olägenheter, att vi ej finna oss öfvertygade af författarens framställning om de tillfälliga belöningarnas lämplighet, utan anse vi bäst, att sådana ej förekomma, eller åtminstone att de ej införas, där de ej redan äro i bruk.

Det senare häftet utgöres af en berättelse om de 22 kolonier, som utsändts under sommaren 1907. Antalet barn i hvarje koloni var i allmänhet 21, som vistades 32 à 33 dagar å olika ställen på landet. Samtliga utgifter för kolonierna belöpte sig till 13,759 kr. och växlade för de olika kolonierna mellan 582 och 664 kr. och för dag och barn 90 öre.

Berättelse om *Folkskoleväsendet i Linköping under år 1907* utgiven av *Alfr. Fridén,* stadens folkskoleinspektör.

Reglemente och *Undervisningsplan* för *Linköpings folkskolor.*

Linköping, som under de senare åren betydligt tillväxt, har numera ett ganska utveckladt folkskoleväsen. De skolpliktiga barnens antal utgjorde vid 1907 års slut 2,312, och skolbarnen voro 1,503. En fördel för staden är, att den nu har en inspektör, som uteslutande kan ägna sig åt folkskolans ledning och vård. Att reglemente och undervisningsplan blifvit utgifna i tryck, är mycket lämpligt.

Pedagogisk tidskrift h. 5 och 6 (h. 2—4 ha vi ej erhållit).

Bland längre uppsatser märkas: Hilmer Gillqvist, Om en mänsklig språkundervisning; Anders Uppgren, Språkforskning och stil.

Pedagogisk tidskrifts augustihäfte har utkommit med följande innehåll:

Gerdin, J., »Pia desideria» i fråga om läroböcker i historia;

Wallmo, Rob., Några önskemål med avseende på undervisningen i levande språk; J—n, Aug., Anmälan af Bensow, O.: Kristen barnalära; Fgd, E., Anmälan af Anna Sandström: Natur och arbetsliv i svenska bygder. I. Götaland; N—r, J., Anmälan af J. Wallinder: Grundlinjer till svenska språkets ord- och satslära; Hj. L., Anmälan af Monumenta Germaniæ Pædagogica; Ullman, U. L., Lärobok i den kristna Tros- och Sedeläran för läroverkens översta klasser; Kungliga beslut; Personalnotiser.

Redogörelse för seminarier. *Landskrona folkskollärarinneseminarium 1906—1908.* Redogörelse av *Nils Torpson,* seminariets rektor.

Berättelse om verksamheten vid Folkskoleseminariet i Kalmar under läsåren 1906—1907 samt 1907—1908 av *Joh. Wickbom,* seminariets rektor.

Folkskoleseminariet i Lund. Redogörelse för verksamheten under läsåren 1906—1907 och 1907—1908, utgiven av *Otto W. Sundén,* seminariets rektor.

Folkskoleseminariet i Hernösand. Redogörelse för verksamheten under läsåren 1906—1907 och 1907—1908 av *G. W. Bucht,* seminariets rektor.

Utom den vanliga redogörelsen förekommer här dels »Historik över tillkomsten av Folkskoleseminariets i Hernösand nya lärohus» av rektor G. W. Bucht, dels »Beskrivning över Folkskoleseminariets i Hernösand nya lärohus». Fem bifogade planritningar lämna närmare upplysning om tomtens form, byggnadernas läge och våningarnas indelning.

Folkskoleseminariet i Strängnäs. Redogörelse för läsåren 1906—1908.

Folkskollärareseminariet i Växjö. Årsredogörelse under läsåren 1906—1907 och 1907—1908 av *C. O. Arcadius,* seminariets rektor.

Läsning för svenska folket. Häft. 3. 1908. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 30 öre.

Häftet innehåller följande läsvärda artiklar: Några ord om lifvet på de stora hafsdjupen af J. A. O. Skårman; Från Sveriges nordanbygd af Arvid Kempe; Några drag ur den

kristna psalmens historia (slutet) af E. N. Söderberg; Om ärtväxterna af Ejnar Malmberg; Minnesvärda ord.

En felaktig uppgift förekommer på sid. 197, där det säges, att Luleå »har ett vackert läge på en ö». Luleå ligger ej på en ö utan på en halfö.

Tryckfel.

I uppsatsen »De praktiska undervisningsövningarna» (h. 2):
S. 91 rad 3 »tilläggsavgift», läs: tilläggsuppgift.
S. 95 rad 9 »dem», läs: barnen.
S. 97 rad 27 »andra», läs: under.

24.

Hvilka myndigheter böra hafva vård om folkskolans angelägenheter?

I våra dagar, då man så ofta får höra talas om nödvändigheten, att vården om folkskolans angelägenheter öfverflyttas från kyrkliga till borgerliga myndigheter, bör det vara af intresse att erinra sig, hur en liberal skolman för fyrtio år sedan tänkte, att handhafvandet af folkskolans angelägenheter borde ordnas. Det var rektor P. A. Siljeström, som i motion till 1867 års riksdag framställde det förslag därom, hvars grunddrag vi här nedan meddela.

Siljeström förmenar, att lagens både anda och bokstaf sade, att vården om folkskolan vore en kommunens och således en civilangelägenhet; men att enligt gammal tradition och lag fortfarande ett betydande ecklesiastikt inflytande ägde rum. Han befarade, att detta blandade system icke vore ägnadt att medföra några särdeles hälsosamma verkningar eller att åstadkomma den liflighet och kraft i främjandet af folkskolans utveckling, som det vore hans öfvertygelse, att man med större sannolikhet skulle kunna påräkna af en rent kommunal styrelse. Han ville ej blifva missförstådd, så att man uti hans framställning skulle se endast misstroende till prästerskapets nit för folkundervisningen. Han både kände och visste uppskatta det sanna intresse, som prästerskapet på flera ställen ådagalagt för denna angelägenhet, och han vore förvissad om att dettas erfarenhet skulle med hvarje dag blifva allt allmännare. Han visste ock, att man haft flera exempel på motsatsen, och vore viss, att äfven sådana fragment ej skulle saknas. Detta vore ingenting annat än hvad man hade skäl

att vänta inom hvarje folkklass, som med självskrifvenhetens rätt fått sig vissa uppdrag anförtrodda. Hvad han åsyftade, vore att genom att göra hela vården och uppsikten öfver folkskolan till en rent kommunal angelägenhet å ena sidan vinna mera enhet och därigenom äfven kraft samt å andra sidan kasta ansvarets tyngdpunkt med mera bestämdhet än nu vore förhållandet åt ena sidan och därigenom förekomma ett haltande åt båda sidor, som verkade förlamande på alla åtgärder. Det vore alldeles självklart, att under det system, han föresloge, prästen, ifall han hade intresse för saken, i alla fall blefve den person, hvars verksamhet i första hand toges i anspråk; under det i motsatt fall till ömsesidig fördel många obehagliga kollisioner kunde undvikas.

Till följd häraf vore hans förslag, att folkskolans angelägenheter inom kommunen skulle behandlas liksom öfriga kommunens angelägenheter (med undantag af de rent kyrkliga) på de vanliga kommunalstämmorna äfvensom att skolrådet, hvilket borde vara skildt från kyrkorådet, skulle hafva rätt att välja sin ordförande.

Därjämte vore hans förslag, att ofvanför kommunen icke stiftet utan länet skulle med afseende på folkskolans angelägenheter utgöra den administrativa indelningen, och att dessa angelägenheter måtte i andra rummet handläggas af den närmast högre kommunalmyndigheten, nämligen landstinget, hvilket således borde genom en af detsamma tillförordnad skolkommitté öfvertaga den befattning med folkundervisningen, som hittills tillhört domkapitlet, med undantag af uppsikten öfver seminarierna. Öfver hvart och ett af dessa borde Kungl. Maj:t tillsätta en särskild styrelse, som han på hvarje ort kunde finna lämplig.

Landstingen hade redan under sin korta tillvaro ådagalagt ett ganska stort intresse för denna angelägenhet, och det kunde ej vara något tvifvel om att detta intresse skulle stegras, om de komme i åtnjutande af något mer positivt inflytande därpå, liksom detta senare icke vore mer än ett billigt erkännande af nyssnämnda förhållande. Till de funktioner, som på detta sätt skulle tillkomma landstinget, borde då äfven höra att, om och när det funnes lämpligt, genom särskilda inspektörer utöfva uppsikt och kontroll öfver länets

folkskolor. Detta uteslöte icke statens inspektion, ifall — såsom han antoge — en sådan framgent skulle finnas behöflig; men sannolikt skulle denna ganska snart komma att kunna hvad antalet inspektörer beträffade högst betydligt inskränkas.

Huru rektor S. tänkte, att religionsundervisningen skulle meddelas, sedan folkskolan blifvit sekulariserad, framgår af en uppsats, som han skref år 1867. Öfverskriften öfver denna är: »Folkundervisningen tjugufem år efter folkskolestadgans utfärdande.» Ur denna anföra vi här nedan ett och annat för att visa, huru, enligt rektorns förmenande, vårt folk skulle fostras i religiöst hänseende.

Prästen borde rätt ofta och om möjligt hvarje vecka hela året igenom besöka rotarna i församlingen för att sålunda inom mindre kretsar göra religionen bättre känd och älskad, för att ställa sig i närmare beröring med hemmet samt dymedelst äfven där, i det dagliga lifvet, ej blott i kyrkan och vid högtidliga tillfällen, göra religionen bofast och sig själf till en verklig rådgifvare i andliga ämnen — en roll, som den nuvarande formalismen lämnade åt förstkommande vinkelpredikant. Om genom ett sådant inflytande det blefve sed, att föräldrarna i religiöst afseende gåfve en ledning åt barnen, som måhända för det närvarande alltför ofta saknades — något som ej vore omöjligt —, månne ej detta skulle verka bättre på religiositetens befrämjande än de allra bäst inpluggade »hemläxor» ur katekes och biblisk historia? Man svarade, att vi, tyvärr, icke stode på en sådan ståndpunkt i religiöst hänseende, att man kunde hoppas något dylikt. Men han trodde, att det verkligen berodde på prästerna själfva att skapa ett sådant tillstånd; och misslyckades de äfven i enstaka fall, så skulle dessa fall icke vara talrikare än de klagomål, som då för tiden hördes öfver försummelser uti förhörande af hemläxor. För öfrigt skulle religionsundervisningen ingalunda stanna härvid. Skolan kunde gärna afstå en del af en skoldag eller af två skoldagar i veckan för detta ändamål, men undervisningen skulle då meddelas af prästen, icke af skolläraren. Hunne ej prästens tid till för alla skolorna i en församling, kunde han taga sig ett särskildt tjänstebiträde till hjälp; eller, än bättre, taga enskilda nitiska församlingsbors biträde i anspråk för denna verksamhet; ty S.

vore därom öfvertygad, att det icke skulle vara svårt att finna både män och kvinnor, hvilka i detta fall hade lust att medverka såsom frivilliga. Funnes det ej nu, så skulle en verkligt kristlig och nitisk präst säkerligen ej hafva svårt att framkalla dem och att bilda dem för kallet. Att äfven en skollärares biträde finge mottagas, vore naturligt; men endast i det fall, att han af inre drift och kallelse kände sig därtill manad; icke så, att det ansåges tillhöra tjänsten, eller kvalifikation härför ansåges såsom nödvändig för tjänsten. I allmänhet kunde man säga, att det funnes något, som under för öfrigt liknande omständigheter syftade att göra skolläraren mindre skicklig än mången annan just för denna del af undervisningen. Eller borde det förundra, om den, som hade till sin dagliga uppgift att meddela kunskap och förhöra läxor och detta i alla ämnen, äfven i religionsämnet, skulle ägna sin uppmärksamhet hufvudsakligen eller till och med uteslutande åt blotta kunskapen och läxan? Att i detta hänseende undantag funnes, vore för alla bekant.

På detta sätt trodde han, att en lefvande kristlig undervisning och en sant kristlig anda skulle kunna göra sig gällande inom församlingarna och bland det uppväxande släktet; hvilken verkan däremot katekesläsningen med eller utan hemläxor, med eller utan förklaringar, d. v. s. hela denna hittills brukliga skolastiskt-teoretiska s. k. kristendomsundervisning ännu aldrig visat sig i stånd att åstadkomma. Detta vore en sida af saken. Den andra sidan vore, att sålunda en omätlig vinst skulle tillskyndas de världsliga läroämnena i folkskolan, så att omsider några verkliga framsteg däruti kunde göras, dels därigenom att tillräcklig tid blefve lämnad för undervisningen uti dessa ämnen, dels därigenom att man kunde hoppas att erhålla skollärare, som vore sin uppgift fullt vuxna.

Man begärde i allmänhet icke litet af folkskoleläraren. Då såsom nu folkskolan ansåges vara företrädesvis en kristendomsskola och religionsämnet följaktligen det viktigaste af alla skolans läroämnen, så vore det tydligt, att man i första rummet måste fordra af skolläraren att vara en sant religiös och kristligt bildad person, med förmåga att handleda barn i sann kristendom. Detta vore emellertid kanhända den

svåraste fordran man ställde till och med på prästen. Men vidare skulle skolläraren förstå att undervisa i alla de världsliga ämnena: innanläsning och välläsning, historia, geografi, naturvetenskap, geometri och räkning; han skulle vara skönskrifvare och tecknare, sångmästare, gymnastik- och exercismästare samt trädgårdsmästare. Vore han tillika klockare, skulle han förstå att vaccinera och låta åder m. m. Det vore ju ganska lyckligt, om man kunde finna — sådana tusenkonstnärer; men erfarenheten visade det vara klokast att i sådana fall hellre något inskränka sina fordringar. Toge man bort, på det sätt S. föreslagit, religionsundervisningen från folkskolan, ville man erkänna skolläraren vara endast socknens världsliga lärare men låta prästen vara religionslärare, skulle svårigheten att finna en fullt duglig skollärare säkerligen reduceras till hälften af hvad den nu vore. Och religionsundervisningen skulle medelbarligen därigenom göra den ofantliga vinsten, att prästen finge uti sin skola, framför allt i nattvardsskolan, mottaga barn, som, om de än ej från folkskolan medförde en hop illa förstådda och illa sagda katekesläxor, i stället hade god förmåga att läsa innantill och ett nog odladt förstånd för att fatta hvad som sades — ett vida säkrare underlag för prästens följande undervisning än katekesläxorna.

Han hyste mycket liten förhoppning att någonsin få se utförd en plan, som han för sin del trodde skulle verksamt bidraga till att främja kristendomskunskap och sant kristligt lif bland folket, och som vore nödvändig för åstadkommande af den medborgerliga bildning, som folkskolan varit afsedd att meddela, men han kunde i alla fall icke underlåta att ånyo upprepa, hvad han redan förut mer än en gång yttrat, och han trodde, att saken förtjänade att begrundas. — — Han tvekade icke att såsom förnämsta villkoret för folkundervisningens rätta utveckling, både i religiöst och världsligt afseende, beteckna skolans emancipation från kyrkan och skolundervisningens sekularisering.

Så långt Siljeström.

Under den tid, som förflutit, sedan rektor Siljeström framställde dessa förslag, har svenska folkskolan gått mycket framåt både uti yttre och inre hänseende. Antalet sko-

lor har betydligt ökats, skolorna hafva fått en mycket ändamålsenligare anordning; undervisningsmetoderna hafva förbättrats, och undervisningens resultat äro mera tillfredsställande. Allt är väl icke som det borde vara, men det blir det aldrig. Man må glädja sig öfver och vara tacksam för, att det betydelsefulla verket, Sveriges folkskola, ej stått stilla utan verkligen städse varit stadt i utveckling till ett bättre. Och detta har ägt rum, fastän skolan ännu icke, enligt Siljeströms förslag och önskan, emanciperats från kyrkan. Således torde man vara berättigad till slutsatsen, att kyrkan ej utgjort hinder för skolans utveckling. Men nu förhåller det sig så, att historien ojäfaktigt vittnar om att det varit just kyrkans tjänare, de i församlingen tjänstgörande prästerna, som kraftigt bidragit till denna utveckling. Såsom stöd för detta påstående behöfver jag endast åberopa folkskoleinspektörernas berättelser. Under sådana förhållanden synes det vara mycket djärft att nu vilja upptaga det Siljeströmska förslaget att skilja skolan från kyrkan. Man har svårt att förstå, hvad som därigenom skulle vinnas. Känner man hvad som rör sig på djupet hos vårt folk, tvekar man åtminstone, om det skulle vilja vara med om skolans emancipation från kyrkan, och helt visst skulle det inträffa, att i många skoldistrikt både skola och skollärare skulle få skäl att sakna det gamla förhållandet mellan folkskolan och kyrkan. Men vi hysa den förhoppningen, att äfven många lärare och lärarinnor ej vilja vara med om att emancipera skolan från kyrkan, och önska att kyrkans tjänare ej måtte tröttna på det otacksamma arbetet för skolans bästa. Vi tillägga arbetet för skolan bestämningen otacksamt därför, att prästen för detta, ofta nog mödosamma, arbete får uppbära så mycken försmädelse från både lärare i skolan och åtskilliga andra, hvilkas intresse är att få kristendomsundervisningen antingen bort ur skolan eller förvanskad.

Det har varit vidrigt att se, hur på sista tiden den ena prästen efter den andra blifvit smädad i tidningarnas spalter för det sätt, hvarpå de handhaft skolans angelägenheter. Det är ju alldeles tydligt, att man skall kunna uppleta exempel på att präster ej tillfredsställande skött sig som ordförande i skolråden. Men är man rättvis, måste man medgifva, att

exemplen på motsatsen äro mycket talrikare. Hvarför har man intet att säga om detta? Skulle skolrådens ordförande i tidningarna offentliggöra de fall, då lärare och lärarinnor ej skött sig som de bort, blefve kanske exemplen talrika nog; men härtill hafva prästerna, som väl är, ej kunnat förmå sig.

Det är i synnerhet sedan den omtalade boken »Hvit ljung» kom ut, som smädelsen mot prästerna fått fritt lopp. Afsikten med denna bok må hafva varit så god som helst, visst är dock, att den ej litet bidragit till att allmänheten fått en skef uppfattning af prästens förhållande mot småskolans lärarinnor i allmänhet, och att han fått uppbära skulden för mycket, som han med bästa vilja i världen ej kunnat hjälpa. Hade författarinnan haft litet bättre reda på förhållandena i de särskilda trakterna af vårt land, skulle hon ej, såvida hon hade någon rättfärdighetskänsla, kunnat skrifva som hon gjort. För öfrigt om småskolelärarinnans ställning vore så usel, som den i boken i fråga framställts, hur kan man då förklara, att alla läroanstalter för bildande af småskolelärarinnor äro öfverfulla, samtidigt därmed, att det är ondt om kvinnliga arbetare inom andra områden.

Dem, som hafva intresse för frågan om folkskolans förhållande till stat och kyrka, hänvisa vi till en uppsats med öfverskrift: »Två frågor», som finnes i »Tal och uppsatser» af Chr. L. Anjou.

Carl K—n.

25.

Skolreformspolitik.

Folkskolläraren Värner Rydén höll för en tid sedan i Folkets hus i Stockholm ett längre föredrag om »Skolreformspolitik». Svensk Läraretidning har meddelat ett referat öfver föredraget och därvid förklarat, att den visserligen icke i allo underskrifver de åsikter, som i föredraget uttalades, men att

den anser sig böra lämna sina läsare ett referat däraf, då det utan tvifvel i flera afseenden är ett uttryck för tänkesätten inom ganska vidsträckta kretsar.

Det skulle hafva varit af stort intresse att få veta, hvilka af de i föredraget framställda åsikterna Svensk Läraretidning skulle hafva velat underskrifva, men, då den ej velat tillkännagifva detta, får den nöja sig med, att man tillägger den meningar, som den möjligen ej hyser. Vi vilja dock nu ej sysselsätta oss med Svensk Läraretidnings ställning till de af herr Rydén framställda åsikterna. Vår afsikt med dessa rader är en annan. Vi vilja fästa uppmärksamhet på hvad en vid svenska folkskolan anställd lärare och därtill riksdagsman anser sig kunna säga vid ett offentligt möte.

Först vilja vi då tillse, hur det förhåller sig med talarens sakkunskap och månhet om att säga sina åhörare endast sådant, som är sant. Sedan han meddelat upplysningarna, att chefen för ecklesiastikdepartementet är skolans främste målsman, säger han: »Ända till förra året ha vi på den posten icke haft någon intresserad eller på folkskolans område initierad fackman. Det har i allmänhet varit jurister, som beklädt posten; med deras sakkunskap har det varit si och så.» Sant är, att före Fritjuv Berg ingen folkskolelärare varit chef för ecklesiastikdepartementet, men däremot är det ej öfverensstämmande med sanningen, att chefen för ecklesiastikdepartementet i allmänhet varit jurist. Från 1841 till den dag, som i dag är, hafva aderton personer innehaft chefskapet för det departement, som här är i fråga. Af dessa aderton hafva endast fyra varit jurister. Det är sålunda icke sant, att chefen för ecklesiastikdepartementet i allmänhet varit jurist.

Lika litet öfverensstämmande med verkliga förhållandet är talarens påstående, att »med deras» — chefernas för ecklesiastikdepartementet — »sakkunskap har varit si och så». Hade talaren liksom undertecknad haft förmånen att få arbeta för folkskolans främjande under t. ex. en Carlson, en Hammarskjöld, en Gilljam, skulle han ej kunnat framkomma med ett dylikt uttalande. Om deras sakförstånd i hvad till folkskolan hör vittna för öfrigt de åtgärder i och för folkskolans främjande, som af dem blifvit vidtagna. Dessa torde vara ett fullt tillfredsställande bevis för att det ej är erforderligt, att en

folkskollärare är chef för ecklesiastikdepartementet, för att folkskolans intressen skola blifva tillgodosedda.

Af talarens ord synes det också framgå, att han anser, att cheferna för ecklesiastikdepartementet — med undantag naturligtvis af F. Berg — saknat tillbörligt intresse för folkskolans angelägenheter. Månne icke Carlson — om hvilken en författare med fullt skäl skrifver: »Carlsons viktigaste insats i fosterlandets utveckling utgöres dock af hans verksamhet för uppfostringsväsendet. Det omfattar alla undervisningens stadier från det högsta till det lägsta» — hade lefvande intresse äfven för folkskolan? Månne icke Hammarskjöld och Gilljam af sin stora samvetsgrannhet och lefvande pliktkänsla manades att med allt nit tillse, att äfven folkskolans intressen blefvo tillvaratagna? Men nog med exempel!

Vidare säger talaren: »Inom ecklesiastikdepartementet ha vi nu i allmänhet en vanlig kanslist i spetsen för skolafdelningen, och han begriper sig föga på de verkliga reformer och kraf, som framställas af skolan.» Sedan den så kallade folkskolebyrån inrättades, har den innehafts af tre byråchefer. Ingen af dessa har varit en vanlig kanslist, om talaren därmed menar en, som efter att hafva tagit sådan examen, som gör honom behörig till anställning i konungens kansli, och efter att sedan hafva trampat den vanliga ämbetsmannavägen därstädes slutligen hamnat som föreståndare för byrån. Den förste byråchefen hade efter vederbörligen aflagda examina tjänstgjort som lärare och rektor vid h. allmänt läroverk samt varit ledamot af skolstyrelse och, om vi ej misstaga oss, varit inspektör öfver folkskolorna i en stor stad, innan han blef byråchef; den andre hade, innan han befordrades till ifrågavarande plats, varit lärare vid lägre och högre allmänt läroverk, varit adjunkt och rektor vid folkskoleseminarium, varit ledamot af skolråd samt folkskoleinspektör och därjämte deltagit i åtskilliga kommittéer, som behandlat folkskoleärenden; den tredje har jämväl varit lärare och detta både vid universitet och högre allmänt läroverk; varit folkskoleinspektör samt varit mycket använd i för folkskoleangelägenheter tillsatta kommittéer. Allt detta oaktadt kallar talaren byråcheferna vanliga kanslister, som föga begripa sig på de verkliga reformer, som framställas af skolan.

Därefter vänder sig talaren mot domkapitlen, om hvilka han säger, att i dem det kyrkliga intresset breder ut sig och skolan får maka åt sig. Vi tro ej, att talaren kan framdraga några grundade skäl för påståendet, att domkapitlen behandla skolan som styfbarn.

Det anförda torde vara nog för att visa den sakkännedom och den sanningskärlek, som utmärkte talaren.

Vi öfvergå nu till att något skärskåda de reformförslag, som talaren framställde.

Ett särskildt departement bör anordnas »för skolan och undervisningen» med en intresserad fackman som departementschef — en undervisningsminister». Kommer det därhän, att kyrka och skola skiljas, torde det vara förmånligt, att skolan får sitt eget departement. Men antagligt torde vara, att en vanlig folkskollärare har svårare att reda sig med ärenden hörande till den högre undervisningen, än en lärare vid universitet eller h. allmänt läroverk har att sätta sig in uti folkskolans angelägenheter. Vi äro ej utan erfarenhet i detta stycke. Så länge åter kyrka och skola få behålla sin nuvarande ställning till hvarandra, synes det ej erforderligt, att skolan »har sitt eget departement». Det är så långt ifrån att kyrkan hindrar folkskolans utveckling, att denna (folkskolan) tvärtom står i stor tacksamhetsskuld till kyrkan för det väldiga arbete, denna underkastat sig för folkskolans främjande. Historien vittnar härom ojäfaktigt.

I stället för folkskolebyrån bör, menar talaren, anordnas en särskild folkskoleöfverstyrelse med intresse och sakkännedom. Det har ej visat sig, att folkskolebyrån icke kunnat fylla sin uppgift. Det torde därför ej vara erforderligt att utbyta den mot en öfverstyrelse för folkskolan, helst som man ej har någon säker garanti för att denna skall fullgöra sitt värf med större intresse och sakkännedom än byrån. Hvad man vet är, att en öfverstyrelse blir åtskilligt dyrare än folkskolebyrån. Skall emellertid en öfverstyrelse anordnas för folkskolan, bör man akta sig för två ting. Det ena: att utse till medlemmar i den endast fackmän; det andra: att draga alltför många ärenden under dess omedelbara afgörande (för stark centralisation).

Domkapitlen böra, säges vidare i reformförslaget, förlora sitt inflytande på skolan, och rent världsliga länsskolestyrelser böra komma i stället. Så länge kyrka och folkskola ej äro skilda, torde domkapitlen, helst om de få en sådan anordning, som i ett nyligen framlagdt kommittéförslag blifvit föreslagen, vara mycket lämpliga styrelser mellan lokalstyrelserna och regeringen. Angående de länsskolestyrelser, som föreslås, kan ej mycket sägas, då i förslaget ej angifves hvarken hur de skola vara sammansatta eller hvad de skola göra. Blir folkskolan religionslös, som herr Rydén synes vilja, bör man ju hafva rent världsliga skolstyrelser. I annat fall torde kyrkan böra vara representerad äfven i länsskolestyrelserna, om sådana skulle komma att anordnas.

Mot folkskoleinspektörerna utslungar herr Rydén den beskyllningen, att åtskilliga bland dem skött inspektörsbefattningen så dåligt, att »en räfst bland dem vore lika behöflig som bland de militära kasernbyggarna». För öfrigt säger han ej, hur han vill hafva inspektionen ordnad. Förmodligen vill han, att till inspektörer skola utses endast folkskollärare, och att dessa ej skola hafva någon annan befattning. Däruti kunna vi visserligen instämma med herr Rydén, att många skäl kunna anföras för att inspektörerna ej skola hafva någon annan tjänst, om man nämligen vill bevilja erforderliga belopp för att aflöna och pensionera en ny stor ämbetsmannakår. Däremot tro vi ej, att det skulle under nuvarande förhållanden vara gagneligt, om alla folkskoleinspektörerna toges ur folkskollärarnas led. Ser man fördomsfritt och opartiskt på vår folkskolas utveckling, torde med fullt skäl kunna sägas, att folkskoleinspektionen, sådan den hittills varit anordnad, väsentligen bidragit till att folkskolan hunnit den ståndpunkt, hvarpå den nu står.

Beträffande skolråden förmenar herr Rydén, att prästernas självskrifna ordförandeskap bör afskaffas, och i skolråden böra insättas målsmän för barnen. De, hvilkas barn icke sändas till folkskolan utan till läroverken, böra icke ha plats i skolråden. Under det folkskoleinspektörerna enhälligt förklara i sina ämbetsberättelser, att skolrådens ordförande med jämförelsevis få undantag samvetsgrant och nitiskt arbetat för skolans bästa, och att inspektörerna haft sitt bästa stöd och sin kraf-

tigaste hjälpare i ordföranden i sina bemödanden för skolans höjande, vill herr Rydén fråntaga dem detta stöd och beröfva dem denna hjälpare. Det är i sanning ett märkvärdigt sätt att gagna skolan. Skulle man under nuvarande förhållanden upphäfva föreskriften om pastors självskrifvenhet som ordförande i skolrådet, skulle man helt visst därigenom åstadkomma, att folkskolan i många distrikt stannade i sin utveckling för lång tid, och att den i andra till och med ginge tillbaka.

Folkskolan bör ej, menar herr Rydén, vara en kommunens skola utan en statsskola som de allmänna läroverken. Huru detta skall förenas med hans kraf, att barnens föräldrar skola få betydande inflytande i skolstyrelsen, är ej lätt att inse. Blir folkskolan en statsskola, kommer den att styras af statsmyndigheter. Dessa komma att tillsätta lärare och att i öfrigt besluta om läroämnen, lärokurser, lärotider m. m. Kommunerna få hålla till godo med hvad vederbörande myndigheter besluta och åtgöra. Skolorna blifva helt visst strängt reglerade, och fara är, att de ej få anpassa sig efter lokala förhållanden. Alla stöpas de i samma form och föräldrarna tvingas att sända sina barn att uppfostras af den lärare, staten skickar på dem, antingen de för honom hafva förtroende eller icke. Jag tror ej, att kommunerna vilja lämna från sig sina skolor. Lika som de ej vilja lämna från sig rätten att tillsätta präst, vilja de nog ej heller afstå från rätten att hafva ett ord med i laget, när det gäller att välja lärare för deras barn.

Folkskolan bör, enligt herr Rydéns förmenande, så anordnas, att den blir bottenskola, där alla barn få sitta på samma bänk, och där anlagen få göra sig fritt gällande. Det är så mycket taladt för och emot folkskolan som bottenskola, att vi anse öfverflödigt att här orda om den saken. Endast det vilja vi erinra att, om folkskolorna i alla våra skoldistrikt skola så ordnas, att de kunna blifva s. k. bottenskolor, måste antingen oerhördt stora summor årligen offras på våra folkskolor eller också den allmänna bildningsnivån betydligt sänkas. Att lösa problemet »folkskola som bottenskola» är för öfrigt mycket svårare än de, som äro så hastigt färdiga att instämma i krafvet, att folkskolan bör vara bottenskola, föreställa sig. I Norge hafva tio år förlupit, sedan folkskolan där blef bottenskola, men ännu har man ej kommit till någon tillfredsstäl-

lande lösning, och belåtenheten med den nuvarande anordningen är långt ifrån allmän. Härvid är dock att märka, att det endast är folkskolan i stad, som man äfven i Norge vågat göra till bottenskola. Folkskolan i stad är i vårt västra grannland så ordnad, att den omfattar tre afdelningar: den lägsta är treklassig (7—10 år), den mellersta tvåklassig (10—12) och den högsta jämväl tvåklassig (12—14 år). Från den mellersta afdelningens högsta klass vinnes inträde i den fyrklassiga mellanskolan (vår realskola), och på denna är ett treklassigt gymnasium byggdt. Om en kommun underhåller en förberedande skola, får den intet statsunderstöd till mellanskola. Genom detta stadgande har man velat tvinga föräldrarna att sända sina barn till folkskolan. Lagen tillåter därjämte att anordna folkskolan så, att dess högsta afdelning motsvarar mellanskolans två lägre klasser. I sådant fall blir hela folkskolan bottenskola och mellanskolan endast tvåklassig. En kommitté i Finland, som hade uppdrag att inkomma med förslag till förändringar i elementarläroverkens organisation, vände sig till några framstående norska skolmän för att få svar på följande två frågor:

Är man i Norge nöjd med den ställning, folkskolan har kommit att intaga till den högre skolan genom lagen af den 27 juli 1896?

Finnes i Norge bland fackmän någon starkare opinion för att folkskolan i dess helhet blir bottenskola?

Tjugutvå vid högre skolan anställda lärare hafva besvarat första frågan. Af dessa äro tre belåtna med den nuvarande anordningen; sex äro något så när nöjda; åtta anse, att den lider af så ansenliga brister, att de ej kunna gilla den utan hellre vilja hafva förberedande skolor; fyra uttala sig sväfvande och en vill ej yttra sig, då han anser sig därför äga för liten erfarenhet.

Anmärkningar, som framställas mot den nya anordningen, äro, att den har medfört en tillbakagång i kunskaper och tvingar till en mera forcerad undervisning i mellanskolan; att de båda skolorna ej stå i någon organisk förbindelse utan arbeta hvardera i sin bestämda riktning och mot sitt mål; att här och där folkskolans styrelse ej vill anordna denna så, att den passar som förberedande läroanstalt för den högre skolan; att folk-

skolans elever sakna den villighet till och öfning i ett planmässigt arbete, som äro erforderliga, för att mellanskolan skall kunna ordna sitt arbete på tillfredsställande sätt; att folkskolan midt i skolkursen går miste om sina bästa elever.

Beträffande den andra frågan anse nästan alla vid den högre skolan anställda lärare, som besvarat den, att det ej vore någon fördel, om hela folkskolan blefve bottenskola. »Folkskolan har ännu ej nått den utveckling, att den kan vara en lämplig sådan.» Skulle hela folkskolan blifva bottenskola, måste mellenskolan dock blifva treårig.

Folkskolans lärare i allmänhet anse den nuvarande anordningen som en öfvergångsform och vilja hafva hela folkskolan som bottenskola, men de hafva ännu ej kommit till någon klarhet om huru en sådan anordning bäst skall sättas i verket. I Kristiania har man försökt med en treklassig mellanskola, byggd på hela folkskolan; men resultaten hafva ej blifvit gynnsamma. Beträffande de barns kunskaper, som efter afslutad folkskolekurs intagas i mellanskolan, har erfarenheten visat, att de inhämtade insikterna äro osäkra. »Det är för få saker, som barnen med visshet känna, hvartill kommer, att de ej hafva förmågan att på rationellt sätt läsa sina läxor.» I Gjövik har man försökt med en tvåklassig mellanskola, byggd på hela folkskolan; men resultaten blefvo dåliga.

Vår skolreformator, herr Rydén, ansåg i sitt märkliga föredrag, att hela folkskolan, äfven anordnad som bottenskola, vore endast en öfvergångsform, ty därtill borde man ju komma, att hvarje hem skulle vara en skola, från hvilken väl således de barn, som skulle fortsätta sina studier, skulle intagas i gymnasiet eller däremot svarande läroanstalt. Vi endast anteckna detta dåraktiga uttalande.

Vidare yrkar herr Rydén, att kristendomsundervisningen i sin nuvarande form bör bort och ersättas med undervisning i moral. »Det konfessionella plugget bör bort, och i stället tillkomma sådana former och ämnen, att vi få fram den moraliska individen och den ansvarsfulla medborgaren». Herr Rydén synes ej hafva lärt något af den erfarenhet, som i Frankrike hämtats af undervisningen i moral. Andra, som synas hafva varit mer läraktiga, hafva kommit till insikt om att undervisningen i moral därstädes är fullkomligt otillfredsställande och

förfelad. Med afseende därpå skrifves i en tysk skoltidning: »Här gäller det således endast och allenast ett antingen — eller. Antingen skall moralundervisning meddelas i innerligaste sammanhang med religionen eller också alls icke. Ty löst från denna naturliga förbindelse är den fullkomligt obrukbar vid ungdomens undervisning, den största pedagogiska dårskap, som gärna kan tänkas. Man tänke sig blott en lärare, som sitter och meddelar sina barn moraliska abstraktioner, i hvilka guds namn ängsligt undvikes, och hvilka han icke får illustrera genom exempel ur den heliga skrift! Kunna vi då anklaga barnen, om de, såsom i berättelser om franska skolor meddelas, med största likgiltighet åhöra sådana föredrag? Med religionen aftappar man moralen dess hjärteblod. Den, som icke inser detta, han har ingenting lärt af historien; han begriper t. ex. icke, hvarför den stoiska filosofien med sin beundransvärda etik icke förmådde fördröja hedendomens moraliska undergång, och hvarför det lyckades kristendomen att uppbygga en ny sedlig ordning på det hedninska folk- och statslifvets ruiner. I den nämnda filosofien saknade moralen den religiösa grunden; därför blef den stoiska moralen endast några utvaldas egendom, utan förmåga att tillvinna sig massans intresse, och därför blef den äfven utan välsignelse för folklifvet och utan verkan i historien. Men i kristendomen är den högsta etik på det innerligaste sammanväxt med religiös tro, och därför är denna religion en oförgänglig sedlig makt, hvilken framtiden tillhör och måste tillhöra.

Hade herr Rydén grundligare studerat historien, skulle han troligen betänkt sig mera, innan han inför en mängd okritiska åhörare föreslagit borttagandet af religionen ur skolan. Han borde behjärta hvad som berättas om Fredrik den store. Vid slutet af sin lefnad, säges det, insåg han, att religion måste åter införas bland folket. »Jag skulle», säger han, »vilja bortbyta min skönaste batalj, om jag åter igen kunde hafva religion och moralitet ibland mitt folk, där jag vid min tronbestigning ännu fann den. Jag inser väl, att jag skulle verkat mer härför.»

Ytterligare säger herr Rydén, att, i stället för detaljer och siffror om det och det »krigiska» slaget, barnen böra få kunskap om olika tiders stora kulturella kämpar och stora epoker i historien, men framför allt vår nuvarande tid och dess förhållanden

på olika områden. Här synes förslagsställaren hafva glömt, att det är barn, som undervisas i våra folkskolor. För att de skola hafva nytta af undervisningen böra inga andra personer framställas för dem än sådana, hvilkas motiv af dem kunna förstås, och som hafva lefvat och handlat under förhållanden, som äro enkla nog för att kunna af lärjungarna uppfattas. Vidare torde kulturhistorien ej böra så framskjutas, att intet rum lämnas för krigshistorien, ty de personliga egenskaper, som göra det kraftigaste intryck på ungdomen, äro hjältemod och hjältekraft samt offervillighet. Berättelsen om huru förfäderna lidit, försakat och kämpat för att försvara fosterlandet är så värdefull för väckande och underhållande af kärlek till detta, att man sannerligen icke bör sakna den i barndomsskolan.

Angående skolans uppgift säger herr Rydén, att den är att fostra medborgare för lifvet. Hur fattig är ej den uppgift, som reformatorn gifver skolan, i jämförelse med den, som skalden säger vara uppfostrans mål, då han sjunger:

> Mig föd och vattna med ditt ord
> och med ditt blod så trogen,
> att jag med nytta för din jord
> blir för din himmel mogen!

Skalden är förvissad om att människan har icke endast en jordisk lefnadsuppgift utan ock en himmelsk kallelse, och att det är denna, som vid uppfostran hufvudsakligen bör betonas, ty hvad gagnade det människan, om hon vunne hela världen men toge skada till sin själ? —

I samband med åsikten om folkskolans uppgift står reformatorns kraf, att undervisningen skall vara praktisk, då ju barnen skola danas för praktiska lifvet. Vi vilja visserligen också, att undervisningen skall vara praktisk, men vi mena därmed icke, att den bör hafva till syfte att meddela sådant, som är af omedelbar nytta vid utöfningen af något visst lefnadskall. Vi hålla nämligen före, att undervisningen i barndomsskolan är praktisk, när den ställer som sin uppgift att sörja för att barnen »utveckla sig till ett mer och mer sant och harmoniskt lif». Är nämligen folkskolan en uppfostringsanstalt — och det vill väl ingen förneka —, bör hon sörja för att barnens inre lif utvecklas så naturenligt som ske kan. Detta kan vinnas därige-

nom, att deras själskrafter öfvas genom att upptaga och bearbeta ett godt och sant kunskapsinnehåll, som är af den beskaffenhet, att barnen på den ståndpunkt de stå kunna tillägna sig det, göra det till sin egendom. Och därigenom att man bemödar sig om, att barnet på hvarje grad af sin utveckling får lefva fullt och sant, bereder man det bäst för det kommande lifvet. Eller om skolan skickar från sig barn med en kraftig, till det goda riktad vilja, ett för det höga och ädla klappande hjärta och ett klart förstånd samt med de insikter, hvar och en behöfver äga oberoende af det yrke, han innehar, månne den icke har gjort, hvad som hufvudsakligen kan fordras af den? Har den då icke sörjt äfven för barnens framtida lif. Och är det icke just detta, som förnämligast är af nöden för hvilken ställning som helst här i lifvet.

Vår reformator säger, att i folkskolans lärokurs bör ingå äfven en kurs i hälso- och renhetslära. En besynnerlig sammanställning! Då i hälsoläran ingår äfven ett kapitel om renlighetens betydelse och om sättet för åstadkommande däraf, torde någon föranledas tro, att herr Rydén här syftar på moralisk renhet; men skulle någon föreställa sig detta, blir han upplyst om misstaget genom följande ord, med hvilka herr Rydén vill framhålla vikten af renhet: »Man gagnar mera sin klass genom att gå ned och bada och tvätta den än genom att plugga katekes.»

»En helt ny anda», säger herr Rydén, »måste arbetas fram, ty eljest kommer man ingenstans.» Det torde vara öfverflödigt att spörja, hvilken anda vår reformator vill arbeta fram. Är det referat af hans föredrag, som vi följt, troget, synes man utan tvekan kunna säga, att han vill, att vår folkskola skall genomträngas af en hednisk, materialistisk anda.

Det förmäles, att herr Rydéns föredrag mottogs med ihållande applåder, samt att efter dess slut några talare uppträdde och instämde i talarens synpunkter, hvilka mötet beslöt att helt biträda.

Herr Rydéns reformförslag synes väl i mycket så obetänkt, att det ej förtjänt mycken uppmärksamhet; men det förekommer oss dock, som om det vore klokt att vederbörande i tid gjorde sig reda för de åsikter, som från olika håll söka bana

sig väg till folket, för att kunna, innan det blir för sent, vidtaga de åtgärder, som efter samvetsgrann pröfning anses mest lämpliga till främjande af skolans sanna bästa.

Carl K—n.

26.

Folkskoleseminariernas undervisning i kunskapsämnena 1907—1908.

(Forts.)

Vi övergå nu till det *matematiska* området. Som jag ej är fackman på detsamma, kan det visserligen tyckas, att jag borde lämna det helt och hållet oberört. Några iakttagelser vågar jag dock framlägga och detta med så mycket större skäl, som jag även inom nu ifrågavarande lärdomsgren funnit, att man på många håll ansett stadgans gränser för trånga. — Först och främst vill jag då rikta uppmärksamheten på det förhållandet, att — under det stadgan talar blott om »sifferekvationer av första graden med en obekant» och föreskriver, att läran härom skall framställas i klass III — man å ena sidan i trenne seminarier påbörjat ekvationsläran i klass II och i tvenne redan i klass I, å andra sidan dels i åtminstone åtta seminarier låtit eleverna behandla förstagradsekvationer även med flera obekanta, dels i fem seminarier framställt läran om ekvationer av andra graden. I allmänhet har studiet av andragradsekvationerna uppskjutits åtminstone till klass III, men från ett håll (Lund) meddelas, att redan i klass II ekvationer av andra graden blivit eleverna förlagda. — Förutom det nu sagda bör även påpekas, att läran om rötter och potenser genomgåtts i två, logaritmer i fem och trigonometriens första grunder i tre seminarier samt geometriska serier i ett och såväl geometriska som aritmetiska serier likaledes i ett seminarium.

Se vi åter på redogörelsernas uppgifter angående undervisningen i *historia*, så finna vi även inom detta område åtskilligt, som onekligen är värt att beakta. — Bl. a. lär väl

envar anse det vara en förtjänst, att man flerstädes låtit eleverna göra bekantskap med historiska källskrifter av rent fosterländsk eller allmänt kulturell betydelse, t. ex. Gustav Vasas brev, utg. av Edén, Gustav Adolfs tal och skrifter, Gustav III:s tal till ständerna 1772, Sveriges regeringsformer, utg. av Hildebrand, Crusenstolpe, ställningar och förhållanden, Berggren, Sveriges historia enligt samtida skildringar; Centervall, Greklands och Roms litteratur i urval och översättning samt Platon, Valda skrifter, övers. av Dalsjö. — Vidare bör såsom något för visso gagneligt framhållas den »omläggning av kurserna i historia», som f. n. pågår vid seminariet i Landskrona »med syfte att ernå ett synkronistiskt genomgående av den svenska och den allmänna historien». Som bekant, föreskriver stadgan, att fäderneslandets historia skall i klass I läsas till 1611, i klass II till 1809 och i klass III återstoden, vartill kommer, att i klass. II och III »bilder ur allmänna historien» skola framställas och i klass IV »en kort översikt av allmänna historien under nyare tiden» skall genomgås. Detta innebär, att studiet av allmänna historien skall börja, först då man i Sveriges historia hunnit fram till »storhetstiden». Att under sådana förhållanden åstadkomma »ett synkronistiskt genomgående av den svenska och den allmänna historien» är emellertid icke möjligt; ett nödvändigt villkor för uppnåendet av detta mål är nämligen, att studiet av allmänna historien får börjas tidigare. Detta har man ock i Landskrona genomfört, så att undervisningen i allmän historia där (liksom även i Falun) tager sin början redan i klass I. Härigenom såväl som ock genom att fördela kursen i svensk historia på alla fyra klasserna, så att i klass I läses till 1521, i klass II till 1648, i klass III till 1809 och i klass IV återstoden, under det av allmänna historien genomgås i klass I gamla tiden och medeltiden, i klass II nya tiden t. o. m. 1646, i klass III samma skede till 1789 och i klass IV återstoden, ämnar man i Landskrona göra undervisningen i den ena grenen av historien så långt möjligt är parallell med undervisningen i den andra. Fullständigt genomförd blir denna omläggning dock ej förrän under nästa läsår. — Det gagn, en dylik ändring av nu gällande kursfördelning tvivelsutan kommer att medföra, synes mig ej behöva närmare framhållas;

frågan är blott, om den låter sig realiseras även vid manliga seminarier.

Av icke ringa betydelse för historieundervisningen hava förvisso de fosterländska minnesfester varit, som under senast gångna läsåren firats i en del seminarier. Detsamma torde ock med allt skäl kunna sägas om t. ex. den utfärd, seminaristerna i Göteborg företogo till Nya Älfsborg, där historieläraren höll ett föredrag, »vari några bilder ur Älfsborgs historia tecknades», och elevernas i Landskrona resor till Köpenhamn och sydöstra Skåne, om än dessa senare torde hava företagits huvudsakligen i geografisk-naturvetenskapligt och mindre i rent historiskt intresse.

Med avseende på undervisningen i *geografi* har jag ej mycket att säga. I allmänhet synes man stricte hava följt bestämmelserna i gällande seminariestadga, om än här och där med några smärre olikheter och modifikationer. Vad den s. k. allmänna geografien vidkommer, så antaga vi, att den blivit genomgången överallt, ehuru det ej särskilt är angivet i mer än sex redogörelser för seminarier. Fullständigast synes den hava lästs vid Uppsala seminarium, där den behandlats icke blott i III kl., såsom vid andra seminarier, utan även i II och I kl. enligt följande fördelning: I kl. Valda begrepp ur den allmänna geografien i förening med exkursioner; II kl. Sveriges geologi, i huvudsak efter läroboken (A. E. Törnebohm, Grunddragen av Sveriges geologi); III kl. Översikt av den allmänna geografien. Exkursioner. Angående tillvägagångssättet vid Landskrona seminarium nämner rektorn eller läraren i ämnet, att »den s. k. allmänna geografien anses, i den mån så lämpar sig, böra behandlas vid undervisningen i naturkunnighetens särskilda grenar». — Att under alla omständigheter de studiefärder, som i (företrädesvis) geologiskt syfte angivas hava företagits av eleverna i Göteborg till Hisingen, i Landskrona till sydöstra Skåne och i Uppsala till kronoparken Åsen m. fl. platser, haft sin stora nytta med sig, torde man ej kunna betvivla, och önskligt vore, att alla seminarister åtminstone någon gång under sin studietid finge vara med om en dylik utflykt.

I fråga om det sätt, varpå undervisningen i *naturkunnighet* under senaste läsår meddelats i folkskoleseminarierna, vore

förvisso mycket att andraga såsom bevis för sanningen av det påståendet, att man i våra dagar, så långt möjligt är, söker göra seminarieundervisningen i *bästa* mening modern. Enligt min övertygelse framträder nämligen denna strävan allra tydligast just i behandlingen av de vetenskaper, som stadgan med ett gemensamt namn kallar naturkunnighet. Då jag emellertid ej är sakkunnig på dessa gebit, nödgas jag inskränka mig till några lika generella som kortfattade antydningar. — Först och främst vill jag då betona det faktum, att man med all makt velat göra framställningen i möjligaste måtto konkret. Men, skall detta mål kunna vinnas, är det givetvis av nöden, att en rikhaltig samling modern undervisningsmateriell finns att under lektionerna tillgå. Det blir ej någon konkret framställning av, ifall man tar sig före att studera t. ex. botanik utan växter eller kemi utan experiment. Fördenskull synas ock vederbörande hava gjort allt, vad i deras förmåga stått, för att dels anskaffa så på en gång fullständig och tidsenlig naturvetenskaplig undervisningsmateriell, som förhållandena medgivit, dels ock genom demonstrationer, dissektioner och laborationer göra det bästa möliga bruk därav. — Det jag vidare med avseende på seminariearbetet inom naturkunnighetens olika grenar vill framhäva, det är, att man med erkännansvärt intresse lagt an på att sovra det vetenskapliga materialet och därav meddela just sådant, som eleverna i sin blivande verksamhet bäst behöva veta, samt gjort detta i en sådan form, att den undervisning, seminaristerna erhållit, bör av dem en gång kunna praktiskt omsättas i folkskolan. Hit hör t. ex., att man inom biologien icke gjort systematiseringen till huvudsak utan fastmer bedrivit arbetet så, att »tyngdpunkten förlagts till breda, fylliga skildringar av typiska eller särskilt intressanta djurs och växters liv och förhållande till omgivningen samt betydelse för människan eller i naturens hushållning». De citerade orden ange visserligen den åskådning, enligt vilken de biologiska studierna speciellt i Stockholms folkskoleseminarium varit anordnande, men jag tror, att de med all rätt kunna tillämpas på arbetet i även de övriga seminarierna. — Slutligen bör jämväl betonas, att man vid undervisningen på nu berörda område i hög grad har tagit elevernas självverksamhet i anspråk. Från flere håll omförmäles nämligen, att

de ej allenast företagit varjehanda exkursioner utan även fått på egen hand utföra (eller åtminstone deltaga i) dissektioner, fysiologiska experiment samt fysiska och kemiska laborationer. Och detta är väl ändock härvidlag det enda rätta. Ty icke blir t. ex. en person skicklig simmare därför, att han åsett en annans prestationer i simkonsten, huru förträffliga än dessa må vara, och lika litet kan en lärare i regeln utföra goda experiment, om han under sin studietid endast fått åse, huru hans lärare därvid gått till väga. Såsom ytterligare bevis på att man inom naturkunnigheten låtit eleverna genom självständigt arbete medverka till sin utbildning omtalas från ett håll, att i första klassen varje elev haft sig ålagt »att följa och föra anteckning över ett träd eller en buske från knopp till fruktsättning», samt att, sedan i tredje klassen olika elever gjort avläsningar av termometer- och barometerstånd, »hela klassen haft att rita ett diagram över observationerna» (Landskrona). Detta blott såsom exempel på arbeten, som inom nu ifrågavarande vetenskaper av eleverna själva utförts.

Till sist några ord om de iakttagelser, jag gjort med avseende på undervisningen i *pedagogik och metodik*. — Om det i allmänhet erkännes vara någonting gott, att eleverna få gå till »vetandets källor» och ej behöva åtnöja sig med ett vetande, som hämtats ur andra eller tredje hand, så måste givetvis denna uppfattning vara riktig, även då det är fråga om att förvärva insikter i förgångna tiders pedagogiska åskådningar och strävanden. Ju mer eleverna få tillfälle att läsa de banbrytande pedagogernas egna skrifter, desto bättre måste det vara. I överensstämmelse härmed har man ock i Umeå seminarium anslagit lämplig tid till »läsning av utdrag ur framstående pedagogers arbeten, såsom Comenii Stora undervisningslära och Salzmanns Lilla myrboken m. m.». I vilken mån dylikt studium av källskrifter i pedagogik annorstädes förekommit, har jag mig ej bekant. — Särskilt intressant är att betrakta det sätt, varpå undervisningen i psykologi bedrivits i Lunds och Växjö seminarier. Efter att i klass II på det förra stället hava givit en framställning av hjärnan och nervsystemet, sinnespsykologien samt det högre själslivets företeelser och lagar har man i klass III fört eleverna till studiet av psykologisk pedagogik. Vilka särskilda partier därvid till behandling upp-

tagits, torde bliva för långt att här omnämna, varför jag inskränker mig till att hänvisa till den å sid. 27 i årsberättelsen lämnade redogörelsen för desamma. I Växjö seminarium åter hava tredje klassens elever bl. a. »fått deltaga i individualitetsundersökning av barnen i småskolans andra årsklass». Det, som, närmare bestämt, utgjort föremål för dessa undersökningar, har varit: syn- och hörselskärpan, hudens känslighet, näsandningens beskaffenhet, den relativa lungstyrkan, lungkapaciteten, pupillreflexen, lembehärskningen, hand- och talmotoriska förmågan, färg- och tonsinnet samt kroppslängden. —

»Att varsamt pröva nya metoder kan icke anses ligga utom seminariernas befogenhet. Fastmer böra dessa läroanstalter i det stora hela vara vägledande vid folkundervisningen. Men då får undervisningen vid dem icke stelna i de en gång givna formerna.»

Så uttalar sig rektor Lundqvist i redogörelsen för Strängnäs folkskoleseminarium och det förvisso med all rätt. I enlighet härmed har han ock i övningsskolan infört ett par metodiska nyheter. Den ena gäller barnens första undervisning i läsning, den andra, som började redan år 1904, har bestått i undersökning rörande nybörjares föreställningskrets. Att seminariets elever gjorts bekanta med ifrågavarande spörsmål, har jag visserligen ej funnit i årsberättelsen särskilt angivet, men, som jag tar för avgjort, att så varit fallet, har jag även ansett mig här böra nämna desamma. — Även från seminariet i Karlstad omtalas nyheter på metodikens område. I dess årsberättelse heter det nämligen:

»Vid metodikundervisningen hava eleverna bland annat fått göra bekantskap med H. Scharrelmanns och Arno Sehmieders metoder för undervisningen i uppsatsskrivning samt de nya principer för naturkunnighetsundervisningen, som hava framträtt under de senare åren, varvid särskilt professor Otto Schmeils grundtankar härutinnan blivit beaktade.»

En uppgift av likartat innehåll förekommer jämväl i redogörelsen för Uppsala seminarium, där det säges, att en »översikt av samtidens pedagogiska strömningar» blivit lärjungarna meddelad. Visserligen torde nämnda översikt ej företrädesvis hava gällt metodiken, men, då den i varje fall är att betrakta

såsom en strävan att låta seminarieundervisningen träda i kontakt med nutiden, har jag just i detta sammanhang velat påpeka förhållandet. —

Efter att hittills hava talat uteslutande om undervisningen i våra folkskoleseminariers *obligatoriska* läroämnen går jag nu att i korthet beröra den undervisning, som läsåret 1907—1908 på några håll meddelats i vissa *icke obligatoriska* kunskapsämnen. — Till en början må då några ord sägas om studiet av *moderna språk.*

I Göteborgs, Strängnäs, Karlstads och Växjö (manliga) seminarier hava under senaste läsår kurser varit anordnade i ett eller två främmande språk, nämligen på de två första hållen i både tyska och engelska, på de två övriga endast i tyska. Att dessa kurser utgöra glädjande bevis på intresse för saken å ena sidan hos eleverna, å andra sidan hos de lärare, som åtagit sig att leda desamma, kan visserligen icke bestridas. Men, tar man seminariernas nuvarande arbetsbelastning med i räkningen, så torde man ej få vara sangvinisk i sina förhoppningar om dessa språkkursers fortbestånd och vidare utveckling. Av redogörelsen från seminariet i Göteborg framgår det för övrigt rörande såväl den engelska som den tyska kursen, att antalet deltagare under vårterminen var avsevärt mindre än under höstterminen. Varför detta? Sannolikt åtminstone i viss och ej ringa mån därför, att folkskoleseminariernas ordinarie arbetsbelastning för en del av eleverna varit alltför stor. En likartad erfarenhet har ock gjorts vid Härnösands seminarium, där under skilda läsår undervisning i tyska varit anordnad men av nu angivet skäl måst upphöra. Emellertid är det rätt stora pensa, man på de ställen, från vilka uppgift härom föreligger, under arbetsåret hunnit genomgå, ehuru i regeln blott ett par timmar per vecka kunnat åt dessa frivilliga studier anslås. Och, beaktar man detta, kan man förvisso ej annat än instämma i de ord, med vilka läraren i engelska vid Göteborgs seminarium avslutar sin redogörelse. Han skriver nämligen:

»Dessa — — — erfarenheter — — — tala för lämpligheten och behovet av undervisning i moderna språk vid folkskoleseminarierna för att fylla ett känt och erkänt tomrum i deras elevers utbildning.»

På fyra håll, nämligen Göteborg, Härnösand, Karlstad och Uppsala, ha seminaristerna erhållit undervisning i *skogsvård*. — På initiativ av rektor företogo under sistlidna vårtermin eleverna i avgångsklassen vid Göteborgs folkskoleseminarium under vederbörande länsjägmästares ledning en exkursion till en ljungmark, där ledaren höll »ett föredrag med demonstrationer angående olika slag av skogssådd och skogsplantering», varpå klassens medlemmar fingo »lägga hand vid arbetet under jägmästarens och en länsskogvaktares ledning». På aftonen samma dag höll jägmästaren å seminariets lokal »ett föredrag med ljusbilder om skogen i vårt land, dess historia och dess vård». —I Härnösand åter hölls under vårterminen av en jägmästare inför fjärde klassens elever en serie föreläsningar i ämnet. — I Karlstad fingo tredje och fjärde klassernas elever av en bland seminariets adjunkter undervisning »om olika metoder för odling av barrträd», varefter plantering och frösådd ägde rum. Dessutom undervisades nämnda klassers lärjungar genom föredrag av samme adjunkt »om skogarnas betydelse för vårt land, om barrträden och deras liv, om insamling av barrträdsfrö, om anläggning och skötsel av plantskolor, om barrskogens vård och avverkning, om villkoren för återväxt genom självsådd samt om det viktigaste av nu gällande skogslagar». — Vad slutligen seminariet i Uppsala vidkommer, omtalas i dess årsberättelse, att eleverna i klass I och II »på inbjudan och anmaning av Skogsvårdsstyrelsen i Uppsala läns landstingsområde» under vårterminen deltagit i skogsskötsel och trädplantering, vardera klassen två dagar. — Att dylika kurser äro av stor vikt för blivande folkskollärare, ligger i öppen dag, i synnerhet som K. M:t i ett cirkulär av $^{28}/_{2}$ 1908 påbjuder undervisning i skogsvård vid »folkskolor och med dem jämförliga undervisningsanstalter». —

Rörande icke obligatoriska ämnen är vidare att bemärka, hurusom i Landskrona seminarium »undervisning i *hushållslära* har meddelats en dag i veckan åt första seminarieklassen, delad på två avdelningar, varje avdelning med tre hushåll». Undervisningen har omfattat såväl teoretiska lektioner som ock praktiska övningar i »matlagning, bakning, rengöringsarbete, dukning, uppköp, prisberäkningar och bokföring, därjämte tvätt och mangling». —

Slutligen bör i detta sammanhang omnämnas, att vid Uppsala seminarium »undervisning i *stenografi* har meddelats inom den för ändamålet 1887 bildade föreningen». —

Någonting, varpå jag anser uppmärksamheten särskilt böra fästas, äro de s. k. *fria studierna* vid våra folkskoleseminarier. — Alldenstund, enligt vad ovan framhållits, inom alla seminarier föredrag — huvudsakligen såsom ett moment i modersmålsundervisningen — av eleverna blivit hållna, så följer därav, att fria studier överallt idkats åtminstone i och för samlandet och bearbetandet av det i föredragen ingående materialet. I fråga om detta slags fria studier torde man emellertid utan orätt kunna påstå, att de bedrivits huvudsakligen, ja, uteslutande för de resp. *föredragens* skull. Men vid sidan av talet om dessa studier omnämnes i en del årsberättelser, att elever genom läsning av större verk fördjupat sina insikter i något visst läroämne och sedan på lärorummet framlagt resultatet av sitt arbete antingen genom tentamen eller ock genom föredrag. Då emellertid nu åsyftade föredrag, såvitt jag ej missuppfattat saken, egentligen äro att betrakta såsom referat av det väsentliga innehållet i de vetenskapliga framställningar, som varit hemstudiernas föremål, så torde man i avseende på dem åter kunna fälla det omdömet, att de blivit utarbetade och hållna för *studiernas* skull, d. v. s. till en kontroll på dessa. Dylika studier på egen hand angivas hava förekommit i sex folkskoleseminarier. Och, enär man haft klart för sig, att elevernas tid genom obligatoriskt arbete av olika slag i vanliga fall är ganska strängt upptagen, har man på tvenne håll sökt skaffa dem någon sammanhängande ledighet härtill. — Det är emellertid ej uteslutande åt studier av teoretisk natur, som eleverna i de sex ovan åsyftade läroanstalterna ägnat sig; från en av dessa (Landskrona) förtäljes nämligen, att några elever i därvarande fjärde klass i stället »varit sysselsatta med kemiska och fysiska experiment». — Betydelsen av s. k. fria studier är ojävaktigt mycket stor, och fördenskull bör man även söka främja deras utveckling. Det är dock särskilt ett par omständigheter, från vilka man härvidlag icke får se bort. Å ena sida låter det nämligen tänka sig, att en intresserad elev med klen kroppskonstitution genom alltför intensivt andligt arbete ådrager sig ohälsa, å andra sidan

är nog den möjligheten ej utesluten, att en eller annan elev av sitt intresse för *fria* studier kan frestas till att mer eller mindre negligera de *obligatoriska*.

Härtill hade jag ursprungligen tänkt foga några reflexioner i anledning av och anslutning till rektor Lundqvists beaktansvärda ord om *ämneskoncentration* och *repetitioner*. Men, som dessa viktiga frågor ej låta sig avfärdas på några få rader, torde det vara lämpligt att för denna gång ej gå närmare in på desamma. Tilläventyrs komma de att längre fram bliva föremål för en särskild uppsats. —

På alla nu berörda undervisningsområden visar sig, enligt vad jag sökt framhålla, ett livligt intresse för seminariestudiernas utvidgning och omläggning i modern anda. Emellertid är icke allt, som jag ovan omnämnt, att betrakta såsom först under läsåret 1907—1908 genomförda reformer, utan åtskilligt är nog av äldre datum; alltsammans har dock under senaste arbetsår i våra seminarier faktiskt förekommit. — Att jag hela uppsatsen igenom talat om blott fjorton seminarier, ehuru deras antal f. n., som bekant, är femton, beror därpå, att årsredogörelsen för 1907—1908 från ett håll ännu ej har kommit mig till handa.

Gideon Sandahl.

23.

Litteratur.

Sveriges historia för folkskolan av *Carl Grimberg* under medverkan av *Frans von Schéele*. Försöksupplaga. Tredje häftet, omfattande tiden 1718—1814. Stockholm 1908. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris: häft. 15 öre; häft. 1 och 2 inbundna tillsammans 80 öre.

Förevarande häfte utmärker sig liksom de föregående för en enkel och lättfattlig framställning samt är försedt med

illustrationer och en karta. För öfrigt hänvisa vi till hvad som blifvit nämndt om förra häftet (h. 4, 1907). Vi motse med intresse afslutningen af läroboken.

Den Danske Realskole. N:o 16 och 17 (1 och 15 september), 18 och 19 (1 och 15 oktober) samt 20 och 21 1908.

Af innehållet märkas följande artiklar: Er vor Almueskole, som den bør være? J. Aldal: Svensk i Mellemskolen; Er Forandringer i Karakterskalaen ønskelige? S. Madsen—Mygdal: Preliminæreksamen—Realeksamen; Overlærer Th. Christensen, Odder, Svar til Hr. Madsen-Mygdal; Legeaftener for Storbyens Skolebørn (redogörelse för ett sällskap i England, som kallar sig »Glada aftnar», och hvars uppgift är att bereda folkskolans barn lämplig förströelse om aftnarna).

I h. 20 o. 21 förekommer en artikel af Skolebestyrer P. B. Fenger, Aarhus: Brydninger mellem gammelt og nyt paa Skolens Omraade. Ämnet behandlas i följande tre punkter: 1) Undervisningens Deling; 2) Metoder og 3) Maal og Midler.

Dessutom märkes i h. 20 en uppsats af utgifvaren om Forældreforeningen.

Muzeum. Wrzesień och Październik 1908.

Utgöra 6 och 7 häftena af den i Lemberg (Lwów) utgifna tidskriften för de polska skolorna i Galizien. Innehållet är liksom i förgående häften rikligt.

Pedagogisk Tidskrifts septemberhäfte innehåller:

Gillqvist, Hilmer, Skolbibliotek i de främmande språkens tjänst; Göransson, Edvard, Om rötter, potenser och logaritmer; Lönborg, Sven, Genmäle till Aug. J—n; Kungl. beslut; Kungl. öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Personalnotiser.

Oktoberhäftet innehåller:

Arnman, A., Dogmatikundervisningen i gymnasiet; Engelskan som begynnelsespråk; Grekiska linjens studentskrifningar; Olsson, Ingvar, Något om åskådningsmateriel vid undervisningen i klassiska språk; E. S—f., Anmälan af Axel Dahlman: Q. Curtii Rufi Historiarum Alexandri Magni liber III; Nft., Anmälan af A. J. Ling: Kort öfversikt af franska språkläran; J—n, Aug., Genmäle. Några ord med anledning af rektor Sven Lönborgs genmäle; Kungl. beslut; Kungl. öf-

verstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Novemberhäftet innehåller:

Schwartz, E., Folkskolan som bottenskola; Melander, J., Om profåret; L—n, Några tankar om modersmålsundervisningen i realskolan; Gn, E., Anmälan af Karl O. Ericsson: Lärobok i plan trigonometri; Gn, E., Anmälan af O. Behrendsen und Dr E. Götting, Lehrbuch der Mathematik nach modernen Grundsätzen; Kortare meddelanden; Kungliga beslut; Kungliga öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk; Ur utländska tidskrifter; Personalnotiser.

Åsgårds skolkoloni i Jämtland (adress Täng) under dess andra verksamhetsår 16 juli 1907—15 juli 1908.

Åsgårds skolkoloni har till ändamål att uppfostra *välartade gossar* i åldern 13—17 år, hvilka antingen afslutat sin ordinarie skolgång före studentexamen eller för minst ett år afbryta sina studier i läroverket, till *arbetsglädje, ordningssinne* och *praktisk duglighet*, att utveckla elevernas kroppskrafter, stärka deras hälsa, härda deras kropp, sinne och karaktär.

Som medel härför använder kolonien ett *strängt regelbundet, enkelt* och *hygieniskt lefnadssätt* samt *kroppsarbete* af olika slag.

Antalet elever, som tillhöra vidt skilda samhällsklasser, har under det gångna läsåret utgjort 58, hvaraf 36 årselever och 22 sommarelever. Några hafva dock ej varit närvarande hela tiden. Anstalten, som tillkommit uteslutande i pedagogiskt och fosterländskt intresse, äges af föreståndaren, grefve *Robert Mörner*. För att anstalten skall kunna äga bestånd, erfordras under den närmaste tiden 8,600 kronor. Företaget synes oss vara värdt all uppmuntran.

Inbjudningsskrift med anledning af invigningen af *Malmö Realskolas nya byggnad* af *S. Adrian*, läroverkets rektor.

Den 23 sistl. november invigdes Malmö realskolas präktiga byggnad af öfverdirektören E. Carlson. Till inbjudningsskriften, som är försedd med ritningar och illustrationer öfver den nya byggnaden, är fogad en af rektor Adrian författad afhandling om »Underhandlingarna i Prag nov. 1648—febr. 1649 angående Westfaliska fredens verkställande».

Läsning för Svenska folket. H. 4. 1908. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 30 öre.

Häftet innehåller: En af Fänrik Ståls hjältar (Duncker). Af Isak Fehr; Bilder ur Sveriges forntid I. Af Emil Svensén; Ur djurriket. Af Matts Floderus; En världsstad för 2,500 år sedan.

Emil Hammarlund. *Folkskolekalender.* Andra årgången 1909. 237 s. (förra årg. 190 s.). Pris 1 kr. 25 öre.

Utmärker sig för rikhaltigt innehåll och samma praktiska anordning som föregående årgång.

28.

Meddelande.

Svenska seminarielärareföreningen.

Då trenne styrelseledamöter, nämligen lärarinnan med adjunkts tjänstgöring Valborg Olander, seminarieföreståndaren J. Wahlqvist och seminarieadjunkten Åke Ryde, samt därjämte en styrelsesuppleant, rektor G. W. Bucht, voro i tur att avgå, har nytt val förrättats, varvid samtliga avgående styrelseledamöter omvaldes med resp. 89, 88 och 62 röster; likaledes omvaldes till suppleant rektor Bucht med 82 röster. Närmast i röstetal kommo till styrelseledamöter seminarieadjunkten A. Th. Brandt, Lund, med 31 röster och rektor Bucht med 11, till suppleant herr J. Wahlqvist med 4 röster.

Till revisorer återvaldes seminarieadjunkterna L. C. Lindblom och A. T. Hasselberg med resp. 92 och 88 röster; närmast i röstetal var rektor Sven Lundqvist med 7 röster. Till revisorssuppleanter utsågos lärarinnan med adjunkts tjänstgöring Marie Louise Gagner (omvald) och sem.-adjunkten G. Sandahl (nyvald) med resp. 26 och 22 röster; närmast i röstetal voro lärarinnan med adjunkts tjänstgöring Elida Andersson med 15 röster samt adjunkterna J. Gerdin och K. Karlgren med vardera 12 röster.

---

3 2044 102 795 036